

Osmanlı'nın son fotoğrafları

Kadir Dikbaş 2006.11.10

19. yüzyılın sonları, Osmanlı Devleti'nin çatırdamaya başladığı yıllar. Toprak kayıpları giderek artıyordu. Sultan 2. Abdülhamid, böylesine zor bir dönemde 33 yıl padişahlık yaptı. Siyasi dehasıyla, cihan devletinin çöküşünü geciktiren hükümdar olarak tarihe geçti.

Devrinde onu tahtan indirenler, kendisini acımasızca eleştirip "Kızıl Sultan" diyenler dahi, yıllar sonra onun ne kadar uzak görüşlü bir devlet adamı olduğunu kabul etmek mecburiyetinde kaldı.

O, pek çok özelliği yanında, devlet idaresinde fotoğrafı en etkin şekilde kullanan bir devlet adamı. Çektirdiği fotoğraflarla, yurtiçinde ve yurtdışındaki gidip görmediği yerler hakkında fikir sahibi olmuş, gelişmeleri izlemiş. Kendisine sunulan yazılı ve sözlü raporlarla yetinmemiş, dönemin en önemli icatlarından olan fotoğraf çekiminden destek almış. Sadece mekan ve önemli nokta fotoğraflarından değil, askerî talimlerden cezaevlerindeki mahkumlara kadar her türlü görüntüden yararlanmış.

Kendi siparişlerinin yanında yabancı fotoğrafçıların çektiği resimleri de para verip satın aldırtmış. Osmanlı'nın ihtişamını, ekonomik ve askerî gücünü yansıtan albümler oluşturup yabancı devlet başkanlarına göndermiş, "Osmanlı hâlâ ayaktadır, güçlüdür" mesajını vermiş.

Abdülhamid'in, topladığı fotoğraflardan 911 albüm oluşturduğu belirtiliyor. Bu eşsiz hazine, bugün dünyanın en önemli fotoğraf koleksiyonlarından biri. Fotoğrafların pek çoğu zaman içinde yıpranmış, silinmiş olsa da geriye kalanlar bile büyük bir zenginlik. Maalesef, bu eşsiz koleksiyondan pek çoğumuzun haberi yok. Kamuoyu ile paylaşılmamış çünkü.

Kültür zenginliklerimiz konusunda duyarlı özel sektör kuruluşlarından olan Bank Asya, bu eksikliği görüp önemli bir adım attı. Daha önce üç önemli eser yayınlayan şirket, kuruluşunun 10. yılı münasebetiyle de, Mehmet Bahadır Dördüncü tarafından hazırlanan "2. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Coğrafyası" adlı kitap-albümü geçtiğimiz hafta yayınladı. Sultan Abdülhamid mirası fotoğraflardan seçilen 156 tarihî karenin ve açıklayıcı bilgilerin bulunduğu albüm, bilmediğimiz bir dönemi gözler önüne seriyor. 7 milyon kilometrekarelik bir coğrafyanın tanığı olan görüntüler, Bosna'dan Habeşistan'a, Batum'dan Tunus'a kadar uzanıyor.

Müslüman fotoğrafçıların yetişmesi ve Kâbe'nin ilk fotoğraflarının onlar tarafından çekilmesi de Abdülhamid'in direktifleri ile gerçekleşiyor. İlk Kâbe fotoğrafında 1. Abdülhamid'in Kâbe'yi savunma maksadıyla yaptırdığı, fakat birkaç yıl önce Suudi yetkililerince yıktırılan Ecyad Kalesi de görünüyor.

Bunun yanı sıra camiler, türbeler, kiliseler, yollar, köprüler, okullar, medreseler, kütüphaneler, hastaneler vs. pek çok eser bulunuyor. Osmanlı'dan sonra huzura hasret kalan Kudüs'teki asayiş ve huzuru sağlamaya yeten o meşhur iki bölüklük Osmanlı askerinin fotoğrafı da var bu albümde.

Osmanlı'nın ekonomik durumu hakkında fikir veren fotoğraflar da az değil. Limanlar, ticaret odaları, vergi daireleri, gümrükler, pazarlar ve çarşılar, köprüler, demiryolları, tersane ve fabrikalara ait görüntüler önemli birer belge.

Bank Asya Genel Müdürü Ünal Kabaca, "Bu fotoğrafların, kaldırıldıkları arşivlerden gün ışığına çıkarılmasına ve kitap-albüm şeklinde ölümsüzleştirilerek bu mirasın nesilden nesile aktarılmasına katkıda bulunmak bizler için

büyük şereftir." diyor. Kabaca, finans sektöründeki hizmetlerinin yanı sıra, kültürel zenginliğimize ve tarihimize ışık tutma hedefi doğrultusunda, ileride benzeri eserler yayınlamaya devam edeceklerini söylüyor.

Abdülhamid mirası fotoğraflar, üç kıtadaki varlığımızın, eserlerimizin tartışmasız belgesi niteliğinde. Bugün bilinçli ya da bilinçsizce yok edilmiş pek çok Osmanlı eseri, bu fotoğraflarda mevcut. Eserlerin kendisini koruyamadık, bari fotoğraflarını gelecek nesillere aktaralım. Bu bakımdan Bank Asya çok önemli bir esere imza attı. Dileriz bu tür çalışmalar artarak devam eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kahve üstü borsa krizi

Kadir Dikbaş 2008.01.25

Dünyanın en büyük kahve zinciri olan Starbucks, diğer ülkelerdeki satışlarını artırırken Amerika'da ilk kez müşteri kaybına uğradığını açıklamıştı geçtiğimiz ay. İlk bakışta kahve ile genel ekonomi arasında pek ilişki yok gibi görünse de, derin bir bağlantı var aslında. Düşen satışlar, orta ve üst düzey gelire sahip Amerikalıların kemer sıkmaya başladığını gösteriyordu.

Sadece kahve değil tabii ki. Diğer bazı harcamalardaki gelişmeler de tutsat (mortgage) batıklarıyla boğuşan ülkede durgunluğa doğru gidişin sinyallerini veriyordu. Noel tatilinde bile, alışveriş merkezlerinde eski canlılığın olmadığı haberleri geliyordu.

Çok geçmedi şirket kârları açıklanmaya başladı. Bazı banka ve finans kuruluşlarının zararları sadece ABD'yi değil diğer ekonomileri de endişelendiriyordu. Ve geçtiğimiz pazartesi olay patladı. Dünya borsaları tepetaklak gitti. ABD borsası, haftanın ilk günü resmi tatilde olduğu için kurtuldu ama salı günkü açılıшта sert düşüş kendini gösterdi. Çöküşü, ABD Merkez Bankası'nın (FED) 0,75 puanlık faiz indirim kararı ve daha önce açıklanan tedbirler paketinin genişletileceği umutları durdurdu.

Bu hafta içinde yaşananların ardından, ABD'deki krizin Avrupa ve Asya'ya bulaşmadan yatışacağı beklentileri iyice zayıfladı.

ABD ve Avrupa borsaları şu an için toparlanmış görünüyor ama tedirginlik devam ediyor. Ayrıca gelişmekte olan piyasalar henüz yaralarını saramadı. İMKB haftanın ilk üç gününde arka arkaya yüksek oranda düşüş kaydetti. Hisseleri borsada işlem gören şirketlerin piyasa değeri 37,8 milyar dolar geriledi. Dünkü yükseliş sadece üçüncü günün kayıplarını telafi edebildi.

Sarsıntının kaynağı, geçtiğimiz ağustosta su yüzüne çıkan ABD'deki tutsat kredisindeki batıklar ve bu sebeple güçlenen durgunluk beklentileri. Kredi batıklarının da sebebi, bankacılık sektörünün fena halde açılması.

Hatırlanacağı gibi 1998'de yaşanan Asya krizindeki en önemli etken de, bilhassa yabancı banka ve finans kuruluşlarının ölçüyü kaçırp önüne gelene kredi vermesiydi. Tarz itibarıyla, bugünkü durumdan çok da farklı değil.

O dönemde bankalar, kredi verirken risk değerlendirmesinde gerekli analizleri yapmamak, objektif kriterleri uygulamamakla suçlandı. Bunun yanında kısa vadeli kredilere yönelen özel sektör de, talep tahminlerini doğru yapamadı. Bazı sektörlerde aşırı kapasite artışları meydana geldi. Yeni yatırımlarla birlikte artan üretimin ihracata yönlendirilmesinde sıkıntılar yaşandı. Çin faktörü pek çok pazarı tıkamaya başladı. Satış olmayınca borçların geri ödemesi imkansız hale geldi. Cari açık sorunu patladı. Sonuçta hüsrana, iflaslar ve milyonlarca

işsiz... Uluslararası Çalışma Teşkilatı'nın (ILO) sonradan yaptığı tespitlere göre o dalgada 24 milyon kişi işsiz kaldı, binlerce işyeri kapandı ya da el değiştirdi.

Evet, kriz demek işsizlik demek, bazı işyerlerinin kapısına kilit vurulması, satışların durması ve ekonomide küçülme demek.

Uluslararası Para Fonu, "Dünya ekonomik büyümesinde yavaşlama kaçınılmaz." diyor. ILO dünya genelinde 5 milyon kişinin işsiz kalacağı uyarısında bulunuyor. ABD'den durgunluk belirtileri alınıyor. İşsizliğe gelince, ABD'nin dev şirketleri, hatta bazı AB şirketleri şimdiden işçi azalacağını resmen açıkladı.

Türkiye'ye gelince, dünyadaki bir durgunluk Türkiye'ye dönük sermaye akışında yavaşlamaya sebep olabilir. Bugüne kadar dış finansmanla işlerini çeviren pek çok şirket, aynı kolaylıkta finansman imkanı bulamayabilir. En son açıklanan büyüme verilerinin, ivme kaybına işaret ettiğini de unutmamak lazım.

Bununla birlikte, siyasi istikrar ve kararlılık, bankacılık sisteminin dayanıklı yapısı ve FED'in 'şok' faiz indirimine gitmesi, şu an Türkiye'den 'sıcak para' kaçışını, kurdaki yükselişi sınırlıyor. ABD'de düşen faizler, Türkiye'nin verdiği yüksek faizin cazibesini biraz daha artırıyor. FED'in son indirimi 0,75 puan, TCMB'ninki 0,25.

Yaşanan dalgalanma, 'likidite bolluğu'nun dünyada estirdiği 'bahar havası'nın bitmekte olduğunu gösteriyor. Başta bankalar olmak üzere artık herkes daha dikkatli, daha ölçülü hareket etmek zorunda. Herkes gibi Türkiye'nin de, hem özel sektör hem de kamu kesimi olarak, bundan çıkaracağı dersler mutlaka olacaktır, olmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özel borçlar

Kadir Dikbaş 2008.01.29

Dünya piyasaları bir süredir ABD'deki "subprime mortgage" denilen riskli konut kredilerinin yol açtığı dalgalanmalarla yatıp kalkıyor. İşin temelinde de, ABD finans sektörünün ölçüyü kaçırmış olması var.

Bir konut alım satımının çok sayıda finansal ürün zincirine dönüştürülmesi, risk yönetimindeki başarısızlıklar, ihmal vs. pek çok konu, hem ABD'ye hem dünya ekonomilerine stresli günler yaşıyor.

2006 Mayıs, 2007 Ağustos ve şimdi de Ocak 2008 dalgası... Geçtiğimiz hafta zor bir hafta idi. Bu hafta da oldukça sıkıntılı geçeceğe benziyor.

Bu hafta, ABD'de önemli verilerin ve açıklamaların yaşandığı bir hafta olacak. Dün 2007 konut satışlarının yüzde 26,4 ile rekor seviyede düştüğü açıklandı. Çarşamba günü de ABD Merkez Bankası FED'in faiz toplantısı var. Geçen haftaki 0,75 puanlık sert indirimin ardından bu toplantıdan da 0,50 puanlık faiz indiriminin çıkması, oranın yüzde 3'e çekilmesi bekleniyor. En azından piyasalar bunu istiyor. Aynı gün açıklanacak 2007'nin son çeyreğine ilişkin öncü büyüme rakamları da, durgunluk endişelerinin yönü açısından önemli. Amerikan ekonomisinde bir yavaşlama kesin ama resmen durgunluktan bahsedilebilmesi için arka arkaya iki çeyrek eksi büyüme görülmesi gerekiyor. Bunların yanında beklenen başka veriler ve gelişmeler de var ama en önemlisi bunlar.

ABD'de olup bitenler Türkiye'yi de yakından ilgilendiriyor. Ve sadece piyasaların değil, reel sektörün de gözü kulağı, buradan gelecek haberlerde.

Öncelikle şunu söyleyelim, ekonomi artık eskisi gibi kamu ağırlıklı değil. Ana oyuncu özel sektör. Büyümenin çekicisi, istihdamın yüklenicisi özel şirketler.

Böyle olunca, kredi piyasasının bozulduğu bir dünya vasatında özel sektörün finansman yapısı büyük önem arz ediyor. Bu kesimin ne yazık ki, son yıllarda ciddi şekilde açıldığını görüyoruz. Dış borçlanmada devleti çoktan geride bıraktı. İç borçlanma konusunda ise sağlam veri yok.

Şu an kamunun dış borç konusunda pozisyonu ve eli son derece rahat. Artış oranı ve tutar düşük, vade uzun. Ama özel sektörün durumu farklı, riskli.

30 Eylül itibarıyla 237,3 milyar dolar olan dış borç stokunun yarından fazlası, 147,6 milyar doları özel sektör şirketlerine ait. Bu da yüzde 62 demek. Merkez Bankası'nın borçları ise 15,6 milyar dolar. O da yüzde 6,6. Yani dış borcun neredeyse yüzde 70'i özel kesime ve Merkez Bankası'na ait. Özel sektör borçları içinde bankaların ve diğer finans kuruluşların payı yüzde 34,5, gerisi reel sektörün.

Dalgalı dönemlerde borcun çevrilmesinde sıkıntı oluşturabilecek kısa vadeli borçların tutarı ise toplamda 40,35 milyar dolar. Bunun da 36,3 milyar doları özel kesimin.

2002'den bu yana kamunun dış borç stoku sadece yüzde 14,9 oranında artmış fakat özel sektörünki yüzde 241,7. Bu büyüme bugüne kadar görülmedik bir gelişme. Merkez Bankası'nın borçları ise önemli ölçüde gerilemiş bulunuyor.

Bu konu üzerinde nedense fazla durulmuyor. Türkiye'nin "yumuşak karnı cari açık" deniliyor ama "özel borç stokuna" pek değinilmiyor. Oysa muhtemel bir küresel krizin kıyılarımızı vurması halinde, bizi en çok zorlayacak konulardan biri bu olacak. Özel sektörün borç bulması, eskisi gibi kolay olmayacak. En azından maliyetleri artacak. Peki, iş dünyası buna ne kadar hazırlıklı?

Evet ekonomimiz eskisinden güçlü ve daha dirençli ama özel sektörün borç yükü, önemli kırılganlık sebeplerinden biri. Bu, ekonomi üstünde ciddi bir baskı demek. Güçlü bir dış dalga sonrasında oluşabilecek hasarın sadece bazı borçlu şirketlerle sınırlı kalmayacağı açık. Özel sektörün bazı temsilcileri, zaman zaman çıkışlar yapıp siyasete ve kamuya yüklenirken, biraz da özeleştiri yapma cesareti gösterse iyi olacak. Memleketin huzuru, kalkınması ve refahı için.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çocuk oynacağı değil

Kadir Dikbaş 2008.02.01

İstanbul'un göbeğinde, Davutpaşa'da dört katlı bir bina ve bu binanın üçüncü ve dördüncü katında ruhsatsız çalışan bir işyeri...

Dün bu işyerinde meydana gelen patlama, 20 kişinin ölümüne, 113 kişinin de yaralanmasına sebep oldu. İstanbul Valisi Muammer Güler'in açıkladığına göre "İşyeri kaçak. Patlamanın da maytap, meşale ve havai fişek ile ilgili olduğu kesin." Ama imalathane mi, depo mu olduğu henüz belli değil.

Bugüne kadar hiç kontrol olmadı mı, "Burada patlayıcı madde imalathanesinin ya da deposunun ne işi var?" diye çevreden hiç kimse rahatsızlık duyup da şikâyet etmedi mi? Hadi, kaçak konfeksiyon atölyesini veya bir gıda imalathanesini anladık diyelim. Bir patlayıcı madde imalathanesi veya deposu bu. Hem de etrafı işyerleriyle çevrili bir binada. Hiçbir tedbir de yok.

Korkunç bir patlama ile ortaya çıkan, İstanbul'un göbeğindeki kaçak patlayıcı madde felaketi, aslında kayıt dışılığın, denetimsizliğin de hangi boyutlarda olduğunu gösteriyor. Ve daha da önemlisi, bazı işyeri sahiplerinin kural tanımazlığının, sorumsuzluğunun göstergesi.

Maytap ve benzeri patlayıcılar, bir çocuk oyuncağı görülebilir; ama onun üretimi, depolanması hatta nakliyesi ve satışı çocuk oyuncağı değil. Belirli kurallar var. Hatırlayın, 2006 Ağustos'unda da Konya'da bir akaryakıt istasyonunda, bir kamyonun kasasındaki maytapların patlaması sonucu 7 kişi hayatını kaybetmişti.

Acaba İstanbul'da ve memleketimizin diğer şehirlerinde kaç tane daha patlamaya hazır bomba var? Bunu kestirmek zor; ama bir fikir vermesi açısından, üç sene önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın gerçekleştirdiği "Patlayıcı Madde İmal Eden veya Kullanan İşyerlerinin Denetimi Projesi" son derece önemli. 2004 yılında yapılan çalışmaya göre, patlayıcı sektörünün hiç de güven vermediği anlaşıyor.

Proje çerçevesinde iş müfettişleri, başta İstanbul olmak üzere 19 ildeki 33 işyerinde denetimlerde bulunmuş. Bu işyerleri sadece maytap, havai fişek üreticileri değil, tekel dışında bırakılan patlayıcı maddeler, av malzemeleri ve benzerlerini üreten ve depolayan diğer işyerleri de var.

Denetim sırasında mevzuata aykırılıklar tespit edilmiş, işverenler, teknik sorumlular ve çalışanlar sektördeki tehlikeler ve bunlara karşı alınması gereken tedbirler konusunda bilgilendirilmiş, uyarılmış.

Raporda iş güvenliği ve sağlığı açısından ayrıntılar mevcut olmakla birlikte, konumuz gereği ben herkesi ilgilendiren genel bazı tespitleri aktarmak istiyorum.

Ne yazık ki, söz konusu 33 işyerinden 4'ünün kurma izni ve işletme belgesinin olduğu anlaşılmış. 9 işyerinin sadece işletme belgesi var. 20 işyerinin ise ne kurma izni, ne de işletme belgesi bulunuyor.

9 işyerine, belirlenen noksanlıklar sebebiyle bir ay süre tanınmış. 12 işyerine verilen mühlet ise 2 ay. 9 işyerinden de süre verilmeksizin eksiklerin tamamlanması istenmiş. İşletme belgesi olmamakla birlikte noksan husus tespit edilemeyen bir işyerine işletme belgesi verilmiş. Yani, 33 işyerinden sadece ve sadece 3'ünde noksan bir husus bulunmamış.

Ve işletmelerin pek çoğunun üretim ve depolamada, güvenlik mesafesi ile ilgili kurallara riayet etmediği tespit edilmiş.

Böylesine hassas bir sektörde, denetimden geçen 33 işletmeden 30'unun kusurlu çalışıyor olması gerçekten düşündürücü. Sektör bu 33 işletmeden ibaret değil tabii ki, ama genel hakkında bilgi vermesi açısından önemli.

İnsan aradan geçen üç yıl içinde belki bir şeyler değişmiştir diye umutlanmak istiyor; ama 20 cana kıyan Davutpaşa patlaması da ortada. Ne diyebiliriz ki. Kanun ve kural tanımazlık, sorumsuzluk, vurdumduymazlık... Çok yazık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Etiyopya'da iş yapmak

Kadir Dikbaş 2008.03.04

Etiyopya ile Türkiye arasındaki ilişkiler, son üç yıldır gelişmeye başladı. Hükümetin 2005'i Afrika yılı kabul etmesinin ardından Başbakan Tayyip Erdoğan'ın bu ülkeyi iki kez ziyaret etmesi, THY'nin Addis Ababa'ya sefer başlatması ve TİKA ofisinin açılması önemli adımlar oldu.

Bunun yanında Başbakan Erdoğan'ın isteği üzerine Etiyopya, Ankara'ya büyükelçilik açtı. Geçen yıl da Etiyopya başbakanı Türkiye'yi ziyaret etti. Aynı yıl Etiyopya, Türkiye'yi üç stratejik ortağından biri olarak ilan etti.

İki ülke arasındaki ticaret hacmi, 2003'te 70 milyon dolar civarında iken bugün 200 milyon dolara ulaştı. Fakat rakam hâlâ potansiyelin çok altında.

Geçen hafta Etiyopya'daydım. En son iki sene önce gitmiştim bu ülkeye. Addis Ababa, o günden bu yana çok değişmiş. Kenar semtlerdeki yokluğa inat yükselen inşaatlar, altyapı çalışmaları, açılan alışveriş merkezleri hemen dikkati çekiyor.

İki sene önce, sadece bir Türk okulu, Narin Örne ve bir plastik pencere üreticisi vardı. 25 kadar da Türk vatandaşı yaşıyordu. Bugün bu sayı 120'ye ulaşmış. Büyük ölçekli şirketler olmasa da küçük ve orta boy şirketler ilgi göstermeye başlamış.

Geçen hafta işadamlarından oluşan iki heyet oradaydı. Biri İstanbul'dan, diğeri Afyon'dan. Farklı sektörde faaliyet gösteren işadamları, yatırım ve ticaret imkânlarını araştırdılar. Bazı işadamları, yatırım görüşmeleri için dönüşlerini erteledi.

Daha önceden bağlantıları olup bu gelişte son noktayı koyanlar da vardı. İstanbul'dan gelen Hamza Küçüktemel, onlardan biri. İstanbul'dan bir diğer işadamı Abdullah Duran ile birlikte Addis Ababa'da su sondaj şirketi kurmayı kararlaştırdı, sondaj makinesi alımı için görüşmeler yaptı. İki hafta içinde konuyu neticelendirmeyi planlıyorlar. Su kuyusu burada hayati öneme sahip. Addis Ababa Belediyesi, bir süre önce 100 kuyu açılması için ihale düzenlemiş; fakat katılan şirket olmamış.

Türkiye'de mermer imalat ve uygulamaları ile uğraşan Abdullah Duran, önceki gelişinde Addis Ababa'daki Necaşi Türk Okulu'na da bir sürpriz yapmış. Kızları Rümeysa, Merve ve Meryem için mektup arkadaşları istemiş. Bu gelişinde ise çocuklarının yolladığı hediyeleri ve mektupları elden teslim etmiş. Yaz tatilinde de onları Türkiye'de misafir edecek.

İki sene önce 82 öğrencinin eğitim gördüğü okulun ikinci bina inşaatı geçen yıl tamamlanmış. Öğrenci sayısı 190'a ulaşmış. Okul, Etiyopya'daki ilk Türk yatırımı ve her yerde olduğu gibi burada da Türkiye'nin gururu.

Ülkede en çaplı işi yapan Türk işadamı Habib Narin. Tekstil ve konfeksiyon üzerine çalışan iki kamu fabrikasını 2006 yılında özelleştirme yoluyla devralmış. Bir süre önce de ayakkabı fabrikası özelleştirme ihalesini kazanarak tesis sayısını üçe çıkarmış. Şu an Türkiye'ye bile ihracat yapıyor.

Bunun yanında Ayka Tekstil sıfırdan bir iplik ve boya tesisi kuruyor. Tiryaki, hububat işleme ve ticaretine başlamış. Buradaki ilk Türk yatırımcılardan olan Asaşpen'e iki plastik kapı-pencere imalatçısı daha katılmış.

Çinisan, beton elemanları ve kaldırım taşı imali için şirket kurmuş. Öğrendiğimize göre üç hafta içinde Türkiye'den makineler gelecek, üretim başlayacak.

Denizli'nin Acıpayam ilçesinden kalkıp gelen Hüseyin Karahan, aşçı Necati Ordu ve birkaç ortağıyla birlikte Addis Ababa'nın en lüks lokantalarından birini kurmuş: Pamukkale Turkish Restaurant. Yakında açılışını yapacak.

TİKA ofisi de burada önemli projeler yürütüyor. Çok sayıda su kuyusu açmış.

Etiyopya, Afrika'nın fakir ülkelerinden biri olmakla birlikte, istikrarlı ve asayiş problemi olmayan bir ülke. İşçilik, enerji, arazi kira bedelleri son derece uygun. Yatırım alt limiti 100 bin dolar. Bununla birlikte Addis Ababa'da bulunan Türk işadamları, yeni geleceklere şu tavsiyede bulunuyor: "Profesyonelce düşünsünler, gelmezden önce ön hazırlık yapsınlar. Gerekliyse dil bilen bir uzmanlarını önceden göndersinler ya da yanlarında getirsinler. Ankara'daki Etiyopya büyükelçiliği ve buradaki Türk Ticaret Müşavirliği ile irtibata geçsinler. Randevularını ayarlayıp programlarını yapsınlar. Çatkapı gelmesinler."

Afrika Birliği'nin merkezi olan Etiyopya, 70 milyonu aşan nüfusu ve geniş coğrafyasıyla gıdadan inşaata her türlü yatırıma, ticarete açık bir ülke. Büyük Türk şirketlerin ilgisizliğinden dolayı da biraz kırgın. Türkiye ile daha büyük işler yapmak istiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda petrole yarışıyor

Kadir Dikbaş 2008.03.07

Şubat ayına ilişkin enflasyon verileri açıklandı. Rakamlar pek hoş değil. Bilhassa gıdada rekor artış söz konusu.

Şubat ayında tüketici fiyatlarındaki artış yüzde 1,29, yıllık rakam ise yüzde 9,1. Ana harcama grupları içinde en yüksek artış gıdada, oran yüzde 5,05. Bu kalemdeki aylık artış, geçtiğimiz ocak ayında da yüzde 1,83 olmuştu.

Son gelişmeyle birlikte, bir önceki yılın aynı ayına göre artış, 12,93'e ulaştı, genel enflasyonla ara biraz daha açıldı. Bir ay önceki durum genel enflasyon yüzde 8,17 iken gıda yüzde 9,22 seviyesindeydi.

Gıda fiyatlarındaki bu gelişmeler, kuraklık, üretim azlığı ve sair sebeplerin yanı sıra, ağır kış şartlarının da bir neticesi. Hatırlanacağı gibi, 2007 Ocak ayında da benzeri bir artış görülmüş, oran yüzde 4,4 çıkmıştı. Aynı yılın şubat ayında rakam 1,6'ya, nisan ve mayısta sıfıra inmiş, haziran ve temmuzda sıfırın altına gerilemişti. Muhtemelen önümüzdeki aylarda daha düşük rakamlar göreceğiz.

Gıda yanında enflasyondaki genel kıpırdanma ve küresel piyasalarda görülen dalgalanmaların yol açabileceği etkiler de ciddi bir sıkıntı olarak karşımızda. Bilhassa enerji fiyatlarının yukarı seyri düşündürücü. Enerji fiyatları sadece enflasyon açısından değil, cari açık sebebiyle de bizi yakından ilgilendiriyor. Şu an 100 doların üzerinde seyreden ham petrol fiyatlarındaki artışlar, ithalat rakamını şişiriyor, cari açığı biraz daha büyütüyor.

Petrol fiyatları, enflasyon etkisi göz önüne alındığında dahi, 1980'de kaydedilen en yüksek fiyat seviyesini aşmış bulunuyor. Petrol dolar üzerinden fiyatlandırılıyor ve dolar değer kaybettiğinde bazı yatırımcılar ve spekülörler, Amerikan Doları cinsinden varlıkları satıp petrol ya da altına yatırıyor. ABD ekonomisindeki sorunlar sürdükçe de bu eğilimin devam etmesi kaçınılmaz görünüyor.

Gıda ve enerjideki enflasyon, birkaç yıldır pek çok ülkenin başını ağrıttırıyor. OECD üyesi ülkelerin enflasyon ortalaması, Ocak 2008 itibarıyla yüzde 3,5. Aynı ülkelerde gıdadaki oransa yüzde 5,1, enerjideki yüzde 13,7. Avrupa Birliği ülkelerindeki durum da farklı değil. Buradan hareketle diyebiliriz ki, gıda ve enerji fiyatlarındaki artış dünya genelinde enflasyonu körüklüyor. Öyle ki, gıda ve enerji dışarıda bırakıldığında OECD'deki enflasyon yüzde 2,0'ye düşüyor.

Tablodan da görüleceği gibi, gıda fiyat artışlarının genel enflasyonla arasını en fazla açtığı ülke İngiltere. Neredeyse üç kat fark var.

Dünya piyasalarındaki fiyat artışlarına rağmen, gıdadaki pahalılaşmanın genel enflasyon oranının altında kaldığı ülkeler de yok değil. OECD içindeki en çarpıcı örnekse İzlanda. Son bir yıl içinde gıda fiyatlarında yüzde 2,3'lük gerileme söz konusu. Yani artış değil düşüş yaşanmış. Buna karşılık genel enflasyon yüzde 5,8, enerji fiyatlarındaki artış ise yüzde 12,1. İzlanda dışında, Kanada, Avustralya, Japonya, Kore, Norveç, Portekiz ve İsviçre gibi ülkelerde de benzer durum göze çarpıyor.

Ülkelerin ezici çoğunluğu enerji ile birlikte gıda fiyatlarındaki artışlardan muzdarip. Ama biz, güçlü tarım potansiyelimizle, bu ölçüde etkilenmemeliydik. Kuraklık vs. denilebilir ama şurası bir gerçek ki, ülke olarak tarımı ihmal ettik. Bu alanda yapabileceklerimizin çok azını yaptık. Hatta yapmadık.

Dünya enerji fiyatları bizi çarpıyor ve görünen o ki, çarpmaya da devam edecek. Çünkü enerjide dışa bağımlıyız, kısa vadede yapılabilecek fazla bir şey de yok. Ama tarım öyle değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milli gelirde ne değişti?

Kadir Dikbaş 2008.03.11

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) uzun süreden beri sürdürdüğü milli gelir hesaplarını güncelleme çalışmasını tamamladı. Ve yeni rakamı hafta sonunda açıkladı. Peki neler değişti?

TÜİK'in yeni hesabına göre, 2006 yılının Gayri Safi Milli Hasılası (GSMH) 526,4 milyar dolara yükseldi. Kişi başına düşen gelir de 7 bin 500 dolar olarak tahmin edildi. Bu veriler eski hesaba göre, toplamda 399,7 milyar dolar, kişi başına milli gelirde ise 5 bin 477 dolar idi. Önceki hesapla yeni hesap arasındaki fark yüzde 30'u aşiyor.

Hatırlayanlar çıkacaktır, uzun zamandır eski Maliye Bakanı Prof. Dr. Ekrem Pakdemirli de Türkiye'nin milli gelir hesabının çok yanlış olduğunu vurguluyordu. Pakdemirli, bundan dört yıl önce, "2003'te Türkiye'nin kişi başına geliri, DİE'ye göre 3375 dolar, bizim hesabımızla 6034 dolar." açıklamasını yapmıştı.

Yeni çalışmanın hedefi, milli gelir hesabını uluslararası standartlara yükseltmek, AB ile uyumlu hale getirmek. Bizim üzerinde ısrar ettiğimiz eski hesap tekniği, pek çok ülke tarafından yıllar önce terk edilmişti. Biz ancak şimdi bırakıyoruz.

Son çalışmayla ortaya çıkan veriler, "yöntem" ve "kapsam değişikliği" ile sonradan gelen bilgilerin ilave edilmesiyle oluşturulmuş. TÜİK Başkanı Ömer Demir'in açıkladığına göre, yöntemden ziyade "kapsam değişikliği" etkilemiş rakamları: "2001 yılı için TÜİK'in izlediği 10 ve daha fazla çalışanı olan işyerleri sayısı 11 bin 293. 2002'de yapmış olduğumuz o geniş sanayi sayımında bu rakamın 27 bin olduğunu gördük. Buradan çok büyük bir kapsam genişlemesi oldu."

Detaylar uzun, özetle şunu söyleyebiliriz: Eski uygulamada, pek çok alan ve konu hesap dışında kalıyor, gelir olduğundan çok daha düşük hesaplanıyordu. Dolayısıyla sağlıklı ölçüm yapılamıyordu. Ölçüm doğru olmayınca, yapılan mukayeseler, milli gelire bağlı diğer hesaplamalar da yanlış oluyordu. Kabul etmek gerekir ki, eski hesap Türkiye'yi dünya ekonomileri nazarında olduğundan daha küçük gösteriyordu.

Milli gelir hesabındaki bu çarpıklık, aslında işin uzmanlarının yıllardır bildiği, yakındığı bir konu. O sebeple bu durum yabana atılacak, "Bir kalem darbesiyle gelirimiz yükseldi" şeklinde alaya alınacak kadar basit değil. Sadece bugüne ait gelir rakamlarının değil geçmişe dönük olanların da yükseldiğini unutmamak gerekiyor.

TÜİK'in son çalışması sayesinde, Türkiye uzun zamandır ihmal edilen bir düzeltmeyi gerçekleştirmiş oldu. Milli gelir hesabı AB ülkelerinininki ile uyumlu hale getirildi. Bu, daha sağlıklı bir mukayese için son derece önemli.

Artık Türkiye, milli geliri yarım trilyon doları aşan ülkeler kategorisine girmiş bulunuyor. Bundan böyle, sınıflamalarda "orta gelirli ülkeler" seviyesinin üstünde görülecek.

Türkiye, bu gelir rakamı ile 18. sırada olduğu en büyük ekonomiler sıralamasında (satın alma gücü paritesine göre), kendisinin önünde bulunan Avustralya, Tayvan'ı zorlayacak, belki de geçecek.

Hepimizi yakından ilgilendiren cari işlemler açığının, dış ticaret açığının, kamu ya da özel kesim borç stokunun milli gelire oranı gerileyecek. Gerileyen bu oranların, Türkiye'nin yabancılar gözündeki risk seviyesini düşüreceği muhakkak. Ama bu demek değildir ki, cari açık bir anda sorun olmaktan çıkacak.

AB ile hesap birliği sağlanacak, aramızda varmış gibi görünen büyük gelir uçurumu bir miktar daha kapanmış olacak.

Vatandaşa yansıyıp yansıması konusuna gelince. Milli gelir rakamının yeni bir hesapla düzeltilmesinin, vatandaşın cebine para olarak doğrudan yansması diye bir şey söz konusu olamaz. Buradaki ana espri, verilerin sağlıklı hale getirilmesi gayreti; ne olduğumuzun, ne kadar büyük olduğunuzun daha iyi ve daha hassas ölçülmesidir. Bir yönüyle kendimizi tanımaktır. Vatandaşın bu değişimden kazancı da burada. Öncekinden daha sağlıklı verilere sahip olmak, hem vatandaş ve iş dünyası hem de devlet için önemli olsa gerek. Sağlıksız veriler üzerine sağlıklı politikalar inşa edilebilir mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dolar dalga dalga eriyor

Kadir Dikbaş 2008.03.14

Dün, Uzakdoğu'dan başlayarak bütün dünya borsaları yeni bir sarsıntı daha yaşadı. ABD Doları, Japon Yeni karşısında hızla değer kaybetti. Sadece dünkü kayıp yüzde 1,5'i buldu. 1 dolar 100 yenin altını görerek 1995 yılından bu yana kaydedilen en düşük seviyeye indi.

Dolar, AB para birimi Avro karşısında da tarihî bir çöküş içinde. Dün parite 1,56'yı gördü. Bu, Avro-dolar paritesinin 27 Ekim 2000 tarihinde gördüğü en düşük seviyenin neredeyse iki katına yakın bir rakam. O tarihte 1 Avro 0,826 dolar seviyesinde idi. Bu durum, Avrupalı ithalatçı için iyi haber olsa da ihracatçı için son derece kötü. Tıpkı bizim birkaç senedir yaşadığımız gibi. Avrupa'nın dev şirketleri bunun baskısını hissetmeye başladı bile.

Japon Yeni'nin dolar karşısında değer kazanması, yen cinsinden borç alıp bunu dolara çevirerek başka piyasalarda değerlendiren fonlar için istenmeyen bir gelişme. Dolar cinsinden elde edilen kazançlar, yenin değer kazanmasıyla uçup gidiyor. Böyle olunca dolardan ve bu paraların değerlendirildiği piyasalardan çekilme gündeme geliyor.

ABD ekonomisindeki durgunluk belirtileri sebebiyle, FED'in önümüzdeki hafta yapacağı toplantıda faiz oranlarını 0,75 puan indirmesi bekleniyor. Bu da dolardan kaçışı hızlandırıyor.

Ayrıca şunu da unutmamak gerekiyor. ABD ekonomisine duyulan güvensizlik, doların "rezerv para" olma özelliğinin tartışılmasını da beraberinde getirdi. Pek çok ülke, politika değişikliğine giderek rezervlerindeki dolar miktarını azaltmaya başladı.

Dolardan kaçan para, altına ve petrole kayıyor. Petrol fiyatları şişiyor ve enflasyon endişelerini büyütüyor. Dünkü düşüşle birlikte altının onsu 1.000 dolara ulaşırken, petrolün varili 110 doları geçti.

Salı günü, ABD Merkez Bankası ile Avrupa Merkez Bankası, Kanada ve İsviçre merkez bankalarının küresel kredi kriziyle ortak mücadele edecekleri, likidite sağlayacakları açıklanmıştı. Ancak bu tedbirler de piyasaları yatıştıramadı, hatta işin sanıldığından da derin olduğu düşüncesine kapılanlar oldu. İlk gün sanki işler yoluna giriyormuş gibi bir hava oluştu, Avrupa ve ABD borsaları yükselişe geçti. New York'ta Dow Jones endeksi yüzde 3,5'lik sıçrama yaptı. Fakat bir gün sonra hava tekrar değişti. Dün ABD'de açıklanan perakende satış verileri de olumsuz beklentileri artırdı. Şubat ayındaki perakende satışların, tahminlerin üzerinde azaldığı görüldü.

Bu arada bizde neler oldu?

Hemen şunu belirtelim. İç piyasada, borsaya, döviz ve hatta faize yön veren dışarıdaki gelişmeler. Yüzde 72'yi aşan yabancı payı ile İMKB hisseleri, küresel dalgalanmalara bağlı olarak iniyor, çıkıyor. Borsa, dün de ciddi bir düşüş yaşadı. Yıl başından bu yana gösterdiği performansa baktığımızda da, en fazla değer yitiren borsalar arasında olduğu görülüyor.

Döviz kurunda ise çok büyük bir artış olmamakla birlikte yükseliş gözleniyor. Dolar, dünyada değer kaybetmesine rağmen bizde değer kazanıyor. Çünkü cari açığın yol açtığı tedirginlik var, gelişmekte olan piyasalardan çekilmeye çalışan "sıcak para" var. Bununla birlikte, ekonomik ve siyasî istikrar, yüksek faizler içerideki dalgalanmanın boyutunu sınırlıyor.

Daha önceleri de belirttiğimiz gibi, 2008 yılı çok kolay olmayacak. Bu ay içinde bilhassa, uluslararası banka ve diğer malî kuruluşlardan gelecek kâr-zarar açıklamaları, küresel malî krizin faturasını daha net ortaya koyacak. Bu da gelişmelerin yönünü belirlemede etkili olacak. Ayrıca, ABD ekonomisinden gelecek her veri önemli. Bütün piyasalar, ABD'den gelecek açıklamalara odaklanmış durumda. FED'in 18 Mart Salı günü alacağı faiz kararı öncesinde ve sonrasında ciddi hareketlenmeler olabilir.

ABD'de sular durulmadıkça, dünyaya, gelişmekte olan piyasalara rahat yok. Bilhassa dünya ile "entegre" olmuş ekonomilerin bu gelişmelerin dışında kalması imkânsız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pasifik bize ne kadar uzak?

Kadir Dikbaş 2008.03.25

Phnom Penh - Dünya nüfusunun yarısının yaşadığı Asya-Pasifik ülkeleri, önemli gelişmeler kaydediyor. Artık ekonomik dengeler değişiyor, bölgenin dünya ekonomisindeki ağırlığı giderek artıyor.

Ve bunu gören ülkeler, kurumlarıyla, şirketleriyle, sivil toplum kuruluşlarıyla burada.

Peki biz ne yapıyoruz?

Bu sorunun cevabını, son birkaç gün içinde gerçekleştirdiğimiz Tayland, Laos ve Kamboçya seyahatinden sonra daha iyi anladım. Öncelikle bu ülkelerle aramızdaki ticarete bakmakta fayda var. Geçen yıl Türkiye'den Laos'a yapılan ihracat sadece ve sadece 22 bin dolar. İthalat 734 bin. Ticaret hacmimiz bir milyon doları bile bulmuyor. 6 milyon nüfuslu bir ülke yok sanki bizim için. 14 milyon nüfuslu Kamboçya'ya yapılan ihracat da 5,3 milyon dolar, ithalat 12 milyon. 65 milyon nüfuslu Tayland'la ticari ilişkilerimiz nispeten iyi görünüyor, ama

ihracatla ithalat arasındaki uçurum düşündürücü. 63 milyon dolarlık ihracata karşılık 1 milyar 229 milyon dolarlık ithalat yapmışız.

Durum bu. Adana ve Hatay'dan bir grup işadami ile çıktığımız seyahate Tayland'dan başlıyoruz. Grubumuzda AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat, Uluslararası Üniversiteler Birliği Başkanı Şerif Ali Tekalan ile Memur-Sen Genel Başkanı Dr. Ahmet Aksu da buluyor.

Tayland ziyaretinin ilk gününde Thai-Türk Ticaret Derneği'ndeki toplantıya katılıyoruz. Geçen yıl kurulan derneğin başkanlığını Zafer Kahraman yapıyor. Kahraman, derneğin 70 üyesi bulunduğunu ve hedeflerinin Türkiye ile Tayland arasında köprü olmak, karşılıklı ticareti ve yatırımları geliştirmek olduğunu söylüyor. Bu ülkede başta gümüş işlemeciliği olmak üzere bazı Türk işadamlarının kurduğu şirketler ile ikisi başkent Bangkok'ta olmak üzere üç Türk okulu bulunuyor. Yakın zamanda da Sabancı bir fabrika satın almış.

Tayland'la ilişkilerde belli bir mesafe alınmış olmakla birlikte, Laos ve Kamboçya'da bugüne kadar hiç olmamışız. Bu ülkelere ilk gidenler Türk okulları olmuş. Halk Türkiye'yi, Türk insanlarını onlarla tanımış.

Laos'ta Eastern Star adında iki Türk okulu bulunuyor. İlki 2006'da açılmış. Genel müdürlüğünü Tayland'da elektronik mühendisliği okumuş Engin Yaşmun yürütüyor. Burada yaşayan Türk vatandaşı sayısı bir zamanlar sıfırken şimdi 18 olmuş. Ekonomik açıdan 1990'lı yılların Orta Asya'sını andırıyor ve hemen her alanda yatırıma ihtiyacı var.

Kamboçya'da da ilk ve tek Türk girişimi, Zaman International School adındaki Türk okulları. Birincisi 1997'de açılmış. Burada 50 civarında Türk vatandaşı yaşıyor ve bunlar okul yönetici ve öğretmenlerinin aileleri. Genel Müdür Ali Kökten, Kamboçya'nın son birkaç yılda hızlı bir şekilde yabancı sermaye çektiğini söylüyor.

Laos ve Kamboçya'da büyükelçiliğimiz yok. O yüzden, bu ülkelerde Türkiye denince akla gelen tek yer okullar oluyor. İlginç bir hikâye aktarayım. Bir süre önce Laos'ta sahte Türk pasaportu taşıyan bir İranlı ölü bulunmuş. Polis, hemen Türk okulunu aramış "cenazenizi alın" demiş. Olay daha sonra aydınlanmış.

Şunu kabul etmemiz lazım ki, son zamanlarda bu bölge ülkeleri ile canlanmaya başlayan ekonomik ve kültürel ilişkilerin temelinde Türk okulları ve bu okullarda çalışan insanların kurduğu dostlukların, bağlantıların yeri ve önemi çok büyük. Ama buna bilhassa özel sektör kuruluşlarının da omuz vermesi, devletin yol açması gerekiyor. TUSKON bunun en güzel örneklerini veriyor. TUSKON'un gerçekleştirdiği ticaret zirvelerine buralardan katılan işadamları, Türkiye hakkında çok olumlu kanaat ve iş bağlantılarıyla dönmüşler. Bunun sonuçlarının yavaş yavaş alınacağı muhakkak.

Güneydoğu Asya'da keşfedilmeyi bekleyen ülkeler var. Laos ve Kamboçya onlardan ikisi. Hatta Tayland da öyle. Enerjiden tekstil ve gıdaya kadar hemen her alanda yatırım ve ticaret potansiyeli mevcut. Uzakdoğu ile rekabetin buradan başladığını da unutmamak gerekiyor.

Dünya yeniden şekilleniyor, Uzakdoğu'da önemli gelişmeler yaşanıyor. "Küresel ekonominin etkin bir oyuncusu olmalıyız" diyorsak buralarda olmak zorundayız. Başka yolu yok. Artık küçük olsun benim olsun, elimin altında olsun anlayışını aşmak, riski ve kazancı paylaşıp ortaklıklar kurarak yelkenleri açmak gerekiyor. Pasifik çok uzak demeyin. İnsanlarının size karşı sıcaklığını, samimiyetini görünce ne kadar yakın olduğunu anlıyorsunuz. Üstelik Avrupa'ya, Amerika'ya uzak değilken bize mi uzak olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güç kaybediyoruz

Kadir Dikbaşı 2008.04.01

Hepimiz farkındayız ki, dünya birkaç aydır ciddi bir mali çalkantı içinde. ABD kaynaklı sıkıntılar, bütün dünyayı etkisine almış bulunuyor.

Türkiye, yaşanan dalgalanmalardan şu ana kadar fazla zarar görmedi. Mevcut cari açık riskine rağmen, büyük bir yara alması da beklenmiyordu. Çünkü içeride istikrar vardı, güven vardı. Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında çıkarılan gerginlik aşılmış, Türkiye yeni bir ivme kazanmıştı. Ekonomik kazanımlar ve gelişmeler, hem içerideki vatandaşa hem de yabancı yatırımcıya güven veriyordu. Fakat ne yazık ki cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında çıkarılan gerilimin farklı bir "versiyonu" ve "minder dışı siyaset", Meclis'in büyük bir çoğunlukla kabul ettiği üniversitelerde başörtüsü yasağını kaldıran anayasa değişikliğinin hemen arkasından tekrar gündeme geldi.

Böyle olunca, yerli ve yabancı yatırımcı, "beklenmeyenleri beklemeye" başladı. AB ile ilişkiler geriliyor, müzakere süreci tıkanabilir. Kısacası Türkiye'nin "imajı" bozuldu; Türk demokrasisine, siyasi ve ekonomik istikrarına güven zedelendi.

Bu şartlarda hangi ülkede olursa olsun yatırımcı ürker, başka adresler aramaya başlar. Evet, Türkiye iyi pazar, geleceği var, faizler yüksek ve gerilim arttıkça biraz daha yükselebilir. Ama bu, istikrarsız ve güven vermez bir vasatta kalmak için yeterli sebep değil. Yabancı için dünya Türkiye'den ibaret değil ki, gider başka bir ülkeye.

Yaşanan bu. Son bir hafta içinde Türkiye'yi terk eden paranın 5 milyar doları geçtiği tahmin ediliyor. Gelmeyi düşünüp de vazgeçenleri, vazgeçecek olanları henüz bilmiyoruz. Güven denilen şeyi kazanmak zor, kaybetmek çok kolay.

Bunlar bir yana, Kuzey Irak ve İran gibi bizi son derece yakından ilgilendiren sorunlar alevlenmiş durumda. İç sorunlarıyla boğuşan Türkiye'nin uluslararası konularda kararlı ve belirleyici olması mümkün mü?

Ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın büyümesi, yeni sıkıntıları da beraberinde getirebilir. Türk özel sektörünün 160 milyar dolara yakın dış borcu bulunuyor. Bankaların mali yapısı sağlam görünse de, reel sektörün döviz borçları nedeniyle dolaylı kur riski altında.

Hatırlayın, gerginliğe "gaz" veren bazı basın organlarının patronları da dahil pek çok işadamı, geride bıraktığımız beş yılda ekonomik ve siyasi istikrarda, epeyce nemalandı. Ellerindeki varlıkların değeri üçe, beşe katlandı. Bazı banka sahipleri, ileride bana sıkıntı verebilir düşüncesiyle hayal bile edemeyeceği fiyatlardan hisselerini kısmen ya da tamamen yabancıya devretti. Şimdi onlar rahat görünüyorlar. Ama son yaşananların arkasından vatandaşın frene bastığı bir gerçek. Bilhassa küçük ve orta boy işletmeler, yatırım konusunda küresel piyasalardan kaynaklanan sebeplerle zaten beklemedeydi. Şimdi endişe başladı.

İki hafta önce 1,23 YTL olan ABD Doları, dün 1,32 YTL'yi aştı. Avro ise 1,91 YTL'den 2,09 YTL'ye çıktı. YTL, 2006'daki küresel sarsıntıdan bu yana en yüksek değer kaybını yaşadı. Faizler yükseliyor, Borsa umutsuz. Hisse senetlerinin yüzde 72'si yabancıların elinde ve yeni alıcı yok. Olsa satıp gidecekler ama satamıyorlar.

Kurdaki yükseliş kalıcı hale gelirse enflasyon kontrolden çıkabilir. Bu ise tekrar başa dönüş demek. Faturanın da büyük ölçüde dar gelirliye, sabit ücretliye ve küçük esnafa çıkacağı muhakkak.

Allah'tan ki, bazı ekonomik dengeler son beş senede sağlamlaştı. Eğer bu gelişmeler 2001 öncesi şartlarda görülseydi, daha olumsuz bir manzara ile karşı karşıya kalabilirdik. Fakat bu demek değil ki, "Bize bir şey olmaz." Son bir haftada yaşananlar, ekonominin bir anda değil ama kademe kademe nereye sürüklenebileceğini göstermekte.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeraltından 'kara' haber (!)

Kadir Dikbaşı 2008.04.04

Çarpık politikalar neticesi Türkiye 'gaz bağımlısı' hale geldi. Elektrik üretimi için arka arkaya doğalgaz termik santralleri kuruldu. Yetmedi, bunlara ithal kömürle çalışan santraller eklendi. Bunlar olurken yerli kaynaklar, özellikle de kömür ihmal edildi.

Kömür, görünüşte kapkara ama ısı ve ışık, enerji kaynağı. Uzun yıllardan beri değerini bilemediğimiz, üzerinde gezindiğimiz bir zenginlik. Petrol ve doğalgaz fakiriyiz ama kömür açısından zengin sayılabilecek imkanlara sahibiz. Son araştırmalar da aslında daha da iyi olduğumuzu gösteriyor.

Kömür gözden düşünce, üretim de düştü. Taşkömürü ve linyit üretimi, yıldan yıla gerileyerek 2004 yılında dip yaptı. Neyse ki, son dönemde Enerji Bakanlığı'nın aldığı birtakım kararlar ve başlattığı uygulamalar, umut verici. Başlatılan çalışmalar arasında mevcut yatakların özel sektörün de katkısıyla geliştirilmesi, yeni kaynakların keşfedilip işletmeye açılması bulunuyor. Alınan olumlu sonuçlar var. 2005'ten itibaren üretimde yukarı doğru bir gelişme başladı.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, son birkaç seneki çalışmalar neticesinde özel sektörü devreye sokarak ciddi kazanımlar elde ettiklerini söylüyor: "Kömürü büyük ölçüde özelleştirdik. Daha önceden kapanmış, zarar eden yatakları ısınma ve santral amaçlı olarak özel sektöre açtık." Bakan Güler, yeni kömür rezervleri bulduklarını ve 2,5 milyar tonluk kömür rezervine ulaştıklarını belirtiyor. Aramalara hız vermek için MTA'nın bütçesi 10 katına çıkarılmış. Kurum 19 yeni kömür sahası keşfetmiş. Daha önceden ağırlıklı olarak saha madenciliği yapılırken, özel sektörle birlikte derin saha madenciliğine girilmiş. Güler, "Bugün özel sektör, devletin açık saha madenciliği maliyetinde derin saha madenciliği yapıyor." diyor.

Özel kömür santrallerinin yavaş yavaş devreye girmesiyle özellikle elektrik üretiminde yüzde 50'yi aşan doğalgaz ağırlıklı yapının değişmesi mümkün olabilecek.

Ancak burada bir hususa dikkat çekmek gerekiyor. Enerji Bakanlığı, yerli kaynakları harekete geçirmek, yerüstüne çıkarılmayı bekleyen kömürü ülke ekonomisine kazandırmak için uğraşırken, bazı şirketler maliyet ve verim gerekçesiyle ithal kömür santrali kurma konusuna daha sıcak bakıyor. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'na yapılmış çok sayıda müracaat ile alınmış lisans var. Daha birkaç gün önce, İzmir Aliağa'da kurulacak ithal kömür santrali için 'üretim lisansı' çıktı.

Hatırlatmakta fayda var. Kömür zenginiyiz ama kömür ithalatı her geçen gün artıyor ve yıllık 1,7 milyar doları buldu. Cari işlemler açığına durduk yerde katkı.

Kömür sadece ısınma ve elektrik üretiminde değil, demir-çelik, çimento imalatı ve endüstriyel süreçlerde buhar üretmek maksadıyla da kullanılabilir. Ayrıca bazı kömürlerden petrol elde etmek de mümkün. Bu işlemi başarıyla uygulayan ülkelerin başında G. Afrika geliyor.

Bakan Güler'e, bizde de benzeri bir çalışma olup olmadığını soruyorum. Güler, Türkiye'de bu işleme en uygun kömürün Şırnak'ta bulunduğunu söylüyor. Bir çalışma başlatılmış, G. Afrika ile temaslarda bulunulmuş. Fakat Bakan Güler, "Bizim önceliğimiz daha maliyetli olan bu yol değil, petrolün kendisini bulmak." diyor.

Uzmanlar, Şırnak ve çevre il ve ilçelerdeki bilinen kömür rezervinin 100 milyon ton olduğunu fakat 300 milyon tona çıkabileceğini belirtiyor. Ve bu 100 milyon ton civarında petrol demek. Yani Türkiye'nin 3-4 yıllık ihtiyacına yakın bir rakam.

Ayrıca kömüre dayalı gazlaştırma ve temiz kömür yakma teknikleri ve sistemleri de mevcut. Türkiye'nin bu teknolojilerle de bir an evvel tanışması gerekiyor.

Layıkıyla faydalanamadığımız kömür aslında sandığımızdan çok daha değerli. Ama yıllardır sırt çevirmişiz. Şimdi onu yeniden keşfetmeye çalışıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda enflasyonu

Kadir Dikbaş 2008.04.08

Açıklanan son enflasyon rakamları, gıda ve enerjinin öne çıktığını gösteriyor. Tüketici fiyatlarındaki yıllık enflasyon mart itibarıyla yüzde 9,15. Ama gıda ve alkolsüz içecekler kategorisindeki oran yüzde 13,4. Üretici fiyatlarındaki durum da çok farklı değil. Geneldeki yüzde 10,5'lik artışa rağmen gıdadaki fiyat artışı yüzde 15,89.

Bu, gelirin büyük bölümünü gıda harcamalarına ayırmak zorunda olan dar gelirli için iyi bir haber değil. Yağ fiyatları almış başını gidiyor, pirincin yanına yaklaşılmıyor. Görünen o ki, kapatma davası sonrasında piyasalarda ve dövizde baş gösteren dalgalanma da fiyat artışlarını körükleyecek. Kurlardaki yükselişin raflardaki yansımaları şimdiden görmek mümkün. Hem gıdada hem diğer ürünlerde. Unutmayalım Türkiye, hububatta da net ithalatçı konumunda.

Biz belki yeni yeni farkına varıyoruz ama dünya bir süredir ciddi bir gıda krizi ile karşı karşıya. Pek çok ülke, bazı gıda maddelerinin ihracatını bile yasakladı. Çin gibi, bazı gıda ürünlerinde fiyat artışını izne bağlayan ülkeler var.

Kuraklık, hububattan 'biyodizel' üretilmesi gibi gerekçeler bugüne kadar öne çıkan sebeplerdi. Şimdi yeni bir eğilim başladı. Bazı uluslararası yatırım fonları, ABD'deki durgunluk karşısında yeni ve kârlı yatırım alanları aradı ve buldu. İşte onlardan biri gıda. Bazı tarım ürünlerinin son zamanlarda iyi gelir getirdiğinin farkındalar. 'Sıcak para'nın spekülâtif maksatla başta pirinç, buğday, mısır ve soya fasulyesi olmak üzere zirai emtiyaya yönelmesi, fiyatları iyice yükseltti. Gıdada hammadde fiyatlarının artması demek, bisküviden meşrubata pek çok ürünün zam görmesi demek.

Bir anda kuraklık artmadı, kıtlık başlamadı ama söz konusu eğilim, bilhassa yoksul ülkeleri tehdit etmeye başladı. Hem enflasyon hem de açlık tehlikesi gündemde. Yoksul olmayan ülkeler de enflasyon belasıyla karşı karşıya. Avro bölgesindeki enflasyon, petrolün yanında gıdanın büyüyen katkısıyla 3,5 gibi rekor seviyeye çıktı.

Şu an için gıda fiyatlarındaki tırmanışın duracağına dair bir beklenti, tahmin yok. Yani, birileri aklıktan kırılabilecek, ekonomik dengeler sarsılacak, birileri de 'ekmek' üzerinden spekülasyon yapıp köşeyi dönecek. Dünya da bunu seyredecek.

Türkiye'de, büyüme rakamlarının düşük çıkması, belirsizlik gibi sebeplerle talepte genelde bir daralma olacağı, dolayısıyla enflasyonda yükselişin sınırlı kalacağı beklense de, gıdaya olan talebin şartlar ne olursa olsun fazla etkilenmeyeceğini unutmamak gerekiyor.

Belki gıdadaki artış, diğer mallardaki ciddi düşüşlerle dengelenip ortalama enflasyonda fazla bir sıçrama yaşanmayabilir ama bunu belirleyecek olan da yine büyük ölçüde döviz kurlarının seviyesi.

Gıda fiyatlarındaki gelişmenin en çok dar gelirli kesimleri etkileyeceği açık. Öyle ki, bazı insanlar neredeyse elde ettiği gelirin tamamını gıdaya ayırıyor. Dolayısıyla, etkilenme açısından gelirin yüzde 5'ini gıdaya ayıranla, yüzde 70'ini kendisi ve çoluk-çocuğunun karnını doyurmak için ayıran arasında çok fark var.

Enerjiyi anladık, ithalata mahkumuz. Ama tarımda öyle değil. Kendi potansiyelimizi iyi değerlendirebilmiş olsaydık bu sıkıntılı dönemi daha kolay atlatabilirdik. Maalesef, uzun yıllardan beri tarımı ihmal ettik, ikinci plana attık. Hayvancılığı unuttuk. Köyleri, bağı bahçeyi terk ettik, 'kentli' olduk. Çiftçiliği, ikinci sınıf bir iş gibi görmeye başladık. "Gıdada kendine yeter ülkelerden biriyiz" sloganıyla da kendimizi kandırdık. Şimdi dünyadaki gelişmelerin bir yansıması olarak, gıda enflasyonundan endişeliyiz. Evet, yaşanan kuraklığın, spekülasyonların payı muhakkak var ama tarıma sırt çevirdiğimiz de bir gerçek. Öyle olmasaydı, şu süreç Türk tarımı için iyi bir ihracat ve kazanç dönemi olabilirdi.

Bu gelinen noktadan hepimizin çıkaracağı dersler olmalı. Fertler, kurumlar, özel sektör ve devlet olarak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mali krizden sonra gıda krizi

Kadir Dikbaş 2008.04.15

Gıdadaki yokluk, fiyat artışı başka bir şeyin yokluğuna ve pahalılaşmasına benzemiyor. Birkaç yıldır yükselmeye devam eden, son bir-iki ay içinde de iyice tırmanan gıda fiyatları, bazı ülkelerde ciddi sorun teşkil etmeye başladı. Bir anlamda "gıda isyanları" baş gösteriyor dünyanın farklı bölgelerinde.

Geçen yazımızda, olayın Türkiye'deki yansımasına, son açıklanan enflasyon rakamlarında gıdanın rolüne değinmiştik. Tekrar hatırlatalım. Mart ayı itibarıyla tüketici fiyatlarındaki yıllık artış yüzde 9,15'e çıkmış ama gıda ve alkolsüz içecekler kategorisindeki oran yüzde 13,4 olmuştu. Üretici fiyatlarında da geneldeki yüzde 10,5'lik artışa karşılık gıdada yüzde 15,89'luk bir yükseliş söz konusu.

Bloomberg'e göre, son bir yılda buğdaydaki fiyat artışı yüzde 130'u, soya'daki yüzde 87'yi, pirinçteki yüzde 74'ü, mısırdaki ise yüzde 31'i buldu. Bu gelişme, Türkiye'ye de bazı ürünlerde aynen, bazılarında kısmen yansdı.

Bilhassa gıda ithalatçısı ülkelerde durum kritik. Pek çok yoksul ülkede nüfusun ezici çoğunluğu, gelirin tamamına yakını gıdaya ayırıyor. Afrika'da, Asya'da milyonlarca insan açlık sınırının altında yaşıyor. Geçtiğimiz hafta Mısır'dan Filipinler'e kadar pek çok ülkede eylemler vardı. İnsanlar, gıda fiyatlarındaki yükselişi protesto etti ve etmeye devam ediyor. Gösteriler ve ayaklanmalar yayılabilir, sorun "karnı tok sırtı pek" ülkeleri de farklı şekillerde etkileyebilir.

Tıpkı petrolde olduğu gibi ekonomisi tarımsal ihracata dayalı ekonomiler bundan kârlı çıkacak görünse de tersi konumda olanların işi hiç de kolay değil. Küresel mali krizle gıda krizinin birleştiği ülkelerin durumu ise daha da zor. Hem piyasalarda yaşanan etkiyle hem de yükselen gıda fiyatlarıyla boğuşacak.

Peki bu noktaya neden gelindi?

Kuraklığın, üretimdeki sıkıntıların etkisi var ama konu sadece bununla izah edilemeyecek kadar kapsamlı. Petrol fiyatlarının artmaya başlamasıyla birlikte bazı gıda ürünlerinden biyoyakıt üretiminin yaygınlaşması da etkili bir unsur. Son dönemlerde, geniş tarım alanları yakıt olarak kullanılan ürünlerin ekimine ayrılıyor.

Bu sıkıntılara, "küresel ısınmayı" sebep gösterip fiyatları uçuran spekülâtörler ve gıda üzerine yatırım yapan yatırım fonları eklendi son günlerde. Ve iş çıkırından çıktı. Kabul etmemiz lazım ki, böyle dönemlerin fırsatçısı çok olur. Mühim olan, bu noktaya gelmeden tedbirleri alabilmektir.

Birleşmiş Milletler Gıda Hakkı Raportörü Jean Ziegler, dünyada büyük miktarda biyoyakıt üretiminin "insanlığa karşı işlenen suç" olduğunu söylemiş. Bu konudaki tepkiler büyüyor. Dünya iktidar savaşında, insanlığa karşı işlenen o kadar çok suç var ki. Ve kimse de sesini çıkarmıyor ya da çıkaramıyor. Gıda olayı da çok farklı değil. Mesela biyoyakıt üretimine dur diyebilecek olanlar, bu yakıtın üreticileri aynı zamanda. Onların şu ana kadarki önceliği "düşük maliyetli" ve "temiz" enerji elde etmek.

Dünyadaki gelişmelerden bizim de etkilenmemiz normal. Ama gıdadaki dışa bağımlılığımız yüksek oranda olmadığı için sıkıntıyı atlatmamız pek çok ülkeye nazaran daha kolay. Ama dua edelim, bahar yağmurları bol olsun, bereketli olsun.

Aksi takdirde, küresel mali kriz dalgasının, içeride derinleşecek siyasi belirsizlikle birleşip ekonomide olumsuz gelişmelere yol açması ve buna bir de gıda fiyat artışlarının eklenmesi, bize de zor günler yaşatabilir. Yıl sonu enflasyonu umduğumuzun üzerinde çıkabilir. Enerji fiyatlarının seyri ortada.

Bugün ve yarın için, uzun yıllardır izlenen yanlış tarım politikalarını acilen masaya yatırmak gerekiyor. Şimdiye kadar tarım alanlarını bol keseden harcadık, sanayiye, yerleşime açtık, tarıma yüz çevirdik. Oysa, insanların her halükarda tüketmek mecburiyetinde olduğu gıdada üretimi artırmak, enflasyonla mücadelenin de önemli ayaklarından biri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tehlike, Avrupa kapısında

Kadir Dikbaş 2008.04.18

Son dönemde içeride yaşanan siyasi gelişmeler ve dışarıdan kaynaklanan sebeplerle dövizde önemli bir kırıdanma görülüyor.

Amerikan Doları, dünyada değer yitirirken bizde değer kazanıyor. Dolar karşısında güç kazanan Avro ise daha fazla değerlendiriliyor. 2 Ocak 2008'de 1,714 YTL olan 1 Avro, dün ilk kez 2,122'ye kadar yükseldi. Yılbaşından bu yana artış yüzde 24 dolayında.

1999'da kaydi para olarak işleme giren, 2002'de de tedavüle çıkan Avro, bugün dolardan sonra dünyanın en önemli para birimi. AB kaynaklı açıklamalara göre, uluslararası tahvil piyasalarındaki kâğıtların yüzde 49'u Avro cinsinden. Merkez bankalarının rezervlerindeki Avro tutarı, doların güven kaybetmesiyle birlikte giderek artıyor. Bugün dünyadaki döviz rezervlerinin yüzde 26'sının Avro olduğu belirtiliyor.

Bir ay önceki "Dolar dalga dalga eriyor" başlıklı yazımızda Avro'nun doğumundan bugüne dolar karşısındaki değerini tablo halinde vermiştik. Tekrar etmeyip sadece şunu söyleyelim. 1999 başında 1 Avro 1,17 dolar yapıyordu. 2000'de bir ara 0,83 değerine kadar indi. Bu sene başında ise 1,47'yi, bir ay önce de 1,56'yı gördü. Dün, gün içinde 1,598'e kadar çıkarak rekor kırdı.

Peki son iki günde hızlanan değerlenmenin sebebi neydi?

Avrupa, enflasyonda zor bir dönemden geçiyor. Avro bölgesinde mart ayı (yıllık) enflasyonu, yüzde 3,6'ya yükselerek tarihî bir rekor kırdı. Oran, 27 üyeli AB'de ise yüzde 3,8. Enflasyonu körükleyen ana kalemler, enerji

ve gıda fiyatlarındaki artış. Önceki gün açıklanan bu rakamlarla birlikte, Avrupa Merkez Bankası'nın faiz indirimi beklentileri bir anda sıfırlandı. Ve Avro'daki değer artışı hızlandı.

Avrupa'da tırmanan enflasyonun, yakın zamanda düzeleceğine dair fazla bir işaret görünmüyor. Aksine yükseliş tahminleri var. Uluslararası Para Fonu, ABD kaynaklı krizin yol açtığı kredi sıkışıklığının Avrupa bölgesinde de görülebileceğini düşünüyor ve uzun vadeli riskler konusunda uyarıyor. Fon'un, bir süre önce yayınlanan "Dünyanın Ekonomik Görünümü" raporunda da, geçen yıl yüzde 2,6 büyüyen Avro bölgesi ekonomisinin bu yıl yüzde 1,4, önümüzdeki yıl da yüzde 1,2 büyümesinin beklendiği belirtilmişti. ABD'deki gibi durgunluk yok ama yavaşlama söz konusu.

ABD'de batık konut kredileriyle başlayan sıkıntının bütün dünyayı, dolayısıyla Avrupa'yı da saracağı bekleniyordu. O an gelmiş, tehlike kapıya dayanmış görünüyor. Bunun işaretlerini banka ve şirket bilançolarında görmek mümkün. Zaman içinde "reel" ekonominin derinliklerinden de olumsuz haberler gelebilir.

Değerli yerel para ve yüksek faizin bizde yol açtığı sorunlara, bizler yabancı değiliz. Bu gidişle, Avrupa ülkeleri de benzer sıkıntılarla karşı karşıya kalabilir. En basitinden Avrupalı ithalatçı için iyi haber olsa da ihracatçı için hoş değil.

İşsizliğin Avrupalı için de hayati bir sorun olduğunu unutmamak gerekiyor. Bunun doğurabileceği sosyal birtakım sorunları da. Milyonlarca göçmenin yaşadığı Avrupa'da işsizliğin de körüklediği ırkçılık, yabancıya karşı hoşgörüsüzlük rüzgârı güç kazanıyor.

Acaba Avrupa'daki ekonomik sıkıntı bizi ne kadar etkiler? Öncelikle şunu belirtelim. Dış ticaretimizin yarısını Avrupa ile yapıyoruz. Ticaretimizin dengeye en yakın olduğu bölge Avrupa. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 88. Geçen yıl ihracatımızın yüzde 56,3'ünü (60,4 milyar dolar) AB ülkelerine yaparken, ithalatımızın da yüzde 40,3'ünü (68,6 milyar dolar) bu bölgeden gerçekleştirmişiz. Aramızda gümrük birliği var, ekonomilerimiz iç içe geçmiş vaziyette. Dolayısıyla Avrupa'da yaşanan sıkıntı, doğrudan ya da dolaylı olarak bize de yansiyabilir. Belki Avro'nun değer kazanmasıyla ihracatta daha fazla kazanma şansımız artıyor ama pazarın daralması vs. konular olumsuz etki meydana getirebilir. Gelişmeleri yakından takip etmekte fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vatandaş frene bastı

Kadir Dikbaş 2008.04.22

Alışveriş merkezleri Anadolu'ya yayılıyor. Yakın bir gelecekte küçük iller, hatta belli bir nüfusu aşmış ilçeler bile bu merkezlerle tanışacak. Bu rüzgarla birlikte alışveriş kültürü de değişiyor yavaş yavaş. Bu değişimde, birileri öne çıkıp büyürken birileri de maalesef geri planda kalacak.

Görünen o ki, alışveriş merkezlerinin sayısı arttıkça cadde üzeri dükkancılık, mağazacılık eski önemini kaybedecek. Bu yüzdendir ki, marka olmak isteyen şirketler, bu merkezlerde olmak için şartları zorluyor.

Geçtiğimiz hafta sonunda yeni bir alışveriş merkezinin açılışı vardı Anadolu'da. Hollanda merkezli gayrimenkul şirketi Multi Corporation'ın Türkiye iştiraki olan Multi Turkmall'ın Denizli'de kurduğu Forum Çamlık Alışveriş Merkezi'nin açılışı. Yerli ve yabancı 125 ünlü markayı bir mekanda toplayan merkez, belirtildiğine göre 65 milyon Avro'ya mal olmuş. 34 bin metrekarelik kiralama alanına sahip merkezde kiralar, metrekare başına 15

ile 70 Avro arasında. Multi Turkmall, elde edeceği kira gelirleriyle yaklaşık 8-10 yılda yatırımın geri dönüşünü sağlamayı planlıyor.

Adidas, Douglas, Lacoste, Pierre Cardin, Nike, Samsung ve daha pek çok ünlü yabancı markanın yanı sıra Vestel, Teknosa ve Bimeks'ten Damat, Süvari, Colin's ve Yeşil Kundura'ya kadar çok sayıda yerli marka da merkezdeki yerini almış. Bununla birlikte, Denizli merkezli markalardan nedense fazla ilgi yok.

Bilhassa giyim markaları Denizli'ye önem veriyor. Bazı markaların sahibi ve üst yöneticileri de açılıştaydı. Kiğılı Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Kiğılı, Hotiç'in sahibi Ahmet Hotiç, İpekyol Yönetim Kurulu Başkanı Yalçın Ayaydın, Süvari Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Müdürü Fatih Coşkun gelenler arasındaydı.

Alışveriş merkezleri açılıyor açılmasına ama alışverişte de, bilhassa son bir aydan bu yana ciddi bir daralma yaşanıyor. Kime sorsak satışların düştüğünden, vatandaşın frene bastığından yakınıyor. Kapatma davasının gündeme gelmesinden sonra gerilen siyasi hava, insanları "bekle gör" pozisyonuna itmiş. Dünya piyasalarının durumu zaten malum. Geçen yıl 2 milyar doları aşkın ihracat yapan Denizli'de bile sıkıntıların giderek arttığını görüyoruz. Yatırımlar durmuş.

Abdullah Kiğılı, piyasanın dünyada yaşanan krizden çok fazla etkilenmediğini ancak son siyasi krizden kötü etkilendiğini belirtiyor, "Eski günlere dönmek istemiyoruz." diyor. Denizli Ticaret Odası Başkanı Necdet Özer ise şunları söylüyor: "İnsanlar ekonomik ve siyasi açıdan önünü görmek istiyor. Durgunluğu artıran siyasetteki belirsizlik oldu. Siyasi istikrar ne kadar zedelenirse ekonomi de o ölçüde darbe alıyor. Maliyetler arttı. Bu etiketlere de yansıyor, satışlar etkileniyor." Açılışa katılan Kayseri Ticaret Odası Başkanı Hasan Ali Kilci de, Anadolu'da işlerin hiç de iyi gitmediğini, piyasanın ciddi sıkıntı içinde olduğunu söylüyor.

Bu yıl içinde dört alışveriş merkezi daha açacaklarını belirten Multi Turkmall Üst Yöneticisi Levent Eyüboğlu, zamanla işlerin düzeleceğini, bu sebeple yatırımlara devam edeceklerini kaydediyor: "İnsanlar bir süre için frene basar ama daha sonra piyasa yeniden hareket kazanır. Hatta ertelenen talep sebebiyle daha sonra fazlasıyla harcama yaparlar. Bu yüzden biz yatırımlarımıza devam edeceğiz."

Sadece Anadolu'da değil, İstanbul'da da durum aynı. Vatandaş, son dönemde acil olmayan alımlarını erteleme yoluna gidiyor. Kredi kartları ile yapılan alışverişlerde de daralma söz konusu. Mesela, ocak ayında kredi kartlarıyla yapılan harcamalar 13,1 milyar YTL iken, şubat ayındaki rakam 12,7 milyar YTL olmuş. Bunda mevsimsel etkilerin de rolü olmakla birlikte, mart istatistiklerinde daha belirgin bir gerileme ile karşılaşabiliriz.

Çarşı ve pazardaki sessizliğe rağmen fiyatlarda da gerileme yok. Aksine enflasyondaki endişeyi pekiştiren artışlar var. Özellikle enerji ve gıdada.

Şu an Anadolu'daki pek küçük ve orta boy işletme, dışarıda esen olumsuz rüzgarlar ve içeride zedelenen istikrar sebebiyle kâr bir yana bu süreci en az zararla atlatabilmenin hesaplarını yapıyor. Umarız, Türkiye bu kritik sürecin de üstesinden gelir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dolar düşmüş bize ne...

Kadir Dikbaş 2008.04.25

Bizde piyasaların bayram dolayısıyla kapalı olduğu 23 Nisan günü Avrupa para birimi Euro, dolar karşısında 1,60'ın üzerini gördü. Bu seviyeyi birkaç kez zorlamış, aşamamıştı. İlk kez aştı ve sonra tekrar geri döndü, dün

1,57 oldu.

Uzunca bir süredir dolar eriyor, Euro güçleniyor. ABD ekonomisindeki çalkantı ve durgunluk belirtileri sebebiyle, ABD Merkez Bankası faiz oranlarında ciddi indirimler yaptı. Bu ise doların cazibesini biraz daha düşürdü.

Bu durum bizi nasıl etkiliyor?

Her şeyden önce Avrupa bizim en büyük ticaret ortağımız. En fazla yabancı sermaye girişi Avrupa'dan. AB'ye tam üye olmadığımız için bazı konular da aleyhimize işlese de gümrük birliği ile ekonomilerimiz birbirine bağlı. İhracatta en önemli pazarımız. Geçen yıl itibarıyla ihracatın ithalatı karşılama oranı genelde yüzde 63 iken, AB ile ticaretle yüzde 88. Bu oran, her malın giremediği Avrupa gibi bir pazarda Türk ürünlerinin gücünü gösteriyor aslında.

Neredeyse yüzde 40 açık veren dış ticaretimizin dengeye en yakın olduğu bölge burası. En fazla ihracat yaptığımız ilk üç ülke sırasıyla Almanya, İngiltere ve İtalya. İthalatta ise Rusya açık ara önde. Peşinden Almanya ve Çin geliyor. Mevcut ithalat artış hızıyla Çin, yakında Almanya'nın önüne geçebilir.

Dış ticaretle kullanılan döviz türlerinde Avrupa para birimi Euro öne çıkıyor. Geçen yılki ithalatımızın yüzde 60,1'i ABD Doları cinsinden, ihracatımızın ise yüzde 42,5'i. Buna karşılık ihracatımızın yüzde 50,3'ü, ithalatın da yüzde 35,8'i Euro cinsinden. Bu arada dolar karşısında değer kazanan diğer para birimlerini de unutmayalım. Ayrıca son yıllarda itibar kazanan kendi paramız YTL ile yapılan dış ticaretle de kıpırdanma söz konusu. İhracatın yüzde 1,6'sı, ithalatın da yüzde 1,4'ü YTL üzerinden.

Dış ticaret rakamlarına bakacak olursak... Geçen yılki ihracatımız 107,2 milyar dolar. İthalatımız ise 170 milyar. İhracatın yüzde 56,4'ü AB'ye yapılmış. Ancak bu oran bu yılın ilk iki ayında yüzde 51,4'e düşmüş. İthalatta da AB'nin payının yüzde 40,4 olduğunu görüyoruz. 2008'in Ocak-Şubat döneminde ise yüzde 37,8.

Daha sağlıklı bir değerlendirme için sonraki aylara da bakmak lazım ama ilk iki aylık durum, AB dışındaki ülkelerle yapılan dış ticaretin (hem ihracatta hem ithalatta) biraz daha hızlı arttığını gösteriyor. Euro'daki değer artışına rağmen böyle. Aslında, Euro ya da sterlin cinsinden ticaret yerinde saysa bile, hacim dolar cinsinden bakıldığında büyüyor.

Euro'nun değer kazanmasıyla ithalatın cazibesini kaybetmesi tabii bir durum ama ihracat artış hızının zayıflaması ilginç. Bunun sebebi de AB pazarındaki durgunluk olsa gerek. Enflasyon endişeleri, yüksek faiz AB'de önemli bir sıkıntı şu an.

Paritedeki gelişme, dolarla ara malı ithalatı yapıp Euro cinsinden ihracat yapanlara bu kritik günlerde nefes alma fırsatı veriyor. Neticede, doların dünyada değer kaybı, petrol, altın gibi kıymetli emtiaya anında yansısı da diğer pek çok üründe uzun zaman alabiliyor. Fakat bu durum, ekonominin genel dengeleri açısından dış ticaret açığında, cari işlemler açığında fazla bir değişiklik meydana getirmiyor. İhracatın ithalatı karşılama oranı bir miktar yükselse de hâlâ yüzde 65'in altında.

Türkiye, kangren haline gelmiş 'ithalata bağımlı üretim' sorununu çözebilmiş olsaydı, bu dünya konjonktürünü çok daha kolay atlatabilir, hatta kârlı çıkabilirdi. Artık bu yapısal sorunu sırtımızdan atmamız şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda krizine GAP'tan bakınca

Finans krizi, enerji krizi derken şimdi de gıda krizi yaşanıyor dünyada. Türkiye'ye de yansıyan kriz, herkesi kara kara düşündürüyor.

Gıda deyince akla ilk gelen bölgelerimizden biri Güneydoğu Anadolu ve GAP. Başbakan Tayyip Erdoğan, yaptığı son açıklamalarda GAP'ın 5 yıl içinde tamamlanacağını belirtiyor. Ayrıca Suriye sınırındaki mayınlı arazileri temizleyip tarıma açma girişimi var. İlgili kanun tasarısı Meclis'te.

Devam eden kuraklık, dünyayı saran gıda krizi ortamında bu girişimler son derece önemli. Büyük umutlar bağlanan GAP'ın bugüne kadar yüzde 59,3'ü tamamlanabilmiş. Harcanan para ise 18,9 milyar dolar. Projenin bitirilebilmesi içinse 13,1 milyar dolara daha ihtiyaç var.

GAP tarım projelerindeki gerçekleştirme oranı, enerji, ulaştırma, haberleşme ve diğer sektörlerle göre çok düşük. 1 milyon 822 bin hektarlık sulanabilir alanın yüzde 15'i işletmeye alınabilmiş, yüzde 5'lik kısım da inşa halinde.

Proje tamamlandığında Türkiye üretiminin tahılta yüzde 16'sı, yağlı tohumlarda yüzde 46'sı, baklagillerde yüzde 37'si, sebzelerde yüzde 17'si, endüstri bitkilerinde yüzde 6'sı ve meyvelerde yüzde 42'sinin buradan sağlanması planlanıyor. Ve 3,8 milyon kişiye de istihdam kapısı olması bekleniyor.

Geçtiğimiz cuma günü projenin kalbi Şanlıurfa'daydık. Türkiye Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (Türkonfed), yılın ilk başkanlar konseyi toplantısını burada yaptı. Bu vesileyle, İstanbul ve yurdun değişik bölgelerinden gelen işadamları ile Şanlıurfalı işadamları ve yetkilileri bir araya geldi. Şanlıurfa Valisi Yusuf Yavaşcan, Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Türkonfed Başkanı Celal Beysel, TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ, Akbank Genel Müdürü Zafer Kurtul, Şanlıurfa Ticaret Odası Başkanı İsmail Demirkol, Dogünsifed Başkanı Şeyhmus Akbaş, Şusiad Başkanı Fethi Baytekin, Endeavor Derneği Genel Sekreteri Didem Altop ile Şanlıurfa milletvekilleri Yahya Akman ve Müfit Yetkin, bölgeyle ilgili konularda önemli açıklamalar yaptılar, tespitlerde bulundular. Toplantının ana teması KOBİ'ler olmakla birlikte, konu ister istemez GAP, tarım ve gıda krizi konusunda yoğunlaştı.

GAP İdaresi Başkanlığı Ekonomik Kalkınma ve Girişimcilik Genel Koordinatörü Ahmet Zahir Erkan'ın, GAP'ta yatırım imkanları üzerine yaptığı sunum, yaşadığımız konjonktürde çok önemliydi. Erkan, yerli ve yabancı yatırımcının bölgeye eskisinden daha fazla ilgi göstermeye başladığını aktardı. Şu ana kadar Irak'tan 38, Suriye'den 16, Almanya'dan 13, ABD'den 4, İran'dan 3, Bulgaristan, İsrail, İsveç, İtalya, Suudi Arabistan ve Yunanistan'dan 2'şer firma gelmiş. Toplam 102 yabancı şirketin 56'sı ticari şirket. En yeni ve en kapsamlı tarım yatırımı, Tat Konserve'nin ABD'li ortağıyla bölgede domates üretimine geçmesi. Hedef yılda 1 milyon tonluk üretim.

Şu sıralar Güneydoğu'da kuraklık yaşanıyor. Kuru tarımda ciddi rekolte düşüşü tahmin ediliyor. Sulu tarımda ise sıkıntı görülüyor, barajların doluluk oranı makul seviyelerde. Türkiye genelinde yağış miktarının iyi olması dolayısıyla GAP'taki kuraklığın tahıl sıkıntısına yol açması beklenmiyor. Bunun istisnası mercimek. Mercimeğin büyük bölümü bu bölgede üretiliyor çünkü.

Altyapı çalışmalarında son dönemde önemli adımlar atılmış. Yeni açılan Türkiye'nin en uzun pistine sahip (4 km) GAP Uluslararası Havaalanı, taşımacılık için büyük fırsat. Şanlıurfa'yı Mersin'e bağlayan otoyol yüzde 98 oranında bitirilmiş. KÖYDES kapsamında sadece Şanlıurfa iline 150 milyon YTL aktarılmış.

Gelişen altyapının arkasından su ile toprağın tamamıyla buluşması kilit konu. Hükümet, bu konuda özel sektörü de etkin şekilde devreye sokmalı. Ve öğrendiğimiz kadarıyla da, 5 yılda bitirme planları içinde bu da var. "Yap işlet devret" modeli öne çıkacak.

Bölge, gıda ithalatçısı Ortadoğu pazarına en yakın bölgemiz. Plan hayata geçtiği takdirde Türkiye, korkulan gıda krizini daha kolay atlattığı gibi bölgeyi de besleyebilecek konuma yükselecek, yöredeki refah seviyesi hızla artacak. Umarız, terör belası bir an evvel son bulur, bölgenin bütün illeri bu gelişmeden payını alır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sermayenin rengi

Kadir Dikbaş 2008.05.02

Petrol zengini Körfez ülkelerinin elindeki fonlar bir trilyon doları aşıyor. Bu paralar, yıllarca başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin devlet kağıtlarına yatırıldı, bu ülkelerin ekonomilerini finanse etti. Reel yatırımlardan ziyade menkul kıymetlerde değerlendirildi.

Ancak 11 Eylül saldırıları, dünyada pek çok şeyi değiştirdiği gibi, Arap sermayesinin alışılmış yatırım tarzını da değiştirdi. Batı'da yükselen Arap karşıtlığı, petro-dolarların yeni adresler aramasına yol açtı.

2001 krizini yaşayan Türkiye, o günlerde akla bile gelmiyordu. Fakat son beş yılda sağlanan siyasi ve ekonomik istikrar, pek çok yatırımcı gibi Körfez ülkelerinin de ilgisini çekmeye başladı. Ve bugüne kadar Türkiye'de yatırıma ilgi duymayan, alternatifler arasında bile görmeyen bu paralar, Türkiye'yi de ilgi alanına kattı.

Dünya şu an finansal bir kriz yaşıyor. Buna bir de enerji ve gıda krizi eklendi. Bu ortamda, AK Parti'ye açılan kapatma davasıyla birlikte, Türkiye ciddi bir belirsizlik içine girdi. Ve bu krizlerden etkilenmeye başladı. Enflasyon hedeften saptı. Yükselen petrol fiyatları, petrol faturasını, dış açığı kabartıyor.

Petrol ithal edenler zor durumda ama ihraç edenler en iyi günlerini yaşıyor. Para, petrol zenginlerinde yoğunlaşıyor. Son 8 yılda 20 dolar seviyelerinden 120 dolar seviyelerine tırmanan petrol fiyatları, petrol zengini Körfez ülkelerinin elindeki fonları iyice büyüttü.

Türkiye ise petrol ithalatçısı bir ülke ve artan enerji fiyatları, dışarıya her geçen gün daha fazla kaynak akmasına yol açıyor. Devlet Bakanı Mehmet Şimşek, cari açığın 50 milyar doları bulabileceğini açıkladı.

Bu şartlarda ne yapabiliriz? Çevremizde 'dolar basan' ülkelerle hiç mi ilişki kurmayacağız, ortak projeler geliştirmeyeceğiz? Artan gelir, artan harcama ve yatırım demek. Bu pazarları daha fazla zorlamamız, bu ülkelerde artan yatırımlardan pay almamız gerekmez mi? Müteahhitlik bunların başında geliyor.

Son dönemlerde Arap sermayesinde bir de şöyle bir değişim gözleniyor: Uzun yıllar ağırlıklı olarak menkul kıymetlere yatırım yapan fonlar ve sermaye sahipleri, reel projelere girmeye başladı. Bu ülkeler, elde ettikleri petro-dolarları bir yerlerde değerlendirmek arzusunda. Batı bu paraların peşinde. Kimisi mal satmak, kimisi de bu parayı ülkesine çekmek için yarışıyor.

Böyle bir ortamda biz bu sermayeye söylemediğimizi bırakmıyoruz. Bazı medya organlarının bu konudaki tavrını anlamak mümkün değil. Yunan sermayesine, Alman, İsrail, ABD, Rus sermayesine "Hoş geldin", Körfez sermayesine, yatırımcısına "Dur bakalım". Kendi kurdukları yabancı ortaklıklar iyi, güzel, başkalarınınkini kötü.

Oluşturulan muhalif havadan sanırsınız ki, ülkeye oluk oluk Körfez sermayesi akıyor. Yatırım çekmek kolay bir iş değil. Hâlâ çekingenlik, tedirginlik var. Türk Telekom'un özelleştirmesini çıkarsanız, Türkiye'ye gelen sermaye devede kulak kalır. Bu bölgeden gelen sermayenin toplam yabancı sermaye içindeki payı 2004'te yüzde 4,2, 2005'te yüzde 19,7, 2006 yılında da yüzde 10,8 idi. Oran geçtiğimiz yıl ise yüzde 3,1 seviyesinde gerçekleşti.

Sermayeye renk vermeler, Yunan sermayesine farklı, Katar sermayesine farklı tutumlar, yatırımcıyı tedirgin ediyor. Bizi yanı başımızdaki fırsatlardan uzaklaştırıyor. Türkiye'nin ufkunu daraltıyor. Oysa dünya bu sermayenin peşinde, ülkeler birbiriyle rekabet ediyor. Bugün Batı'nın zor durumda kalan bankaları, şirketleri Körfez fonlarından sermaye desteği alarak yoluna devam ediyor. Citigroup bunun en çarpıcı örneği.

Bizse nelerle uğraşıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tasarruf açığı

Kadir Dikbaş 2008.05.06

Reel sektöre açılan kredilerin ekonomik gelişmeye katkısı tartışılmaz. Uzunca bir süre, kaynaklarını büyük ölçüde kamuya aktaran, Hazine kağıtlarına yatıran bankaların son yıllarda reel sektöre yönelmesi, yatırımları, KOBİ'leri hatırlaması çok önemli.

Ancak işin bir de tüketim tarafı var. Şurası bir gerçek ki, uzun yıllardan beri tasarruf kıtlığı çeken Türkiye, son dönemde tüketimin ciddi şekilde teşvik edildiği bir rüzgâr yaşadı, yaşıyor. Bu, tüketimde tahmin edilmedik artışları beraberinde getirdi.

Bununla birlikte, dünyada devam eden finans krizine AK Parti'ye açılan kapatma davasının oluşturduğu belirsizliğin eklenmesi, her şey gibi yatırımları ve tüketimi de etkiledi. Kişiler ve kurumlar frene bastı. Hem yatırımlarda, hem tüketimde daha temkinliler. Ayrıca yabancı sermaye girişi hız kesti.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) verilerine göre, 2005 yılında mevduatlarda yüzde 28,5 artış olurken, kredilerde yüzde 48,6'lık büyüme gerçekleşmişti. Bu oran 2006'da yüzde 22,8'e karşı yüzde 42,7 idi. Geçen yılki duruma göre de mevduatlardaki yüzde 14,6'lık artışa karşılık kredilerdeki artış yüzde 28,5. Yani geçen yıl hem kredilerde hem de mevduat artışında bariz bir yavaşlama göze çarpıyor. Bilhassa kredilerdeki ivme kaybının, son yaşananlarla birlikte, önümüzdeki günlerde daha da belirginleşeceği tahmin ediliyor.

TBB Genel Sekreteri Dr. Ekrem Keskin, nisan ayının ilk üç haftasındaki verilere dayanarak şu değerlendirmede bulunuyor: "Hem tüketici hem de genel kredilerde yavaşlama görülüyor. Makine ve inşaat yatırımlarında sıfıra yakın bir büyüme söz konusu. Tüketici kredilerinin sorunlu kısımlarında artış var ama bu bir tehlikeye işaret etmiyor."

Dr. Ekrem Keskin, bu tespitleri Van'da gerçekleştirdiğimiz sohbette yaptı. Keskin, Van ile ilgili olarak da, ilin hem tasarrufa hem de krediye ihtiyaç duyduğunu söylüyor. Verilere göre, son beş yılda Van'ın kredilerden ayıdığı payda önemli bir büyüme var. Fakat tasarruflardan aldığı pay aşağı yukarı aynı.

Van'a gelişimizin sebebi, Türkiye Bankalar Birliği'nin 2003 yılında başlattığı "Çok Yaşa Bebek" kampanyası. TBB, bu proje çerçevesinde bugüne kadar 52 ilde 92 hastaneye 560 tıbbi cihaz bağışlamış. Van Kadın ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi de onlardan biri. Birlik, beş yılda toplam 3,5 milyon YTL aktardığı proje çerçevesinde, "Çocukları Kazalardan Koruma Eğitimleri" de veriyor. Dr. Keskin, şu an yılda 1 milyon YTL ayırdıkları projede süre sınırı koymadıklarını, bağışlara devam edeceklerini söylüyor.

Evet, her şeyin başı sağlık ve denge. Ayrıca kazalara karşı da tedbirli olmak lazım. Ev içi ve ev dışı 'görünür' ya da 'görünmez' kazalar vs... Ekonomide de öyle. Sağlıklı kalkınma her şeyin başı. Ve insan sağlığında beslenme

neyse ekonomide kaynak ve tasarruf da o. Bu konu, bizim gibi tasarruf açığı çeken ülkeler için son derece hayati bir konu. İçeriden ve dışarıdan kaynaklanabilecek 'kazalar' da öyle.

Dr. Ekrem Keskin, tasarruf konusunda bankalara önemli bir mesaj veriyor: "Bankalar tüketim kadar, tasarrufu da teşvik etmeli. Sürekli tüketime yönelik reklamların verilmesi dengenin daha da bozulmasına sebep olacak. Reklamlarda bu taraf eksik."

Keskin, vatandaşa da, "Ülke olarak tasarruf açığı veriyoruz. Daha fazla tasarruf etmemiz şart. Tasarruf demek tüketimi durdurmak değildir, tutumlu olmaktır. Ayağımızı yorganımıza göre uzatmak durumundayız." tavsiyesinde bulunuyor.

Bir yanda dünyadaki finans, enerji, gıda krizi, diğer yanda göz göre göre gerilen siyasi atmosfer. Bu yetmiyormuş gibi, birileri yeni krizler için yırtınıyor. Bu şartlarda tasarruf ve birikim daha da önemli hale geliyor.

Vatandaş, son dönemdeki gelişmelerle birlikte mecburen frene basmış görünüyor ama aslında tasarruf bazı dönemlerin değil, her dönemin altın kuralı olmalı. Hepimiz için. İnsanın kendi öz tasarruflarından daha sağlıklı, daha sağlamı olabilir mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendi paramızla ticaret

Kadir Dikbaş 2008.05.09

Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen'in İran seyahati sırasında gündeme geldiğine göre, bundan böyle Türkiye ile İran arasındaki ticarete Türk Lirası ve İran Riyali'nin de geçerli olması yönünde çalışma başlatılacak.

Haberlere göre, Türkiye yaptığı ithalatın bedelini YTL olarak, İran da Türkiye'den aldığı malların bedelini riyal olarak ödeyebilecek. Hatırlanacağı gibi İran, petrol satışında da bir yıldan beri dolar yerine Avro'yu kullanıyor. Diğer ticaretinde de dolar dışındaki dövizlere yönelmiş bulunuyor.

YTL ve İran Riyali ile ticaret konusu, dış ticaretimizde kendi paramızın yerini gündeme getirdi. Hemen belirtelim, YTL ile ticaret yeni bir durum değil. Yıllardır devam ediyor ama son yıllardaki gelişme dikkate değer.

Şüphesiz ki, ülkelerin dış ticaretinde kullanılan para birimleri dünyanın itibar ettiği paralar. Hiç kimse itibar görmeyen, yarını belli olmayan para ile ticaret yapmaz, yapmıyor da. Uzun yıllardan beri dış ticarete yaygın olarak kullanılan para, Amerikan Doları. Ama bu demek değildir ki, bütün işlemler bu para ile yapılıyor. Bazı ülkelerde yüzde 100'e yakın, bazılarında yüzde 50 civarında, bazılarında da yüzde 10 dolay ya da altında olabiliyor. Bununla birlikte, ABD ekonomisindeki yalpalamalar sebebiyle son yıllarda dolardan kaçış söz konusu.

Türkiye'ye gelecek olursak, iki önemli para birimi dış ticaret hacmimizin ekseriyetini teşkil ediyor. Geçen yılki verilere göre, 147,8 milyar dolarla en başta ABD Doları var. Arkasından Avro (114,9 milyar \$) ve İngiliz Sterlini (6,6 milyar \$) geliyor. Dördüncü sırada ise 4,1 milyar dolarlık tutarla YTL bulunuyor. Bunlar yanında Japon Yeni ve diğer bazı Avrupa paraları da mevcut.

Yani kendi para birimimiz dış ticaretimizde etkili dört paradan biri. İhracatın yüzde 1,6'sı, ithalatın da yüzde 1,4'ü YTL üzerinden. Tablodan da görüleceği gibi, oran son yıllarda ihracatta bir miktar yükseliş göstermiş. İthalatta ise daha belirgin artış görülüyor. 2003 ve 2004 yıllarında ithalatta Türk parasının payı yüzde 0,24 seviyesindeyken geçen yıl 1,38'e kadar çıkmış. Bunun sebebi olarak 'değerli YTL' gösterilebilir ancak ihracattaki

pay da gerilememiş, aksine 2001 krizi sonrası 0,94'e inen pay geçen yıl 1,64'e kadar yükselmiş. İthalatta Türk parasına olan itibarın sadece düşük kurdan kaynaklanmadığını, genel ekonomik göstergeler ve istikrarla da doğrudan alakalı olduğunu belirtmek gerekiyor. Mesela, 2000 yılında da Türk Lirası 'aşırı değerli' idi ama ithalattaki TL payı bugünkünün yarısı kadar bile değildi.

Enflasyonla mücadele alınan sonuçlar, YTL'nin son yıllarda değer kazanması, sıfır atma operasyonu ve istikrarın Türk parasına güven getirdiğini, içeride ve dışarıda itibar kazandırdığını kabul etmemiz gerekiyor.

Peki ticareti YTL ile yapsak ne olur yapmasak ne olur, bize ne faydası var? Her şeyden önce kendi paranızla mal alıp satabilmeniz ülkenizin, ekonominizin ve paranızın itibarı, gücü demek. Bir anlamda, kendi bastığınız kâğıtlarla ekonominizi finanse etmek, döviz açığı sorununuzu bir ölçüde de olsa halletmek demek. ABD ve bazı Avrupa ülkeleri, yıllardır 'dünya parası'na sahip olmanın rantını yemiyor mu?

Türkiye için henüz yüzde 1,5 dolayındaki pay, çok küçük bir rakam. Bunun çok daha yukarılara taşınması gerekiyor. İşte o zaman gerçek bir itibardan ve güçten bahsedebiliriz. O da ancak siyasi ve ekonomik istikrarın devamı, ekonomik sıçramanın sürekliliğiyle sağlanabilecek bir şey. Peki, Türkiye'nin önüne konulan akıl almaz problemlere bakarak, bu ne kadar zamanda başarılı dersiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demire ne oldu?

Kadir Dikbaş 2008.05.13

Petrol, gıda ve daha pek çok emtianın fiyatı son sürat yükseliyor. Enflasyon baskısı oluşturan bu yükselişler, bütün dünya ekonomilerini ciddi şekilde tehdit ediyor.

Son zamanlarda hep pirinci konuştuk, petrolü konuştuk haklı olarak. Ama nedense bitkisel yağdaki, diğer gıda fiyatlarındaki artışları o kadar tartışmadık. Gıda dışındaki bazı hammaddeler de öyle. Petrol, altın konuşuluyor ama demir, bakır vs. ürünler geri planda kalıyor.

Demir fiyatları, iç pazarda neredeyse beş ayda ikiye katlandı. Evet demir, yenilmez, içilmez ama hayatın her alanında olan bir madde. İğneden arabaya, eve kadar.

Büyüme bir süredir inşaattaki gelişmelerle coşmuştu. Şimdi bu sektörde yavaşlama görülüyor. Sebep malum, belirsizliğin yol açtığı sıkıntılar, bir miktar doygunluk vs. Bir diğer önemli unsur da bahsettiğimiz demir fiyatları. İnşaat sektörünün çimento ile birlikte ana girdisi olan demir, her geçen gün pahalalanıyor. Bu pahalalanma da maliyetleri yükseltiyor.

Peki niye artıyor bu fiyatlar?

Dünya ekonomisinde yavaşlama beklenmesine rağmen, demir ve çeliğe olan talep artmaya devam ediyor. Bilhassa Çin ve Hindistan'ın büyüyen ihtiyacı, fiyatları yukarı taşıyor. Buna yüksek petrol fiyatları sayesinde büyük gelirler elde eden petrol zengini ülkelerin yaptıkları altyapı yatırımları da ilave oldu. Diğer gelişmekte olan ülkelerdeki yatırımlarsa bir başka unsur. Bu arada Rusya ve Ukrayna gibi ihracatçı ülkeler ihracatı kısıt, büyüyen iç pazara ağırlık verdi. Tabii ki, bazı yatırım fonlarının yaptığı spekülasyon alımları unutmamak gerekiyor. Bütün bunlar, ister istemez demir cevheri ve ürünlerinin fiyatlarını artırdı.

Sadece demir değil, sanayi üretiminde kullanılan bütün metallerde yükseliş söz konusu. Son üç yılda fiyatlar, ortalama olarak neredeyse ikiye katlanmış durumda.

Metal piyasası böyle, gıda öyle, enerji bir başka. Bütün alanlarda fiyat artışı söz konusu. Talep, fiyatları şişiriyor doğru ama işin bir başka yönü de unutulmamalı: Tüketim çılgınlığı, kıt kaynakların hoyratça kullanılışı vs. Fiyatların bu kadar yükselmesinde tüketimin körüklenmesi ve sun'i ihtiyaçlar, sektörler oluşturma gayretlerinin de pay sahibi olduğuna inananlardanım. Dışarıya değil, önce kendimize bakalım mesela. Sırf gösteriş için bir-iki ayda bir telefon "güncelleyen" insanların varlığı bile bu tezin ne kadar güçlü olduğunu gösteriyor. Örnekleri çoğaltabilirsiniz...

Son dönemde artan kur hareketleriyle birlikte Türkiye'deki demir fiyatlarındaki artış daha fazla belirginleşti. Sıkıntı şu anda inşaat demirinde kendini gösteriyor. İnşaat şirketleri maliyetlerden yakınıyor. Bu kervana yakında diğer sektörlerden de katılım olabilir.

Türkiye, demir-çelikte net ithalatçı. Yassı ürünleri büyük ölçüde dışarıdan alıyor. Uzun ürünlerde, inşaat demirinde ise ihtiyacından fazlasını üretiyor. Böyle olsa da, inşaat demirine olan dış talep fiyatları yükseltiyor. Özellikle de inşaat sektörünün patladığı Ortadoğu'dan gelen talepler.

Türkiye, geçen yıl 8,3 milyar dolarlık ihracata karşılık 16,2 milyar dolarlık ithalat yapmış. Otomobil, beyaz eşya ve gemicilikteki yatırımlar ve üretim arttıkça yassı demir talebi büyüyor. Yıllarca, yassı ürün ihtiyacını karşılamaya dönük doğru dürüst yatırım yapılmamış. İşte, büyüdükçe cari açığı körükleyen yapısal sorunlardan biri. Bununla birlikte, üretim açığını gidermeye yönelik olarak son dönemde bazı yatırımlara girilmiş. Fakat yakın zamanda ihtiyacın karşılanması mümkün görünmüyor.

Sırf demir açısından baktığımızda, kamudan demiryolu, köprü, baraj gibi demirin daha çok kullanıldığı ihaleler almış müteahhitlerin ciddi şekilde zorlandığı görülüyor ancak sektörde sadece demir değil, çimento, alüminyum, bakır, PVC vs. ürünlerin de olduğu, bunların da zam gördüğü unutulmamalı. Dolayısıyla sektörün geneli zor bir dönemden geçiyor. Ve bu arada konut fiyatları artmıyor, satışlar durdu. Hammade fiyatlarının yakın zamanda inişe geçmesi şu an için beklenmiyor. Pek çok konu gibi burada da dünyadaki gelişmeleri takip edeceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merkez'in faiz politikası

Kadir Dikbaş 2008.05.16

Merkez Bankası'na (MB) yönelik yüksek faiz eleştirileri, "reel" sektördeki, üreten kesimdeki sıkıntı artıkça büyüyor. Eski Başkan Süreyya Serdengeçti döneminde ekonomide arızalara yol açmaya başlayan "yüksek faiz - düşük kur" politikası, yeni yönetim tarafından da aynen devam ettirildi.

Dünyadaki likidite bolluğunda, son derece müsait zamanlarda faiz indiriminde çok çekingen davranıldı. Artırım konusunda ise oldukça cömert olundu.

Bugün, uzunca süren yüksek faizin yol açtığı düşük kur, onun da yol açtığı diğer sorunlarla karşı karşıyayız. Yurtiçi üretim sıkıntıya düştü, kârlılık azaldı, ihracat zorlaştı, bunun yanında ithalat ucuz ve cazip hale geldi.

Enflasyonla mücadeleye odaklanan MB, şu an piyasadaki YTL'yi emerek işleri kontrol altında tutmaya devam ediyor. Enflasyon hedefinden sapılmasıyla birlikte biraz daha sıkılaştırdı elini. Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan'ın geçen hafta yaptığı, "Merkez Bankası, KOBİ'lerden bağımsız olamaz ve onların aleyhine olacak hiçbir politika geliştiremez. Bu noktada piyasanın ihtiyacı olan likiditeyi piyasaya vermek mecburiyetindedir. Piyasada para olacak ki iş yapasınız. Bu noktada herkes görev ve sorumluluklarını bilmek zorundadır" eleştirisi

bir rahatsızlığın ifadesi. Çağlayan, bir süre önce de, "Merkez Bankası bağımsız ama ekonomiden tamamıyla kayıtsız, bağımsız değil" demişti. Anadolu'daki küçük ve orta boy işletmelerin, esnafın durumu sıkıntılı. Kapatma davasıyla başlayan belirsizlik, işleri daha da bozmuş durumda.

Amerikan Merkez Bankası FED'in ABD'deki durgunluk işaretleri karşısında neler yaptığını hepimiz biliyoruz. "Benim işim enflasyon, ben gerisine bakmam" demedi.

Merkez Bankası, yerli üreticinin yakınmaları bir yana yabancı sermayenin davranış biçiminden bile Türkiye'de üretimin cazibesini kaybettiğini anlayabilir. Hazine önceki gün açıkladı. Yabancı sermaye girişlerinin ezici çoğunluğu mali sektörde. Ve sıfırdan yatırım değil, genelde devir. Verilere göre, 2008 yılı Ocak - Mart döneminde 3,5 milyar dolar olan uluslararası doğrudan yatırım girişinin 2,4 milyar doları "mali aracı kuruluşların faaliyetleri" sektöründen kaynaklanmış. İmalat sanayiine girişse 453 milyon dolar. 2006 başından bu yana geçen son 27 ayda da ülkeye giren 40 milyar dolarlık doğrudan yatırımın sadece 6,5 milyar doları imalat sanayiinde.

Oysa bunca sermaye girişinde imalat sanayii, sıfırdan yatırımlar öne çıkmış olsaydı, işsizlik oranı yüzde 11,6 olur muydu?

Aşağı çekilemeyen işsizliği, Anadolu'daki küçük ve orta boy işletmelerin içinde bulunduğu durumu, ekonomik büyümeyi de görmek gerekiyor. Ve bu arada dış ticareti, cari işlemler açığını, borçlanmaları da takip şart.

Ayrıca yüksek faizin talebi kısma konusunda dahi etkili olmadığını da kabul etmeliyiz. Son dönemde daralma var denilebilir ama bu da esas itibarıyla kapatma davasının yol açtığı belirsizlik ve dünyadaki kriz havasından kaynaklanıyor.

Yüksek faiz normal şartlarda enflasyona fren olur. Fakat bizdeki gibi yüksek faizin sıcak parayı davet ettiği bir ekonomide talep kısılamadı, daha canlı hale geldi. Kurlar geriledi. İçerideki yüksek faiz ve ucuzlayan döviz, yurtdışı borçlanmayı, harcamaları körükledi. Dolayısıyla MB'nin yüksek faiz politikası umulanın aksi sonuç verdi.

Merkez Bankası'ndan, likidite bolluğunda yapmadığı indirimleri şu sıralarda beklemek hayal gibi. O yüzden son faiz kararından kimse indirim beklemiyor, aksine artırım bekliyordu. Artacak ki, piyasa beklediğini alsın, döviz çıkışı olmasın, kur artışıyla birlikte enflasyon hedeften iyice uzaklaşmasın. Dün bu yazıyı yazdığımız saatlerde Para Politikası Kurulu'nun faiz kararı henüz açıklanmamıştı. Fakat anlaşılan o ki, indirim için herhalde yıl sonuna doğru dünya piyasalarında tahmin edilen durulmayı, içeride de siyasetteki istikrarın yeniden tesisini beklememiz gerekecek. Şu anda hem zor, hem riskli. Ama bu demek değildir ki, durup bekleyeceğiz. Her ne şartta olursa olsun, Türkiye'yi rant kapısı olmaktan çıkarma konusunda herkes üzerine düşeni yapmalı. Üretim, ihracat ve istihdam önceliğimiz olmalı. Onun için de en başta Merkez Bankası'nın geriye dönüp bakmasında fayda var. Uygun şartlarda uygun hamleleri yapmış olsaydı muhtemelen bugün farklı bir noktada olacaktık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrol şoku

Kadir Dikbaş 2008.05.23

Önceki hafta 125 dolar sınırını aşan dünya ham petrol fiyatları, dün de 135 doları gördü. Fiyatlar akıl almaz bir şekilde yükselmeye devam ediyor. Her yükselişin ardından pek çok sebep sıralanabilir, farklı yorumlar yapılabilir ama şurası bir gerçek ki, talep artışının da, spekülasyonun da etkisi muhakkak.

Bu gidiş iyiye işaret değil. Dünya piyasaları, birkaç gündür yükselen petrol fiyatlarının büyüttüğü enflasyon endişeleriyle çalkalanıyor. Herkes dertli.

Petrol ve doğalgazda neredeyse tamamıyla dışa bağımlı olan Türkiye ise bu fiyat artışından en fazla etkilenecek ülkeler arasında. En büyük korku cari açık ve enflasyon. Ama bugünlerde kimse bu konulara yeterince odaklanamıyor. Aylardır demokrasinin neresindeyiz onu tartışıyoruz. AK Parti kapatılacak, kapatılmayacak senaryolarını konuşuyoruz. İki gündür de Yargıtay'ın siyasi iktidarı hedef alan sert bildirisiyle çalkalanıyor memleket. Böyle gidecek olursa Türkiye, gerçekten zor günler yaşayabilir.

Petrol fiyatları, reel anlamda da tarihin en yüksek seviyelerinde. Fiyatta doların değer kaybetmesinin payı da var ama sınırlı. Kaldı ki, son dönemde dolar bir miktar değer kazandığında dahi fiyat gerilemedi, aksine yükseldi.

Uluslararası Para Fonu verilerine göre, petrol fiyatları son 10 yılda dolar bazında 8 kattan fazla arttı. Mesela 2005'te 100 olan endeks değeri 2007 yılında 133,3'e çıktı. Bu yılın ocak ayında 170,2'ye, nisanda da 204,4'e fırladı.

Fiyat artışı, Türkiye'nin petrol ve enerji faturasını her geçen gün kabartıyor. İthal edilen miktarda fazla bir artış yok. Fatura fiyattan dolayı şişiyor. Petrol fiyatlarının düşük seyrettiği 1998-1999 yıllarında enerji ithalatına 5 milyar dolar civarında para ödeyen Türkiye, 2002'de 9,2, 2003'te 11,6, 2004'te 14,4, 2005'te 21,2 ve 2006'da 28,8 milyar dolar ödedi. Geçen yıl ödenen rakamsa 33,9 milyar dolar. Bu yılın üç ayında ödenen para da yüzde 56,4 artarak 10,9 milyar doları buldu. Fiyatlar artmayıp yerinde kalsa dahi bu yıl enerji ithalatına gidecek paranın 50 milyar doları bulacağı tahmin ediliyor.

10 yıl önce yüzde 10 seviyesinde olan enerji ithalatının toplam ithalat içindeki payı bugün yüzde 21,4. Bu gelişme bile enerji faturasının reel olarak ciddi bir yük haline geldiğini göstermeye yetiyor.

Bu bahsettiğimiz rakamlar, başta petrol, doğalgaz, kömür ve çok az da olsa elektriği içine alan "mineral yakıtlar" kategorisindeki değişim.

Bunun yanında bir de ana girdisi petrol olan birtakım ürünler var. Plastikten bazı kimyasallara kadar. Bunlar da dikkate alındığında ciddi bir "petrol şoku" ile karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz.

Bu arada gıdadaki ve başta demir olmak üzere diğer emtia fiyatlarındaki artışları da unutmamalıyız.

İthalat harcamalarının artması, cari işlemler dengesinde daha büyük açık demek. Bu da ülke riskini büyütüyor. Çıkarılan siyasi riskler ayrı...

Enerji Bakanlığı'nın son yıllarda yürütmekte olduğu kaynak çeşitlendirme çalışmalarını takdir etmek gerekiyor. Fakat 1990'lı yılların sonunda had safhaya ulaşan enerjide çarpık yapılanmaya son vermek uzun zaman alacağı benziyor. Ve bulacağınız çözüm de sorunu tamamıyla ortadan kaldırmayacak. Neticede petrol ve doğalgaz ülkesi değiliz. Ancak, bilhassa elektrik üretiminde, sanayi ve ısınmada petrolün, doğalgazın yerine kayda değer ölçüde yerli alternatiflerle değiştirme imkânımız var.

Bunun yanında yapılabilecek en önemli hamle, cari açığı körükleyen ithalat bağımlısı sanayi altyapısının değiştirilmesi. Umarız bu sıkıntılar bu değişimin başlamasına vesile olur. Ve yükselen fiyatların enflasyon ve cari işlemler açığına etkileri, MB'nin yüksek faiz politikasıyla çözülmeye çalışılmaz. En akılcı ve sürdürülebilir çözüm, içeride. Önceki gün Devlet Bakanı Nazım Ekren başkanlığında yapılan Ekonomi Değerlendirme Toplantısı'ndan gıda ve enerjide yerel kaynakların daha fazla öne çıkarılacağını anlıyoruz. Bu önemli. Umarız MB'nin para politikası da buna destek olur.

Enerjide yerli çözüm ama...

Kadir Dikbaş 2008.05.27

Petrol fiyatları almış başını gidiyor. Bütün dünya ne yapacağını düşünüyor. Bizim gibi ithalatçılar ise daha fazla düşünmek durumunda. Hafta sonunda bu günlerin anlam ve önemine uygun bir toplantı vardı Adana'da: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)'nin Genel İdare Kurulu toplantısı.

MÜSİAD Adana Şubesi'nin ev sahipliğinde gerçekleşen ve onur konuğunun Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Dr. Hilmi Güler olduğu toplantının konusu "enerji" idi. Enerji üst düzey bürokratlarının da hazır bulunduğu toplantıda sektörün sorunları ve çözüm önerileri ortaya konuldu.

İki gün süren toplantıların ardından Genel Başkan Ömer Cihad Vardan başkanlığında, yönetim kurulu üyeleri ve 28 şubenin katılımıyla hazırlanan bildiride, sanayicinin küresel ölçekte her gün artan enerji maliyetleri ile darboğaza girmek üzere olduğuna dikkat çekildi, "Ülkemizde enerji maliyetlerinin hem cari açığa menfi etkisi her geçen gün artmakta, hem de bu durum sanayici açısından doğrudan maliyet kalemi olarak rekabet gücünü baltalamaktadır." denildi. Bildiride, mevcut sıkıntıların çözüme kavuşturulması ve enerji açığının bir krize dönüşmemesi için her türlü alternatif kaynaktan istifade edilmesi uyarısı da yapıldı.

MÜSİAD'ın önerilerinden bazılarını sizlerle paylaşmak istiyorum: Ülkemizin ana enerji politikası ve stratejisi belirlenirken kaynak ve ülke çeşitlendirilmesine, Yerli kaynaklara öncelik verilmesine, Farklı teknolojilerin kullanımı ve geliştirilmesine, Yerli üretimin artırılmasına, Ülkemizin enerji ticaret merkezi olma potansiyelinden yararlanması için gerekli çalışmaların hızlandırılmasına, Stratejik petrol ve doğalgaz depolama kapasitesinin artırılmasına, Talep yönetiminin etkinleştirilmesine ve verimliliğin artırılmasına, Üretimde alternatif enerji kaynağı kullanımına imkân sağlanmasına, Enerji sektörünün işleyen bir piyasa olarak şeffaflığı ve rekabeti esas alacak şekilde yapılandırılmasına, özen gösterilmeli.

Bu yıl 50 milyar dolara yaklaşması beklenen enerji ithalatının cari açığı daha da büyüteceği, maliyetleri artıracığı ve ekonomiyi zorlayacağı aşikâr. İşte bu şartlar altında söz konusu önerilerin önemi bir kez daha artıyor. Enerjide ithal bağımlısı olan ve bağımlılığı her yıl biraz daha artan ekonomimizin bu handikabı aşacak çözümler üretmesi şart.

Ama çözüm üretirken de tezata düşmemek gerekiyor. Bir yandan zengin kömür yataklarımızı ekonomiye kazandırmak için didininip diğer taraftan ithal kömür santrallerine hâlâ izin çıkarma gibi...

Aslında çözüme en çarpıcı örneklerden biri toplantının yapıldığı Adana HiltonSa'ya 60 km kadar uzaklıktaki Ceyhan. Toplantı sonrasında meslektaşlarımızla birlikte 1776 km uzunluğundaki Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının son noktası olan Adana-Ceyhan terminalini geziyoruz. Şu an günde 1 milyon varile yakın Azerbaycan petrolü akıyor hattan. Üretimin artmasıyla birlikte, kapasitenin yakın zamanda 1,2, daha sonra da 1,6 milyon varile çıkarılması planlanıyor.

Ziyaretimiz esnasında 480. tanker iskeleye yanaşmış, yükleme yapıyordu. Hattın açıldığı tarihten bu yana geçen iki yıl içinde 378 milyon varil ham petrol yüklenmiş. Bakan Hilmi Güler'in açıklamasına göre, bu süre içinde TPAO'nun projedeki yüzde 6,5'lik hissesine düşenle birlikte Türkiye'nin bu projeden elde ettiği gelir 2 milyar doları bulmuş.

BTC tesislerinin hemen doğusunda bir başka iskele daha var. Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattının yükleme noktası. Burada da iki tanker yükleme yapıyor. Batıya baktığınızda ise manidar bir manzara var: 2000'de temeli atılan ve ithal kömürle çalışan Sugözü Termik Santrali ve iskelesi.

Yakın bir gelecekte, BTC tesislerinin batı tarafına Çalık Grubu'nun Samsun-Ceyhan petrol boru hattı yükleme tesisleri ve iskelesi inşa edilecek.

Petrolümüz olmasa da, konumumuzu kullanarak petrolden nasıl para kazanabileceğimizi gösteren en çarpıcı örnek Ceyhan. Samsun-Ceyhan projesi de devreye girdikten sonra, burada kurulması planlanan rafineriler ve petrokimya tesisleri üretime geçip katma değeri yüksek ürünler ihraç edilmeye başladığında bu gerçek daha iyi anlaşılacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darısı KOP'un başına

Kadir Dikbaş 2008.05.30

Hükümetin GAP'ın tamamlanmasına yönelik hamlesi, tarımı yeniden Türkiye gündemine taşıdı. Hatırlanacağı gibi, son yıllardaki kuraklığın da etkisiyle, tarım kesimindeki sıkıntılar, üretim düşüşü bariz bir şekilde ortaya çıkmıştı. GAP hem bölgenin kalkınması, hem Türkiye için büyük umut oldu şimdi.

GAP'ta bilhassa sulama projesinin tamamlanmasına yönelik hamlenin ne kadar yerinde ve anlamlı bir girişim olduğunu görebilmek için, öncelikle tarımda ne halde olduğumuza bakmak lazım.

Tahmin edilebileceği gibi, tarımın milli gelire katkısı eskisi kadar güçlü değil artık. Son rakamlar da bunu teyit ediyor. 2007 yılında sanayi ve hizmet sektörü sırasıyla yüzde 5,5 ve yüzde 5,8 büyürken tarım kesimi yüzde 6,8 oranında geriledi.

Bazı yörelerde, ekilip biçilen arazi her geçen gün azalıyor. Maliyet artışları, yanlış politikalar ve ithalatın cazibesi bazı çiftçileri üretimden vazgeçiriyor. Ayrıca çarpık kentleşme de, şehir çevrelerindeki verimli arazileri yok ediyor. Dün AA'dan düşen bir haber dikkat çekiciydi. Tarım İl Müdürlüğü'nün tespitlerine göre, 2005 yılında Erzurum'da 308 bin hektarlık arazide üretim yapılırken, rakam geçen yıl 259,5 bin hektara düşmüş.

Sektör kredi imkânlarından da yeterince faydalanamıyor. Mevduat bankalarının açtığı kredilerin sektörel dağılımına baktığımızda tarımın giderek düşen bir paya sahip olduğunu görüyoruz. 2006 yılında açılan kredilerin yüzde 3,3'ü tarım kesimine giderken, oran 2007'de yüzde 2,9'a inmiş. Bu senenin ilk çeyreğindeki pay da yüzde 2,8. Bu gelişme, sektörün kendi yağıyla kavrulmak zorunda olduğunu gösteriyor.

Üretimdeki düşüş ve yatırım azlığı, istihdamı da olumsuz etkiliyor. Sektörde bu yılın birinci çeyreğinde, geçen yılın aynı dönemine göre 252 bin kişilik istihdam azalışı söz konusu.

Evet, ekonomi geliştikçe, tarımdaki istihdam oranının azalması, tarımın GSYİH içindeki payının düşmesi tabii bir durum. Nitekim, 1980'de yüzde 26, 2006'da yüzde 9,7 olan tarımın GSYİH içindeki payı, geçen yıl yüzde 8,6'ya gerilemiş (oran AB'de yüzde 2 dolayında). Tarımın toplam istihdamdaki payı ise 1980'de yüzde 62,5, 2006'da yüzde 27,3 iken geçen yıl yüzde 26,4'e inmiş (oran AB'de yüzde 5 dolayında).

Ama bu tarz pay küçülmesi doğru ve istenen bir durum değil. Olması gereken, küçülmenin üretim düşüşüyle değil de, üretim ve verim artışıyla gerçekleşmesi. Yani tarım büyüyecek, verimi artacak, sanayi ve hizmetler ondan daha hızlı büyüyecek.

Tarımdaki üretim azlığı ve büyüyen yurtiçi talep ihracatı da etkiliyor. Geçen yılki ihracat artışı toplamda yüzde 25 olmakla birlikte tarımda yüzde 7 seviyesinde. Oran bu senenin ilk çeyreğinde de yüzde 4,4.

Üretim düşüşünün bir diğer etkisi de, enflasyona. Dünyadaki fiyat artışlarının da birleşmesiyle gıdadaki enflasyon tırmanışa geçti. Üretici fiyatlarındaki artış, nisan ayı itibarıyla geçen yıl yüzde 2,77 seviyesindeydi. Ama bu yılki rakam yüzde 18,83.

Durum bu, tarımdaki bu olumsuz gidişi, kısmen kuraklıkla izah etmek mümkün ama yıllardır devam eden geriye gidiş kuraklığı aşan problemlerin olduğunu gösteriyor. Ve hükümetin GAP hamlesinin ne kadar yerinde olduğu daha iyi anlaşıyor.

Bu yeterli mi? Hayır. Hamlenin yurdun diğer yörelerine de yayılması gerekiyor. Mesela suya kavuşmayı bekleyen Konya ve Karaman ovaları, devasa potansiyele sahip. GAP'tan sonraki en büyük sulama projesi olan Konya Ovası Sulama Projesi (KOP)'nin hızlandırılması şart.

Türk tarımı, bulunduğumuz coğrafya, iklim, verimli tarım havzaları, ürün çeşitliliği ve dinamik gıda sanayii ile çok önemli avantajlara sahip. Fakat, üretimde uzmanlaşmanın olmaması, bilimsel tarımın henüz gelişmemesi, kontrol sisteminin zayıflığı, standart eksikliği, özel sektörün ilgisizliği, teşvik politikalarının isabetsizliği gibi konular en önemli sorunlar.

Tarım potansiyelini tam anlamıyla harekete geçirmiş bir Türkiye'nin, başka alanlarda ciddi yanlışlar yapmadığı sürece, ne köyden kente göç sorunu, ne istihdam, ne de bu ölçüde cari açık sorunu olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadolu'yu dinlemek

Kadir Dikbaş 2008.06.03

"Huzur-ticaret-zenginlik." Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin cumartesi günü gerçekleştirilen 63. genel kurulunun ana teması buydu.

Türkiye'nin dört bir yanından gelen 364 oda ve borsa başkanı, bin 400 delegenin hissiyatı yanında Türk halkının da isteği, ihtiyacı bu aslında.

TOBB genel kurulları bir düğün havasında geçiyor her yıl. Burada Anadolu'nun bütün renklerini görmek mümkün. Genel kurulun yapıldığı salonların bahçesine kurulan çadırlarda Anadolu misafirperverliğinin en güzel örneklerini buluyorsunuz. Bu yıl da, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nin kampüsüne kurulan çadırlarda yöresel ürünlerin tanıtım ve ikramı bir aradaydı. Kayseri sucuk; Afyon lokum, sucuk ve soda; Turgutlu erik; Şanlıurfa çiğköfte ve mırza; Bodrum mandalina gazozu; Tavşanlı leblebi; Antalya turunc reçeli; Antakya künefe; Manisa şerbetli lokma ve kebab; Ankara da Atatürk Orman Çiftliği süt ürünleriyle çıkmıştı meydana.

TOBB genel kurullarının en önemli özelliği, hükümet, muhalefet ve iş dünyasının buluştuğu bir platform olması. Bu bir gelenek haline gelmiş. Burada herkes eteğindeki taşı döküyor, eleştirisini, övgüsünü yöneltiyor. Bu yıl öncekilerden çok farklı bir manzara vardı salonda. İktidar, Başbakan Tayyip Erdoğan başkanlığında çok sayıda bakanla salondaydı. İş dünyası da yoğun ilgi göstermişti. Fakat muhalefet yoktu. Bilhassa genel kurulları

kaçırmayan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın olmayışı dikkat çekiciydi. "Dinleme skandalı" iddialarıyla, devleti ve hükümeti ağır dille suçlayan, hızını alamayıp iddialarını Fethullah Gülen Hocaefendi'ye kadar götüren, iddiaları çürüten belge ortaya çıkınca da ne yapacağını şaşırان CHP, Anadolu'nun dört bir yanından gelen işadamlarının karşısına da çıkamamıştı.

Böyle olunca, zaten seçimsiz olan genel kurul biraz sakin geçti. Ama iş dünyasının ilgisi öncekilerden farksızdı. Delege sayısı bin 400 olmasına rağmen, çok sayıda odanın meclis üyeleri de katılmış, katılımcı sayısı 3 bin 900'ü bulmuştu.

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, genel kurul konuşmasında, hem iktidara, hem muhalefete mesajlar gönderdi. Mesaj verilenler arasında anayasal kurumlar, yargı ve iş dünyasının kendisi de bulunuyordu.

Hepimiz biliyoruz ki, 2007'nin cumhurbaşkanlığı seçimi krizi, "e-muhtıra" ve seçimle kaybedilmesi, 2008'de de "kapatma davası" ve sonrasındaki gelişmeler, ekonomiyi gündemden düşürdü. İş dünyası, şimdi de çıkarılan gerginlikler sebebiyle huzurun bozulmasından, ekonomik gidişatın daha da kötüleşmesinden endişeli.

"Ne yazık ki geçmişteki başarı, hep devam edecekmiş sanıldı. 2006'dan sonra ekonomi geri planda kaldı ve reform süreci aksadı. Yapılması gerekenler göz ardı edilirken, problemler artmaya devam etti." diyen Hisarcıklioğlu, bütün bunların üzerine ortaya çıkan çatışma ortamından duydukları rahatsızlığı dile getirdi: "Bugünkü çatışma ortamının maliyetini yarın kim ödeyecek? Hiç şüphenez olmasın ki, testiylı kıranlar, faturayı da millete havale etmekten çekinmeyecektir. Üzerine vazife olmayan görevlere soyunanların yol açacağı zararları artık ödemek istemiyoruz.

"Altını çizerek söylüyorum; evet, artık biz de tarafız. Huzurun, istikrarın, sağduyunun, demokrasinin ve kalkınmanın tarafındayız. Kavganın, çatışmanın, demokrasiyi ve kalkınmayı akamete uğratacak her girişimin de karşısındayız. Biz huzur istiyoruz. Biz sağduyulu olmayı, Türkiye'nin yeniden kendisiyle barışmasını bekliyoruz."

Hisarcıklioğlu'nun yargı konusunda söyledikleri de önemli: "Yargının hem bağımsız, hem de tarafsız olmasını beklemek ve istemek durumundayız. Hiçbir kişi ya da kurum eleştiriden muaf tutulamaz."

TOBB Başkanı, kendi tabanına da mesajlar verdi, yapılması gerekenleri sıraladı. Bunlardan en önemlisi kayıt dışılıkla ilgiliydi: "Yıllardır ısrarla takip ettiğimiz vergi indirimleri, hükümetimizin olumlu ve cesur yaklaşımı sayesinde hayata geçti. O halde kayıt dışılık belasını azaltacak yönde daha çok çalışmalıyız ki, azalan kayıt dışılık, yeni vergi indirimlerini de mümkün kılabilsin."

TOBB Genel Kurulu'nda verilen mesajları alması gerekenlerin başında Baykal ve CHP geliyordu aslında. Anadolu gerginlik, kavga, yargısız infaz değil, huzur, çözüm ve adalet istiyor. Halkın sesine, Anadolu'nun sesine kulak verilmeli, dinlenmeli. Bu tür dinlemelerden kimseye zarar gelmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hedef şaştı

Kadir Dikbaş 2008.06.06

Yüksek enerji fiyatları ve siyasi belirsizlik, ekonomik büyümenin yanında enflasyon üzerinde de baskı oluşturuyor. Türkiye İstatistik Kurumu, mayıs enflasyon rakamlarını açıkladı.

Rakamlar umulandan yüksek. Aylık olarak tüketici fiyatları endeksi (TÜFE) yüzde 1,49, üretici fiyatları endeksi de (ÜFE) yüzde 2,12 arttı. Yıllık rakamsa bir yıl aradan sonra tekrar iki haneye çıktı. TÜFE'de yüzde 10,74, ÜFE'de

yüzde 16,53.

Rakamlar beklenenden yüksek çıktı, çünkü mayıs ayı sebze ve meyvede tarla hasadının başladığı dönem. Bu yüzden daha olumlu bir gelişme bekleniyordu. Evet işlenmemiş gıdada gerileme görünse de işlenmiş gıdada aynı durum söz konusu değil. Giyimdeki artış ise dikkat çekici. Aylık yüzde 11,99. Mevsimlik gelişme olsa da oran yine de yüksek. Bu arada hizmetler sektöründeki yükselişler de çarpıcı. Ulaştırmadan otel ve lokantalara kadar. Gıda ve enerji fiyatlarında süregelen yüksek artışlar, hizmet fiyatlarını yukarıya taşıyor.

Tüketici fiyatlarındaki durum bu. Üretici fiyatlarındaki yükseliş daha fazla. Mayıs ayında tarım, madencilik, ana metal ve petrol ürünlerindeki fiyat artışı ortalamanın oldukça üzerinde. Yıllık rakamlarda da petrol, metal ve tarımın başı çektiği görülüyor. Üreticideki yıllık yüzde 16,5'lik artış, tüketici fiyatlarının da öncü göstergesi niteliğinde.

Kısacası enflasyon, bu yıl ve gelecek yıl öngörülen yüzde 4'lük enflasyon hedefinden bir hayli sapmış durumda. Yılın ilk beş ayındaki rakam bile yüzde 6,4.

Merkez Bankası'na göre de, "Bu yükselişte gıda ve petrol fiyatlarındaki artışların devam etmesi ile döviz kuru hareketlerinin gecikmeli etkileri belirleyici oldu. Mayıs ayı itibarıyla yıllık enflasyonun 7 puanlık kısmı gıda ve enerji fiyatlarındaki artıştan kaynaklandı."

Yaz aylarına rağmen, baz etkisinin de katkısıyla, enflasyonun önümüzdeki aylarda da yüksek çıkması bekleniyor. Merkez Bankası'nın tahminleri de bu yönde.

Son aylardaki gelişmeler, "fiyat istikrarından" sorumlu Merkez Bankası'nı yeni hedef belirlemeye itti. Banka, 2009 enflasyon hedefini yüzde 4'ten yüzde 7,5'e, 2010 hedefini yüzde 6,5'e, 2011 hedefini de yüzde 5,5'e yükseltti. Hükümet de bu teklife "olur" dedi.

Kapatma davası ve siyasi belirsizlik sebebiyle iç talepte daralma olduğu açık. Yatırımlar durdu, tüketim ivme kaybetti. Kredili alım yapanlar da azalıyor, önceden alanlarsa borçlarını ödemekte zorlanıyor. Üreticiler, içeride satamadığı malı dışarıya satmaya çalışıyor. İhracattaki rekor artış bunun göstergesi. Ve enflasyon talepteki daralmaya rağmen yükselişini sürdürüyor. Bu arada TÜFE ile ÜFE oranları arasında fark büyüyor. Bunlar, büyümenin ve tüketimin hız kestiği bir vasatta, maliyet enflasyonu ile karşı karşıya olduğumuzun emareleri.

Enerji ve gıdada orta ve uzun vadeye dönük birtakım tedbirler alınmakla birlikte, geçmişten günümüze sürmüş olan birtakım politikalar, Türkiye'nin enerji ve gıdada daha fazla ithalat yapmasına yol açmış bulunuyor. Sanayi üretiminin ithal hammadde ve yarı mamul bağımlılığı ise ciddi bir sorun. Bu ise dünyayı saran böylesi kriz dönemlerinde enflasyon ithalatına dönüşüyor. Önceki gün 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in enerji konusunda yaptığı bir itiraf manidardı: "Türkiye'nin böyle bir santral (nükleer) kuramayışından dolayı, ben şahsen 60 sene bu ülkenin hizmetinde bulunmuş birisi olarak milletimden özür diliyorum, mahcubum." Ama sonraki pişmanlıklar fayda etmiyor. Geçmişte yapılan hataların bedelini bugünkü nesil ödüyor. Bu, sadece tek bir örnek. Gerisini siz getirin.

Evet şu an Türkiye, bilhassa yaptığı enerji ve emtia ithalatıyla enflasyon ithal eder hale geldi. Bütün dünya fiyat artışlarından kendine düşen payı alıyor ama bizimki biraz fazla değil mi?

SEKTÖRLER VE YILLIK ENFLASYON (ÜFE / %)

Genel 16,5

Tarım 19,5

Sanayi 15,8

Madencilik 23,6

Enerji 21,2

İmalat 15,3

Gıda 17,8

Tekstil 3,7

Petrol ürünleri 56,7

Kimyasal ürünler 11,1

Ana metal 37,8

Metal eşya 14,9

Makine 7,2

Motorlu taşıt 3,2

Mobilya 4,3

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Figüran olmamak için

Kadir Dikbaş 2008.06.10

Pek çok işletme ve yöneticisi, küresel rekabetin getirdiklerinden endişeli. Gelecekte neler olacağını kestirmeye çalışıyor. Bazıları yaşanan değişime ayak uyduramadığı için havlu atmak zorunda kalıyor.

Şurası bir gerçek ki, yakın bir gelecekte şirketlerin hitap ettiği müşteri profili, pazar şartları, şirketlerin işletme modelleri, yönetim tarzları önemli değişikliğe uğrayacak. Elbette bu değişim bir tarih gelecek, ondan sonra başlayacak değil. Kimi noktalarda yavaş, kimi yerlerde de hızlı bir şekilde yaşanıyor zaten.

Geçtiğimiz günlerde "Geleceğin İşletmesi" konulu bir araştırmanın sonuçları açıklandı. Amerikan teknoloji devi IBM, 40 ülkeden bin 130 üst yönetici (CEO) ile görüşerek iş dünyasının küresel önceliklerine ışık tutan bilgiler yayınladı. Araştırmaya Türkiye'den de 7 şirketin yöneticisi iştirak etmiş. Ortaya çıkan sonuçlar, arayış içindeki Türk şirketlerine de önemli bilgiler, ipuçları veriyor.

Hep rekabet gücümüzün zayıflamasından bahsediyoruz. Maddi konular, hiç şüphesiz rekabet açısından vazgeçilmez unsurlar. İşçilik maliyetleri, enerji, hammadde vs. her biri ayrı bir öneme sahip. Ama bu unsurları ahenk içinde bir araya getirmek, bilgi ve yönetim de hayati bir konu.

IBM İş Değerleri Enstitüsü ve Economist Intelligence Unit tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre, yöneticilerin yüzde 83'ü yakın gelecekte işlerinde büyük değişimler bekliyor. Artık şirketler, müşterilerin değişen beklentilerini karşılamak için bütün operasyonlarını küresel ölçekte değerlendirmeye başlamış. Üst

yöneticilerin yüzde 83'ü şirketlerinin üretim, operasyon ve insan kaynakları süreçlerini küresel bağlamda değerlendirdiklerini söylüyor.

Müşteri davranışları ve beklentilerindeki değişim ilginç. Üst yöneticilere göre, iki yeni müşteri sınıfı oluşuyor dünyada: "Bilgi oburları" ve "Sosyal bilince sahip olanlar".

Bilgi oburları, "Tükettikleri ürünlerle ilgili her türlü bilgiyi edinmek istiyor, görüşlerini ve beklentilerini çoğunlukla internet üzerinden dünyaya yayıyor. Bu müşteriler, satın alma kararlarında pasif rolleri terk edip sürece müdahil olmak istiyor."

İkinci türde ise, "Müşteriler organizasyonların sosyal sorumluluk profillerine odaklanıyor ve giderek daha fazla, topluma duyarlı ürünleri, hizmetleri ve hatta tedarik zincirlerini talep ediyor." Üst yöneticiler, sosyal sorumluluğun gelecekte bir işletmeyi farklılaştırmada önemli bir rol oynayacağı konusunda hemfikir.

Artık dünyadaki her gelişmeyi takip etmek zorundasınız. Tüketici davranışlarından pazarlama tekniklerine, yönetim anlayışına kadar. İşletme ister büyük olsun, isterse küçük. Artık rakip, yanı başınızda veya filan şehirde değil, dünyanın en ücra noktalarından birinde olabilir. Çin'de, Hindistan'da, Brezilya'da. Veya müşteri, sunduğunuz hizmette ABD'deki, Avrupa'daki şirketin kalitesini talep eder, bulamadığında da adres değiştirebilir.

Tabii ki, işletmelerin, özellikle de imkanları kısıtlı küçük ve orta boy işletmelerin bu değişimi görüp, tedbirini alabilmesi için politika üreticilerin ve meslek örgütlerinin de üzerine düşeni yapması gerekiyor. Rekabet gücünün artırılması, bilgilendirme, rehberlik önemli.

Değişim tarihin her döneminde vardı fakat içinde bulunduğumuz dönemdeki değişim son derece hızlı. Bu rüzgarda dalından kopmuş bir yaprak misali sağa sola savrulan, çevresinde olup bitenlerden habersiz işletmelerin şansı yok. "Her şeyi ben bilirim"ci yönetim anlayışının, çalışanı makine gibi gören zihniyetin modası da çoktan geçti.

Bununla birlikte, şu gerçeği de ıskalamamak gerekiyor. Özel sektörün sağlıklı değişimi, ancak sağlıklı bir kamu yönetimi ve demokratik işleyişle mümkün olabilir. Demokrasinin ara sıra, farklı şekillerde "darbe" aldığı ülkelerde sürdürülebilir ekonomik gelişim ve değişimden, istikrardan söz edilemez. Böyle ortamlarda, işletmeler ne yaparlarsa yapsınlar küresel oyuncu değil, en fazla figüran olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faiz lobisine gün doğdu

Kadir Dikbaş 2008.06.13

Memleketin içine sürüklendiği istikrasızlık ve belirsizlik yüzünden faizler yükselmeye devam ediyor. Hazine, geçtiğimiz salı günü yaptığı ihalede yüzde 21,54 bileşik faizle borçlanabildi. İhalede basit faiz de yüzde 22,88'e çıktı.

14 Mart'ta açılan kapatma davasından 3 gün önceki tahvil ihalesinde, bileşik faiz yüzde 17,60, basit faiz ise yüzde 18,48 olmuştu. Ve bu oranlar küresel ekonomideki ciddi dalgalanmanın yaşandığı döneme rastlıyor.

Buna göre, faizlerde son üç ay içinde 3,94 puanlık artış söz konusu. Yüzdeye vurduğunuzda yüzde 22,4'e tekabül ediyor. Yani devletin borçlanma maliyetinde neredeyse dörtte birlik artış söz konusu.

Geçen sene kamunun borçlarından dolayı merkezî yönetim bütçesinden faize ödenen para 48,7 milyar YTL. Eğer oranların burada sabit kalacağını farz edip kaba bir hesap yapsak 10,9 milyar YTL'lik ekstra bir ödeme ile karşılaşırız.

Önümüzdeki günlerde enflasyon ne olur, faizler nereye çıkar kestirmek zor, ama kabaca çıkardığımız bu hesap bile maliyetin ne kadar ağır olacağını gösteriyor.

Türkiye Bankalar Birliği Başkanı ve İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince, zaman zaman sektörle ilgili olarak yaptığı yerinde tespitlerle takdir gören bir isim. Önceki gün İş Bankası'nın ilköğretim öğrencilerine yönelik "Karneni Göster, Kitabını Al" kampanyasının tanıtım toplantısında da ince mesajlar verdi. Kamu borçlarının maliyetini büyüten faiz artışlarının iyi bir gelişme olmadığını vurgulayan Özince, gazetecilerin "Yatırımcıya ne tavsiye edersiniz?" yönündeki sorusu üzerine de, "Daha ne güzel. Böyle güzel faiz, yeme de yanında yat. Çok güzel, harika ama çocuklara ne önereceğiz? Birinci kitabı veriyoruz, ikinciyi borçlarını ödemekten alamayacak. Kumbaraya koymaya para kalmayacak." cevabını vermiş.

Öyle ya, kim niye uğraşsın yatırımla? Nasıl olsa faizler yükseliyor. Yatır Hazine kâğıtlarına parayı, yan gel yat.

Yükselişin sebebi belli. Sene başında dünya piyasalarında patlak veren çalkantı ve iktidar partisine dönük kapatma davasının oluşturduğu hava ileriye dönük beklentileri bozdu. Peşinden üniversite öğrencilerine kıyafet özgürlüğü getiren anayasa değişikliğinin Anayasa Mahkemesi'nce gerekçesi bile hazırlanmadan tartışmalı bir şekilde iptal edilmesi, sadece siyaseti değil ekonomik havayı da iyice gerdi. Artık yatırımı düşünen yok, reel sektör ciddi sorunlara gebe. Devam eden istikrara güvenerek, yüksek meblağlarda borçlanıp yatırım yapan sanayi kesimi zor günler yaşayabilir.

İşte bu vasatta faizler tırmanışa geçmiş bulunuyor. Döviz bir anda sıçramadıkça, borsa tepetaklak gitmedikçe sorun yokmuş gibi algılanıyor bazılarınca, ama içten içe kötüleşen bir manzara ile karşı karşıyayız.

Puslu havalarda meydan fırsatçılara, yolsuzlara, tefecilere, rantçılara kalır. Üreten kesim büyük risk üstlenir, darbe görür.

Şu an dünyadaki gelişmelere ilaveten, ivme kazanan enflasyonun ne olacağı, siyasetin nasıl ve ne zaman istikrar kazanacağı belli olmadığından, faizlerdeki yükselişin devam etmesi bekleniyor.

Bu ülke milli gelirin yüzde 14'ünün, yüzde 17'sinin faize gittiği günleri yaşadı. Bugün bu oran yüzde 6'nın altına kadar çekilmişti. İstikrarın daha fazla bozulması, risk priminin artması, faizlerin yükselmesiyle oluşacak maliyet bütçe dengelerini tekrar eski günlere geri döndürebilir. Ve fatura her zaman olduğu gibi yine halka çıkar. Özellikle de tırmanan enflasyon karşısında yapacak bir şeyi olmayan dar gelirliilere.

Dileriz bunlar olmaz ve Türkiye, yaşanan şu sıkıntılı dönemi de sağ salim atlatır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda hariç düşüş var

Kadir Dikbaş 2008.06.17

"Tüketici Güven Endeksi", düşüşünü sürdürüyor. Geçtiğimiz mayıs ayında 0,88 puan daha azalarak yüzde 75,36'ya geriledi. 2007 sonunda yüzde 93,89 seviyesinde olan oran, son aylarda önemli ölçüde ivme kaybederek bu seviyelere kadar indi. Endeksin 100'den büyük olması tüketici güveninde iyimserliği, 100'den küçük olması ise tüketici güveninde kötümser durumu gösteriyor.

Bozulan siyasi istikrar, akla ziyan gelişmelerin tetiklediği gerginlik, insanların geleceğe olan güvenini, beklentilerini de ciddi şekilde sarsmış görünüyor. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından dün açıklanan "Tüketici Güven Endeksi"ndeki azalış, tüketicilerin "mevcut dönem satın alma gücü, gelecek dönem genel ekonomik durum, gelecek dönem iş bulma imkanları ve mevcut dönemin dayanıklı tüketim malı satın almak için uygunluğuna dair değerlendirmelerinin kötüleşmesinden" kaynaklanıyor.

Dün açıklanan bir diğer veri de işsizlikle ilgili. Mart ayındaki işsizlik oranı, 2007'nin aynı dönemine göre 0,3 puan artarak yüzde 10,7'ye çıkmış.

Azalan güven, ekonomik büyümedeki yavaşlama ve işsizlik, harcamalara da yansıyor. İç talebin gitgide daraldığı bir gerçek. Artık pek çok üretici, düşük kârla, hatta zararına da olsa ihracatla yola devam etmeye çalışıyor.

Alman toptancı market zinciri Metro Cash&Carry, hafta sonunda Hitit mutfağı üzerine hazırladığı "Deneysel Bir Arkeoloji Çalışması Olarak Hitit Mutfağı" kitabını Hitit uygarlığının merkezi Hattuşaş harabelerinin bulunduğu Çorum'da tanıttı. Bölgeyi içine alan gezinin rehberliğini, kitaba önsöz yazan Hazine eski müsteşarı Mahfi Eğilmez yaptı.

"Türk ve dünya mutfak kültürü üzerine özel olarak hazırlanmış/hazırlanacak araştırma çalışmalarını kitap haline getirip yayınlama hedefiyle yola çıkan Metro Kültür Yayınları" bundan önce de "Mevlevi Mutfağı"nı kitaplaştırmış. Öğrendiğimize göre, üçüncü kitap Gaziantep mutfağının ağırlıklı olarak işleneceği "Gaziantep Şehir Monografisi" olacak.

Ekmek derdi ve damak tadı, tarihin her döneminde insanların önceliklerinden biri olmuş. Bugün de öyle. İnsanlar her şeyden önce karnını doyurmanın derdinde. Pek çok ihtiyacımızdan fedakarlık ederiz ama en son vazgeçeceğimiz, yiyecek ve içecektir.

Metro Cash&Carry Genel Müdürü Hakan Ergin'le yaptığımız sohbette, alışverişte bir sıkıntı, bir kriz görüp görmediklerini soruyorum. Ergin, "Krizden bahsedebilmemiz için gıda alışverişlerinde değişiklik olması lazım. Mesela insanlar kriz dönemlerinde zeytinyağı yerine ayçiçeği yağını, çikolata yerine şekeri, pirinç yerine makarnayı tercih etmeye başlar. Şu anda böyle bir durum yok. Pirinçte kısmen var ama o da fiyatlardan dolayı." diyor. Zaruri ihtiyaç olan gıda satışlarında gerileme görülmemekle birlikte, gıda harici kalemlerde önemli düşüşler yaşadıklarını, bilhassa cep telefonunda yüzde 30-40 oranında daralma olduğunu söylüyor. Sebep malum. Dünyada patlak veren kriz, arkasından içerideki siyasi kriz ve petrol fiyatlarındaki tırmanış.

Metro'nun müşterileri genelde kurumsal müşteri. İşletmeler, ticaret erbabı ve diğer bazı meslek erbabı. Bu da gösteriyor ki, aile fertleri gibi işletmeler de mutfak giderleri dışındaki giderleri erteleme ve kısma yoluna gitmiş, gidiyor. Ofis makinesi vs. alımını erteliyor ama çalışana vereceği yemeği kısması söz konusu değil.

Hakan Ergin, "Piyasa rahat değil." dese de gelecekte umutlu:"Biz Türkiye'nin geleceğine olumlu bakıyoruz. Her zamanki gibi iyimseriz, umutluyuz. 2008 sonuna kadar üç yeni mağaza açma hedefimiz var. Bunda bir değişiklik yok." Metro, sekiz ildeki 11 mağazasıyla geçen yıl 841 milyon Avro'luk ciro yapmış.

Bozulan genel hava, ekonominin her alanına yansıyor ister istemez. Enflasyon, işsizlik, alım gücünü zayıflatıyor. Yüksek faiz, ciddi sorun. Yatırım kararları beklemede. Tüketimde görülen yavaşlama, üretimi de etkisi altına

alıyor. Kırılganlığımız, riskimiz yükseliyor. Böyle olunca insanlar temkinli davranmaya, yoğurdu üfleyerek yemeye başlıyor. Orta ve uzun vadede ümitler parlak olsa da, şu anda "şimdilik dursun" psikolojisi hakim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrol olmasa da...

Kadir Dikbaş 2008.06.20

Başkalarının zenginliğine bakıp dövünmektense, kendimizde bulunan zenginliklere şükredip değerini bilmek, ondan en iyi şekilde faydalanmanın yollarını aramak en doğrusu. Enerji fiyatlarında görülen yükseliş uzunca zamandır hepimizi korkutuyor. Artan fiyatlar, cari işlemler açığını, enflasyonu körüklüyor.

Neredeyse petrol ve doğalgaz ihtiyacının tamamını ithal etmek zorunda olan Türkiye için zor bir durum bu. Ama yalnız değiliz, bizim durumumuzda olan başka ülkeler de var. Ve bizim bu durumu orta ve uzun vadede amorti edebilecek potansiyelimiz mevcut. Mesela tarihî ve tabii zenginliklerimizin sağladığı turizm potansiyeli. Tükenmez, "kullandıkça" gelişen bir kaynak.

Bu zenginlik küçümsenecek bir zenginlik değil. Geçen yıl başta petrol ve doğalgaz olmak üzere enerji ithalatına ödediğimiz para 33,9 milyar dolar. Turizmden elde ettiğimiz gelir ise 18,5. Enerji ithalatımızın yüzde 54'ünü turizm karşılamış.

Türkiye'nin turizm giderleri de yüksek sayılmaz. Geçen yılki rakam 3,3 milyar dolar. Oysa pek çok gelişmiş ülkenin turizm gelirleri giderlerinden daha az. Mesela Almanya ve İngiltere büyük açık veriyor.

Eğer bu sektördeki potansiyele biraz önem verilse, altyapımız ve tanıtımımız daha gelişmiş, dünyadaki ülke imajımız daha iyi olsaydı, gelir tutarı 18,5 milyar dolar değil en az 50 milyar dolar olurdu.

Türkiye'nin sadece denizi, kumu ve güneşi yok. Anadolu'nun dört bir yanı açık hava müzesi. Her bir belde ayrı bir güzelliğe sahip.

Yaz sezonu başladı. Turizmciler bu yıl geçen yıla oranla daha iyi bir sezon bekliyor. Bizdeki turizm ne yazık ki yaz aylarına, kıyılara odaklı bir turizm. Diğer alternatifler gelişmediği için yılın diğer ayları sönük, yaz da olsa Anadolu'ya giden çok az. Mayıs ve haziranda bariz bir şekilde yükselmeye başlayan gelirler, ağustosta zirve yapıyor.

Turizmde son yıllarda alınan mesafe umut verici. 2001'den bu yana gelirler ikiye katlanmış, gelen turist sayısı ise 15,2 milyondan 27,2 milyona çıkmış. Geçen yıl yüzde 9,7 oranında artış gösteren turizm gelirleri, 2008'in ilk üç ayında yüzde 28,4 yükselmiş. Bu son yılların en yüksek oranlı artışı. İkinci çeyreğe ilişkin veriler temmuzda açıklanacak ama bu dönemde de benzeri bir yükseliş bekleniyor.

Sektördeki büyüme dünya ortalamalarının üzerinde. Türkiye elde ettiği gelir açısından, gelen turist sayısı bakımından ilk 10 ülke arasında. Fakat sadece Paris ve Roma gibi bazı merkezlerin her yıl 20 milyona yakın turist çektiğini düşününce, önümüzdeki fırsatın ve yapılması gerekenlerin ne kadar fazla olduğunu görüyoruz.

Şunu da belirtmekte fayda var. Turizm gelirlerindeki artış ihracattaki artışın gerisinde. Milli gelir içindeki payı da geçen yıl için yüzde 2,8. Bu oran, 2001 ve 2002 yıllarında yüzde 5'in üzerindeydi. Rakamdaki düşüşte döviz kurlarındaki gerilemenin etkisi büyük ama turizmin milli gelirden daha fazla pay almasının mümkün olduğu, alması gerektiği bir gerçek.

Turizm emek yoğun bir sektör ve istihdam açısından önemli. Ayrıca inşaattan enerjiye hemen her sektörde hareket meydana getiren bir alan. Cari açığın finansmanındaki rolü ise tartışılmaz.

Çevremiz petrolcü dolu. Fiyat artışından büyük paralar kazananlar, bir şekilde bu parayı harcıyor. Neden Türkiye'de harcamasınlar. Neden onlarda olmayan tarihî, kültürel ve tabii zenginlikleri biz de onlara daha güçlü bir şekilde pazarlamayalım? "Onlardaki petrol bizde olsaydı..." diye imrendiğimiz pek çok ülke vatandaşının, Türkiye'yi gördükten sonra "Bu güzellikler keşke bizde olsaydı..." dediğine şahit olmuşuzdur. Elimizdeki zenginliklerin kıymetini bilmek, harekete geçirmek lazım. Kurgulanan karanlık senaryolara inat.

TURİZM GELİR VE GİDERLERİ (Milyon \$)

Yıl Gelir Gider

2002 11.901 1.880

2003 13.203 2.113

2004 15.887 2.527

2005 18.153 2.870

2006 16.851 2.742

2007 18.487 3.260

2007* 2.162 671

2008* 2.776 805

* Ocak - Mart

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekstil kredileri ve kredi kartları

Kadir Dikbaş 2008.06.24

Dünyadaki likidite krizinin yol açtığı gelişmelerden ve yüksek faizin sebep olduğu olumsuzluklardan etkilenen ekonomi, kapatma davasıyla başlayan süreçte istikrarın ve güven ortamının zedelenmesi, enerji fiyatlarının had safhaya ulaşmasıyla önemli darbeler aldı. Ekonomideki yavaşlama iyice belirginleşmeye başladı. Pek çok işletme nakit sıkıntısı çekiyor. Piyasada para bulmak imkânsız, kredilerin geri dönüşü zorlaşıyor.

Acaba takipteki krediler, açılan kapanan şirket sayısı, çek senet tahsilatı ne durumda?

Öncelikle şunu belirtelim, bankacılık sektöründeki kredilendirme oranları, geçmiş döneme göre çok daha iyi. Yani toplanan mevduatların ekonomiye kredi olarak dönüş oranı yüksek. Açılan kredilerin mevduatlara oranı 2002'de yüzde 35,5 iken bu yılın mart ayında yüzde 82'ye ulaşmış. Bu arada, aynı dönemde bankaların sermaye yeterlilik oranı yüzde 25,1'den yüzde 17,2'ye gerilemiş bulunuyor.

Sektörün sorunlu kredilerinin, yani takipteki alacaklarının toplam kredilere oranı gerilemeye devam ediyor. 2002 yılında yüzde 21,3, 2003'te yüzde 13, 2004'te yüzde 6,4 olan oran, son iki senedir yüzde 4'ün altında. Mart ayı itibarıyla da yüzde 3,1. Takipteki tutarsa 10,07 milyar YTL.

Bununla birlikte, yakın dönemde bazı bankaların müracaat etmeye başladığı sorunlu kredilerin satılması olayını göz ardı etmemek gerekiyor. Bu bankalar sorunlu kredilerini ihale yoluyla düşük fiyattan varlık yönetimi şirketlerine satarak kamburdan kurtulma, "rasyo"larını düzeltme yoluna gidiyor. Böyle olunca, kredi sorunu daha hafifmiş gibi algılanıyor. Ernst&Young'ın Haziran 2007 verilerini içeren 2008 yılı "Avrupa'daki Tahsili Gecikmiş Krediler Raporu"na göre, TMSF'nin elindeki protokoller de dahil olmak üzere tahsili gecikmiş krediler tutarı 16,6 milyar YTL'yi buluyor. Aradan geçen bir yılda, rakamın 17,5 milyar YTL'yi bulduğu tahmin ediliyor.

Bu yılın mart ayı verilerine göre, takipteki alacakların kredi kartlarında ve tekstil sektöründe yoğunlaştığı görülüyor. Tablodan da anlaşılacağı gibi, takipteki alacak toplamının yüzde 18,1'i kredi kartlarına, yüzde 13,5'i de tekstil sektörüne ait. Takibe düşme oranında da bu iki kalem önde: Tekstil yüzde 10,9, kredi kartları yüzde 6,1. Yani veriler, piyasada konuşulan kart sorunu, tekstil ve konfeksiyonun içinde bulunduğu darboğazı doğruluyor.

Çek ve senetlerdeki durum da iç açıcı sayılmaz. 2006'da 4,05 milyar YTL'lik senet protesto olurken, rakam 2007'de 5,73 milyara çıkmış. Bu yılın ilk dört ayında ise 1,98 milyar YTL'ye ulaşmış. Hem miktar hem sayı olarak artış söz konusu.

Karşılıksız çek sayısı 2006'da 1,21 milyon iken 2007'de 1,40 milyona yükselmiş. 2008'in ilk dört ayında ise 529 bin olmuş. Burada da artış var.

Gelelim, açılan kapanan şirketlere. TOBB'a göre, mayıs ayında açılan şirket sayısı önemli oranda gerilemiş: yüzde 12,44. Kapanan şirket sayısı ise yüzde 1,54 artmış.

TÜİK'in rakamları da, gelişmenin aynı yönde olduğunu teyit ediyor. Mayıs ayında kurulan şirket ve kooperatif sayısı yüzde 15,9 oranında, ticaret unvanlı işyeri sayısı ise yüzde 16,2 oranında gerilemiş. Buna karşılık kapanan şirket ve kooperatif sayısı yüzde 11,8 oranında azalmış, ama kapanan ticaret unvanlı işyeri sayısı yüzde 47,4 büyümüş.

Yılın ilk beş ayına baktığımızda da, geçen yılın aynı dönemine göre, hem kurulan hem kapanan şirket ve kooperatif sayısı azalmış. Ticaret unvanlı işyerlerine baktığımızda ise, kapananların sayısının ikiye katlandığı, açılan sayısının ise bir miktar düştüğü anlaşılıyor. Yani genel itibarıyla yeni açılan fazla işletme olmadığı gibi kepenk kapatma söz konusu.

İstikrarın bozulması, ülkenin gerilmesi ve ortaya çıkarılan belirsizlik, ekonomide işlerin giderek bozulmasına yol açıyor. Olan Türkiye'ye ve Türk milletine oluyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekstil modası mı geçti?

Kadir Dikbaş 2008.06.27

Bir zamanlar Türkiye sanayileşmeye odaklandığında bazı çevrelerin tarıma burun kıvırdığı gibi, bugün de tekstil ve giyim sektörüne tuhaf bakışlar oluşmaya başladı. 'Çaput işi', 'bez işi' deyip başka sektörlerle geçişi tavsiye edenler var. Peki yapılan onca yatırım, birikim ve emek ne olacak?

İstanbul Sanayi Odası, imalat sanayimizin 10 yıllık fotoğrafını çeken bir doküman hazırlamış. Önceki gün yapılan meclis toplantısında Başkan Tanıl Küçük'ün açıkladığına göre, bazı sanayi kollarında pek çok ülkeyi

kıskandıracak gelişmeler göze çarpıyor. Fakat bunun yanında güçlü olduğumuzu düşündüğümüz bazı sektörlerde kan kaybetmişiz.

Büro ve bilgi işleme makineleri, taşıt araçları, radyo ve TV imalatı ciddi sıçramalar kaydetmiş. Ekonomik büyümenin oldukça üzerinde bir büyüme rakamına ulaşmış.

Peki ya gerileyenler? En başta deri ve ayakkabıcılık var. Arkasından tıbbi, optik, hassas aletlerin imalatı geliyor ama sektörün büyüklüğü bakımından en önemlisi tekstil ve giyim. Bu sektörlerin üretime, ihracata ve istihdama katkısında gerileme söz konusu.

Tekstil ve giyim, imalat sanayiinin en ağırlıklı sektörlerinden. İkisinin payı yüzde 16'yı geçiyor. Bu sektörlerdeki gerileme tabloda görülüyor. İstihdam konusunda ise tekstil ve giyimde yıllık ortalama yüzde 4, deri ve ayakkabıda yüzde 6'ya yaklaşan daralma var. Bu sektörler ihracatta da en düşük artış kaydedenler arasında. Buna rağmen, tekstil ve giyim ihracatı, halen toplam ihracatın yüzde 21,1'ini teşkil ediyor. Onu takip eden en güçlü sektör, yüzde 15,9 ile taşıt araçları. Tekstil ve giyimin ihracattaki payı, 10 yıl önce yüzde 37,6, taşıt araçlarının payı ise yüzde 3,4 seviyesindeydi. İhracatın büyük bölümünü tekstilin oluşturması elbette övünülecek bir durum değil ama diğer sektörlerde önemli mesafeler alırken güçlü olduğumuz sektörlerde aynı başarıyı gösteremediğimizi de bilmeliyiz.

Gelinen nokta ne olursa olsun, tekstil ve giyim sektörü ülke ekonomisinin lokomotifi, milyonların ekmek kapısı. Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği Başkanı Ahmet Nakkaş'ın belirttiğine göre, sektör 23 milyar dolar ihracatı, 35 milyar dolar iç ekonomik büyüklüğü, 3,5 milyon kişiye sağladığı istihdamla Türkiye'nin önde gelen global sektörü konumunda.

Ama devam eden bir sıkıntı var. Tekstile açılan her 10 krediden birinde geri dönüş sorunu yaşandığından geçen yazımızda bahsetmiştik. Yüksek faiz-düşük kur baskısı sebebiyle pek çok şirket ithalatçı oldu. Kalitesiz ve düşük kurla daha ucuz hale gelen Çin mallarının doldurduğu piyasa, üretimi zorlaştırdı, hem içeride hem dışarıda Türk tekstilcisini zorlamaya başladı. Bazıları kurtuluş için fabrikalarını, cazip teşvikler sağlayan çevre ülkelere taşımaya başladı. Büyümek, küresel oyuncu olmak, yeni pazarlara açılmak için atılan adımlar şart ama taşınma başka bir şey. İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği'nin yeni başkanı Hikmet Tanrıverdi, "Buradan oraya giden altyapı, sektörümüzün 30 yılda elde ettiği birikimdir. Giden Türkiye'nin geleceğidir." diyor.

İSO Başkanı Tanıl Küçük ise, "Teknolojik içeriği, katma değer potansiyeli yüksek sektörlerimiz elbette desteklenmelidir. Ama böyle bir tercih, istihdam, sosyal denge açısından özel önem taşıyan, yüksek katma değer yaratma potansiyelini hâlâ koruyan tekstil ve hazır giyim gibi sektörlerimizin ihmal edilmesi anlamına gelmemelidir." sözleriyle tekstilin gözden çıkarılmamasını istiyor.

Bugün Milli Takım, Avrupa Şampiyonası'nda finali kaçırdığı için hayıflanıyorsak, sanayide de daha iyi noktalara yürüyebiliriz. Bu da, ancak elimizdekilerin kıymetini bilerek, birikimlerimizin üzerine yenilerini ilave ederek olur. Bu konuda hem sanayiciye, hem de karar alıcılara ve sektör temsilcilerine büyük sorumluluk düşüyor. Tabii ki, Merkez Bankası'nın da 'yüksek faiz' politikasının bazı sanayi kollarında ne gibi sonuçlar doğurduğuna arada sırada dönüp bakması lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüzde 6,6 nasıl gerçekleşti?

Dünya büyümede ciddi ivme kaybına uğrarken bizim ilk çeyrekte yüzde 6,6'lık büyüme rakamına ulaşmamız çarpıcı bir gelişme. Beklentilerin oldukça üzerinde. Türkiye 25 çeyrektir yani 6 yılı aşkın süredir kesintisiz büyüme kaydediyor.

Hatırlanacağı gibi, 2007'deki büyüme, cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde çıkarılan gerginlik, genel seçim ve dünyadaki dalgalanmalar sebebiyle yüzde 4,5 olmuştu. 2007 ilk çeyreğinde yüzde 7,6 olan büyüme oranı, beklentilerin bozulmasıyla birlikte, ikinci çeyrekte yüzde 4,0'e geriledi. Sonraki iki çeyrekte de yüzde 3,4 olarak gerçekleşti. Böylelikle 2007 büyüme oranı yüzde 4,5'te kaldı.

Küresel dalgalanma sebebiyle, 2008 yılı büyüme hedefi de yüzde 4,5 olarak belirlendi. Ulaşılan yüzde 6,6'lık rakam, hedefe bakıldığında oldukça yüksek bir oran.

Peki bu nasıl oldu?

Geçen yılın aynı dönemine göre daha hızlı büyüme oranını yakalayan beş ana sektörün başında 'tarım' geliyor. Sektörde, son dört çeyrektir devam eden küçülme bu yılın ilk çeyreğinde büyümeye dönüşmüş. Geçen yıl kuraklık sebebiyle dört çeyrek boyunca sırasıyla yüzde 6,9, yüzde 2,3, yüzde 8,2 ve yüzde 9,7 oranında küçülen tarım, bu yılın ilk üç ayında 5,6 oranında büyümüş görünüyor. İşin sosyal boyutu, GSMH içindeki ağırlığı bakımından tarımın büyüme kaydetmesi son derece önemli.

Tarımdan sonra, geçen yıl yüzde 2,8 büyümüşken bu yıl yüzde 11,8 büyüme oranı yakalayan 'sağlık ve sosyal hizmetler' sektörü geliyor.

'Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı' da hız kazanan sektörlerden biri. Geçen yıl ilk çeyrekte yüzde 7,0 büyürken bu yıl yüzde 8,5 büyümüş.

'Ticaret' yüzde 6,3'lük büyümeden yüzde 9,9'luk büyümeye çıkmış.

'Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik', geçen yıl yüzde 1,0 küçülmüşken, bu yıl aynı dönemde yüzde 3,6'lık büyüme kaydetmiş.

Bununla birlikte, geçen yılın aynı döneminde tarımın yüzde 6,6 küçülmesine, bahsettiğimiz sektörlerde daha düşük büyüme kaydedilmesine rağmen toplamda yüzde 7,6'lık büyüme söz konusuydu. Bu yıl bahsettiğimiz sektörlerde daha iyi performans görüldüğü halde, yüzde 7,6'nın altında kalınmış. Sebep, diğer 15 ana sektörteki hız kaybı.

Peki bunlar hangileri?

En başta inşaat geliyor. Geçen yıl yüzde 8,8 olan büyüme, bu yılın aynı döneminde yüzde 2,8'e düşmüş. Fakat 2007'nin son çeyreğindeki yüzde 0,5'lik (son yılların en düşük oranı) büyümeden sonra fena bir gelişme değil. GSMH içindeki ağırlığı dörtte bir civarında olan imalat sanayiinde de yüzde 10,2'lik büyüme, yüzde 7,0'ye gerilemiş. Burada da 2007'nin son çeyreğinde yüzde 3,6, ondan önceki çeyrekte de yüzde 4,3'lük büyüme olduğunu hatırlayalım. Bir önceki yılın aynı dönemine nazaran düşüş görülse de imalat sanayiindeki yüzde 7,0'lik büyüme, toplamdaki büyümeyi yukarı taşımış.

Tüketim tarafına baktığımızda, özel tüketimin ve özel yatırımların büyümeye katkısının belirgin şekilde arttığı görülüyor. İhracattaki hızlı büyüme de devam ediyor ama ithalat gücünü koruduğu için büyümeye katkısı hissedilmiyor.

Peki yüzde 6,6'lık performans yılın ikinci çeyreğinde tutturulabilir mi?

Tarımda ilk çeyrekte pozitif büyüme yakalanması olumlu, fakat aynı yüksek oranın devam etmesi yaz sezonundaki kuraklığın seyrine bağlı. TZOB Başkanı Şemsi Bayraktar, yüzde 5,6 büyümenin yılın tamamı için geçerli olacağını düşünemeyeceklerini belirtiyor.

Ayrıca diğer bir husus, AK Parti'ye açılan kapatma davasıyla (14 Mart 2008) ortaya çıkan belirsizliğin yol açtığı güvensizlik, pek çok alanda üretim, tüketim ve yatırım davranışlarını etkiledi. Yabancı sermaye girişini yavaşlattı. Bazı olumsuzlukların büyümeye olan etkilerinin ikinci çeyrekte ortaya çıkacağı tahmin ediliyor.

Bu arada büyüme rakamlarını okurken, cari işlemler açığını, hızlı büyüyen ve üretimi artıyor görünen pek çok büyük işletmenin yüklü dış borç ürettiğini de dikkate almak gerekiyor. Takip eden aylarda artan petrol fiyatlarının olumsuz yansımaları söz konusu olabilir. Bu yüzden, önümüzdeki dönemlerde yüzde 6 dolayında büyümeyi tekrarlamak kolay görünmüyor bu şartlar altında, fakat yüzde 4,5'lik yıl sonu hedefinin tutturulacağına da şüphe yok gibi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Enver'in devri

Kadir Dikbaş 2008.07.04

Ham petrol fiyatları, dün yeni bir eşiği daha geçerek 145 doların üzerine çıktı. Fiyatlar son altı ayda dolar bazında yüzde 50 dolayında zamlandı. Bu yaz içinde fiyatın 170 dolara kadar çıkabileceğinden bahsediliyor.

Bu durum bütün dünyada insanların hayatını şu veya bu şekilde etkilemeye başladı. Enflasyon herkesin korkusu haline geldi. Avro Bölgesi'nde yıllık fiyat artışları son 16 yılın en yüksek seviyesine, yüzde 4'e yükseldi. Bizde ise yakın zamanda tek haneye inme ihtimali zayıf görünüyor.

Akaryakıt fiyatlarındaki artışlar, Avrupa'dan Çin'e kadar birçok ülkede değişik protesto eylemlerine sebep oluyor. İnsanların günlük hayatında ve ekonomilerde de birtakım değişimlere yol açıyor.

Öncelikle petrol sahibi ülkelerin, şirketlerin iyi kârlar elde ettiğini belirtelim. Mesela dün, Venezuela devlet petrol şirketinin yılın ilk üç ayındaki kârının yüzde 80 dolayında arttığı açıklandı. Bu durum, bazı ülke ve pek çok uluslararası petrol şirketi için de geçerli.

Bizi, olayın bu tarafından ziyade diğer tarafı ilgilendiriyor. Petrol için uzun vadeye dönük umut veren açıklamalar yapılsa da, şu an için artan fiyatlar bizim için daha yüksek maliyet, daha fazla harcama anlamına geliyor. Avrupalı açısından da öyle. TCMB gibi, artan enflasyon endişeleri karşısında Avrupa Merkez Bankası da faiz artırımına gitti. Oranı 0,25 puan artırarak 4,25'e çıkardı.

Her geçen gün artan fiyatlar, şirket kârlarını da olumsuz etkiliyor. Dünya borsaları son günlerde panik havası yaşıyor. Bankacılık sektöründeki sıkıntılara petrolün etkileri ilave oldu.

En fazla tedirgin olan sektör ulaştırma. Bilhassa, havayolu şirketlerinin girdi maliyetlerinin büyük bölümünü akaryakıt oluşturuyor. Petrol zamları, bilet fiyatlarından turizme kadar yansımalar meydana getiriyor. Dünya, şimdiden havayolu şirketlerinden gelecek zarar açıklamalarına hazırlıyor kendini.

Kanada'nın en büyük havayolu şirketi Air Canada, geçenlerde hizmet kalitesini düşürdüğü gibi yıl sonuna kadar 2 bin kişinin de işine son vereceğini açıkladı.

Artık çok yakan otomobiller cazibesini kaybediyor. Amerikan otomotiv devi General Motors, geçen ay 10 binden fazla insanın çalıştığı 4 fabrikasını süresiz kapatma kararı aldı. Gerekçe, satışların düşmesi. Bu tür gelişmelerin yan sanayiye, çalışanlara vs. pek çok kesime zincirleme etkisi söz konusu.

Çiftçiler, balıkçılar, nakliyeciler, taksiciler, başta Avrupa olmak üzere çok sayıda ülkede eylemde. En azından akaryakıt üzerindeki vergilerin düşürülmesi isteniyor. Fakat böylesine bir gelirden kaç hükümet vazgeçebilir?

Alışverişten ulaşım, yeme-içmeden tatile kadar hayatın her alanında değişiklikler göze çarpıyor. Bilhassa dar ve orta gelirli kesimlerde. İngiltere'de şehir dışındaki alışveriş merkezlerinin müşterileri azalırken internetten siparişler artmış. Amerika'da da toplu taşımaya yöneliş arttığı gibi 'işe yakın ev' ya da 'eve yakın iş' düşüncesi gelişmeye başlamış.

Şirketler de, kendi çaplarında maliyet azaltma yöntemlerine baş vuruyor.

Ya bizde neler oluyor? Henüz bu rüzgârı fazla ciddiye aldığımız söylenemez. Fakat bilhassa dar gelirli kesimin gıdadaki fiyat artışlarıyla birlikte, yükselen elektrik ve petrol fiyatlarından etkileneceği muhakkak. O sebeple yavaş yavaş da olsa kemer sıkmaya başladığımızı söyleyebiliriz.

Elektrikte otomatik fiyatlandırmaya geçildi. Artık faturalar eskisi gibi olmayacak. Petrol fiyatlarını görüyoruz. Sıcak yaz aylarında bazı maliyet artışlarını hissetmeyebiliriz ama kışa doğru canımız yanabilir. Oysa sadece evimize yapacağımız izolasyonla yüzde 25 ile yüzde 50 arasında tasarruf sağlamak mümkün. 'Tasarruflu ampule' geçişteki kazanç ise yüzde 80'i buluyor. Yapılabilecek daha çok şey var. Enerji Bakanlığı'nın enerji verimliliği kampanyası 'Enver' çerçevesinde açtığı sitede çok güzel bilgiler var: <http://www.en-ver.com> Hem ülke, hem kendi bütçemize önemli tasarruflar sağlayacak kısa, anlaşılır reçeteler.

Devir, enerjide verimlilik (EnVer) devri, başka yolu yok. Bir kişinin tasarrufundan ne çıkar demeyin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özel borç hız kesmedi

Kadir Dikbaş 2008.07.08

Yapılan yapısal reformlar, elde edilen olumlu göstergeler ve AB sürecindeki ilerleme Türkiye'nin, özellikle de Türk özel sektörünün dış kaynak kullanımını kolaylaştırdı.

Öyle ki, dışarıdaki dalgalanmalara, içerideki kapatma davası ve oluşturulan siyasi belirsizliklere rağmen Türkiye'nin kredisi çok fazla etkilenmedi.

Bugüne kadar dış borç deyince akla hep kamu kesimi gelirdi. Bütçe açıkları, siyasetçilerin hesapsız harcaması, onu körükleyen borçlanmalar ve devlet kasasından yurtdışına ödenen milyarlarca dolar faiz...

Şimdi durum değişti, kamu kesimi dış borçlanma konusunda daha temkinli. Borçların GSMH'ye oranında ciddi iyileşmeler kaydedilmiş.

Bununla birlikte özel sektör, dış kredi kullanımında öne çıkıyor. Artık dış borcun büyük ekseriyeti özel şirketlere ait. Hazine'nin geçen hafta açıkladığı verilere göre, 2008 Mart sonu itibarıyla toplam dış borç stoku 262,9 milyar dolar. Ve bunun 172 milyar doları, yani yüzde 65,4'ü özel sektöre ait. Oysa önceleri durum çok farklıydı.

Mesela 2002 yılı sonunda 129,6 milyar dolar olan borcun yüzde 33,2'si (43 milyar dolar) özel kesime ait idi. TCMB hariç kamunun borcu ise 64,5 milyar dolardı. Kamunun bugünkü borcu 74,3 milyar. Beş yılda sadece yüzde 15,2 oranında artmış toplam kamu dış borç stoku. Özel kesiminki ise yüzde 300 artışla 172 milyar dolar.

Şu an için kamu kesiminin borçlarının sadece yüzde 3,1'i kısa vadeli. Özel sektörün borçlarının ise yüzde 23,2. Yani vade ve kur hareketleri konusunda özel sektör daha riskli bir konumda. Kamu son derece rahat.

Özel sektörün borçlanması da son bir yıldaki siyasi gerginlik, belirsizlik, dünya krizi tanımamış. Açılma devam etmiş, kur riski almış. Özel kesim her çeyrekte en az 10 milyar dolar yeni borç ilave ediyor portföyüne. Son çeyrekte 14 milyarı bulmuş rakam.

2007 yılı sonundan 2008 Mart sonuna kadar dış borçlanmadaki artış (Neredeyse tamamı özel sektör kaynaklı borçlanma) 15,8 milyar dolar. Özel sektörün kısa vadeli borçları kamunununkinin neredeyse 20 katı, 39,8 milyar dolar. Bu borçların 15 milyar doları (yüzde 37,7'si) bankalara, geri kalanı finansal olmayan diğer kuruluşlara ait. 132 milyar doları aşan uzun vadeli borçların da 45 milyar doları banka ve diğer finans kuruluşlarına ait. Gerisi diğer kuruluşlara, şirketlere ait.

Burada bir şeye de dikkat çekmemiz gerekiyor. Borç rakamları dolar cinsinden hesap ediliyor. Bilindiği gibi ABD Doları son dönemlerde dünya piyasalarında ciddi değer kaybetti. Bunun doğurduğu kur farkı da borcun artmasında etkili oldu. Mesela Avro cinsinden olan borçlar artış gösterdi. Hazine'nin hesaplamalarına göre, Ocak-Mart 2008 döneminde döviz kurundaki değişikliklerden dolayı borç stoku 6,3 milyar dolar artış kaydetmiş.

Alınan borçların bir bedeli var: Faiz. Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, özel sektör bu yıl sonuna kadar (temmuz-aralık arasında) 23,1 milyar anapara, 3 milyar dolar da faiz ödemesi yapmak durumunda. Bugün itibarıyla, 2009'daki geri ödeme de 30,8 milyar dolar anapara, 5,3 milyar dolar faiz.

İçerideki tasarruf yetersizliğinin yanı sıra yüksek seyreden faiz oranları da, pek çok şirketi dış borçlanmaya sevk ediyor. Özel sektör, kaynak kullanımı açısından bugüne kadar görülmedik bir şekilde dışa açılmış durumda. Reel sektör şirketleri, yaptıkları harcamalar, yatırımlar, satın almalar vs. için kredi kullanımına giderken, bankalar da dışarıdan aldığı düşük maliyetli kredilerle devlete ve özel sektöre borç para vermekte. İçerideki faiz ile dışarıdaki faiz farkının bu işi cazip hale getirdiği bir gerçek. Hesabını kitabını bildikten, verimli kullandıktan sonra borçlanmaya kimsenin diyeceği yok ama mali yapısı zayıf şirketlerin ağır yükümlülükler altına girmesi, risk alması sağlıklı bir durum değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ödemeler dengesindeki ilginçlikler

Kadir Dikbaş 2008.07.11

Döviz açığı büyümeye devam ediyor. Merkez Bankası (MB), mayıs ayına ilişkin ödemeler dengesi verilerini açıkladı. Buna göre, "cari işlemler açığı" yılın ilk beş ayında 21,5 milyar dolar oldu.

Son 12 aylık açıksa 43,1 milyar dolar. Rakamın 2008 sonunda 48 milyar doları bulacağı tahmin ediliyor. Son verilerde önceki dönemlerden farklı, dikkat çekici bazı noktalar var.

Hatırlanacağı gibi, AKP'ye kapatma davasının açıldığı mart ayından itibaren beklentiler bozulmuş, piyasalarda panik havası esmişti. Mart ayında portföy yatırımlarında net 1,9 milyar dolar, nisan ayında 2,1 milyar dolar çıkış yaşanmış. Mayıs ayında ise "sıcak para"nın geri dönmekte olduğu anlaşıyor. Portföy yatırımlarında net 2,3 milyar dolarlık giriş var çünkü. Ancak hemen belirtelim, girişin "negatif" iken bir anda bu kadar büyük bir rakam oluvermesi, mayıs içinde Türk Telekom'un Hazine'ye ait yüzde 15'lik hissesinin halka arzında 1,9 milyar dolarlık satış yapılmasıyla alakalı. Talebin büyük bölümü yabancılardan gelmişti. Bununla birlikte, sadece hisse alımında değil, devlet borçlanma kağıtlarında da net giriş söz konusu. Oysa mart ve nisanda iki kalemde de önemli çıkış vardı. Anlaşılan MB'nin arka arkaya faiz artırması, gelişmeyi tersine çevirmiş.

Böyle olmakla birlikte, mart ve nisan aylarında portföy yatırımlarından dolayı net kâr transferi yok. İlk beş aydaki toplamda ise içerideki yatırımcılar yurtdışındaki operasyonlardan dolayı 2,1 milyar dolar getirirken, içeride işlem yapan yabancılar 1,7 milyar dolar götürmüştü. Net 395 milyon dolarlık gelir söz konusu. Bu da işin bir başka yönü.

Ancak mevduat, kredi ve ticari kredilere ödenen faizler sebebiyle önemli giderler olduğunu da belirtelim. Bu kalemde geçen yılın ilk beş ayında yurtdışına giden net para 1,9 milyar dolar iken bu yılki tutar yüzde 23,3 artışla 2,3 milyar dolar.

Dikkat çeken bir diğer husus, doğrudan yatırımlardaki yavaşlama. Doğrudan yatırımların yüksek faizle değil, yatırım ortamı, istikrar ve huzurla ilgisi olduğu için gerileme sürüyor. Yani menkul kıymet piyasasına geri dönüş var ama reel yatırımlara ilgi, varlık satışı, özelleştirme eskisi gibi değil. Geçen yılın ilk beş ayında 9,6 milyar dolar olan net doğrudan yatırımlar, bu yılın aynı döneminde yüzde 54'lük azalışla 4,4 milyar dolara düşmüştü.

Şunu da belirtmemizde fayda var. Gelen yatırımlar dolayısıyla gerçekleşen kar transferleri hız kazanmış. Geçen yılın ocak-mayıs döneminde net 923 milyon dolar çıkarken, bu yılki rakam yüzde 49,2 oranında artışla, 1 milyar 377 milyon dolara yükselmiş. Bizim yurtdışında yatırım yapan şirketlerimiz ülkeye 94 milyon dolar kâr getirirken, Türkiye'de yatırım yapan yabancılar 1 milyar 471 milyon dolarlık transfer gerçekleştirmiş.

Ayrıca turizm gelirleri yüzde 25 artmış, yabancıların gayrimenkul alımları ise yüzde 15,5 düşmüştü.

Bir diğer çarpıcı gelişme de, taşımacılık giderlerimizin geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık 10 kat artması. 37 milyon dolar olan net taşımacılık gideri 381 milyona çıkmış.

Cari açıkla ilgili olarak, sürekli dile getirilen "bir müddet sonra aşağı ineceği" yönündeki tahminler tutmadı. Açık büyümeye devam ediyor. Artan enerji fiyatları, açığı körükleyen en önemli faktör.

Açığın finansmanında ise borçlanma daha fazla öne çıkmaya başladı. Önceki yazımızda bahsetmiştik, kamu yükünü azaltırken, özel sektör borçlarını artırmaya devam ediyor.

Verilere göre, geçen yılın ilk beş ayında 11,7 milyar dolarlık borçlanma gerçekleştirilirken bu yılki tutar 18,7 milyar dolar olmuş. Yani kapatma davası sonrasında oluşan belirsizliğin de katkısıyla cari açığın finansmanında doğrudan yatırımların payı azalmaya başlamış. Yerini bankacılık dışı kesim ve bankaların borçlanması alıyor. Oysa, pek çok kimse bugüne kadar doğrudan yatırımlardaki gelişmeye bakarak cari açığın finansman kalitesinin iyi olduğunu söylüyordu.

Görünen o ki, özel sektör borçlarını, doğrudan yatırımları ve kâr transferlerini önümüzdeki aylarda daha fazla konuşacağız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enflasyon beklentisi yükseliyor

Kadir Dikbaşı 2008.07.18

İnsanların çevresinde gelişen olaylara karşı bakışı, gelecek beklentileri, harcama, tasarruf ve yatırımlarını doğrudan etkiler. Güven zedelendiği an beklentiler bozulur. Beklentiler bozulunca da birtakım ekonomik sıkıntılar kendini göstermeye başlar.

Vatandaşın ekonomi konusundaki davranış ve beklentilerini ölçen en önemli anket, TÜİK ile Merkez Bankası'nın işbirliği içinde gerçekleştirdiği, 'Aylık Tüketici Eğilim Anketi'. 1993 sonundan bu yana yapılmakta olan anket sonucu oluşturulan 'Tüketici Güven Endeksi', tüketici eğilimlerinin ne yönde geliştiğini gösteriyor.

Dün açıklanan son verilere göre, 'Tüketici Güven Endeksi' haziran ayında yüzde 0,46 (0,35 puan) azalarak 75,01 olmuş. Endeksin 100'ün altında olması karamsarlığı, üstü iyimser durumu ifade ediyor. Endekste gerilemenin sebebi, tüketicilerin gelecek dönem satın alma gücüne, gelecek dönem genel ekonomik duruma ve mevcut dönemin dayanıklı tüketim malı satın almak için uygun olup olmadığına dair değerlendirmelerinin kötüleşmesi.

8 bin 354 kişi ile görüşülerek yapılan ölçümün sonuçlarından dikkati çeken bazı gelişmeleri aktarmak istiyorum.

Gelecek üç aylık dönemde genel ekonomik duruma ilişkin beklenti, daha kötü olacağı yönünde. Önceki anketlerde de, bilhassa AK Parti'ye kapatma davasının açıldığı mart ayından bu yana bu kanaatin güçlendiği görülüyor.

İş bulma imkanlarının azaldığı yönünde uzunca zamandır bir görüş olmakla birlikte mayıs ayı ile haziran ayı arasında kıyaslama yapıldığında beklentilerin biraz iyileştiği görülüyor.

İnşaat sektöründeki durgunluk malum. Emlak piyasasında satışlar azaldı. Bununla birlikte, ankete göre hane halkının konut alma ya da inşa ettirme konusunda gelecek 12 aya dönük beklentisi pek olumsuz sayılmaz. Konut alma ya da yaptıрма ihtimalinin çok yüksek olduğunu söyleyenlerin sayısı geçtiğimiz kasım, aralık, ocak, şubat, mart ve nisan aylarındakinden daha yüksek. Mayıs'a göre ise biraz düşük.

İçinde bulunulan ayda buzdolabı, televizyon, mobilya gibi dayanıklı tüketim malı almanın uygun zaman olup olmadığı sorulduğunda alınan cevap pek iç açıcı değil. 2007 sonunda "Evet şu an satın almak için doğru bir zaman." diyenler yüzde 40,4'ü oluştururken, bu rakam gerileyerek hazıranda yüzde 24,8'e kadar inmiş.

Vatandaşın gelecek üç aylık döneme ilişkin olarak, tüketici kredisi kullanma ve başka türlü borçlanma ihtimalinin önceki dönemlere göre düştüğü de anlaşılıyor.

Mevcut dönemde insanların tasarruf konusundaki düşünceleri de pek olumlu değil. Önceki dönemlerde olduğu gibi, insanlar yaşanan zamanın tasarruf zamanı olmadığını söylüyor. Muhtemelen büyük çoğunluk gelir yetersizliğinden dolayı bu kanaatte.

Gelecek altı aylık döneme ilişkin satın alma gücüyle ilgili beklentiler de olumsuz. Gelirinin mevcut durumdan daha iyi olacağını söyleyenlerin sayısı azalırken, 'daha kötü olacak' diyenler artıyor. En çarpıcı nokta ise, fiyatların yükseleceği yönündeki beklentilerin güç kazanması. Ankete göre, yüzde 38,8'lik kitle, fiyatların önümüzdeki bir yıl içinde daha fazla artacağını düşünüyor. Artış oranlarının değişmeyeceğini düşünenler ise yüzde 39,1. Bu oranlar geçen yılın aralık ayında 18,2 ile 44,4 idi. Son durum, endeksin ölçülmeye başladığı 2003 sonundan bu yana en kötü beklentiyi ifade ediyor. Yani Merkez Bankası faiz artırsa da, değişen fazla bir şey

yok. Talep değil, maliyet enflasyonu ile karşı karşıya olduğumuz için, faiz artışları vatandaşın kafasındaki yüksek enflasyon beklentisinin güçlenmesini engelleyemiyor. Gıda, enerji ve emtia fiyatlarındaki artış pek çok ülke gibi bizi de vuruyor. Harcamaların artacağına dönük işaret yok ama fiyatların artacağı beklentisinde güçlenme var.

Evet, 'Tüketici Güven Endeksi', yıl başında yaşanan dünya piyasalarındaki çalkantı ve peşinden gelen kapatma davasıyla birlikte başladığı düşüşünü sürdürüyor. Ancak son iki ayda düşüş grafiği ivme kaybetmiş. Hazirandaki gerileme son altı ayın en küçüğü. Yani, insanlar yılın ilk aylarındaki kadar karamsar değil. Ancak bunu enflasyon beklentisi için söylemek zor. Satışlar için de aynı durum geçerli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Afrika'nın keşfi

Kadir Dikbaş 2008.08.19

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ev sahipliğinde düzenlenen ve 21 Ağustos perşembe gününe kadar devam edecek olan Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi, dün başladı.

Afrika Birliği üyesi 53 ülkenin davetli olduğu toplantıda 6'sı devlet başkanı seviyesinde olmak üzere 50 ülke temsil ediliyor. Zirve çerçevesinde, TOBB ve DEİK tarafından düzenlenen 'Türkiye-Afrika İş Forumu' da başladı.

Zirve, geçtiğimiz ocak ayında Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da düzenlenen Afrika Birliği Zirvesi'nde kararlaştırılmıştı. Türkiye, 2005'ten beri bu Birlik'te gözlemci ülke olarak yer alıyor.

İstanbul'da başlayan ilk zirvenin hedefi, sadece ekonomik değil. Afrika ülkeleriyle siyasi, askeri ve kültürel ilişkileri de geliştirmek. Toplantı, Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği için de ayrı bir önem taşıyor.

Afrika kıtasıyla ilişkiler, 2005 yılının hükümet tarafından 'Afrika Yılı' ilan edilmesiyle ivme kazandı. Bu tarihten itibaren TİKA ofislerinin açılması, THY'nin yeni seferler açması, diplomatik temsilciliğimizin bulunmadığı bazı ülkelere elçilik açılması önemli adımlardı. Türkiye, bunun yanında hem resmi hem de sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla yokluk ve sıkıntı içinde olan ülkelere de yardım elini uzattı.

İş dünyası da son dönemde Afrika'yı mercek altına almaya başladı. Bilhassa TUSKON'un gerçekleştirdiği dış ticaret zirveleri, bugüne kadar görülmemiş organizasyonlardı. Bu girişimlerin ve ülke gezilerinin ticaret hacminin artırılmasında büyük payı var.

Afrika'da açılan Türk okullarının da sadece kültürel ilişkilerin değil diğer ilişkilerin de önünü açtığını belirtmemiz gerekiyor. Diyebiliriz ki, 2005 öncesinde başlayan kıtaya yönelik eğitim ve kültür hareketi, bir anlamda hızla gelişen ilişkilerin temelini oluşturdu.

İş dünyasının İstanbul Zirvesi'nden beklentisi büyük. Özellikle, pazar arayışındaki ihracatçıların yeni umudu Afrika. Kıta ile dış ticaret hacmimiz 2007 itibarıyla yaklaşık 13 milyar dolar. 2008'in ikinci yarısı da birinci yarısı gibi olursa bu yılki rakam 18 milyar doları bulur. Hedef, ticaret hacminin 2010 yılına kadar 30 milyar dolara çıkarılması. Zor bir hedef değil aslında.

Türk inşaat şirketlerinin Afrika'da üstlendiği müteahhitlik hizmetleri 1970'li yıllara dayanıyor ama bu, Kuzey Afrika için geçerli. Son dönemde Sahra Altı Afrika'ya da inen müteahhitlerimiz, kıtanın diğer bölgelerinde de ihale almaya başladı.

Kuzey Afrika ülkeleri, eskiden beri ilişki içinde olduğumuz ülkeler. Ancak kıtanın geri kalan kısmına uzak kalmışız hep. Bu bölgeleri yeni yeni keşfediyoruz.

2008 yılı verileri, özellikle de Kuzey Afrika dışındaki Afrika'ya ihracatın hızla arttığını gösteriyor. Tablodan da anlaşılacağı gibi, yılın ilk yarısında Afrika'ya ihracat toplamda yüzde 70,8 artmış. Fakat, Kuzey Afrika dışına yapılan ihracattaki artış yüzde 102,3. Bu yıl itibarıyla kıtayla yapılan ticarete 'açık' değil 'fazla' söz konusu.

Kısaca, Afrika'ya ihracatın son birkaç yılda ortalama ihracat artışının üzerinde seyrettiği, bu yılın ilk yarısındaki yüzde 71'lik artışla da rekor kırdığı anlaşılıyor.

Kara Kıta, Batı'nın asırlardır devam eden sömürsüne rağmen, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip. Afrikalı için, sömürgecilik sabıkası bulunmayan Türkiye ve Türk işadamları güvenilir bir ticaret, yatırım ortağı. Türk ürünleri, ucuz ve kalitesiz Uzakdoğu mallarından bıkan Afrikalı için oldukça cazip. Avrupa kalitesine yakın, fiyatı makul...

Bu ilgiyi ve güveni harcamayıp, güçlendirdiğimiz takdirde Türk özel sektörü Afrika'da çok güzel işler yapabilir.

TEŞEKKÜR

Bir süre önce ailecek geçirdiğimiz trafik kazası dolayısıyla yakın ilgilerini esirgemeyen, 'geçmiş olsun' dileklerini ileten bütün dostlara teşekkürlerimi arz ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kredi sorunu

Kadir Dikbaş 2008.08.22

Bankalar piyasadaki birtakım sıkıntılara rağmen kredi musluklarını genişletmeye devam ediyor. Sektörün uzmanları, pek çok ülkede görülmeyen yöntemlerle kredi kartı ve diğer kredilerin pazarlamasında oldukça başarılı görünüyor.

Toplam kredi hacmi, 2008'in ilk üç ayında yüzde 12,2 oranında genişleyerek 320,4 milyar YTL'ye ulaştı.

Bankacılık sektöründeki kredilendirme oranları, geçmiş dönemlere nazaran, daha iyi. Yani toplanan mevduatların ekonomiye kredi olarak dönüşü yüksek. Açılan kredilerin toplanan mevduatlara oranı 2002'de yüzde 35,5 iken bu yılın mart ayında yüzde 82'ye ulaşılmış.

Tabii, bu kredilerin bir de geri ödemesi var. İşte bu konuda, kullanım kadar iyi olduğumuz söylenemez. Evet kağıt üzerinde iyileşme var gibi görünüyor. Sorunlu kredilerin, yani takipteki alacaklarının toplam kredilere oranı gerilemeye devam ediyor. Merkez Bankası verilerine göre, 2002 yılında yüzde 21,3, 2003'te yüzde 13, 2004'te yüzde 6,4 olan oran, son iki senedir yüzde 4'ün altında. Mart ayı itibarıyla da yüzde 3. Ancak bu, piyasadaki iyileşmeden ziyade, bankaların temizlik hareketinden kaynaklandığı izlenimi veriyor. Çünkü piyasada belirgin bir geri ödeme sorunu gözleniyor. Yakın dönemde bazı bankaların müracaat etmeye başladığı sorunlu kredilerin satılması olayını hatırlayalım. Bu bankalar bu kredileri ihale yoluyla düşük fiyattan varlık yönetimi şirketlerine satarak kamburdan kurtulma, "rasyo"larını düzeltme yoluna gidiyor.

Bazı sektörlerde ciddi sıkıntı var. Mesela tüketici, konut ve ihtiyaç kredilerinin geri dönüşünde, kredi kartlarında sıkıntılar belirginleşiyor. Haziran ayında yazmış olduğumuz yazıda da belirttiğimiz gibi, şirketlere açılan kredilerde bilhassa tekstil sektörü ağır sıkıntı yaşıyor. Her 10 krediden 1'i problemlidir.

Peki bu normal mi? Piyasalardaki bazı gelişmeleri gözlemlerken sıkça başvurulmuş mukayese, gelişmekte olan bazı ülkelere ve AB'nin yeni üyelerine bakmak oluyor. Acaba onlara bakınca durum nedir?

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, kredilerin tahsili gecikmiş alacağa (TGA) dönüşüm oranı Türkiye için düşük bir rakam değil. Şu an dünyaya sorun ihraç eden ABD'de dahi bizden çok daha iyi bir durum söz konusu.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), Mart 2008 verilerini içine alan üç aylık Finansal Piyasalar Raporu da, daha önce yayınlanan Merkez Bankası'nın Finansal İstikrar Raporu'nda yer alan konuya ilişkin bilgileri doğruluyor. Özellikle kredi kartları ile tekstil ve tekstil ürünleri sanayiine verilen kredilerde güçlü risk sinyalleri olduğuna dikkat çeken BDDK, bankacılık dışı kesimlerin daha belirgin bir çerçevede ve yaklaşımla izlenmesi gerektiğini belirtiyor.

Reel sektörün kullandığı yüklü dış krediler hepimizin malumu. Bu borçlanma iştahının ne seviyede olduğunu anlamak için de diğer ülkelere bakmak lazım. Raporda yer alan mukayeseler, bankacılık dışı sektörün dış borç iştahının başkalarinkinden daha yüksek olduğunu gösteriyor. Yabancı bankalardan alınan borçların ihracata oranı Arjantin, Brezilya, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin açık ara önünde. Anlaşılan, Türk reel sektörünün risk algılaması çok farklı.

Bu arada, hane halkının borç ve faiz yükünün de artmaya devam ettiğini belirtmemiz gerekiyor.

Görünen o ki, hep birlikte daha dikkatli olmak durumundayız. Tasarruf yetersizliği çeken bir ülkenin, kaynak arayan bir şirketin borçlanması, dış kaynağa müracaat etmesi tabii kabul edilse de, ölçülü olmanın her halükarda zaruret olduğu da unutulmamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mevlânâ'dan sonra Yunus Emre

Kadir Dikbaş 2008.08.26

Türkiye, enflasyonu dizginledikten sonra gerçekleştirdiği para reformuyla 2005'te TL'den altı sıfır birden attı ve YTL'ye geçti. Şimdi de, geçiş döneminin YTL'sini bırakıp yeniden TL'ye dönüyor.

TL ve Kr ibareli yeni tip banknotlar ve bozuk paralar, önümüzdeki yıl başından itibaren tedavüle girecek. Halen piyasada olan 1, 5, 10, 20, 50 ve 100 YTL'lik kâğıt paralarla, 1 YTL ve 50, 25, 10, 5 ve 1 YKr'lik madeni paralar 31 Aralık 2009 tarihinde tedavülden kalkacak.

Yeni dönemde 1 YTL'lik kâğıt kupürler de tarih olacak ve 200 YTL'lik yeni kupür gelecek. Merkez Bankası (MB) konu ile ilgili detaylı açıklamasını yarın düzenleyeceği bilgilendirme toplantısıyla yapacak. Ancak sızan bilgilere ve yapılan haberlere göre yeni tip banknotlar, üzerlerinde Yunus Emre ve Nene Hatun gibi tarihimizden önemli simaların da bulunacağı paralar olacak. Bu durum genelde olumlu karşılanmakla birlikte, sanki ilk defa böyle bir uygulamaya gidiliyormuş gibi karşı çıkanlar da yok değil. Konuyu 'Paradan Atatürk resmi çıkarılıyor'a kadar götürülenler bile var. Oysa konu, paraların ön yüzü ve oradaki Atatürk portresi değil arka yüzü.

Banknotların arka yüzüne farklı resimlerin konulması, Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana olan bir şey. Hatta Atatürk döneminde, ön yüzde de farklılık söz konusu.

Mesela, 1927'de basılan ve zorunlu tedavül süresi 1944'te dolan, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk banknotlarından 1 TL'nin ön yüzünde Ankara Kalesi ve çift süren bir çiftçi, arka yüzünde Maliye Bakanlığı binası var. Yine aynı emisyon grubu içindeki ilk 5 TL'nin ön yüzünde bozkurt ve TBMM binası, arka yüzünde Ankara'dan bir köprü resmi yer alıyor. 10 TL'nin ön tarafına bozkurt, arka yüzüne ise Ankara Kalesi konulmuş. Bu emisyon grubunda Atatürk portresi, sadece 50, 100, 500 ve 1000 TL'liklerin ön yüzlerinde mevcut. Mesela 500'lük banknotların ön yüzünde sadece Atatürk de yok. Banknotun sol yarısında, aynı büyüklükte Sivas Gökmedrese'nin çifte minaresi bulunuyor. Bu banknotların arka yüzlerinde ise Anadolu'dan farklı görüntülere yer verilmiş.

TL'nin ön yüzündeki Atatürk portresinin tamamen çıkarıldığı dönem, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı, CHP'nin de hükümet olduğu dönem. Yıl 1940. Önce 500 TL, daha sonra diğerleri geliyor.

TL'nin ön yüzlerindeki İnönü portreleri uygulaması, Menderes döneminde sona erdiriliyor, yerini tamamen Atatürk alıyor.

Paraların arka yüzüne tekrar dönecek olursak. Bu yüze portre konulması uygulaması, 1980'lerin başında başlıyor. O tarihe kadar bazı istisnalar dışında genelde mekân resimleri tercih edilmiş.

İlk uygulama, 2 Kasım 1981'de tedavüle çıkan 5.000'likler. Arka yüzünde Mevlânâ Müzesi'nin resmi ve küçük bir Mevlânâ figürü konulmuş. Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Başbakan Bülent Ulusu. Turgut Özal, Başbakan Yardımcısı ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı. Para üzerindeki imzalarsa MB Başkanı Osman Şıklar ve yardımcısı Yavuz Canevi'ne ait. İlk tertipte çok küçük tasarlanan Mevlânâ figürü, 1985'te basılan 2. tertip banknotlarda büyütülmüş.

Mevlânâ'dan hemen sonra Mimar Sinan yerini almış banknotlarda. 25 Ekim 1982'de dolaşıma çıkan 10.000 TL'nin arka yüzünde Selimiye Camii ile birlikte Mimar Sinan port- resi görülüyor. 26 Aralık 1983 tarihli 100 liralıklarda milli şair M. Akif Ersoy'un portresi, 31 Mart 1986'da tedavüle çıkan mor 1000'liklerde de Sultan Fatih'in resmi mevcut.

Haberler doğruysa, şimdi sırada Yunus Emre, Nene Hatun var. Ve bunda yadırganacak bir durum yok. Makul, yerinde ve her ülkenin geçmişine verdiği değer gibi kendi geçmişimize verdiğimiz önemi, kıymeti gösteren bir durum.

Bu, işin bir yönü. Diğer bir yönü de yeni paralarımızın eskilerinden daha şık olması konusu bence. Umarız yeni banknotlar, Avro, ABD Doları ve diğer itibarlı paralarda olduğu gibi boyut, güvenlik ve tasarım açısından en kullanışlı, en iyi görünümlü bir seviyede olur. Gerçekten ceplerimizde dolaşan paralar, standarttan uzak bir görüntü veriyor. Sanki her biri başka bir serinin parçasıymış gibi. Bozuk paralarımız hiç de şık değil, ayrıca güvensiz de.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk-Rus ticaret cephesi

Kadir Dikbaş 2008.08.29

Gürcistan'ın Güney Osetya'ya müdahalesi, Rusya'nın buna Gürcistan'a girerek cevap vermesi, ilişkilerin gerildiği Kafkasya'da ticareti de vurdu.

Türkiye ciddi ekonomik kayıplara uğradı. Sadece Gürcistan değil Azerbaycan ve Orta Asya ile yapılan ticarete tıkanmalar meydana geldi. Binlerce TIR haftalarca yollarda bekledi, sevkiyatlar yapılamadı.

Şimdi de Rusya'nın gümrüklerde Türk mallarına getirdiği kısıtlamalar gündemde. Gürcistan'la yaşadığı sorunun hemen peşinden bir iç genelge yayımlayarak Türkiye'den ithal edilen mallara sınırlama getiren ve malları sınırlarda bekletip tek tek sayan Rusya, bir anlamda Türk mallarına gizli ambargo uyguluyor. Açıklandığına göre, Rus makamları yaşananları, kendi gümrüklerini kontrol altına alma, rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele ile izah etmeye çalışıyor. Ancak Türk ihracatçılar, uygulamanın sadece Türk kamyonlarına ve üçüncü ülkelerden gelen Türk menşeli mallara yapıldığını belirtiyor.

İhracatçılar mağdur, mallar yerine ulaşmıyor, üç haftadır beklemler yaşanıyor. Mal ulaşmadığı için alıcı parayı ödemiyor. Bilhassa tekstilde sezon bitiyor. Sebze-meyvede durum daha riskli. İş işten geçtikten sonra bu malları satma şansı yok. Tüketim malı beklemeye gelmiyor.

Nedense Türkiye, Rusya'ya mal satmakta hep zorlanıyor. Hatırlanacağı gibi yakın geçmişte ve daha önceleri de, birtakım tarımsal ve teknik gerekçeler ileri sürülmüş, ihracatta tıkanıklıklar yaşanmıştı.

Türkiye, Rus pazarına iğneden ipliğe yüzlerce hatta binlerce çeşit tüketim malı satmaya çalışırken Rusya, başta doğalgaz ve petrol olmak üzere birkaç kalemde bu malların tamamından kat kat fazlasını Türkiye'ye satıyor. Enerji kontratları uzun vadeli, garantili anlaşmalar olduğu için bir sıkıntı halinde Türkiye "almıyorum" diyemiyor. Dolayısıyla Rus gümrük görevlileri bizim gömlek ya da çorapları kamyonlardan indirip tek tek sayarken, bizim misilleme olarak içeri giren gazı, petrolü bekletme imkanımız yok. Olsa bile, aleyhimize işler. Sanayimizi, elektrik üretimimizi ve ısınma sistemimizi Rusya'dan gelecek gaza endekslemişiz çünkü.

İki ülke arasındaki ticarete ciddi uçurum var ve yaşanan sorunlar sebebiyle bu uçurum biraz daha büyüyeceğe benziyor. Geçen yıl 4 milyar 727 milyon dolarlık ihracat yapılırken 23 milyar 506 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirilmiş Rusya'dan. Bu yılın ilk altı ayında da 3 milyar 428 milyon dolarlık ihracata karşılık 16 milyar 542 milyon dolarlık ithalat söz konusu. Yani bir satıp beş alıyoruz.

Rusya, Gürcistan olayından sonraki bu gelişmeyle, herhangi bir kriz anında üçüncü ülkelere (Rusya ile Gürcistan arasında dengeli bir siyaset izlemeye özen gösteren Türkiye'ye bile) karşı ticari ilişkileri bir koz olarak kullanabileceği izlenimini verdi. Bu durum, Rusya'nın iş dünyasında güvenilir bir ticaret ortağı olup olmadığı tartışmalarını başlattı.

Yakın geçmişte, Rusya'nın yine Kafkasya, Avrupa ve Ukrayna'ya doğalgaz üzerinden diplomatik baskı oluşturduğuna şahit olmuştuk. Yaz bitmek üzere, önümüzde kış var. Avrupa ve tabii ki Türkiye, soğuk günlerde yeni gaz sorunlarıyla karşılaşabilir.

Diğer bir husus da, Türkiye'nin enerji konusunda kaynak çeşitlendirmeye, Rusya'ya bağımlılıktan kurtulmaya, alternatif pazarlar geliştirmeye ne kadar çok ihtiyacı olduğunun bir kez daha açık bir şekilde ortaya çıkmış olması.

Bu arada, BTC ve ona paralel doğalgaz hattının tehdit edilebilir olduğu, Batı'nın Kuzey'den ve Gürcistan üzerinden Avrasya'ya ulaşımının riskli hale gelebileceği görüldü. Bunun Türkiye açısından olumlu, yeni bir fırsat aralayan tarafı ise, Mersin ve Trabzon Limanı üzerinden İran yoluyla Orta Asya'ya ulaşmanın daha güvenli bir alternatif olabileceğinin anlaşılması.

Rusya ve Batı arasında cereyan eden güç mücadelesi, ekonomik ve ticari alanda da yayılarak devam edeceğe benziyor. Ve Türkiye'nin bundan etkilenmeme ihtimali ne yazık ki yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köylüyü ihracatçı yapmak

Kadir Dikbaş 2008.09.02

Tarım ve hayvancılığın değerini, son yıllarda yaşanan kuraklık ve dünyada artan gıda fiyatları sebebiyle daha iyi anlamaya başladık, yapılacak çok iş olduğunu gördük.

Maalesef, tarımın GSMH içindeki payı düşmeye devam ediyor. 2007'deki oran yüzde 8,6. İşletmeler, araziler küçük. Mesela işletme başına AB'de 17,4 hektar, ABD ve Brezilya'da 18 hektar düşerken, bu rakam bizde sadece 5,9 hektar. Verimlilik sorunlu. Her dört çalışandan biri tarımda, ama ortaya çıkan katma değer ortada.

Son dönemde, tarımın stratejik sektör olarak kabul edilmesi, yeni teşvik uygulamaları, arazilerin bölünmesini önleme gibi adımlar önemli fakat yıllar önce atılması gereken adımlardı.

Tarımdaki ihmalin, noksanlıkların pek çok boyutu var. Ama en önemli olanlardan biri finansman. İzlenen politikalar bugüne kadar hep kamu bankaları üzerinden verilen desteklerle yürütülmüş. Kimi zaman kamu kaynakları israf edilmiş, devasa 'görev zararlarına' katkı yapacak uygulamalara gidilmiş. İhtiyaç olmadığı halde ekilen tütünün devlet eliyle alınıp, yine devlet eliyle imha edildiği günler çok eski değil. Ekonomik mantıktan uzak, plansız ve çarpık teşvikler, tarıma yarar değil zarar vermiş. Özel sektöre finansmanda neredeyse hiç olmamış. Oysa dünyada tam tersi. Özel sektör, çok önemli bir role sahip.

Hafta sonunda Şanlıurfa'daydık. Denizbank, tarım bankacılığını geliştirme kapsamında geçen mayıs ayında Lüleburgaz'dan başlattığı 'Tarım Şenliği' programlarını GAP'ın merkezi Şanlıurfa'da noktaladı.

Denizbank Finansal Hizmetler Grubu Başkanı Hakan Ateş diyor ki: "Üzülerek söylüyorum, Türk özel sektör bankacılığında tarım bilgi birikimi son derece sınırlı. Bizim birikimimiz de Tarıbank'tan geliyor. Ve o sayede öncü konumdayız."

Denizbank, Tarı çiftçisinin bankası olan Tarıbank'ı 2002'de bünyesine katmıştı. Bu bütünleşmenin arkasından banka, özel bir banka olarak ilk kez tarım bankacılığını bir uzmanlık alanı haline getirmiş. Ziraat mühendisi ve veteriner 140 üniversiteliyi işe almış. Hakan Ateş, Türk köylüsünün gerçek anlamda çiftçi olması, bir işadama ve ihracatçı haline gelmesi gerektiğini, bunun için de finansmana ihtiyaç olduğunu belirtiyor.

Tarım işletmelerinin, çiftçinin toplam kredi piyasasından aldığı pay yüzde 5'i bulmuyor. Ateş'in verdiği bilgiye göre, bu yılın ilk yarısı itibarıyla 11,9 milyar dolarlık tarım kredilerinin 7 milyar doları Ziraat Bankası tarafından verilmiş. Onu 1 milyar YTL ile Denizbank takip ediyor. Hakan Ateş, Türkiye'de tarıma fazla kaynak gitmemesini de şöyle izah ediyor: "Bizim piyasaların dünya tarım borsalarından haberi yok. Bizim finans dünyamız bunun dışında. Dolayısıyla tarıma aktarılan kaynaklar da sınırlı."

Tarım ve hayvancılık, geleceğe dönük en kârlı ve stratejik yatırımların başında geliyor. Bunu görmek için uzman ya da kâhin olmaya gerek yok aslında. Dünya piyasaları bununla çalkalanıyor. Gıda fiyatları, son günlerde biraz sakinleşse de artan nüfus ve şehirleşme, gelir artışı, kuraklık, stokların düşmesi ve zaman zaman gündeme gelen spekülasyonlar sebebiyle artmaya devam edecek.

Yükselen ve yükselmeye devam edecek olan fiyatlar, Türkiye açısından bir yandan tehdit gibi görünse de, diğer yandan büyük bir fırsatı da beraberinde getiriyor. Tabii ki, potansiyel harekete geçirilebilirse. Onun için de bilgi, toprak ve sermayeyi uygun, sağlıklı ve verimli yöntemlerle bir araya getirmek gerekiyor.

Bugün Türkiye'nin tarımsal üretimi, olabileceğin çok altında, 50 milyar dolar civarında. Tarım Bakanlığı, Türkiye'yi 20 tarım ürününde dünya birincisi yapmayı hedefliyor. Halihazırda altı üründe birinci, üç üründe ikinci, beş üründe üçüncüyüz. Ancak üretimde birinci olmak yetmiyor. Verimde, tarımsal sanayide, pazarlama ve fiyat belirlemede de söz sahibi olmak şart.

Kritik nokta, köylerden işadamları ve ihracatçılar çıkarmak, tarımı genç neslin gündemine sokup onların gelecek planlarına ekleyebilmek. İşte o zaman tarım Türkiye'de hak ettiği yerini bulmuş demektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya frene bastı, enflasyon düştü

Kadir Dikbaş 2008.09.05

Dünya ekonomisinde son dönemde belirginleşen yavaşlama, enflasyon endişelerini azalttı. Büyümenin küçülmesi, iyice şişmiş olan emtia fiyatlarını aşağı çekmeye başladı.

Türkiye de bu rüzgârın etkisinde. Son aylarda hedeften sapan ve iki haneli rakamla yükselişini sürdüren enflasyon, ağustos ayında inişe geçti. Bilhassa üretici fiyatlarındaki keskin düşüş dikkat çekici.

Oranlara bakacak olursak, ağustos ayında tüketici fiyatlarındaki gerileme yüzde 0,24, üretici fiyatlarındaki yüzde 2,34. Böylece yıllık enflasyon, tüketicide yüzde 11,77'ye, üreticide yüzde 14,67'ye indi.

Ağustos ayında tüketici fiyatlarında görülen en yüksek düşüş, yüzde 6,05 ile "giyim ve ayakkabı" ana harcama grubunda. Onu yüzde 1,55 ile "ulaştırma" izliyor.

Üretici fiyat endeksinde ise fiyatı en fazla düşen ürünlerin başında yüzde 15,35 ile çarliston biber geliyor. Peşinden kavun, patlıcan, mücevher, taze fasulye, mazot, çocuk tişörtü, erkek tişörtü, bayan ayakkabısı, karpuz, etek, benzin ve erkek ayakkabısı takip ediyor. Bu ürünlerde yüzde 5'in üzerinde düşüş söz konusu. Sektörel olarak baktığımızda da "petrol ürünleri"nde yüzde 13,4, "ana metal"de yüzde 10,1'lik gerileme var. "Tarım" fiyatlarındaki düşüş ise yüzde 1,99. Bu sebeptendir ki, üretici enflasyonu yüzde - 2,34.

Yapılan doğalgaz, elektrik ve su zamları, üretici fiyatlarının daha düşük çıkmasını engellemiş. "Elektrik, gaz ve su" kalemindeki aylık enflasyon yüzde 5,69.

Üretici fiyatlarındaki gevşeme devam ederse, tüketiciye de yansiyacaktır muhakkak. Ve yıl sonu enflasyonu yüzde 10 dolayında gerçekleşebilir.

Rakamlar yaz olmasından dolayı bu kadar düşük çıktı diyenler olabilir. Evet, mevsimin ciddi bir katkısı var, ama tek sebep o değil. Verilere göre, mevsimlik ürünler hariç tutulduğunda aylık enflasyon yüzde 0,62'yi gösteriyor. Bu oran yüksek gibi görünse de önceki aylara göre oldukça düşük. Temmuz ayında yüzde 1,44, haziranda

yüzde 1,00, mayısta ise yüzde 1,53'lük yükseliş kaydedilmişti. Anlaşıyor ki, mevsimlik ürünler hesaba katılmasa da enflasyonda belirgin bir gerileme gerçekleşmiş.

Bu arada, döviz kurunun katkısından da bahsetmemiz gerekiyor. Temmuz ayında 1,2 YTL'nin üzerinde seyreden dolar, ağustosta 1,2'nin altına inmiş, bir ara 1,15'lere kadar gerilemişti. Ayrıca iç talepteki daralma da unutulmamalı.

ABD ile birlikte son çeyrek asrın en yüksek enflasyon rakamlarını gören Avrupa'da da hafif gerileme gözleniyor. Mesela temmuz ayı enflasyonu, Avro bölgesinde -0,2, AB ülkelerinde ise yüzde -0,1 çıkmış. Ağustosta daha yüksek bir düşüş yaşanabilir. Avro bölgesindeki yıllık genel enflasyon rakamı yüzde 4,1 olmakla birlikte, enerjideki oran yüzde 17,1. Beklenti, ekonomide yavaşlama yanında enflasyonun 2009'da yüzde 2'ye inmesi.

ABD'deki sorunlar ve dünyadaki yavaşlamadan Türkiye de nasibini alıyor ve ekonomi yavaşlama tehlikesiyle karşı karşıya. Yani bir yandan enflasyon gerilerken diğer yandan büyüme de hız kesiyor.

Bununla birlikte, düşen emtia fiyatları dış ticarete olumlu bir gelişmeyi beraberinde getiriyor. Özellikle petrol, doğalgaz ve metalde ithal maliyetlerini aşağı çekiyor. Bu eğilimin devam etmesi, enflasyon yanında cari açık sorununun hafiflemesini de sağlayacak.

Enflasyondaki yeni seyir ve ekonomideki yavaşlama, geçen ay faiz yükseltmeyi durduran Merkez Bankası'nı (MB) faiz indirimine zorlayabilir. MB Başkanı Durmuş Yılmaz, dün Trabzon'dan yaptığı açıklamada faiz indirim sinyali verdi.

Emtia fiyatlarındaki gerileme onu ihraç edenler için pek iyi haber değil ama Türkiye için iyi bir gelişme. Tam da sanayicinin, esnafın ve tüccarın ciddi şekilde zorlandığı bir sırada. Pek çok şirketin, üreticinin daha yüksek enerji ve emtia fiyatlarını kaldırma gücü kalmamıştı. Yeni süreç, olumsuz birtakım gelişmeleri olumluya çevirme fırsatı verebilir.

Dua edelim, dünya emtia fiyatları gerilemeye devam etsin, Kafkasya ve Ortadoğu'da oluşturulan krizler, bir an evvel barışçı yollardan hallolup üzerimizdeki baskılar kalsın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Su yoksa, gaz var...

Kadir Dikbaş 2008.09.09

Türkiye, bir haftadır Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK)'nun elektrik toptan satış fiyatına yüzde 34 zam yapılmasına verdiği onayı tartışıyor.

Vatandaş bu iznin kendisine yüzde kaç olarak yansıtacağını merak ediyor. Diğer yandan da şehirlerin su sorunu ve İzmir'in arsenikli suyu gündemden düşmüyor.

Kuraklığın peş peşe gelen etkileri bütün hayatımızı etkilemeye başladı. Suyun bol olduğu dönemlerde hissetmediğimiz bazı eksiklikleri şimdi görüyor, yaşıyoruz.

Her şeyden önce şehir su şebekelerinin ne kadar yetersiz olduğu ortaya çıktı. Kayıp kaçaklar neredeyse yarıya yakın. Vatandaş tasarrufa davet eden pek çok belediye, şebekeye verdiği suya hakim değil.

Diğer bir konu, susuzlukla birlikte elektrik üretiminde görülen sıkıntı.

Bir süre önce Atatürk Barajı'ndaydık. Geçen yılın ağustos ayına göre su kotu dört metre gerilemiş. Bir görevli, "Eğer seviye üç metre daha inecek olursa elektrik üretimi durur." diyor. Belirtildiğine göre, aylık su kaybı bir metreyi buluyor.

Türkiye genelinde seviyesi düşmeyen baraj neredeyse yok. Geçen yıl Elektrik Üretim AŞ'nin (EÜAŞ) barajlarına gelen su miktarı, 2006'nın yüzde 81'i kadar. Bu yüzden, değişik bölgelerdeki bazı barajlarda elektrik üretimi kısmen ya da tamamen durmuş vaziyette. Keban Barajı'nda bile, geçen mayıs ayında kısıntıya gidilmiş, bir müddet 8 türbinden ikisi çalıştırılabilmişti.

Elektrik üretiminde önemli ölçüde ithalata bağımlıyız. Su potansiyelini harekete geçirip bu bağımlılıktan biraz olsun kurtulma gayretleri, kuraklık nedeniyle hissedilemiyor. Yeni devreye sokulan hidroelektrik santrallerine rağmen, tükettiğimiz elektriğin neredeyse yarısını ithal doğalgazdan üretiyoruz. İthal kömür, fuel-oil ve mazotu da dahil edersek üretiminin yüzde 60'a yakını ithal kaynaklardan. Bu kaynaklardaki fiyat ve maliyet artışları malum. Yerli kömürdeki çalışmaların meyveleri ise zamanla hissedilecek gibi.

Su potansiyelini harekete geçirme adımları hızlansa da, hâlâ potansiyelin yüzde 35'i değerlendirilebiliyor. Yüzde 8'i inşa halinde. Geri kalan yüzde 57'lik kısım da proje aşamasında.

2007 itibarıyla, elektrikte kurulu güç bakımından en yüksek pay doğalgazın: yüzde 35,66. Ve üretime gelince bu oran yüzde 48,5'e çıkıyor. Sudan elektrik üretimi, kurulu güç içinde yüzde 32,8'lik paya sahip ama üretimde yüzde 18,7. Bunun en önemli sebebi, bahsettiğimiz kuraklık.

EÜAŞ hidroelektrik santrallerinin 2005 yılında 35 milyon MWh olan üretimi 2006'da 38,7 milyona çıkmış. Fakat 2007'de 31 milyon MWh seviyesine düşmüş. Bu yıl muhtemelen biraz daha düşük olacak. Özel sektörün işlettiği santrallerdeki durum da farklı değil. Peki açık neyle kapatılacak? Sayıları hızla artan rüzgâr santrallerinin bir anda bu açığı kapatması mümkün değil. Her zaman olduğu gibi yine doğalgaz girecek devreye.

2007'ye ait aşağıdaki tablo, kurulu gücümüzü ve bu güçle nasıl bir üretim yaptığımızı özetliyor. Su kesildikçe doğalgaza yüklenmişiz, bir miktar da kömüre. 2005'te elektriğimizin yüzde 45,34'ünü, 2006'da yüzde 45,77'sini doğalgazdan üretirken, oran geçen yıl yüzde 48,5'e çıkmış.

Enerji Bakanlığı'nın hedefi, enerjide gaz, kömür, su, yenilenebilir ve nükleer olmak üzere her bir kaynağın yüzde 20 dolayında paya sahip olacağı beş ayaklı bir yapı oluşturmak. Ancak durumu kısa zamanda düzeltmek mümkün görünmüyor.

Enerji talebi, tüketimi hızla artıyor ve artmaya da devam edecek. Geçen yılki büyüme yüzde 8 dolayında. Bir yandan geri kalan yüzde 65'lik su potansiyelini, güneşini ve rüzgârını devreye sokarken diğer yandan nükleer santral çalışmaları bir an evvel sonuçlandırılmalı. Başka çare yok. Elektrik üretiminde oluşan açığı, doğalgaza havale etmek arz güvenliği açısından da son derece riskli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Top Merkez Bankası'nda

Kadir Dikbaş 2008.09.12

Enflasyon gibi büyüme de sürpriz yaptı. Biri olumlu diğeri olumsuz yönde. Geçen hafta açıklanan verilere göre, enflasyon rakamları ağustos ayında beklenenin çok altında çıkarak tüketici fiyatlarında yüzde -0,24, üreticide

yüzde -2,34 oldu.

Önceki gün açıklanan büyüme rakamlarındaki sürpriz ise olumsuzdu, beklenenin altında çıktı. 2008'in ikinci çeyreğinde GSYH büyüme oranı yüzde 1,9 oldu.

Dışarıdaki kriz havası, içerideki kapatma davası gerilimi, büyümenin yavaşlayacağını gösteriyordu zaten. Ama bu kadar olacağını kimse tahmin etmemişti. Anlaşılan o ki, yaşananlar ekonomide tahminlerin üzerinde tahribat yapmış.

Son verilere göre, 26 çeyrektir aralıksız büyümesini sürdüren ekonomi, bu dönem içindeki en düşük oranını kaydetti. Yüzde 1,9'luk sürprizin içindeki en çarpıcı gelişme tarımda. Birinci çeyrekte yüzde 2,6 büyüyen bu sektör, ikinci çeyrekte yüzde 3,5 oranında gerilemiş. Tarım 2007 yılı toplamında da yüzde 7 küçülmüştü.

Lokomotif sektörlerden olan inşaatta küçülme yok ama yüzde 0,9 gibi oldukça düşük bir büyüme söz konusu. Bu, pek çok sektörü yakından ilgilendiren bir durum.

Dikkati çeken bir diğer konu da, özel sektör yatırımlarındaki yüzde 2,7'lik daralma.

Kamunun tüketim harcamalarındaki yüzde 3,7 seviyesindeki küçülme ise olumlu bir durum. Ayrıca, kamu yatırımlarında yüzde 33,9 gibi yüksek oranlı bir büyüme göze çarpıyor.

İmalat sanayiindeki büyüme oranı ise yüzde 2,5. Bu, 2008 ve 2007'nin en düşük rakamı. Geçen senenin son çeyreğinde yüzde 4, bu yılın ilk çeyreğinde ise yüzde 7'lik büyüme kaydedilmişti.

Anlaşılan o ki, imalat sanayii zorlanıyor. İç talepte daralma, malum. Dünyadaki yavaşlamadan dolayı ihracata dönük sıkıntılar da kendini hissettirmeye başlıyor. Özel sektör yatırımlarında görülen gerilemenin bir sebebi de, kapatma davası ve iç talepteki daralma yanında dış pazara dönük endişeler.

İki gün önce açıklanan temmuz ayına ilişkin "sanayi üretim endeksi" verilerine göre de, üretimde yavaşlama görülüyor. Söz konusu ayda toplam sanayi üretiminde yüzde 3,4'lük artış gerçekleşmiş. Bu oran, geçen yılın aynı döneminde yüzde 4,5 idi. Yılın ilk yedi ayının ortalamasına baktığımızda da yüzde 4,7'lik artış görülüyor. Sanayinin alt kalemlerinden imalat sanayiindeki oran biraz daha düşük. Ortalamayı yukarı taşıyan, madencilik ve enerji.

Ancak burada hemen şunu belirtelim, temmuzdaki yüzde 3,4'lük üretim artışı, 2008 ikinci çeyreğinde zayıf bir büyümenin gerçekleşmesinin sebeplerinden olan mayıs (yüzde 2,4) ve haziran (yüzde 0,8) aylarındaki üretim artışından çok daha iyi bir oran. Aynı durum ağustos ve eylül ayı için de geçerli olursa, üçüncü çeyrekte daha yüksek bir büyüme kaydedilebilir.

Ama öncü gösterge kabul edebileceğimiz, imalat sanayiindeki kapasite kullanım oranları bu temennimizi pek desteklemiyor. En azından ağustos için. TÜİK'in dün açıkladığı verilere göre, kapasite kullanım oranı yüzde 76,2. Ve bu, 2008'in ve geçen yılın en düşük oranı.

Yine , Otomotiv Sanayicileri Derneği'nin ağustos ayı verilerine göre, son dönemin en gözde sektörlerinden olan otomotiv sektörünün hem üretiminde hem ihracatında gerileme var.

Büyümede bunlar olurken, enflasyonda da yeniden gerileme söz konusu. Gerileyen dünya petrol ve emtia fiyatlarının Türkiye'ye enflasyon açısından olumlu yönde yansımaları söz konusu. Özellikle üretici fiyatlarında keskin bir düşüş görülüyor.

Yani bir yandan enflasyon gerilerken diğ er yandan büyüme hız kesmiş. Bu noktada gözler, yüksek faiz oranlarıyla iç talebi sınırlayan, döviz kurunun yukarı hareketini engelleyen Merkez Bankası'nda. Başkan Durmuş Yılmaz, geçen hafta faiz indiriminin sinyalini verdi. 18 Eylül'de yapılacak Para Politikası Kurulu toplantısı bu bakımdan büyük önem taşıyor. Faiz artırımında son derece  evik ve radikal davranan MB'nin indirimde de zaman kaybetmemesi gerekiyor. 0,25 puan da olsa indirimde başlaması, yavaşlayan çarkların yeniden hızlanması için gerekli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizin derin yüzü

Kadir Dikbaş 2008.09.16

ABD'de başlayıp dünyaya yayılan kredi krizinin derinlerde yaptığı tahribat, yeni yeni ortaya çıkıyor. Banka iflasları, el koymalar birbirini izliyor.

D n dünya piyasaları fena karıştı. Sebep, ABD'nin dördüncü büyük yatırım bankası Lehman Brothers'ın kendisine alıcı çıkmamasının ardından iflas başvurusu yapacağını açıklaması. Emlak kredi piyasasına yaptığı yatırımlardan dolayı büyük zarar eden bankanın hisseleri, yılbaşından bu yana yüzde 80 değer kaybetmişti.

Bir diğer önemli gelişme de, Bank of America'nın sorunlu bir diğer banka olan Merrill Lynch'i 50 milyar dolar bedelle satın alacağını açıklaması. Merrill Lynch, kredi krizinin Lehman Brothers'dan sonraki en büyük mağduru olarak görülüyordu. Öyle ki, Bank of Amerika'nın 29 dolardan vereceği bir hissesinin değeri yıl başında 90 dolar civarındaydı.

Batı'nın dev bankalarında yaşanan yaprak dökümü, bilhassa banka hisselerinin tepe taklak gitmesine yol açtı. Borsalar altüst oldu.

Büyük batıklar ortaya çıkmazdan önce, dünya krizin atlatılmakta olduğunu düşünüyordu. Fakat hiç de öyle olmadığı, henüz "en kötü"n n yaşanmadığı ortaya  ıktı. Düzelme umutları gelecek seneye ertelenmiş vaziyette.

Son çalkantı, bizde de borsanın düşmesine, dövizin yükselmesine yol açtı. Olaylar, elbette Türkiye'yi de yakından ilgilendiriyor, yüreğimizi ağzımıza getiriyor. Çünkü, yıllık 50 milyar dolara yaklaşan cari işlemler açığımız var. Özel sektörün yüklü dış borçları bulunuyor. Yabancı sermaye girişinin durup, çıkış yaşanması ciddi bir sıkıntı oluşturabilir.

Ama hemen şunu da belirtelim. Bizde, ABD ve Avrupa'daki gibi, hatta Uzakdoğu'daki bazı ülkelerin bankalarında olduğu gibi, konut kredisi batağına bulaşmış banka yok sayılır. Bankacılık sektörü dünyaya kıyasla çok daha sağlam. Ayrıca siyasi istikrar, önemli bir güven unsuru. Bunlar, Türkiye'nin durumunu güçlendiriyor.

Bu arada, bu tür çalkantı hallerinde, eskiden olduğu gibi vatandaşın dövize hücum etmesi söz konusu değil. Çünkü bir tecrübe var. Döviz alan, satmak için yıllarca bekledi. Hâlâ bekleyenler var. Kimisi aldığı fiyatın çok altında satmak zorunda kaldı.

Bu tür dalgalanmalarla bir miktar yukarı yönelen döviz, faiz ve düşen borsa bir müddet sonra geri dönüyor. O yüzden panik tepkiler eskisi kadar görülmüyor.

Geçmişe bakacak olursak, uzun zamandır döviz, özellikle de dolar, yatırımcısının yüzünü güldürmüyor. Son beş yılda doların da Avro'nun da getirisi negatif. Sadece 2006'da Avro'nun pozitif yüzde 7,5'lik reel getirisi söz

konusu. Ama geçen yıl yüzde 16,2, Ağustos 2008 itibarıyla son bir yılda yüzde 11,8 oranında zarar ettirmiş. Dolar daha büyük kayıplar yaşatmış.

Doların dünkü yükselişle geldiği 1,26'lık seviye, 2001 yılı ikinci yarısındaki seviyenin de altında bir konum. Yani aradan geçen 7 yıl ve bu süre içindeki enflasyona rağmen doların değeri aşağı yukarı aynı. Avro ise paritedeki gelişmenin etkisiyle dolara nazaran daha fazla değer kazandı. Dün yeniden gördüğü 1,8 YTL sınırını 2003, 2004, 2006 ve 2007 yıllarında aştığı zamanlar oldu. Hatta bir ara 2006 Haziran'ındaki küresel dalgalanmada ve bu yıl içinde 2,2 YTL'ye yaklaştı. Ama yıllık ortalama reel getirisi, 2006 hariç hem negatif oldu.

Görünen o ki, aradaki iniş çıkışlarda alış ve satış yapanlar hariç, döviz son 6 yıldır alıcısına zarar ettirmiş. Bundan sonra aynı seyrin devam edeceğine dair bir garanti yok. Hele hele böyle bir vasatta. Ama manzara bu.

Bu durum, insanların kafasını karıştırıyor. Tasarruf sahibi nereye yatırım yapacağını şaşıyor. Geçmişe bakılırsa, dövizli sağlam yatırım alternatifi olarak görmek riskli. Mevduat, en istikrarlı ama düşük getirili görünüyor. Borsada yüksek getiri söz konusu ama kayıplar da var. Altında da büyük kazanç yok. Bu alanlarda, eğilimleri yakından takip edip alış ve satış anlarını iyi belirlemek gerekiyor.

Batı'da bankaların bir bir dökülmesi, ekonominin yavaşlaması, Türkiye'nin dış ticaretini, büyümesini de etkileyeceğe benziyor. İşte böylesi zamanlarda, "likit" pozisyonda olmak en iyisi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korkunun ecele faydası yok

Kadir Dikbaş 2008.09.19

Dünya piyasaları hafta başında, dev yatırım bankası Lehman Brothers'ın iflas ilanı ve Merrill Lynch'in (ML) Bank of America'ya satışı haberleriyle sarsıldı.

ABD yönetiminin Lehman Brothers'ı kurtarmak için mali destek vermeyeceğini açıklamasının hemen ardından, zor durumdaki Merrill Lynch, çareyi Bank of America ile anlaşmakta buldu. Ve 50 milyar dolar bedelle bu bankaya satıldı. Böylece, kredi krizi nedeniyle yaklaşık 47 milyar dolar zarar eden dünyanın en büyük aracı kurumu iflasın eşiğinden döndü.

Arkasından sırada dünyanın en büyük sigorta şirketi AIG'nin olduğu haberleri yayılmaya başladı. Amerikan Merkez Bankası (FED) şirkete 85 milyar dolarlık kredi vereceğini açıklamasına rağmen, şüpheler giderilemedi. Dolayısıyla "Sırada kim var?" sorusu kafaları kurcalamaya devam ediyor.

Bundan 12 gün önce, Amerikan tutsat (mortgage) devleri Fannie Mae ve Freddie Mac'e el konulduğunda da, bu müdahale ile ülkedeki konut piyasasının istikrara kavuşacağı, dünya piyasalarının olumlu etkileneceği tahminleri yapılmıştı. Ama olmadı, büyük bir gürültüyle Lehman Brothers çöktü.

ABD Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (FDIC) geçen yıl 3, bu yıl 11 bankaya el koymak zorunda kaldı. Bu operasyonlar için kaynaklarının yüzde 14'ünü harcadı. Ayrıca FED, iki gün önce AIG sigorta devine 85 milyar dolar kredi açacağını duyurdu. Ondan önce de, yaklaşık 5 trilyon dolarlık krediye sahip ya da garantörü olan "mortgage" şirketleri Fannie Mae ve Freddie Mac'e el konulmuş, iflasları önlenmişti. Kurtarma operasyonlarının

kabaran faturası, rekor açık vermesi beklenen ülke bütçesinde kendini gösterecek. Tıpkı bizim 2001'de yaşadıklarımız gibi.

Kendi haline bırakılıp iflas edenler, satılanlar ve birleşenlerse ayrı bir konu.

Uçuruma yuvarlanırken Bank of America'nın son anda elinden tuttuğu ML'nin Türkiye dahil 40 ülkede ofisi var ve varlık yönetiminin yanı sıra sermaye piyasaları ve ticari konularda danışmanlık yapıyor. Kişilere, kurumlara ve hükümetlere akıl veriyor, tavsiyelerde bulunuyor. Yönettiği varlıkların toplamı 1,6 trilyon dolar.

Merrill Lynch, dünya genelindeki fon yöneticileriyle her ay görüşerek bir araştırma yayınlıyor. Satıştan hemen önce, 5-11 Eylül arasında hazırlanan son araştırma, küresel çapta 641 milyar dolarlık varlık yöneten 186 fon yöneticisini kapsıyor. Araştırmada ortaya çıkan, çarpıcı birkaç sonucu aktarmak istiyorum.

- Araştırmaya göre, küresel bazda ekonomik durgunluk beklentisi hızla tırmanırken riskten kaçış en yüksek noktaya ulaşmış. Araştırmaya katılanların yüzde 61'i önümüzdeki 12 ay içinde küresel durgunluk olacağını belirtiyor.

- Katılımcıların ağustos ayına kıyasla ikiye katlanan yüzde 39'luk kısmı ortamı olumsuz olarak değerlendirirken likidite (pazar derinliği ve alım satım kolaylığı) durumunun da giderek kötüleştiğini ifade ediyor.

- "Hedge fonları", risk iştahları çok az olduğundan, hisse senetlerinde akut düzeyde "ayı pozisyonunu" tercih etmeye başladılar. Her dört "hedge fonu"ndan biri hisse senetlerini açığa satıyor.

- Yatırımcılar, Avro bölgesini küresel anlamda en az favori olan bölge olarak görüyor. Şirket kârlarının beklentisi açısından da Avro bölgesinin diğer tüm bölgelere kıyasla daha az favori olduğu belirtiliyor.

- Katılımcıların yüzde 62'si Çin ekonomisinin önümüzdeki sene zayıflamasını öngörüyor. Bu, araştırma tarihinin en kötü değeri.

Ölümden dönen ML'nin "kara pazartesi" öncesindeki tespitleri bunlar. İster inanın ister inanmayın. Ben çoğunun doğru olduğunu düşünüyorum.

Fon yöneticileri, dünya piyasalarının ve ekonomisinin nereye sürüklendiğinin farkında. Şimdi kendilerinin de hırsla ve ölçüsüzce üfledikleri balonların peş peşe patlamasından korkuyor ama korkunun ecele faydası yok. Patlıyorlar ve görünen o ki patlamaya da devam edecekler.

Böylesi büyük bir çalkantıdan ve oluşan kayıplardan kimsenin kaçamayacağı, herkesin bir şekilde etkileneceği bir gerçek. Küreselleşen dünyada bu böyle, bulaşma kaçınılmaz. Sistemi sağlam olanlar az, kırılgan olanlar çok etkilenecek.

ABD kredi piyasalarıyla iç içe olan İngiliz bankalarından olumsuz sinyaller gelmeye başladı. Yüksek petrol gelirleriyle son yıllarda rahat günler geçiren Rusya bile, birkaç gündür borsasındaki çöküş yüzünden panikte.

Bize yansımalarıysa şu an için sınırlı, ama çok dikkatli olmak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özel sektör borçları

Geçen haftaki çöküşün ardından ABD, 700 milyar dolarlık bir kurtarma paketi hazırlıyor. Bugüne kadar "Bırakınız yapsınlar" diyen sistem, şimdi "Bırakınız batsınlar" demiyor, diyemiyor. Yardımın Kongre'den geçeceği kesin gibi.

Bu paket derde derman olacak mı, belli değil. Şu an tartışılıyor. ABD Hazine Bakanı, diğer ülkeleri de benzeri tedbirler almaya davet ediyor. Kurtarma işe yarası da bunun bir faturası olacak. ABD vatandaşlarına ve dünyanın pek çok ülkesine.

Paket, kısa vadede piyasaları yatıştıracak gibi görünüyor ama ABD ekonomisindeki yavaşlamayı önlemesi zor. Hem zaman zaman vuran dalgalardan, hem de ekonomide görülen yavaşlamadan payımıza düşeni biz de alıyoruz, alacağız. Ama bankacılık sektörü ve kamu kesiminin finansman yapısı iyi durumda olduğu için büyük sarsıntı yaşamıyoruz. Bizi korkutan en önemli konu, cari işlemler açığı ve özel kesimin borçları. Cari açığın son dönemdeki finansmanında özel sektör borçlanmaları öne çıktığı için bu konuya dikkat etmek gerekiyor. Çünkü bu borçlar sebebiyle özel kesim ciddi bir kur riski almış durumda.

Kamu kesimi dış borçlanmada eskisinden çok daha iyi. Ama özel sektörün yükü giderek ağırlaşıyor. Bu yılın ilk çeyreği itibarıyla Türkiye'nin brüt borç stoku 262,9 milyar dolar. Bunun 172 milyarı özel sektöre ait. Özel sektör borçlarının 39,8 milyar doları kısa vadeli. Yani bir yıl ve daha kısa dönemde ödenmesi gerekiyor. 40 milyar dolar civarındaki kısa vadeli borçların 15 milyarı bankalara gerisi reel sektöre ait. 132,1 milyar dolarlık uzun vadeli kısmın da 45 milyarı bankalar ve finansal kuruluşların, gerisi de reel sektörün. Özel kesim borçlarının GSMH'ya oranı 2005'te yüzde 17,2 iken 2007'de yüzde 24'e çıkmış.

Özel sektörün bu yılın ikinci yarısında ödemesi gereken tutar faiziyle birlikte 26,1 milyar dolar. Gelecek yıl ödenecek rakamsa 36,2 milyar.

Ödeme gücümüzü gösteren net dış borç rakamları daha düşük. Toplamda 144,7 milyar dolar ama bu özel sektörün karşı karşıya olduğu riski fazla değiştirmiyor.

Kredi piyasalarındaki sıkıntı borçlanmanın devamını zorlaştıracak, maliyetleri yükseltecek. Dünya geneline yayılmakta olan yavaşlama muhtemelen ticaretimizi de etkileyecek. Ve cari açığın finansmanı eskisi kadar kolay olmayacak.

Ekonomi artık eskisi gibi kamu ağırlıklı bir ekonomi değil. Ana oyuncu özel sektör. Büyümenin lokomotifi, istihdamın yüklenicisi özel şirketler. Böyle olunca, özel sektörü etkileyebilecek her türlü gelişme büyük önem arz ediyor.

2008 ikinci çeyreğine ait yüzde 1,9'luk büyüme rakamlarında özel sektör yatırımlarının yüzde 2,7 daraldığı görülüyor. İmalat sanayiinde yavaşlama var.

Bunlar, şirketlerin kârlılığını ve sağladıkları istihdamı doğrudan etkileyecek şeyler. İç pazar satışları, ihracatı ve kârı düşen şirketlerin borçlarını ödemesi eskisi kadar kolay olmasa gerek. Hele bir de kur riski taşıyorsa, borçları döviz cinsinden ama gelirleri YTL cinsinden ise.

Evet özel sektör hesabını, kitabını iyi bilir ama bazen gelişmeleri iyi okuyamama veya ekonomik politikaların sonucu olarak, bazen de sorumsuzluk ve aşırı hırs sebebiyle şirketler, ülkeler ve hatta dünya sıkıntı yaşayabilir. O yüzden konuyu, "özel sektör hesabını, kitabını iyi bilir" ezberini aşarak değerlendirmek şart.

Son küresel kriz, denetimsizliğin yanı sıra, büyük paralar almalarına rağmen büyük sorumsuzluk örneği gösteren üst düzey yöneticiler ve etrafındakilerin yol açtığı krizdir bir bakıma. Bir "kumar" oynadılar ve yıkılmaz zannedilen asırlık "çınarları" devirdiler.

Yani özel sektör de, piyasa da hata yapar. Onların da zaafı, hataları olabilir. Bizim özel sektörümüz, özellikle bankacılık sektörümüz en son 2001'de büyük hatalar yapmıştı. Kamunun yanlışlarıyla beslenen bu hatalar, sıradan vatandaşa çok büyük bedeller ödetti. Bu gün hâlâ o dönemden kalma vergiler var hayatımızda.

Önümüzde çok karamsar bir manzara yok ama risklerimizi de bilmemiz gerekiyor. Bilirsek hazırlıklı oluruz, daha az zararla atlattırız yaşanan kritik süreci.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sermaye el değiştirirken

Kadir Dikbaş 2008.09.26

Amerikan mali sistemi çatırdıyor. Dev bankalar batıyor, el değiştiriyor ya da devlet kontrolüne alınıyor. En büyük batık Lehman Brothers'ın çöküşüne ses çıkarılmadı. Halkın parasıyla hesabını-kitabını bilmeyen bir bankanın kurtarılması riskliydi. Ama aynı şey dünyanın en büyük sigorta şirketi AIG için yapılamadı. Çünkü buna müsaade etmek demek, bu şirket tarafından sigortalanmış pek çok banka ve mali kuruluşun da peş peşe dökülmesi demekti.

ABD hükümetinin 700 milyar dolarlık paketi henüz Kongre'den geçmedi. Başkan George Bush, paketin bir an evvel çıkması gerektiği, aksi takdirde ekonominin tamamıyla tehlikeye gireceği uyarısında bulunuyor. Bazı uzmanlar, bu paketi Amerikan mali sistemini çöküşten kurtaracak son şans olarak görüyor.

Bu karamsar hava içinde, krizin daha hangi boyutlar kazanacağı henüz bilinmezken, batışın eşiğindeki kuruluşlara yabancı taliplerin çıkmaya başlaması ilginç. Bu, piyasalara bir nebze de olsa moral veriyor.

Talipliler arasında Japonlar öne çıkıyor. Geçtiğimiz hafta Japonya'nın en büyük borsa aracı kurumu Nomura, iflas eden Lehman Brothers'ın Japonya, Hong Kong ve Avustralya ofislerini kapsayan Asya-Pasifik kolunu satın aldı. Bu hafta da, Avrupa ve Ortadoğu hisseleriyle yatırım bankacılığı faaliyetlerini almak için anlaştı. Nomura üst yöneticisi Kenichi Watanabe'nin de açıkladığına göre, bu açılım, şirketin Avrupa'da etki alanını ve uluslararası erişimini önemli ölçüde artıracak, Asya'dan dünyaya genişleme stratejilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak.

Lehman Brothers'ın ABD borsa simsarlığı işini ise İngiliz şirketi Barclays'ın aldığı açıklandı.

Japonya'nın en büyük, dünyanın 10. büyük bankası olan Mitsubishi UFJ de, üç gün önce Morgan Stanley'in yüzde 20'sini almak için anlaşmaya vardı. Banka, bu işlem için 9 milyar dolar harcamayı planlıyor.

Son gelişme ise, Japonya'nın üçüncü büyük bankası Sumitomo Mitsui'nin Goldman Sachs'dan hisse almayı planladığı yönündeki haberler.

ABD kapitalizminin bayraktarlığını yapan bankalar, şirketler mali sıkıntı içinde ve yerli ya da yabancı talip bekliyor. ABD ciddi bir sermaye sıkıntısı içinde. Gözler Japon, Çin ve Arap sermayesinde. ABD şirketlerine talip olabilecek en önemli sermayedarlar bunlar.

Bir diğer önemli konu da, bugün bankacılıktaki hisse devirlerinin, sıkıntının reel ekonomiye yansımasıyla birlikte, sanayi şirketlerine de sirayet edebileceği gerçeği. Eğer tedbirler yetersiz kalırsa bu kaçınılmaz.

Yabancı ilgisinin hangi noktaya kadar devam edeceği, ABD yönetiminin bu el değiştirmelere ne ölçüde müsaade edeceği belli değil. Fakat şimdiden görülüyor ki, bizdekine benzer "Finans sektöründe yabancı

ağırlığı artıyor. Bu iyi mi, kötü mü?" tartışmaları ABD'de de başlayacak.

Krizin giderek ağırlaşması, ABD'nin dünya mali sistemindeki "süper güç" pozisyonunu sarsacağı tartışmalarını da başlattı. Dün Avrupa'nın en büyük ekonomisine sahip Almanya'nın Maliye Bakanı Peer Steinbrueck de, meclis kürsüsünden "ABD dünya finansal sistemindeki süper güç statüsünü kaybedecek." dedi.

Peki onun yerini kim dolduracak? Çin mi, Japonya mı, yoksa Avrupa mı?

Anlaşılan o ki, tek kutuplu finans gücünden çok kutuplu bir sisteme doğru geçiş olacak ve bir ya da birkaç ayağı Asya'ya uzanacak. Bugün ABD Hazine kağıtlarına en fazla yatırımı yapan Çin ve Japonya. Dünyanın en büyük bankası Industrial & Commercial Bank of China. Dördüncü ve altıncı sırada da yine Çin bankaları var. Eğer Çin krizden fazla etkilenmez, mali sistemini iyi yönetebilirse ciddi bir mali güç haline gelebilir.

Ortadoğu'da petrol sebebiyle daha da artan bir zenginlik, Asya'da hızlı kalkınmanın getirdiği sermaye birikimi söz konusu. Bu, dünya sermaye haritasını yeniden şekillendiriyor.

Türkiye'nin de, geleceğe dönük açılımlarını bu gelişmelere göre yön vermesi şart. Asya ve Uzakdoğu'nun keşfi geç de olsa başladı; ama bunun hız kazanması gerekiyor. Ortadoğu burnumuzun dibinde bir derya. Batı'da tereddütler artarken, Körfez sermayesinin Türkiye'ye çekilmesi, ortak projeler geliştirilmesi mümkün. Krizden fırsatlar da doğabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Özel' ve sabit...

Kadir Dikbaş 2008.09.30

"Sevdiklerimizle geçen bayram ayrı bir güzel. Yanlarımızda olmasalar da en azından onların sesini duymak, hal ve hatırlarını sormak, bayramı bayram yapan güzelliklerden...

Dün haberleşme imkânları çok sınırlıydı, bugün değil. Artık ulaşamadığımız yerlere, cebimizdeki, elimizin altındaki telefonlarla anında ulaşabiliyor, bayramlarımızı daha anlamlı hale getirebiliyoruz. Kuru kuruya atılan mesajları bir kenara koymak lazım tabii ki.

Ancak bu kolaylığın bir bedeli var. Ve bu bedel, vergilerden dolayı çok ağır. Belki pek çok abone için bu o kadar önemli olmayabilir ama sıradan vatandaş ve dar gelirli için önemli. Hem de haberleşme özgürlüğüne konu olacak kadar. Dünyada yok böylesine yüksek bir vergi."

Bundan üç yıl önce, Ramazan Bayramı'nın ikinci günü böyle başlamışız bu köşedeki yazımıza. Aradan geçen sürede değişen bir şey olmadı ama seneye kısmen bir şeyler olacak gibi.

Geçen hafta, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, 2009'da hem mobil hem de sabit internet üzerindeki Özel İletişim Vergisi'ni (ÖİV) indireceklerini açıkladı. Mobil internette yüzde 25, sabitte yüzde 15 olan verginin yüzde 5'i geçmemesi düşünülüyor.

ÖİV'nin ne zaman, nasıl konulduğunu hatırlayan var mı?

Belki orta yaşlılar bilir ama yeni nesil için hatırlatalım. Bundan tam 9 yıl önce salınmıştı bu "ilave" vergi. Şu an 20 yaşında olan gençler, o günlerde 11 yaşındaydı.

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nin yaralarını sarmak üzere (Bolu, Kocaeli, Sakarya ve Yalova merkez ve ilçeleri hariç) bir yıllığına alınacağı söylenmişti bu "olağanüstü hal" vergisinin. Ama gün geldiğinde Anasol-M hükümeti kendi belirlediği süreyi iki yıl daha uzattı. İki ay kadar sonra 2001 krizi patlak verince de artık kalıcı hale geldi. Başka ek vergiler de konulmuştu ama konumuz onlar değil.

İnternette, telefon görüşmesi ve diğer iletişim hizmetlerinden alınan vergi sadece ÖİV değil tabii ki. Bir de yüzde 18 KDV var. Çifte vergi alınıyor yani.

Aylık 21,8 YTL'lik taksitle ADSL hizmeti satın alan bir abonenin ödediği vergi toplamı 7,2 YTL. Hizmet bedelinin üçte biri kadar vergi söz konusu.

İş bununla bitmiyor. Bu abonenin Türk Telekom'dan (TT) internet hizmeti alabilmesi için mutlak surette sabit telefon hattı abonesi olması lazım. Aksi takdirde hizmet alamaz. Nasıl bir mantık anlamak zor ama, böyle. İlla ki, istiyorsanız mahkeme kapılarını aşındırmanız gerekiyor.

Sabit telefon hattındaki durumsa daha vahim. Öncelikle "TT Vergisi" diye de adlandırabileceğimiz 10,43 YTL'lik "sabit ücret" var her ay. Faturada "aylık/yıllık ücret" diye adlandırılan ve hiçbir hizmetin karşılığı olmayan aylık kesinti bu.

Ayrıca görüşme hizmeti üzerinden alınan yüzde 18 KDV, yüzde 15 ÖİV var. 10,43 YTL'lik sabit ücretin, 3,44 YTL tutan KDV ve ÖİV'sini de unutmayın.

TT'nin 17,8 milyon sabit telefon abonesinin ödediği yıllık "sabit ücret" toplamı kaba bir hesaplama 2,2 milyar YTL'yi buluyor. Bu, 1,8 milyar dolar civarında bir para demek. Evet, 2005'te TT'nin yüzde 55'i özelleştirilince faturalar hafifler sanılmıştı ama tersi oldu.

Cep telefonlarına gelince, onlarda da şebekesine göre farklı tutarlarda sabit ücret olmakla birlikte TT'ninki kadar değil. KDV sabit hatlardaki gibi yüzde 18. Fakat ÖİV, cepte daha yüksek: Yüzde 25. Neticede vergiler ve yüksek kâr marjları sebebiyle faturalar farkında olmadan şişiveriyor.

TT, Türkiye'nin en fazla kâr elde eden şirketi ve geçen yılki net kârı 2 milyar 508 milyon YTL. Net kâr marjı (kârın satışlara oranı) yüzde 27. Fortune 500 Türkiye listesi kâr sıralamasında ikinci olan Turkcell'in marjı da yüzde 21 seviyesinde.

Bakan Yıldırım'ın açıkladığı gelişme, olumlu bir adım ama yeterli olduğunu söylemek zor. Her şeyden önce, bir "olağanüstü hal vergisi" olan ÖİV'nin iletişimin her alanından kaldırılması, AB'de olduğu gibi sadece KDV alınması gerekiyor. Milyonlarca aboneyi ilgilendiren "sabit ücret" sorununa da artık bir çözüm bulunmalı, ADSL ile sabit telefon aboneliği ayrılmalı. Vergiden şikâyet eden şirketlerse, önce yaptıkları yüksek kârlara bakmalı, indirim kendi tarifelerinden başlamalı.

Hepinize hayırlı bayramlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Parti bitti', sıra faturada

Kadir Dikbaş 2008.10.03

Sadece ABD değil bütün dünya, batık kredileri sistemden çıkarıp mali piyasaları rahatlatmayı hedefleyen 700 milyar dolarlık pakete kilitlendi.

Bush yönetiminin hazırladığı ilk kurtarma paketinin pazartesi günü reddedilmesiyle birlikte, ABD büyük bir hayal kırıklığı yaşadı. Bütün dünya borsaları altüst oldu. New York Borsası'nda Dow Jones endeksi yüzde 7 oranında geriledi; S&P ve Nasdaq endeksleri son 20 yılın en büyük düşüşünü gördü. Önceki dalgalardan fazla etkilenmeyen Türkiye, bayram tatili sebebiyle bu dalgadan neredeyse hiç etkilenmedi.

Genişletilmiş yeni paket önceki gün ABD Senatosu'ndan 25'e karşı 74 oyla geçti. Kararın geçerli olabilmesi için, yeniden geleceği Temsilciler Meclisi tarafından da onaylanması gerekiyor.

Oylama muhtemelen bugün, Türkiye saatiyle (cuma) akşam saatlerinde yapılacak. Büyük bir sürpriz olmadığı takdirde olumlu sonuç çıkması bekleniyor.

"Mutlaka kabul edilir" denilen ilk paket az bir oy farkıyla 205'e karşı 228'le reddedilmişti. Kararın böyle çıkmasında, "Sorumsuzluğun ceremesini vergi ödeyenler mi çekecek?" eleştirileri belirleyici oldu. Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin, "... düzenleme yok, denetim yok, disiplin yok. Ve eğer batarsanız, size altın bir paraşüt verilir, vergi ödeyen vatandaşlar size kefil olur. O günler geride kaldı. Artık bu parti bitmiştir." sözü pek çok üyenin fikrini değiştirdi.

ABD'de, verilen verginin hesabını sorma geleneği, daha eski ve güçlü. Başkasının günahını kimse çekmek istemiyor.

Bu sebeple yeni tedbirler paketi ilk halinden daha kapsamlı. Senato'da yapılan pazarlıklarda üyelerin ve vergi ödeyenlerin tepkisini azaltacak, seçmene hoş görünecek yeni maddeler ilave edilmiş. Hatta krizle alakası olmayan konular bile var. Bu da gösteriyor ki, ne pahasına olursa olsun bu paket çıkacak. Başka çare yok.

Fatura tartışmaları büyürken, hedefte öncelikle batan bankaların yöneticileri ve bu gidişe dur demeyen kurumlar var. En çok eleştirilenler, başkalarının parasını pervasızca 'yönettiği' ileri sürülen milyon dolarlık üst yöneticiler (CEO). Onlar, yıllardır milyar dolarlara hükmediyorlardı. Ama kurdukları karton kuleler bir anda yıkılıverdi. Geride büyük bir enkaz, kendileriyle birlikte on binlerce işsiz kaldı.

Bunların aldığı maaş, emirlerinde çalıştırdıkları bir memurun aldığı paranın neredeyse 2 bin katını buluyordu. Mesela, Lehman Brothers'ın üst yöneticisi Richard Fuld'un 2003-2007 arasındaki kazancının 433 milyon doları bulduğu belirtiliyor. Yine krizden en az etkilenen yatırım bankaları Goldman Sachs'ın üst yöneticisinin yıllık maaşı 70 milyon, Morgan Stanley'in yöneticisinininkiye 41,3 milyon dolar. Hemen burada, Başkan Bush'un yılda 400 bin dolar, trilyon dolarlara hükmeden ABD Hazine Bakanı Henry Paulson'ın da 183 bin dolar aldığını belirtelim.

Konut kredilerinin menkul kıymet haline getirilip çeşitli ambalajlarla pazarlanmasında onların da payı büyüktü. Elbirliğiyle şişirilen balonun bir gün gelip patlayacağını bilmemeleri mümkün mü? Hızlı büyüme hırsı, ölçsüz risk iştahı sonunda dev bankaların sonunu getirdi.

İşte bu kriz, milyon dolarlık adamların da foyasını ortaya çıkardı. Pek çoğu işsiz şu an, kimileri de şüpheli konumunda. FBI işin peşinde. Yolsuzluk, usulsüzlük olup olmadığını araştırıyor şimdi. Bir süre önce Temsilciler Meclisi de, bazı yöneticileri sorgulamıştı.

Yeni paketin derde derman olup olmayacağı meçhul. Ama ödenmesi gereken faturalar ödenecek, bu panik bir şekilde bitecek. Ve bu kriz diğerlerinden farklı anılacak. Artık kapitalizme olan güven sarsıldı. Mali piyasalardaki sınırsız özgürlüklerin sonu geldi. Dünya bundan sonra, ekonomide her şeyi mubah kılan bu sistemi her seviyede tartışacak, tartışmak zorunda. Ve milyon dolarlık yöneticiler de artık eskisi kadar fiyakalı olamayacak. Demek ki, 'Efsane CEO' olarak göklere çıkarılan, büyük makamları işgal edip büyük paralar alan insanlar da hata yapmış.

Bizim 2001'de yaşadığımız krize benzeyen ve benzemeyen yanları bulunan bu büyük krizden bizim de alacağımız dersler var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bize bir şey olur mu, olmaz mı?

Kadir Dikbaş 2008.10.07

ABD'nin genişleterek cuma günü Meclis'ten geçirdiği 700 milyar dolarlık "kurtarma paketi" piyasaları teskin etmedi. Karar Temsilciler Meclisi'nde onaylanır onaylanmaz Dow Jones endeksi düşüşe geçti. Oylama sırasında yüzde 2,5 yükselişte olan endeks, günü yüzde 1,5 düşüşle kapattı.

Kâr satışlarından bahsedilse de, işin daha derin olduğu, bu paketin bu sorunu bütünüyle çözemeyeceği düşünülüyor. Sıkıntı reel ekonomide de kendini göstermeye başladı. Aynı gün açıklanan eylül ayı tarım dışı istihdam verileri son 5,5 yılın en kötüsüydü.

Krizin bulaştığı Avrupa'daki durum da giderek ağırlaşıyor. Avrupa Birliği organları, olayın boyutlarını görmede, anlamada gecikti. Ve dün borsalar fena halde çakıldı. Bilhassa banka hisseleri tepetaklak. Merkez Bankaları piyasalara para pompalamaya devam ederken, hükümetler banka kurtarma telaşında. Bankacılık sisteminden kaçışı önlemek için mevduat garantisi kapsamını genişleten genişletene.

Fransız Millî İstatistik Ajansı, ülke ekonomisinin, üçüncü ve dördüncü çeyreklerde yüzde 0,1 oranında küçülmesinin beklendiğini açıkladı. AB'nin en büyük ekonomilerinden olan Fransa'yı diğer ülkelerin takip etmesi bekleniyor.

Burada şunu bilmemizde fayda var. AB'nin kriz yönetiminin ABD'den daha sorunlu olacağı benziyor. Karar mekanizmaları yavaş işliyor ve her ülkenin yaklaşımı farklı. Almanya'nın geçen hafta, zor durumdaki bankaların kurtarılmasına dönük çözümler tartışılırken "Herkes başının çaresine baksın" yönünde tavır takınması, Avrupa'da işlerin kolay olmayacağını gösteriyor.

Dün uzakdoğu borsalarında da Avrupa'dakine yakın bir panik vardı. Dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi burada da, piyasalardaki çalkantının bitmeyeceği, kredi sıkışıklığının tüm dünya ekonomisini yavaşlatacağı endişeleri hakim.

Türkiye'ye gelecek olursak, bayram tatili sonrasında, "kurtarma paketi" umutlarıyla, cuma günü büyük bir çalkantı olmadı. Buradan hareketle, ABD'nin "kurtarma paketi" sonrasında bu hafta işlerin daha iyi olacağı sanılıyordu. Ancak tahminler tutmadı. ABD ve Avrupa'da "paket" sonrasında görülen olumsuz tepki, Türkiye'yi de sarstı. Borsa yüzde 8,6 oranında düşüş kaydederken, dövizdeki yükseliş hızlandı.

Avrupa'daki sarsıntı ABD'de yaşananlardan çok daha önemli bizim için. Dış ticarete, yabancı sermaye girişinde ve turizmimizde Avrupa'nın payı büyük. İhracatımızın yarısı Avrupa'ya. Yabancı sermaye girişinin yüzde 70'i Avrupa'dan. Gelen turist de neredeyse yüzde 80'i Avrupa ülkelerinden. Ve bunlar cari açığın finansmanında önemli kalemler. Bu açıdan baktığımızda, Avrupa'da baş gösterecek durgunluğun, bizi dünyanın diğer bölgelerinde yaşananlardan çok daha fazla etkilemesi kaçınılmaz.

Durgunluk beklentileriyle düşen emtia fiyatları (Petrol fiyatları tüm zamanların en yüksek değerini gördüğü temmuz ayından bu yana yüzde 40 civarında değer kaybetti) ithalatımıza, cari açığımızın kapatılmasına olumlu

katkılarda bulunacak, hatta enflasyonun aşağı çekilmesine yardımcı olacak ama, kurda baş gösteren yükseliş bu durumun etkisini bertaraf edebilir.

Artık "Bize bir şey olmaz" diyemeyeceğimiz bir sürece giriyoruz. Avrupa'yı saran sıkıntı bize de yaklaşıyor. Makro ekonomik dengeleri ne kadar iyi olursa olsun, bu krizden herkes etkileniyor, etkilenecek de. Marmara depremini düşünün, yakın coğrafyadaki herkes etkilendi. Evi çürük olanlarla sağlam olanlar aynı oranda etkilenmedi, ama etkilendi. Çürük zemine inşaat yapanlarsa ne kadar sağlam yaparsa yapsın büyük zarar gördü.

Avrupa'yı sallayan depremin Türkiye'den hissedilmemesi mümkün değil. Evet bize de bir şeyler olabilir, oluyor da zaten. Allah'tan evlerimizin çoğunluğu eskisinden daha dayanıklı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlk sinyal elektronik ve tekstilden

Kadir Dikbaş 2008.10.10

ABD ve Avrupa'da sağlığı iyice bozulan piyasalar, kurtarma paketleri, el koymalar ve en son başvuru koordineli faiz indirimiyle ayakta tutulmaya çalışılıyor. Ama buna rağmen yeni batıkların ortaya çıkması muhtemel görünüyor.

Ve artık kriz, reel ekonomiye de sıçramış durumda. Bankalar iflas bayrağını çekti, gerek yatırım gerekse tüketim için açılan krediler durdu. Çılgınca tüketen insanlar, bir anda frene bastı, satışlar düştü, ekonomiler teklemeye başladı. İşsizlik tırmanıyor.

Yani dev bankaları tarihe gömen ya da devlet bankasına dönüştüren fırtına, fabrika kapılarına dayandı, 'reel sektör'ü sallıyor şimdi. Ekonomilerdeki yavaşlama, durgunluğa dönüşüyor.

Türkiye olarak, kriz Avrupa'yı sarmazdan önce nispeten rahattık ama Avrupa'nın da ağır darbe yemesi, bizi daha fazla endişelendirmeye başladı.

AK Parti'ye açılan kapatma davasıyla birlikte kendini hissettiren iç talepteki daralma artıyor. Ve buna şimdi Avrupa'ya satışlarda yaşanan sıkıntı ile dünya kredi piyasasındaki daralma ve belirsizlikler eklendi.

Önceki gün, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ağustos ayı sanayi üretim endeksi verilerini açıkladı. Yüzde 4'lük gerileme söz konusu. Yani sanayi üretimi ağustos ayında geçen yılın ağustos ayına göre yüzde 4'lük düşüş kaydetmiş.

Sanayi üretim endeksindeki gerileme son 31 ayın en düşüğü. 2006 ortalaması yüzde 5,8, 2007 ortalaması da yüzde 5,4 idi. Görünen o ki, 2008 ortalaması önceki yılların gerisinde kalacak. İlk sekiz aydaki oran yüzde 3,6. Türk ekonomisinin, ihracatının ana omurgasını teşkil eden imalat sanayiindeki düşüş yüzde 5,7. Onun alt kalemlerinden olan bazı sektörlerde ise daha dramatik bir manzara söz konusu.

Mesela tekstil ve giyim sektörü 3 milyon dolayında çalışanı ilgilendiriyor. En fazla insanın çalıştığı sektörler. Tekstilde ağustos ayındaki gerileme yüzde 21,3. Son yedi aydaki gerileme oranı çift haneli ve yüzde 20'ye yakın bir rakam. Sektör sanayi kolları içinde en fazla kan kaybeden sektör. Giyim sanayii ve dericilikte de sıkıntı büyük.

Bu sektörlerin en büyük umudu şu an yükselen döviz kurunun ihracatı kârlı hale getirecek olması. Kurlardaki yükseliş kalıcı olduğu takdirde, bu sektördeki gerileme yükselişe dönebilir. Ancak dünya pazarlarındaki daralmanın ihracatı zorlaştırdığı da bir gerçek.

Radyo, televizyon ve haberleşme cihazları üretiminde de tekstildekine benzer bir kayıp yaşıyor. Hatta son iki aydaki durum tekstilden daha kötü. Yılbaşından bu yana üretim düşüşte ve ağustos ayındaki gerileme yüzde 36,8.

Dikkat çeken bir diğer husus da, büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı. Geçen sene de ciddi sıkıntı yaşayan sektör ağustos ayında yüzde 56,6 gerilemiş. Temmuzda da yüzde 21,9'luk düşüş vardı.

Ağustos böyle, peki eylüldeki durum nasıl?

TÜİK'in verileri henüz belli değil. ABN AMRO'nun 6 Ekim'de açıkladığı, "Türkiye İmalat Sanayii Raporu"na göre, imalat sanayii geçen ay, araştırmanın başladığı 2005 Haziran ayından bu yana, en kötü daralmayı yaşamış. Sanayi üretim endeksindeki gelişmeler büyüme ve istihdam rakamlarında da kendini gösterecek.

Durum pek sevimli değil. Ve insan ister istemez şu soruyu soruyor: Ya bir de iktidar partisi kapatılsa, bazılarının çok arzuladığı 'siyasi kaos' gerçekleşse neler olurdu?

Türkiye, bu kriz şartlarında, yıllardır devam eden 'cari açığı patlatarak' büyüme geleneğini de yıkabilir. Tabii ki, gereken tedbirler alınırsa. Önümüzdeki dönemde cari işlemler açığı zoraki de olsa azalacak. Bu, finansman zorlaştığı için olacak. Aşırı şekilde dış borca yönelen, ithalatı yükselterek ihracatta sıçrama yapan, bir nevi 're-export' yapan Türk sanayii içeriye, kendine dönecek. Üretimin kıymeti daha iyi anlaşılacak, bazı sektörler yaşayacağı sıkıntılı bir dönem sonrasında yeniden yükselişe geçecek. Evet, dışarıdaki pek çok pazar daralacak ama alternatifler geliştirmek bizim elimizde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En kötü hafta ve İzlanda dersi

Kadir Dikbaş 2008.10.14

Geçen hafta borsaların kâbus haftasıydı. Dünya çapında böylesi büyük bir düşüş ilk defa yaşandı. Japonya yüzde 24,3, Almanya yüzde 21,6, İngiltere yüzde 21,1 ve Brezilya borsası yüzde 20,0 değer kaybetti.

ABD New York Borsası Dow Jones endeksindeki düşüşse yüzde 18,2 oldu. Ve bu, tarihin en büyük çaplı düşüşü. Washington Post'un haberine göre, "Büyük buhran"ın yaşandığı 1929'daki en kötü haftada dahi endeks yüzde 13,5 değer yitirmiş.

Bunlar dünyanın gelişmiş, en büyük borsaları. Bizim borsamız İMKB'deki gerileme de yüzde 17,5 seviyesinde. Ancak bazı küçük borsalar var ki, çok daha kötü durumda.

Mesela İzlanda borsası. İzlanda, devletin son iki haftada üç büyük bankaya el koyduğu ülke. Burada haftalık düşüşten bahsetmek zor. Çünkü geçen haftanın son iki günü borsa kapalıydı. Dün de işlem yapılamadı. Bu borsadaki, son bir aylık kaybın yüzde 88 olduğu belirtiliyor. Para birimi kron da büyük düşüş kaydetmiş.

İzlanda, "Dünya neden böylesine ağır bir kriz yaşıyor?" sorusunun cevaplarının bulunabileceği ilginç yerlerden biri. Adeta küçük bir laboratuvar. O bakımdan bu ülkenin iyi incelenmesinde fayda var. Özellikle de, bir anda köşeyi döneceğim diyen işletmelerin, gelişmekte olan ülkelerin çıkaracağı dersler var.

İzlanda, İngiltere'nin kuzeyinde küçük bir ada ülkesi. İstanbul'un Şişli ilçesininki kadar nüfusa sahip: 313 bin. Refah seviyesi yüksek. Son yıllarda yaptığı sıçramayla, geçen yıl Birleşmiş Milletler'in "yaşanacak en iyi ülke" araştırmasında, altı yıl üst üste birinci olan Norveç'i geçerek "dünyanın yaşanacak en iyi ülkesi" olmuş. Kişi başına gelirden, 63 bin dolarla Lüksemburg, Norveç ve Katar'dan sonra dördüncü sırada. Ve Avrupa ülkeleri içinde son yılların en hızlı gelişen ekonomilerinden. Fakat, haziran ayında 24 saat güneş batmadığı için "Gece güneşin açtığı ülke" olarak da adlandırılan ülke üzerinde şu an kara bulutlar dolaşıyor.

Batık bankaları devralan İzlanda, şimdi bir iflası yaşıyor, dış yükümlülüklerini yerine getirememekle karşı karşıya. Çünkü batıkları karşılayacak kaynağı bulması mümkün değil. BBC'nin haberine göre, 19 milyar dolar GSMH olan ülkede bankaların dış yükümlülüğü, yani borçları 138 milyar doları buluyor. Yani 1 dolarlık üretime karşılık 7 dolarlık borç.

Piyasalara güven vermek için batıklar kurtarılıyor, güzel ama bunun bir karşılığı olmalı. Mesela, Fortis ve Dexia'ya destek verip kurtaran Belçika da 2009 bütçesi için kaynak arayışına girdi.

2001 krizi öncesinde ve sonrasında, biz de ülke olarak "hortumlanmış" bankaları kurtardık. Biz nasıl çözmüştük kaynak sorununu? Millete yeni vergiler salarak. Bakalım onlar nasıl yapacak?

Acaba, İzlanda ne oldu da bir anda bu hale düştü?

Sorunun temelinde son 10 yıldaki ekonomik patlama yatıyor. İzlanda bir zamanlar, çok zengin olmayan küçük bir balıkçı ülkesiydi. Ne zaman ki, finans merkezi olup bu sektör sayesinde kısa zamanda "köşeyi dönmeyi" düşündü, işte o zaman işler değişmeye başladı. Finans kesimi ve özel sektör açıldıkça açıldı. Bugün battığı için el konulan bankalar, Japonya ve başka ülkelere aldıkları düşük faizli kredilerle hem dışarıda pek çok yatırıma giriştiler hem de İzlanda içindeki firmaları, tüketicileri paraya boğdular. Yetmedi, Kuzey Avrupa ülkelerine borç vermeye başladılar. Ev, araba vs. kredisi almak çok kolaydı, kısa sürede işlemler tamamlanabiliyordu. Japon Yeni, İsviçre Frangı tercih edilen dövizler arasındaydı. Ama kur yükselince panik başladı. Şimdilerde bizde de "Japon Yeni ile kredi daha cazip" söylentileri var. Hesabı iyi yapmak lazım.

...Ve kriz patladı, dünyadaki 'likidite baharı' son buldu. Nakit para bulmak artık zor ve pahalı hale geldi. Böyle olunca çark durdu. Açılan krediler geri ödenmiyor, dışarıdan alınan borçlar kapatılamıyor. İzlanda bankalarına para kaptıran yabancılar da (başta İngilizler) alacak peşinde.

Bu küçük ülke, dün büyük bir finans merkezi, bir refah ülkesi, "dünyada yaşanılacak en iyi yer" idi. Bugünse batıklar ülkesi. Ne garip tesadüftür ki, 17 Ekim günü yapılacak oylamada, BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği için yarışacağımız iki ülkeden biri İzlanda.

"Ada örneği"nden alınacak dersler var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akılsız başların cezası...

Kadir Dikbaş 2008.10.17

Artık küresel malî krizde reel ekonomiye etkiler görülmeye başladı. Son iki günde açıklanan veriler, kurtarma planlarının oluşturduğu iyimserliği azalttı, korkuları büyüttü.

Planlarının açıklanmasıyla kısa süreli bir soluklanma yaşayan dünya piyasaları, açıklanan tedbirlerin yetersiz kalacağı ve faturanın kabarık olacağı endişesiyle yeniden sarsıldı.

Gelişmekte olan ülkelerden, özellikle "hedge fonlar"ın çekilişi söz konusu. Ciddi sıkıntı altında olan Batı, para peşinde. Her ülke para çekmeye çalışıyor. Nasıl ki, biz bugün dışarıda olduğunu düşündüğümüz 100 milyar doları Türkiye'ye getirmek için kanuni düzenleme yapmaya hazırlanıyoruz. Bütün ülkeler de paranın kendi ülkesinde kalması için tedbir alıyor, dışarıdaki paraların ülkesine dönüşünü sağlamaya çalışıyor.

Dolayısıyla cari açığı yüksek ülkeler risk altında. Türkiye de açığı yüksek, gelişmekte olan ülkelerden. Önceki gün açıklanan ağustos ayına ilişkin verilere göre, cari işlemler açığı bu yılın ilk 8 ayında yüzde 46,5 artarak 34,8 milyar dolara ulaştı.

Ve dün dolar kuru uzunca bir aradan sonra ilk kez 1,5 YTL'yi gördü. Bu durum, yüklü dış borcu olan özel sektör için iyi bir gelişme değil. Bununla birlikte, geliri döviz cinsinden olan ihracatçı şirketler, borçlu bile olsalar bu işten kârlı da çıkabilirler.

"Akılsız başın cezasını ayaklar çeker" denir. Keşke hep öyle olsa. Maalesef yaşanan küresel krizde durum farklı. Dünyayı bu noktaya getiren "akılsız başlar"ın cezasını, ne o başlar ne de sadece o başları taşıyan ayaklar çekiyor; esas çeken hiçbir suçu olmayan, oyunun dışındaki milyonlar, hatta milyarlar. Yani, sorumsuzca ve açgözlü bir şekilde açılan, büyük riskler alan milyon dolarlık üst yöneticilerin, çarpık sistemin, gereken denetimi yapmayıp gelmekte olan tehlikeye seyirci kalan ülkelerin ve kamu otoritelerinin cezasını başkaları çekiyor.

Bedel ödeme deyince ilk akla gelenler, işini kaybedenler oluyor ve olacak. ABD ekonomisi için önemli bir gösterge olan tarım dışı istihdam, eylül ayında 159 bin kişi azaldı. Daralma, son 5,5 yılın en yüksek oranı. Finansal kriz nedeniyle ülkede yıl başından bu yana 760 bin kişi işini kaybetmiş. Durum öylesine ciddi ki, ekonomik cazibesini kaybeden ülkeye kaçak giriş yapan yabancı sayısında dahi düşüş var.

İşsizliğin yüzde 6,9 olduğu (ağustos) Avrupa Birliği'nde ve yüzde 7,5 olduğu Avro Bölgesi'nde oranın daha da yükselmesinden korkuluyor.

Krizin en fazla etkilediği ülkelerden İngiltere'de ise işsizlik, bu yılın ocak-ağustos döneminde son 17 yılın en yüksek artışını göstermiş. Sekiz ayda 164 bin artan işsiz sayısı 1 milyon 790 milyona ulaşmış. Bu rakamın bu yıl 2 milyonu, önümüzdeki iki yıl içinde de 3 milyonu aşacağı tahmin ediliyor. Yoksul ülkelerdeki oranlar çok daha büyük boyutlara ulaşabilir.

Ekonomideki yavaşlama ve durgunluğun sonucu olan istihdamdaki daralma, fakirlik ve birbirini tetikleyen başka sosyal sorunlar demek aynı zamanda.

İşsizlik, bizim için de kadim bir mesele. Ve başkalarının dünya üzerinde oynadığı "kumar", bu sorunumuzu daha da büyüteceğe benziyor. Önceki gün açıklanan temmuz ayı verilerine göre, işsizlik oranı yüzde 9,4. Oran, kentlerde yüzde 11,9, kırsal kesimde yüzde 5,6.

İşten çıkarma müracaat edilebilecek en son tedbir olmalı ama her zaman, her yerde öyle olmuyor. Rixos Hotels Yönetim Kurulu Başkanı Fettah Tamince, geçen hafta iş dünyasına "İşçi çıkaracağımıza tasarruf yapalım. Gerekirse özel uçağa, yata binmeyelim, business clas yerine economy classta uçalım" yönünde bir çağrı yaptı. Kendisinin de tasarrufa yöneleceğini ve kimseyi işten çıkarmayı düşünmediğini açıkladı. Bu ve benzeri uyarıların artıyor olması sevindirici.

Bu çağrılar, lüksten hiçbir zaman taviz vermeyen, kriz anında ilk çareyi işçi çıkarmakta bulan bazı şirketlere, işadamlarına. Sıkıntıyı hemen işçiye fatura etmek, işin kolay, bencil ve sevimsiz yanı. Fakat mantıklı olan, insani ve hakkaniyete uygun olan bu değil, zorlukları birlikte üstlenmek. Kritik zamanlarda atılacak doğru ve sorumlu adımlar, ileriki dönemde verim ve sadakat, bereket ve daha yüksek kazanç olarak geri dönecektir. İşçiye kapiya koymak, en son çare olmalı.

İhracata Karadeniz rüzgârı

Kadir Dikbaş 2008.10.21

Dünya malî krizi tartışırken, Türk reel sektörü farklı dozlarda da olsa herkesi etkileyen bu krizden nasıl korunacağını, nasıl kârlı çıkabileceğinin hesaplarını yapıyor. Geçtiğimiz hafta sonunda, bu arayışlardan birinin hayata geçişine şahit olduk.

DEİK'in ev sahipliği, aralarında TOBB, TİKA, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Trabzon Sanayi ve Ticaret Odası'nın da bulunduğu kurum ve kuruluşların işbirliğiyle düzenlenen 1. Trabzon İpek Yolu İşadamları Zirvesi 16-19 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirildi. 21 ülkeden 230 yabancı, Türkiye'den de 500 dolayında davetlinin katıldığı zirve çerçevesinde bir de "1. Karadeniz Gıda ve Tarım Fuarı" düzenlendi.

Küresel üretimin hızla "Asyalaştığını" belirten TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkıoğlu, tarihî İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasının bir hayal ve nostalji olmadığını, aksine küresel ekonominin değişen dinamiklerinin zorunluluğu olduğunu söylüyor. O bakımdan zirveden iş dünyasının ve bölgenin beklentisi büyük.

Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Şadan Eren, "Bu zirve ülkelerimiz arasında eşzamanlı bölgesel dönüşüm vizyonunu hayata geçirebilmek adına önemli bir fırsattır." diyor.

İpek Yolu'nun bir ucunda dünya ekonomisinin yeni devi Çin, diğer ucunda ise dünyanın en büyük pazarı Avrupa yer alıyor. Güneyde Ortadoğu, kuzeyde Rusya var. Dolayısıyla Trabzon şehri ve limanı stratejik bir kavşakta konumlanmış. Kara, hava ve denizyolu bağlantıları mevcut. En büyük eksiği demiryolu bağlantısı. Bu eksiğin de yakın bir gelecekte giderilmesi gerekiyor. Trabzon'un gerçek bir lojistik merkezi haline gelmesi için doğuda Kafkasya ve Orta Asya'ya, güneyde GAP'a ve Ortadoğu'ya uzanan bir demiryolu hattına sahip olması şart.

Ayrıca Gürcistan'a kadar uzanan ve geçen yıl tamamlanan Karadeniz otoyolunun Samsun'dan sonra İstanbul'a, yani Avrupa'ya bir an evvel bağlanması da büyük önem taşıyor. Bu projenin tamamen erdiğini bir düşünün. İşte o zaman Trabzon, bir dünya kenti, cazibe merkezi ve vazgeçilemez bir ticaret, lojistik, hatta turizm merkezi haline gelebilir.

Her şeye rağmen, mevcut altyapıyla da yapılabilecek çok şey var. Bu bakımdan İpek Yolu İşadamları Zirvesi, yerinde ve önemli bir adım. Komşu ve çevre ülkelerle olan ticaretin artırılması, durgunluğa sürüklenen Avrupa'daki talep daralması sebebiyle uğrayacağımız kayıpları telafi edebilir.

Bir de daralan iç talep var. Ve ne yapıp edip dış pazarların zorlanması, ihracat artış hızının kesilmemesi gerekiyor. Ayrıca yükselen döviz kurları, ihracatçının rekabet gücünü olumlu etkiliyor, ihracatın cazibesini de artırıyor şu an.

Trabzon, 1955'te kurulan Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) sayesinde, bir üniversite şehri aynı zamanda. Üniversitenin 40 bin dolayında öğrencisi bulunuyor.

Hafta sonundaki bir başka etkinlik de, KTÜ'nün TOBB Başkanı Hisarcıkıoğlu'na fahri doktora unvanı vermesiydi. İlk fahri doktora unvanını alan Hisarcıkıoğlu, ilk "ders"ini, KTÜ öğrencilerine ve zirve için Trabzon'da bulunan davetli ve katılımcılara verdi. Küresel kriz ve Türkiye'nin durumunu anlattı.

Hisarcıkıoğlu, küresel kriz ortamında Türkiye'de riski artıran iki faktörden bahsetti:

Reel sektörün yurtdışı borçlanması yüksek olması ve artmaya devam etmesi. Fakat borçlanmada vadenin uzun olması riski azaltıyor.

Cari açık ve bozulan finansman kalitesi.

TOBB Başkanı, riski azaltan faktörler olarak da şunları sıraladı:

2001'den farklı olarak kamu maliyesi çok daha iyi durumda.

Bankacılık sistemi çok daha iyi. Çürüklerden ayıklanmış vaziyette.

Malî sistemde denetim ve gözetim güçlü.

Risklerin ekonomiye zarar vermemesi için ihracat en etkili silah. Hem kısa ve hem uzun vadede de bu böyle.

TUSKON'un birkaç yıl önce yeni pazarlara açılmak, ihracatı geliştirmek için farklı bölgelerle kurduğu dış ticaret köprülerinin faydası, bugün daha iyi anlaşıyor. İhracat gemisine Karadeniz rüzgârını üfleyecek Trabzon Zirvesi de doğru zamanda, doğru yerde başlatılmış çok isabetli bir açılım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gözler ihracatçıda

Kadir Dikbaş 2008.10.24

Dolar kuru dün 1,7 YTL'ye dayandı. Ekim başından beri kurdaki artış yüzde 40 civarında. Bu yıl için cari açık beklentisi 51 milyar dolar. Küresel kriz şartlarında bu açığın finansmanı, özel sektörün ağustos itibarıyla 191 milyar dolara ulaşan dış borçlarının çevrilmesi söz konusu. Özel sektörün 2009'da 47 milyar dolarlık geri ödemesi var.

Yani memlekete döviz lazım. Ancak eskisi gibi küresel 'likidite' bol ve ucuz değil, borçlanma imkânları sınırlı. Sıcak para gelişmekte olan piyasalardan çekiliyor, doğrudan yabancı yatırımlar her yerde hız kesti.

İşte bu noktada gözler iki kesime çevriliyor. İhracatçı ve turizmciler. Cari açığın finansmanı, özel sektörün dış yükümlülüklerinin yerine getirilmesi büyük ölçüde onların performansına bağlı. Kurların yükseliyor olması da bu iki kesimin lehine.

Burada ihracatçıyı bekleyen zorluk, en büyük pazar olan Batı pazarının tıkanmakta olması. Krizin merkezinde yer alan ABD ve merkeze yakın AB'nin ithalatında, ekonomik daralmayla birlikte ciddi düşüşler bekleniyor.

Aslında ihracatçı için ABD ve AB pazarlarındaki zorluk, bir yıldır kendini göstermekte. Ama son yıllarda izlenen dış ticaret politikasının yeni pazarlara yönelik açılımları destekler nitelikte olması, bilhassa çevre ülkelerle olan ticareti geliştirme gayretleri ihracattaki artışın devamını sağladı.

Burada TUSKON başta olmak üzere bazı kuruluşların yürüttüğü yeni pazarlara köprü kurma gayretleri önemli rol oynadı, oynamaya devam ediyor. Önceki yazımızda Trabzon'da ilk kez yapılan İpekyolu İşadamları Zirvesi'nden bahsetmiştik. İki gün önce de MÜSİAD, İstanbul'da Uluslararası İş Forumu'nun 12'ncisini topladı. Dün de bu çerçevede düzenlediği MÜSİAD Uluslararası Fuarı'nı açtı. Haftaya, TUSKON'a bağlı MARİFED, 'İş Geliştirme Platformu-2008'i uluslararası düzeyde toplayıp ortak iş imkânlarını değerlendirecek.

Son dönemde yeni pazarların öne çıkması sevindirici. Hem pazar çeşitlendirmesi, hem özel sektörün dünyanın belli bölgelerinde değil her yerinde ticaret ve yatırım yapıyor olması açısından.

Acaba sıkıntı içindeki Amerika ve Avrupa pazarının ihracatımızdaki ağırlığı ne?

Geçen yılın ilk 8 ayında Kuzey Amerika'nın ihracatımızdaki payı yüzde 4,5 idi. Oran, bu yılın aynı döneminde yüzde 3,2'ye düşmüş. 27 üyeli AB pazarının payı ise geçen yıl yüzde 56,4 iken bu sene yüzde 49,3'e gerilemiş. Toplam ihracat yüzde 37,4 artarken AB'ye ihracat yüzde 20 artmış. Kuzey Amerika'ya yapılan ihracattaki artışa negatif: Yüzde 1,5.

Özetle, ihracatta Batı pazarlarına olan bağımlılık azalmış, bazı ihracat gemileri dümeni başka limanlara kırmış.

Peki, bu limanlar hangileri?

Öncelikle petrol zengini Ortadoğu. Bu yılın ocak-ağustos döneminde Yakın ve Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatta yüzde 84,9'luk artış söz konusu. Bu bölgenin ihracatımızdaki payı yüzde 13,8'den yüzde 18,6'ya çıkmış.

Afrika ülkelerine ihracatta yüzde 64,6'lık gelişme var. Pay da yüzde 5,6'dan 6,8'e yükselmiş. Burada dikkat çeken husus, yıllardır girmediğimiz Sahra Altı ülkelerle yapılan ticaretteki gelişme.

Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine yapılan ihracatta da yüzde 54'lük büyüme görülüyor. Onun payı da yüzde 9,2'den yüzde 10,3'e çıkmış. Diğer Asya ülkelerine ihracattaki büyüme de ortalamanın üzerinde.

Sözün özü, Türkiye'nin Batı ağırlıklı ihracatı, bir süredir Doğu'ya, Ortadoğu'ya ve Afrika'ya kayıyor. Son yaşananların ardından bu geçiş hızlanacak. Bilhassa krizden az etkilenen paralı ülkelere. Bu noktada, birkaç senedir yürütülen yeni pazarlara açılma gayretlerinin çok faydasını göreceğiz.

Turizm konusunu ise sonraya bırakıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kriz ve turizm

Kadir Dikbaş 2008.10.28

Kurların yükseldiği, küresel krizin giderek ağırlaştığı bir dönemde, ihracat ve turizm gelirlerinin ön plana çıktığını belirtmiştik. İhracatı önceki yazımızda ele aldık.

Bu yazımızda da turizme bakacağız.

Hatırlanacağı gibi turizm, döviz dengesinin kurulmasında ve yıl sonunda 51 milyar doları bulması beklenen cari açığın finansmanında ihracattan sonraki en önemli kalem.

Turizm, yurtiçi katma değeri en yüksek sektörlerden biri. İşte bu sebeple, bu dönemde daha büyük önem taşıyor.

Türkiye, hiçbir ülkeye nasip olmayan turistik zenginliğe sahip. Doğusuyla batısıyla, güneyiyle kuzeyiyle dört bir yanında farklı renkler, güzellikler ve keşfedilmeyi bekleyen nice hazineler yatıyor.

Hafta sonunda "Peygamberler diyarı" Şanlıurfa'daydık. Garanti Bankası, 7 yılda 42 ilde gerçekleştirdiği "Anadolu Sohbetleri"nin 55'incisini burada yaptı. Konu, turizm ve tarımdı. Toplantılarda, Şanlıurfa'nın nasıl bir marka şehir olabileceği, tarihî ve kültürel varlıkların dünyaya nasıl tanıtılabileceği konuşuldu.

Ayrılan 12 milyar dolarlık kaynakla birlikte, tarım ve özellikle de sulama konusundaki çalışmalar hızlanmış. Turizm ise eşsiz bir potansiyel. Ama en büyük handikap bu kentin de terörle birlikte anılıyor olması. Oysa yok böyle bir şey. Halk bu algılamadan son derece rahatsız. Belediye, bilhassa Avrupa'daki olumsuz imajı silebilmek için 8 Türk kökenli parlamenterleri ve birkaç gazeteciyi kente davet etmiş. Aynı günlerde onlar da Şanlıurfa'daydı. Danimarka'dan katılan, Sosyal Demokrat Parti milletvekili Hüseyin Araç, gezinin çok faydalı olduğunu söylüyor ve ekliyor: "Kimse bir hazinenin üzerinde oturduğunun farkında değil. Tanıtıma odaklanmak lazım."

Evet, memleketin her yanı hazine dolu. Tarih ve kültür, tabii güzellik, deniz ve güneş. Ama pazarlama sorununuz var.

Turizm, uzunca bir süre devam eden düşük kur döneminden en fazla etkilenen sektörlerdendi. Kur düştükçe YTL cinsi gelirler de gerilemiş, en azından artmamıştı.

Şimdi çark tersine dönüyor. Kurların yükselmesiyle bu sektör canlanma gösteriyor. Yoğun ithal girdi kullanan bazı sektörlerin aksine, turizmin böyle bir şansı var. Ağustos ayında döviz olarak 100 dolar olan, YTL'ye çevrilince 118 YTL eden bir gecelik konaklama bedeli, şu an 160-170 YTL'ye çıkmış bulunuyor. İşçilik ve diğer girdi maliyetlerinde değişiklik olmadan gerçekleşen bu yükseliş, gelirlerde ciddi bir sıçrama demek.

Bu kur seviyesinin kalıcı olması halinde, gelirlerin artmasının yanı sıra rekabet gücümüzde de artış söz konusu olabilir. Ancak burada rakip ülkelerin para birimlerindeki gelişmeleri de takip etmek gerekiyor.

Bu arada, sektörü yakından ilgilendiren, biraz da endişelendiren bir diğer konu da, Batı'daki krizin giderek ağırlaşması.

Türkiye'ye turist gönderen ülkelerin başında Almanya ve Rusya var. Gelen turistlerin içinde, Doğu ve Batı Avrupa'nın payı yüzde 80'i buluyor. ABD'nin payı da yüzde 2,3. Ve bütün bu bölgelerde kriz var.

Bu yılın ilk dokuz ayında ülkeye gelen yabancı turist sayısında yüzde 13,3'lük artış yaşanmış. Sayı 21,5 milyon. Gelire bakacak olursak, ödemeler dengesi verilerine göre, 2008 Ocak-Ağustos döneminde turizm gelirlerinde yüzde 20,8'lik artışla 14,3 milyar dolarlık döviz girişi gerçekleşmiş. Geçen yılın toplamındaki gelir, 18,5 milyar dolar seviyesindeydi.

Bu artış eğilimini önümüzdeki sezon sürdürebilecek miyiz?

Biraz zor görünüyor ama imkânsız değil. Muhtemelen krizden etkilenen ülkelerde bazı tıkanmalar olacaktır. Bu yüzden, tıpkı ihracatta olduğu gibi bu alanda da yeni pazarlar, müşteriler bulmak zorundayız. Krizden etkilenmeyen, az etkilenen yeni müşteriler...

Ayrıca, eskisinden daha fazla tanıtım ve gayret gerekiyor. Tabii ki, terör belasının bitirilmesi de çok önemli...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizde yeni fırsatlar

Küresel kriz dalga dalga bütün ülkeleri etkisi altına alıyor. Herkes, kendi ekonomisinin kırılganlıkları ve zaafı ölçüsünde bu dalgadan nasibini alıyor. Birileri kaybediyor, birileri kazanıyor.

Kimileri de, kaybetmenin yanı sıra ortaya çıkan yeni fırsatlarla yüz yüze. Bu fırsatları değerlendirebilenler, zararı en aza indirmenin yanında kazançlı da çıkabilir.

Tekstilci ve konfeksiyoncu, Avrupa pazarındaki sıkıntıları görünce Ortadoğu, Asya ve Afrika'ya yöneldi. Ama bu arada Batı da yüklü sipariş ve stokla çalışmayı gerektiren Uzakdoğu'yu bırakıp Türkiye'ye daha küçük, ama kısa süreli siparişler vermeye başladı. Kurdaki yükselmenin yanında bu da sektör için, olumsuzluklar içinde olumlu bir gelişme.

Bir başka fırsat da turizmde görünüyor. Avrupa'daki kriz ve esen durgunluk rüzgârları, bu bölgeden gelen turist sayısını etkileyeceğe benziyor. Türkiye'ye gelen turistin yüzde 80'i Avrupa'dan. Bu yüzden çeşitlendirmeye, krizden az etkilenen ülkelere müşteriler bulmaya ihtiyaç var.

Bununla birlikte, bu sektörde de krizin ortaya çıkardığı bir gelişme, bir umut söz konusu. Ekonomik zorluklar, insanlara ya tatilini iptal ettirecek ya da daha ucuz mekanlara, ülkelere yöneltecek. İptal edenlere yapabilecek fazla bir şey yok. Ama diğer kesim için, Akdeniz'in kaliteli, rakiplere nazaran çok daha ucuz bir turizm ülkesi olan Türkiye iyi bir alternatif.

Antalya şimdi bunun peşinde. Türkiye'yi tercih eden turistin yüzde 35'i bu kente geliyor. Bu yüzden buranın nabızı önemli.

Birkaç gün önce Antalya'daydım. Krizin etkilerinin Antalya'ya gelen turist sayısını etkileyip etkilemediğini sorduğum Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı Menderes Türel, "Şu an için böyle bir şey görünmüyor. Aslında bu durumu fırsata da çevirebiliriz. Kriz sürecinde ucuz, makul fiyatlı destinasyonların şansı artacak. Kaliteli ve paralı turisti bu dönemde ülkemize çekebiliriz." diyor.

Antalya Belediyesi, deniz ve güneşin ötesinde tarih, kültür ve toplantı turizminin de yaygınlaşması için uğraşıyor. Başkan Türel, Dubai'deki uluslararası kültürel etkinlik sayısının 200'ü aştığını, Antalya'da ise henüz 10 civarında olduğunu fakat bu sayıyı hızla artırmak istediklerini söylüyor. Altın Portakal Film Festivali, Piyano Festivali, Şairler Buluşması onlardan bazıları.

Geçen cuma, Uluslararası Antalya Piyano Konseri'nin 9'uncusu başladı. Başkan Türel, bir sürpriz yaparak Gürer Aykal yönetimindeki açılış konserinde piyanonun başına geçti. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'den Hakan Şükür'e pek çok ünlünün izlediği açılıшта, başkanın heyecan sebebiyle yaptığı iki nota hatası bile dakikalarca alkışlandı.

Diğer bir örnek de, kriz sebebiyle yaşanan döviz çıkışından. Bu durum doğal olarak kurları da yukarı çekiyor. Fakat tam tersini düşünenler de var. Bilhassa uzun vadeli yatırım planlayanlar.

Geçen hafta Türkiye'ye gelen, Washington merkezli Saturna Capital'in İslami Yatırım Direktörü Monem Salam ile konuştuk. Pakistan asıllı Amerikan vatandaşı Salam, krizi fırsat bilip ilk kez ABD dışına açıldıklarını, önce Hindistan sonra da Türkiye'yi incelediklerini söylüyor. Hedeflerinde öncelikle hisse senetlerine yatırım var. Salam, Saturna'nın üç fon işlettiğini ve 'İslami yatırım fonu' adını verdikleri Amana Mutual Funds'un da bunlardan biri olduğunu söylüyor. Fonun büyüklüğü 1,2 milyar dolar ve para yatırımların yarısından fazlası Müslüman olmayan Amerikalılar.

Momen Salam, krizden önce diğer fonlara nazaran daha iyi para kazandıran, krizden de daha az etkilenen fonlarının başarısını, 'Sistemin işleyişine ve seçici davranmalarına' bağlıyor. Yaşanmakta olan kriz konusunda da,"ABD halkı çok heyecanlıdır, yeni başkanın seçimiyle birlikte ocak ayına kadar olumlu bir hava ve borsalarda yükseliş görülebilir fakat şubata doğru tekrar bir düşüş yaşayabiliriz." diyor. 'Yeni batıklar olabilir mi?' sorusuna da 'Mümkün' cevabını veriyor.

Örnekleri çoğaltabiliriz. Evet, krize dur deme şansımız yok, olanların dışında kalmak da mümkün değil ama ortaya çıkan yeni fırsatları, imkanları değerlendirip bu işten en az kayıpla, hatta kazançla sıyrılmak elimizde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Takım elbiseyle tarla sulamak

Kadir Dikbaş 2008.11.14

Suyun kıymetini, son birkaç yıldır yaşanan kuraklık ve "küresel ısınma" kriziyle daha iyi anlamaya başladık. Ama yine de bu konuda yeterince duyarlı olduğumuz söylenemez. Hele hele giderek yayılan küresel kriz ortamında, işler biraz daha zorlaşacak gibi.

Fakat bu konu da, en az ekonomik kriz kadar önemli ve hassas.

Bilhassa Batı Anadolu'da su kaynakları hem kuruyor hem de hızla kirleniyor. Neredeyse temiz nehir, dere, hatta göl kalmadı.

Ege Bölgesi'nin en büyük gölü olan Bafa ile Menderes Nehri, bunun belki de en çarpıcı örneği. Büyük Menderes, Afyon'dan doğup Uşak, Denizli ve Aydın'ı geçerek Ege'ye dökülüyor. Döküldüğü noktaya yakın bölgede de Bafa Gölü bulunuyor. Aydın ve Muğla sınırları içinde, Söke ilçesinin güneyinde.

Çevre ve Orman Bakanlığı'na göre burası, "ülkemizde nispeten az bozulmuş ve en az 20 bin su kuşunu bir arada barındırabilme özelliğine sahip birinci sınıf sulak alan". Kıyısında iki de antik kent var. Nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan çok sayıda kuş türüne ev sahipliği yapan göl ve çevresi 1994'te tabiat parkı ilan edilerek "korumaya" alınmış.

Bafa, uzun yıllar yağmurlar yanında Büyük Menderes Nehri'nin taşmasıyla gelen sulardan beslenmiş. Fakat 1985'te Söke Ovası'nı sulama ve taşkınları önleme amacıyla yapılan set, Bafa'nın nehirle olan bağlantısını kesmiş. Nehirden göle balık girişleri durmuş, zamanla su seviyesi düşmüş. Bunun üzerine birkaç sene önce, Türkiye'de ilk kez uygulanan bir yöntemle Serçin Prizi ve kanalı kurulup göle su takviyesi yapılmaya başlanmış. Ancak bilhassa yaz aylarında yoğun sulama sebebiyle Menderes'teki suyun iyice azalması göle takviyeyi genelde imkânsız hale getirmiş.

Söke'ye ulaşıncaya kadar iyice kirlenilen ve sulama ihtiyacı sebebiyle yaz aylarında neredeyse sıfıra inen Menderes, artık Bafa'ya derman olamıyor. Göldeki su seviyesi iki metre düşmüş, tuzluluk oranı artmış. Bu yetmiyormuş gibi, civardaki balık çiftlikleri ve zeytinyağı tesisleri de atıklarını göle bırakıyor. Kirlilik had safhada. Öyle ki, kıyıya vuran pislikten ve kokudan bazı noktalara yaklaşılmıyor. Gölde balıkçılık bitmek üzere. Bölgeye gelen kuş sayısında azalma var.

Geç de olsa harekete geçilmiş, "Bafa Gölü Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı" ekim ayı sonunda Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu'nun onayıyla yürürlüğe girmiş. Ama icraatta hızlı davranmak gerekiyor. Onun için de herkesin elini taşın altına koyması şart.

Çözüm, aslında zor da değil: Suyun verimli kullanılmasını sağlamak, nehir ve göle atık suları borularına, kanallarına "ot" tıkamak.

Bafa için gerek yöresel gerekse ulusal çapta harekete geçen kişi ve kurumlar da çıkmaya başlamış. WWF-Türkiye ve Coca-Cola Türkiye de onlardan ikisi. Söke ve çevresinde "damla sulama" sistemine geçilmesini sağlayarak Bafa'ya daha çok su gitmesini temin amacıyla "Bafa'ya Su Ege'ye Bereket" projesini başlatmışlar. Orman Bakanlığı'nın planına entegre olacak bu proje ile, "damla sulama" konusunda pilot bir alan oluşturulacak, 12 köyde 3 bin çiftçiye eğitim verilecek.

Coca-Cola Türkiye Başkanı Ahmet Burak, üretimde ana girdilerinin su olduğunu, bu yüzden suya odaklı sosyal sorumluluk projelerine ağırlık verdiklerini söylüyor. WWF-Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı Genel Müdürü Dr. Filiz Demirayak da, yaşanan krize gönderme yaparak, "Küresel malî kriz de, küresel ısınma da tesadüfi değil. İkisi de kaynakları hoyratça kullanmanın, israf etmenin sonucu." diyor.

Sökeli çiftçi Abdullah Kavak, Söke Ovası'nda damla sulamaya geçen ilk çiftçilerden olduğunu anlatıyor. Kavak, bu sayede daha az elektrik, daha az su sarf etmeye başlamış, kullandığı suyun yüzde 70 azaldığını görmüş. "Vahşi sulama" olarak da adlandırılan salma sulamada bir dekinden 5.400 kilo mısır elde ederken, damla sulamada 8.700 kilo ürün almış. Kavak, "Masraflar düştü, verim arttı. Tarla sulamaya artık takım elbiseyle gidiyorum." diyor.

Kadri, kıymeti bilinmeyen güzelliklerin, imkan ve kaynakların kaybı mutlaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizin en az vurduğu sektör

Kadir Dikbaş 2008.11.25

Küresel krizin bizdeki tüketime etkisi artık belirginleşiyor. Satışlarda ciddi düşüşler var ve bunu, açıklanan veriler de teyit ediyor.

Bilhassa kredi kartı ile yapılan alışverişlerde bırakın artışı, düşüş görülüyor. Tüketici Güven Endeksi'ndeki gerileme, iç talebin önümüzdeki aylarda da sorunlu olacağını gösteriyor.

Evet kriz, her ülkeyi sarstığı gibi hayatın her alanını, ekonomideki her sektörü de etkiliyor. Ama bu etkinin dozu sektörden sektöre değişiyor. İlk çarpılan, gıda dışındaki sektörler. Otomobilden beyaz eşyaya kadar pek çok sektörün satışları büyük oranda düştü. Zorunlu ihtiyaç olmayan, alımı ertelenebilir ürünler ciddi darbe yedi. Gıda ise şimdiye kadar bu süreçten en az etkilenen sektör. Bundan sonra da muhtemelen öyle olacak.

Gıda, insanın hayatını sürdürebilmesi için vazgeçilmez bir sektör. En son tasarruf yapılacak alan. O yüzden krizlerden en az etkilenen gıda oluyor.

Bununla birlikte, sektörün yapısında ister istemez değişim yaşanıyor. Kriz dönemlerinde pahalı gıda markaları daha az satarken, daha ucuz olan ikincil markalara ve market markalarına ilgi artmaya başlıyor. Sektörde ciro bazında düşüşler görülürken, miktarda o ölçüde düşüş gözlenmiyor. Bu arada lüks ürünlerin tüketiminin azalması yanında lüks lokantaların daha az iş yapması vs. gibi gelişmeler de satışları etkiliyor.

Şu günlerde pahalı üründen ucuz ürüne geçiş yavaş yavaş kendini hissettiriyor. Daha ucuz olan markalar yanında, daha uygun olan ikame malları da devreye giriyor. Mesela insanlar, zeytinyağı tüketirken mısır ya da ayçiçeği yağına, pirinçten bulgur ya da makarnaya geçebiliyor.

Ayrıca sepetler küçülüyor, alışveriş aralığı daralıyor. Vatandaş bitirip tekrar alıyor. Tıpkı mağazaların, işyerlerinin artan finansman ihtiyacı sebebiyle stoksuz çalışması gibi.

12. mağazasını geçen hafta Konya'da açan toptancı market zinciri Metro'nun Türkiye Genel Müdürü Hakan Ergin, gıda dışı kalemlerdeki satışların düştüğünü ancak gıdada herhangi bir daralma olmadığını belirtiyor. Ergin, bakkallarla yaptıkları toplantıda da, son zamanlarda bakkalların satışlarının arttığını öğrendiklerini belirtiyor. Sebep, vatandaşın kredi kartıyla alışverişini bırakıp bakkallardan veresiye almaya başlaması.

Hakan Ergin, böyle dönemlerde "ucuzluk" yarışına girildiğini de belirterek "en ucuz" olma iddiasıyla tüketiciyi mağdur edecek birtakım yollara başvurulduğu uyarısında bulunuyor. Ne yazık ki, Türkiye, kriz dönemlerinde, içinde bal olmayan "bal"ların, içinde meyve özü bulunmayan "meyve suları"nın satıldığına şahit oldu. O yüzden, "indirimli" fiyatlara iki kere bakmak gerekiyor.

Piyasaya hareket getirmek, duran satışları canlandırmak ve bunu sağlıklı, kontrollü indirimlerle gerçekleştirmek için gayretler var. İstanbul Ticaret Odası (İTO) tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin desteğinde, "Alışveriş İçin Gün Bugün" sloganıyla alışverişini teşvik kampanyası başlatıldı. Açıklandığına göre, kampanyada yüzde 10 ile yüzde 70 arasında indirim söz konusu.

Bu indirimler, elinde parası olanlara gıda dışı alımları için de iyi bir fırsat. Ancak yine de ne kadar kampanya yapılırsa yapılsın, böyle dönemlerde alım gücündeki değişimin ve gelecek beklentisinin çok önemli olduğu unutulmamalı. Yayılan korku ve söylentiler, insanları alışverişten alıkoyuyor, talebini erteletiyor. İndirim olsa dahi. O yüzden, her şeyden önce beklentilerin iyi yönetilmesi, geleceğe dönük umutların zedelenmemesi gerekiyor.

Her şeye rağmen hayat devam ediyor. İnsanlar, bazı ihtiyaçlarını erteleyebiliyor ama yemeden içmeden geri durmuyor, durmayacak da. Belki gıda tüketim kalıplarında değişimler oluyor ama tüketim miktarı çok fazla değişmiyor, değişmeyecek.

Bu şartlara hızlı uyum sağlayıp ihtiyaçlara cevap verebilen üretici, pazarlamacı şirketler diğer kriz dönemlerinde olduğu gibi bu dönemden de kârlı çıkabilir. Şurası bir gerçek ki; kriz dönemleri bazı küçük firmaların çok sayıda marka arasından sıyrılıp yükseldiği dönemlerdir aynı zamanda. Sadece gıdada değil, başka sektörlerde de bu böyle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadolu'nun 'fırsatlar fotoğrafı'

Hep devletten bir şeyler beklemek yerine, "Acaba biz ne yapabiliriz?"in cevabını arasaydık herhalde bugün daha farklı bir noktada olurduk.

Toplumun, devletin çalışmalarına yön vermesi, katkıda bulunması ve tamamlaması şart. Sadece sosyal ve kültürel gelişmede değil ekonomik kalkınma için de sivil toplum kuruluşlarının üstleneceği roller hayati önem taşıyor. Tabii ki, kamu otoritelerinin de sivil toplumun yapacağı çalışmalara açık olması, destek vermesi lazım.

Düzenlediği geniş katılımlı dış ticaret zirveleriyle adını duyuran Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Konfederasyonu (TUSKON), yurtiçinde de önemli projelere imza atıyor. Konfederasyon, Uluslararası Sivil Toplum Destekleme ve Geliştirme Derneği'nin (USİDER) desteğiyle "İş Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Vizyon Geliştirme ve Bilinçlendirme Projesi"ni başlatmış. Çalışmanın iki ayağı var. Birincisi, iş dünyası sivil toplum kuruluşlarının sorunlarının tespiti ve çözüm arayışı. Diğeri de, bölgelerdeki ekonomik sorunların ve çözüm önerilerinin ortaya konulmasının yanında yatırım imkanlarının araştırılması.

TUSKON Başkan Yardımcısı Fuat Özbekli, 114 işadamı derneğini çatısı altında toplayan TUSKON'un 14 bin üyesiyle Türkiye'deki en yaygın sivil toplum kuruluşu olduğunu, bu özelliğiyle Anadolu'nun nabzını iyi tuttuğunu belirtiyor. Özbekli, şubatta başlattıkları projenin tamamlanmak üzere olduğunu, hazırlanacak "Türkiye Raporu"nun İstanbul'da yapılacak geniş katılımlı bir toplantı ile açıklanacağını söylüyor. Anlattığına göre, genel rapor iş dünyası sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra Anadolu'daki yatırım fırsatlarının, iş potansiyelinin fotoğrafını da çekecek, işadamlarına bir rehber olacak. Proje çerçevesinde yapılan anketin sonuçları da bu raporla birlikte duyurulacak.

Yedi coğrafi bölgede bütün illeri içine alan çalışma, Fatih Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ömer Çaha başkanlığındaki 13 kişilik bilim heyeti tarafından yürütülüyor. Çalışma yapılırken, yüz yüze görüşmeler, anketler de yapılıyor. Sadece TUSKON üyeleri değil, bölgelerdeki oda ve borsalar ile diğer iş dünyası STK'ları da araştırmaya dahil edilmiş, onların görüşleri de alınmış.

Bugüne kadar altı bölgedeki çalışmalar tamamlanmış. Yedincisi olan Karadeniz Bölgesi'ne ilişkin çalışma da, bitirilerek ilgili rapor, geçtiğimiz cumartesi günü Trabzon'da açıklandı. Raporda, STK'ların gözüyle bölgenin sanayi, tarım, hayvancılık, turizm ve altyapıya ilişkin sorunlar, yatırım imkanları ve çözüm önerileri ele alınıyor. Karadeniz İş Adamları Derneği (KARGİD) Başkanı Erkem Kayıkçıoğlu, ortak bir politika oluşturularak profesyonel veriler ışığında Karadeniz Bölgesi'nin sorunlarına çare aradıklarını söylüyor.

Prof. Dr. Ömer Çaha ise, sivil toplum örgütlerinin projeler geliştirerek, çözümler üreterek kamu otoritesinin bakışını değiştirebileceğini, zenginleştirebileceğini ifade ediyor. Çaha, bununla birlikte Anadolu'da kurulan STK'ların ciddi imkansızlık ve sıkıntılarla karşı karşıya olduğunu belirtiyor.

Son raporda da, bölge STK'larının sorunlarına ve çözüm önerilerine ayrıntılarıyla yer verilmiş. Bunların başında da profesyonel yönetim eksikliği ve maddi imkansızlıklar geliyor.

Ama bu imkansızlıklara rağmen son yıllarda bu dernekler aracılığıyla yapılan organizasyonlar, yurtiçi ve yurtdışı geziler pek çok yatırım fırsatı doğurmuş. Dernekler üyelerine, küresel vizyon ve refleks kazandırmada, yeni pazarlar bulmada önemli faydalar sağlamış. Örnekler çok. Sadece bir tanesini söyleyeyim. Mesela, 2006 yılında Samsun'da kurulu KASİAD'ın Malezya'ya yaptığı gezide, henüz kurulmamış tersaneye bile on yıllık sipariş alınmış.

Kısacası, Anadolu'da sayıları giderek artan iş dünyası sivil toplum kuruluşları, üyelerine önemli açılımlar sağlıyor, yeni pazarların, fırsatların kapısını aralıyor. Ve bütün bunlar sınırlı maddi imkanlar ve amatör ruhla

gerçekleştirilen çalışmalardan elde edilen kazanımlar. Katılımın artması, derneklerin maddi anlamda güçlü, çalışma prensiplerinde de daha profesyonel olması halinde, hem yöresel, hem de küresel arenada daha büyük işler başarılacağı açık.

Krizin herkesi etkilediği şu günlerde, Türkiye'nin bu tür açılımlara öncekinden daha fazla ihtiyacı var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İndirimler ve enflasyon

Kadir Dikbaş 2008.12.05

Önceki gün açıklanan veriler, enflasyonda yeni bir aşağı doğru seyrin habercisi. Kasım ayında tüketici fiyatları (TÜFE) yüzde 0,83 oranında yükselirken, üretici fiyatları (ÜFE) yüzde 0,03 oranında geriledi.

TÜFE'ye baktığımızda, mal grubu fiyatlarında yüzde 0,96, hizmet fiyatlarında da yüzde 0,46'lık yükseliş söz konusu. Ekim ayında bu rakamlar sırasıyla yüzde 3,3 ile yüzde 0,60 idi. Yani, mal fiyatları artış hızındaki gerileme, hizmet fiyatlarındakinden çok daha yüksek.

Negatif enflasyonun söz konusu olduğu ÜFE'de ise, tarım fiyatlarında yaşanan yüzde 1'lik düşüş dikkat çekiyor. Sanayide yüzde 0,19'luk artış yaşanırken onun alt kalemlerinden olan madencilikte yüzde 0,19, enerjide yüzde 7,82'lik yükseliş var. Ama imalat sanayii fiyatlarında yüzde 0,56'lık gerileme yaşanmış.

Üretici fiyatlarındaki durumu anlamak mümkün. Başta petrol olmak üzere dünya emtia fiyatlarındaki aşağı yönlü seyir, piyasadaki durgunluk, iç ve dış talebin zayıflaması ÜFE'yi aşağı çekmiş. Malını satamayan üretici fiyat kırmış. Düşen girdi maliyetleri de buna imkan sağlamış. Döviz kurundaki yükselişin etkileri, ithal emtia ve mamul fiyatlarındaki gerileme sebebiyle büyük ölçüde bertaraf olmuş.

Tüketici fiyatlarında ise biraz farklı bir durum göze çarpıyor. Zayıflayan talebe rağmen fiyatlarda o ölçüde iniş yok. Fiyatların artış hızı yavaşlamış ama üretici fiyatlarındaki gibi negatif enflasyon söz konusu değil.

"Durgunluk" deniliyor, "Tüketici alışverişi kesti" deniliyor. Ve bu yüzden, canlılığı artırmak için indirim kampanyaları düzenleniyor, çarşaf çarşaf gazete ilanları, TV reklamları, broşürler vs. yayınlanıyor ama bunların enflasyona yansımaları fazla görülüyor.

Tabloda, son üç yılın kasım ayı ile bu yılın ekim ayına ait enflasyon rakamları yer alıyor. Burada da görülebileceği gibi bazı tüketim kalemlerindeki fiyat artışı durgunluk falan tanımamış. Ev eşyası, giyim, konut, otel ve restoran ile eğlence sektörü buna örnek gösterilebilir.

Evet giyimde kasım ayı, fiyatların hep yüksek seyrettiği bir dönem ama yine de bu kriz havasında, kampanyalara rağmen fiyatların yüzde 2,6 yükseliş kaydetmesi ilginç. İnsanların en son kısacağı ihtiyaç kalemi olan gıdada bile fiyatlar yüzde 0,71 artarken, bazı mal ve hizmet fiyatlarında daha yüksek artış görülmesini anlamak zor.

Mesela eğlence ve kültür grubundaki fiyat artışı, 2006, 2007 Kasım aylarının, 2008 Ekim ayının üstünde. Yoksa, kriz geliyor diye insanlar kendini eğlenceye mi verdi?

Geçen ay yapılan yüzde 22,5'lik doğalgaz zammı, konut grubundaki enflasyonu yukarı çekmekle birlikte, akaryakıttaki indirimler ulaştırma kaleminde negatif fiyat artışı sağlamış. Böylece konutun yukarı taşıdığı ortalama, bir miktar aşağı inmiş.

Merkez Bankası (MB), enflasyon konusunda endişeli görünmüyor. Kademeli olarak düşmeye devam etmesini bekliyor. Daha önce kur yükselişleri karşısında sert tedbirlere başvuran banka, piyasadaki durgunluğu, emtia fiyatlarındaki düşüşü görerek bir süre önce faiz indirimine gitmişti. Kurdaki yüksek seviye devam etmesine rağmen MB, yeni bir faiz indiriminin sinyallerini veriyor. Çünkü başta enerji olmak üzere dünya emtia fiyatları düşmeye devam ediyor. Ayrıca ekonomideki daralma belirtileri güçlü. Sanayi üretimindeki düşüş, ihracattaki gerileme bunun habercisi.

Piyasalardaki canlılığı sadece kamu kesiminin tedbirleri değil, biraz da üretici ve satıcıların fedakârlıkları sağlayacak. Böyle olduğunda muhtemeldir ki, fiyatlar biraz daha aşağı inecek. İndikçe de canlılık artacak.

Alım gücünün düştüğü bir ortamda fiyatları düşürmeden satışları artırmak mümkün değil. Yüksek fiyata razı alıcılar her zaman çıkacaktır. Ama dar bir kesime değil, genele bakmak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Süper 'CEO'lar

Kadir Dikbaş 2008.12.12

Yaşanan küresel kriz, üst yöneticilerin (CEO) yönetim anlayışlarının, sorumluluklarının, aldıkları maaş ve ikramiyelerin sorgulanmasını da beraberinde getirdi. Krizde büyük pay sahibi olduğu düşünülen çok sayıda üst yönetici, tartışmaların odağında. Özellikle de banka yöneticileri.

Üst yöneticilerin aldıkları maaşlar sıradan maaşlar değil. Şirketine göre, aylık milyon dolarlık rakamlar söz konusu. Ayrıca maaşa ek olarak ödenen ikramiyeler, hisse senedi kazançları var ve gerçek maaşı gölgede bırakabiliyorlar.

Acaba dünyanın en çok kazanan yöneticileri hangi ülkede? Krizin patlak vermesiyle ortaya çıkan rakamlardan hareketle hemen "ABD" diyebiliriz, ama ilginçtir, araştırmalar öyle demiyor. Dev Amerikan şirketlerinin tepesindekiler için büyük rakamlar telaffuz edilse de genel durumun, ortalamanın farklı olduğu belirtiliyor.

Bu konularda araştırma yayınlayan uluslararası kuruluşlar var. Bunlardan biri, insan kaynakları danışmanlığı şirketi Hay Group. Şirket her yıl üst yöneticilerin net gelirlerini ortaya koyan bir araştırma yapıyor. Araştırmayla, vergi, satın alma gücü ve temel ihtiyaçların maliyeti gibi unsurlar göz önüne alınarak üst düzey yöneticilerin gelir seviyesi hesap ediliyor.

Son araştırmada, 2008 için ABD=100 baz alınarak yapılan hesaba göre, 51 ülkede üst yönetici ücretleri sıralamaya tabi tutulmuş. En yüksek gelir elde eden yöneticiler, sırasıyla Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Hong Kong'da. İlginçtir, ondan sonra beşinci sırayı Türkiye işgal ediyor. ABD ise 41'inci sırada. Türkiye'nin endeks değeri 189,2, ABD'ninki 100, İngiltere'ninki ise 88,9.

Hay Group'un geçen yılki araştırması, endeks değil dolar cinsinden açıklanmıştı. Buna göre, Türkiye'deki üst düzey yöneticilerin ortalama yıllık geliri 154,7 bin dolarla yine 5. olmuştu. ABD'deki rakam 104,9'da kalırken

Japonya'da 102,6, Güney Kore'de 97,9, İngiltere'de 86,4, İsveç'te ise 75,6 dolardı.

Bir başka çalışma da, yine bir uluslararası insan kaynakları şirketi olan Kelly Services'e ait. Dün basında yer alan haberlere göre, şirketin 33 ülkede çalışanlar üzerinde yaptığı araştırmada, en fazla ücret ödenen yöneticilerin Türkiye, Macaristan, İsviçre, Almanya, Finlandiya, Hollanda ve ABD'de olduğu tespit edilmiş. "Yöneticilerin Maaşları ve Performansları" konulu araştırmaya göre, Türk katılımcıların yüzde 63'ü üst düzey yöneticilerinin çok fazla ücret aldığını düşünüyor. Çalışmada, üst düzey yöneticilere ödenen yüksek maaştan duyulan rahatsızlığı kadın çalışanların erkeklerden daha fazla dile getirdiği ortaya konuyor. Ve çoğunluk, yöneticilerinin kendilerinden daha az çalıştığı kanaatinde.

Kelly Services Türkiye Genel Müdürü Taylan Kovanlıkaya, "Asgari ücretin hangi seviyede olduğunun bilindiği bir ülkede üst kademe yöneticilerle orta ve alt düzey çalışanlar arasındaki gelir eşitsizliğinin derinleşmesi de bu memnuniyetsizlik durumunu ortaya çıkartıyor." diyor.

Türkiye'de, Çin ve diğer Asya ülkeleri veya Afrika ülkeleri gösterilerek işgücü maliyetlerinin yüksekliğinden bahsedilir hep. Evet istihdam üzerindeki vergiler yüksek ama, işçiye, alt kademedeki çalışanlara verilen ücret gerek kendi ayarımızdaki ülkeler gerekse gelişmiş ülkelere baktığımızda oldukça düşük.

Ama bunun yanında görülüyor ki, yönetici ücretleri gelişmiş, gelişmemiş bütün ülkelerin önünde. Bunda bir tuhafılık olsa gerek.

Körfez ülkelerindeki, Avrupa'daki yüksek maaşlar anlaşılabilir. En fakir insanın hayat standardı bile bizdekinin çok üzerinde. TÜİK bayramdan iki gün önce açıkladı: "2007 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık yüzde 0,54'ü sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, yüzde 18,6'sı ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır."

Krizler, kayıplar yanında fırsatları da beraberinde getirir. Maddi ve manevi. İşte o fırsatlardan biri de, ayyuka çıkan çarpıklıkların, haksızlık ve adaletsizliklerin görülüp düzeltilmesidir.

ÜST YÖNETİCİ GELİR SIRALAMASI

Ülke.....Endeks

1- Katar.....241,7

2- BAE.....218,2

3- S. Arabistan....210,1

4- Hong Kong.....199,6

5- Türkiye.....189,2

6- Umman.....180,4

7- Kuveyt 179,0

8- Romanya.....168,6

9- Rusya.....163,7

10- Tayland.....162,0

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2009 bütçesi

Kadir Dikbaş 2008.12.19

2009 yılı Merkezî Yönetim Bütçesi görüşmelerine TBMM'de devam ediliyor. Yılbaşından itibaren YTL ibaresinin yerini TL alacağı için yeni bütçe TL cinsinden hazırlanmış.

2009 bütçesinin gelir tarafı 262,1 milyar, gider tarafı 248,8 milyar TL. Bütçe gelirlerinde yüzde 15,5, giderlerde ise yüzde 14,2'lik artış öngörülmüş. Toplanması hedeflenen vergi, yüzde 18 artışla 202,1 milyar TL.

Yeni bütçe büyüklükleriyle birlikte diğer ekonomik hedefler de belirleniyor. Buna göre, 2009'da yüzde 4'lük büyüme hedefleniyor. Enflasyon yüzde 7,5, cari açık 50,4 milyar TL. Dış ticaret açığında da daralma değil genişleme öngörülmüş.

Tespit edilen hedeflerinin tutması, öncelikle büyümenin devamına, gelirlerin yükselmesi, giderlerin de gelirlerden daha az artmasına bağlı.

Büyüme, bütçe gelirlerinin yüzde 81'ini oluşturan vergi gelirlerindeki artış için büyük önem taşıyor. Ekonomi büyüyecek, ticarî hareketlilik sürecek, kârlar elde edilecek ki, vergi tahakkuk etsin, tahsilat olsun.

Yaşanan küresel krizin etkilerini her geçen gün daha fazla hissediyoruz. Son iki aydaki gelişmeler ciddi bir yavaşlamaya işaret ediyor. Bu şartlar altında 2009 için yüzde 4 büyüme hedefinin tutturulması zor görünüyor.

Kaldı ki, 2008 rakamları da çok iyi sayılmaz. Hafta başında açıklanan yılın üçüncü çeyreğine ait GSMH büyüme rakamı yüzde 0,5. Yani büyüme durmuş vaziyette. Krizle birlikte, ilk çeyrekte yüzde 6,7 olan büyüme, ikinci çeyrekte yüzde 1,9'a oradan da sıfır noktasına doğru geriledi.

Muhtemeldir ki, dördüncü çeyrekte "negatif" bir rakamla karşı karşıya kalacağız. Bunun ilk işaretleri, sanayi üretimindeki gerileme ve ihracattaki sert düşüş. Bu demektir ki, 2008'deki büyüme yüzde 2 dolayında kalacak. Sıkıntının 2009'da da hissedileceği göz önünde bulundurulduğunda yüzde 4'lük büyüme hedefinin gerçekleşme ihtimali zayıf.

Büyümenin küçülmesi demek, ticarete, ekonomik faaliyetlerde daralma demek. Bu da daha az vergi geliri anlamına geliyor. Bugüne kadar yüksek kârlar açıklayan şirketler, daha az kâr ya da zarar açıklamaya hazırlanıyor. Emlak, otomobil, beyaz eşya vs. satışlarda ciddi düşüşler var. Bunların vergi gelirlerine yansısı kaçınılmaz.

2008'in son bütçe sonuçları, malî disiplin devam etmekle birlikte, bu yönde sinyaller veriyor. Mesela geçen kasım ayında, geçen yılın aynı dönemine göre, dahilde alınan KDV yüzde 21,1, ÖTV ise yüzde 8,9 oranında gerileme kaydetmiş. Toplam vergi tahsilatındaki düşüşse yüzde 6.

Dolayısıyla, vergi gelirlerinde yüzde 18'lik artış kolay bir hedef görünmüyor.

Bu yüzdendir ki, IMF ile yapılacak anlaşmada, Türkiye her ne kadar yatırımlardan taviz vermeyeceğim dese de, gelir artırıcı ve gider kısıcı ek tedbirler öne çıkabilir.

Ayrıca özelleştirmeden elde edilen ve bütçeye aktarılan gelirlerin, bu küresel konjonktürde, önceki dönemlerdeki kadar yüksek olması zor.

Bu yılın sonunda 51,5 milyar dolar olması tahmin edilen cari işlemler açığının 2009'da da 50,4 milyar dolar olacağı öngörülmüş. Dış ticaret açığının da büyüyeceği varsayılıyor. Oysa, yayılan küresel durgunlukla birlikte dünya enerji ve emtia fiyatları gerilemeye devam ediyor. İthalatın ihracatla birlikte önemli oranda düşmesi bekleniyor.

Anlaşılan o ki, 20 Ekim'de TBMM'ye sunulan bütçe tasarısı, krizin hem dünyayı hem Türkiye'yi fazla etkileyeceği varsayımına binaen hazırlanmış. Dileriz öyle olur ama, son iki aydaki gelişmeler çok sıkı tedbirler alınmasını gerekli kılıyor.

Bütçenin hazırlanıp Meclis'e sunulduğu tarihlerde hava, bugünkünden daha iyi görünüyordu. Şu anda dünya ciddi bir durgunlukla karşı karşıya. Bütün ülkeler büyüme hedeflerini küçültüyor, faiz indiriyor. ABD Merkez Bankası, faiz oranlarını beklenmedik bir şekilde yüzde 0,25'e indirdi.

Elbette karamsar olmayacağız ama pozisyonumuzu da yaşanan gerçeklere göre almamız, yol haritamızı buna göre belirlememiz gerekiyor. Ayağımızı yorganımıza göre uzatmak, küresel fırtınadan göreceğimiz zararı en aza indirebilmek için.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF'nin endişesi

Kadir Dikbaş 2008.12.23

Uluslararası Para Fonu (IMF), daha önceden yüzde 3 olarak öngördüğü küresel büyüme tahminini kriz dolayısıyla, kasım ayında yüzde 2,2'ye çekmişti.

Fon, ocak ayında yapacağı yeni tahminde oranı biraz daha düşürmeyi planlıyor. IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn, "2009 gerçekten daha kötü bir yıl olacak. Özellikle bizim tahminler yüzünden endişeliyim, zaten çok karanlık ve yeterli mali teşvik uygulanmazsa daha da karanlık olabilir." diyor, herkesin acı çekeceği uyarısında bulunuyor.

1997 Asya krizinde kötü bir performans sergileyen, yazdığı reçetelerin krizi tetiklediği suçlamasıyla karşı karşıya kalan IMF bu sefer, benzeri bir suçlamanın muhatabı değil. Çünkü krizin kaynağı ABD, IMF programı uygulayan bir ülke ya da ülkeler değil. O yüzden rahat.

Bu seferki sıkıntısı, kaynak. Krizin gelişmekte olan ülkeleri de sarmasıyla birlikte arka arkaya gelen borç taleplerini cevaplamakta zorlanıyor. Bilhassa, Körfez ülkelerinden ve Japonya'dan takviye bekliyor.

Fon, şimdiye kadar krizden zarar gören 4 ülkeye acil kredi açtı. İlk ve en yüklü yardım, 5 Kasım'da alınan kararla Ukrayna'ya yapıldı. Meblağ, 16,4 milyar dolar. Arkasından AB üyesi Macaristan'a 15,7, İzlanda'ya 2,1 ve Pakistan'a 7,6 milyar dolar kredi açıldı.

Bazıları için Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin de devreye girdiği bu ülkelerin ortak yanı, dış borç yükümlülüğünü yerine getirmekte zorlanması. Bilhassa devletin borç yükümlülüklerini yerine getirebilmesi ve

cari işlemler açığının kapatılabilmesi, yabancı sermaye ve yeni dış borç girişinin devamına bağlı.

IMF'nin görüşme halinde olduğu çok sayıda ülke var. Letonya, Sırbistan, Bulgaristan ve Türkiye onlardan bazıları.

IMF acil finansman mekanizmasını 1997 Asya krizinde işletmeye başlamış, bu krizde dört ülkeye, Tayland, Filipinler, Endonezya ve G. Kore'ye destek sağlamıştı. Yaşanmakta olan büyük krizde ise, sayı şimdiden dörde ulaştı. Ve anlaşılıyor ki, sayı daha da artacak.

Bunlar kriz sebebiyle açılan acil krediler. Fon'un başka programlar çerçevesinde açtığı krediler de var muhakkak.

IMF ile anlaşma masasına oturmaya hazırlanan ülkelerden biri de Türkiye. Yeni bir anlaşmanın ön çalışmaları için Kurban Bayramı sonrası Ankara'ya gelmesi beklenen IMF heyetinin programı ocak ayına kaldı. Alınacak kredinin miktarı henüz belli değil. 20-25 milyar dolara kadar çıkaranlar var. Eğer doğru çıkarsa, bizim yapacağımız anlaşma, krizin başladığı günden bu yana IMF'nin yaptığı en yüklü anlaşma olacak.

Türkiye, 1947'de üye olduğu IMF ile ilk 'stand-by', yani 'destekleme' programını 1958'de uygulamaya koymuştu. O tarihten beri yapılan kredili ya da kredisiz anlaşma sayısı 20'yi buldu. Kullanılan kaynaksa 48 milyar dolar. Yakında imzalanması muhtemel anlaşma, 21. anlaşma olacak.

IMF'ye borcumuz 2001 krizinde alınan krediyle zirve yapmıştı. Dilim dilim yapılan aktarmalarla borç stoku 2003 sonunda 24 milyar dolarla zirveye çıktı. Yapılan geri ödemeler neticesinde, IMF'ye olan borç 2008 Haziran sonunda 10 milyar dolar seviyesine geriledi.

İnsanların etkilerini 2009'da daha fazla hissedeceği küresel kriz, bütün dünyayı etkisi altına alıyor. Bu görülmedik kriz, yapısı itibarıyla IMF'yi de farklı davranmaya sevk ediyor. Fon, öncekinden daha esnek. En azından bazı Avrupa ülkeleriyle yaptığı anlaşmalarda öyle görünüyor.

Bu yüzden, Türkiye ile görüşmelerinde de, yeni bir yaklaşım sergilemesi, aşırı tasarruf önermemesi, büyüme ve istihdamı destekleyen kamu yatırımlarına, yatırım teşviklerine itiraz etmemesi bekleniyor.

IMF reçeteleri, hep tartışılan modeller. Bu kriz, bu bakımdan IMF için de önemli bir "imtihan" niteliğinde. Evet IMF politikalarında bazı esneklikler fark ediliyor ama bu, "IMF'nin görevi, kredi talebinde bulunan çevre ülkeleri değil, merkezdekileri kurtarmak" iddialarını ortadan kaldırmış değil. Acaba IMF gerçekten değiştiği için mi böyle davranıyor, yoksa "merkezi kurtarma"nın gereği bu sefer böyle olduğu için mi?

Herhalde, bunu yaşayıp göreceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Soğuktan donanı buzla ovmak

Kadir Dikbaş 2008.12.30

2008'de dünya görülmedik bir mali krizle çalkalandı, 2009'da da reel ekonomiler sallanacağı benziyor. Büyüme ve istihdamdaki sorunlar iyice belirginleşti.

Son açıklanan veriler, bazı ülkelerdeki durgunluk ve deflasyon (talebin arzın gerisinde kalması sonucu fiyatlar genel seviyesinin düşmesi) korkularını artırıyor. Bu manzara, hükümetleri peş peşe faiz indirmeye sevk ediyor.

ABD Merkez Bankası (FED), faiz oranlarını bir süre önce 75 baz puan birden indirerek yüzde 1'den yüzde 0-0,25 aralığına çekti. Ve küresel mali krizin başladığı 2007 yılı ortasından bu yana faizleri yüzde 4,25'ten yüzde 0'a indirmiş oldu. 'Büyük Buhran'ın yaşandığı 1930'da bile faizler bu kadar düşük değildi.

FED'in kararından kısa süre sonra, dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Japonya'nın Merkez Bankası da harekete geçti. Giderek derinleşen ekonomik durgunluğu önleyebilmek için faizleri yüzde 0,3'ten yüzde 0,1'e indirdi.

İki ülkede de, satışlarda, üretimde ve istihdamda ciddi düşüşler söz konusu. Başta İngiltere olmak üzere bazı Avrupa ülkelerindeki durum da parlak değil.

Bu manzara, ülkeleri piyasalara para pompalamaya sevk ediyor. Yani aşırı likidite ve borçlanmanın, olmayanı harcama ve harcatma yöntemlerinin yol açtığı krizden çıkabilmek için başvurulacak çare; kısılan kredi musluklarını yeniden açmak, likiditeyi artırmak, piyasalara ucuz para pompalamak. Bir anlamda dünya 'soğuktan donanı buzla ovuyor'.

Soğuktan donan bir insanın vücut ısını bir den yükseltip ona zarar vermemek için önce buzla ovulur, sonra ortam sıcaklığı yavaş yavaş yükseltilir. Ovma işlemini yaparken de dikkatli olmak, bir müddet sonra kesmek gerekir.

Bir süre önce İstanbul'da düzenlenen 'Küreselleşme, Enflasyon ve Para Politikası' konulu uluslararası konferansta konuşan İngiltere Merkez Bankası Başkan Yardımcısı Charles Bean, mevcut krizin geçmişten gelen krizlerle ilişkili olduğuna dikkat çekip şunları söylemişti: "Çin'in ihracata dayalı büyüme ve yüksek tasarruf politikası, onların kendi tarihi açısından mantıklı görünüyor ama bu dünyanın geri kalanı, özellikle de ABD açısından önemli bir cari hesap açığı taşımak anlamına geliyordu. Aynı şekilde FED'in uzun vadeli faiz oranlarını düşük tutma isteği ve deflasyon tehdidiyle bu şekilde mücadele etmek, bu on yılın başında büyümedeki düşüşlerle başa çıkmak için anlaşılır politikalar dı. Bütün bunlar, ulusal açıdan makuldü ama bunların sonucunda dünyada bir denge oluştu. Birtakım ucuz fonlar kendilerine başka yerler aradı. Konut piyasasına yöneldiler. Buradan öğrenilecek derslerden biri de şu: Ulusal açıdan rasyonel politikaların uygulanması, her zaman herkesi tatmin edecek bir denge oluşacağı anlamına gelmiyor."

Şimdi, bazı ülkelerin yaptığı sert faiz indirimleri de ister istemez, 'Acaba yeni bir krizin temelleri mi atılıyor?' sorusunu beraberinde getiriyor. Bence, bu soru üzerinde durmakta fayda var. Bu noktaya neden ve nasıl geldiğinin hem yerel, hem küresel çapta iyi analiz edilmesi lazım.

Türkiye'de de son yıllarda bankalar, dünyadaki ucuz para sayesinde, bol kredi dağıttı ve muslukları sonuna kadar açtı. Devlet borç yükünü azaltırken özel sektör ciddi şekilde borçlandı. Tasarruf yok, borç had safhada.

Şimdi yine diyoruz ki, bankalar kredi musluklarını kısasın, eskisi gibi devam etsin. Çünkü yatırımların, harcamaların ve alışverişin durması, buna bağlı olarak da üretimin ve istihdamın zarar görmesi sorunuyla karşı karşıyayız. Ekonomiyi harekete geçirmek için tüketmek ve harcamak gerekiyor, ama diğer yandan da tasarrufa ihtiyacımız var.

Çarklar durunca, para ucuz da olsa kimse tüketmek istemiyor. Yatırımcı beklemeye geçiyor, borçlu borcunu ödeme telaşına düşüyor, parası olan da 'ileride ne olur' endişesine kapılıyor. Bu yüzden, bir süre daha sıkıntının devam etmesi, 2009'un ilk aylarının çok kolay geçmeyeceği anlaşıyor. Ama yaz aylarında muhtemelen işler açılmaya başlayacak.

2008 nasıl hatırlanacak?

Kadir Dikbaş 2009.01.02

Dün 2008'i geride bırakıp 2009'a girdik. Şüphesiz ki, 2008 bütün dünya için "kriz yılı" olarak tarihe geçecek. Aynen 1929 gibi.

Tutsat (mortgage) kredileriyle başlayan mali kriz, ABD'den hemen sonra Avrupa'yı vurdu. Piyasalardaki kayıplar trilyonlarca dolar oldu. Dev finans şirketleri iflas etti. Kapitalist dünya, devlet müdahalesiyle bir tanıştı, "pir" tanıştı. Batıklar kurtarıldı, trilyonluk yardım paketleri açıklandı.

Mali piyasalardaki çöküntü çok geçmeden reel kesime yansıdı. Başta otomotiv şirketleri olmak üzere çok sayıda şirket iflasa sürüklendi. Kriz, şimdi de gelişmekte olan ülkeleri vuruyor. Onlarca ülke, mali destek için IMF kapısında.

Başlangıç noktası "konut piyasası" olsa da yaşananların, temelde ölçsüzlük, açgözlülük ve kontrolsüzlüğün krizi olduğu inkar edilmeyen bir gerçek. Muhakkak ki bu "sentetik" felaket, daha iyiyi arayan akademisyenlere yıllar boyu iyi bir malzeme ve tecrübe, binlerce doktora tezine de konu olacak.

Kanaatimce paniğin zirve noktası, Amerikan kapitalizminin 158 yıllık "çınarı" olan yatırım bankası Lehman Brothers'ın iflas ettiği andı. Önemli bir dönüm noktasıydı bu. Diğer bir dönüm noktası da, krizin reel sektöre vurmaya başlamasıyla birlikte dev otomotiv şirketlerinin iflasa sürüklenmesi.

Boyutlarının 50 milyar doları bulduğu söylenen "Ponzi Oyunu" yolsuzluğu ise, açgözlülük ve kontrolsüzlüğün hangi boyutlara ulaştığını göstermesi bakımından, çok anlamlı. Oyunun aktörü Bernard Madoff, ülkenin sermaye piyasası kuruluna (SEC) birkaç yıl önce ihbar edilmiş ama hiçbir işlem yapılmamış. Krizle birlikte yolsuzluk ortaya çıktı, SEC özür diledi ama iş işten geçmişti artık.

Bu üç olay içinde, otomotiv sektörünün kurtarılmasıyla ilgili olarak yaşananlar, özellikle vurgulanması gereken bir konu. General Motors'un üst yöneticisi Rick Wagoner, Ford yöneticisi Alan Mullaly ve Chrysler yöneticisi Bob Nardelli'nin ABD Kongresi'nden milyarlarca dolarlık yardım istemek için Detroit'ten Washington'a özel jetleriyle gitmeleri, tam bir ibret vesikası. Bu yöneticiler, kriz sebebiyle onlarca fabrikanın kapatılmasına, binlerce çalışanın da işten çıkarılmasına karar vermişti. Sonunda batmamak için devletten yardım ister duruma düşmüşler ama tarzlarında hâlâ değişen bir şey yoktu. Derler ya, "Ayrarı yok içmeye..." Bu, ondan da beter: Ayrarı yok içmeye jetle gider dilenmeye...

Amerikan Fortune Dergisi, bu olayı, 2008'in en saçma olayı seçmiş. Dergi konuya, "Gülsek mi, ağlasak mı bilmiyoruz" diye giriyor.

Olay, krizle su yüzüne çıkan "Küresel CEO fiyaskosu"nun da güzel bir göstergesi. Ve muhtemeldir ki, yıllarca fıkra gibi anlatılacak.

Türkiye'ye bakınca, 1923'ten bu yana irili ufaklı 15 kriz yaşadığımızı görüyoruz. Son kriz, 16. olacak. İlk kriz 1929 "Büyük Buhran" yüzündendi, şimdiki de ikinci "Büyük Buhran" sebebiyle.

Bu acı tecrübelerin çoğunda, içerideki bazı yanlış politikalarla dıştan gelen dalgaların birleştiğini görüyoruz. Bunun birkaç istisnası var. En önemlisi de, 2001 krizi. Ne yazık ki bu kriz, Cumhuriyet tarihinin en büyük krizi olarak iktisat tarihimizdeki yerini aldı.

2008 küresel krizinde, şu ana kadar büyük bir çalkantı yaşamadık. Evet dolar yüzde 32 yükseldi, borsa yüzde 52 değer kaybetti ama bazı ülkelerdeki panik ve batıkları görmedik. Mali piyasalar 2008'deki fırtınayı atlattı. Sıkıntı reel sektörde. Kredilerdeki daralma, iç ve dış pazardaki durgunluk, büyüme ve istihdamı etkiliyor. Ama Türkiye, süreci iyi yönettiği takdirde reel ekonomideki olumsuzlukları da en aza indirebilir.

2008'in son günlerinde kan gölüne çevrilen Gazze'deki insanların da insanca yaşayıp gülebildiği, zulmün, vurdumduymazlığın, yoksulluğun, yolsuzluğun, ölçsüzlük ve açgözlülüğün son bulduğu bir dünya dileğiyle, herkese hayırlı ve güzel bir 2009 dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eksi enflasyon dönemi

Kadir Dikbaş 2009.01.06

Merkez Bankası, 2008 enflasyon hedefini tutturamadı. Yıllık rakam tüketici fiyatlarında (TÜFE) yüzde 10,06, üretici fiyatlarında (ÜFE) yüzde 8,11 olarak gerçekleşti.

Her ne kadar yılın tamamı böyle görünse de, son aylardaki seyir hızlı bir gerilemeyi yansıtıyor. Yılın ilk yarısı ile ikinci yarısı arasında neredeyse iki katı bulan fark var.

O yüzden devlet memurları, sözleşmeliler ve emekliler, yılın ikinci yarısı için enflasyon farkı alamayacak. Çünkü temmuz-aralık dönemindeki 6 aylık enflasyon yüzde 3,84 ve enflasyon farkında baz alınan yüzde 4 oranının altında. Yılın ilk yarısında enflasyon yüzde 6 civarında gerçekleşmiş ve yüzde 1,92'lik ek zam yapılmıştı.

Kasım ayında TÜFE yüzde 0,83, ÜFE yüzde -0,03 idi. Aralık ayında ise hem TÜFE hem ÜFE'de negatif (eksi) oran söz konusu. Sırasıyla yüzde -0,41, yüzde -3,54. Yani fiyatlar genel seviyesinde yükseliş değil, düşüş söz konusu.

Zayıflayan iç ve dış talep, düşen dünya emtia fiyatları, kur etkisinin sınırlı kalması enflasyonla mücadeleyi kolaylaştırmış görünüyor. Hem mal hem hizmet fiyatlarında yavaşlama var.

Petrol ve diğer emtia fiyatlarındaki düşüş, aşağı yönlü seyir destekliyor. Talepteki ciddi zayıflama ve maliyetlerdeki düşüş sebebiyle hizmet grubunda da yavaşlama kaydediliyor.

Merkez Bankası da, talep şartlarındaki zayıflamaya paralel olarak hizmet fiyatlarında gözlenen yavaşlamanın genele yayılarak sürdüğünü belirtiyor, "Önümüzdeki dönemde enflasyonun kademeli olarak düşüşünü sürdürmesi beklenmektedir." tespitini yapıyor.

Sonuçlar enflasyon açısından olumlu görünmekle birlikte, üretim ve istihdam açısından olumsuz bir durumun yansıması. Enflasyonun ekonomik durgunlukla birlikte hızlı düşüş kaydetmesi, çok da sevinilecek bir durum değil. Bu, sadece bizim değil, başta ABD ve Avrupa olmak üzere pek çok ekonominin de sıkıntısı.

Aralık ayı sonu verilerine göre, ihracatımızdaki 2008 hedefi tutmuş, hatta aşılmış ama, kasım ve aralık aylarında ciddi bir gerileme ile karşı karşıyayız. Kasımda yüzde 17,5 olan daralma, aralıkta yüzde 25'e çıkmış.

Büyümede de önemli ölçüde daralma bekleniyor. Üçüncü çeyrekte neredeyse sıfır (yüzde 0,5) ekonomik büyüme kaydedilmişti. Dördüncü çeyrekte oranın negatif (eksi) olacağı, yani büyüme değil küçülme olacağı kesin. Bu gelişmelere paralel olarak işsizlik oranı da yükseliyor.

Ekonomideki daralmanın derinleştğini gören dünya ülkeleri peş peşe faiz indiriyor. ABD, Japonya gibi ülkelerdeki faizler sıfır seviyesine yakın bir noktada. Bu hafta yapacağı toplantıda İngiltere Merkez Bankası'nın da sert bir indirim yapması, faiz oranını tarihinin en düşük seviyesine, yüzde 1'e çekmesi bekleniyor.

Bu şartlarda TC Merkez Bankası'ndan beklenen de yeni bir faiz indirimi. Banka, son olarak 18 Aralık 2008'de yaptığı toplantıda, gecelik borçlanma faiz oranını yüzde 16,25'ten yüzde 15'e, borç verme faiz oranını da yüzde 18,75'ten yüzde 17,5'e indirmişti.

Buna rağmen, enflasyonla faizler yan yana konulduğunda Türkiye hâlâ en yüksek reel faizi veren ülkeler arasında. Oran, yüzde 7'nin üzerinde. Faiz indiriminde geç kalmak sıkıntıları artırabilir. İndirim, krize karşı kullanılabilecek en etkili silahlardan biri.

Durgunluğun arttığı, enflasyonun hızla aşağı indiği bir ekonomide, faizler yüksek kalmaya devam ediyorsa üretimin cazibesi kalmaz. Faiz gelirini, rantı değil üretimi teşvik için faizleri aşağı çekmek gerekiyor. Aksi takdirde, Türkiye enflasyonda çok iyi bir noktaya gelebilir ama bunun ekonomiye ve istihdama faturası ağır olabilir. Bugüne kadar yaşadığımız krizlerin çoğunda iç talep daralsa da ihracat artmış, üretimi desteklemişti. Ama şimdi bütün dünya krizde ve dış talepte de en az iç talep kadar daralma yaşanıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyaya 'Baltık'la bakınca...

Kadir Dikbaş 2009.01.09

Dünya mali piyasalarındaki büyük çalkantı kesildi, borsa endeksleri her gün hop oturup hop kalkmıyor artık. Şimdi reel ekonomiler sarsılıyor. Büyüme, enflasyon, ticaret, tüketici güveni ve daha pek çok gösterge tepetaklak gidiyor, işsizlik artıyor. Peki, bu seyir nereye kadar devam edecek?

Bu sorunun cevabı ülkeden ülkeye değişiklik arz etse de dünya geneli için bir gerçek var ki, o da ciddi bir ekonomik durgunluğun yaşanmakta olduğu.

Bildiğimiz göstergeler ve veriler, geride bıraktığımız dönemin fotoğrafını çekiyor ve pek çoğumuz hadiselerden iş işten geçtikten sonra haberdar oluyoruz.

Dünya ekonomisinin bugününü ve önümüzdeki dönemde ne olacağını gösteren çok önemli bir endeks var: Baltık Kuru Yük Endeksi (Baltic Dry Index). Pek bilinmeyen bu endeks, Londra merkezli bir şirket tarafından hesaplanıyor. Mevcut durumu yansıttığı gibi geleceğin işaretlerini veriyor. Bu endekse bakarak dünyadaki ekonomik faaliyetlerin seyrini takip etmek mümkün. Ayrıca spekülasyona kapalı bir alan. Yükü taşıyacak gemi ile yük sahibinin vereceği fiyatlar sanal değil reel bir alışverişin ürünü.

İlk bakışta Baltık Denizi'yle ilgili bir endeks gibi algılsa da alakası yok. Endeksin geçmişi 18. yüzyıla kadar uzanıyor ve Londra'nın finans merkezi konumundaki 'Virginia&Baltick Cafe'de kurulmuş olmasından dolayı Baltık adını taşıyor.

Endeks, demir cevheri, çelik, hububat, çimento, kömür ve bakır gibi sanayi üretiminde kullanılan temel hammaddelerin taşıma maliyetini yansıtıyor. Her gün bu malların 26 ayrı rotadaki nakliye fiyatları derlenip ortalama bir veri haline getiriliyor. Hesaba konteyner ve mamul taşımacılığı dahil değil.

Endekste 2008 Haziran ayından sonra (mali piyasalardaki çöküşten birkaç ay önce) keskin bir düşüş dikkati çekiyor. Sebep, kendini hissettirmeye başlayan yavaşlama. ABD ve Avrupa'da ekonomiler yavaşlamaya başlayınca hammadde talebi azaldı. Sıkıntılar, Çin ekonomisini de sarınca hava iyice bozuldu. Taşımacılık ağır darbe yedi. Endeks görülmedik bir düşüş yaşadı.

Mesela 100 bin tonu aşan gemiler için oluşturulan endeks (BCI), haziran ayında tarihî rekor kırarak zirve yapmıştı. Fakat bu zirve noktasından sonra gerileme başladı ve yüzde 90'ı aşan bir kayıpla son 22 yılın en düşük seviyesini gördü. Günlük kiralama ücreti 220 bin doların üstünde olan büyük (cape size) bir geminin kirası aralık ayında 3 bin dolara kadar düştü. Bu ise geminin sigorta ve işletme giderlerini karşılamayan bir rakam. Bu yüzden, limanlar boş bekleyen gemilerle dolmaya başladı. Büyük miktarda hammadde alımları kesildiği için en fazla zararı da büyük gemiler gördü.

Yavaşlama ve durgunluğun sonucu olarak, sadece hammadde değil, mamul ticareti de daraldı, daralmaya devam ediyor. Japonya ve Çin'den Almanya'ya kadar dev ekonomilerin ihracat ve ithalatında önemli oranda küçülme söz konusu. Türkiye de üzerine düşen payı alıyor.

Bu durum, gemi inşa sanayiini de vuruyor tabii ki. Yeni sipariş yok. Yapılan siparişlerde iptaller görülüyor. İkinci el fiyatlar da düşüyor. Türkiye'de de benzer bir gelişme söz konusu. Bazı iptaller, ertelemeler yaşanıyor.

Baltık endeksi düşe düşe, dibe yakın bir noktaya kadar gelip durmuştu. Bedava taşımacılık olmayacağına göre, daha aşağı inmesi mümkün değildi çünkü. Sonra bir miktar yükseldi; ama rakam, hâlâ hazirandakinin yüzde 5'i bile değil. Eğer bu endekste hızlı bir yükselme görürsek, işlerin normale dönmekte olduğundan bahsedebiliriz. Türkiye'yi dünyadan bağımsız düşünmek imkânsız, böyle bir yükseliş bizde de üretim ve ihracatın düzelmeye başladığının habercisi olacaktır. Yani krizin bittiği, yükselişin başladığı haberini önce gemicilerden ve tersanecilerden alacağız. O yüzden bu endeksi yakından takip etmekte fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanayide durum

Kadir Dikbaş 2009.01.13

Batılı ülkeler başta olmak üzere dünya ekonomilerindeki daralma hız kazandı. Gelişmeler, Türkiye'yi de etkiliyor. İç ve dış talep daralınca ister istemez üretim de aşağı doğru yöneldi.

Geçen hafta kasım ayına ilişkin sanayi üretimi verileri açıklandı. Sonuç, yüzde 13,9 gerileme. İmalat sanayiindeki oran yüzde -15,5.

Ve ağustos ayından bu yana üretimde artış değil, düşüş kaydediliyor. Tabloda da görüleceği gibi, ağustosta imalat sanayiinde yüzde 4,9 olan küçülme, kasımda yüzde 15,5'e ulaşmış.

Kasım böyle, aralık ayındaki durum da muhtemelen çok farklı olmayacak. Bunun için aralık ayı kapasite kullanımına bakmak gerekiyor. Kapasite kullanımı, sanayi üretiminin öncü göstergesi çünkü.

TÜİK, dün kapasite kullanım oranlarındaki gelişmeyi, sanayi üretimindeki eğilimleri açıkladı. Buna göre, imalat sanayiindeki kapasite kullanım oranı aralık ayında, geçen yılın aynı ayına göre 16,4 puan azalarak yüzde 64,7 seviyesine düşmüş. Bir önceki aya baktığımızda da kapasite kullanımının yüzde 72,9'dan bu noktaya geldiğini

görüyoruz. Kapasite kullanım oranı mayıs ayından bu yana devamlı surette önceki yılın altında seyrediyor ama en sert düşüş aralık ayına ait.

Verilere göre, en düşük kapasite ile çalışan sektör, yüzde 43,3 ile büro, muhasebe bilgi işlemleri makineleri imalatı. Hemen arkasında yüzde 44,7 ile otomotiv sektörü var. Yani bu iki sektör, kurulu kapasitenin yarısını bile çalıştırmamış geçen ay.

İmalat sanayiindeki kapasite kullanımı ile imalat sanayii üretimi arasındaki ilişkiye bakacak olursak, mesela ekim ayında kapasite kullanımında 6,4 puanlık gerilemeye karşılık sanayi üretiminde yüzde 8,6'lık düşüş kaydedilmiş. Kasım ayında da kapasite kullanımında 9,7 puan, üretimde ise yüzde 15,5'lik daralma var.

Aralık ayı kapasite kullanım oranındaki 16,4 puanlık küçülme, söz konusu aya ait üretimde de yüzde 10'u aşan bir daralmanın olacağı sinyali veriyor.

Peki neden böyle?

Hatırlanacağı gibi, kapatma davası ve iç siyasi gelişmelerle birlikte iç talepteki daralma kendini hissettirmeye başlamıştı. Buna sonradan küresel kriz eklendi. Ve şimdi bütün dünyayı saran durgunluk dalgası bizim kıyılarımızı da aşındırıyor.

İşyerlerinin tam kapasite ile çalışmamasının sebepleri arasında ilk sırayı iç talep yetersizliği (yüzde 45,9'u) alıyor. Sonra dış talepteki daralma (yüzde 21,3) geliyor. Onun peşinden de mali imkansızlıklar (yüzde 10,2) takip ediyor.

Boşalan kapasite ve üretimin azalması ise işsizliğin ve ekonomik küçülmenin habercisi. Ayrıca, kamu maliyesi açısından vergi gelirlerinde düşüş demek. Ticaret zayıflayıp kârlar düşünce dolaylı ve dolaysız vergi de azalıyor.

Çözüm için, ne yapıp edip dış pazarları zorlamak, ihracatı teşvik etmek gerekiyor. İçeriye dönük olarak da, parası olanı yatırıma ve harcamaya yöneltmek. Unutulmamalıdır ki, böyle dönemler parası olanlar için bulunmaz yatırım fırsatlarıdır aynı zamanda. Parayı elde tutmanın manası yok. Eğer geleceğe dönük bir fırsat görünüyorsa gecikmeden adımı atmak, ekonominin durduğu dönemde düşük maliyetle yatırımı tamamlayıp, kriz biter bitmez pazara ilk çıkan olmak iyi bir hamle olsa gerek.

Bu arada reel sektörün finansman maliyetlerinin aşağı çekilmesi büyük önem taşıyor. Artık ekonominin durduğu bir notada faizleri yüksek tutarak döviz kurunu baskı altına alıp enflasyonu önleme girişimi ekonomiye zarar veriyor. Kaldı ki, kur yükselse de dünya emtia fiyatları daha fazla değer kaybetti. Mesela petrol fiyatları. Bu yüzden ki, sanayiciler Merkez Bankası'ndan ısrarla ciddi bir faiz indirimi bekliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silivri olmasaydı

Kadir Dikbaş 2009.01.16

Rusya ile Ukrayna arasındaki doğalgaz krizi uzadıkça Avrupa daha fazla üşüyor. İthalatta büyük ölçüde Rusya'ya bağımlı olan bazı ülkelerde, okullar ve kamu binaları bile tatil edildi. Krizden en fazla etkilenen ülkeler Bulgaristan, Slovakya ve Moldova.

Türkiye'de ise şu ana kadar ne ısıtmada ne de sanayide ve elektrik üretiminde kesinti söz konusu. Krizin iyi yönetildiğini kabul etmeliyiz. Öncelikle, sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) terminalleri tam kapasiteyle çalıştırılmaya başladı, yeni siparişler verildi. Rusya'dan gelen ikinci hattan daha fazla gaz istendi. Depolar çalıştırıldı. İkili yakıt kullanan termik santrallerde ikinci yakıta geçilirken barajlarda kullanılmayan kapasiteler devreye sokuldu.

Burada 2007 Temmuz ayında gerçekleşen iki önemli olayın bu krizi atlatmamızda büyük pay sahibi olduğu bir gerçek. Birincisi Azerbaycan gazını Türkiye'ye ulaştıran boru hattının devreye girmesi, diğeri de Silivri'deki ilk doğalgaz yeraltı deposunun açılışı. Bunlara ilave olarak, ekonomik kriz sebebiyle doğalgaz ve elektrik tüketiminde düşüş yaşandığını da belirtmeliyiz.

Kriz olsa da olmasa da, 2007'deki iki açılışın, Türkiye'nin Rusya'ya ve Rus gazına olan bağımlılığı azaltma, arz-talep dengesini kurma açısından son derece kritik bir dönüm noktası olduğu bugün daha iyi anlaşılıyor.

Türkiye, şu an Rusya, İran ve Azerbaycan'dan boru hatlarıyla gaz temin ederken Cezayir ve Nijerya'dan da LNG olarak tankerlerle ithalat yapıyor. Çeşitlendirme çalışmalarına rağmen Rusya'nın payı yüzde 63. Bu ülkeden gaz 1987'de faaliyete geçen Batı Hattı ile 2005 yılında açılan Mavi Akım hattından alınıyor. Kesinti, Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan'ı geçerek Türkiye'ye ulaşan ilk hatta. Bu hattan çekilmekte olan günlük 40 milyon metreküplük gaz iki haftadır gelmiyor. Bu 140 milyon metreküpe yaklaşan Türkiye tüketiminin yüzde 30'unu teşkil ediyor.

Rusya, takviye için Mavi Akım'dan gönderdiği gazı günlük 8 milyon metreküp artırdı. Azerbaycan'ın ve İran'ın gönderdiği gazda pek bir değişiklik şimdilik yok. Açıklandığına göre, esas takviye, Silivri depolarından yapılıyor. Bu kış dönemine 1 milyar 648 milyon metreküp rezervle giren TPAO'ya ait Silivri deposu, maksimum kapasiteyle çalışarak sisteme günde 16,7 milyon metreküp gaz aktarmaya başladı. Yani kesintiyle oluşan açığın yüzde 42'sini bu depo karşılıyor. Bunların dışında LNG alımı ve özel sektöre ait diğer depoların takviyeleri de söz konusu.

Daha önceki kesintilerde hop oturup hop kalkan Türkiye, bu sefer, aldığı tedbirlerin rahatlığını yaşıyor ve böyle bir vasatta doğalgazda indirim tartışabiliyor. Ya bu depo yapılmamış olsa, Azerbaycan gazı getirilmeseydi? Muhtemelen, Bulgaristan'ın yaşadıklarına benzer sıkıntıları biz de yaşıyor olacaktık.

Peki bu yeterli mi? Hayır. Doğalgaz kullanımı bütün Türkiye'ye yayılıyor, tüketimimiz her geçen yıl artıyor. 2000 yılında 15 milyar metreküp civarındaki tüketim 2008'de 37 milyarı geçti. Bu yüzden daha büyük depolara, kaynak çeşitlendirmesine ihtiyacımız var.

Gelişmiş bazı Avrupa ülkeleri, yıllık tüketiminin yüzde 15-20'si dolayında depolama kapasitesine sahip. Biz bu oranın çok gerisindeyiz. Ama coğrafi açıdan uygun bir yapıya sahip Türkiye. Tuz Gölü'nün altı Silivri'deki deponun birkaç misli gazı depolayabilecek potansiyele sahip. İhale aşamasına gelmiş bu proje hızlandırılmalı.

Nabucco projesiyle de önemli bir geçiş ülkesi olmak isteyen Türkiye hem kendi arz güvenliği hem de güvenilirliği açısından yeni depolar yapmalı. Ani fiyat dalgalanmalarına karşı da bir nevi sigorta bu. Ayrıca kriz dönemlerinde sıkıntıya düşen ülkelere satış yaparak bu işten para kazanmak da mümkün. Şu an bazı Avrupa ülkeleri arasında bu tür alışverişlerin olduğunu görüyoruz.

Ama ne kadar depo yaparsak yapalım, kaynakları çeşitlendirirsek çeşitlendirelim enerjide ithalata bağımlılığı azaltmak mecburiyetindeyiz. Nükleer enerjiyle bir an evvel tanışılmalı, alternatif yerli kaynaklar daha hızlı

harekete geçirilmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merkez Bankası'nı cesaretlendiren tablo

Kadir Dikbaş 2009.01.20

Merkez Bankası Para Politikası Kurulu, geçen hafta beklenmedik oranda faiz indirimine gitti. "Piyasalar" 0,5 puanlık indirim beklerken banka 2 puanlık indirim yaptı, borçlanma faiz oranını yüzde 15'ten yüzde 13'e, borç verme faiz oranını ise yüzde 17,5'ten yüzde 15,5'e düşürdü.

Bu, piyasalar için sürpriz ama son derece yerinde bir adımdı. Çünkü, ekonomideki durgunluk giderek derinleşmekteydi. Ama Merkez Bankası'nı bu kadar cesur davranmaya iten çok önemli bir sebep daha var: Dünya emtia fiyatlarındaki sert düşüş.

Bu düşüş, daha önceleri döviz kurundaki yükselişin enflasyona olumsuz yansımalarından endişe duyan Merkez Bankası'nı oldukça rahatlatmıştı.

Öyle ki, mal fiyatlarındaki gerileme döviz kurlarındaki yükselişin çok çok üstünde. 2008 başına göre döviz kurları şu an yüzde 30 civarında daha yüksek ama emtia fiyatları neredeyse yarı fiyatına indi. Bilhassa petrolde şok bir düşüş yaşanıyor.

Dünya ekonomilerinden gelen sinyaller hiç de olumlu değil. Dolayısıyla yakın vadede fiyatlarda yükseliş beklenmiyor. Ama düşüş devam edebilir.

Diğer bir konu da, dünya fiyatlarındaki gerileme ve iç talebin daralması sonucu, kasım ve aralık aylarında enflasyon rakamlarının düşük çıkması. Hatta fiyatlarda artış değil, düşüş kaydedilmeye başlanması.

Dünya genelinde emtia fiyatlarının nereden nereye geldiğini özetleyen en güzel gösterge, Uluslararası Para Fonu'nca (IMF) açıklanan Temel Emtia Fiyat Endeksi.

Son veriler, endeksin sert bir düşüş kaydettiğini gösteriyor. Tablodan da anlaşılacağı üzere, 2008 sonu verilerine göre 2000 yılında endeks değeri 52,9 dolar olan petrol, 2008 Temmuz'unda 248'i aşarak zirveye çıkmış ama krizle birlikte aralık ayında 77,8'e kadar inmiş. Enerji kadar olmasa da enerji dışındaki temel gıda ve sanayi hammaddesi fiyatlarında da ciddi düşüşler söz konusu. Fiyatı en çok gerileyen ürünlerin başında sanayinin önemli girdilerinden olan kurşun, nikel, bakır ve çinko gibi metaller geliyor.

Sözün özü; küresel ekonomideki durgunluk, fiyatları görülmedik bir hızla aşağı çekmiş bulunuyor. Yılın ikinci yarısında başlayan, küresel krizin patlamasıyla daha da hızlanan düşüş görülüyor. Enflasyondan arındırılmış veriler, emtia fiyatlarının 2005 yılı öncesine gerilediğini gösteriyor.

Emtia fiyatlarındaki düşüşün Türkiye açısından en büyük faydası, enflasyonla mücadeleyi kolaylaştırmanın yanı sıra ithalat maliyetini aşağı çekmesi olacak. Bilhassa enerji faturası, hızlı bir şekilde küçülüyor. Sanayinin kullandığı ara malı ithal maliyeti düşüyor. Ve cari işlemler açığı daralıyor. En son açıklanan kasım ayına ilişkin cari işlemler açığı 559 milyon dolar gibi rekor seviyede düşük çıktı. Kimse bu kadarını tahmin etmemişti.

Dünya fiyatlarındaki gerileme, Türkiye'nin sürekli cari işlemler açığı vermesine yol açan "yapısal" sorunlarının çözümü için de iyi bir fırsat olabilir. Değerlendirmek lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İhracat düşerken

Kadir Dikbaş 2009.01.27

Küresel krizle birlikte ortaya çıkan durgunluk, dünya ticaretini küçültüyor. Pek çok ülkenin ihracatı ciddi darbe yedi. Talep daralınca miktar bazındaki satışlar azaldığı gibi fiyatlar da düştü. Böyle olunca gerileme daha dramatik bir hal aldı.

Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen, Mısır'ın başkenti Kahire'den yaptığı açıklamada, ihracatta sıkıntılı bir döneme girildiğini belirterek, "Ocak-şubat-mart aylarında rakamlar çok kötü gelecek. Nisan-mayıs-haziran rakamları biraz daha düzelmiş olacak. Bunu baştan kabul ederek yolumuza gidelim." demiş. Bakan'a göre, bu yıl 100 milyar dolar civarında ihracat yapabilirsek büyük başarı olacak.

Bakan Tüzmen'in daha önce yaptığı açıklamaya göre, 2008'in ilk sonuçları ihracatın 131,5 milyar, ithalatın da 201,4 milyar dolar olduğunu gösteriyor. Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre ise 2008'in son çeyreğinde düşüşe geçen ihracat, ekim ayında yüzde 1,9, kasım ayında yüzde 22, aralık ayında da yüzde 25 oranında geriledi.

Oranlar yüksek. Eğer Türkiye'nin son yıllarda başlattığı ihracat pazarlarını genişletme gayretleri olmasaydı oran daha da yüksek olabilirdi. Çünkü en büyük pazarımız olan Avrupa pazarı ilk anda tıkanıp, bu bölgeye odaklanmış sektörler büyük yara aldı. En çarpıcı örnek, ihracatının yüzde 90'ını Avrupa'ya yapan otomotiv sektörü.

İhracattaki daralma, sadece bizde değil, bütün dünya ülkelerinde kendini gösteriyor. Bazılarında çok, bazılarında az. En fazla etkilenenlerin başında Japonya geliyor. Bu ülkenin ihracatı aralık ayında yüzde 35 oranında, rekor seviyede düşüş kaydetti.

Üretim ve ihracat performansı ile dünya pazarlarını altüst eden Çin'de de, benzer sıkıntı kendini göstermeye başladı. İhracat kasım ayında yüzde 2,2, aralıkta yüzde 2,8 düşüş kaydetti. İthalatındaki küçülmeye aralık ayında yüzde 21,3'e ulaştı.

İhracat ağırlıklı ekonomiye sahip diğer Asya ülkeleri de pazar daralmasından olumsuz etkileniyor. Dolayısıyla önceleri olumlu bakılan Asya ekonomilerine ilişkin analizler kötüleşmeye başladı. Dolayısıyla bu bölgeden gelebilecek olumsuz haberlere de hazırlıklı olmak lazım. TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, bu konuda uyarıyor: "Asya üzerinden yeni bir kriz dalgası bekleniyor. Onun için tedbirli olmak lazım. Krizin bittiği gün dünya milletlerinin olduğu yarışta kan kaybetmeden, gücümüzü kaybetmeden ayakta olmamız gerekiyor."

2001 krizi sadece bizim krizimizdi ve üretici dış pazara yönelerek çarkı döndürmeye devam etmişti. Bugün bütün dünya krizde ve dış pazarlar da daralıyor. Fakat en önemli fırsat, Türkiye'nin son 5-6 yılda ihracat

pazarlarının çeşitlendirilmiş olması.

TİM Başkanı Mehmet Büyükekşi, krizden çıkışın reçetesini 'ihracat, üretim ve turizm' olarak özetliyor. İhracat ve turizmde yeni müşteriler için koşuşturmak şart. İhracat güç kazanınca üretimin önü önemli ölçüde açılacaktır zaten.

Şimdi, bir yandan kazanılmış pazarları daha fazla zorlamak ve yenilerini bulmak, diğer yandan da ihracatı kolaylaştırmak, cazip hale getirmek gerekiyor. İç pazarın harekete geçirilmesi ne kadar önemliyse dış kanalların açılması da o kadar önemli.

Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, KOSGEB'in önümüzdeki birkaç hafta içinde 1 milyar dolarlık sıfır faizli veya çok düşük faizli bir ihracat kredisi kullandıracağını açıklarken, Türk Eximbank Genel Müdürü Ahmet Kılıçoğlu, ihracatçılara geçen yıl 9,5 milyar dolarlık destek sağladıklarını, bu yıl bu rakamı 13 milyar dolara çıkarmayı hedeflediklerini söylüyor.

Türk işadamlarıyla birlikte gittiği Kahire'den henüz dönen Bakan Tüzmen, bir başka heyetle dün İran'a gitti. İran, kapı komşumuz ve dev bir pazar. Bu ziyaretlerin hedefi ticaret.

Bunun yanında bazı özel sektör kuruluşları da piyasayı canlandırmak, dış pazarları zorlamak için canla başla çalışıyor. Ama bazıları da nedense 'her şeyi devletten bekleme' psikolojisinde. İş dünyası kuruluşlarının, eleştiri ve öneriler yanında, bilhassa böyle dönemlerde, üyelerini yönlendirme, onlara ufuk açma ve çözümün bir parçası olma görevi de olsa gerek.

Durup beklemek yerine pazar kapma yarışının kızıştığı şu günlerde bütün imkanları zorlamak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ak akçe...

Kadir Dikbaş 2009.01.30

Reel sektörleri derinden etkilemeye başlayan küresel krize karşı her ülke tedbir almaya çalışıyor. Ama ortalık henüz durulmuş değil. Büyük ABD firmalarının sadece geçen pazartesi günü yaptıkları işten çıkarma açıklamalarının sayısal boyutu 70 bin civarında.

Türk ekonomisi son yıllarda hızlı bir şekilde dışa açıldı. İhracat rekor seviyelerde arttı, dış yatırımlar dünyanın dört bir yanına yayıldı. Bugün adı sanı duyulmadık ülkelerde bile Türk girişimcilerine rastlamak mümkün.

Dolayısıyla, şöyle ya da böyle bütün ülkelerde olup bitenler bizi ilgilendiriyor artık. Sadece ABD ve Avrupa'da değil, her yerde. Ve özellikle de, dışa açılmanın ilk ayağını teşkil eden Orta Asya ülkelerinde. Türk özel sektörünün şu an Rusya ve Türk cumhuriyetlerinde ciddi yatırım ve taahhüt işleri bulunuyor.

Bu ülkeler içinde Kazakistan, Türkiye'nin en fazla yatırım yaptığı ülkelerden. Burada yapılmış doğrudan yatırımlar, 2 milyar dolara yakın. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2008'in ilk 11 ayında 3,1 milyar dolar. Bu arada Türk inşaat şirketlerinin üstlendikleri işlerin tutarı da 5 milyar doların üzerinde.

Bu ülkede yaşananlar, hem dost ve kardeş ülke olması bakımından hem de ekonomik, siyasi ve kültürel bağlar, ilişkiler açısından bizi de yakından ilgilendiriyor.

16 Aralık'ta bağımsızlığının 17. yıldönümünü kutlayan Kazakistan, enerji ve metal cevheri zengini. Son yıllarda bu alanda görülen fiyat artışları ekonomiyi coşturdu. Ülke, hızla zenginleşti, pek çok alanda dev yatırımlara girildi. Orta Asya bozkırının göbeğinde neredeyse sıfırdan yeni bir ülke inşa edildi. Başkent Astana bunun en çarpıcı göstergesi.

Bununla birlikte, peş peşe yüksek oranlı büyüme kaydeden Kazak ekonomisi 2007 yazından bu yana sıkıntılı bir dönem yaşıyor. Bankalar, kırılgan yapıları sebebiyle, 2007'de ABD merkezli olarak başlayan dünya kredi piyasalarındaki sıkıntısından etkilenecek zor duruma düştü.

Hatırlanacağı gibi, hızlı zenginleşme sonucu, ülkede emlak fiyatları ve borçlanma bir anda yükselmişti. Bankalar ölçüyü kaçırmış, yüklü miktarlarda dış borç yaparak kredi dağıtmışlardı. Bu durum, en başta inşaat sektörü olmak üzere bütün sektörleri sarstı. İnşaatteki durgunluk, bu alanda yoğunlaşan Türk şirketlerini de etkiledi.

2008'in son çeyreğinde bütün dünyayı saran küresel kriz, işin tuzu biberi oldu. Buna bir de küresel durgunluğun yol açtığı enerji ve diğer emtia fiyatlarındaki düşüş eklendi. Bu yüzden hammadde ihracatçısı Kazakistan, yeni tedbirlere başvurmak durumunda kaldı. Son açıklamalarla birlikte tedbirler paketinin boyutu 20 milyar doları aşıyor.

Alınan tedbirlerden bazıları şunlar:

Enerji dışındaki sektörlerin vergi yükünün azaltılması,

Kamu alımlarında önceliğin yerli şirketlere tanınması ve bu ihalelerde KOBİ'lere de katılma hakkı verilmesi,

2009 bütçesinin ekonomik canlılığı sürdürmeye yönelik olarak hazırlanması,

Kamu personeli ve emekli maaşları ile öğrenci burslarında ilave zam,

Dört büyük bankadan 4 milyar dolarlık hisse alımı ve bankaların dış borçlarının yeniden yapılandırılması,

KOBİ'lere 1 milyar dolarlık kredi desteği,

Tarımsal sanayi için 1 milyar dolarlık destek.

Kazakistan, krize petrol fiyatlarının zirveye yürüdüğü dönemde yakalanmış, sağladığı petrol geliri sayesinde ciddi bir mücadele ortaya koymuştu. Şimdi petrol ve diğer emtia ucuzladı, gelirler azalıyor. Böyle olunca, devreye 2000 yılında kurulmuş olan 'Petrol Fonu' sokuldu.

Petrol ihracatından elde edilen gelirin bir kısmının aktarıldığı Fon'un temel amacı, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı bir güvence oluşturmaktır. Yani bir nevi sigorta idi.

Haberlere göre Kazakistan, bu Fon'da petrol fiyatlarındaki artışların da katkısıyla, sekiz yılda 30 milyar dolara yakın para biriktirmiş. Yurtdışındaki yatırım araçlarında değerlendirilen bu para, krizle mücadeledeki en önemli kaynak, en büyük silah. Bu sayede devlet, kesenin ağzını açmış, ekonomiyi canlı tutmak ve büyümeyi devam ettirmek için sert tedbirler alabiliyor.

Tasarruf sadece kişiler değil, kurumlar ve ülkeler için de hayati önem taşır. Atalarımız ne de güzel söylemiş: "Ak akçe kara gün içindir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Borç imparatorlukları

Kadir Dikbaşı 2009.02.03

Hesapsız borçlanmanın, özellikle de dış borçlanmada aşırıya gitmenin faturası çok ağır olabiliyor. İşler iyi iken, rüzgâr sizin lehinize eserken her şey yolunda gidebilir.

Borçlandıkça, aldığınız borcu kapattıkça daha büyüklerine girme iştahınız artabilir. Ama sonuç her zaman arzu edildiği gibi neticelenmeyebilir.

Tarih, alınacak ibretlerle dolu. Bizim açımızdan Osmanlı'nın son dönemlerinde alınan ve çevrilemeyen borçlar, çöküşü hızlandıran çok acı bir tecrübeydi.

Günümüzde, aldıkları borcun altında ezilen, uyguladıkları yanlış programlarla iflasın eşiğine gelen ülkelerden tutun, bir asır önceki borçlarını ödemek zorunda kalan ülkelere kadar pek çok örnek sıralamak mümkün.

Mesela Güney Amerika ülkelerinin yaşadıkları, yakın dönemin ibret verici olaylarından. Bilhassa Arjantin'in başına gelenler. Öyle ki, bu ülke, dış borcun ülkeye verdiği zararları yeni nesillere anlatabilmek için 2005 yılında bir 'Dış Borç Müzesi' bile kurdu.

Dünkü gazetelerde dünya ülkelerinin dış borç içinde yüzdüklerine ilişkin haberler vardı. Pek çoğumuz sadece az gelişmiş ülkelerin borçlu olduğunu, hatta Türkiye'nin dünyanın en borçlu ülkeleri arasında yer aldığını sanırsınız. Ama öyle değil. Evet özel sektörün son yıllarda artan dış borçları sebebiyle risk taşıyoruz fakat buna rağmen borç yükü, borçların milli gelirimize oranı bakımından pek çok ülkeden daha iyi durumdayız.

En fazla dış borcu olan ülke 12 trilyon 250 milyar dolarla ABD. Buna devlet ve özel sektör borçları dahil. ABD'yi 10 trilyon 450 milyar dolarla İngiltere, 4 trilyon 489 milyar dolarla Almanya ve 4 trilyon 396 milyar dolarla Fransa takip ediyor. Türkiye ise 247,1 milyar dolarlık borçla 23. sırada.

Ekonomik büyüklükle kıyaslandığında da manzara çok farklı değil. Mesela yaşanmakta olan küresel krizin kaynağı olan ABD'nin borçlarının milli gelirine oranı yüzde 85,5. Ciddi bir durgunluk içine giren, gazetelerin bile vatandaşa tasarruf reçeteleri dağıtmaya başladığı İngiltere'nin oranı ise daha korkunç: Yüzde 374,9. Fransa (% 148), Almanya (% 118), Hollanda (% 250), İrlanda (% 646), Belçika (248), İsviçre (% 272), Avusturya (% 174), İsveç (% 115), Danimarka (% 133) ve Portekiz'in (% 181) durumu da iç açıcı değil.

Bahsettiğimiz ülkeler, Batı'nın önde gelen ekonomilerine sahip. Bu manzara gösteriyor ki, gelişmiş ülkelerin çoğu başkalarının tasarruflarıyla ayakta duruyor.

Peki finansman kimden? En başta Japonya, Çin ve Körfez ülkeleri. ABD'nin çıkardığı borçlanma kâğıtlarının en büyük taliplisi Çin ve Japonya. Kredi açmanın yanında, Japonya'nın dış borçlarının milli gelirine oranı yüzde 30,8, Çin'inki ise yüzde 8,6. Yani oldukça makul bir borç oranı.

Burada Türkiye'nin dış borçlarının GSYH'ye oranının yüzde 30,9 seviyesinde olduğunu da belirtelim.

ABD, 1980'li yılların ortalarına kadar dünyada en fazla kredi kullandıran ülke konumundaydı, o tarihten sonra bu unvanını Japonya'ya kaptırdı. Bugünse ekonomisinin borçlanma ve yabancı yatırımlara bağımlı olması, yüksek cari açık vermesi, önündeki en büyük sorun.

"Borçlu imparatorluklar, er ya da geç borç verenleri tatmin etmek için hisse satmaktan fazlasını yapmaya mecbur kalırlar."

Bu cümle, 2 Ocak 2008 tarihli Financial Times gazetesinde yayınlanan bir makaleden alınma. O sırada henüz ABD'de kendini hissettirmeye başlayan kriz gerçek yüzünü göstermemişti.

Sözün sahibi ise Harvard Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Niall Ferguson. Prof. Ferguson, çok ses getiren 'Amerika için bir Osmanlı uyarısı' başlıklı makalesinde, gelecekteki tarihçilerin bu yılları, Osmanlı'nın 1870'li yıllarına benzer bir dönemeç olarak değerlendireceklerini ileri sürüyordu.

Osmanlı'nın felsefesi, dünyaya bakışı ve durumuyla bugünkü borçluların sistemi ve duruşu örtüşmüyor olsa da, süreç itibarıyla benzerlik arz edebilir.

Apaçık görünmektedir ki, dünya yaşanmakta olan büyük krizle yeni bir döneme giriyor. Dünyanın kaymağını yiyen güçler, artık bunu dünyanın geri kalanıyla da paylaşmak durumunda olacak. İstemeseler de, para basma gibi sihirli imkânlara sahip olsalar da, şartlar onları buna mecbur edecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Otomotivin yönü

Kadir Dikbaş 2009.02.06

Küresel krizin ekonomilerde yol açtığı hasarı, en çarpıcı biçimde otomotiv sektöründe görüyoruz. Sektör, krizin "boy aynası" adeta. Kredi piyasasındaki daralmayla başlayan ve ekonomik durgunlukla hız kazanan otomobil satışlarındaki düşüş, giderek yayılıyor.

Otomotiv devleri, arka arkaya kapatma ya da üretime ara verme kararı alıyor, işçilerin işine son veriyor. Bu durum elbette, yan sanayiye ve diğer sektörlerle de sirayet ediyor. Demir çelikten cam sanayiine kadar.

Son veriler, krizin merkezi Amerika'daki otomobil ve hafif ticari araç satışlarının yüksek oranda gerilediğini gösteriyor. Ocak ayındaki kayıp yüzde 37. Marka bazında ise Chrysler'in satışları yüzde 54,8, General Motors'un (GM) satışları yüzde 48,9, Ford'un satışları yüzde 40,3 düşmüş. Toyota'daki kayıp yüzde 31,7, Nissan'daki ise yüzde 29,7. Yani, Amerikan markalarının satışları Japon markalarından daha fazla düşmüş durumda.

Buna göre ABD, ocak ayı itibarıyla ilk kez, Çin pazarının gerisine düşmüş bulunuyor. Yani, artık ABD otomobil pazarı dünyanın en büyüğü değil.

Diğer bir gelişme de, marka bazında liderin değişmesi. Japon otomobil devi Toyota, dünya genelindeki satışlarda ilk kez ABD'li GM'nin önüne geçti. GM, 2008 yılı toplamında ticari araçlar dahil 8,36 milyon adet satış yaparken Toyota'nın satışı 8,97 milyon adet oldu. Böylece Toyota, GM'nin 77 yıllık dünya liderliği unvanını elinden aldı.

Aslında geçen yılki satışlarda artış yok, düşüş var. Ama GM'nin satışları Toyota'dan daha fazla gerileyince sıralama değişmiş. Ve şu sıralar, GM'nin ticari araç üretim tesisinin Japon Isuzu'ya satılacağı iddiaları gündemde.

Fakat bu, Japon otomobil üreticilerinin çok iyi durumda olduğu anlamına gelmiyor. Onlar da sıkıntılı. Ve Avrupa şirketlerinde de işler kesat.

Türkiye ise dünyada olup bitenlerden bağımsız değil. Otomotiv Distribütörleri Derneği (ODD) verilerine göre, binek ve hafif ticari araç satışlarında geçen ay 2008'in aynı ayına oranla yüzde 37,8'lik gerileme söz konusu. Düşüş, ekonomik ve ticari yavaşlamanın sonucu olarak, ticari araçlarda daha fazla.

Son aylarda, iç pazar yanında ihracatta da kan kaybı görülüyor. Özellikle de Avrupa'ya satışlarda. Gerileme yüzde 50'nin üstünde.

İhracattaki sert düşüş sonucu sektör (otomobil, ticari araç ve yan sanayi dahil) geçen aralık ayında 3 yıllık aradan sonra ilk kez dış ticaret açığı verdi.

Bununla birlikte, umut veren gelişmeler de yaşanıyor. Ana pazar olan Avrupa tıkanınca yeni ülkeler keşfedilmeye başlamış. Mesela ocak ayında Bursa'dan Filistin'e, Cibuti, Gabon, Jamaika, Moritanya, Çad, Maldiv Adaları, Trinidad ve Tobago, Kuzey Kore ve Liberya'ya ilk defa otomobil ihracatı gerçekleştirilmiş. Ve ulaşılan ülke sayısı 128'e çıkmış. Ayrıca, başta Almanya olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde talebin canlanmaya başladığı yönünde işaretler alınıyor.

İç pazarda durgunluk sürüyor. Gerek sektörden gerekse başka çevrelerden yükselen "hurda indirimi", "teşvik" ve "vergi indirimi" talepleri, mevcut alıcı kesimi de bekleme sevk ediyor. Muhtemeldir ki, bazı üreticiler de bu beklenti sebebiyle yapabileceği indirimi de yapmıyor. Evet bazı markalar kampanyalar başlattı ama genel manada sektörde ciddi ölçüde fiyat indirimi yapıldığını söylemek zor.

Bazı üretici ve ithalatçılar, döviz kurlarındaki yükselişi indirim yapmama gerekçesi olarak gösteriyor ama Türkiye'de üretilen araçlarda da durum çok farklı sayılmaz. Şunu da hemen belirtelim ki, son dönemde dünya hammadde fiyatları yüksek oranda düşüş kaydetti. Bundan otomotiv sektörü de payına düşeni aldı, alıyor.

Açıklanan "hurda indiriminin" pazarda büyük bir hareket meydana getirmesi beklenmiyor. Arzu edilen vergi indirimi ise kamunun kaynak ihtiyacının arttığı, IMF ile anlaşma gereğinin doğduğu bir vasatta pek kolay görünmüyor. Dolayısıyla top yine otomobil üreticilerinde. Piyasanın canlanması, büyük ölçüde onların yapacağı çalışmalara, kampanyalara bağlı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekstil üretimine ne oldu?

Kadir Dikbaş 2009.02.10

Dün açıklanan verilere göre, Türkiye'nin sanayi üretimi, 2008 yılında yüzde 0,9 oranında geriledi. Yılın son ayı olan aralıktaki üretimde görülen düşüş ise yüzde 17,6.

Bu veriler, TÜİK'in dün öğleden sonra açıkladığı düzeltilmiş veriler. Sabah açıklanan ilk verilerde herkesi heyecanlandıran bir rakam vardı. Aralık ayında tekstil sektörü yüzde 40 oranında üretim artışı sağlamıştı. TÜİK'ten düzeltme gelinceye kadar herkes gibi biz de bunun kaynağını bulmaya çalıştık. Ama işin sırrı bir türlü çözülüyordu. Üretimde artış görünse de ihracatta en az ithalat kadar gerileme vardı. İç talep daralmış, kapasite kullanımında da düşüş söz konusuydu. Tek umut, verilerdeki "baz etkisi" idi. Ama bunun da rakamı yüzde 40'a taşıma imkânı yoktu.

Sektör temsilcileri de ilk açıklamalarında rakama şaşırdıklarını gizlemiyor, temennilerinin yükseliş yönünde olduğunu ama ne yazık ki, üretimin düşüşte olduğunu söylüyorlardı.

Dikkatler bu rakama odaklandı, çünkü işsiz sayısının artmakta olduğu şu kriz günlerinde en fazla istihdamın sağlandığı tekstil ve giyim sektöründeki gelişmeler önemliydi. Ve tekstil, birkaç senedir kan kaybeden bir sektördü.

Aranan sorunun cevabı kısa süre sonra TÜİK'ten geldi. Veri hatalı girilmiş. Tekstilde yükseliş değil, yüzde 23,7'lik üretim azalışı varmış.

Düzeltilen verilere göre, yıllık bazda baktığımızda en fazla üretim kaybı yaşanan üç sektör: "Radyo, TV, haberleşme teçhizatı ve cihazı", "tekstil" ve "giyim" imalatı.

"2005=100" sanayi üretimi endeksine göre, en büyük kayıp "radyo, TV, haberleşme teçhizatı ve cihaz" imalatında. Bu sektörde 2005 yılında 100 olan üretim endeksi, 2006'da 76,4'e, 2007'de 61,1'e ve 2008 yılında 45,2'ye gerilemiş.

Arkasından, Türkiye'nin en önemli sektörleri konumunda olan ve 3 milyon civarında insanın çalıştığı tekstil ve giyim sanayii geliyor. Tekstil üretiminde, 2005'te 100 olan endeks değeri 2008 itibarıyla 92,1. Yani aradan geçen üç seneye rağmen tekstilde üretim kaybı söz konusu. Giyim sektöründe ise endeks rakamı daha düşük: 90,3.

Bu üç sektörün kriz sürecindeki durumuna baktığımızda ise şunu görüyoruz: "Radyo, TV, haberleşme teçhizatı ve cihaz" imalatında azalış hızlanarak devam ediyor. Aralık 2008'deki üretim düşüşü bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 57,3. Ve aralık ayı düşüş rekoru bu sektöre ait. Son yıllarda Uzakdoğu rekabetine direnmekte zorlanan sektör, küresel krizle biraz daha yara almış.

Tekstildeki gerileme yüzde 23,7. Bu, aylık bazda son üç yılın en yükseği. Giyim eşyası imalatında da aralık ayında yüzde 19'luk azalma var.

Birkaç aydır bu iki sektörde, hem döviz kurundaki artış hem de büyük parti siparişlerin azalması sebebiyle Türk tekstilcisinin rekabet gücünün arttığı konuşuluyordu. Bilhassa Avrupa kaynaklı siparişlerin küçüldüğü ve Uzakdoğu'dan Türkiye'ye kaymaya başladığı belirtiliyordu.

Ancak görünen o ki; bu gelişmeler şu an için ihracattaki düşüşün daha fazla olmasını engellemiş. Bu arada ihracattaki artışın üretim artışından daha yüksek olduğu anlaşılıyor. Ve buna dayanarak diyebiliriz ki; iç talep dış talepten daha fazla daralmış.

Toplam sanayi üretimindeki gerileme beş aydır sürüyor. Tekstilde ise 11 aydır. Kriz öncesinden gelen bir sıkıntı söz konusu sektörde. İstihdam yoğun çalışan tekstil, bazılarının iddia ettiği gibi "modası geçmiş bir sektör" değil. Sadece rekabet etmekte, biraz da kendini yenilemekte zorlanıyor. Eğer tekstilin modası geçmiş olsaydı, İtalya ve Fransa gibi ülkeler çoktan bırakırdı bu işi.

Bu sebeple bu kriz şartlarında sektörel destekler gündeme getirilecekse, en başta tekstil ve giyim olmalı. Türkiye'nin, onca emek ve sermaye harcaıyıp büyüttüğü tekstil ve giyim sektörüne ihtiyacı var. İnsanlık var oldukça da bu sektörün modası geçmeyecektir. Yediklerimiz, içtiklerimiz değişebiliyor ama yeme ihtiyacı bitmiyor. Giyim de, tekstil de öyle...

Bindiğın dalı kesmek

Kadir Dikbaşı 2009.02.13

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Başkanı Tefik Bilgin, iki gün önce 2008 yılı Türk bankacılık sistemi sonuçlarını açıkladı. Açıklamalarını yaparken ciddi uyarılarda da bulundu. Özellikle de bazı bankalara:

"Vadesi gelmemiş çekleri vadesinden önce işleme koymayı etik bulmuyoruz. Kredileri vadesi gelmeden çağırmayı etik bulmuyoruz. Bunlar yaygın örnekler değil, münferit olaylardır. Ama bu aksiyonlar bankanın kendi özel koşulları nedeniyle yapılmıyor ve sırf hızlı davranmak gibi bir güdü ile yapılıyorsa bu bankaları biz de savunmayız. Hiç kimsenin yılların birikimi firmaları ve sermaye birikimini kısa vadeli amaçlarla yok etmeye hakkı yoktur."

Bilgin, daha önce de benzer bir uyarıda bulunmuş, "Bu garipliklerde bulunan bankalarımız, hem kurumumuz tarafından, ayrıca hem ilgili firmalar tarafından muhtemelen not edilmektedir, biz not ediyoruz." demişti.

Bazı bankaların uygulamalarından yakınan işadamları sayısı giderek artıyor. Daha önce bol keseden kredi dağıtan, 1-3 ay vade ile para toplayıp 10-20 yılı bulan vadelerle kredi açan, bunun için birbiriyle yarışan bazı bankalar, faiz yükseltmek, ek ipotek istemek veya kredileri geri çağırmakla gündemde.

"Krediyi geri çağırmak", açılan kredinin vadesi gelmeden geri ödenmesini istemek demek. Özellikle büyük ticari kredi sözleşmeleri buna imkan tanıyor ama uygulamada "etik" bulunmuyor.

Geri çağırma konusunda başta Başbakan Tayyip Erdoğan ve ilgili bakanlar olmak üzere BDDK ve diğer mercilere çok sayıda şikayet gittiği belirtiliyor.

Bana da ulaşan son bir örnek var: Oflaz Grup'un bir yabancı bankayla yaşadığı olay. Yönetim Kurulu Başkanı Muzaffer Oflaz'ın ifadesine göre banka, grup şirketlerinden birine yüzde 4,75'ten açtığı dövizde endeksli kredi faizinin yüzde 12'ye çıkarılmasını istemiş. Pazarlıkta anlaşamayınca da, kredinin 24 saat içinde geri ödenmesi için ihtarname göndermiş. Bunun üzerine Grup, kanuni süreyi bile beklemeden kalan 1,5 milyon TL'lik borcu hemen kapatmış, yıllardır çalıştığı bankayla olan bütün ilişkileri de kesmiş.

Oflaz, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile birlikte Suudi Arabistan'da bulunduğu sırada gerçekleşen olay karşısında şoke olduğunu anlatıyor. "37 yıllık ticari hayatımızda ne bir çekimizin arkası yazıldı ne de bir senedimiz protesto oldu." diyen Oflaz, şirketin bu tür bir krediye ihtiyacı olmamasına rağmen, kredinin şirket yöneticileri tarafından bankanın ucuz kredi vaadi ile kullanıldığını öne sürüyor.

Bankacılık sektörü, dünyayı saran mali krizden yakın tarihte alınan kararlar, sıkı takip ve denetimler sayesinde fazla etkilenmedi. Ve bu durumuyla da dünyaya iyi bir örnek teşkil etti. Ancak bundan sonraki süreçte, "reel sektöre" sirayet etmekte olan krizin geri dönüp bankaları da etkilememesi için herkesin daha dikkatli olması gerekiyor.

Bu krizden ancak, hükümetin alacağı tedbirler yanında, mali sektör ve reel sektörün birlikte hareket etmesiyle sağ salim çıkabiliriz. Aksi takdirde mücadele zorlaşır. Reel sektörün sıkıntıya sürüklenmesi, sıkboğaz edilmesi geri dönüp mali sektöre yansiyacaktır. Binilen dalı kesmek gibi bir şey bu. En sağlam şirket bile bir anda geri çağırılan krediyi ödemekte zorlanır. İşleyen çarklar durur, yeni işsizler ortaya çıkar.

Bu demek değildir ki, batık krediler temizlenmesin. Evet, bankalar kendilerini şu kriz ortamında korumak, vatandaştan topladığı mevduatı çarçur etmemek durumunda. Hatta mecburiyetinde. Ama bunu yaparken çok hassas davranmak gerekiyor.

Görünen o ki, alınan hem kurumsal, hem bireysel krediler ile kredi kartları da önümüzdeki dönemde daha sık konuşulacak. Ve yaşananlardan sektörün de, müşterilerin de alacağı notlar, çıkaracağı dersler olacak. Olmalı da.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşsizlik krizi

Kadir Dikbaş 2009.02.17

Mali kriz, ekonomik kriz derken dünya şimdi de işsizlik krizi ile karşı karşıya. Özellikle ABD ve Avrupa'da her gün kitleler halinde işten çıkarmalar yaşanıyor.

Krizin merkez üssü ABD, ciddi bir durgunluk yaşıyor ve ocak ayı resmi verilerine göre, işsizlik oranı yüzde 7,6'a yükseldi. Bu, 1992'den bu yana görülen en kötü oran. ABD'de ekonominin güç kaybetmeye başladığı 2007 Aralık ayından beri 3,6 milyon kişinin işinden olduğu belirtiliyor. Bizim alışık olduğumuz memurluk müracaatlarındaki uzun kuyruklara ABD'de de rastlanıyor artık.

İşsizliğin yüzde 7,2'ye tırmandığı Kanada, göçmen alımına sınırlama getirdiğini açıkladı. İngiltere ve Avrupa'da giderek derinleşen durgunluk ve işsizlik sebebiyle faşizmin, yabancı düşmanlığının hortlamasından endişe ediliyor.

Çin, ülkenin gelişmiş bölgelerinde çalışan ve son birkaç ayda işini kaybederek memleketlerine geri dönmek zorunda kalan 20 milyon işsizin sosyal patlamalara yol açabileceğini tartışıyor.

Dünya Bankası, gerekli önlemlerin alınmaması halinde, krizin bir insanlık krizine dönüşülebileceği uyarısında bulunuyor. Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO), 2007'de yüzde 5,7 olan dünya genelindeki işsizlik oranının 2008'de yüzde 6'ya, 2009'da da 7,1'e çıkacağını tahmin ediyor. Kriz sebebiyle 2009 yılında 50 milyon civarında insanın işini kaybedebileceğini öngörüyor.

Türkiye'ye gelince, bizdeki veriler de sıkıntılı. TÜİK dün, Türkiye'deki işsizlik oranının kasım ayı itibarıyla yüzde 12,3 olduğunu açıkladı. Oran, kentlerde yüzde 14,2, kırsal kesimde yüzde 9,3. Geçen yılın aynı ayındaki seviye yüzde 10,1 idi.

İşsizlik oranının artmasının en önemli sebeplerinden biri sanayi üretimindeki hızlı daralma. Onun sebebi de iç talep yanında dış talepteki keskin düşüş.

TÜİK'in açıkladığı veriler iki ay öncesinin durumunu yansıtıyor. Aralık ve ocaktaki gelişmelerin daha olumsuz olduğunu, işsizlik sigortasına yapılan müracaatlardan anlıyoruz. İşkur'un verilerine göre, 2009 Ocak ayında İşsizlik Sigortası Fonu'ndan maaş alan kişi sayısı 244 bin 359'a yükselmiş. Bu sayı bir önceki ay 193 bin, geçen yılın aynı ayında ise 107 bin seviyesindeydi. Yani işsizlik ödeneği alanlarda ciddi artış var.

Böylesi bir vasatta, sadece devlete değil özel sektöre de büyük görevler düşüyor. Türk işletmelerinin son yıllarda gündeme aldığı "sosyal sorumluluk" lafının gerçek manada hayata geçirileceği bir dönemden geçiyoruz. Gün "sosyal sorumluluk" günü. Ama ne yazık ki, bazı dev şirketler bile bu konuda sınıfta kalmış görünüyor. Ekonomideki gidişattan fırsat çıkarmak isteyen ya da kârdan bile zarar etmek istemeyen bazı

şirketler, faturayı anında çalışanına kesiyor. Örnekler çok. Daha birkaç ay önce panikle yüzlerce çalışanını kapı önüne koyan bir bankanın, 2 milyar TL'ye yakın vergi sonrası kâr açıkladığına şahit olduk hep birlikte.

Sosyal sorumluluk, sadece "Bilmem kaç ağaç kurtarıyoruz" deyip kağıt fatura göndermeyi bırakıp elektronik faturaya (posta giderleri ve fatura kağıdına harcanan para muhtemeldir ki, ağaç dikme masrafından daha yüksek) geçmek ya da bir okulu donatarak bedelinden daha fazla reklam kampanyası düzenlemek değil.

En büyük sorumluluk, böyle dönemlerde, çalışanı son noktaya kadar taşıyabilmektir.

Devlete düşen görevlere gelince, istihdamın üzerindeki yükleri biraz daha azaltmak gerekiyor. Ayrıca bugünler için işsizlik sigortasında biriktirilen paralar devreye sokulabilir, bu fondan yapılan ödemelerin kapsamı esnetilip artırılabilir. İstihdam yoğun çalışan ve son yıllarda kan kaybeden bazı sektörler için düşünülen tedbirler hızlandırılıp genişletilebilir. Rakamlar daha da kötüye gitmeden harekete geçmek gerekiyor.

İŞSİZLİK MAAŞI ALANLARIN SAYISI

2008 Temmuz: 121.701

Ağustos: 138.742

Eylül: 138.523

Ekim: 143.419

Kasım: 165.076

Aralık: 193.003

2009 Ocak: 244.359

Kaynak: İşkur

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşük faize alışmak

Kadir Dikbaş 2009.02.27

Türkiye, uzun yıllar kronik enflasyonu yaşadı. Onun yol açtığı ekonomik ve sosyal sorunlarla boğuştu. Kimse, enflasyonun yüzde 10'un altına inebileceğini aklının ucundan bile geçiremiyordu.

Ama oldu, Türkiye 30 yıl aradan sonra düşük enflasyonlu bambaşka bir döneme geçiş yaptı.

Evet, Merkez Bankası (MB) yapısal sorunların da etkisiyle, enflasyonu büyük ölçüde yüksek faiz, düşük kurla dizginledi. Ama neticede kırılmaz denilen enflasyonist beklenti kırıldı. Ve şimdi de uzun zamandır şikâyetçi olduğumuz yüksek faizi aşağı çekme fırsatı/zorunluluğu doğdu.

Merkez Bankası Para Politikası Kurulu, geçen hafta, faiz kararında ikinci bir şok daha gerçekleştirdi ve faiz oranlarında 1,5 puanlık indirim gitti. Kurul, politika faiz oranını yüzde 11,5'e, borç verme faizini de yüzde 14'e düşürdü. Böylece, küresel krizin ortalığı kasıp kavurmaya başladığı 2008 Kasım ayından bu yana yapılan indirim 5,25 puana ulaştı. Bu, faiz oranının üçte bir oranında indirilmesi demek. Ve son rakamlar, Para Politikası Kurulu'nun ilk toplantısını yaptığı 2005'ten beri görülen en düşük oran. Hem 'reel', hem 'nominal' anlamda.

Yapılan indirimlerden de anlaşılıyor ki, MB büyümedeki düşüşü, kredi daralmasından kaynaklanan sıkıntıları görüyor. Şoklara devam ediyor ve indirimin sürebileceği izlenimi veriyor. Emtia fiyatlarındaki aşağı yönlü seyir, talepte ve üretimdeki düşüş sebebiyle, kurlar yükselse de enflasyon sığramıyor. Seyir, beklentilerin altında. Bu da, faiz indiriminde Merkez Bankası'na cesaret veriyor, elini rahatlatıyor.

Ancak bu noktada, bir riske dikkat çekiliyor. O da, düşen faizler sebebiyle kurun yükselmesi, dolayısıyla özel sektörün önümüzdeki aylarda dış borçlarını çevirmekte zorlanabileceği endişesi.

Şimdiye kadar benzer korkular ve büyüyen cari açık yüzünden yüksek faizde ısrar edilmesi, bazı sektörleri çok zor duruma düşürdü. Giderek düşen kur, şirketleri dış borçlanmaya sevk etti. Birileri de iyi paralar kazandı.

Ayrıca, dünya öyle bir dönemden geçiyor ki, siz faizleri yüksek tutsanız da, döviz kurlarını dizginleme şansınız fazla yok. Faizleri yüksek tutup 3 dolarlık parayı kaçırmayayım derken, ekonomiye 300 dolarlık zarar verebilirsiniz. Üretimiyle, istihdamıyla ve diğer sosyal yansımalarıyla birlikte.

Şu an bütün dünyada, yüksek oranlı faiz indirimlerinin olduğunu da hatırdan çıkarmamak gerekiyor. Öyle ki, bazı ülkelerde reel faiz negatif. Dolayısıyla, "Aman faizler bu kadar düşürülmesin, her şey altüst olabilir" diye korkmanın, korku salmanın anlamı yok.

Merkez Bankası, faiz indirimleriyle kredi piyasasını normalleştirmeye, maliyetleri düşürmeye çalışıyor. Şimdi sıra bankalarda. Fakat bazı bankalar MB'den borçlanırken düşen faizin sağladığı avantajlardan faydalanırken, indirimi kendisinin verdiği kredilere yansıtmakta ağır ve isteksiz davranıyor. İş dünyasının bu yöndeki şikâyetleri giderek artıyor.

Burada dikkat çeken bir nokta, kamu bankalarının faiz indirimine verdiği destek. Özel bankalar da onları takip etmek durumunda kalıyor. Bu sayede MB'nin yaptığı hamle, havada kalmıyor.

Şimdi bir an düşünelim. Eğer kamu bankaları eskisi gibi mali yapıları bozuk, birer "arpalık" olmaya devam etseydi ya da bütünüyle özelleştirilmiş olsaydı bu yapılabilir miydi? Doğru oturup doğru konuşalım, yapılamazdı. Piyasanın yönü, şöyle ya da böyle 'kâr maksimizasyonu'dur, kendi menfaatidir. Gerisi ondan sonra gelir. Her zaman olduğu gibi.

Enflasyonun dizginlenmesi ile birlikte, bazı reel sektör firmalarının eskiden kalma yüksek kâr alışkanlıklarını bırakıp daha makul oranlara razı olmaları epeyce zaman aldı, anlaşılan bankaların da düşük faizlere alışması kolay olmayacak.

Evet faizler düşüyor ama düşük faizli dönemin, yaşadığımız olağanüstü şartların sonrasında da devam edebilmesi için herkesin elini taşın altına koyması gerekiyor. Tabii ki, en önemlisi yüksek faizi doğuran yapısal sorunların hızla ortadan kaldırılması. Bu yapıldığı takdirde, düşük enflasyon da sağlam temeller üzerine oturmuş olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlaç sanayii sıkıntıda

Kadir Dikbaş 2009.03.06

Avrupa Komisyonu bir süre önce ilaç sektörüne yönelik olarak bir ön rapor açıklamıştı. Rapora konu araştırmanın iki ana sebebi vardı. Birincisi son yıllarda piyasaya yeni molekül sürümünün azalması.

Yani eskiden olduğu kadar yeni ilaç ıkkmaması. Komisyon'a göre, 1995–1999 yılları arasında yılda ortalama 40 yeni molekül piyasaya verilirken bu sayı 2000–2007 arasında 27'ye düşmüş. Diğer sebep de, koruma süresi biten ilaçların eşdeğerlerinin piyasaya girişinin gecikmesi.

Komisyon, yapılan araştırma ve baskınlar sonucunda çarpıcı bulgular elde etmiş. Hazırlanan raporda, yeni ilaç geliştiren (referans ilaç üreticisi) büyük şirketlerin bu ilaçların eşdeğerini üretilip daha ucuz fiyatla satacak firmaları çeşitli yöntemlerle engellediğine dikkat çekiliyor, bu girişimlerin hastalar ve vergi mükellefleri üzerine ek yük getirdiği vurgulanıyor. Dileyen raporun tam metnine (<http://ec.europa.eu>) adresinden ulaşabilir.

İlgili tüm taraflar dinlendikten sonra, muhtemelen nisan ayında nihai rapor açıklanacak. Sonuç, AB'nin sektörle ilgili politikalarının revize edilip edilmemesi bakımından önemli. Ayrıca şirketler hakkında rekabet soruşturması da açılabilir.

Hatırlatmakta yarar var. Referans ilaç, buluşçu firma tarafından geliştirilen ve patent koruması altında piyasaya sürülen ilk rn. Eşdeğer ilaçsa, referans ilaçla aynı özelliklere sahip olduğu, hasta üzerinde aynı tedaviyi sağladığı bilimsel çalışmalarla kanıtlanan ve referans ilacın koruma süresi bittikten sonra satışa çıkarılan ürün demek.

Avrupa'yı harekete geçiren sorun, Türkiye için de geçerli. Hem rekabet, hem sosyal güvenlik sistemi, hem de yerli ilaç sanayii açısından.

Sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatmak için bütçeden aktarılan kaynak, her yıl artıyor. Ve sistemin emekli maaşlarından sonraki en önemli gider kalemi, sağlık harcamaları. Yani tedavi ve ilaç masrafları.

Devletin 2007'deki ilaç harcaması 8,9 milyar TL. 2008'in ilk 10 ayındaki tutarsa 8,8 milyar.. Sektörün kamuya bakan yönü bu. Toplamda ise 11 milyar TL'yi aşan bir pazar söz konusu.

Bununla birlikte, sektörde büyük ölçüde dışa bağımlıyız. İhracatın ithalatı karşılama oranı ne yazık ki, yüzde 10. Olacak şey değil.

Referans ve eşdeğer dengesine baktığımızda da, Türkiye'de kullanılan ilacın (İEİS'nin 2008 verilerine göre) kutu bazında yüzde 51,4', parasal olarak da yüzde 65,4'ünün referans ilaç olduğunu görüyoruz. Bir ilacın eşdeğerini olmasına rağmen pek tercih edilmiyor.

Bunun yanında mesela ABD'de eşdeğer ilacın kutu bazında pazar payı yüzde 58,6, İngiltere'de yüzde 65, Danimarka'da yüzde 68,8, AB'nin yeni yesi Polonya'da ise yüzde 76,5.

Türkiye İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS), nceki gün Ankara'da, eşdeğer ilaçların pazara girişindeki engelleri masaya yatırdı. AB'den ve Türkiye'den sektörle ilgili önemli isimler konuyu tartıştı. Toplantıda gördüğüm, yerli üreticiler, yakında Meclis'e gelecek olan Patent Yasası Taslağı'nda yer alan bazı maddeler başta olmak üzere birtakım düzenleme ve uygulamalardan rahatsız.

İEİS Başkanı Nezih Barut, "Fikri mülkiyet haklarını kesinlikle destekliyoruz. Ancak, koruma, sadece tedaviye gerçekten yenilik getiren buluşlara sağlanmalı. İkinci olarak da buluş sahibine tekel hakkı verildiğinde, bu hakka yönelik suistimler ve hakkın yersiz şekilde genişletilmesi engellenmeli." diyor. Eşdeğer ilaç kullanımını teşvik eden bir sistem kurulması gerektiğini söyleyen Barut, "Evet, referans ilaç olmazsa eşdeğer de olmaz. Ama eşdeğer olmazsa rekabet de olmaz." tespitinde bulunuyor.

Eşdeğerde yoğunlaşmış yerli ilaç sanayii, en büyük darbeyi Gümrük Birliği öncesinde yapılan düzenlemeler sebebiyle yemişti. Sektörün son yıllarda zorlandığı ve işlerin iyi gitmediği aşıkar. En önemli gösterge, 2007 yılında sektörün en eski ve en önemli oyuncularından olan Eczacıbaşı'nın eşdeğer ilaç üretim şirketinin yüzde

75'ini Çek şirketi Zentiva'ya satmasıydı. Pek çok insan buna "Türkiye'ye yabancı sermaye ilgisi" ya da "iyi ve kârlı bir satış" olarak baktı. Evet bir anlamda öyleydi ama sektör için çok önemli bir mesajdı. İEİS Genel Sekreteri Turgut Tokgöz, "Ne yazık ki, Türkiye bu mesajı alamadı." diyor.

Atılacak yeni adımlarda, "dereyi görmeden paçayı sıvamamak", AB'nin başka adaylardan istemediği tavizlere rıza göstermemek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanayiye IMF mi kurtaracak?

Kadir Dikbaş 2009.03.10

Küresel fırtına sebebiyle iç talepte görülen daralmanın yanında, ocak ve şubat aylarında ihracatta yaşanan yüksek oranlı düşüşler, dikkatleri sanayi üretimine yöneltmişti. Çünkü ihracattaki kan kaybı üretimi doğrudan etkiliyor.

Üretimdeki gelişme de, ekonomik büyümeyi, istihdamı. Dolayısıyla bütün ekonomiyi.

Dün, ocak ayına ilişkin sanayi üretimi verileri açıklandı. Rakamlar küresel krizin etkilerinin artmakta olduğunu gösteriyor. TÜİK'in verilerine göre, sanayi üretimi, 2009'un Ocak ayında geçen yılın aynı ayına kıyasla yüzde 21,3 düştü. Beklenenin üzerinde gerçekleşen küçülme bir rekor.

Sanayi ana başlığı altında toplanmış 40 sektör içinde en fazla gerileme kaydeden, yüzde 60,3 ile "motorlu kara taşıtları" üretimi. İkinci sırada yüzde 55,7 ile "radyo, TV, haberleşme cihazları" var. Daha sonra yüzde 44,6 ile "sermaye (yatırım) malı imalatı" geliyor.

Sadece dört sektörde üretim artışı söz konusu. Bunlardan üçündeki artış yüzde 1 ve altında: Gıda ürünleri ve içecek imalatı (yüzde 1,0), "tütün ürünleri imalatı" (yüzde 0,7) ve "ham petrol ve doğalgaz" (yüzde 0,4). En fazla artış kaydeden sektörsel "kömür madenciliği" (yüzde 13,3).

Bu arada, dün dolar kuru da 1,8 TL'yi aştı. Üretimin düştüğü bir konjonktürde, kurların yükselmesi ihracat yapabilenler için olumlu. Ancak döviz geliri düşük olan ya da hiç olmayan üreticiler açısından çok riskli. Özellikle de dış borcu olanlar için.

Hemen hatırlatalım, kamunun bir dış borç sorunu yok ama özel sektörün dünyadaki "likidite baharı" hiç bitmeyecekmiş gibi davrandığı açık. 2009 içinde çevirmesi gereken dış borç tutarı 50 milyar dolar civarında. Böyle olmakla birlikte, kamudaki bütçe ve borç dengelerinin yerinde olması, Türkiye'yi daha büyük sarsıntılardan koruyor.

Dünyadaki gelişmeler, üretimdeki kaybın bir süre daha devam edeceğini gösteriyor. Enerji kullanımındaki düşüş de şubat ayına ilişkin ipuçları veriyor. Bu yıl 28 gün olan şubat ayındaki elektrik tüketimi, 2008'in aynı ayına göre yüzde 10,1 oranında düşüş kaydetti. Tüketim, ocak ayında yüzde 6,4 gerilemişti.

Başta ABD olmak üzere, gelecekteki gelirlerini tüketen pek çok ülke, şirket ya da kişi bugün ciddi sıkıntı yaşıyor. "Sentetik gazlarla" şişirilmiş finans balonları peş peşe patladı ve patlamaya devam ediyor. Ve bu balonlar etraflarındaki başka balonları da patlattığı gibi normal olan ne var ne yok her şeyi sarsıyor.

Gelecekteki tüketimini taksit taksit öne alan pek çok insan şimdi zorda. Benzer şekilde, borçlanarak hamle üstüne hamle yapan, bir anda büyümek isteyen şirketler de aldıkları riskin bedelini ödemekle karşı karşıya.

Dünyada olduğu gibi, benzer manzara kısmen de olsa bizde de var. Ve şimdi bazı çevreler, IMF'yi ısrarla yegane "can simidi" olarak gösteriyor. Ne gariptir ki, sanayiye kurtaracak olanın da IMF olduğunu söyleyenler var.

Ama hepimiz biliyoruz ki, IMF'nin derdi bir ülkenin üretimini ve istihdamını korumak, ayağa kaldırmak değil. Yaptığımız o kadar anlaşmanın sonuçları ortada. Ayrıca, bu küresel krizden daha fazla etkilenmemize yol açan, son IMF programları değil mi?

Klasik IMF reçetesinin Türkiye'ye faydası yok. Bugünkü dünya şartlarında, Türkiye'nin gerçeklerini, üretimi ve istihdamı dikkate alan bir program olmadan IMF ile yapılacak anlaşma, sanayinin içinde bulunduğu sıkıntıyı daha da ağırlaştıracaktır. Faturayı da vatandaşa kesecektir.

Son pazarlıklar, IMF'nin değişmediğini, en azından bize karşı tavrının aynı olduğunu gösterdi. Görüşmelerdeki tikanıklığın sebebi de buydu. Öyleyse, ya IMF'yi klasik reçetelerinden farklı bir reçete yazmaya ikna edeceğiz ya da kendi imkânlarımızla, kendi yöntemlerimizle bu krizi aşacağız.

Bu arada birilerinin de, "IMF olmazsa mahvoluruz" yaygarasına son vermesi, Türkiye'nin elini ve krize karşı direncini zayıflatmaması gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kim ne kadar çöktü?

Kadir Dikbaş 2009.03.13

2009'un ilk ayına ilişkin sanayi üretim endeksi pazartesi günü açıklandı. Oran, oldukça yüksek. Geçen yılın ikinci yarısında başlayan gerilemenin ocak ayında yüzde 21,3 ile zirveye çıktığı görülüyor.

Yani, 2009 Ocak ayında yapılan sanayi üretimi, 2008'in aynı ayında yapılan üretimden yüzde 21,3 daha az.

Yaşanan küresel krizden dolayı daralan iç ve dış talep, sanayiye sarsmış durumda. Satış olmayınca üretim de olmuyor.

Peki, bu sert düşüşler sadece bizde mi?

Hayır, bütün dünya genelinde dramatik düşüşler yaşanıyor. Ve bizden çok daha kötü oran açıklayan ülkeler var. Az sayıda ülkenin sanayi üretimi "artı"da. Ama onların da yakında "eksi" rakamlar açıklama ihtimali var.

Evet, krizin merkezinde bulunan ABD başta olmak üzere bazı gelişmiş ülkelerdeki düşüşler bizdeki kadar keskin ve yüksek oranlı değil ama o rakamlar bile en az bizdeki kadar yaralayıcı. Bundan önce daha ılımlı büyüme oranlarına sahip olan bu ekonomiler, ciddi bir şok yaşıyor.

Bu arada bir şeye de dikkat etmemiz gerekiyor. Bizdeki sanayi üretimi, önceki yılın aynı ayına göre yapılan kıyaslamalarla haber oluyor. Ama bazı ülkelerin verilerinde öne çıkarsa aylık değişim. Böyle olunca kafalarda yanlış kanaatler oluşabiliyor.

En çarpıcı örnek, ABD'deki sanayi üretimine ilişkin haberlerdi. Pek çok insan, sanayi üretimi bizde yüzde 21,3 düşerken ABD'de yüzde 1,8 düştüğünü zannetti. Ama aslında hiç de öyle değil. Amerika'daki yüzde -1,8 oranı, 2008 Aralık ayı ile 2009 Ocak ayının mukayesesinden ortaya çıkan (aylık) rakam. Bunun bizdeki karşılığı -5,2.

ABD'deki sanayi üretimini, aynı dönemle, yani geçen yılın ocak ayıyla kıyasladığımızda yüzde -10 rakamı çıkıyor.

Bazı Avrupa ülkeleri için de düşük aylık oranlar öne çıksa da, "aynı dönem" kıyaslamalarındaki oranın yüksek olduğu bir gerçek. Mesela, Avro Bölgesi sanayi üretiminde geçen kasım ayında yüzde 8,9, aralıkta yüzde 12 düşüş kaydedildi. Ocak ayındaki manzaranın daha kötü çıkması bekleniyor.

Dünya genelindeki sonuçlara bakacak olursak, Türkiye'nin en kötüler arasında olmadığını söyleyebiliriz. En azından, iddia edildiği gibi ilk 5 arasında olduğu doğru değil.

Benim tespit edebildiğim ve şu ana kadar ocak verisini açıklayan ülkeler arasında en fazla üretim kaybı yaşayan ülke Tayvan. Ülke ihracatının sert bir şekilde gerilemesi, sanayi üretimini neredeyse yarı yarıya düşürmüştü. Kayıp yüzde 43,1 ve bu bir rekor.

Onun hemen arkasından Ukrayna geliyor. Ciddi bir darboğazdan geçen, IMF ile anlaşmak zorunda kalan ülkede sanayi, yüzde 34,1 gerilemiş.

Üçüncü sırada ise dünyanın ikinci büyük ekonomisi Japonya var. İhracatı yüzde 46 daralan bu ülkenin kaybı da, son yarım asrın en yüksek oranı: Yüzde 30,8.

Başı çeken diğer ülkelerle ilgili oranlar tabloda mevcut. Türkiye, bu veriler ışığında, Tayland'la birlikte 12. sırada. Fakat burada hemen şu uyarıyı yapalım. 2008 Aralık ayında Türkiye'den daha fazla üretim düşüşü yaşayıp da, henüz ocak ayı verilerini açıklamamış ülkeler var. Muhtemelen, bu veriler açıklandıktan sonra Türkiye daha aşağı sıralarda yer alacak.

Bu yüzden, kendimize o kadar da haksızlık etmeyelim. Bütün dünyada çarklar durmuş vaziyette. Daha beter durumda olanlar var. Ve görünen o ki, pek çoğunun krizden çıkışı bizden daha geç ve güç olacak. Üretim kayıpları az görünen bazı gelişmiş ülkelerin bile...

Sanayide Çöküş * (%)

Tayvan -43,1

Ukrayna -34,1

Japonya -30,8

Singapur -29,1

Slovakya -27,0

Estonya -26,8

Güney Kore -25,6

Moldova -25,1

İspanya -23,6

İsveç -22,9

Macaristan -22,9

Tayland -21,3

Türkiye -21,3
Malezya -20,2
Finlandiya -19,5
Brezilya -17,2
Sırbistan -17,1
Makedonya -16,7
Rusya -15,9
Polonya -14,9
Kırgızistan -14,6
Fransa -13,8
Bulgaristan -13,3
İngiltere -11,4
Güney Afrika -11,1
ABD -10,0
* Ocak 2009

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizin en zor yanı

Kadir Dikbaş 2009.03.20

Küresel krizin boyutları ve yol açtığı hasarlar yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Borsalardaki çöküş, batan bankalar, duran çarklar derken şimdi de artan işsizlik gündemde. Her açıklanan işsizlik verisi bir öncekinden daha kötü. En çarpıcı örnek, krizin merkezi ABD'den.

Ağustos ve eylül aylarında yüzde 6,2 olan işsizlik oranı, ekimde yüzde 6,6'ya, kasımda yüzde 6,8'e, aralıkta yüzde 7,2'ye çıktı. 2009 Ocak ayındaki oran yüzde 7,6. Yeni açıklanan şubat rakamı ise 8,1. İşsiz sayısı da 12,5 milyon. Son rakam, 1983 yılından bu yana görülen en yüksek seviye. Bu arada, oranın 2006 yılında yüzde 4,6 olduğunu belirtelim.

Avrupa'daki manzara da çok farklı değil. Avro bölgesinde, ağustos ayında yüzde 7,5 olan ortalama işsizlik oranı, 2009 Ocak ayında yüzde 8,2'ye yükselmiş.

Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasındaki rekor İspanya'ya ait. Geçen yılın ocak ayında yüzde 9 olan işsizlik oranı bu yılın aynı ayında yüzde 14,8'e fırlamış. AB içindeki ikinci en yüksek oran da Litvanya'nın. 2008 Ocak ayında yüzde 6,2 iken şimdi yüzde 12,3'e çıkmış. Yani 6,1 puanlık artış söz konusu. Letonya, İrlanda ve Estonya Avrupa'da en fazla istihdam kaybı yaşayan ülkeler arasında.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'na (OECD) üye ülkelerdeki istihdam da sıkıntılı. Teşkilat genelindeki işsizlik, 1,3 puan artarak yüzde 6,9 olmuş.

Yıllardır kronik işsizlik sorunu ile boğuşan Türkiye'deki durum, krizle birlikte biraz daha bozuldu. Bizde açıklanan son veri, Aralık 2008'e ilişkin. Oran, yüzde 13,6. Yani 2007'nin aynı ayına göre 3,0 puan daha büyük. Son rakam, Türkiye'nin uzunca zamandır görmediği yüksek bir seviye.

Krizin yol açtığı hasarı görmemize yardımcı olacak 2008'in son çeyreğine ait büyüme verileri henüz açıklanmadı. Ama sanayi üretimi ve kapasite kullanımındaki düşüşler, rakamın hayli düşük olacağını gösteriyor. Bu da işsizlik demek. Zaten ocak ve şubat aylarına ait işsizlik sigortası müracaatları, işsizlikte yükselişin sürdüğünü gösteriyor.

Durgunluğun, dolayısıyla işsizliğin önüne geçebilmek için açıklanan son tedbirler paketi, bazı sektörlerle hareket getirmesi, moral vermesi açısından yerinde bir adım oldu. İstihdama bir anda artış yönünde katkı olmasa bile azalışı dizginleme, psikolojiyi düzeltme açısından önemli. İlk birkaç günlük sonuçlar olumlu. Belki otomotiv, beyaz eşya ve konuttaki vergi indirimlerine, yeni sektörler dahil edilebilir. Vergi indirimi bir kayıp değil. Aksine bir kazanç. Olmayan alışverişe yüksek vergi uygulamaktansa, alışveriş yapılmasını sağlayıp az da olsa vergi toplamak her halükarda kârdır.

ABD'de özel sektörde toplu işten çıkarmalar yaşanırken, kamu sektörü başta eğitim ve sağlık olmak üzere yeni elemanlar almış. Bu da ilginç bir durum. Bir yandan kamudaki hizmet üretimine katkı, diğer yandan da durgunluk ve işsizliğe karşı bir tedbir. Türkiye de benzeri şeyler yapabilir. Pek çok kurumda memur eksikliği var ve bu yüzden kamu hizmetleri aksıyor.

Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO), 2007'de yüzde 5,7 olan dünya genelindeki işsizlik oranının 2008'de yüzde 6'ya, 2009'da da 7,1'e çıkacağını tahmin ediyor.

Krizin en zor ve en üzücü yanı, tırmanan işsizlik ve onun ortaya çıkardığı ve çıkarabileceği sorunlar. Dolayısıyla herkesin kafasını kurcalayan, bütün ülkeleri tedirgin eden bir konu bu. Dolayısıyla bizde de, tedbirlerin bu noktada odaklanması şart ve kaçınılmaz.

AVRUPA VE ABD'DE İŞSİZLİK (%)

2008* 2009*

ABD 5,5 8,1

AB (27) 6,8 7,6

Avro Bölgesi 7,2 8,2

Almanya 7,7 7,3

Belçika 7,1 7,2

Çek Cum. 4,5 5,0

Danimarka 3,2 4,3

Estonya 4,5 8,6

Finlandiya 6,4 6,6

Fransa 7,6 8,3

İrlanda 4,7 8,8

İspanya 9,0 14,8

Letonya 4,4 9,8

Litvanya 6,2 12,3

Macaristan 7,8 8,6

Slovakya 10,2 9,8

Türkiye 10,6 13,6

* Ocak

Kaynak: Eurostat, OECD, TÜİK

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Almanya patron istiyor

Kadir Dikbaş 2009.04.03

Düsseldorf – Küresel kriz, üretimi, yatırımları ve dolayısıyla istihdamı vuruyor. Bu şartlar altında bütün ülkeler, bölgeler, kentler arayış ve yarış içinde. Normal şartlarda sağlanmayan imkânlar, teşvikler gündemde. Ve ayrıca kendiliğinden ortaya çıkan fırsatlar söz konusu.

Kuzey Ren Vestfalya, Almanya'nın 16 eyaletinden biri ve en gelişmiş, 18 milyon nüfusuyla en kalabalığı. Pek çok alanda, özellikle de sanayi kollarında bir numara. Dev Alman şirketlerinin merkezleri burada. Eyalet tam anlamıyla bir sanayi ve yüksek teknoloji üssü. Ülkedeki enerjinin yüzde 40'ı burada tüketiliyor. 529 milyar Avro'luk milli geliriyle büyük bir ekonomi. En güçlü sektör kimya. Cirosu 54,9 milyar Avro. Kimyadan sonra makine imalatı, metal işleme ve otomotiv geliyor.

Yabancı yatırımcılar bu bölgeye ucuz işçilik, ucuz arsa ya da vergi teşvikleri için gelmiyor. Böyle bir şey de yok zaten. Yabancılar, buradaki teknolojik altyapıdan faydalanmak, Avrupa pazarında olmak için geliyor.

İşçilik ücretlerinin son derece düşük olduğu Çin'den de yatırımlar var. Çin şirketleri bazı mühendislik ve tasarım işlerini burada yapmaya başlamış. Almanya üzerinden dünyadaki etkinliklerini artırmak istiyorlar.

Eyalet yetkilileri, krizin de etkisiyle azalan istihdamı artırmak için uğraşıyor. Bu yüzden yabancı yatırımcı peşinde. Eyaletin yatırımı destekleme ve tanıtım ajansı NRW INVEST, daha önce ABD, Japonya ve Kore'de açtığı yurtdışı ofislerine son dönemde sırasıyla üç ülke daha ilave etmiş: Çin, Hindistan ve Türkiye. Yani eyalet yönetimi, Türkiye'ye ve Türkiye ile ilişkilere Çin kadar önem veriyor.

Ajans, eyaletin başkenti Düsseldorf'ta ilk kez "Alman-Türk Ekonomi Kongresi" düzenledi. Kongreye Almanya'dan ve Türkiye'den işadamlarının yanı sıra yeni kurulan İzmir ve Mersin kalkınma ajanslarının temsilcileri de katıldı. 29 Mayıs'ta da İstanbul'da bir program düzenleyecekler.

Eyaletin Türkiye ile ticaret hacmi, 2008 sonu itibarıyla 5 milyar Avro civarında. Bugüne kadar gelen Türk şirketi sayısı da 280. Bunlar, gurbetçi şirketleri değil, Türkiye'den gelenler. Bu şirketlerin faaliyet alanlarının başında tekstil, lojistik, oto yan sanayii ve turizm geliyor.

Kuzey Ren Vestfalya Ekonomi ve Enerji Bakanı Christa Thoben, "Evet, bizde ucuz işçilik yok ama bir günlük mesafede Avrupa nüfusunun yüzde 40'ına ulaşma imkânı, güçlü ulaştırma ağı ve teknolojik altyapı var. Ar-Ge kurumlarımız son derece iyi. Bunun yanında hem Türkçe hem Almanca bilen yetişmiş personel bulma imkânı var." diyor.

NRWINVEST Türkiye Temsilcisi Dr. Adem Akkaya ise Türk şirketlerinin genellikle buraya, Avrupa pazarına yakın olmak ve marka imajını güçlendirmek maksadıyla geldiklerini, satış mağazaları ve depolar kurduklarını söylüyor.

Ülker, Bilim İlaç, Nedex Kimya, Omsa Oto, Sarar, Çilek Mobilya, Saray Halı, Rodi Giyim, Uzel Otomotiv, Konteks, Vakko, Yünsa, Kale Kilit burada faaliyet gösteren Türk şirketlerinden bazıları.

Bugün bir milyona yakın Türk'ün yaşadığı Kuzey Ren Vestfalya eyaleti, 1960'ta başlayan Türk işçi göçünün merkezi konumundaydı. O yıllarda işçi bekleyen, onların emeğine ihtiyaç duyan Almanya, bugün patron Türkleri bekliyor. Şirketleri yatırıma, ortaklığa ve ticarete davet ediyor.

Ancak bunun gerçekleşebilmesi için bazı şartların da yerine gelmesi gerekiyor. Neredeyse her görüşmede konu, dönüp dolaşıp işadamlarının önündeki vize engeline geliyor. Vize ve oturma izni almakta zorlanan işadamlarının rahat iş yapmaları mümkün değil. Maça 1-0 yenik başlıyorlar. Diğer Schengen ülkeleri gibi buraya girişte de karşılaşılan "potansiyel sığınmacı" muamelesi, "Niye geldin, nerede, ne kadar kalacaksın, dönüş biletin var mı?" gibi sorular canlarını sıkıyor.

Almanya, Türkiye'nin en büyük ekonomik ve ticari ortaklarından. Ve ilişkilerin daha da gelişmesi mümkün. Fakat bunun olabilmesi için öncelikle vize bariyerinin ortadan kalkması gerekiyor.

AB'ye tam üye olmadan gümrük birliğine "evet" demiş, 2005'te üyelik müzakerelerine başlamış Türkiye'nin işadamları, haklı olarak eşit muamele bekliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlaç sanayii nasıl kurtulur?

Kadir Dikbaş 2009.04.10

1990'lı yılların başından itibaren ilaç ithalatında hızlı bir artış kaydedildi. Öyle ki, 1990'da eczacılık ürünlerinde ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 67,1 iken, oran zaman içinde gerileyerek 1999'da yüzde 10'un altına kadar indi. O gün bugündür, sektör bu oranın üstüne çıkamıyor. Yüzde 8–11 aralığında gidip geliyor.

Geçen yıl 421,1 milyon dolarlık ihracata karşılık 4 milyar 630,5 milyon dolarlık ithalat yapılmış. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise yüzde 9,1. Yani 1'e 10 bile değil.

Bu manzara yanında sektördeki yerli oyuncular birer ikişer sahneden çekilip, hisselerini yabancı şirketlere devrediyor. Bugün yerli zannettiğimiz bazı ilaç markaları, artık uluslararası ilaç şirketlerinin. Sektörün gelişimi, teknoloji, kalite ve rekabet için elbette yabancıya ihtiyaç var. Ancak yabancı sermaye girişinde yeni yatırımdan ziyade satın almalar öne çıkıyor. Ve doğal olarak tesisle birlikte pazar da devrediliyor.

Türk ilaç pazarı, herkesin iştahını kabartıyor. Büyüklük bakımından Avrupa'da altıncı sırada ve en hızlı büyüyen.

İlaç sanayiinin içinde bulunduğu durumu İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS) Başkanı Nezih Barut'la konuşuyoruz. Barut, "Hisselerini satanlar gelecek görmedikleri için sattılar. Kârlar düştü, şartlar ağırlaştı." diyor.

Uluslararası şirketler gelecek görüyor, bazı yerli firmalar görmüyor. Görse de uluslararası devlerle rekabet edemeyeceğini düşünüyor.

Dikkati çeken bir diğer konu da, son dönemde Türkiye'de üretilen ilaç çeşidinin azalıyor olması.

İEİS Başkanı, "Eğer şartlar iyileşmezse, önümüzdeki beş yıl içinde geri kalan şirketlerin de yarısı satılır" uyarısında bulunuyor. Barut, ithalattaki denetim eksikliğine de dikkat çekerek, "ABD ve Avrupa benim denetim kurumlarım tarafından denetlenmeyen ilaçlara ithal izni vermem diyor. İster eşdeğer ister referans ilaç olsun. Bunu biz de yapmalıyız" diyor.

Stratejik ve hayati bir sektör olan ilaç sanayii için, köklü bir politika belirlenmesinin yanı sıra, şirketlerin üzerine düşen görevler de var. Dümeni bırakmak istemeyen bazı şirketler, araştırma ve geliştirmeye yöneliyor, dünyaya açılıyor. Bu konuda, geçen yıl çıkarılan Ar-Ge teşvik yasasının getirdiği avantajlar ve TÜBİTAK'ın verdiği malî destek de önemli bir kapı aralamış.

Abdi İbrahim, ilaç sektörünün tam teşekküllü ilk Ar-Ge merkezini (Ekim 2008) kuran şirket. İEİS Başkanı Nezih Barut, aynı zamanda Abdi İbrahim'in Yönetim Kurulu Başkanı. Şirket, kutu bazında Türkiye'de en fazla üretim ve satışa sahip. Pazar payı yüzde 9,1. Tutar bazında da 849 milyon dolarlık ciro ve yüzde 7'lik payla lider. Ürettiği ilaç çeşidi 180 civarında. İç ve dış pazar için yabancı firmalara da fason üretim yapan şirket, büyüklük açısından dünyanın 96. büyük ilaç üreticisi.

Geçen yıl ihracatını yüzde 55 artırarak 29,5 milyon dolara çıkarmış. Ayrıca Cezayir'de bir fabrika kurma planları var.

Pazartesi günü birkaç meslektaşımızla birlikte Abdi İbrahim'in Bahçeşehir'deki Ar-Ge merkezini ve üretim tesislerini gezdik. Tesisler 87 bin metrekarelik alana kurulmuş. Ar-Ge merkezinde 100, üretim bölümünde 470 personel çalışıyor. Nezih Barut, araştırma merkezi için Hindistan'dan üç uzman transfer ettiklerini, 6 uzman daha getireceklerini anlatıyor. 2009 için ayrılan Ar-Ge bütçesi ise 20 milyon dolar. Daha önce, yurtdışındaki bazı ilaç firmalarının araştırma merkezlerini ve üretim tesislerini görme fırsatı bulmuştum. Diyebilirim ki, tesislerin onlardan fazlası var eksiği yok.

Barut, bu merkezin ne yapacağını, "Koruma süresi dolmuş moleküller üzerinde çalışarak yeni eşdeğer ürünler üreteceğiz." diyerek özetliyor. Mesela hastaya verilen iki farklı ilacı bir tablette toplama ya da dünyada yeni olan çift katmanlı tabletler üretme gibi çalışmalar yapılacak. Araştırmalar sonunda geliştirilen ürünler için alınan lisanslar, bütün dünyaya satılacak. Şu an 6 yeni ürün için lisans müracaatı yapılmış.

"Peki Türkiye ne zaman yeni bir molekül bulup satacak?" dediğimizde Barut, "Yeni bir molekül için 400 ile 800 milyon dolar arasında para harcamak gerekiyor. Henüz ülke olarak o aşamaya gelebilmiş değiliz." diyor. Ama yeni molekül keşfine giden yol bu noktadan geçiyor.

Bu tür merkezlerin sayılarının artması, üniversitelerin ve ilgili diğer kamu kuruluşlarının bir şekilde bu çalışmaların içinde ya da yanında olması şart.

Petroldeki ithalata olan bağımlılığı anlayabiliyoruz ama ilaçtakini anlamak, anlatmak zor. Üstelik pek çok ülkede olmayan birikime, potansiyele sahipken.

Bankalar, musluğu neden kısıtı?

Kadir Dikbaş 2009.04.14

Bankacılık kesimi, Türkiye'de uzun yıllar kamuyu ve grup şirketlerini finanse eden bir "aygıt" gibi çalıştı.

Ancak 2001 krizinden çıkarılan dersle, bankacılık sektörüne yönelik düzenlemeler ve peşinden sağlanan siyasi ve ekonomik istikrar, kamu açıklarının kapatılması, enflasyonun dizginlenip faiz oranlarının da aşağı çekilmesiyle birlikte reel sektör bugüne kadar görmediği oranda kredi bolluğu yaşadı. Kamuya gidecek kaynaklar reel sektöre akmaya başladı. Buna dışarıdaki para bolluğu da eklenince, özel kesim borçlanmada rekor kırdı.

2002 yılında kredilerin mevduata oranı yüzde 40'ın altındaydı. Yani bankalar reel kesimi değil devleti finanse ediyordu. O tarihten sonra bu oran hızla yükseldi. Ve 2008'de yüzde 85'e dayanıp zirve yaptı.

Küresel kriz, önce dünyadaki kredi bolluğunu sonra da içerideki akışı vurdu. Kredi bulmak zorlaşırken, ödemelere dönük endişeler başladı. Musluklar kısıldı.

Bir süredir sanayi kesiminden tepkiler yükseliyor bankalara karşı. En son TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu'nun eleştirileri vardı. Bankaların kâr patlaması yaşadığını, mevduata yüzde 12-12,5 faiz öderken kredilere yüzde 20-25 faiz istedikleri eleştirisini yöneltmiş, "Bizler ağlarken birilerinin gülmesi mümkün değil." demişti.

Peki sektör kredileri neden kısıtı, ne kadar kısıtı?

Geçtiğimiz hafta, Türkiye Bankalar Birliği'nin yürüttüğü "Çok Yaşa Bebek" projesi vesilesiyle bulunduğumuz Trabzon'da Bankalar Birliği Genel Sekreteri Dr. Ekrem Keskin'le bu konuyu geniş bir şekilde konuşma fırsatı bulduk. Keskin'in bazı tespitlerini kısa kısa aktarmak istiyorum:

Üretimde, yatırımda daralma yaşanırken bankacılık sektörünün aynı kredi verme eğilimini sürdürmesi zor.

Bankacılık sistemi bilançosunun yarısı kredi. Sektörün üstlendiği kredi riski şu an için 350 milyar TL. Eğer bir ülkenin reel sektöründe sıkıntı varsa, o ülke bankacılık sektörünün rahat olduğunu söylemek gerçekçi olmaz.

1 liralık sorunlu kredi 8 liralık yeni krediyi kovuyor.

Biz bankacılık sektörünün bir hafta önceki durumunu görebiliyoruz. Fakat kredi kullanan kesimler hakkında ne sektörel bazda ne de firma bazında sağlıklı bilgi var.

Bankacılar ihtiyatlı olmak zorunda. Bankaların durumunun bozulması halinde fatura millete çıkıyor.

Sorunlu kredilerde artış var ama çok hızlı değil. Oran şu an yüzde 4,4, yüzde 8'e kadar çıkabilir fakat çıksa da sektör bunu kaldırabilecek durumda.

Döviz likiditesi hâlâ Türkiye'nin gündeminde.

Dr. Ekrem Keskin, bir konu üzerinde de ısrarla duruyor. O da, özel sektördeki tasarruf açığının kamu açığına dönüştürülmemesi: "Tedbir olarak, onu da yapalım, bunu da yapalım diye panikle hareket etmek zaten kıt olan kaynakların israf edilmesine yol açabilir. Kamu açığını, bütçe açığını körükleyebilir. Bu da yeniden yüksek faiz ve borçlanma ihtiyacı anlamına gelir. Dünya iyileşmeye başladığında biz bu sorunla baş başa kalabiliriz."

Bankalar Birliği'nin bakışı böyle. Tablodaki rakamları görüyorsunuz. Sorunlu kredi oranları artıyor. Daralan iç ve dış talep, duran üretim şirketleri zorlarken, onlara borç veren bankalar da tedirginlik yaşıyor. Açılan kredilerin, toplanan mevduata oranı krizin başladığı günlerde yüzde 85,7 iken yüzde 77,5'e düşmüş.

Peki, kredilere gitmeyen kısım nereye gidiyor? Devlet borçlanma senetlerine. Yani şu an kamuyu finanse etmek, getirisi düşük olsa da daha garantili yol. Eğer kamu açıkları artacak olursa, kredilerin yönü kamuya daha fazla dönebilir. Bu yüzden, ekonomik canlılığı sağlama, küçülmeyi önleme ile kamu açığı arasındaki dengeyi iyi kurmak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermenistan sınırı ne zaman açılır?

Kadir Dikbaşı 2009.04.21

Bir süredir Türkiye–Ermenistan ilişkileri ve iki ülke arasındaki sınırın açılıp açılmaması tartışılıyor. Kimileri, Azerbaycan topraklarının işgaline rağmen, sanki yarın kapı açılıyormuşçasına ağır eleştirilerde bulunuyor.

Kimileri de, sanki sorunun temelinde Türkiye'nin sınırı kapatması varmış gibi, "Her şeye rağmen sınır açılmalı" havasında.

Oysa olay o kadar basit değil. Başbakan Tayyip Erdoğan da açıkladı, "Karabağ sorunu çözülmeden sınır açılmaz." diye. Türkiye'nin, diplomatik ilişkilerin başlamamasına ve sınırın kapalı tutulmasına sebep olan konular hallolmadan kapıları açması imkânsız. Öyle ki, Karabağ sorununun çözülmesi bile tek başına yeterli değil.

Türkiye, 1991'de, Ermenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkeler arasındaydı. Aradaki sorunların çözülmesi için çok gayret sarf etti. Azerbaycan topraklarındaki işgale rağmen, iyi niyet göstergesi olarak insanî yardımlarda bulundu. Kapalı tuttuğu hava sahasını açtı. Yakın zamandaki girişimler malum.

İlişkilerin normalleşmesini engelleyen en önemli sebep, Ermenistan'ın BM Güvenlik Konseyi'nin defalarca aldığı kararları tanımayarak Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sini işgale devam etmesi. Halen 1 milyon insan yerinden yurdundan koparılmış durumda.

Bunun yanında, Ermenistan, Türkiye ile SSCB arasındaki sınırı belirleyen 1921 Kars–Gümrü Antlaşması'nı tanımıyor. Yani açılmasını istediği sınırı yok sayıyor.

Ayrıca, Ermenistan'ın Bağımsızlık Bildirisi'nin 11. maddesinde Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'ne atıf yapılarak, "Ermenistan Cumhuriyeti, 1915 Osmanlı Türkiye'si ve Batı Ermenistan'da gerçekleştirilen soykırımın uluslararası alanda kabulünün sağlanması yönündeki çabaları destekleyecektir." deniliyor. Ermeni Anayasası'nda da bu bildirideki millî hedeflerin Ermeni devletinin temel ilkeleri olduğu belirtiliyor.

Sözde "soykırım"ın uluslararası alanda tanınması, Ermenistan'ın öncelikli dış politika hedefi durumunda. Bu "soykırım" sopası, Ermeni diasporasının, Batı'nın elinden hiç düşmüyor. Türkiye'den bir şeyler koparma, baskı kurma aracı olarak kullanılıyor.

Bu yüzdendir ki, iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesi, bahsettiğimiz konularda Ermenistan'ın göstereceği tavır değişikliğine bağlı. Aksi takdirde Türkiye'nin hem kendi çıkarlarını hem de Azerbaycan'ınkileri bir kenara bırakıp sınırları açması düşünülemez.

Nasıl olacağını anlamak zor ama bazılarına göre, "ne olursa olsun normalleşmeye katkıda bulunup sınırı açmak" Türkiye'nin menfaatine olacaktı. Bir anda Kafkasya ile ticaret patlayıp enerji projeleri gelişecekmiş. Ermenistan'la ticarete ilk hedef de 500 milyon dolarmış. Peki, 2,5 milyar dolarlık ticaret hacmimiz olan, yurtdışında en fazla Türk yatırımının bulunduğu ülkeler arasındaki Azerbaycan'la ilişkiler ne olacak? Girişilen asrın enerji projeleri ve ulaşım projeleri... Bunlar bir yana, aradaki dostluk, kardeşlik ve ortak menfaatler?

Görebildiğim kadarıyla Türkiye, bölgesel bir güç olarak, bir yandan Ermenistan'ın işgal altındaki Azerbaycan topraklarından çekilmesini sağlamak, diğer yandan da Ermenistan'la kendi ilişkilerini düzelterek Kafkasya'da barışı temin etmek istiyor. Bunda elbette taraf ülkelerin menfaati, bazı ülkelerin de etkinlik kaybetme korkusu var.

Fakat kabul etmek lazım ki, çözüme en fazla ihtiyacı olan ülke, Ermenistan. Bu ülke, izlediği yayılmacı politikayla, kendini bulunduğu coğrafyaya hapsetmiş vaziyette. En iyi ilişkileri İran'la. Rusya'yla olan iyi ilişkileri, bu ülkenin yakın zamanda Gürcistan'la yaşadığı savaşın ardından riske girdi.

Batı açısından da, Gürcistan'dan geçen uluslararası enerji hatlarının Rus tehdidi altında olduğunun anlaşılması, Ermenistan'ın Türkiye ve Azerbaycan'la barışmasının önemini artırdı. İşte ABD ve Batı bu yüzden bölgedeki barışı şimdi daha fazla istiyor.

Bu gerçekler ortadayken, Türkiye'den sorunun kaynağı kendisiymiş gibi davranması beklenebilir mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En iyisi Afrika...

Kadir Dikbaş 2009.04.24

2007 yılında ilk işaretlerini veren küresel krizde, dip noktasının görüldüğüne dair fazla bir emare yok. Uzman yorumları, bu krizin bir süre daha devam edeceği yönünde. En iyimser tahmin, önümüzdeki yılın ilk yarısında iyileşmelerin başlayacağı.

Uluslararası Para Fonu (IMF), Türkiye'nin revizyona giderek belirlediği yüzde -3,6'lık büyüme hedefini, fazla iyimser bulmuş olmalı ki, Fon'un hafta sonunda başlayacak bahar toplantıları öncesinde açıkladığı "Dünya Ekonomisinin Genel Görünümü" raporunda büyüme tahminini yüzde -5,1 olarak öngördü. Kuruluş, ocakta bu oranı yüzde -1,5 olarak belirlemişti. Bu seviyedeki küçülmenin, ekonomiye ve hayatın diğer alanlarına etki etmemesi mümkün değil. Bütçedeki açık kendini hissettirmeye başladı. Finansman ve borçlanma ihtiyacı artıyor. Şu an, Hazine'nin borçlanma yetkisini artırmaya dönük çalışmaların yanı sıra harcama kalemlerinde de kısıntılar gündemde.

Peki diğer ülkelerde durum nedir, büyüme beklentileri daha mı iyi? IMF, dünya ile ilgili tahminlerini de değiştirdi. Yıl başında, dünya ekonomisinin bu yıl yüzde 0,5 büyüyeceğini tahmin ederken, son raporda oranı yüzde 1,3 küçülmeye dönüştürdü. Buna göre, dünya ekonomisi 60 yıl aradan sonra ilk kez küçülecek.

IMF'nin tahminlerindeki kötüleşmenin sebebi, finansal piyasaların istikrara kavuşması için, üç ay öncesine nazaran, daha uzun zamana ihtiyaç duyulması. Yani, IMF de sorunun yakın zamanda çözüleceğine inanmıyor.

Bilhassa gelişmiş ekonomiler için öngörülen büyüme rakamları, felaket derecesinde kötü. Yüzde 1–3 dolayında istikrarlı büyüme gösteren bu ekonomiler, bu yıl yüksek oranlarda daralacak.

Yandaki tablodan anlaşılacağı üzere, dünyadaki en fazla daralma gelişmiş ekonomilerde. Özellikle de Avro Bölgesi'nde. Listede yer alan 33 ülke içinde sadece bir ülkenin büyüme kaydedeceği tahmin ediliyor: Yüzde 0,3 ile Kıbrıs Rum Kesimi. Fon'un gelişmiş ülkelerde 2010 için öngördüğü büyüme oranı da yüzde 0. En çok merak edilen, krizin merkezi ABD için öngörülen rakam da yüzde -2,8. Bu ülkenin 2010 yılında da yüzde 0 büyüyeceği tahmin ediliyor. Bu oranlar sebebiyle, ABD ile Avrupa'daki bazı ülkeler, yüzde 10'u aşan işsizlikle tanışacak.

İşin bir de küçülme ekonomiler tarafı var. Hemen başta söyleyelim; mesela Çin bir miktar ivme kaybetse de büyümeye devam edecek. Güçlü iç talep sayesinde yüzde 6,5 gelişmesi bekleniyor. Bunun yanında, en yüksek büyüme tahmini Katar için yapılmış. Oran yüzde 18. Peşinden yüzde 9,5 ile Kongo, yüzde 9,0 ile Afganistan geliyor. Bunları takip eden Yemen, Timor, Özbekistan, Türkmenistan, Irak, Malavi, Etiyopya ve Uganda'nın da yüzde 6'nın üzerinde büyüyeceği öngörülüyor. Burada özellikle Afrika'ya dikkat çekmek istiyorum. Afrika, bu yıl dünya ortalamasının 3,3 puan üzerinde, yani yüzde 2 oranında büyüyecek. Pek çok Afrika ülkesi, dünya ile fazla entegre olmamanın, bankacılıkta "sentetik" ürünlere bulaşmamanın avantajını yaşıyor yani.

Hatırlayacaksınız, Türkiye Afrika'ya açılım başlatırken, birileri "Arfika'da ne işimiz var?" diyordu. Pek çok işadımı, başta TUSKON'un organizasyonları olmak üzere çeşitli vesilelerle, yeni dünyalara açılıp en ücra ülkelere kadar ulaştı. Şimdi, bütün ülkelerin gözü bu kıtada, pazar kapma yarışında. Ve kabul etmeliyiz ki, erken davrananlar, şu an bir adım önde. Ama Avrupa'da ya da başka pazarlarda tıkanan Türk şirketleri için bu kıtada inanılmaz fırsatlar hâlâ var ve olmaya da devam edecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Afrika'yla ticaret

Kadir Dikbaş 2009.04.28

Geçen yazımızda, IMF'nin revize ettiği tahminlere göre, bu yıl dünyanın sancılı bir küçülme dönemi yaşayacağını, özellikle de gelişmiş ülkeleri rekor küçülme rakamlarının beklediğini belirtmiş, ama en iyi durumda olan bölgenin Afrika olduğunu yazmıştık.

Peki Afrika'nın en iyileri kimler, Türkiye'nin bu kıta ile son dönemdeki ilişkileri ne durumda bir de ona bakalım istedik.

Öncelikle, IMF tahminine göre, dünya ekonomisinin 2009'da yüzde 1,3 küçülme kaydedeceğini, bunun yanında Afrika'nın yüzde 2 büyüyeceğini hatırlatalım. 2007'de yüzde 6,2, geçen yıl da yüzde 5,2 büyüyen Kara Kıta'nın 2010 yılında 2009'dan daha iyi bir performans sergileyip 3,9 büyüme kaydetmesi bekleniyor.

50'den fazla ülkenin bulunduğu kıtada Angola, Botsvana, Ekvator Ginesi, Madagaskar, Namibya, Seyşeller ve Güney Afrika dışındaki ülkelerin büyüme kaydedeceği tahmin ediliyor.

Büyüme konusunda öne çıkan ülke, yüzde 9,5 ile Kongo Cumhuriyeti. Onu yüzde 6,9 ile Malavi, yüzde 6,5'le Etiyopya ve yüzde 6,2'lik oranla Uganda izliyor. Ruanda, Cibuti ve Tanzanya da ekonomisi yüzde 5'in üzerinde büyüyecek ülkelerden.

Yüksek oranlı büyümesini sürdürecektir ülkelerin ithalata ve yatırımlara devam edeceği açık. Bu da, arayış içindeki Türk şirketleri ya da diğer yabancı şirketler için fırsat demek. Ama daha yoğun rekabet demek aynı zamanda.

Türkiye'nin bölgeye dönük ticaretinde, son aylarda çok çarpıcı gelişmeler yaşanıyor. Diğer pazarlarda sıkışan Türk şirketlerinin Afrika'ya açılımda başarılı olduğu görülüyor.

Ocak-Şubat 2009 döneminde, toplam ihracatta yüzde 25,4'lük gerileme kaydedilirken Afrika'ya ihracat yüzde 24,7 artış göstermiş. Kuzey Afrika'ya yapılan ihracattaki sıçrama ise daha yüksek: Yüzde 53,9. Ülke grupları içinde, ihracat artışı kaydedilen tek bölge Afrika. Başta AB olmak üzere diğer bütün ülke gruplarında yüksek oranlı gerileme söz konusu. Öyle ki, en büyük pazarımız olan AB'ye ihracatta bile yüzde 41,6'lık daralma var.

İthalatta da, bütün ülke gruplarında düşüş yaşanıyor. Yılın ilk iki ayında genel ithalat yüzde 45,4 daralmış. Afrika'dan yapılan ithalat ise yüzde 43,4 küçülmüş. Böylece 2008 yılında yüzde 116,6 seviyesinde olan Afrika'ya ihracatın ithalatı karşılama oranı, bu yılın ilk iki ayında yüzde 213,7'ye çıkmış. Yani aldığımızı ikiye katlayan bir satış söz konusu.

Afrika'ya ihracat, bu kıtaya gösterilen ilgi sayesinde son 5 yılda üçe katlandı. 2004'te 3 milyar dolar civarında olan rakam, 2008'de 9 milyar doları geçti. Genel ihracat ise bu süreçte yüzde 100 arttı. Son iki aylık verilere göre, Afrika'nın ihracatımızdaki payı yüzde 11,6, ithalatımızdaki payı da yüzde 5. Böyle giderse, krizin de etkisiyle bu oranlar daha yukarılara çıkabilir. Çünkü Türk sanayii, Afrika ülkelerinin ihtiyacına cevap verebilecek potansiyele sahip. Uygun fiyat ve kaliteyle.

Afrika, ticaret yanında devasa yatırım imkanlarına da sahip. Pek çok ülkede altyapı yatırımları yabancı ortaklıklarla yürütülüyor. Dünya Bankası, Afrika'daki yeni altyapı projeleri için milyarlarca dolarlık kaynak ayırmış durumda.

Bu söylediklerimizden, Afrika'da her şeyin güllük gülistanlık olduğu anlamı da çıkmasın. Demek istediğimiz, yapılacak çok iş olduğu, krize rağmen bu ülkelerde çarkların döndüğü ve dönmeye devam edeceğidir. Onu çok küçülmelerden koruyan sebep de, kıta ekonomilerinin küresel düzene fazla entegre olmaması.

Bununla birlikte, pek çok ülkenin açlık ve yokluk sorunu da devam ediyor. Küresel kriz sebebiyle bazıları ağırlaşmış ve ağırlaşmaya da devam edecek muhtemelen. Ama dediğimiz gibi kıtada yapılacak çok iş var...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tüttürmeye devam mı?

Kadir Dikbaş 2009.05.01

Dünya ekonomileri küçülüyor. Hemen hemen bütün sektörler daralıyor. Durum bizde de aynı. Ama bir sektör var ki, büyümeye devam ediyor. Son açıklanan sanayi üretimi rakamları, imalat sanayiindeki daralmanın ocak ayında yüzde 24,3, şubat ayında yüzde 25,9 daraldığını gösteriyor. Ama tütün ürünleri imalatında ocakta yüzde 0,7, şubatta yüzde 14,2'lik büyüme söz konusu.

Bu veriler, krize rağmen talebin, tüketimin arttığını gösteriyor. Ve bu talep artışının sadece dış kaynaklı olmadığını belirtmemiz lazım. Yani içerideki sigara tüketimi de artmaya devam ediyor.

Geçen yıl başlayan kapalı mekanlardaki sigara yasağıyla birlikte, yaz aylarında tüketim bir miktar düşüş kaydetmişti. Fakat belirtildiğine göre, krizin de etkisiyle tüketim 2008'in son aylarında yeniden artmaya başlamış. Eylül-aralık ayındaki tüketim artışı yüzde 10,5.

Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (TAPDK) verilerine göre, 2007 yılında 5 milyar 372 milyon 750 bin paket, 2008 yılında da 5 milyar 392 milyon 950 bin paket sigara içilmiş. Yani toplam 107,9 milyar sigara. Kişi başına hesap yapacak olursak yılda 1.498 adet sigara demek bu.

Paket fiyatını 3 TL'den bile hesap etseniz, 16 milyar TL'yi aşıyor her yıl duman olan para. Bu kadar parayı harcarıp hastalıkları çağırıyor, o hastalıklar için de ayrıca milyarlar ödüyoruz. Fertler olarak, toplum olarak.

Türkiye'deki sigara tüketiminin ne boyutlarda olduğunu çarpıcı bir şekilde gösteren son veri dün açıklandı. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) ilk kez gerçekleştirdiği "Küresel Yetişkin Tütün Araştırması" sonuçlarına göre, 15 yaşın üzerindeki her 100 kişiden 31'i sigara içiyor. Erkeklerde bu oran yüzde 48. Daha kötüsü ise çocukların ve gençlerin sigaraya olan düşkünlüğü. Öyle ki, 15-24 yaş arasındaki her 100 gençten 25'i sigara kullanıyor. Oran, erkeklerde yüzde 40. Genç nüfusuyla övünen Türkiye'nin gençleri, başka kötü alışkanlıklar yanında, ne yazık ki, sigaranın da tuzağında.

Tütün ve tütün mamulü kullanımı en çok 25-34 ile 35-44 yaş arasında. Bırakma konusundaki bulgular da ilginç. Türkiye genelindeki tiryakilerin yüzde 42,4'ü sigarayı bırakmayı düşünmüyor. Ondan daha ilginç, kullanıcıların yüzde 94,5'i sigara paketleri üzerindeki uyarıların farkında. İşte bu "potansiyel" sigara üreticilerinin iştahını kabartıyor.

Dünya Sağlık Örgütü'nün henüz güncellenmemiş verilerine göre, Türkiye sigara içimi konusunda iyi bir yere sahip değil. Ancak en kötüler arasında da değil. Fakat Avrupa'da en kötüler arasındayız. Bilhassa erkeklerdeki tüketim oranıyla...

Kriz sebebiyle ABD'de bile sigara tüketimindeki gerileme durmuş. Maalesef insanlar sıkıntı atayım derken, kendilerine kısa ve uzun vadede yeni sıkıntılar açacak yollara başvurabiliyor.

ABD sigara kullanımını azaltmaya devam eden ülkelerden biriydi. Mesela 1960'ta, erkekler arasında yüzde 52 olan sigara içme oranını yüzde 26'ya kadar indirmiş. Aynı dönemde, Japonya yüzde 81 olan oranı yüzde 54'e, İngiltere ise yüzde 61 olan seviyeyi yüzde 28'e çekmeyi başarmış. Darısı bizim başımıza.

Türkiye, gecikerek de olsa sigara yasakları ve kampanyalarla, son birkaç sene içinde, sigara ile mücadeleyi artırmış bulunuyor. 19 Temmuz 2009'da sigara içilen alanlar daha da daraltılacak. Geçen yıl başlayan fakat tam olarak uyulmayan yasa, bu tarihten sonra eğlence sektörü, kahvehaneler, çay ocakları ve müstakil lokantalar dahil olmak üzere bütün kapalı alanlara yayılacak. Türkiye, bu girişimle sigaraya karşı mücadelede böylesine önemli tedbirlere başvuran sayılı ülkelere katılacak. Dileriz başarılı olur.

Bunun için, öncelikle konulan yasaklara uyulması, uyulmaması halinde gereği neyse yapılması gerekiyor. Evet yasaklar, içilecek alanların daraltılması önemli, ama en az onun kadar önemli olan diğer bir konu da, eğitim, bilgilendirme ve özellikle de yeni neslin bu tehditten uzak tutulması. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TOBB ne istiyor?

Kadir Dikbaşı 2009.05.05

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk özel sektörünün mesleki üst kuruluşu, çatı örgütü. Kendisine bağlı 365 oda ve borsa bulunuyor. Kayıtlı üye sayısı ise 1 milyon 200 binin üstünde.

TOBB, geçen cumartesi günü 64. olağan genel kurulunu yaptı. Genel Kurul'da 1.552 delegenin, kendisi dışında kalan, 1.551'inin imzasıyla aday gösterilen Başkan Rifat Hisarcıklioğlu, dört yılılığına yeniden başkan seçildi. Kullanılan 1.385 oydan, geçerli 1.362 oyun tamamını alarak bir rekora imza attı. Oylamada 23 oy da geçersiz sayıldı. Başkan dışında 14 kişiden oluşan yeni yönetim kuruluna İstanbul'dan ilk kez iki isim birden girdi. İTO Başkanı Murat Yalçıntaş ve İSO Başkanı Tanıl Küçük. Listede bu iki üye yanında üç yeni isim daha yer alırken eskilerden beş isim liste dışında kaldı.

Hisarcıklioğlu, bu seçimle kendisine ait olan en uzun süre TOBB başkanlığı yapma rekorunu da kırdı. Hisarcıklioğlu, Fuat Miras'ın istifası üzerine, 16 Haziran 2001'de Birlik yönetim kurulunca başkanlığa getirilmiş, 2005'te yapılan seçimlerde de ikinci kez başkan olmuştu. TOBB kanunu gereği, Hisarcıklioğlu son kez aday oldu. Bu süreyi tamamladığında da 12 sene TOBB başkanlığı yapmış tek isim olacak.

Genel kurul, kalabalık bir katılımı yapıldı ama, rakip çıkmadığı için sakın bir hava vardı. Toplantıyı hareketlendiren, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın 12 bakanla iştirak etmesiydi. Cuma akşamı yapılan resepsiyona olduğu gibi, genel kurula da, yeni bakanlarla tanışma ve tebrikler damgasını vurdu.

Başkan Rifat Hisarcıklioğlu, açılış konuşmasında Türkiye'nin sorunlarına bakış açılarını ve çözüm önerilerini sıraladı. Konuşma metnindeki dengeli ifadeler dikkat çekiciydi. Başkan, bir yandan sıkıntıları ve eleştirileri sıralarken diğer yandan da atılan olumlu adımları ortaya koydu, iş dünyasının sorumluluklarını hatırlatmayı da ihmal etmedi. Anayasa değişikliğinin gerekliliğinden, kamu alımlarında yerli malına öncelik tanınmasına kadar pek çok konuya değindi. Merkez Bankası'nın faiz indirimlerine rağmen bankaların kredi faizlerini düşürmeme ısrarını eleştirmesi büyük alkış aldı. Üyelerine "Kayıt dışı kalan, küçük kalmaya mahkûmdur. Küçük kalansa ancak taşeron olur." uyarısında bulundu.

Arzu edenler, konuşmanın tam metnini "www.tobb.org.tr" adresinden görebilir. Ben burada, önemli bulduğum, TOBB'un nasıl bir Türkiye istediğine dair cümleleri aktarmak istiyorum:

Cumhuriyetin kazanımlarının korunduğu, değerlerimize saygılı ve dünya standartlarında bir yaşam tarzı istiyoruz,

Özgürlükler alanının genişlediği bir ülke istiyoruz,

Güçlünün haklı olduğu değil, haklının güçlü olduğu bir Türkiye istiyoruz,

İlişkilerin değil kuralların belirleyici olmasını istiyoruz,

Eşit şartlarda rekabete dayalı, fırsat eşitliğinin olduğu piyasalar istiyoruz,

Adaletin görevinin, öncelikle masumları korumak olduğu bir sistem istiyoruz,

Şeffaf bir kamu yönetimi anlayışının yerleştirilmesini istiyoruz,

Siyasetin siyasi platformlarda yapıldığı bir Türkiye istiyoruz,

Vehimlere kapılıp, kendi yarattığı korkularına esir olmayan, kendine güvenen bir Türkiye istiyoruz.

Hisarcıklıoğlu, devamla, "Bu yönde çalışanların yanında ve destekleyicisi olacağız." dedi.

Bu taleplere, sağduyu ve insaf sahibi bir kişi ya da kuruluşun karşı çıkması düşünülebilir mi? Keşke bu tür taleplere, iş dünyasının bütün temsilcileri de dahil olmak üzere herkes "evet" diyebilse ve onun için çalışsa.

Hisarcıklıoğlu, konuşmasını merhum Necip Fazıl'ın şu mısralarıyla bitirdi: "Fethine çık, doğru, güzel, sonsuzun! Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun"

Evet, zaman geçiyor ama Türkiye, hâlâ gelişmiş ekonomiler ve demokrasilerle arasındaki mesafeyi kapatamadı. Yol uzun, onun için gaza basmak gerek. Hızlı ama dikkatli ve güvenli bir sürüşle. Krizlerden, yaşadığımız olumsuzluklardan dersler çıkararak...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin zenginleri, ABD'ye 32 milyar dolar borç verdi

Kadir Dikbaş 2009.05.08

Küresel krizin etkilerini yaşamaya başlayan Türkiye, önce "Varlık Barışı" ile dışarıdaki dövizlerin Türkiye'ye getirilmesini sağlamaya çalıştı. Aylarca bu tartışıldı ama arzu edilen netice alınamadı. Bir süredir de IMF'den alınacak krediyi ve miktarını tartışıyoruz. Belli bir kesim ısrarla "IMF" diyor.

Gelinen noktada, neredeyse her şey Fon ile yapılacak anlaşmaya odaklandı. Uzun süredir, 'anlaşma tamam, rakamı tartışıyoruz, 30 milyar dolardan aşağısı kurtarmaz' haberleriyle yatıp kalkıyoruz. Bu rakam Türkiye için büyük para. İki ay kadar önce BDDK Başkanı Tevfik Bilgin, bir Avrupa ülkesindeki bankalarda Türklere ait 60 milyar dolar para olduğunu söyleyince yer yerinden oynamıştı. Fakat Amerika pek konuşulmadı. Şimdi bu ülkede sadece Hazine kâğıtlarına yatırılan paranın Türkiye'nin IMF'den beklediği miktardan daha fazla olduğu ortaya çıktı.

ABD Hazine Bakanlığı'nın son verilerine göre, şubat ayı sonu itibarıyla Türkiye'de yerleşik yatırımcıların elinde tuttuğu Amerika Hazine tahvillerinin tutarı 32,4 milyar dolar. Türkiye, bu rakamla ABD Hazinesi'ni finanse eden ülkeler arasında 18. sırada yer alıyor. Söz konusu paranın kime ya da hangi kurumlara ait olduğu ise bilinmiyor. Gelinen noktada anlaşılan o ki, dışarıda 100 milyar doların üzerinde para olduğu tahminleri hayali değil.

Burada dikkati çeken nokta, krizin Türkiye'de hissedilmeye başlamasıyla birlikte, krizin esas kaynağı olan ABD'ye yeniden yöneliş yaşanması. Ekim 2008 ile Şubat 2009 arasında 4,5 milyar dolarlık alım yapılmış.

ABD'nin Türkiye'ye ilişkin verileri 2002 Ocak ayından başlıyor. Ve bu tarihteki tutar da 8,2 milyar dolar. Aynı yılın sonundaki rakam ise 13,5 milyar. Zaman içindeki iniş çıkışların ardından nihai rakam 32 milyar doları geçmiş. Türkiye, bu rakamla ABD Hazinesi'ni finanse eden önemli ülkeler arasında yer alıyor. Tablodan da görüleceği gibi, ABD Hazine kâğıdı alan ülkeler, genelde cari açık problemi olmayan, döviz geliri yüksek ülkeler. Bu yönüyle Türk yatırımcılar ilginç bir durum sergiliyor.

ABD Hazinesi, kurtarma paketlerinin maliyetiyle bütçedeki açık büyüdükçe daha fazla tahvil ihraç ediyor. Ettikçe de karşılığını görüyor. Dünya çıkardığı tahvillere ilgi göstererek ABD'yi finanse etmeye devam ediyor. En başta Çin var. Eylül 2008'e kadar lider Japonya idi. Çin'in alımlarındaki hızlı artış sebebiyle Japonya ikinci

sıraya gerilemiş. Şu an Çin kamu ve özel kesiminin elinde tuttuğu ABD Hazine kâğıtlarının tutarı 744,2 milyar dolar.

Çin hükümeti, rekabet gücünü artırmak, ihracatı teşvik için kendi iç piyasasından dolar topluyor, para biriminin değerini düşük tutuyor. Aldığı dolarları da ABD Hazine tahviline yatırıyor.

Son yıllarda Çin ve Doğu Asya ülkelerinde oluşan tasarruf fazlası, ABD'ye yönelmişti. Bunun sonucunda ABD kâğıtlarına olan talep arttı. Ve krize rağmen bu yöneliş devam ediyor. Öyle ki, krizin patlak verdiği Ekim 2008'de yabancıların elinde 2 trilyon 980 milyar dolarlık hazine tahvili bulunurken bu rakam 2009 Şubat ayında 3 trilyon 162 milyar dolara çıktı. Yani bir yandan ABD'nin borçlanma ihtiyacı artarken diğer yandan bu ihtiyacı karşılayan yabancıların ABD Hazinesi'ne olan güveni pek değişmedi. Ocak ayında küçük bir gerileme yaşansa da toparlanma kısa sürdü. Bunda, Hazine kâğıdı dışındaki yatırım araçlarına olan güvenin zedelenmesi de etkili oldu.

Tekrar Türkiye'ye dönecek olursak, bir yandan IMF'den para beklerken bir yandan yurtdışındaki 10 milyarlarca doları ülkeye çekememenin sıkıntısıyla karşı karşıya olmamız manidar. IMF'den beklediğimiz paradan daha fazla bir tutar, ABD Hazine kâğıtlarında ve bu parayı ABD kullanıyor. Bankalardaki paralar ve diğer yatırım araçları buna dahil değil. Anlaşılan o ki, yurtdışında 100 milyar doların üzerinde para olduğu tahminleri hiç de hayalî değil.

NEDEN ABD TAHVİLİ?

32,4 milyar dolarlık ABD Hazine tahvilinin kimlere ait olduğu belli değil. Bunun içinde kamuya ait olan kısım var mı, yok mu bilemiyoruz.

Hazine'nin geçen hafta gerçekleştirdiği, 10 yıl vadeli global dolar tahvili ihalesinde 1,5 milyar dolarlık satış yapmıştı. Tahvilin "getirisi" yüzde 7,6 oldu. Benzer vadedeki ABD Hazine tahvillerine kıyasla 447,9 baz puanlık "getiri" farkı söz konusu. Dünyada eşi çok az olan bir oran bu. Bu sebeptendir ki, tahvilin yüzde 37'si Türkiye'deki alıcılara satılırken, yüzde 43'ü ABD, yüzde 20'si de Avrupalı yatırımcılara gitti.

Bu kadar yüksek getiriye ve istikrara rağmen Türkiye'de yerleşik yatırımcıların, para sahiplerinin ABD Hazine tahvillerine yoğun ilgi duyması ilginç. Evet, ABD kâğıtları gelişmekte olan ülkeler için her şeye rağmen güvenli bir liman durumunda. Bu tahviller dünyanın en likit, istenildiğinde kolayca nakite çevrilebilen yatırım aracı. Ayrıca bu kâğıtlar dünyanın her yerinde teminat olarak kabul ediliyor. ABD kâğıtlarının kredi ve ihalelerde teminat olarak kabul edilmesi, yurtdışında iş yapan Türk şirketleri için tercih sebebi olabilir ama bu kadar büyük bir tutarın, yine de izaha ihtiyacı var.

Bunun dışında başka sebepler de olabilir. Bunu öğrenebilmek için önce kimlerin bu kâğıtlara yatırım yaptığını bilmek gerekiyor. Bu konuda kamuoyunu aydınlatmak da, ilgili mercilere düşüyor. Türkiye, bu kriz ortamında IMF'den kredi almak için uğraşırken kimlerin, neden ABD kâğıtlarını tercih ettiğini bilmek herkesin hakkı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dibi gördük mü?

Kadir Dikbaş 2009.05.12

Herkes bu sorunun cevabını arıyor. Buna kesin cevap vermek için henüz erken ama bazı işaretler var.

Bilhassa sanayideki kapasite kullanımı ve üretimdeki gelişmeler hangi yönde ilerlediğimizin ipuçlarını veriyor.

Dün açıklanan verilere göre, imalat sanayiindeki kapasite kullanım oranı, son iki aydır yükseliş gösteriyor. Mart ayında yüzde 64,7 olan oran, nisanda yüzde 66,8'e çıkmış. Kriz sebebiyle şu ana kadar yaşadığımız en düşük oran ocak ve şubat aylarına ait: Yüzde 63,8. Görünüşe göre, geçen yılın aynı aylarına göre düşüş olsa da, bir önceki aya göre, kapasite kullanımında düşüş değil, artış var.

Geçen cuma günü açıklanan sanayi üretimindeki durum da, benzer bir görünüm arz ediyor. Toplam sanayi üretiminde mart ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 20,9'luk bir gerileme söz konusu. Ancak bir önceki aya göre yüzde 13,9'luk artış var. Krizin patlak verdiği ekimden bu yana en yüksek küçülme yüzde 23,8 ile şubatta gerçekleşmişti. İkinci kötü rakam da ocak ayına ait. Yani burada da en kötü oranın geride kaldığı görülüyor. Nisandaki kapasite kullanım oranı da gösteriyor ki, gelecek ay açıklanacak olan nisan ayına ait sanayi üretimi, muhtemelen marttan daha iyi olacak. Bir başka ifadeyle, daha az kötü olacak.

Bazı sanayiciler rakamlar açıklanır açıklanmaz, mart ayındaki sanayi üretiminin şubata göre her zaman yüksek çıktığından, martta hem iç talepte hem dış talepte canlanma olduğundan bahsettiler. Doğru, ama iyileşme emarelerinin görüldüğü de bir gerçek. Ama kesin olarak dipten geri döndüğümüzü söyleyebilmek için önümüzdeki birkaç ayı da görmek gerekiyor.

Kendini hissettirmeye başlayan canlanmada, vergi indirimlerinin ve diğer bazı tedbirlerin payının yüksek olduğu ortada. Yapılan bu hamle, piyasadaki psikolojiyi de etkiledi. Ertelenen talebi öne çekti. İnsanlar, "Bu fırsatı kaçırmayalım" diyerek mağazalara, oto galerilerine koştu. Vergi indirimlerinin etkisi, mart üretiminde çok fazla görünmese de nisanda daha belirgin olması bekleniyor.

Umarız, bu vergi indirimlerinin sona ereceği yaz aylarına kadar işler biraz daha iyileşir. Özellikle de dış pazarlarda. Çünkü durgunluğun sebebi sadece iç talep değil. Dış talepteki daralma da üretimi sarsmış bulunuyor.

İhracattaki gerileme önemli ölçüde fiyat düşüşünden. Miktar endeksi daha iyi görünüyor. Eğer dünya emtia fiyatlarında bir miktar kıpırdanma olursa, önümüzdeki aylarda ihracat da yavaş yavaş kıpırdanmaya başlayabilir. Petrol fiyatlarındaki dipten dönüş, bunun habercisi gibi.

Bu noktada, sanayideki son verilere, işsizlik sigortası için yapılan başvurulardaki azalışa bakarak "tamam, krizi bitiyor, düzlüğe çıkıyoruz" rehavetine kapılmamak, krizde bu ölçüde sarsılmamızın derinliklerine inmek gerekiyor. Bilhassa, yüksek cari açık doğuran büyüme "modeline" son verecek, sanayinin ithalat bağımlılığını azaltacak ve yerli sanayiinin rekabet gücünü artıracak bir yapı kurulmalı. Hep başkalarının tasarrufuyla iş yapmak yerine kendi tasarrufumuzu üretme ve en etkin şekilde değerlendirmenin de yolları aranmalı.

Bu bakımdan, dün Başbakan Yardımcısı Ali Babacan başkanlığında toplanan Ekonomi Koordinasyon Kurulu'ndan, "Küresel krizin etkilerini daha da sınırlandırmak amacıyla ihtiyaç duyulabilecek yeni düzenlemeler ile ülkemize uzun dönemli rekabet gücü ve dayanıklılık sağlayacak yapısal adımlar da Kurul'un önümüzdeki dönemde odaklanacağı alanların başında gelmektedir." sonucunun ve açıklamasının çıkması sevindirici.

Dileriz bu krizle birlikte, uzun yıllardan beri devam eden ekonominin kırılğan yapısı da sona erer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Harekette bereket var'

Kadir Dikbaşı 2009.05.19

İhracatta düşüş gözleniyor ama ithalattaki düşüşe bakılacak olursa, ihracat daha iyi durumda. Bu yılın ilk üç ayındaki ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 26, ithalat ise yüzde 41,8 geriledi.

İhracatta en fazla daralan pazarların başında Avrupa geliyor. AB'ye yapılan ihracat, yüzde 41,2 küçülmüş durumda. AB'nin ihracatımızdaki payı, geçen yılın aynı döneminde 51 iken, bu yıl bu oran yüzde 40,6'ya gerilemiş. Avrupa pazarındaki kayıplar, ihracatçıları yeni pazarlara yöneltmiş. Mesela Afrika'ya yapılan ihracatta düşüşün aksine yükseliş var: Yüzde 19,9. Ama buna rağmen AB'ye mal satma gayretleri de devam ediyor. Pek çok şirket, krizin ortaya çıkardığı fırsatları da değerlendirip ileriye dönük bağlantıların, işbirliklerinin peşinde. "Harekette bereket vardır" deyip kapıları zorlamayı tercih ediyorlar. Geçen hafta içinde İstanbul, İskenderun, Eskişehir ve Bursa'dan bir grup işadamlıyla Almanya'daydık. Almanya, uzun yıllardan beri en fazla ihracat yaptığımız ülke. 30 küçük ve orta boy işletmenin temsilcisi ya da patronu, Almanya'nın Niederrhein bölgesinde gerçekleştirilen Alman-Türk Ekonomi Konferansı'nda 150 dolayında Alman ve gurbetçi işadamlıyla bir araya geldi. Alman Türk Ticaret Bürosu (DTH International GmbH) tarafından gerçekleştirilen organizasyonda, çeşitli bağlantıların yanı sıra, bölgesel yöneticiler, ekonomi kurumları ile görüşmeler yapıldı, sanayi tesisleri gezildi.

Ruhr havzasında yer alan Niederrhein'da 100 bin şirket faaliyet gösteriyor. LG, Siemens, Canon, 3M, Mars, Hitachi gibi firmaların Avrupa ve Almanya merkezleri burada. Bölge ayrıca makine imalatında rakipsiz.

Körfez İskenderun Sanayici İşadamları Derneği (KİSİAD) üyesi 7 firma da vardı programda. TUSKON üyesi KİSİAD, Almanya'dan önce iki kez Ürdün'e, dört kez de Irak'a iş gezisi düzenlemiş. Dernek Başkanı Mehmet Tamer Eker, "Almanya, bir şirketin reklam panosu gibi. Ortadoğu ve diğer bölgelerle işbirliği yaparken bir ayağımızın Almanya'da olması önemli." diyor. Kriz şartlarında Türk ve Alman şirketlerinin yapacakları işbirliğinin önemine dikkat çeken DTH International'ın başkanı Selma Atahan, her iki ülke pazarına açılmak isteyen işletmelere, Alman resmi kurumlarıyla işbirliği içinde seminerler ve iş gezileri düzenlediklerini söylüyor.

İstanbul'dan Esmen Makine Sanayi AŞ Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Şen ise Alman ekonomisinin sıkıntı içinde olduğunu, özellikle işçiliğin pahalı olması yüzünden ülkede üretimin cazibesini kaybettiğini belirtiyor. Şen, "Alman şirketleri eskiden makine parklarını elden çıkarmak istiyor. Bunu teknoloji transferi olarak pazarlıyorlar. Eğer yeni ve yenileştirilmiş makineleri temin edebilirsek güzel." uyarısında bulunuyor. Açtığı kurslarla, enerji sektöründe ara eleman yetiştiren İstanbul Büyükşehir Belediyesi Uygulamalı Gaz ve Enerji Teknolojileri Araştırma ve Mühendislik AŞ'nin Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ümit Doğan Arınç da, Türkiye'de hızla gelişmekte olan yenilenebilir enerji konusunda işbirliği düşündüklerini belirtiyor.

Türk şirketleri için Almanya, hem bir pazar, hem Avrupa'ya açılma noktası demek. Bunun yanında, gurbetçi işadamlarımızdan Adil Çolakoğlu'nun da vurguladığı gibi "Alman tarafında disiplin ve kalıcılık var. Türk şirketlerinde de dinamizm ve esneklik. Bunlar bir araya gelince, büyük başarılar imza atmak mümkün".

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşler düzeliyor mu?

Kadir Dikbaşı 2009.05.26

Krizin ne aşamada olduğunu gösteren en önemli verilerden biri de taşımacılıktaki gelişmeler. Eğer taşımacılıkta aşağı seyir sona erdiyse işlerin düzelmeye başladığından söz edebiliriz.

Geçen hafta, Aras Holding'in amiral gemisi Aras Cargo'nun Çekül Vakfı ile başlattığı "Yeşile Hayat, Hayata Yeşil" ağaçlandırma kampanyası çerçevesinde, Elazığ'daki Hazar Gölü kıyılarına 14 bin sedir ve ardıç fidanı dikilmesi törenine katıldım. Burada, ağacın ve çevrenin yanında Aras yöneticileriyle taşımacılığı da konuştuk. Aras Holding Taşıma Grup Başkanı Salim Güneş, bu yılın ilk üç ayında sektörün en kötü günlerini yaşadığını belirtiyor, "Bu aylarda zaten mevsimsel bir kayıp söz konusu oluyor. Buna kriz de eklenince sektörde işler durma noktasına geldi." diyor. Fakat durum nisan ayında düzelmeye başlamış. Güneş, şöyle devam ediyor: "Mayıs ayı nisandan daha iyi. Kendi işlerimizde geçen yıla göre yüzde 15 civarında artış görüyoruz. Bunda büyümemizin etkisi var ama sektörde işlerin açılmaya başladığının işaretleri de görülüyor." Muhakkak ki, iç talepteki canlanmanın payı büyük. Canlanmayı sağlayan da, büyük ölçüde vergi indirimleri. Psikoloji biraz olsun düzeldi. İnsanlar frene bastıktan sonra etrafına bakıp, "İyi güzel de hayat devam ediyor." deyip yavaş yavaş harcamaya, rutin işlerini yürütmeye başladı.

Yurtiçinde durum bu. Konunun bir de ihracat ve ithalat tarafına bakmak gerekiyor. Burada Uluslararası Nakliyeciler Derneği'nin (UND) verileri önemli ipuçları veriyor. UND istatistiklerine göre, tablodan da görüleceği gibi, ihracat ve ithalat için yapılan seferlerde azalma sürüyor.

Seferlerdeki düşüş oranının, ihracat ve ithalattaki düşüş oranlarından daha küçük olmasının sebebi, dünya mal ve emtia fiyatlarının gerilemiş olması.

İthalattaki küçülmenin ihracattan daha fazla olduğu, UND'nin taşımacılık verilerinde de kendini gösteriyor. Burada dikkati çeken nokta, ihracat taşımacılığımızda yabancıların pek kaybı olmayıp, hatta Mart 2009'da yüzde 1 de olsa artış görülürken, Türk nakliyecilerinin güç kaybetmesi. Ve bu kaybın ilk üç ayda artarak sürmesi. Sebep belli, Türk nakliyecilere dışarıda çıkarılan zorluklar.

Netice itibarıyla, Türkiye açısından ithalat nakliyesinde küçülme hızı düşmüş görünüyor. Ama ihracatta aynı şeyi söyleyemiyoruz.

UND'nin nisan verileri henüz açıklanmadı ama gerilemede gerileme görme ihtimalimiz yüksek. Çünkü nisan ve mayıs aylarındaki atmosfer ilk üç aya nazaran biraz daha olumlu.

Dünya genelindeki manzara için de, Baltık Kuru Yük Endeksi'ne (Baltic Dry Index) bakabiliriz. Demir cevheri, çelik, hububat, çimento, kömür ve bakır gibi sanayi üretiminde kullanılan temel hammaddelerin deniz yoluyla taşıma maliyetini yansıtan bu endeksten hareketle, dünyadaki ekonomik faaliyetlerin seyrini tahmin etmek mümkün.

2008 Haziran ayından sonra (mali piyasalardaki çöküşten birkaç ay önce) bu endekste keskin bir düşüş yaşandı. Beş ay içinde yüzde 90'lık kayıpla dip seviyeyi gördü. Aralık ayında yerlerde sürünürken, ocak ayından bu yana hafif de olsa yükselmiş, 2005 sonundaki seviye civarında zikzaklar çiziyor bugün. Kesintisiz bir yükseliş yok ama gelinen nokta, 2008 Ekim ayından beri görülen en yüksek seviye. Evet bu, taşıma hacmini göstermiyor ama hammadde taşımacılığına olan talebin artmakta olduğunu, dolayısıyla fiyatların yükseldiğini haber veriyor.

Sonuç olarak, gelişmeler Türkiye'de iç pazarın şu an bir miktar canlandığına işaret ediyor. Dış pazarımızın durumunu ise önümüzdeki günler daha net gösterecek. Dünyadaki geriye gidişin de, ivme kaybetmekte olduğu anlaşılıyor. Fakat durum ne olursa olsun, toparlanma o kadar da kolay görünmüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF'nin yardım listesi

Kadir Dikbaş 2009.05.29

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarihinde ilk kez böylesine büyük, böylesine geniş coğrafyaya yayılmış bir kredilendirmeye gidiyor. Fon'un, kredi verdiği ülkeler listesine baktığımızda, 2008 başından bu yana 50'den fazla ülkenin IMF'ye müracaat ettiğini, farklı kredi türleriyle para ve beraberinde "reçete" aldığını görüyoruz.

Bazı ülkelere açılan kredi çok küçük tutarlar. Öyle ki, birkaç milyon dolarlık destek alan ülkeler bile var. Ama o ülke ölçeğinde bu tutar, gerçekten ihtiyaç duyulan bir rakam. IMF'den destek alan ülkeler, Afrika'nın batısı, Doğu Avrupa ve Latin Amerika'da yoğunlaşıyor. Destek isteyenler, genelde küçük ekonomiler.

En büyük hacimli "stand-by" anlaşmasını yapan ülke, 17,1 milyar dolarla Romanya. Onu 16,4 milyar dolarla Ukrayna izliyor. Aşağıdaki listede, 200 milyon doların üzerinde kredi alan ülkeler, kredinin onay tarihi sırasıyla görülüyor.

IMF'nin bu krizle geliştirdiği "Esnek Kredi Hattı" alternatifinden faydalanmak isteyen Meksika'ya da geçen ay 47 milyar dolar tutarında imkan sağlandı. Bu "hat"ta Meksika'dan sonra, 20,6 milyar dolarlık tutarla Polonya, 10,5 milyar dolarla Kolombiya eklendi.

IMF'nin alacak listesi krizin boyutlarını ve ciddiyetini göstermeye yetiyor. Tabii ki, bu tablo daha çok gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerdeki sıkıntıyı yansıtıyor. Zor durumdaki gelişmiş ülkelere IMF'den kredi almak bir yana, kurtuluş için IMF'ye para aktarıyor. Bilhassa rezerv para sahibi olanlar. En güzel örnek de, ABD'nin IMF'ye 100 milyar dolar kaynak aktaracak olması. Bu da işin başka bir yönü...

Uzun zamandır Türkiye'nin bahsettiğimiz listeye girip girmeyeceğini tartışıyoruz. Üzerinde görüşülen "stand-by" yani "destekleme" anlaşması. Fakat görüşmelerin nerede tıkanıldığı, sürecin niçin uzadığı belli değil. Bununla birlikte "piyasalar" ve bazı büyük patronlar "IMF'siz" derken, geniş bir kesim IMF'nin dayatacağı tedbirlerden endişeli.

Ve işin en önemli yanı, geldiğimiz noktada IMF ile anlaşmanın olmayabileceği ihtimalinin güçlenmeye başlaması.

IMF ile anlaşma olmazsa dünyanın sonu olmayacağı yönünde açıklamalar yapılıyor. Üç gün önce, Moody's'in Türkiye analisti, AA'ya Türkiye'nin IMF ile anlaşmamasının kredi notunu etkilemeyeceğini; ancak piyasalardaki belirsizliği ortadan kaldıracı bir önlemin hemen alınması gerektiğini söyledi.

Bu kuruluşların açıklamalarına ne kadar güvenilir tartışmak gerek ama şu anki hava bu. Bu arada karşı tezi savunanlar da var. Mesela, yatırım bankası Merrill Lynch yaptığı bir analizde, Türkiye'nin IMF ile yeni bir anlaşmaya soğuk baksa da yüksek dış finansman ihtiyacı sebebiyle tavrını değiştirmesi gerektiği ileri sürülüyor. Bu dış finansman ihtiyacının, kamudan ziyade özel sektöre ait olduğunu burada belirtmemiz gerekiyor.

Gönül istiyor ki, Türkiye bu listede olmasın. Dünya siyasetinde önemli roller üstlenme iddiasında olan Türkiye'nin bu ekonomik krizde de kendi çözümünü üretmesi daha iyi olmaz mı? Yarım asırdır devam eden,

her krizde IMF'ye müracaat etme geleneği yıkılsa fena mı olur? Krizleriyle ünlü Brezilya bunu yaptı, "kredi alan ülke" statüsünden "kredi veren ülke" statüsüne geçti. Biz neden yapamıyoruz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Binlerce işadamına hapis yolu

Kadir Dikbaş 2009.06.09

Kriz ya da başka sebeple işleri bozulup çek borcunu ödeyemeyip bu yüzden haklarında dava açılmış, hapis yolu görünen ya da halen cezaevinde olan binlerce esnaf, tüccar ve sanayicinin gözleri, TBMM'ye sevk edilmiş olan Çek Kanun Tasarısı'nda.

Çekteki istismarı önlemesi, mağduriyetleri ortadan kaldırması beklenen tasarı, mevcut haliyle ciddi eleştiri alıyor. Pek çok işadamı ve hukukçu, tasarının dolandırıcı ile zor duruma düşmüş borçluyu ayırt etmediğinden yakınıyor, tasarının bu şekilde kanunlaşması durumunda, çekini ödeyemez duruma düşmüş binlerce insanın hapse düşeceğini dile getiriyor.

Bir sanayici şöyle diyor gönderdiği mektubunda:

"Aile olarak 80 yıldır sanayiciyiz. Bugüne kadar binlerce çek ve senet ödedik, kimseye borç takmadık. Son kriz yüzünden ödenmeyen çek borcum var ama onun iki katı da alacağım bulunuyor. Alacağımı tahsil edemediğim için borcumu kapatamadım. Ve karşılıksız çek kesmekten dolayı 'dolandırıcı' damgası yiyip hapse girme ile karşı karşıyayım. Ben girdiğim gibi alacağım olan insan da girecek. İyi de benim özgürlüğüm kısıtlanınca borcumu nasıl ödeyeceğim? Üstelik cezayı çekmem borcu ortadan kaldırmıyor. Bizim durumumuzda binlerce insan var. Eğer hükümet bu sorunu çözmezse, yakında binlerce iş yeri kapanacak ve yerine yeni cezaevleri açılması gerekecek."

Tasarının 5. maddesi karşılıksız çıkan her bir çek için 1500 iş günü adli para cezası öngörüyor. Ceza miktarı, karşılıksız kalan çek bedelinden aşağı da olamayacak. Eğer bir kişi bu cezayı ödeyemezse bu kadar süre hapis yatacak.

Hukukçular, çek borcuna hapis cezasının Anayasa'nın 38. maddesine, AB mevzuatına, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve TCK'nın 21. maddesine de aykırı olduğunu savunuyor.

Karşılıksız çekin "suç" olmasına, dolayısıyla hapisle cezalandırılmasına Yargıtay da karşı çıkıyor. Yargıtay Başkanlığı, tasarıya ilişkin görüşlerini Adalet Komisyonu'na yollamış. Yargıtay görüşünde, çekin karşılıksız çıkması ile ilgili sorumluluğun 'suç' olmaktan çıkarılarak, 'idari para cezası' veya 'idari tedbiri gerektiren bir kabahat' ya da her iki unsuru kapsayacak şekilde düzenlenmesini istiyor:

"Suç genel teorisindeki sorumluluk esaslarına aykırı bir şekilde suç tipi tarif edilmektedir. Karşılıksız çıkan çek nedeniyle milyonlarca şikâyet ve soruşturma sonucu kamu davası açılmaktadır. Bu durum cumhuriyet savcılarının ve mahkemelerin ağır iş yükü altında kalmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle çekin karşılıksız çıkması ile ilgili sorumluluk, suç olmaktan çıkarılarak idarî para cezasını ve/veya idarî tedbiri gerektiren bir kabahat olarak düzenlenmelidir."

Yargıtay'ın tasarı ile ilgili önerilerinden en öncelikli olanı bu.

Merkez Bankası verilerine göre, bankalar tarafından Merkez Bankası'na ödenmediği bildirilen çek sayısı yılın ilk dört ayında geçen yıl 501.230 iken bu yıl 710.807 olmuş. Artış yüzde 42. Rakamı 2006 ve 2007 yıllarıyla karşılaştırınca artışın daha yüksek olduğunu görüyoruz. Bir ülkedeki dolandırıcılığın bir yılda bu kadar artmış olması düşünülmemeyeceğine göre, krizin yol açtığı bir durum bu. İyi niyetli binlerce mağdur söz konusu.

Ödenmeyen çeklerle ilgili mahkeme kararı çok fazla. Yılın ilk dört ayındaki karar sayısı, geçen yıl 27.479, rakam bu yıl da aşağı yukarı aynı: 27.653. Ve bu, sadece dört aya ait rakam. Görünen o ki, son aylarda artan bildirimlerle davalarda sıçrama yaşanacak. Mahkeme kararları her bir çek için verildiğinden hapse kaç kişinin gireceğini bilmek zor ama sayının on binlerce olduğuna şüphe yok.

Yıllardır dürüstlüğüyle, borcuna sadakatiyle tanınan pek çok esnaf, tüccar ve sanayici, çek hamilleri korunurken dolandırıcılık ile işadamlığının net bir şekilde ayrılmasını ve karşılıksız çekte hapis cezasının kaldırılmasını istiyor. Aksi durumda ciddi sıkıntıların ve dramların yaşanacağı uyarısını yapıyor. Top, şu an TBMM komisyonlarında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeşilirmak kıyısından dünyaya

Kadir Dikbaş 2009.06.23

Kriz, her şey gibi turizmi de vurdu. Ülkelerin turizm gelirlerinde de düşüşler var. Gelişmeler, Türkiye'yi de yakından ilgilendiriyor.

Geçen yıl, Türkiye'nin net turizm geliri yüzde 20,9 artış göstererek 18,4 milyar dolara çıkmıştı. Bu yıl ise artış beklentisi yok. Ama bununla birlikte ihracattakine benzer şok düşüş de söz konusu değil. Son verilere göre, bu yılın ilk dört ayındaki net gelir, 2,45 milyar dolar. Geçen yıla göre yüzde 10,1 azalış görülüyor. Beklenti, düşüşün çok fazla devam etmeyeceği, yıl sonu net gelirin geçen yıla yakın bir noktada gerçekleşeceği yönünde.

Turizm deyince ilk akla gelen bölgeler sahil beldeleri. Yani güneş-kum-deniz üçlüsü. Onun dışında birkaç Anadolu ili geliyor. Pek çok alanda olduğu gibi turizm faaliyetlerinde de dengeli dağılım yok. Hem coğrafya hem konu olarak. Kıyılara yığılmış bir anlayış hakim. Oysa Anadolu içlerinde keşfedilmeyi bekleyen nice kent ve belde var; tarihiyle, kültürüyle...

İşte onlardan biri de şehzadeler kenti Amasya. Dünyada çok az kente nasip olan tarihî ve kültürel mirasa sahip. Ama bırakın yabancıları, bizlerin bile bundan haberi yok.

Garanti Bankası, Anadolu Sohbetleri'nden 60'ıncısını geçen hafta bu kentte yaptı. Toplantıda, marka "destinasyon" oluşturmada "trend"ler ve yeni yaklaşımlar, AB ekseninde bölge tarımı ve ildeki doğal taş sektörünün önündeki fırsatlar tartışıldı. Konuşmacılar, kent için yapılabilecekleri anlatırlarken, kentte gördükleri değişim karşısında şaşırdıklarını belirttiler. Gerçekten de pek çok ile örnek çalışmalar var Amasya'da. Turizmden tarıma, eğitimden kültür ve sanata kadar.

Antik çağlardan bu yana pek çok medeniyete yurt olan Amasya, Osmanlı döneminin de en önemli merkezlerinden. 7'si sonradan padişah olan 12 şehzade burada yaşamış.

Merkezinden Yeşilirmak geçen Amasya, küçük, şirin, sakın, kültür ve tarih kokan bir kent. Vali Mehmet Celalettin Lekesiz'in verdiği bilgiye göre, geçen yıl Türkiye'de hiçbir toplumsal olayın yaşanmadığı tek il burası.

Bugüne kadar Amasya'nın yurtdışı tanıtımı yapılamamış ama son birkaç yıldır çalışmalar başlamış. Bazı yurtdışı turizm fuarlarına katılım sağlanmış. Yeni bir kararla da Amasya, Samsun, Tokat ve Çorum'un yurtdışında ortak tanıtım kararı alınmış.

İl Kültür ve Turizm Müdürü Ahmet Kaya'nın verdiği bilgiye göre, Amasya'ya geçen yıl 35 ülkeden 12 bin turist gelmiş. Yerli ziyaretçilerle birlikte toplam sayı 338 bin. Fakat sayıda hızlı bir artış hedefleniyor.

Ay başında Japonya'dan gelen bir gazeteci grubunun, Amasya'yı konu alan yayınlar yapacağını söyleyen Kaya, bu haberlerden sonra Japonya'dan çok sayıda turist geleceğine inandıklarını belirtiyor ve şöyle diyor: "Hedefimiz, gelen turistin en az iki gün ilimizde konaklamasını sağlamak."

Bunun için yeni projeler üretiliyor. İlde, son iki yılda 5,5 milyon TL harcama yapılmış turizme. 2002 yılında 2 olan müze sayısı şu an 6'ya çıkarılmış. 2010'da sayı 10 olacak.

Şehzadeler Müzesi, yeni açılan müzelerden biri. Diğeri de Milli Mücadele Müzesi.

"Şehzadeler kentinde, şehzadeleri anlatan bir müze neden yok?" denilmiş ve harekete geçilmiş. Geçen yıl da açılışı yapılmış. Milli Mücadele Müzesi'nin hikâyesi de ilginç. Cumhuriyet'in kuruluş belgesi niteliğini taşıyan "Amasya Tamimi", bundan 90 yıl önce haziran ayında Saraydüzü Kışlası'nda hazırlanmıştı. Bu bina, toprak kayması sonucu yıllar önce yok olmuş. Kendisinden geriye kalan tek resmin, tablo olarak Başbakan Tayyip Erdoğan'a hediye edilmesi, kente yeni bir müze ve kongre merkezi kazandırmış. Erdoğan, Kültür Bakanlığı'ndan, bu binanın Milli Mücadele Müzesi olarak yeniden yapılmasını istemiş.

Şehirde 502 bina, tescillenerek korumaya alınmış. Bunların büyük bölümü nehir kıyısındaki ya da hemen yakınındaki eski konaklar. Ve hızla onarılıyorlar. Bu sayede kent merkezinin çehresi değişmiş, buram buram tarih ve kültür kokan bir hal almış.

Amasya, bir yandan tarımı, diğer yandan sahip olduğu doğal taş yataklarını harekete geçirmeye çalışırken, tarih ve kültür varlıklarını da korumaya, dünya ile paylaşmaya yönelmiş. Valilik, belediye, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşları bu konuda hemfikir. Bu gayret devam ettiği takdirde, Amasya'nın yakın zamanda bir dünya markası olması hiç de hayal değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizde üçüncü aşama

Kadir Dikbaş 2009.06.26

'Kriz dibe vurdu, vurmadı' tartışmaları devam ederken yeni bir aşamaya geçiyor dünya. İlk dalgada zengin ekonomiler sarsıldı, daha sonra gelişmekte olanlar, son aşamada da yoksul ülkeler var. Bu ülkelerin tamamı olmasa da ekseriyeti etki altında.

Dış ticaretlerinde daralma, yabancı yatırımların azalması ve ihraç edilen emek gücünün daha az döviz yollaması ya da işini kaybetmesi gibi sorunlar gündemde.

Önceki gün Merrill Lynch açıkladı. Dünyada 1 milyon doların üzerinde yatırılabilir varlığı bulunan zenginlerin serveti 2008'de bir önceki yıla göre yüzde 19,5 eriyerek 40,7 trilyon dolardan 32,8 trilyon dolara düşmüş. Bu varlığın neredeyse üçte biri (9,1 trilyon \$) Kuzey Amerikalılara ait. Hemen arkasından 8,3 trilyon dolarla Avrupa geliyor. En küçük pay ise Afrika'nın: 32,8 trilyon doların sadece 0,8 trilyonu. 2013 projeksiyonu da mevcut paylaşımın fazla değişmeyeceğini gösteriyor. Geleceğe yönelik en çarpıcı değişiklik tahmini, Kuzey Amerika'nın

yerini Asya-Pasifik bölgesinin alacak olması. Yani zenginlik Batı'dan Doğu'ya kayacak. Fakat yıllık ortalama servet büyümesi en düşük olan bölge Afrika olmaya devam edecek.

Varlıklı kesimlerin servetlerindeki erimeyle yoksulların servetlerindeki erime bir değil. Biri zenginliğinden bir miktar kaybederken, diğeri yoksulluk sınırından açlık sınırına sürükleniyor.

Dünyanın varlıklı kişiler nüfusu Merrill Lynch'e göre 8,6 milyon. Dünya Bankası verileri ise dünyada 1,4 milyar insanın yoksulluk sınırı altında yaşadığını gösteriyor. "Bir kişiye dokuz, dokuz kişiye bir pul" yani. Hatta daha öte...

Bunu görebilmek için Dünya Bankası'nın 2000 yılı verilerini baz alarak 2005'te hazırladığı "Ülkelerin Serveti Nerede?" raporuna bakmak yeterli. Rapora göre, dünyada en büyük servete sahip ülke 144,7 trilyon dolarla ABD. Kişi başına düşen servette ise ABD 513 bin dolarla dördüncü sırada. İlk sırada İsviçre var: 648 bin dolar. En son sıradaki Etiyopya'da ise rakam, sadece ve sadece 1.965 dolar. Arada dev bir uçurum söz konusu. Türkiye ise toplam 3,2 trilyon dolarlık servetle dünyanın 22. zengin ülkesi. Kişi başına düşen servet 47 bin 859 dolar. Türkiye'deki yoksul sayısı da TÜİK'in geçen yıl sonunda açıkladığı "2007 Yoksulluk Çalışması" sonuçlarına göre 13 milyon civarında.

Dünyanın en büyük problemlerinden biri işte bu yoksulluk. Pek çok sorunun temelinde o yatıyor. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO), bir süre önce yayımladığı raporda, dünyanın en yoksul ülkelere, sahip oldukları tabii kaynakları olduğu gibi satmak yerine imalat sektörüne yönelmeleri çağrısında bulunmuştu. İmalata yönelirken de, finansman, bilgi ve teknoloji ile doğru yatırımlar yapmak, doğru ürünler tespit etmek çok önemli.

Dünya karar mekanizmalarında zengin ülkeler var. Para da, güç de onlarda. Bu geçişi sağlamada kilit rol oynayabilirler. Ama kimse, kurulu düzenin değişmesini istemiyor.

Birleşmiş Milletler'in "Binyıl Kalkınma Hedefleri"nin hayata geçirilmesi için çalışmalar yürüten grubun bir süre önce yaptığı çalışma, ilginç sonuçlar içeriyor. Çalışmaya göre, yaklaşık yarım asırdır yoksul ülkelere yapılan uluslararası yardım/kredi tutarı, sadece 2 trilyon dolar. Buna karşılık son bir yılda, batmakta olan banka ya da mali kuruluşlara sağlanan kaynak 18 trilyon dolar.

Türkiye, son yıllarda yaptığı açılımlarla fakir ülkelere, özellikle de Afrika'ya olan ticaretini artırdı, artırmaya da devam ediyor. Bu ülkelere yapılan yatırımlarda da ciddi gelişmeler var. Krizin üçüncü aşaması bu açıdan Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor. İlk emareler, Türkiye'nin bundan zarar görmediğini, aksine geliştirilen işbirliklerinin hem bu ülkeler hem de Türkiye için yeni açılımlar ve fırsatlar doğurduğunu gösteriyor.

Yoksulluğu azaltma açısından, üretim odaklı projeler, bizim için de hayati öneme sahip. Teşvik sisteminde yapılan son değişiklikler ve yeni yatırımlara sağlanan imkanlar, bu yönde atılmış önemli bir adım. Dileriz başka tedbirlerle de desteklenir.

Bir ülkede üretim ve katma değer olmadan işsizliğin, yoksulluğun önlenmesi mümkün değil çünkü. İster özel ister devlet borcu olsun artan borçlar karşısında düşmeyen işsizlik, olmayan servetin tüketilmesi demektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doğu'da teşvik heyecanı

Yeni teşvik kanununun çıkması, Azerbaycan'dan Türkiye'ye uzanan petrol ve doğalgaz boru hatlarından sonra Nabucco Projesi'ne de imza atılması ve Doğu ile Batı arasında kurulan kalkınma ve işbirliği köprüleri Doğu Anadolu'yu oldukça heyecanlandırmış görünüyor. Geri kalmışlığın yenilebileceğine dair düşünceler, güçlenmiş. İnsanlar umutlu.

Dün ve önceki gün Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu'na (TUSKON) bağlı Doğu Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu'nun (DASİDEF) düzenlediği DAKİK-2 toplantısı için Erzurum'daydık. DAKİK'in açılımı Doğu Anadolu Kalkınma ve İşbirliği Köprüsü. Türkiye ile kıtalar arasında ticaret köprüsü kuran ve Türk girişimcisinin, ihracatçısının girilmedik ülkelere girmesini sağlayan TUSKON, geçen sene de yurtiçinde Doğu ile Batı arasında bir köprü kurmuştu. Toplantı sayesinde, çok sayıda işadama yeni projeler için bir araya gelmişti. Önceki gün ikincisi gerçekleştirildi bu buluşmanın.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün de katıldığı bu yılki toplantılara, Devlet Bakanı Cevdet Yılmaz ile Sağlık Bakanı Recep Akdağ da iştirak etti. Başta Erzurum olmak üzere Doğu'dan, Batı'dan, Güney'den, Kuzey'den çok sayıda TUSKON üyesi işadama oradaydı.

Toplantıya ev sahipliği yapan DASİDEF'in başkanı Mustafa Yıldız, Doğu Anadolu'nun en büyük sorununun göç olduğunu belirterek, insanların doğdukları yerlerde iş sahibi olmalarının sağlanması ve göçün önlenmesi gerektiği üzerinde duruyor.

2000 ile 2008 yılları arasında Erzurum ilinden 157 bin kişinin göç ettiğini söyleyen DASİDEF Başkanı Yıldız, bu göçün hem gidilen hem de terk edilen yöreye zarar verdiğini belirtiyor. Sorduğu şu soru ise çok anlamlı: Bir vatandaş, köyünde kaldığında devlete maliyeti nedir, İstanbul'a göç ettiğinde maliyet nedir?

Elbette ki, ikinci maliyet daha büyük. Hem maddi hem sosyal maliyet söz konusu.

Yıldız, köyünü, kentini bırakıp göç edenlere de sesleniyor. Özellikle de memleketiyle bağını koparanlara: "Maalesef bazıları doğdukları topraklara geri dönüp bakmıyor. Keşke ata yurdunu yılda bir kez olsun ziyaret etseler."

Yıldız'ın bu serzenişi haksız değil. Öyle ki, Erzurum dışında 3 milyon civarında Erzurumlu olduğundan bahsediliyor. Bunların içinde çok sayıda işadama da var. Hepsi değil sadece bir kısmı memleketine şöyle bir dönüp baksa pek çok şey değişebilir. Bu sadece Erzurum için değil, Edirne'den Kars'a bütün Türkiye için geçerli. Doyduğumuz yerlerden başımızı çevirip doğduğumuz yerlere bakamıyoruz/bakmıyoruz.

DASİDEF Başkanı Yıldız'ın anlattığına göre, Erzurum, çağ kebabı için eti Balıkesir'den getirmeye başlamış. Civil peyniri için süt İzmir'den. Yoğun göç hayvancılığı olumsuz etkilemiş. İlk DAKİK toplantısında bu sıkıntı dile getirilmiş ve potansiyeli gören işadamları ilk aşamada 400 hayvanlık bir çiftlik kurmuş. Dört tesis daha kurulmuş bu toplantıların neticesinde. Üstelik parti kapatma davasının ve küresel krizin olumsuz etkilerine rağmen. Son teşvikler, işbirliği imkânlarını artırmış, umutları filizlendirmiş.

Mustafa Yıldız, her şeyi devletten bekleyerek bu bölgeyi kalkındırmanın mümkün olmadığını, herkesin bir şeyler yapması gerektiğini söylüyor.

TUSKON Başkanı Rızanur Meral de, teşvik kanunu ile sağlanan avantajların çok büyük bir fırsat olduğunu ve değerlendirilmesi gerektiğini belirtiyor. Meral, Doğu'daki yatırımlara sadece sanayi odaklı bakılmaması gerektiğini vurguluyor: Hizmet sektörü de var. Eğitim, sağlık, turizm var.

Ve tabii ki tarım ve hayvancılık...

Bugünkü şartlarda, özellikle de teşvik kanunu çıktıktan sonra, bölgenin yurtiçi ve yurtdışı yatırımcıları çekmesi zor değil. Ama yine de esas görev bölge girişimcisine düşüyor. Taşıma girişimciyle sürdürülebilir ve sağlıklı kalkınma gerçekleştirmek mümkün değil. Yerel kaynakların harekete geçirilmesi lazım. Ve bir ilde belediye, valilik, sanayi ve ticaret odaları, üniversite, sivil toplum kuruluşları ile basın, gelişme ve kalkınma konusunda işbirliği yaptığı, gayretli ve kararlı olduğu takdirde pek çok sorun kolaylıkla çözülebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tasarruf dönemi

Kadir Dikbaş 2009.07.31

Dünyayı saran kriz ve durgunluk, pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de enflasyon beklentilerini kırdı.

Bu durum, Merkez Bankası'na (MB) peş peşe faiz indirme imkanı verdi, durgunluğa karşı faiz indirimlerinin önünü açtı. Banka, geçen kasım ayından bu yana 850 baz puan indirime gitti.

Merkez'in indirimleri, piyasa faizinde de düşüşler sağladı fakat kredi piyasasındaki oranlar çok fazla değişmedi. Son aylarda bir miktar iyileşme görülse de özel bankalar, uzunca bir süre MB'nin durgunluğu hafifletmeye yönelik girişimlerini desteklemedi, faizleri yüksek tuttu.

Merkez Bankası, önümüzdeki dönem için hem faizler hem enflasyon konusunda iyimser görünüyor. Önceki gün bir basın toplantısıyla Enflasyon Raporu'nu açıklayan TCMB Başkanı Durmuş Yılmaz, 2010 yılı enflasyonunu da, orta noktası yüzde 5,3 olmak üzere yüzde 3,7- 6,9 aralığında tahmin ettiklerini açıkladı.

Başkan Yılmaz'a göre, "Toplam talepteki belirsizliğin ve düşük kapasite kullanım oranlarının önümüzdeki dönemde yatırımlar ve istihdam üzerindeki olumsuz etkilerinin süreceği ve işsizlik oranlarındaki yüksek düzeylerin özel tüketim harcamalarını sınırlamaya devam edeceği tahmin ediliyor."

Yani iç ve dış talepteki daralma, enflasyona düşüş yönünde katkı yapmış bulunuyor ve bu katkıya önümüzdeki aylarda da devam edecek.

MB, son dönemde gözlenen kısmi talep canlanmasının gücüne ve kalıcılığına ilişkin belirsizliklerin devam ettiği düşüncesinde.

MB, tahminlerini güncellerken küresel ölçekte faizlerin uzun süre düşük seviyede seyredeceğini, içeride ise bütçe disiplini sağlayacak orta vadeli bir mali programın uygulamaya konulacağını da varsayıyor.

İçte ve dışta işler o kadar da kolay görünmüyor. Krizden çıkış bütün dünyada zaman alacak. Bu da tasarrufu, kemer sıkmayı kaçınılmaz hale getiriyor, getirecek.

Maliye Bakanlığı, bazı gelir artırıcı tedbirlere başlamış durumda. Bazı vergi ve harçlardaki artışlar uygulamaya geçti. Görünen o ki, önümüzdeki dönemde gelir artırıcı, harcama azaltıcı yeni tedbirler olacak. Yılın ilk yarısındaki bütçe sonuçları, acil tedbir alınmasını gerektiriyor çünkü.

Bu yılın ilk yarısında bütçe giderleri yüzde 24,1 artış kaydetmişti. Bu artışla, bütçede öngörülen bütçe hedefinin yüzde 48,2'si gerçekleşmiş oldu. Buna mukabil, bütçe gelirlerindeki artış negatif. Yani gerileme söz konusu: Yüzde -0,9. Bu oranla gelirler açısından bütçenin yüzde 40,9'u gerçekleştirilmiş. Öngörülen gelirin beşte biri yok.

Bütçe gelirleri içinde en büyük kalemi oluşturan vergi gelirleri, yılın ilk yarısında yüzde 4,4 küçülmüş. Vergi gelirleri arasında da en büyük düşüş yüzde 25,2 ile "ithalde alınan KDV". Onu yüzde 11,7 ile "harçlar" takip ediyor. Arkasından yüzde 7,6'lık gerileme ile "Kurumlar Vergisi" geliyor.

Bütçe giderlerinde en büyük artış yüzde 31,4'le "faiz giderleri". Daha sonra yüzde 30,9'la "cari transferler" var.

Piyasayı canlandırmak için harcama mutlaka gerekli. Kamu kesimi küresel krizin patlak verdiği günden bu yana bunu yapmaya çalışıyor. Özel kesimin frene bastığı bu dönemde kamudaki yatırımlar durmadı, harcama devam etti. Canlılığı sağlamak için vergi indirimleri yapıldı. Bu tedbirler faydalı da oldu, çarkların tamamen durmasını önleyen, küresel krizin sert dalgalarını emen bir dalgakıran oldu.

Ancak kamu harcamalarının bu şekilde devamı mümkün değil. Kaynak gerekiyor. Bütçe, daha fazla açılmaya imkân vermiyor. O halde tasarruf kaçınılmaz. Bundan sonraki dönemde daha fazla tasarrufu konuşacağız. Hem kamuda, hem özel sektörde ve kendi hayatlarımızda. Uluslararası Para Fonu ile bir anlaşma imzalanırsa da, imzalanmasa da bu böyle. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kriz, bankalara iyi gelmiş (!)

Kadir Dikbaş 2009.08.07

Bazı bankalar, küresel krizin patlak verdiği günlerde ilk refleks olarak çalışanlarını kapıya koydu. Herkes, bu bankaların yıl sonunda nasıl bir bilanço açıklayacağını merakla bekliyordu. Sonuçlar, oldukça şaşırtıcıydı, rekor kârlar devam ediyordu. 2009'un ilk çeyreğindeki sonuçlarda da benzer durum söz konusu oldu. Şimdi ilk yarı sonuçları elimizde ve rakamlar yine yüksek.

Yanlış anlaşılmasın, kimse bankalar kâr etmesin demiyor. Etsinler. Onların kâr etmesi demek devletin vergi alması, malî piyasaların istikrarı demek.

Tuhaf olan, bazı bankaların kârından, kâr artışından en ufak bir taviz vermemek için kriz rüzgârını hisseder hissetmez, ilk tedbir olarak personelini kapıya koyması. Bu herkes için geçerli değil tabii ki. Pek çok banka ve reel sektör kuruluşu işten atmayı son çare olarak gördü ve görmeye devam ediyor.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), haziran ayına ilişkin bankacılık genel görünüm raporunu açıkladı. Rapora göre, bankaların 2009 yılının ilk yarısındaki net kârı, geçen yılın aynı dönemine nazaran yüzde 32,6 artarak 10 milyar 980 milyon TL'ye çıkmış. İSO 500'deki sanayi şirketlerinin kârları tepetaklak giderken, KOBİ'ler kredi borçlarını ödeyemediği için bankalarla cebelleşirken, bankacılık sektörü "büyük bir performans" göstererek rekor seviyede kâr elde etmiş görünüyor.

Aşağıdaki tablo, bankacılık sektörünün krizdeki durumuna ışık tutuyor. Özetle, krizde mevduatın krediye dönüşüm oranı azalmış. Yani kredilerdeki artış mevduat artışının gerisinde kalmış. Sermaye yeterlilik oranları yükselmiş. Dönem kârının toplam aktiflere oranı yükselmiş. Öz kaynaklara oranı da. Bu tabloya bakarak bankalar, krizi kâra çevirmiş diyebiliriz.

Kârların yüksek çıkmasında, "net faiz gelirleri", "sermaye piyasası işlem kârları" ile "kambiyo kârları"ndaki artış etkili olmuş. Kârın daha fazla çıkmasını sınırlayansa, takipteki alacaklar. Kredilerin takibe düşme oranı son bir yılda yüzde 3,1'den yüzde 4,9'a yükselmiş.

Başta değindiğimiz personel durumuna bakınca, Eylül 2008-Haziran 2009 döneminde kamu bankalarında 2.076, katılım bankalarında 347 net personel artışı yaşanmış. Yani krizde devlet bankaları ve katılım (faizsiz) bankaları personel atmamış, aksine almış. Ve bu bankaların tamamı da bu dönemde zarar değil kâr açıkladı. Bunun yanında özel bankalarda 460, yabancı bankalarda ise 942 net personel azalışı söz konusu.

BDDK, "Bankacılık sektörünün temel göstergeleri incelendiğinde; küresel krizin ülkemize yansımaları çerçevesinde takibe dönüşüm oranlarında yukarı yönlü bir eğilim gözlenmekle birlikte, sektörün Haziran 2009 itibarıyla sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, kârlılık ve fonlama yapısı itibarıyla güçlü konumunu muhafaza ettiği değerlendirilmektedir." yorumunu yapıyor.

Yani bankacılık sektörünün durumu iyi. Bununla birlikte, Merkez Bankası faizleri indirmiş olmasına rağmen bankaların kredi faizleri düşmüyor. Reel sektör yerine Hazine'ye borç vermek daha cazip ve garantili görünüyor.

Merkez Bankası'nın dün açıkladığı 2009 Nisan-Haziran dönemi "Banka Kredileri Eğilim Anketi"ne göre, işletmelere verilen kredilerde gevşetilen herhangi bir şart ve kural yok. Krediler üzerindeki "kâr marjları" fazla değişmemiş. Önümüzdeki üç aya ilişkin beklenti de, büyük işletmelere verilenler hariç bütün kredilerde sıkılaştırmanın sürmesi yönünde. Yani yapılan kârlar, malî bünyelerinin sağlamlığı bankaların elini bollaştırmaya yetmiyor anlaşılan.

Sebepler olarak, riskler, piyasa şartları vs. bir sürü sebep sıralanabilir fakat şikâyet edilen şartların iyileşmesi, reel sektörün işlerini yoluna koyabilmesi büyük ölçüde bankaların davranışlarına da bağlı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanayi yükselişte mi, düşüşte mi?

Kadir Dikbaş 2009.08.11

Bazı internet sitelerinde, dün açıklanan haziran ayı sanayi üretimine ilişkin haberlerde üretimdeki düşüşün sürdüğüne yönelik başlıklar dikkati çekiyordu. Muhtemelen bugünkü bazı gazetelerde de öyle olacak.

Evet, düşüş var ama neye göre düşüş? 2008 yılının Haziran ayındaki üretim seviyesine göre. Geçtiğimiz haziran ayında, bir yıl önceki üretim seviyesinden yüzde 9,7 daha az üretim söz konusu olmuş.

Ancak 2008 Ekim ayında patlak veren küresel kriz sonrasında sanayi üretimindeki seyrin ne olduğunu anlayabilmek için özellikle aylık rakamlara bakmak gerekiyor. Aydan aya üretim nasıl değişmiş onu bilmeliyiz ki, seyri doğru görebilelim. Olaya bu açıdan bakınca mayıstan hazirana değişimin yüzde 7,3 artış yönünde olduğunu görüyoruz.

Bazı ülkeler, sanayi üretimi verilerini bir yıl öncesinin aynı ayı ile değil, bir önceki aya göre değişimi öne çıkararak kamuoyuna sunuyor. Bazıları da bizim gibi yıllık mukayeseyi.

Krizin merkezi ABD'deki sanayi üretimine bakalım. Üretim, haziranda mayıs ayına göre yüzde 0,4 düşüş kaydetmiş. Geçen yılın haziran ayına göre ise kayıp yüzde 13,6. Ama ABD, rakamları açıklarken yıllık kıyaslamayı, yani yüzde -13,6'yı değil yüzde -0,4'ü öne çıkarıyor.

TÜİK'in dün açıkladığı verilere, yıllık mukayese ile bakınca, üretimin düşmeye devam ettiği gibi bir izlenime kapılabilir insan. Oysa 2009 Mayıs ayı ile haziran ayı kıyaslandığında, üretimdeki kaybın martta durduğu, artışın devam ettiği görülüyor.

Sanayideki üretim hazırda, geçen mayıs ayına göre yüzde 7,3 oranında artmış. Mayıstaki artış ise yüzde 5,1 seviyesindeydi. Mart ayından bu yana da pozitif bir seyir söz konusu. Bu, önemli bir gelişme. Ayrıca, temmuz ayında elektrik tüketiminde görülen yüzde 11,57'lik artıştan hareketle, sanayideki olumlu seyrin temmuzda da devam ettiğini söyleyebiliriz.

Aşağıdaki tabloda üç sütundan hangisine bakarsak bakalım, son aylarda bir düzelmeye olduğunu görüyoruz. Üretim, geride bıraktığımız şubat ayında dip yapmış. Endeks değeri 84,6'ya kadar inmiş. Ve o noktadan sonra yükseliş başlamış. Haziran ayında geldiği seviye 109,9.

Oranlara baktığımızda da, aydan aya değişimde en büyük düşüş yüzde 15,2 ile 2008 Aralık ayında gerçekleşmiş. Geçen yılın aynı ayına göre yapılan mukayesede ise en büyük düşüş yüzde 23,8'le şubat ayında yaşanmış.

Netice itibarıyla, sanayide üretim kaybı durmuş, dört aydır yükseliş görülmekte. Bunun istihdama bir anda yansması beklenmiyor. Fakat bu olumlu çizgi devam ettiği takdirde, işten çıkarmaların durması ve arkasından yeni işe almaların başlaması gelecek. Yeni yatırımlar içinse önce boş kapasitelerin dolması lazım.

Üretimdeki yükselişin sürmesi veya biraz daha ivme kazanması, iç talep bir yana ihracat artışı ve dış pazarların açılmasıyla da doğrudan alakalı. O bakımdan, dünyadan gelecek olumlu ya da olumsuz haberler önemli. Küresel krizde dip seviyenin görüldüğü yorumları yoğunluk kazansa da, güz dönemine ilişkin birtakım olumsuzluk senaryoları da yazılıyor. Eğer bu dönem de sağ salim atlatılırsa, Türk sanayii daha rahat nefes alacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa düzeliyor mu?

Kadir Dikbaş 2009.08.18

Geçen yılın ilk yarısında AB'ye yaptığımız ihracatın, toplam ihracatımızdaki payı yüzde 50,6 idi, bu yıl oran yüzde 43,6'ya düşmüştü.

AB'nin ithalatımızdaki payı yüzde 38,5 idi bu yıl yüzde 39,7. Aynı dönemde ihracat yüzde 40,1, ithalat yüzde 39,7 gerilemişti. AB'ye ihracattaki daralma, yüzde 30,6'lık genel düşüş oranının çok üzerinde.

Bu arada dün açıklanan verilere göre, AB'nin dünyaya yaptığı ihracat, bahsettiğimiz dönemde yüzde 21 azalma göstermişti. Buna karşılık ithalattaki azalış daha yüksek: Yüzde 24. Ve AB'nin bizden yaptığı alımlar, ithalatındaki genel azalıştan daha fazla küçülmüştü. Avrupa pazarında genelde bir daralma var ama görünen o ki, bize daha çok daralmış. Bunun bir açıklaması olmalı.

Avrupa krizden ciddi ölçüde zarar gördü. Açıklanan sanayi üretimi, istihdam ve ikinci çeyrek büyüme verileri krizde nereden nereye geldiğini ortaya koyuyor.

27 üyeli AB'de sanayi üretimi düşüşünü sürdürüyor. Mayısta yüzde 0 olan gelişme, haziranda tekrar negatife döndü. Aydan aya değişim böyle. Geçen yılın aynı dönemine baktığımızda ise AB sanayisindeki kaybın son bir yılda yüzde 15,6'ya ulaştığını görüyoruz.

Sanayide rekor seviyede küçülme yaşayan ülkelerin başında yüzde 30,1 ile Estonya geliyor. Peşinde yüzde 22,2 ile Slovenya, yüzde 21,9 ile İtalya, yüzde 20,3 ile Finlandiya var.

Bu yılın ikinci çeyreğinde, bir önceki çeyreğe göre AB'deki ekonomik büyüme yüzde -0,3. Yılın ilk çeyreğindeki rakam yüzde -2,4 idi. 2008'in son çeyreğinde de yüzde -1,8 olmuştu. İyileşme var ama durgunluk devam ediyor. Dikkati çeken, ikinci çeyrekte hem Almanya, hem Fransa'nın yüzde 0,3 oranında büyümesi. Bu, AB için en kötünün bittiği, iyileşmenin başlayacağı yorumlarını güçlendiriyor. Bu arada Almanya'nın Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke olduğunu hatırlatalım.

AB sanayi üretimi genelde olumsuz görünmekle birlikte, Almanya ve Fransa'nın durumu mayıs ve haziran aylarında pozitif dönmüştü. Bu büyüme rakamlarında da kendini göstermiş. Fakat henüz işsizlik rakamlarına yansıma yok. AB ülkeleri işsizlikte rekor kırıyor. AB içinde işsizliğin Türkiye'den fazla olduğu dört ülke var. İspanya, Litvanya, Estonya ve Letonya.

Bizdeki oran dün açıklandı, mayıs itibarıyla yüzde 13,6. Oran, yüzde 16,1 ile şubatta zirve yapmış, sonra düşüşe geçmişti.

Verilerden, Türkiye'nin AB'den daha hızlı toparlandığı anlaşıyor. Türkiye, mart-haziran döneminde sanayi üretiminde pozitif gelişme gösterdi. AB içinde dört aydır aralıksız pozitif üretim artışı kaydeden tek bir ülke yok. Geçen yılın haziran ayı ile kıyaslandığında, sanayi üretiminde bir yıllık kaybın AB genelinde yüzde 15,6, Avro bölgesinde yüzde 17,0 olduğu görülüyor. Aynı dönemde Türkiye'deki kayıp ise yüzde 9,7.

AB ile ilgili ekonomik büyüme verilerinden bahsettik. Türkiye'de ikinci çeyreğe ait büyüme rakamı henüz açıklanmadı ama birinci çeyrekte daha küçük daralma göreceğimiz açık.

Yurtiçi üretimin ve ihracatın gelişimi, iç pazar bir yana, AB ile birlikte dünyadaki gelişmelerin etkisinde. Özellikle ABD'deki gelişmeler.

Evet, ekonomilerde toparlanma emareleri artıyor, işler açılıyor. Fakat tedbiri de elden bırakmamak lazım. Diğer yanda, krize yol açan pek çok sorun mevcudiyetini koruyor çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küresel hasarın boyutları

Kadir Dikbaş 2009.08.21

Krizde ekonomik büyüme açısından en kötü dönem 2008'in son çeyreği ile 2009'un ilk çeyreği. Bizde olduğu gibi aşağı yukarı bütün dünyada bu böyle. Fakat 2009'un ikinci çeyreğinde durum nispeten daha iyi. Genel bir iyileşmeden bahsedilemez ama kötüye gidiş durmuş ya da yavaşlamış. Muhtemelen iyileşme emarelerini yılın üçüncü ve dördüncü çeyreğinde göreceğiz.

Uluslararası Para Fonu (IMF), büyüme tahminlerini geçen ay "revize" etti, gözden geçirdi. Buna göre, nisan ayında 2009 için yaptığı yüzde 1,3 küçülme tahminini yüzde 1,4'e çıkardı. 2010 için öngördüğü yüzde 1,9'luk büyüme oranını da yüzde 2,5'e yükseltti.

IMF'ye göre, genel olarak bakıldığında gelişmiş ülkelerdeki küçülme daha derin. Gelişmekte olan ülkelerin hali ise biraz daha iyi. Fon, gelişmişlerin 2009'da yüzde 3,8 küçülmesini, 2010'da ise yüzde 0,6 büyümesini bekliyor. Gelişmekte olan ekonomilere dönük tahmin ise 2009 için yüzde 1,5, 2010 için yüzde 4,7'lik büyüme.

Merrill Lynch'in yaptığı, "Fon Yöneticileri Araştırması"nın ağustos ayı sonuçları, küresel ekonomiye yönelik yatırımcı iyimserliğinin son altı yılın en yüksek noktasında olduğuna işaret ediyor. Yöneticiler nazarında "kurumsal sağlamlığa" yönelik güven de 2004 yılı ocak ayından bu yana en yüksek seviyede. Ankete katılanların yüzde 70'i gelecek yılda şirket kârlarının yükselmesini bekliyor. Bu oran, temmuz ayında yüzde 51 seviyesindeydi. Araştırma, bir yönüyle, son zamanlarda borsalarda görülen hareketin sebebini de izah ediyor.

2009'un ikinci yarısına ilişkin veriler, şu ana kadarki en kötü dönemin 2008'in son çeyreği ile 2009'un ilk çeyreği olduğunu teyit ediyor. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) önceki gün, kendisine üye ülke ekonomilerinin ikinci çeyrekte istikrar dönemine girdiğini açıkladı. Açıklamaya göre, teşkilata üye sanayileşmiş 30 ekonominin nisan-haziran döneminde yatay bir seyir izlediği görülüyor. Bu dönemde OECD ülkelerindeki ekonomik büyüme bir önceki döneme göre yüzde 0. Bir önceki çeyrekte gelişme yüzde -2,1 idi. Bununla birlikte, bu yılın ikinci çeyreğinde, geçen yılın aynı dönemine göre GSYİH'da yüzde 4,6'lık küçülme söz konusu.

OECD içinde Çin ve Rusya yer almıyor. Çin, küresel krizde fazla yara almamış gibi görünse de, ciddi bir ivme kaybıyla karşı karşıya. 2009'un ilk çeyreğindeki (geçen yılın aynı dönemine göre) yüzde 6,1'lik büyüme son 10 yılın en düşük oranı. Bununla birlikte Çin, ikinci çeyrekte yüzde 7,9 büyümeyle daha iyi bir rakam elde etmiş.

Rusya ise dünyanın büyük ekonomileri arasında en fazla çöküş yaşayanı. Ülke 1999'dan bu yana en kötü büyüme oranlarını gördü. Düşen enerji fiyatları ekonomide ciddi daralmaya yol açtı. GSYİH 2009'un ikinci çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,9 eridi. Ekonomi ilk çeyrekte de yüzde 9,8 küçülmüştü.

Türkiye'ye gelince, 2009'un ilk çeyreğinde yüzde 13,8'lik rekor küçülme yaşanmıştı. Yılın ikinci çeyrek verileri 10 Eylül'de açıklanacak. Beklenti, birinci çeyrekte daha iyi bir rakam çıkması. Dünyanın kriz atmosferinden sıyrılmaya başlaması, Türkiye'ye de yansıyor. Hatta bazı gelişmeler, özellikle de sanayi üretimi, Türkiye'nin daha erken toparlandığını gösteriyor.

Enflasyon endişesinin ortadan kalkmasıyla beraber, Merkez Bankası'nın faizleri aşağı çekmeye devam etmesi, büyüme yolundaki umutları artırıyor. Kredilerde, alışverişte yavaş yavaş açılma gözleniyor. Ramazan'la birlikte umutların daha da artması, darlık, zorluk ve kötülüklerin yerini bolluk, bereket ve güzelliklerin alması dileğiyle...
k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kepen k kapatma

Kadir Dikbaş 2009.08.25

Açıklanan her veri, krizden çıkışın başlayıp başlamadığına ilişkin kafalardaki soru işaretlerini biraz daha azaltıyor.

Bilhassa son aylardaki gelişmeler, iyiye doğru gidişin başladığını gösteriyor. En azından Türkiye açısından durum böyle.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) cuma günü, kurulan ve kapanan şirketlere ilişkin son verileri açıkladı. Veriler, belki çok sevindirici değil ama kötü de değil. Olumlu bir gelişmeye işaret ediyor.

Mesela kurulan şirket sayısı geçen yıl temmuz ayından bu yana ilk kez haziran ayında 4 binin üzerine çıkarak 4.073 olmuş. Rakam temmuz ayında da biraz daha artarak 4.180'e ulaşmış. Tablodan da anlaşılacağı üzere, son iki aylık verilerde kurulan şirket ve kooperatif sayısının bir önceki aya göre arttığı görülüyor. Bir önceki yılın aynı ayında kurulmuş şirket sayısına henüz ulaşamamış olsa da, aradaki mesafe çok az.

Aynı şekilde, haziran ve temmuz dönemlerinde kurulan ticaret unvanlı işyeri sayısında da artış gözleniyor.

Bunları, son aylardaki üretim artışı ve alışverişteki canlanmayla birleştirdiğimizde, işlerin iyiye doğru gittiğini söyleyebiliriz.

Acaba kapanmalarda durum ne? Son bir yıl içinde, şirketlerdeki kapanmalar ocak ayında zirveye ulaşmıştı. Bir ayda kapanan şirket sayısı aralıkta 1.190 olmuş, ocakta da 1.670'e çıkmıştı. Arkasından normal zamanlardakine benzer bir seyrin başladığı görülüyordu. Son verilere göre, bu seyir devam ediyor.

Küçük işyerlerini ilgilendiren kategoride ise dengesiz bir dağılım söz konusu. Mesela geçen yılın temmuz ayında 3.050 işyeri kapanırken, bu sayı ekim ve kasım aylarında 2.000'in altına inmiş. Fakat geçtiğimiz haziran ayında 7.821 olmuş.

Kapanmalarda krizin etkisi muhakkak. Ama bunun yanında, küçük işyerlerinin şirketleşmesi, birleşmeler vs. sebepler de etkili olsa gerek. Burada şunu hatırlatmakta fayda var. Ticaret unvanlı işyerlerindeki kapanma oranları, kriz öncesi dönemde de oldukça yüksek seyreliyordu. Küçük esnafın, son yıllarda büyüklerle rekabet edemeyip kepenk kapatması çok sık rastlanan bir durumdu. Bilhassa şehir merkezlerine kurulan dev marketler, alışveriş merkezleri pek çok dükkanın işini otomatik olarak bitirdi. Kriz, küçük işyerlerinin zaten zayıf olan rekabet gücünü iyice zayıflattı.

Özetle kriz sebebiyle çok sayıda şirketin, işyerinin kepenk kapattığı bir gerçek, ancak aradan geçen 10 ay süre sonunda yeniden bir kıpırdama başlamış gibi. En azından açılan şirket ve işyeri sayısı aydan aya artıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD'deki batıklar ve gizli hesaplar

Kadir Dikbaş 2009.08.28

Krizde en kötünün görüldüğü yönünde genel bir kanaat oluşmuş olmakla birlikte, krizin merkezi ABD'de finans kesimi henüz sorunlardan sıyrılabilmiş değil.

Wall Street'in dev yatırım bankalarının batması dünyayı sallamıştı. Arkasından irili ufaklı bazı mevduat bankaları geldi. 2008'de çok fazla batık görülmedi ama bu yılın ikinci yarısında sayıda patlama yaşanıyor.

ABD'nin TMSF'si olarak bilinen Federal Mevduat Sigorta Kuruluşu (FDIC), 2008 başından bu yana 117 bankaya el koymuş. Bu sayının 81'i bu yıla ait. Bilhassa temmuz ve ağustos aylarındaki el koymalar, dikkat çekici. 81 bankanın 24'ü temmuzda, 12'si ağustosta batmış. Sanki krizin sonuçları yeni yeni ortaya çıkıyor.

Başka iflasların yolda olduğuna dönük uyarılar var. Bazı uzmanlar, 150-200 bankanın daha batabileceğinden bahsediyor.

Ülkedeki 8 bin 500 banka içinde 117 banka çok önemli bir rakam gibi görünmüyor. Bu bankaların varlık toplamı da 78 milyar dolar civarında. Yani ABD ölçeğinde altından kalkılamayacak bir büyüklük değil. Ama devam eden bir sıkıntının olması dikkat çekiyor. ABD bankacılık sistemi ilk kez böylesine büyük bir batık rüzgârıyla karşı karşıya.

Bu tür durumlar, küresel ekonomideki iyileşmenin yavaş olacağını gösteriyor. ABD dünya ekonomisinin motoru, dünyanın en büyük tüketicisi çünkü. Bu dev tüketici, bir müddet sonra kemer sıkamak zorunda kalacak. Bütçe açığı almış başını gidiyor. 10 yıl içinde toplam 9 trilyon dolarlık açık tahmin ediliyor. Bu ise borçlanma demek. Aynı dönemde kamu borçlarının ikiye katlanıp milli gelirin dörtte üçüne çıkması bekleniyor. ABD, 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana böylesine zor bir mali portreyle karşılaşmamıştı.

Batık ya da çürük banka olaylarına bizler fazla yabancı değiliz. Ağır bedel ödedik bu konuda. TMSF, hâlâ bırakılan enkazlarla boğuşuyor.

Sağlam banka-çürük banka ayrımı artık Batı için de önemli. Kamu kaynaklarının özel bankalara aktarılması, kurtarılması sıradan olaylar haline geldi. Ne gariptir ki, ABD Hazinesi kaynak aktardığı Citibank üzerinden Akbank'a bile ortak oldu.

Dünyada ilginç şeyler oluyor, olmaya da devam edecek gibi.

Yıllarca finans merkezi olmanın rantını yiyen ülkeler, ilk kez finans merkezi olmanın zorluklarıyla yüzleşiyor. En çarpıcı örneklerden biri İsviçre. Dünyanın gizli kasası konumundaki ünlü İsviçre bankaları endişeli.

Sebeup, ABD'nin krizle birlikte başlattığı "gizli hesap avı". ABD sonunda UBS'i pes ettirdi. Geçen hafta imzalanan anlaşmaya göre, ABD 4 binden fazla vatandaşının banka bilgilerine ulaşabilecek.

Bu durum, sır küpü bankalara olan güveni sarsacak nitelikte. Ve bu sadece İsviçre ile de sınırlı değil. Benzer işlemlere müsaade eden bütün ülkeler ve bankaları için geçerli.

İddialara göre, İsviçre'de hesap sahibi çok sayıda Türk vatandaşı da paralarını çekmek için girişimlere başlamış. Fakat bankalar, gelen yoğun talep üzerine aylar sonrasına randevu veriyor. Nereden nereye?

Hiçbir devlet vatandaşlarına ait paranın dışarıdaki gizli hesaplarda tutulmasını istemiyor. Hele hele bu kriz günlerinde. ABD'nin aldığı sonuç, OECD'nin "Beyaz Liste"sindeki diğer ülkeleri de harekete geçirecek türden. Türkiye de bu liste içinde yer alıyor.

Eğer uluslararası mali sistem biraz sıkılaşıp olursa, bu bankaların ve hesap sahiplerinin işleri zorlaşacak.

Maliye Bakanlığı, kriz sürecinde dışarıdaki paraları çekebilmek için "Varlık Barışı" kampanyasını başlatmıştı. Fakat süre doldu, beklenen giriş gerçekleşmedi. Maliye şimdi "Varlık Barışı"nda ikinci bir girişim daha başlattı. Son gün 30 Eylül. Bakalım, bu sefer sonuç alınacak mı? k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk müteahhitler ve Hindistan

Kadir Dikbaş 2009.09.01

Türk şirketlerinin dünya çapında en fazla öne çıktığı sektör, müteahhitlik hizmetleri. Türk müteahhitleri, 1970'li yıllardan bu yana sergilediği performansla çok sayıda ülkede dev projelere imza attı, atmaya da devam ediyor.

Uluslararası inşaat sektörü dergisi Engineering News Record, her yıl dünyanın en büyük 225 müteahhit şirketini açıklıyor. Bu yıl bu listeye, 31 Türk şirketi girdi. Sayı, geçen yıl 23 idi. Türkiye, krize rağmen gerçekleştirdiği sıçramayla ABD'yi geride bırakarak, üçüncülüğten ikinciliğe yükseldi.

Bu listede en fazla şirketi olan ülke 50 firma ile Çin, arkasından Türkiye geliyor. Türkiye'yi takip eden İtalya'nın 26, geçen yılın ikincisi, bu yılın dördüncüsü olan ABD'nin ise 25 şirketi var.

Enka, Gama, Ant Yapı, Tekfen, Rönesans, TAV, Nurol, Yüksel, STFA, Baytur listedeki ilk 10 Türk şirketi. Türkiye'nin en büyüğü görünen Enka, 37. sırada. Türkiye Müteahhitler Birliği Başkanı Erdal Eren, bu gelişmede bazı gelişmiş ülke şirketlerinin kendi iç pazarlarına çekilmesinin etkili olduğunu belirtiyor.

Evet, kriz sebebiyle işler zorlaştı, bazı pazarlar daraldı, rekabet kızıştı. Ama görünen o ki, Türk müteahhitleri direniyor. Sektör, 2007'de yurtdışında 19,5 milyar dolarlık taahhüt gerçekleştirmişti. Rakam, 2008'de 23,6 milyar dolara yükselmiş.

Daralan eski pazarlar sebebiyle yeni arayışlara giren müteahhitlik sektörünü bekleyen dev bir pazar görünüyor: Hindistan. Ülke, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında.

Türk-Hint İş Konseyi Başkan Vekili Erdal Alkış'la sohbet ediyoruz. Diyor ki, "Küresel krizde bütün ekonomiler küçülürken Hindistan ekonomisi bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 6 büyüdü. Özellikle altyapı ve üstyapı konusunda büyük hareket var. Önümüzdeki 10-20 yıl içerisinde ülke genelinde 1 trilyon dolarlık müteahhitlik işi çıkacak."

Alkış, bu projelerde Türk şirketlerinin de yer alabilmesi için Türk-Hint İş Konseyi olarak ciddi bir çalışma başlattıklarını anlatıyor. Ve bu konudaki muhtemel bürokratik ve teknik engellerin aşılması için 30 civarında resmi görüşme yapmışlar.

Hedef, bugüne kadar Hindistan'a girmeyen inşaat sektörünün özellikle hızlı iş yapabilme tecrübesini, becerisini bu ülkeye yönlendirmek. Türk şirketlerinin öncelikle Hintli firmalar tarafından alınmış ve finans konuları da halledilmiş işleri üstleneceğini anlatan Erdal Alkış, "Şimdi bunun startını vermekteyiz. Yıl sonuna kadar yaklaşık 1 milyar dolarlık 56 işle ilgili protokol, akabinde 78 milyar dolarlık liman ve konsept işlerin bulunduğu bir işin sözleşmesi imzalanacak." diyor.

1,2 milyar nüfuslu Hindistan, dünya ikincisi sektör için yeni bir Rusya, yeni bir Libya olmaya namzet. Küresel kriz sebebiyle inşaat projelerinin askıya alındığı bazı ülkelerde sıkıntıya düşen Türk inşaat şirketleri için önemli bir açılım alanı olabilir.

Hindistan, sadece müteahhitlik hizmetleri için değil, hemen her sektör için önem taşıyan bir ülke. Gıdadan tekstile, teknolojiden tarıma, her türlü yatırıma açık ülkede özellikle gıdaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Mesela Türkiye'nin önde gelen gazlı içecek firmalarından biri önümüzdeki sene Hint pazarına girme çalışmalarını tamamlamayı planlıyormuş. Bunun yanında mobilya ihracatında ciddi gelişme var. Bazı markalar, mağaza zinciri kurma çalışmalarına başlamış. Ayrıca film sektöründe işbirlikleri söz konusu. Daha önce Hint film sektörü Bollywood, 21 ülkede yayınlanan "Mission İstanbul" sinema filminin tamamını İstanbul'da çekmişti. Ayrıca iki dizi filmin 8 bölümü yine Türkiye'de çekilmiş.

Erdal Alkış, "Bu ülkedeki potansiyeli bilmeyenler için hayal gibi gelebilir ama benim inancım, önümüzdeki 5 yıl içinde 20 milyar dolarlık işbirliği rakamına ulaşacağız." diyor.

Aslına bakılırsa, bu rakam hiç de hayal değil. Sadece inşaat sektöründe bile yakın zamanda bunu tutturmak mümkün. Dünyanın müteahhitliğine soyunmuş Türkiye'nin dünya markası müteahhitleri için bu zor olmasa

gerek. Yeter ki, ülke olarak siyasi sorunlardan sıyrılıp ekonomiye, bu tür konulara tam manasıyla odaklanabilelim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul THY'yi, THY İstanbul'u büyütüyor

Kadir Dikbaş 2009.09.04

Dünya havayolu şirketleri krizin etkisiyle zor günler geçiriyor ama THY açılımlarına, yatırımlarına devam ediyor. Bu arada İstanbul THY'yi, THY İstanbul'u büyütüyor.

Kriz öncesinde yüksek petrol fiyatları sebebiyle önemli kayıplar yaşayan havayolu şirketleri, bir darbe de küresel krizin yol açtığı talep daralmasından yedi. Dünya çapında 230 havayolu şirketini temsil eden Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği'ne (IATA) göre, bu yıl havayolu şirketlerinin zararı 9 milyar doları bulacak. Geçen yılki zarar, 10,4 milyar dolar seviyesindeydi. Kuruluş, bu yıl için yolcu trafiğinin geçen yıla göre yüzde 8, kargo talebinin yüzde 17 azalmasını, neredeyse tüm şirketlerin zarar açıklamasını bekliyor. Yakıt maliyetleri önceki döneme göre düşmüş olsa da işler zor. Sektörden bazı şirketler silinebilir.

Bununla birlikte, Türk Hava Yolları'nın durumu farklı. Geçen yıl yolcu sayısını yüzde 15,6 oranında artırarak Avrupa'nın en hızlı büyüyen 3. milli havayolu şirketi olmuştu. Bu yıl da yükselişini sürdürüyor. Avrupa Havayolları Birliği'nin yılın ilk beş ayındaki verilerine göre, yolcu sayısı bakımından geçen yıl 7. sırada iken bu yıl Lufthansa, Air France ve British Airways'in ardından Avrupa'nın 4. büyük havayolu şirketi haline geldi. Söz konusu dönemde, birlik üyesi 30 havayolu şirketinden sadece THY yolcu sayısını (yüzde 10,8) artıracak.

Şirket, geçen yıl 1 milyar 134 milyon TL'lik net kâr açıklamıştı. Bu yılın ilk yarısındaki kârı da, 102 milyon lira. Geçen yıl 4,7 milyar dolar ciroya ulaşan THY'nin bu yılki hedefi 5 milyar dolar.

Özelleştirme, bir dönem öyle bir hale getirildi ki, sanki özelleştirilmeyen kuruluş kesinlikle zarar edermiş, özelleştirilen de devlete yük olmaktan kurtulur, verimli ve kârlı çalışmış gibi bir önyargı oluştu. Yanlış anlaşılmasın, özelleştirmeye karşı değiliz, ama yaşanan gerçekleri de görmek gerekiyor. Özelleştirildikten sonra yok olup giden onlarca şirket var.

Bunun yanında, özelleştirilmediği halde çok iyi performans sergileyen kamu şirketleri bulunuyor. En başta THY geliyor. Onun yanına TPAO'yu, Ziraat'ı, Halkbank'ı da koyabilirsiniz.

THY, dünyada kamuya ait tek havayolu şirketi değil. Avrupa'dan Uzakdoğu'ya onun statüsünde pek çok şirket var. Ama o hem kamu hem özel, pek çoğunu geride bırakmış. Geçmişteki performansından da daha iyi bir noktada. Burada farklı bir şeylerin olduğu açık. Rakipleri zarar edip frene basarken THY, yeni açılımlar peşinde. Dün de Endonezya seferini başlatarak dış hat sayısını 119'a çıkardı.

Filonun modernleştirilmesi ve yenilenmesi için temmuz ayında İngiliz Rolls Royce firmasına 7 adet motor siparişi veren yönetim, büyüme için uçak sayısını da artırmaya devam ediyor. Geçtiğimiz nisan ayında Boeing'e 5 adet 777-300ER siparişi vermişti. Temmuzda bu sayıyı 12'ye yükseltti. Ayrıca geçen ay Airbus'la 7 adet A330-300 alımı konusunda anlaşma imzaladı.

Kriz dönemleri, zorluklarla birlikte fırsatları da beraberinde getiriyor. Böyle dönemler, mali yapısına, gelecekte yapacağı hamle ve açılımlarına güvenen şirketler için yatırımın, satın almaların tam zamanı olabiliyor.

THY bu yolda. Bunun yanında başka havayolu şirketleri de var tabii ki. Mesela, 27 milyar dolarlık uçak siparişi bulunan Katar Havayolları, haziran ayında verdiği 24 uçaklık (1,9 milyar Avro tutarında) ilave siparişle adından söz ettirmişti. Daha dün de, Türkmenistan Havayolları Boeing'le üç 737 için sözleşme imzaladı.

Yönetim anlayışının yanı sıra İstanbul'un doğu ile batı, kuzey ile güney arasındaki konumu THY'nin önünü açıyor. THY yıllar sonra İstanbul'u, İstanbul'un kıtalararası transit özelliğini, potansiyelini keşfetti. Şimdi bu noktadan dünyanın dört bir yanına yükleniyor. İstanbul THY'yi, THY İstanbul'u büyütüyor.

Ve yılda 35 milyon yolcuya hizmet veren Atatürk Havalimanı'na kapasitesinin üstünde yük biniyor, kriz döneminde bile rekor üstüne rekor kırılıyor. Bu yüzden, Ulaştırma Bakanlığı arayış içinde. Yapılan planlardan biri de en az 50 milyonluk yeni bir havaalanı.

İstanbul'u finans merkezi yapma konusu tartışılarsun, ondan daha önce dünya transit merkezi olacak. Bu da İstanbul'u turizm ve ticaretle de kıskanılacak bir konuma yükseltecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnşaat için

Kadir Dikbaş 2009.09.08

Krizden en fazla etkilenen sektörlerden biri inşaat. Yatırımlar ve yeni konut inşaatları durunca inşaat malzemesi üreten tesisler de sustu.

Hatırlanacağı gibi yılın ilk çeyreğinde ekonomi, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 13,8 oranında daralmıştı. İnşaat da, en fazla küçülen sektörler arasındaydı. Küçülmenin boyutu yüzde 18,9 oldu. Böylece, 2007'nin ikinci çeyreğinde başlayan sektördeki daralma son çeyrekte zirveye ulaştı.

Şu an kamu kesimindeki birtakım projelerin devamı dışında özel sektörün yürüttüğü inşaat projeleri son derece zayıf. Özellikle konutta herkes stok eritme peşinde. Yeni projelerin hızlanması zaman alacağı benziyor.

TÜİK'in "İnşaat Sektörü Üretim Endeksi" verilerine göre de, 2009'un ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine nazaran üretimde yüzde 20,1'lik daralma var. 2008'in son çeyreğine göre değişimse yüzde -24,1. Yani, ocak-mart dönemi yaşadığımız krizin en kötü dönemi. Muhtemelen ikinci çeyrek biraz daha iyi çıkacak ama sarsıntının etkisi zamanla silinecek.

Geçen hafta açıklanan ve bu yılın ilk yarısını kapsayan "yapı izinleri" verilerinde de benzeri bir manzara göze çarpıyor. Yapı izni (inşaat ruhsatı) verilen binaların yüzölçümünde geçen yılın ilk yarısına göre yüzde 13'lük azalma var. Fakat bunun yanında, yapı kullanma izni verilen yapıların yüzölçümü yüzde 20,2 artmış. Verilerden, yeni bina yapımındaki gerilemeye karşılık satışlarda artış olduğu anlaşıyor. Satışı artan binalar da küçük olanlar.

İnşaat sektöründeki üretimin gerilemesi, tabii olarak istihdamı da etkiliyor. Yılın ilk üç ayında inşaat sektöründeki istihdamda geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 19,2, 2008'in son çeyreğine göre ise yüzde 21,8'lik daralma yaşanmış. Burada, Türkiye'deki istihdamın yüzde 5,6'sının inşaat sektöründe olduğunu hatırlatalım.

Sektörde iyileşmenin başlaması, hem ekonomik büyümeye, hem de istihdama katkısı açısından önemli. Sektördeki kıpırdanma çimentodan tutun, demir-çelik, seramik, tuğla, kiremit, boya-badana, kapı, pencere,

elektrik malzemesi, cam, duvar kâğıdı, parke, tesisat malzemesi vs. pek çok malın üretimine doğrudan yansıyor. Ayrıca inşaat sonrası dolaylı etkiler de söz konusu. Mobilyası, halısı, beyaz ve kahverengi eşyasıyla...

Son günlerde, bu sektöre canlılık getirmek için yürütülen birtakım çalışmalar dikkati çekiyor. Bunlardan en önemlisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Halk Bankası'nın desteğinde başlatılan "Evini Yenile Türkiye" kampanyası. Kampanyaya, inşaat malzemeleri sektörünün bütün dernekleri, önde gelen 83 şirket ve 13 bini aşkın bayi katılıyor.

Kampanya ile, 100 bin tüketiciye Halkbank tarafından kredi verilmesi ve yapı sektörüne 1 milyar liranın üzerinde iş hacmi sağlanması hedefleniyor.

Aslında Türk inşaat sektörü, pek çok kriz atlatmış, güçlü bir yapıya sahip. Dünya çapında şirketleri bulunuyor. Türkiye, yurtdışı müteahhitlik hizmeti veren dünyanın en büyük 225 inşaat şirketi içinde Çin'den sonra ikinci sıraya yerleşti. Ama burada hemen şunu belirtelim ki, inşaat sektörünün ihracatı, Türk müteahhitlerinin dışarıdaki başarısına paralel olarak artmadı. Ve şu an bütün dünyada kriz yaşandığı, rekabet şartları ağırlaştığı için de dış pazarlara yönelme şansı fazla değil. Dolayısıyla iç pazar altın değerinde.

Bu, en son örnek. Başka kampanya ve projeler de var, özel sektörün krizi aşmak için geliştirip uygulamaya koyduğu.

Artık, "Ne duruyorsunuz IMF ile anlaşsanıza" tarzındaki buyurgan eleştiriler azaldı. "Kendi sorunumuzu kendimiz çözebiliriz" diyen, çözüm için uğraşanların sesi daha gür çıkıyor. Bu gayretlerin başarısız olduğunu ya da olacağını kimse söyleyemez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krize reçete

Kadir Dikbaş 2009.09.11

Dünya, krizin bitip bitmediğini, tekrar nüksedip etmeyeceğini ve krize yol açan arızaları, çözüm önerilerini tartışmaya devam ediyor. Belki orta vadede bir düzlüğe çıkılacak ama görünen o ki, ekonomiler bu düzlükte de pek rahat edemeyecek.

Çünkü alınan tedbirler ve açıklanan paketler, krize yol açan sebepleri ortadan kaldırmıyor.

ABD Federal Merkez Bankası'nın eski başkanı Alan Greenspan, önceki gün ilginç bir açıklamada bulunarak küresel ekonominin gelecekte yeniden, fakat daha farklı şekilde kriz yaşayacağını ileri sürdü. Greenspan, krizlerin temelinde "insan tabiatı"nın yattığını söylüyor ve "Birisi çıkıp insan tabiatını değiştirecek bir yol bulmadığı müddetçe, bu tür krizler yaşamaya devam edeceğiz. Hiçbiri bu yaşadığımıza benzemeyecek, çünkü iki kriz arasında insan tabiatı dışında bir ortak nokta yoktur." diyor.

MÜSİAD'ın önceki Genel Başkanı Dr. Ömer Bolat, ekonomi konusundaki birikimiyle iş dünyasının ve kamuoyunun yakından tanıdığı bir isim. Bolat'ın, "Liderlik Gönül İşidir" adlı yeni kitabı geçtiğimiz hafta piyasaya çıktı. Kitabın tanıtımı için düzenlenen iftara, Dr. Ömer Bolat, MÜSİAD Genel Başkanı Ömer Cihad Vardan ve Hayat Yayın Grubu Başkanı Hayati Bayrak'la birlikte çok sayıda gazeteci ve yazar katıldı.

Dr. Bolat'ın, herkesin anlayabileceği dilde, kısa ve net tespitlerde bulunan, dolu dolu mesajlar veren kitabı, girişimciler, yöneticiler, patronlar, gençler, liderler ve sivil toplum kuruluşları başkanları için bir başucu kitabı niteliğinde. Kitabın en ilginç bölümlerinden biri, bir yıldır dünyayı sallayan küresel krizin sebeplerine ilişkin tespitler ile çözüme dönük teklifler. Ömer Bolat, Hayat Yayınları arasında çıkan kitabında, krizi şöyle özetliyor:

Paradan ve havadan para kazanma dönemi duvara çarptı.

Sanal ekonomi çöktü.

Vahşi kapitalizm ve Anglo-Sakson liberal ekonomi ağır yara aldı.

Sınır tanımayan kâr hırsı, para aç gözlülüğü küresel finans sistemini çökertti.

Dr. Bolat, iki önemli tespitte daha bulunuyor. Birincisi, "Finans krizinin olduğu yerde yolsuzluk vardır." Buna en çarpıcı örnek olarak da, 50 milyar dolarlık saadet zincirini koparan Bernard Madoff skandalını gösteriyor. İkinci örneği ise, Merrill Lynch'in 2008'de 41 milyar dolar zarar etmesi ama bununla birlikte yöneticilere 4 milyar dolarlık bonus prim verilmiş olması.

Bolat'ın diğer tespiti de, "Baronların spekülasyonu." Bunun örneği de hepimizin bildiği, yaşadığı can yakan fiyatlar. 15 Temmuz 2008'deki zirve noktadan sonra, emtia, gıda ve enerji fiyatlarında olağanüstü düşüşler gerçekleşti. Mesela bir varil petrol 147 dolardan 32 dolara kadar düştü.

Bolat, çözüm teklifi olarak da, şu üç noktaya dikkat çekiyor:

Türev ürünlere, "hedge" fonlara denetim getirilmeli ve müeyyide uygulanmalı. Böylelikle trilyonlarca dolarlık akışkan paradaki kayıtdışılığın önüne geçilmiş olur. Bununla birlikte finans yöneticilerine verilen primlerde mutlaka kısıtlamaya gidilmeli.

Finans sistemi, finans merkezi ve rezerv para birimini tekli (ABD- New York, ABD doları) bağımlılıktan kurtarıp, çok kutuplu yapıya (ABD ve Dolar, Avro bölgesi, Ortadoğu-Körfez, Japonya-Çin eksenli) kavuşturmak gerekir.

Günümüzde faizsiz finansman sistemi ile İslam ekonomisinin önemi ve faydası anlaşılmış olup, bu konuda ilmi, pratik, idari ve hukuki çalışmaların çerçevesi acilen oluşturulup, uygun konjonktür değerlendirilmelidir.

Greenspan'ın altını çizdiği "insan tabiatı" faktörü doğru bir tespit. Ama bu "tabiat"ın farklı sistemler, düzenlemeler içinde farklı şekilde ortaya çıktığı bir gerçek. Bir sınıfın döküldüğü kaba göre şekillenmesi gibi. Taşkınlığa açık "insan tabiatı"nı disipline edecek, dizginleyecek bir mekanizma kurulmadığı takdirde, bazı aşırıların, aşırılıkların milyonları, hatta milyarları mağdur etmesi muhtemel. Bolat'ın önerileri, işte bu bakımdan büyük dönem taşıyor. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krize karşı silah

Kadir Dikbaş 2009.09.15

Küresel krizle birlikte imalat sanayiindeki pek çok sektör ciddi kayıplara uğradı. Pazarlar daraldı, satışlar düştü ve düşüyor. Ama bir sektör var ki, kriz döneminde de olsa gücünü korumayı başarabiliyor: Silah sanayii.

ABD ve Rusya, dünyanın en büyük silah üreticisi ve satıcısı. Bu ülkelerin son dönemlerdeki silah satışları dikkat çekici. Otomotivden elektroniğe kadar pek çok sektörde darbe yiyen ABD, dünyada lider olduğu savunma

sanayiinde kendini göstermeye çalışıyor. Rusya da, petrol fiyatlarında görülen düşüş yüzünden uğradığı gelir kaybını telafi edecek arayışlar içinde. Silah ihracatı da bunun en güçlü alternatifi.

Bir anlamda, krize düşen bazı ülkeler silaha, silah satışına sarılmış gibi. Bunu bariz bir şekilde gösteren de ABD ve Rusya. Dün Venezuela Cumhurbaşkanı Hugo Chavez, tank ve uçaksavar füzeleri almak üzere Rusya'nın ülkesine 2 milyar dolar borç vereceğini açıkladı. Rusya, bundan önce de Mısır, Suriye, Libya, Myanmar, Vietnam, Venezuela ve Türkmenistan'la da hava savunma sistemi satışında anlaşmış teslimatlara başlamıştı.

ABD'nin satışları içinde de en yeni satış bizimle ilgili. Türkiye'ye 7,8 milyar dolarlık hava savunma ve füzesavar sistemi satılması gündemde.

Uluslararası Barış Araştırmaları Estitüsü'nün (SIPRI) 2004-2008 verilerine göre de, ABD ve Rusya dünyanın en büyük silah tedarikçisi. İki ülke dünya "konvansiyonel" silah ihracatının yüzde 56'sını gerçekleştiriyor.

1990'lı yıllardan bu yana silah alımına hız veren Çin ise, son beş yılda en fazla silah ithalatı yapan ülke olmuş. Bu dönemde yapılan dünya ithalatının yüzde 11'i Çin'e ait. Bu ülkenin en büyük tedarikçisi de yüzde 92 ile Rusya. Bu arada Çin, kriz yılı 2009'un savunma bütçesinde de yüzde 15'lik artışa gitti.

İthalatta Çin'den sonra yüzde 7 ile Hindistan var. Hindistan da, silah konusunda Rusya'dan besleniyor. İlginçtir, komşumuz Yunanistan ithalatçılar arasında yüzde 4 pay ile beşinci sırada yer alıyor. Onun en büyük tedarikçisi de Almanya.

Aşağıdaki tabloda, kimin kimlere silah sattığı görülüyor. ABD Ortadoğu ve Güney Kore'ye, Rusya ise Çin ve Hindistan pazarına hakim.

Kuruluşun savunma harcamaları verilerine göre de, ilk beş ülke ABD, Çin, Fransa, İngiltere ve Rusya. Bu ülkeler 1 trilyon 464 milyar dolar olan 2008 yılı dünya askerî harcamalarının yüzde 60,2'sini gerçekleştirmiş. En fazla harcamayı yapan ABD'nin dünya toplamındaki payı yüzde 41,5. Değer olarak da 607 milyar dolar. Bu rakam, neredeyse Türkiye'nin bir yıllık milli gelirine denk.

2008'de dünya savunma harcamalarında yüzde 4'lük artış yaşanmış. Aynı yıl dünya ekonomisi yüzde 3,2 büyümüştü. 2009 için IMF'nin büyüme tahmini yüzde -1,3. Yani küçülme. Fakat savunma harcamalarının küçülüp küçülmeyeceği belirsiz. Yapılan açıklamalara, ihracat bağlantılarına bakılacak olursa anlaşılan savunmaya ve silaha giden para, krize rağmen büyümeye devam edecek.

Şu noktayı da unutmamak gerekiyor ki, en fazla savunma harcaması yapan ilk beş ülke, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesi. Dünya ile ilgili kararlarda veto hakkına sahip ülkeler, en fazla silaha, askerî harcamaya sahip. Yani bir anlamda dünya silah güçle yönetiliyor.

Soğuk Savaş bitti ama silahlanma yarışı bitmedi. Ortadoğu'da bitmeyen İsrail saldırıları, Irak ve Afganistan'ın işgali, Gürcistan'da yaşanan kriz ve daha pek çok eski ve yeni gerilim var...

Silah satışlarını tetiklemek için bazı bölgelerde ufak tefek kıvılcım çakması, ülkeler arası gerginlikler çıkması/ çıkarılması yetiyor. Ve bir ülke silahlanınca komşusu ve diğerleri de harekete geçme ihtiyacı hissediyor. Etraf silahlanırken siz beyaz bayrak çekemezsiniz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Program ve Las Vegas tarzı

Kadir Dikbaşı 2009.09.18

Önceki gün açıklanan "Orta Vadeli Program", Türkiye'nin krizden çıkış için nasıl bir yol izleyeceği konusundaki belirsizlikleri büyük ölçüde kaldırmış bulunuyor.

Ve IMF alternatifi de zayıflamış durumda. Artık önümüzde bir program var ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın açıkladığına göre, IMF ile bir anlaşma yapılacaksa da, yürütülecek müzakerelerin zeminini bu program oluşturacak.

Türkiye, kendi ekonomik şartlarına uygun bir çözümü kendisi üretmeliydi ve şu an üretmiş görünüyor. Genel itibarıyla ortaya konan hedefler gerçekçi ve mantıklı bulunuyor.

IMF de, yaptığı değerlendirmede, programın cesaret verici, hedeflerin gerçekçi olduğunu, ancak harcama baskılarını kontrol altına alacak politikaları ve yapısal reformları hayata geçirmek gerektiğini açıkladı.

IMF ile bir "stand-by" anlaşması yapılmayacağının sinyalini veren program, dünyadaki iyileşmeye bağlı olarak Türkiye'nin de iyileşeceğini öngörüyor. Kriz sebebiyle bozulan bütçe dengesini orta vadede düzeltmeyi hedefliyor. Büyümeyi, istihdamı özel sektöre bırakıyor. Özel sektörün gelişmesi ise sadece iç taleple olacak iş değil, dış talebin canlanması gerekiyor.

Ana hatlarıyla olumlu bulunan programa dönük birtakım eleştiriler ve uyarılar da söz konusu. Özellikle de tasarruf ve gelir artırıcı tedbirlerle ilgili. Bu konudaki detayların somut olarak, uygulama takvimiyle beraber duyurulmasında fayda var. Finansman nasıl olacak, vatandaşa bir fatura çıkacak mı, çıkmayacak mı herkes merak ediyor çünkü.

Türk ekonomisinin kendine gelebilmesi için hitap ettiği pazarların ve dünyanın kendine gelmesi lazım. Dünyadaki iyileşme de önemli ölçüde ABD'deki sıkıntıların sona ermesine bağlı. Ama Wall Street'i çökerten çarpıklıklar, hâlâ mevcudiyetini koruyor. Artan "likidite" ve düşük faizlerle, daha bir yıl geçmeden eski günlere dönüş başladı. Kriz öncesinde en son gıda maddelerine saldırıp fiyatları patlatan "fonlar" şimdi yeni arayış içinde. İlk buldukları ise kış aylarının stratejik ürünü doğalgaz.

"Yapılması gereken çok şey var. Kredi kuruluşlarının belirli bir güce sahip olmalarını sağlamak lazım. Egzotik mali araçların denetlenmesi, yatırım fonlarının kayıt altına alınması, kredi kuruluşlarının çok yakından izlenmesi gerekiyor. Yöneticilere ödenen paralar konusunda hissedarlara daha fazla söz hakkı tanınması da şart. Ancak yönetim harekete geçmek için ne kadar çok beklerse, Wall Street de, Las Vegas tarzı iş yapma anlayışına o kadar çabuk geri dönecektir. Bu, önemli bir sorundur. Çünkü yaşananların da öğrettiği gibi, Wall Street'te olanlar sadece Wall Street'i ilgilendirmiyor."

Bu ifadeler, 15 Eylül 2009 tarihli USA Today gazetesinden alınma. 158 yıllık yatırım bankası, "Las Vegas tarzı"nın gelmiş geçmiş en büyük oyuncusu olan Lehman Brothers'ın batışının yıldönümü vesilesiyle yapılmış tespitler bunlar.

Evet, Wall Street'te olanlar sadece Wall Street camiasını ve ABD'yi ilgilendirmiyor. Orada kopan fırtına bütün dünyayı sarıyor. Obama yönetimi, yeni bir krizin önünü alabilmek için yıl sonuna kadar finans sektörüne dönük kapsamlı bir reformu hayata geçirmeyi planlıyor. Bunda ne kadar başarılı olacağını zaman gösterecek.

Elbette, mali sektördeki hastalığın sadece ABD ayağı yok. Avrupa ve diğer piyasalar da işin içinde. Biz o kadar bulaşmış değiliz ama etkilerini hep yaşadık ve yaşıyoruz. Bakalım, dar anlamda Wall Street, geniş anlamda da dünya finans piyasaları Las Vegas olmaktan ne zaman kurtulacak? k.dikbas@zaman.com.tr

Tedbirler ve bütçe açıkları

Kadir Dikbaş 2009.09.25

Kriz patlak vereli tam bir yıl oldu. Geçen yıl bu vakitler ortalık toz dumandı. ABD'nin 158 yıllık bankacılık devi Lehman Brothers, 15 Eylül'de büyük bir gürültüyle çökmüş, arkasından mali deprem bütün dünyayı sarmıştı.

Pek çok hükümet apar topar tedbir almaya çalıştı, bir paket sonuç vermeyince diğerini devreye soktu. Keselerin ağzı açıldı. Batıklara, piyasalara oluk oluk para aktı. Akla hayale gelmeyen devletleştirmeler yaşandı.

Bu süreçte yapılan harcamaların boyutları şimdi yeni yeni ortaya çıkıyor. Ama net ve kesin bir hasar raporu çıkarmak zor. Krizin maliyetini 2. Dünya Savaşı'ndaki yıkımdan daha ağır olarak gören de var, olayı şişmiş servetlerin gerçek değerine dönüşü olarak görüp daha mütevazı rakamlar çıkaran da.

Farklı yöntem ve bakış açılarıyla farklı sonuçlar, maliyetler çıkarmak mümkün. Ama şurası bir gerçek ki; krizin maliyeti büyük. Ve birilerinin oynadığı kumarın bedelini şimdi milyonlar ödüyor. Nasıl mı? Hükümetlerin açıkladığı kurtarma paketleriyle tabii ki. Hükümetler, trilyonlarca dolar aktardı piyasalara, krizin önüne geçebilmek için. Şimdi de açıklar oluştu bütçelerde. Bu ya yeni vergilerle finanse edilecek ya da verilen hizmetlerde kısıntıya gidilecek. Sağlıktan eğitime kadar.

Elimde, IMF Kamu Maliyesi bölümünün hazırladığı, ülkelerin kriz sonrasındaki kamu maliyesini ele alan bir çalışma var. Çalışma, bölümün başkanı olan eksi IMF Türkiye Masası Şefi Carlo Cottarelli'nin imzasını taşıyor. Daha doğrusu bölüm hazırlamış, onun onayından geçmiş.

Bu rapora göre, 18 Şubat itibarıyla kriz sonrasında mali sektöre en fazla kaynağı ABD aktarmış. Batıklara yaptığı sermaye enjeksiyonu, yani banka ve finans şirketlerinden hisse alımları GSYH'sinin yüzde 4'üne denk geliyor. Buna ilaveten Hazine'nin sorunlu "varlık" alımları veya borç olarak aktardığı kaynak da yüzde 6 seviyesinde.

Merkez Bankası'nın yaptığı çeşitli likidite destekleri (yüzde 32,4) ile mevduata, interbank borçlanmalarına ve bazı bono işlemlerine (yüzde 31,3) getirilen garantiler de dikkate alındığında ABD, geçen yıl GSYH'sinin yüzde 73,7'si kadar bir paketi devreye sokmuş görünüyor. Ülkenin 2008 yılı GSYH'si 14,3 trilyon dolar. Bunun yüzde 73,7'si demek 10,5 trilyon dolar demek. Mevduat, interbank borçlanmaları ve bazı durumlarda bonoya getirilen garanti uygulamaları hariç tutulsa dahi ayrılan tutar 6 trilyon doları aşıyor.

Türkiye, mali sektörün durumu konusunda en rahat olan ülkeler arasındaydı. Bu durum, tabloda da kendini gösteriyor. Mali sektör için ayırdığı kaynak, Merkez Bankası'nın likidite desteğinden ibaret. O da GSYH'nin binde 2'si seviyesinde. Türkiye'nin yaptığı, daha çok, 2009 başından itibaren devreye giren reel sektördeki çöküşü durdurmaya yönelik tedbirler.

Olayın "reel sektör" boyutu ve mali sektöre bu yıl aktarılan kaynakların hacmi önümüzdeki aylarda netleşecek. Ancak görünen o ki, bütçe açıkları herkes için büyük sorun. Özellikle ABD ve Avrupa'da ciddi açıklar söz konusu. Türkiye, onlardan ve diğer pek çok ülkeden daha iyi durumda. Hazırladığı "Orta Vadeli Program" ile de açığı kademeli olarak azaltmayı planlıyor.

Piyasadaki likidite bolluğu ve her geçen gün artan bütçe açıkları, bir müddet sonra dünyada enflasyon ya da başka sorunları hortlatırsa kimse şaşmasın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ÖTV indirimi

Kadir Dikbaş 2009.09.29

Krizin ticarete ve dolayısıyla sanayide meydana getirdiği durgunluğu aşabilmek için hükümet, vergi indirimi silahına başvurmuştu.

Bu çerçevede, otomotiv, elektronik, beyaz-eşya, gayrimenkul gibi sektörlerde 16 Mart'tan itibaren üç ay süreyle ÖTV ve KDV indirimine gitti.

Mesela 1600 CC'nin altındaki otomobillerde yüzde 37 olan ÖTV, yüzde 18'e indirildi. Beyaz eşyada uygulanan yüzde 6,7'lik ÖTV sıfırlandı. Alınan olumlu sonuçlar üzerine süre, üç ayın sonunda indirimlerin oranı ve kapsamı daraltılarak eylül sonuna kadar uzatıldı. 1600 CC'lik otomobillerdeki yüzde 18'lik indirimli ÖTV, yüzde 27'ye çıkarıldı. 1 Ekim'den itibaren de, yani iki gün sonra, indirimler bitecek eski oranlar devreye girecek.

Bir an için 6 ay öncesine dönelim: Piyasalarda çok ciddi bir durgunluk ve karamsarlık hakim. Alışveriş durmuş, stoklar şişmiş. Bankalar kredi musluklarını kapatmış. Şirketler işçi çıkarmaya başlamış, bazı büyük sanayi kuruluşları toplu işçi çıkarmaya hazırlanıyor.

İşte bu vasatta çıkarılan vergi indirimi, 2008 sonunda başlayan olumsuz havanın biraz olsun dağılmasını sağladı. Bu sayede, yastık altına çekilmiş birikimler devreye girdi. Parası olup, "Bu fırsat bir daha ele geçmez" diyerek alışveriş yapanlar oldu. Otomotiv satışlarının yarıdan fazlasının peşin yapılmış olması bunun en güzel kanıtı.

Bu indirimler, otomotiv sektöründen veya diğer sektörlerden kitleler halinde işçi çıkarılmasının önüne geçti. Tatile çıkan otomotiv şirketleri artan talep karşısında işçilerini geri çağırdı, kısa çalışma ödeneği için İŞKUR'a müracaat edenler müracaatını geri çekti.

Ama bu indirimi istismar edenler de oldu tabii ki. Maliye'nin de tespitleriyle beyaz eşya ve elektronikte çok iyi neticeler alınırken, bazı otomotiv firmaları vergi indirimini tüketiciye olduğu gibi yansıtmadı. Sessiz sedasız zamlar yapıldı. Yerli araç satışları da arttı ama en fazla artış ithal araçlarda gerçekleşti.

Her şeye rağmen indirimlerin en önemli faydası, istihdama yaptığı olumlu katkıydı. Ticaret ve ekonomiye hakim psikolojinin değişmesini sağladı. Bu hamle, kriz psikolojisinden sıyrılmanın başlangıcı oldu. Bu arada, hızla düşen vergi gelirleri de toparlanmaya başladı. Geriye dönüp baktığımızda, bunu net bir şekilde görebiliyoruz.

Mesela motorlu taşıt satışlarının durmasıyla birlikte, bu satışlardan elde edilen ÖTV gerilemiş, şubat ayında en düşük seviyeye ulaşarak 164 milyon TL olmuştu. Düşüş, indirimlerin devreye girdiği mart ayında durdu ve toparlanma başladı. Mart rakamı 263, nisan 253 milyon TL oldu.

Üç aylık süre haziran ortasında dolup indirimde kesintiye gidilince, temmuz ayında ÖTV gelirlerinde önemli bir düşüş kaydedildi ama arkasından yeniden bir canlanma başladı. Muhtemelen ekim ayında da sert bir düşüş yaşanacak, ileriki aylarda işler rayına oturacak.

Özellikle otomotiv sektöründe indirimin devamı yönünde talepler gelse de, bu ihtimal çok zayıf. Yılın ilk 8 ayındaki bütçe açığı 31,3 milyar TL'yi bulmuş durumda. İndirim bir yana, vergi gelirlerini artırmak için "kaçışı mümkün olmayan" yeni vergiler bile gündeme gelebilir.

Evet, o günkü bütçe dengesiyle, krize karşı uygulanan geçici vergi indirimi, kendinden beklenen semereyi verdi. Eğer bu indirimler olmasaydı krizin faturası daha ağır olur, bahsettiğimiz sekiz aylık bütçe açığı da daha yüksek çıkabilirdi.

Belli sektörlerde gerçekleşen o günkü müdahale, genelde ticaretin, ekonominin canlanmasını sağladı, kayıpları küçülttü. Şu anki manzara ise 6-7 ay öncesinden farklı. Yani hızla aşağı doğru giden değil, yavaş da olsa yükselen bir ekonomi söz konusu. Ayrıca, o dönemde satışlar durduğu için "satışları artırıp ne kadar vergi alabilirsek kârdır" düşüncesi vardı, şimdi durum farklı. Piyasa açıldı, kredi piyasaları hareketlendi. Dolayısıyla olağanüstü şartlarda yapılan vergi indirimlerinin devamı pek mümkün görünmüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İhracatın gözdesi sekiz ülke

Kadir Dikbaş 2009.10.02

TÜİK'in önceki gün açıkladığı verilere göre, yılın sekiz ayındaki (ocak-ağustos dönemi) ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 30,1 azalarak 64 milyar 622 milyon dolar, ithalat da yüzde 39,9 düşerek 87 milyar 574 milyon dolar oldu. En önemli teselli, ithalatın ihracattan daha fazla küçülmesi, ticaret açığının daralması. Fakat ticaretin küçülmesiyle, işlerin yavaşladığı, ekonominin küçüldüğü, istihdamın yara aldığı bir gerçek.

İthalattaki düşüşte, sermaye (yatırım) malı ve ara malı (hammadde) alımlarının daha fazla öne çıktığını görüyoruz. Gönül istiyor ki, bu iki kategorideki küçülmenin bir sebebi de, yerli hammadde ve yatırım malına ilginin artması olsun. Çünkü bu, düşük kur sebebiyle zor dönemler yaşayan, bazı yerli hammadde üreticilerinin biraz rahatlaması anlamına gelecek.

Bununla birlikte, tüketim malı ithalatındaki küçülme, genel ihracattaki küçülmeden daha az. İhracat 2009 Ocak-Ağustos döneminde yüzde 30,1 düşerken tüketim malı ithalatı yüzde 23,2 daralmış. Ara malı ithalatı yüzde 43,9, yatırımlarda kullanılan sermaye malı ithalatı ise yüzde 30,8 küçülmüş.

Dünya ticaretinde genel bir daralma söz konusu. Tsunami benzeri, krize uzak ekonomiler sonradan vuruluyor. Herkes aynı ölçüde değil ama bir şekilde vuruluyor.

Türkiye için önce Batı pazarları daraldı. Arkasından diğer bölgeler. Son birkaç yıl içinde hızlı bir şekilde açıldığımız, krizin ilk aylarında dış ticarete nefes aldırان bölgelerde bile bazı tıkanmalar var.

Şu an, en fazla ihracat yaptığımız 50 ülke pazarından 42'si daralmış durumda. Sadece sekiz ülkedeki satışlarımızda artış var. Bu ülkeler, tablodan da görüleceği üzere, büyüme sırasına göre şöyle: Mısır, İsviçre, Libya, Irak, Türkmenistan, Cezayir, Suriye ve Sudan.

Burada hemen şunu da hatırlatalım. Libya hariç bu sekiz ülkeden yapılan ithalatta, genel ortalamanın üzerinde bir düşüş yaşanmış. Ticaret dengesi Türkiye lehine geliyor. Ve doğalgaz aldığımız Cezayir hariç, tamamında ticaret fazlasına sahibiz.

En yakın pazar olan Irak, krize rağmen geliyor. Ağustos ayında, 434 milyon dolarla, en fazla ihracat yapılan üçüncü ülke olmuş. Ocak-ağustos dönemi rakamlarına göre de, Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere'den sonra

beşinci ülke. Tabii ki, bu sıralama kayıtlı rakamlara göre. Bu ülkeyle bir de kayıt dışı ticaret var...

Suriye ile ticaret de büyümesini sürdürüyor. Son dönemde gelişen ilişkilerin vize uygulamasının kaldırılmasıyla güçlendirilmesi, gelecek adına ümit verici. İhracat artışı sağlanan diğer pazarlardan Mısır, Libya, Cezayir, Sudan Afrika'nın kuzeyinde yer alıyor. Kuzey Afrika, bölgesel bazda ihracat artışı sağlanan tek bölge. İsviçre, Avrupa'da daralmayan tek pazarımız. Türkmenistan ise kriz döneminde Türkiye'den yaptığı ithalatı artıran tek Türk cumhuriyeti.

Dünyada ekonomiye bakış, önceki aylara nazaran biraz daha olumlu, tahminler daha az karamsar. IMF bile, bu yıla ilişkin küçülme, 2010'a ilişkin büyüme rakamlarını bir kez daha olumlu yönde "revize" etti. Fakat yine de, dış ticaretteki düzelmenin hem bizde hem dünyada yavaş olması bekleniyor.

Sekiz aylık veriler aktardığımız gibi. Eylül ayının ihracat rakamları dün TİM Başkanı Mehmet Büyükekşi tarafından açıklandı. Düşüş, geçen yılın aynı ayına göre yüzde 30,53 olmakla birlikte, ağustos ayına göre yüzde 9,36'lık büyüme söz konusu.

Muhtemelen ekim ayında da pek sevimli olmayan rakamlarla karşılaşacağız. Ama "baz" etkisinin de yardımıyla kasımdan itibaren daha olumlu rakamlar göreceğiz. Olumluluk seviyesini belirleyense şüphesiz ki, dünya ekonomisindeki gelişmeler ve ihracatçının performansı olacak. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihî buluşma

Kadir Dikbaş 2009.10.06

Küresel kriz sonrasında dünya ekonomisine, mali piyasalara yeni bir şekil verilmeye çalışıldığı bir dönemde Türkiye, IMF Güvernörler Kurulları'nın ve Dünya Bankası Grubu'nun yıllık toplantılarına ev sahipliği yapıyor.

Geçen hafta başlayan birtakım toplantılar bu hafta da devam ediyor. Bugün ve yarın resmi toplantılar gerçekleşecek.

Küresel krizden çıkış ve sonrası konusundaki tartışmalar sürüyor. IMF ve Dünya Bankası'nın dünya ekonomisindeki yeri ve rolü belli. Bu yüzden dünyanın gözü kulağı şu an İstanbul'da yapılan toplantılarda.

Türkiye bu toplantılara ikinci kez ev sahipliği yapıyor. İlki 1955'teydi. 2. Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılandırılan dünyanın sorunları vardı masada. Amerika ve İngiltere'nin etkin bir ağırlığının görüldüğü o günkü toplantılara 56 ülkeden 1.000'i aşkın delege katılmış.

Son toplantılara katılanların sayısı 13 bini aşıyor. Bu rakam, güvernörler ve vekillerinin yanı sıra bazı uluslararası kuruluşların gözlemcilerini, finans kuruluşları ve organlarının temsilcilerini, çeşitli ziyaretçiler, basın ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerini içine alıyor. Toplantıların ana gündemi ise şu dört başlık: "Krizden Kurtulma, Üyelere Mali Destek, Yoksulların Korunması ve Değişen Bir IMF."

Toplantılarla doğrudan ilgisi olmayıp bu vesileyle İstanbul'da olan çok sayıda resmi ya da özel ziyaretçinin olduğunu da belirtelim.

Böylesine büyük bir topluluğu ağırlamak, çok sayıda toplantı, kabul ve organizasyonu birkaç günde gerçekleştirmek kolay iş değil. İstanbul, bu zor organizasyonu yapıyor şu an.

Ve bunun için yapılan masraflar, elde edilen kazanım karşısında pek bir şey sayılmaz.

Bu tür uluslararası toplantılar, bir ülkenin prestiji, tanıtımı açısından çok önemli. Aynen spor müsabakalarında olduğu gibi. Toplantılar öncesi ve sonrasında, toplantılar devam ederken hep dünya gündemindesiniz. Toplantıdan bahseden haberler bir şekilde Türkiye'den, İstanbul'dan da bahsediyor. Bunun reklam değerini parayla ölçmek zor.

Bu arada, IMF ve Dünya Bankası ile ilgili ya da ilgisiz, aynı tarihlerde başka zirveler, organizasyonlar da var İstanbul'da.

En önemlisi CeBIT Bilişim Fuarı. Sektörün Avrasya bölgesindeki en önemli fuarı ve 22 ülkeden çok sayıda şirket ve ziyaretçi katılıyor. Fuarı geçen yıl 70 bini profesyonel, yaklaşık 160 bin kişi gezmişti.

Bir de, Bilişim Zirvesi var, "Yeni Dünya Yeni Yaşam" temasıyla başlayacak olan. Zirve kapsamında 5 konferans ve 30'un üzerinde oturumda 120 konuşmacı sunum yapacak.

IMF ve Dünya Bankası toplantıları sebebiyle, bazı uluslararası kuruluşların, işveren ve işçi örgütlerinin toplantı ve buluşmaları da söz konusu.

Bunlardan biri Hak-İş'in dün gerçekleştirdiği "Emek Yönünden Küreselleşen Ekonominin, IMF ve Dünya Bankası Politikalarının Değerlendirilmesi" başlıklı uluslararası toplantıydı.

TÜSİAD muadili kuruluşlarda çalışan yaklaşık 40 kişilik üst düzey profesyonellerden oluşan PSLO (Özel Sektör İrtibat Görevlileri) grubunun bir araya gelmesi de bir başka etkinlik.

"İSEDAK Üyesi ve Gözlemci Statüsü Bulunan Ülke Merkez Bankaları Guvernörleri ve Para Otoriteleri Toplantısı" da bu tarihî buluşmaya denk getirilen bir diğer toplantı.

Şu günlerde, İran'dan 200 kişilik bir işadamları heyetinin de "Türk-İran İş Konseyi" için İstanbul'da olduğunu hatırlatalım.

Türkiye, bu toplantılara, ilkinden çok farklı bir konumda ev sahipliği yapıyor. Dünya siyasetinde rol ve sorumluluk üstlenmiş, itibarı yükselen bir Türkiye var bugün.

Artık G-7 tek başına dünya meselelerinin altından kalkamayacağını kabul etmiş bulunuyor. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu G-20 ülkeleri küresel konularda, özellikle de ekonomide bundan böyle daha etkin rol oynayacak. Türkiye'nin kriz sebebiyle IMF ile "stand-by" anlaşması imzalamamış olması da ayrı bir anlam ve önem taşıyor. Ekonomisini IMF'ye havale etmiş "G-20 ülkesi Türkiye" ile, kendi çözümünü üreten Türkiye arasında çok fark var çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Döviz açığı nasıl küçüldü?

Kadir Dikbaş 2009.10.09

Bir yıldır krizin hep olumsuz yanlarını tartışıyoruz. Batık bankalar, bu batıklara giden paralar, kurtarma paketleri, iflaslar, işten çıkarmalar ve daha pek çok can sıkıcı konu. Az da olsa, bardağın dolu yanı da var. O dolu taraftaki konulardan biri aşırı şişmiş fiyatların aşağı gelmesi.

Şurası gerçek ki, piyasalardaki, emlak ve emtia fiyatlarıdaki şişkinlikler, bu krizin en büyük sebepleri arasında. Kriz, balonları söndürdü. Bu balonlardan para kazananlar, zarara uğradı. O dönemde kaybedenler ise şimdi kazanıyor. Ama hem şişkinlik döneminde, hem krizde kaybeden çok insan, şirket ve ülke de var.

Bunları aktarmamın sebebi, petrol fiyatlarındaki gerilemeye bağlı olarak ithalat maliyetimizdeki küçülmeye ve bunun ödemeler dengesinde getirdiği rahatlamaya dikkat çekmek.

Petrol ve doğalgaz zengini ülkeler, kriz öncesinde, şişen fiyatlar sayesinde büyük paralar kazandı. Ortadoğu, Rusya ve diğer enerji zengini ülkeler gelen döviz ne yapacağını şaşırdı. Fakat bizim gibi ülkelerin ödediği bedel çığ gibi büyüdü. Bu da dış ticaret açığını, dolayısıyla cari işlemler açığını büyüttü. Geçen yıl petrol ve doğalgaz ithalatına giden para 31 milyar doların üzerinde.

Son bir yıldır durum tersine döndü. Dünyada talep daraldı, emtia fiyatları düştü. Petrol ve doğalgaz fiyatı son beş yılın en düşük seviyesine indi. Enerji faturasının küçülmesine bağlı olarak dış ticaret açığı da, cari açık da küçüldü. Şu an Türkiye cari açık sorunu diye bir sorunu konuşmuyor bile. Ağustos ayına ilişkin ödemeler dengesi verileri pazartesi günü açıklanacak. Ocak-temmuz dönemindeki cari işlemler açığı (döviz açığı) sadece 6,5 milyar dolardı. Geçen yılın aynı dönemindeki rakamsa 31,8 milyar dolar.

Bu yılın ilk 8 aylık dış ticaret verilerine göre, ham petrol ve doğalgaz ithalatında keskin düşüş söz konusu. Öyle ki, geçen yılın ocak-ağustos döneminde 22 milyar 19 milyon dolar olan ithalat, bu yıl yüzde 55 oranında düşerek 10 milyar 518 milyona inmiş.

Ham petrol fiyatlarına ilişkin veriler iki ay geriden açıklandığı için, detaylı mukayeseyi ancak haziran ayı verilerine göre yapabiliyoruz. Fakat fiyatlarda çok küçük artışlar yaşandığından haziran ile ağustos veya eylül eğilimleri arasında pek fark olmayacaktır.

Hazine Müsteşarlığı'nın verilerine göre, bu yılın ilk yarısındaki ham petrol ithalatı miktar bazında, geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 37,7 oranında daralmış. Geçen yıl 11 milyon 364 bin ton ithalat yapılırken, bu yılki rakam 7 milyon 76 bin ton olmuş. Değer olarak da, aynı dönemde yüzde 69'luk düşüş söz konusu. Geçen yıl 8,7 milyar dolarlık ithalat gerçekleşmiş ama bu yıl yapılan alım sadece ve sadece 2,7 milyar dolar. Bir süre önce açıklanan Orta Vadeli Program'a göre, ham petrol ithalatının yıl sonunda 7,9 milyar dolar olması öngörülüyor. Cari açığın GSYH'ya oranı da, yüzde 1,8. Geçen yılki oran yüzde 5,7 'ydi.

İthal fiyatlarına gelince...

Petrolün 2008 Haziran ayındaki ortalama fiyatı 123,7 dolar. Bu yılın aynı ayında ise 66,8 dolar. Yani yüzde 46 daha düşük. Ham petrol, 2004 başından bu yana, ilk kez 2008 Aralık ayında en düşük fiyatı görmüş: 38,2 dolar. 2008 Temmuz'undaki 126,5 dolarlık fiyatsa zirve noktası.

Doğalgazla ilgili verilere sahip değiliz ama petrol fiyatına endeksli bu kalemdeki gelişme de farklı sayılmaz.

Fiyatlardaki düşüşlerin akaryakıt fiyatlarına, nihai tüketiciye ne ölçüde yansıdığıysa, ayrı bir yazı konusu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bütçeler delik deşik

Gelişmiş ülkeler krize karşı sert tedbirler almak zorunda kaldı. Çok büyük bütçe açıkları verme pahasına da olsa mali sisteme ve reel ekonomilere kaynak aktardılar.

Merkez bankaları, fonlama rekorları kırdı. Bunun yanında başta vergi gelirleri olmak üzere bütçe gelirleri geriledi, dengeler altüst oldu.

ABD'de, 30 Eylül'de sona eren 2009 mali yılı için öngörülen bütçe açığı, geçen yıla göre üç kat arttı. Kongre Bütçe Dairesi, açığın 1,4 trilyon dolara ulaşacağını duyurdu. Geçen yılki rakam, 459 milyar dolar seviyesindeydi. Son açığın büyüklüğü, GSYH ile kıyaslayınca daha net görülüyor. Buna göre, bütçe açığının GSYH'ya oranı yüzde 9,9. Ve bu 1945 yılından bu yana görülen en yüksek oran.

Açığın burada son bulması beklenmiyor. Çünkü, söz konusu rakam ABD'nin açıkladığı canlandırma paketlerinin sadece üçte birine denk düşüyor.

Bu durum bütün dünyayı endişelendiriyor. ABD'nin bastığı dolarlar, devam eden "sıfır faiz" politikası, enflasyon korkusunu körüklüyor. Dolayısıyla, bütün dünyada altına hücum var. 2009 başından bu yana altın yüzde 18 değer kazanırken, ABD Doları diğer para birimleri karşısında yüzde 6,2 oranında gerilemiş.

ABD Merkez Bankası Başkanı Ben Bernanke'nin birkaç gün önce, ekonominin düzelmesiyle birlikte para politikasını sıkılaştıracakları yönünde açıklama yapması doların değer kaybını bir süreliğine durdurmuş görünüyor. Yüzde 0 ile yüzde 0,25 aralığında seyreden faiz oranlarının enflasyonist etkileri olacağı endişeleri bir miktar azaldı.

Ancak yakın zamanda bir faiz artırımını zor görünüyor. Çünkü, veriler, ekonomideki toparlanmanın hem yavaş hem de dağınık olduğunu gösteriyor.

Krizden en fazla etkilenen ülkeler arasında yer alan İngiltere de, en fazla bütçe açığı veren gelişmiş ülkelerden biri. Bu yıl sonuna kadar 175 milyar sterlin açık vermesi bekleniyor. Açık, hükümete elde ne var ne yok sattırarak gibi. Şimdiden, devlete ve yerel yönetimlere ait işletme ve diğer varlıkların satışa çıkarması planlanıyor. Satılacaklar içinde Fransa ile İngiltere'yi Manş Tüneli'yle birbirine bağlayan demiryolu hattı da var.

Bütçe açıkları AB de dahil pek çok ülkenin ve bölgenin sıkıntısı şu an. Tabloda bazı ülkelerin bütçe dengesi görülüyor. Bu oranlar 2008'e ait ve krizin bir kısmını yansıtıyor. 2009 bazı ülkeler için çok daha kötü olacak.

Son dört yılda düşük bütçe açığı performansı dikkati çeken Türkiye, geçen seneyi iyi bir noktada kapadı. Bu yıl ise, düşen vergi gelirleri ve canlandırma paketleri sebebiyle daha yüksek açıkla karşılaşacak. Nitekim 2009 verileri bunu gösteriyor. Ama yine de, pek çok gelişmiş ülkeye nazaran daha makul ve kaldırılabilir bir bütçe açığı söz konusu. Bunun da en önemli sebebi, gelişmiş ekonomilerin bütçelerini delik deşik eden batık banka ve finans kuruluşlarının olmayışı.

Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın açıklamalarına göre, bu yıl sonundaki açığın GSHY'ya oranının yüzde 6,6 olması bekleniyor. Önümüzdeki yıl hedeflenen oran ise yüzde 4,9.

Evet, yer yer toparlanmalar görülüyor, hatta bir yıl aradan sonra ilk kez bir gelişmiş ülkenin (Avustralya) merkez bankası çıkıp toparlanma emareleri görmesi üzerine faiz artırımına gitti. Ama yine de bütçe açıkları bütün dünyanın başını ağrıtmaya devam ediyor. Özellikle de ABD'deki açıklar, dolara, altına ve uluslararası ticarete doğrudan yansıyor.

BAZI ÜLKELERDE BÜTÇE DENGESİ (2008-%)

Ülke Bütçe dengesi/GSYH

ABD -6,1

Almanya -0,1

Fransa -3,4

İngiltere -5,5

İrlanda -7,1

İspanya -3,8

İtalya -2,7

İzlanda -14,3

Japonya -5,6

Macaristan -3,4

Norveç 18,8

Polonya -3,9

Romanya -5,4

Türkiye -1,8

Yunanistan -5,0

Kaynak: IMF, Eurostat, BUMKO

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşsizlik ve dış ticaret

Kadir Dikbaş 2009.10.16

Dün, temmuz ayına ilişkin istihdam verileri ve işsizlik oranları açıklandı. İşsizlik, önceki aya nazaran hafif gerilese de yüzde 12,8 seviyesinde. Tarım dışı işsizlik oranıysa yüzde 16,3. Geçen yılın aynı ayındaki oranlar, sırasıyla yüzde 9,9 ve yüzde 12,5 idi.

Başlığa ilk bakışta işsizlikle dış ticaretin ne alakası var, denilebilir. Fakat çok alakası var. Parası aşırı değerlenen ülkeler, şöyle ya da böyle ithalat patlamasıyla karşı karşıya kalırlar. İhracatları, iç üretimleri zarar görür. Ve yapılan ithalat mal ithalatı değil, işsizlik ithalatına dönüşür. İhracat yapan ülkelerin insanları iş sahibi olur, ithal edenler tesis kapatır, işsiz üretir.

Dış ticaretimizde, üretim altyapımızda uzun yıllardan beri devam eden bir tuhafılık var. Büyüme dönemlerinde gittikçe artan dış ticaret açığı, cari işlemler açığı ve peşinden gelen kriz. Ve küçülme, açıkların daralması...

Küresel temelleri olmakla birlikte, son ekonomik krizde de benzeri durum yaşanıyor. Bir yıl öncesinde yüzde 61'e kadar gerileyen ihracatın ithalatı karşılama oranı, 50 milyar doları zorlayan cari işlemler açığı küresel krizle birlikte hızla küçüldü. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 74'e yaklaştı. Cari işlemler, dengeye doğru

gidiyor. İki gün önce açıklanan verilere göre, 2009 yılı Ocak-Ağustos dönemindeki cari açık, geçen yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında yüzde 81,2 oranında azalarak 34 milyar 935 milyon dolardan 6 milyar 574 milyon dolara geriledi.

Ama bu arada ne oldu? Ekonomi küçüldü, işsizlik arttı.

Bu manzara, yabancıları olmadığımız bir tablo. Aşağıdaki tablo, gelişmeleri özetliyor. 2001 krizinde de, ondan önce yaşanan krizlerde de benzeri gelişmeler söz konusuydu.

Dış ticaret açığı, cari açık, düşük kur ve büyüme; ama işsizlikte çok fazla düşüş olmaması. Sonrasında kriz, ekonomik küçülme, açıkların kapanması ve işsizlik...

Geçmişteki yüksek oranlı büyüme dönemlerinde işsizliğin istenildiği ölçüde azalmaması, sağlanan büyümenin istihdamı yeterince desteklemediğinin en önemli göstergesi.

Mesela, 2004 yılında ekonomi 2003'e nazaran daha yüksek oranlı bir büyüme kaydetmiş: Yüzde 9,4. Fakat ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 68,1'den 64,8'e düşmüş, işsizlik ise sadece yüzde 0,2 puan gerilemiş. Yani, yüzde 9,4'lük büyümenin işsizliği azaltmaya katkısı çok sınırlı kalmış.

Büyüme sürerken, işsizliğin düşmemesini pek çok uzman "verimlilik artışı" ile izah etse de, bunda düşen kurlarla ucuzlayan ve tırmanışa geçen ithalatın büyük pay sahibi olduğu bir gerçek.

IMF ve Dünya Bankası'nın İstanbul'daki toplantılarından sonra yapılan açıklamalar sonucu IMF ile anlaşma ihtimalinin artması, döviz kurlarında düşüşe yol açtı. Bir anlaşma imzalanır, hele bir de yüklü miktarda kredi alınırsa, daha aşağıları göreceğiz muhakkak. Bu ise geçmişte yaşananların tekrarı, işsizlik sorununun aynen devamı anlamına gelebilir. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vizeler kalktı, sınırda hava değişti

Kadir Dikbaş 2009.10.20

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler, her geçen gün daha iyiye gidiyor. Yakın geçmişte savaşın eşiğine gelmiş iki ülke, bölgeye ve dünyaya örnek adımlar atıyor.

Son olarak, ülkeler arasındaki vize engeli de kalktı. Geçen hafta, iki ülkenin bakanları Halep'te yaptıkları toplantının ardından, aradaki sembolik bariyerleri beraberce kaldırıp sınırı yürüyerek geçti.

Suriye'ye komşu altı ilimiz var. Hatay, Gaziantep, Kilis, Mardin, Şanlıurfa ve Şırnak. Aynı zamanda Akdeniz'e de kıyısı olan Hatay, bunlar arasında Suriye ile en uzun sınıra sahip ilimiz. Ve üç sınır kapısı bulunuyor: Cilvegözü, İslahiye ve Yayladağı.

Aradaki bariyerlerin kalkmasının hemen ertesinde, Garanti Bankası'nın "Anadolu Sohbetleri" kapsamında Hatay'da idik. Vize kararı sonrasında, ilde büyük bir heyecan, canlılık göze çarpıyor. Cadde ve sokaklarda, Suriyeli turist kabilelerine, Suriye plakalı tur otobüslerine ve özel araçlara sıkça rastlıyorsunuz. Yeni açılan beş yıldızlı otellerden Ottoman Palace ve Dedeman Oteli'nin müşterileri genelde Suriyeli. Alışveriş merkezleri, esnaf ve hemen herkes vizenin kalkmasından son derece memnun ve gelecekte umutlu. Kentte farklı bir hava var.

Sınırın öte tarafını görmedik ama oradaki heyecanın da, buradakinden farklı olmadığını tahmin etmek zor değil. Kaldı ki, anlatılanlar, yapılan haberler bu yönde.

"Anadolu Sohbetleri" buluşmasındaki sunumlar ve konuşmalar da, gündem gereği sınır kapılarından vizesiz geçiş ve bunun gelecekteki ilişkileri nasıl şekillendireceğine odaklandı.

Hatay Valisi M. Celalettin Lekesiz'in verdiği bilgiye göre, Hatay ekonomisinin yüzde 66'sını hizmet sektörü oluşturuyor. Bunda da öne çıkan, ticaret ve taşımacılık.

İstanbul'dan sonra en büyük TIR filosu, Hatay'da. Sayı 9 bini aşıyor. Hataylılar Ortadoğu'dan Rusya'ya kadar güçlü bir nakliye ağı kurmuşlar.

Akdeniz Yaş Sebze-Meyve İhracatçıları Birliği Başkanı Ali Kavak'ın anlattığına göre, Hatay firmaları Türkiye yaş sebze ve meyve ihracatının yüzde 25'ini gerçekleştiriyor. Ve ihraç ettikleri ürünün yüzde 90'ını da Hatay dışındaki illerden temin ediyorlar. Kavak, 1980'li yıllarda başlayan Ortadoğu'ya ihracat sebebiyle Arap ülkelerine yerleşmiş, orada ticaret yapan binlerce Hataylı olduğunu anlatıyor.

Garanti Bankası Genel Müdür Yardımcısı Nafiz Karadere, Suriye ile ilişkilerde yeni bir döneme girildiği günümüzde Hatay'ın kendini ileriye taşıyacak çok önemli değerlere sahip olduğunu altını çizerek, "Hatay, hem Türkiye'nin önemli limanlarına hem de Ortadoğu pazarına çok yakın bir konumda bulunuyor. Bu konumunu, yeni bir modelle 'lojistik liderliğe' dönüştürebilmeli." diyor.

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Hikmet Çiğin, ambargo sebebiyle Suriye'nin yeni uçak alamadığını belirterek, "THY'nin Hatay seferlerine başlaması ve vizenin kalkması Suriyeliler için de büyük bir açılım oldu. Hatay, onların da dünyaya açılma noktası olacak." diyor. Çiğin, Hatay'a 80 km mesafede 6 milyon Suriye vatandaşının yaşadığını ve bu bölgenin diğer bölgelere nazaran daha yüksek gelire sahip olduğunu da hatırlatıyor.

Retur Genel Müdürü İskender Çayla, inşaatı süren yeni havaalanının, Avrupa'daki Basel-Mulhouse örneğinde olduğu gibi bölgesel bir havalimanı rolü oynayabileceğine işaret ediyor. Neden olmasın?

Türkiye'nin Halep Başkonsolosu Adnan Keçeci, iki ülke arasında 2007'de yürürlüğe giren serbest ticaret anlaşmasının, bu yıl imzalanan stratejik işbirliği mutabakatının ve en son alınan vizelerin kaldırılması kararının iki ülke ilişkilerine ivme kazandırdığını ve gelecekte de ilişkilerin daha iyi olacağına inandığını söylüyor.

Gerçekten de, son iki yılki dış ticaret rakamlarında çarpıcı bir yükseliş söz konusu. Suriye, krizde ihracatımızı artırdığımız nadir ülkeler arasında.

Görünen o ki, vize engelini kalkması, ticaretle birlikte diğer ilişkileri de daha ötelere taşıyacak. Bundan en fazla yararı da iki ülkenin sınır illeri sağlayacak. Bu süreçte, bazı sıkıntıların olması muhtemel. Çünkü Suriye, henüz Türkiye'dekine benzer liberal bir ekonomik yapıya sahip değil. Bazı şeylerin aşılması zamanla olacak. Ama iki ülke yönetimlerinin gösterdiği irade, çıkabilecek sorunları çözmenin zor olmayacağını gösteriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekstilci, Çin'de çıkış yolu arıyor

Kadir Dikbaş 2009.10.23

Şanghay- Tekstil sektörü 2005 yılından bu yana ciddi bir Uzakdoğu rekabetiyle karşı karşıya. Ve bunun üstüne eklenen küresel krizle, işler daha da zorlaştı.

Döviz kurlarındaki yükselişin verdiği rahatlama uzun sürmedi. Dış pazarların kriz sebebiyle daralması ve daha da kızışan rekabet, Türk tekstilcisini yeni arayışlara yöneltti.

Gelinen noktada, pek çok tekstilci "Rakibimiz bundan böyle Çin ve diğer Uzakdoğu ülkeleri değil, İtalya, Portekiz, İspanya gibi Avrupa ülkeleri olmalı, katma değeri ve kalitesi yüksek moda ürünlere ağırlık vermeliyiz" düşüncesinde birleşiyor. Bu çerçevede, dünyanın diğer bölgeleriyle kurulabilecek işbirliklerini araştırıyor.

Elbette, sadece Türkiye değil, bütün dünya arayışta. Özellikle de kriz sonrasında.

Bu kritik dönemde, dünya tekstil üreticilerinin oluşturduğu Uluslararası Tekstil Sanayicileri Federasyonu'nun (ITMF) yıllık toplantısı, Çin'in Şanghay kentinde yapılıyor. 19 milyonluk Şanghay, Çin'in en büyük ekonomik patlama yaşayan şehirlerinin başında geliyor. Bir finans merkezi olduğu kadar tekstil sektörünün de kalbi.

Sektörde dünya piyasalarını altüst eden Çin, şu an dünyada en büyük tekstil üretim kapasitesine ulaşmış. ITMF'ye geçen yıl üye olan Çin Milli Tekstil ve Hazır Giyim Konseyi, hemen bu yılki toplantıların ev sahipliğini üstlenmiş.

Toplantıların Türkiye açısından önemli tarafı, sektörü ilgilendiren tarafları yanında toplantının bir Türk başkan himayesinde yapılıyor olması. Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası Başkanı Halit Narin, 2004 yılında ITMF başkan yardımcılığına, geçen yıl ekim ayında da iki yıllığına başkanlığa seçildi ve onun yönetimindeki ilk yıllık toplantı bu.

1904 yılında kurulan ve merkezi Zürih'te olan federasyona tekstil sanayiinde söz sahibi 24 ülke üye. Bütün dünyadaki tekstil üretimiyle ilgili gelişmeler konusunda veri toplayan, hammadde ile ilgili konularda dünya tekstil sanayiinin sözcülüğünü yapan, devletler, devletlerarası kuruluşlar ve tekstil sanayileri arasında irtibat kuran ITMF, tekstil sanayii ile bağlantılı uluslararası diğer kuruluşlarla da işbirliği yapıyor.

Türkiye, 1974 yılından beri ITMF'de Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası tarafından temsil ediliyor. Örgütün 1954 yılından bu yana her yıl gerçekleştirilen konferansları Türkiye'de iki kez, 1985 ve 2005 yıllarında yapılmış.

ITMF'nin Şanghay'daki toplantılarını, Türkiye'den 40 kişilik bir heyet takip ediyor. Heyette, ITMF Başkanı Halit Narin'in yanı sıra Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği TGSD Başkanı Ahmet Nakkaş, İstanbul Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İHKİB) Başkanı Hikmet Tanrıverdi ve TOBB Konfeksiyon ve Hazırgiyim Sanayi Meclis Başkanı Umut Oran da var.

Dün, ITMF'nin eski başkanları bir araya geldi, ayrıca direktörler toplantısı yapıldı. Türkiye dahil 20 ülkeden 750 şirketin katıldığı Elbiselik Kumaşlar Fuarı'nın açılışı gerçekleşti. Bugün de iplik ve pamuk komite toplantıları ile üç gün sürecek konferansın açılışı yapılacak.

Bu yılki toplantıların ana teması "Dünya Tekstil Sanayiinde Yapısal Ayarlamalar". Ama küresel krizin tekstil sanayiine etkilerinin yanı sıra pamuk ve teknik tekstilden pazarlama, "inovasyon" ve tekstil makinelerinin küresel pazar durumuna kadar pek çok konu tartışılıyor. ITMF Başkanı Narin, "Küresel kriz sebebiyle bütün dünyadaki üreticiler, özellikle de tekstil sanayicileri zor bir dönemden geçiyor. İşte bu dönemde tekstil sektörünün geleceğine ilişkin pek çok konuyu masaya yatıracağız, konuşacağız." diyor.

Konuşmacılar arasında, Almanya'da başbakanlık koltuğundan indikten sonra Gazprom Denetim Kurulu başkanı olan Gerhard Schröder ile 2006 yılı Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Prof. Dr. Edmund Phelps de bulunuyor. Bunun

dışında, Hindistan Teknopark başkanından Wal-Mart'ın global satınalma kumaş direktörüne kadar çok sayıda isim var. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Schröder'in ceketi

Kadir Dikbaş 2009.10.27

23 Ekim günü Çin'in Şanghay kentinde başlayan Uluslararası Tekstil Sanayicileri Federasyonu (ITMF) yıllık toplantısı dün sona erdi.

Aynı zamanda ITMF Başkanı olan Türkiye Tekstil İşverenleri Sendikası Başkanı Halit Narin'in başkanlığındaki buluşmada, sektörün bugünü ve geleceği tartışıldı.

Toplantıların ikinci gününde uzun bir konuşma yapan eski Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, önemli mesajlar verdi. Konuşmasında, Türkiye'nin AB'ye üye olmasının öneminden Çin'e dönük mesajlara, küresel krizden korumacılık, enerji ve çevre sorunlarına kadar pek çok konuya değindi.

Konuşma sonrasında Schröder'e yöneltilen sorular da ilginçti. Özellikle bir Çinli gazetecinin iç çamaşırına kadar, hangi ülke ürünü giydiğini sorması salonu kahkahaya boğdu. Schröder'in cevabı ise, "Ceketim İtalya'dan, gömleğim ve çorabım Almanya'dan. İç çamaşırım konusunda da konuşmak istemiyorum." oldu. Fakat bu cevap tatmin etmedi. Sorular devam etti. Üzerindeki elbiselerden 'Çin malı' çıkarmaya çalışan sorular karşısında Schröder, "Evet ceket İtalyan ama Türkiye'de de üretilmiş olabilir, Çin'de de." diyerek sıyrıldı.

Schröder'in Çin'den önce Türkiye'nin adını vererek soruyu cevaplaması, Avrupa'da Türk giyim sektörünün hangi noktada olduğunun da ifadesi gibiydi.

Eski Başbakan, bu sorunun etkisinden hâlâ kurtulamamış olmalıydı ki, konuşma sonrasında Türk heyetiyle yediği öğle yemeğinde de, iç çamaşırına kadar uzanan bu soru karşısındaki şaşkınlığını ifade etti.

Schröder yemekte, çok farklı konulara girdi. Türkiye'nin komşu ülkelerle yaptığı açılımları 'şaşırtıcı ve büyük adımlar' olarak nitelendirirken Başbakan Tayyip Erdoğan'ın da 'zeki ve becerikli bir müzakereci' olduğundan bahsetti.

Türkiye'yi Avrupalı saymamanın temelde yanlış bir düşünce olduğunu söyleyen eski Almanya Başbakanı, AB'nin Türkiye'yi maksimum 10 yıl içinde, (imtiyazlı değil) tam üye olarak birliğe kabul etmesi gerektiğini, bu sürenin daha kısa olmasının Avrupa'nın da menfaatine olduğunun altını çizdi.

Dünya tekstil ve giyim sektörü 2000'li yıllarda hızlı bir büyüme süreci yaşadı. Son sekiz yılda ticaret neredeyse ikiye katlandı. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) verilerine göre, pazarın büyüklüğü 2008'de 598 milyar dolara ulaştı. Kriz sebebiyle 2008'deki büyüme yüzde 2,57'de kaldı. Fakat 2007'deki büyüme yüzde 10, 2006'daki ise yüzde 10,9 seviyesindeydi.

Türkiye'nin bu yarım trilyon doları aşan ticaretteki payı yüzde 3,8. Giyim ihracatında dünya dördüncüsü, tekstilde ise 7. sırada. Fakat bu konumunu kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya.

Tekstil ve konfeksiyon, istihdamın da, ihracatın da, ekonominin de lokomotifidir. O yüzden ayrı bir dikkat, önem gerekiyor bu sektöre. Özellikle de, rekabet şartlarının kızıştığı, sektörde yaprak dökümlerinin başladığı bu dönemde hem kamunun, hem sektörün yapacağı çok şey var.

ITMF Başkanı Halit Narin, Türk gazetecilerle yaptığı sohbette, Türk tekstil sektöründe bundan sonra sağlanacak büyümenin başta Çin olmak üzere büyük ülkelerle diyalogdan geçtiğini vurguladı, iç rekabeti bir kenara bırakıp dışarıda el birliği yapmanın zaruretine işaret etti. "Şimdi biz sakın şekilde Pakistan'ı, Mısır'ı ve Brezilya'yı yanımıza alarak tekstilin Türkiye'deki geleceğine destek verecek mantığı geliştirmeye çalışıyoruz." diyen Narin, "Tekstil ve konfeksiyon bitti." diyenleri de eleştirdi: "Tekstil bir dünyadır. Hayatın her yerinde var ve var olmaya devam edecek. Buna inanan, tekstil bitti diyemez."

Sektörün geldiği nokta, bir bakıma Schröder'in kıyafetinde gizli. İlişkilerin iç içe geçtiği bir dünyada yüzde 100 saf yerli ürün bulmak imkânsız. Önemli olan sizin ne kadar katma değer ürettiğiniz, ne kadar kazandığınız.

Sektörde dönüşüme, yeni işbirliklerine açık olmak gerekiyor. Ve zor şartlara rağmen bunu yapmaya başlamış, kalitesiyle yükselen şirketler var. Bu da, Türkiye'yi dünya pazarlarında pek çok rakibinin önüne taşıyor. Bu yolda ne kadar azimli olunursa o kadar güçlü ve önde olacağımız muhakkak. Aksi halde, gerileme kaçınılmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyada domuz gribi, Afrika'da sıtma

Kadir Dikbaş 2009.11.03

Lusaka - Dünya domuz gribi paniğinde, Türkiye'deki vak'a sayısı da giderek artıyor.

Böyle bir atmosferde, İstanbul'dan kalkıp Afrika'nın içlerine, Zambiya'ya yola çıktık. Sebep, Afrika'nın yıllardır baş edemediği, her yıl 900 bine yakın insanın hayatına mal olan sıtma hastalığıyla mücadeleyi yerinde görmek.

Sıtma, Türkiye'nin gündeminden yıllar önce düşmüş, adeta unutulmuş bir hastalık. Ama "kara kıta"da öyle değil.

Hepiniz hatırlayacaksınız, İstanbul Altın Rafinerisi'nin Başkanı Ömer Halaç, geçen yıl mayıs ayında, geç teşhis edilen bu hastalık sebebiyle, genç yaşta hayatını kaybetmişti. Merhum, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde kurduğu altın işletmesinin ilk üretimini görmek için gittiği başkent Bangui'de, "Anofel" adı verilen ve sıtma paraziti taşıyan sineğin ısırması sonucu sıtma yakalanmıştı.

Bugün dünyanın dört bir yanına yayılan, Afrika'nın en ücra köşelerinde iş kovalayan insanımızın pek çok hastalık gibi sıtma riskiyle de karşı karşıya olduğu bir gerçek.

Önlenebilir bir hastalık olmasına rağmen, dünyada her yıl bir milyon insan sıtmadan ölüyor. Ölüm vakalarının yüzde 90'ı, hastalığı bulaştıran en etkili ve öldürücü sivrisinek türlerinin yaşadığı Afrika'da meydana geliyor. Ölenlerin yüzde 85'i de 5 yaşın altındaki çocuklar.

Özellikle Sahra Çölü'nün güneyinde bulunan ülkelerde ölüm oranı çok yüksek. İşte Orta Afrika da, Zambiya da bu bölgede.

Zambiya, Güney Afrika'da, denize kıyısı olmayan, 13 milyon nüfusa sahip bir ülke. Bin dolar civarındaki kişi başına gelirle dünyanın en yoksul ülkeleri arasında. Her yıl 50 bine yakın insan sıtmadan hayatını kaybediyor. Çocuk ölümlerinin yüzde 40'ı da yine bu hastalıktan.

Novartis Türkiye Dış İlişkiler Koordinatörü Mehmet Ateş'in daveti üzerine, Almanya, İngiltere, Hollanda, İtalya ve İsviçre'den gelen bir grup gazeteciyle birlikte Zambiya'dayız.

Zambiya Sağlık Bakanlığı, İsviçre merkezli ilaç devi Novartis'le ortak bir çalışma başlatmış. Başkent Lusaka'daki programın ilk gününde Novartis Uluslararası Pazarlama Direktörü ve Sıtma Girişimi Program Sorumlusu Hans Rietveld, yaptıkları çalışma hakkında bilgi veriyor. "Sıtma bu sırada da ciddi bir sorun olmaya devam edecek. Dünyada hızlı bir iklim değişikliği yaşanmakta ve sıtmanın görülme riskinin yüksek olduğu bölgeler genişlemekte." diyen Rietveld, hastalığın dünyanın yüzde 40'ında etkin olduğunu, ama ölümlerin yüzde 90'ının Afrika'da gerçekleştiğini vurguluyor.

Rietveld, Zambiya hükümetine verdikleri ilaçlardan bir sent bile kâr etmediklerini, maliyetine satış yaptıklarını anlatıyor. İfadesine göre, Novartis, Çin'de bulunan ve gelir paylaşımı esasına göre üretim hakkını aldığı ilaçla girişmiş bu projeye. Çinli ortakla anlaşarak ortalama 76 sentten satış yapmışlar. Ve 2003 yılından bu yana 5 milyona yakın insan için tedavi imkanı sağlanmış.

Bir gün sonra Zambiya Sağlık Bakanı Kapembwa Simbao'yu dinliyoruz. Bakan Simbao, sıtma hastalığını kontrol aşamasına geldiklerini belirterek, yaptıkları ortak çalışma sayesinde ölümlerin 2006'dan bu yana yüzde 66 azaldığını söylüyor.

Başkent ve çevresinde, ülkenin güneyindeki Macha bölgesinde bulunan sağlık tesislerini dolaşıp yetkililerden bilgi alıyoruz. Mücadele programının sonuçları istatistiklere de yansımış. Program çerçevesinde ziyaret ettiğimiz Sıtma Kontrol Merkezi'nden öğrendiğimize göre, 1000 kişi içindeki sıtma vakası geçen yıl 252'ye kadar gerilemiş.

Zambiya'nın sağlıktaki sıkıntısı sadece sıtma değil tabii ki. AIDS, diğer bazı Afrika ülkesinde olduğu gibi burada da büyük sorun. Mesela, 208 yataklı Macha Mission Hospital'daki bir koğuştaki hastaların yüzde 40'ının AIDS'li olduğunu öğrenince çok şaşıyoruz. Çocuklar, bu hastalıkta da hedefte. Sıtmayla mücadele bir noktada kolay ama AIDS için aynı şeyi söylemek zor. Ve şimdi bir de domuz gribi endişeleri başlamış.

Bilhassa cehalet ve eğitimsizlik, fakirliğin yol açtığı imkansızlıklar ve yetersiz beslenme gibi konular mücadeleyi zorlaştırıyor. Varlıklı ülkelerin bile mücadelede zorlandığı hastalıklardan Afrika insanının tek başına kurtulması zor. Yardım ve işbirliği bekliyorlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zambiya'dan davet var

Kadir Dikbaş 2009.11.06

Afrika'nın ekvator çizgisi altında kalan bölümünün göbeğinde Zambiya var. Etrafını sekiz ülke çevrelemiş. Denize çıkışı yok ama komşularından Kongo, Namibya ve Angola'nın Atlantik'e, Tanzanya ve Mozambik'in de Hint Okyanusu'na kıyısı var.

Türkiye'den Zambiya'ya doğrudan uçak seferi yok. Ama THY ile Kenya (Nairobi) veya Güney Afrika'ya (Johannesburg) uçtuktan sonra, ikinci bir uçakla ulaşmak mümkün. Ayrıca Londra veya Addis Ababa üzerinden de uçulabiliyor. Deniz taşımacılığında ise en çok Güney Afrika'nın Durban, Tanzanya'nın Darüsselam limanı kullanılıyor.

Şu an ne Zambiya'nın Türkiye'de, ne de Türkiye'nin Zambiya'da büyükelçiliği var. Fakat Afrika'ya açılım çerçevesinde Lusaka büyükelçiliğimiz seneye açılacak. Fahri konsolosumuz, ünlü bir avukat olan Willa Mungomba. Kendisi, eski Devlet Bakanı Kemal Derviş'in ABD'den arkadaşı, temeli yeni atılan Türk okulunun da danışmanı.

Önceki yazımızda ülkedeki sağlık sorunlarından, İsviçreli ilaç şirketi Novartis ile Zambiya Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü sıtma ile mücadele programından bahsetmiştik. Halk yoksul, başta sıtma ve AIDS olmak üzere ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya. Ama bir yanda da inanılmaz bir potansiyel var. Özellikle de madencilikte. Ülke, dünyanın en büyük bakır cevheri üreticileri arasında. Bunun dışında altın, nikel, kurşun, çinko, demir ve mangan de çıkarılıyor. Ayrıca henüz işletilmeyen elmas, zümrüt, yakut yatakları mevcut. Su kaynakları bol, tarım potansiyeli yüksek.

Eski bir İngiliz sömürgesiiken 1964'te bağımsızlığına kavuşmuş. 2009 tahminlerine göre ülke nüfusu 13 milyon. Resmi dil İngilizce, trafikse İngiltere'de olduğu gibi soldan akıyor.

Ülkenin asıl sahipleri uzun yıllar sömürülmüş. Fakat buna rağmen, insanlar sakin, ülkede asayiş sorunu yok. "Beyaz Adam"a karşı kin, nefret hissetmiyorsanız karşıda, pazarda.

Pek çok yerde olduğu gibi burada da ilk gelen Türkler, eğitim hizmetine girişmiş insanlar. Okulun kuruluşu için çalışan Horizon Educational Trust'ın Başkanı Medet Önel'le görüşüyoruz. Sekiz ay önce eşi ve çocuklarıyla birlikte, Güney Afrika'dan gelmiş. Cumhurbaşkanı Rupiah Banda, kendilerine yakın ilgi göstermiş. Önel'i kabulünde, okul inşaatının bir an önce tamamlanmasını istemiş, açılışı da bizzat kendisinin yapacağını söylemiş.

Hükümetin şehrin en güzel semtinde tahsis ettiği 25 dönüm arazi üzerine kısa bir süre önce temel atılmış. Medet Önel, okulun 2011 Ocak ayında eğitime başlayacağını belirterek, "Hedefimiz ilk yıl 200 öğrenci ile başlamak. Anaokulu, ilkokul ve ortaokul olarak eğitime başlayıp, mezunlarla liseyi açacağız." diyor.

Ülkede İngiliz, Amerikan ve Portekizlilere ait kolejler uzun yıllardan beri faaliyette.

Necati Adanur da, 5 ay kadar önce gelmiş. Türk okulunun sponsorlarından, ayrıca Zambiya'da yatırım yapan ilk Türk işadamı. Aslen Trabzonlu, İstanbul'da metal sanayiinde faaliyet gösteren şirketi var. Burada da briket ve kaldırım taşları üretecek. Türkiye'den getirdiği makineler kurulmuş, üretim yakında.

Şirketi üç günde kurduğunu söyleyen Adanur, "Türk şirketleri için çok iş var. Madencilikten inşaata, tekstilden tarıma kadar. Çinliler akın akın geliyor, bizden kimse yok." diyor.

En büyük sorunun, ülke zenginliklerinden halkın yeterince pay alamaması olduğunu söyleyen Zambiyalı işadamı Siraz Patel de, önce eğitime, sonra diğer yatırımlara ve işbirliği imkânlarına dikkat çekiyor: "Zambiya için eğitim hayati bir konu. Bir okul yetmez, Türklerden daha çok okul ve yatırım bekliyoruz." Sahibi olduğu African Steel Zambia şirketiyle çelik ticareti yapan Patel, TUSKON'un İstanbul'daki zirvesine katılmış. Şu an bir Türk ortakla maden işletmeciliği için görüşmeler yapıyor.

Medet ve Necati beyler dışında, "eş durumundan" Zambiya'da yaşayan Türk vatandaşları da var. Fırsat bulup görüşemediğimiz bu kişiler, Türkiye'den Zambiya'ya gelin gelmiş. Biri Lübnanlı bir mühendisle, diğeri Zambiyalı bir avukatla evli. Bir bayanın da Fransa büyükelçiliğinde çalışan bir Fransız'la evli olduğunu öğreniyoruz.

Son günlerde Batı basını, Türkiye'nin izlediği dış politikanın yönünü tartışıyor. Batı'dan uzaklaştığı, "eksen kayması" yaşadığı balonunu üflüyor. Oysa Zambiya'dan da görülüyor ki Türkiye ve Türk milleti, Batı'ya sırt çevirmeden, uzun yıllar unuttuğu kuzey, güney ve doğu yönlerini yeniden keşfediyor. Bundan daha tabii ne olabilir ki? Esas tuhaf ve anormal olan, niye bu kadar geciktiğimiz, gözlerimizi niye bu kadar geç açtığımızdır. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kazakistan'ın 'Avrupa Yolu'

Kadir Dikbaş 2009.11.17

Başlığı görünce ilk anda, "Kazakistan neresi, Avrupa neresi?" diye sorabilirsiniz. Ama hiç de öyle değil.

Kazakistan, Batı'da Hazar Denizi'ne, Doğu'da da Asya'nın doğu ucuna uzanan, Batı Avrupa büyüklüğünde yüzölçümüne sahip bir ülke. Orta Asya'nın göbeğinde, Çin ile Rusya arasında çok önemli bir konumda. Avrupa'dan uzak ama Avrupa'ya çok yakın...

Bağımsızlığının 19. yılını yaşıyor. O günden bu yana kaydettiği ilerleme, şaşırtıcı boyutlarda. Sovyet sisteminden geri kalan enkaz yanında zorlu ve karmaşık demografik yapısına rağmen, hiçbir iç karışıklık yaşamadan, hızlı bir gelişme kaydetti. Gerek ekonomik gerekse demokratik, sosyal ve kültürel alanda.

1996'da 21 milyar dolar seviyesinde olan GSYİH, bugün 135 milyar dolara ulaştı. Kişi başına gelir, 8 bin 380 dolara kadar çıktı.

2007 yılında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün gerçekleştirdiği ziyaret ile, Türkiye-Kazakistan ilişkileri uzunca bir aradan sonra yeniden ivme kazanmaya başladı. 22-24 Ekim tarihlerinde de Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in Türkiye temasları gerçekleşti. Nazarbayev, 6 yıl sonra gerçekleşen resmi ziyaretine kalabalık bir işadamları heyetiyle gelmişti. Ziyaret esnasında iki ülke arasında "stratejik ortaklık" başta olmak üzere beş önemli anlaşma imzalandı.

Birkaç gün önce, Kazakistan'ın İstanbul Başkonsolosu Askar Shokybayev, Başkonsolosluk Müsteşarı Askhat Dautov, Ankara Büyükelçiliği Ticaret Ataşesi Askhat Kessikbayev ve İzmir Fahri Konsolosu Mevlüt Özkişi ile bazı gazeteci ve işadamlarının da katıldığı akşam yemeğinde buluştuk. Davetin konusu ziyaretin sonuçları yanında Kazakistan'ın Avrupa yolculuğu idi. Yani "2009-2011 Yılları İçin Avrupa Yolu" isimli devlet programı.

Ataşe Askhat Kessikbayev'in kısa ve öz sunumunun ardından, Başkonsolos Askar Shokybayev, Kazakistan'ın yönünün Asya kadar Avrupa'ya da dönük olduğunu belirterek, ülkesinin Avrupa yolunun Türkiye'den geçtiğini söyledi, bu hususta Türkiye ile ilişkilerin büyük önem taşıdığını anlattı.

Temel amacının "Kazakistan vatandaşlarının refahını artırmak" olduğu ilan edilen program çerçevesinde Kazakistan üç yıl için şunları hedefliyor:

- Önde gelen Avrupa ülkeleriyle ilişkilerin, siyasi, iktisadi ve insani alanlarda "stratejik ortaklık" seviyesine çıkarılması,
- Avrupa ülkeleriyle ticaretin her yıl yüzde 10 artış kaydetmesi için şartların elverişli hale getirilmesi,
- Uluslararası etkinlik takvimine uygun olarak, her yıl devlet başkanı ve hükümet düzeyinde en az beş ziyaret teatisinde bulunulması,
- Kazakistan ulaşım ağlarının Avrupa ağlarıyla irtibatlı hale getirilmesi bağlamında ulaşım şebekelerinin geliştirilmesi konusunda AB ile karşılıklı mutabakat imzalanması,
- AB ülkeleri şartlarına uygun teknik düzenlemelerin ve uyumlaştırılmış standartların kabul edilmesi,
- Milli mevzuatın Avrupa normları göz önünde bulundurularak geliştirilmesi,
- Avrupa kıtasında Kazakistan Cumhuriyeti çıkarlarının gözetilmesi.

Burada şunu da hemen söyleyelim. Kazakistan'ın Avrupa yolculuğu yeni başlamış bir olay değil tabii ki. Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in, bağımsızlığın ilk gününden bu yana Avrupa ile ilişkileri çok sıkı ve yakın tutmaya özen gösterdiği biliniyor. Ona göre, "Kazakistan'ın istikbali Asya ile Avrupa'da, Doğu ile Batıda."

Kazakistan, bağımsızlıktan bir yıl sonra, 1992'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) üyesi olmuştu. 1,5 ay sonra bu örgütün dönem başkanlığını devralacak.

En ilginç adımsa futbolda yaşanmış, 2002 yılında Avrupa Futbol Federasyonları Birliği'ne (UEFA) üye olmuştu. Kazakistan, o tarihten bu yana Avrupa'da top koşturan ilk ve tek Orta Asya ülkesi.

Görünen o ki, zor bir coğrafyada bulunmasına rağmen, izlediği dengeli ve yerinde politikalar sayesinde yoluna emin adımlarla devam eden Kazakistan'a sadece Avrupa değil bütün yollar açık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yatırımlar

Kadir Dikbaş 2009.12.15

Bu yılın son çeyreği ve 2010'un ilk çeyreğinde 'baz' etkisinden kaynaklanan yüksek oranlı büyüme görebileceğiz.

Bahsettiğimiz dönemlerde görülecek olumlu veriler, psikolojiyi biraz daha düzeltecek, gelişmeye katkı yapacak. Artan kredi notlarının etkisi de muhakkak kendini gösterecek.

Sonrasında ise en çok takip edilmesi gereken konu, veri yatırımlar olacak. Yatırımlarda eski hızı görebilmemiz için öncelikle boş kapasitelerin dolması gerekiyor. Krizle daralan iç ve dış talep canlanacak, satışlar artacak ki, üretim artsın, kapasiteler dolsun. Peşinden yeni yatırımlar gelebilsin.

Küresel krizle birlikte özel sektör yatırımları büyük ölçüde rafa kalkmıştı. Başlanan pek çok yatırım durdu, yeni projeler bir başka bahara ertelendi. Ancak bazı yatırımlar devam etti, hatta düşen yatırım maliyetlerinden faydalanmak için proje geliştirenler oldu.

Geçtiğimiz cuma günü, Körfez İskenderun Sanayici ve İşadamları Derneği (KİSİAD) Başkanı Mehmet Tamer Eker ve Genel Sekreter Ali Sinan Bozkurt'un daveti üzerine, Türkiye'nin demir-çelik üssü İskenderun'daydık. İşadamlarıyla sohbet imkânı bulduk, ekonominin gidişatını, sanayicinin, esnafın sorunlarını konuştuk.

İskenderun, kriz öncesinde başlanmış dev bir yatırımı konuşuyor iki yıldır: İskenderun merkezli Atakaş Grubu ile Rus şirketi Magnitogorsk Iron&Steel Works'un (MMK) yüzde 50-yüzde 50 ortaklıkla kurmakta oldukları dev demir-çelik tesisi. Bittiğinde 2 bin kişiye iş imkânı sağlayacak tesis, kriz sebebiyle durmayan önemli projelerden biri. Yassı ürün üretecek olan yatırıma 2008 Mart ayında başlanmıştı.

Atakaş'ın Yönetim Kurulu Başkanı Recep Atakaş'ı ziyaret edip yatırımla ilgili bilgi alıyoruz. Anlattığına göre, kriz var diye çalışmaları askıya almamışlar. Programladıkları gibi bazı ünitelerin inşaatını bitirmişler. Atakaş, tesislerin 2010 yılı sonunda bütünüyle hizmete gireceğini söylüyor.

Tesislerde yıllık 2,5-3,5 milyon ton yassı ürün üretilmesi planlanıyor. Türkiye yassı mamul tüketen bir ülke, özellikle de otomotiv ve beyaz eşya sektöründe. 8 milyon ton civarında ithalat söz konusu.

Yeniden büyüme başladığında, cari açık sorunuyla tekrar yüz yüze gelme ihtimalinin yüksek olduğunu belirtelim. İşte, yatırım değeri 1,7 milyar doları bulması beklenen bu tesis, bu sorunun azaltılması için son derece önemli bir adım. Yassı mamul ithalatına giden döviz, yapılan üretim ölçüsünde azalacak. 'İşsizlik ithalatı' düşecek.

Türkiye'nin bu tür yatırımlara fazlasıyla ihtiyacı var.

Yatırımlarla ilgili verilere bakacak olursak. Henüz toparlanma göremiyoruz. Ama düşüş hız kaybediyor.

Tablodan da görüleceği üzere, altı çeyrektir devam eden özel sektör yatırım harcamalarındaki gerileme, son iki dönemdir küçülmekte. Ama hâlâ yüzde -19,4. Kamu yatırımlarında ise önceki dönemlerin aksine son çeyrekte 'negatif' durum söz konusu.

Kriz döneminde devletin artan yatırımları, ekonomiyi canlandırma adına çok iyi sonuçlar verdi. Ama bütçe gelirlerindeki azalma, kamu yatırımlarının aynı süratle devamını imkânsız hale getirdi, frene basmayı zorunlu kıldı. Muhtemelen, 2010 kamu yatırımları konusunda kolay bir yıl olmayacak.

Bu sebeple, bütün gözler özel sektörde olacak. Büyümede, büyük ölçüde özel sektörün yapacağı yatırımlar belirleyici olacak. Umarız, iç ve dış talepte beklenen canlanma sekteye uğramaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşsizlik sorunu

Kadir Dikbaş 2009.12.18

Krizin ardından 2009 Şubat ayında yüzde 16,1 ile zirve yapan işsizlik oranı, vergi teşviklerinin olumlu etkisiyle düşüşe geçmiş, temmuzda yüzde 12,8'e kadar inmişti.

Daha sonra ağustos ayında yüzde 13,4 oldu oran. İki gün önce açıklanan son verilere göreyse eylül ayı rakamı da yüzde 13,4 çıktı.

Bu da gösteriyor ki; iyileşme zaman alacak. Ekim ayında sanayi üretiminde görülen artışın ve büyüme beklentilerinin sonraki veriler üzerinde olumlu etki meydana getirmesi muhtemel ama yine de iyileşmenin yavaş olacağı tahmin ediliyor.

Çünkü bilhassa reel sektörde çalışan işyerleri, çıkardığı personeli hemen geri almıyor ya da alamıyor. Bekleyip gidişatı görmek istiyor. Bu dönemde en az elemanla en fazla işi yapmaya çalışıyor.

Sadece bizde değil, bütün dünyada böyle. Atarken atik davranan pek çok şirket, yeni eleman alırken kılı kırk yarıyor.

O yüzden bizde ve diğer bazı ülke ekonomilerinde görülen iyileşme hemen istihdama yansımıyor. Yansısı da çok güçlü olmuyor.

Bugün Türkiye'deki işsiz sayısı 3 milyon 396 bin. Geçen yılın aynı dönemine göre 795 bin daha fazla.

Çalışanların işsiz kalması durumunda devreye girip onlara arka çıkması için kurulan bir İşsizlik Sigortası Fonu'muz var. Mart 2002'de kurulan bu fonda, bugün 41,6 milyar TL bulunuyor.

Para çok ama, fondan işsizlere aktarılan kaynak sınırlı. İşsizlerin çok azı bu fondan faydalanabiliyor. Geri kalan kesim, şartlar oluşmadığı için faydalanamıyor. Sigorta kapsamında, şimdiye kadar (2002'den 2009 Kasım sonuna) 1 milyon 731 bin 375 kişiye, 2 milyar 868 milyon 523 bin lira ödenmiş.

Türkiye'deki işsizliğin daha yüksek boyutlara ulaşmaması için büyümeyi destekleyici politikaların devamı şart. Görünen o ki, büyümeden olumlu sinyaller geliyor. Bir aksilik çıkmadığı takdirde önümüzdeki aylarda 'pozitif' rakamlar göreceğiz.

Bu noktada kamu kesiminin de, yapacağı yatırımlarla büyümeye desteğini sürdürmesi büyük önem taşıyor. Yurtiçi üretimi, istihdam ve katma değer artışını destekleyen projelerin teşviki de şart.

ABD Hazine Bakanı Timothy Geithner, bir süre önce yaptığı açıklamada, "Federal bütçe açığı çok yüksek, ancak önceliğimiz ekonomik büyüme ve istihdam yaratma." diyordu.

ABD Merkez Bankası FED'in 3-4 Kasım'daki kurul toplantısının tutanaklarına göre, ekonominin tam olarak eski sağlıklı durumuna dönmesi ve işsizlik sorununun çözülmesi 5-6 yıl sürecek. Bu yüzden ABD, faiz oranlarını bu yüzden yükseltmiyor.

Avrupa'daki gelişmeler de çok farklı değil. Ülkeler büyümedeki sıkıntının ve işsizliğin daha kötü boyutlara ulaşmaması için bütçe açığına razı oluyor. Ancak bazı ülkelerin bu açıkları kaldırma gücü bir noktaya kadar. Sonrası ciddi sorun demek. Yunanistan'da yaşananları görüyoruz. Ülke, bir kaosa doğru sürükleniyor.

OECD ülkelerindeki ortalama işsizlik oranı, 2007 yılında yüzde 5,7 iken bugün yüzde 8,8'e kadar çıkmış bulunuyor. Tablodaki 10 ülke içinde eylül ayından ekim ayına işsizlik oranında yükseliş söz konusu. Bunun tek istisnası, İrlanda. İrlanda'daki işsizlik verisi yüzde 12,9'la zirve yaptıktan sonra ekimde 12,8'e gerilemiş. Eğer Yunanistan'dakine benzer sıkıntılar Avrupa geneline yayılacak olursa işsizlik daha da yükselebilir.

Mali kriz dünyayı, özellikle de Batı ekonomilerini dev bütçe açıkları ve işsizlikle baş başa bıraktı. Bu iki önemli sorun da, yeni sorunları beraberinde getirebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa'nın bütçe açığı ve borçla imtihanı

Kadir Dikbaş 2009.12.22

Kriz sonrasında dolar karşısında değer kazanmaya başlayan Avrupa para birimi Avro'nun bir süredir değer kaybetmesi dikkati çekiyor.

Sebeup, temelde AB ekonomisine duyulan güvensizlik, özellikle de Avro bölgesi ülkelerindeki olumsuz gelişmeler.

Avro, 5 Mart 2009 tarihinde, 1,25'lik pariteyle dolar karşısında bu yılın en düşük seviyesini görmüştü. Yani 1 Avro 1,25 dolar satın alabiliyordu. Daha sonra ABD faiz oranlarının yükselmeyeceği beklentisinin de desteğiyle

yukarı doğru yönelen parite, 4 Aralık'ta 1,51'le zirve yaptı. Ve arkasından Yunanistan'dan gelen olumsuz haberlerle birlikte gerilemeye başladı, dn itibarıyla 1,43 oldu.

Peki Avrupa'da neler oluyor?

Yunanistan'daki gelişmeleri, İspanya'dan gelen olumsuz haberleri bir süredir takip ediyoruz. Ama aslında birkaç ülkede değil genele yayılmakta olan bir olumsuz hava seziliyor. Kriz ve onu önlemek için açılan kurtarma paketlerinin maliyeti oldukça ağır. Bazı ülkelerdeki bütçe açığı ve artan borçlanma ciddi riskler oluşturmaya başladı. Bu sebeptendir ki, bugüne kadar görmediğimiz şekilde, bazı Avrupa ülkelerinin kredi notları düşürülüyor.

Avrupa Merkez Bankası'nın geçen hafta yaptığı değerlendirmeye göre, Avro bölgesinde, kamu finansmanı riskleri çarpıcı bir şekilde artmış. Son veriye göre, 18 Avro ülkesinden 8'i yüksek risk altında. Bunlar: İrlanda, Yunanistan, İspanya, Güney Kıbrıs, Malta, Hollanda, Slovakya, Slovenya. 2006 yılında, yüksek risk kategorisindeki ülke sayısı dört idi: Yunanistan, Güney Kıbrıs, Portekiz ve Slovenya.

Yandaki tabloda 16 Avro ülkesinin borç ve bütçe dengeleri görülüyor. Veriler, 2008'e ait. Krizin bütçelere ve borçlanmaya yansıması 2009'da da devam etti ve ediyor da. O bakımdan hem bütçe açığı hem de kamu borç stoku verileri değerlendirilirken 2009 verilerinin daha kötü çıkacağını hatırdan çıkarmamak gerekiyor.

Avro bölgesi ülkelerindeki durum bu. AB genelindeki manzara ise bundan farklı değil. 27 AB üyesinin 2008 yılı bütçe açığının GSYİH'ya oranı yüzde 2,3. Avro bölgesindekinden 0,6 puan daha yüksek.

Yaşananlar karşısında, en eskisinden en yenisine bütün AB üyesi ülkeler tedbir almaya çalışıyor.

Geçtiğimiz hafta gelişen birkaç tedbiri aktarmak istiyorum. Mesela İrlanda hükümeti, bütçe açıkları sebebiyle kamu çalışanlarının maaşlarının yüzde 5 ile yüzde 15 oranında azaltılmasını kararlaştırdı. Bulgaristan Cumhurbaşkanlığı, kendi bütçesinde bile yüzde 32 oranında kısıntıya gitti. Yunanistan, gelirleri artırmak için tüm vergi sistemini baştan ayağa gözden geçireceğini açıkladı. Örnekleri çoğaltmak mümkün.

Türkiye'nin durumu ise pek çok AB üyesiyle kıyaslandığında oldukça iyi görünüyor. Kamu borç stoku açısından AB'den çok daha iyi durumda. Bütçe açığında da büyük bir risk taşımıyor.

Büyüme konusunda daha yüksek bir küçülme oranıyla karşılaştık ama toparlanmada daha hızlı bir seyir bekleniyor. Bu tahmin, sadece bize ait değil. Avrupa Komisyonu da, son ekonomik tahminler raporunda, önceki tahminini 0,6 puan yükselterek, Türkiye'nin 2010'da yüzde 2,8 ile Avrupa kıtasında en hızlı büyüyen ülke olacağı öngörüsünde bulundu.

Komisyon'un Avro Bölgesi ve AB için yaptığı büyüme tahminiye yüzde 0,7.

Avrupa, ciddi bir borç ve bütçe imtihanından geçiyor. Olup bitenleri daha yakından takip etmekte fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Denizli toparlanıyor

Kadir Dikbaş 2009.12.25

Son dönemde, iki tekstil firmasının icra yoluyla satışa çıkarılışından hareketle Denizli sanayisi ile ilgili olumsuz haberler yer aldı basında. Acaba, gerçekten işler kötüye mi gidiyor? Tekstilde bir dünya markası haline gelmiş, ihracat üssü kentte durum ne?

İtiraf etmeliyim ki, ABD'de kriz patlak verip Avrupa'ya yayılmaya başladığında, Denizli gibi dünya ile entegre olmuş, esas pazarı Batı olan birkaç ilin büyük sarsıntı yaşayabileceğini düşünüyordum. Üstelik Denizli, izlenen düşük kur politikasından ve çıkarılan teşvik düzenlemelerinden dolayı ciddi yara almıştı. Ama korkulan kadar olmadı. Her şeye rağmen Denizli sanayicisi, iyi bir imtihan vererek toparlanmanın eşğine geldi.

Güneş Sigorta, "Güneş Anadolu Buluşmaları" toplantısının ikincisini Denizli'de gerçekleştirdi. Bilgi Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. Mahfi Eğilmez, Denizli Ticaret Odası Başkanı Necdet Özer ve Güneş Sigorta Genel Müdürü M. İlker Aycı'nın konuşmacı olduğu toplantıda, Denizli'deki gelişmeler ve dünya ekonomisinin gidişatı konuşuldu.

Toplantı öncesinde bazı sanayi tesislerini gezme, sanayicileri dinleme imkânı bulduk. Ve gördük ki, hemen herkes, işlerin yoluna girmeye başladığı bir zamanda Denizli sanayisi hakkında çıkan olumsuz haber ve yorumlardan rahatsız.

Ozanteks Yönetim Kurulu Başkanı Zafer Katrancı onlardan biri. Katrancı, "Olumsuz haberleri okuyan banka genel müdürleri hemen şubelerini arıyor, kredileri durdurun diyor. Bu tür haberler hepimize zarar veriyor." diyor.

İşlerin düzelmekte olduğunu belirten Katrancı, "Aralık ayı genelde AB pazarının duraklama ayıdır. Noel tatili vs. sebebiyle. Fakat ona rağmen siparişlerde artış var. Görüştüğümüz arkadaşlar gelecek yılın birinci ve ikinci ayının da dolu olduğunu söylüyor. Geçen yıldan beri sarı ışık yanıyordu. Korkuyorduk kırmızıya döner diye. Ama birkaç aydır yeşil ışık yanıyor. Önümüzdeki aylar da öyle olacak." tespitini yapıyor.

Kasım ayına ait ihracat rakamları da, toparlanmanın önemli bir göstergesi. Denizli, kasım ayında en fazla ihracat yapan 8. il konumuna yükselmiş.

Turkuaz Tekstil Yönetim Kurulu Başkanı İlhan Yaşar ise, krizde Denizli'nin pek çok ilden daha az zarar gördüğünü vurgulayarak, "Biz, oluşturulan toz ve gaz bulutuna inanmadık, yolumuza devam ettik. Geleneksel çalışan işletmelerin dara düşmesi kaçınılmaz ama iyi yönetilen şirketlerimizde sorun yok." diyor. Yaşar, 260 tekstil fabrikasından 3-4'ünün kapandığını, normal şartlarda da zaten 5 şirketin her yıl piyasadan çekildiğini söylüyor.

Denizli Ticaret Odası Başkanı Necdet Özer de "Güneş Ekonomi Buluşmaları" toplantısında, değişen ve zorlaşan rekabet şartlarının Denizli sanayisinde yapısal bir değişimi beraberinde getirdiğini, tekstil ve konfeksiyon sektörünün ağırlığının azaldığını belirtti. Gerçekten de, bu sektör yanında iyi bir noktaya gelmiş metal ve metal ürünleri, mermer, cam ve dericilik var. Özer, "2001 yılında Türkiye'nin en büyük ilk 500 firması içinde Denizli'den 14 firma vardı. Bunun 9'u tekstil şirketi idi. 2008 yılında ise ilk 1000 arasına giren 23 firmanın sadece 5'i bu sektörde." diyor. Yani Denizli, yumurtaların tamamını bir sepete koymamış. Hem sektörde çeşitlendirmeye gitmiş, hem de pazarlarda. Özellikle son kriz yeni pazarlara yöneltmiş ihracatçıyı. Şu an 120 ülkeye ihracat var.

Yaptığımız görüşmelerden birinde bir sanayici, önceden "Ne işimiz var oralarda?" diyerek geri durduğu İran pazarına da girdiğini ve iyi sonuçlar aldığını söylüyordu. Bu sanayicinin yeni hedefi Irak.

Denizli'de gördükleri karşısında çok etkilendiğini belirten Güneş Sigorta Genel Müdürü M. İlker Aycı ise, "Denizli'de müthiş pratikler ve başarı hikâyeleri var. Heyecandan, coşkudan etkilenmemek mümkün değil."

diyor. Aycı, alternatif pazarlara, özellikle Afrika'ya dikkat çekiyor. Aycı'nın "Biz buradaysak işler iyi gidiyor demektir. Biz işlerin kötüye gittiği yerde olmayız." sözüne, bir sanayici şu karşılığı veriyor: "Bunu siz gelip gördünüz ama bankacılar hâlâ göremedi."

Sanayici ve işadamlarının siparişler konusundaki olumlu değerlendirmelerinin yanında, elektrik tüketiminde artış, istihdamda da kıpırdanma görülüyor. Bunlar yavaş yavaş Türkiye genelinde de görülmekte olan krizden çıkış emareleri. Umarız, içerideki siyasi provokasyonlara ya da dışarıdan gelecek başka bir dalgaya "kurban" gitmez. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krize rağmen AB'nin 5. büyük pazarıyız

Kadir Dikbaş 2009.12.29

Küresel kriz sebebiyle Türkiye'nin dış pazarları da ciddi daralma gösterdi. EFTA ülkeleri ve Kuzey Afrika'ya yapılan ihracat dışında bütün bölgelerde küçülme yaşandı.

27 ülkenin oluşturduğu AB pazarı da daralan pazarların başında geliyor. Burası sıradan bir bölge değil, dış ticaretimizin yarıya yakınına gerçekleştirdiğimiz bir pazar. Ülke bazında baktığımızda da yine ön sıraları AB ülkeleri teşkil ediyor.

Bizim için durum böyle. Acaba AB'den bakınca Türkiye nasıl görünüyor? Türkiye'nin AB'nin ticaretindeki yeri ne?

Avrupa İstatistik Kurumu Eurostat'ın son verilerine göre, Türkiye de AB için son derece önemli bir ortak. Özellikle ihracatı açısından.

Türkiye, AB'nin ABD, İsviçre, Çin ve Rusya'dan sonra en fazla ihracat yaptığı 5. ülke. İthalatında ise 7. ülke konumunda. Bu durum krizde de değişmemiş. Türkiye, alternatif pazarlara yönelmesine rağmen AB'deki konumu aynı. 2008 yılında da ihracatta 5., ithalatta 7. konumdaydı.

Türkiye, bu açıdan AB'nin yüzünü güldüren pazarların başında geliyor. Eurostat'ın revize edilmemiş verilerine göre, bu yılın ilk dokuz ayında AB, yaptığı 26,4 milyar avroluk ithalata karşılık Türkiye'ye 31,7 milyar avroluk satış yapmış. Yani dış ticaret fazlası veriyor. TÜİK'in verilerine göre de, Türkiye'nin 33,0 milyar dolarlık ihracatına karşılık 40,1 milyar dolarlık ithalat söz konusu.

AB'nin en fazla dış açık verdiği ülke Çin. Bu yılın ilk dokuz ayında 58,3 milyar avroluk ihracata karşılık Çin'den 157,4 milyar dolarlık ithalat yapılmış. O yüzdendir ki AB, ihracatını artırmak için parasının değerini düşük tutan Çin'e baskı yapıyor. Ama Çin dün yine açıkladı, "Bu tür baskılara boyun eğmeyeceğiz." diye. Yani, Çin sadece AB değil, Türkiye'yi ve bütün dünya pazarlarını düşük değerli parasıyla vurmaya devam edecek.

AB'nin en fazla ticaret fazlası verdiği ülke ise ABD. Bu ülkeden yaptığı 120,5 milyar avroluk ithalata karşılık 151,3 avroluk ihracat yapıyor.

Rusya ise en sıkıntılı pazar olmuş. Hem ihracatta hem ithalatta yüzde 40'ın üzerinde bir küçülme söz konusu. Bunun en önemli sebebi, enerji fiyatlarındaki düşüşle birlikte Rus ekonomisinin ihracat ve ithalat gücünün zayıflaması.

Türkiye ile ticarete yeniden dönersek, dış ticaretimizdeki değişim oranları açısından TÜİK verileriyle AB'nin verileri arasında farklılık göze çarpıyor. Bu yılın ilk 9 ayında AB'ye yapılan ihracatta yüzde 35,7'lik düşüş, AB'den yapılan ithalatı ise yüzde 33,7'lik küçülme söz konusu. Yani ihracatımız daha fazla küçülmüş.

Bu dönemde AB'nin ihracatımızdaki payı yüzde 45,1, ithalatımızdaki payı da yüzde 40,1. Geçen yılın aynı döneminde bu oranlar sırasıyla yüzde 48,7 ile yüzde 37,0 idi. Yani AB'nin ihracatımızdaki payı azalmış, ithalatımızdaki payı artmış.

Her şeye rağmen AB, Türkiye'nin en önemli ticari ortağı olmaya devam ediyor. Avrupa'daki yoğun rekabetten başarıyla çıkan Türk ihracatçısının, sanayicisinin yeni pazarları keşfe koyulmuş olsa da, AB pazarına bütünüyle sırt çevirmeyeceği bir gerçek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2010 için en önemli sorun

Kadir Dikbaş 2010.01.01

2008 Eylül ayında patlak veren küresel krizin üzerinden 15 ayı aşkın süre geçti. Eğer krizin başlangıcı olarak ABD'deki çalkantıları sayarsak süre iki yılı geçiyor.

Şöyle ya da böyle, dünya iki yıldır krizle boğuşuyor. Ve hâlâ sular durulmuş sayılmaz.

Başta büyüme olmak üzere bazı ekonomik göstergelerdeki iyileşme 2010'a ilişkin olumlu sinyaller verse de, belirsizlik devam ediyor. Bazı ekonomilerin kamu maliyesindeki bozulmalar "toparlanmanın başladığı" yönündeki tahminleri ve değerlendirmeleri gölgeliyor.

Evet, pek çok ekonomideki durgunluk korkuları aşıldı, bazı taşlar yerine oturdu ama henüz kriz bütünüyle atlatılamadı. Bu sebeptir ki, 2010'da dünyayı bekleyen en önemli tehdit, özel sektörün üzerinden kamuya geçen riskler olacak. Belki, bundan önce dev şirketlerin batışlarını gördük. Önümüzdeki dönemde de devlet iflaslarını görebiliriz.

Bir ülkenin bilinen manada iflas etmesi elbette mümkün değil ama, borçlarını ödeyemez duruma düşmesi bile iflas anlamı taşır.

Durgunluğu aşmak için kurtarma paketleri açan, harcamaları artıran ya da mevcut malî zayıflığından dolayı sıkıntıya düşen pek çok ülke şu an büyüyen kamu açıklarıyla karşı karşıya. Bazı ülkeler dış borç yükümlülüklerini yerine getiremeyecek bir noktaya doğru sürükleniyor.

IMF'nin son yayımladığı "Finansal İstikrar Raporu"nda yaptığı şu tespit ve uyarı önemli:

"Finans sistemindeki kurtarma çalışmaları ve malî canlandırma paketleri neticesinde riskin kamu bilançolarına aktarılması, ülkelerin ihraç ettiği rekor düzeydeki tahvillerin faiz oranlarını yükselmeye zorlayabileceği ve daha yeni başlayan düzelme sürecine zarar verebileceği yönünde kaygılara sebep oldu. Bu bağlamda, kredi kapasitesi özel sektörün en mütevazı düzeydeki taleplerini dahi karşılamakta zorlanabilir ve kamu maliyesindeki bozulma, ülkelerin kredi itibarını düşürebilir. Ülkeler, finans sektörüne yönelik istikrar politikalarını ve bağlantılı yükümlülükleri dikkate alan orta vadeli malî konsolidasyon planları hazırlayarak bu riski hafifletmeli."

Avrupa'dan gelen haberler "risklerin kamu bilançolarına aktarıldığını" alenen gösteriyor. Bu yüzdendir ki, bazı ülkeler için yeni yıl, geride bıraktığımız 2009'dan daha çetin olabilir.

Avrupa sıkıntılı. İlk önemli sinyal Yunanistan'dan gelmişti. ABD'nin durumu malum. Japonya ise kamu kesiminin iç ve dış borç stokunun meydana getirdiği tedirginlikle gündemde.

Gelişmiş ülkelerden ayrı olarak, IMF'den kaynak kullandığı halde işleri düzeltemediği için ek kaynak talebinde bulunan ülkeler var.

Bütçe açıklarını kapatma endişesi, ülkeleri yeni tedbirlere sevk ediyor. Ek vergilerden yatırımları durdurmaya, kamu çalışanlarından maaş kesintisine kadar. Bazıları da, durgunluk korkusuyla bu tür tedbirleri almakla almamak arasında gel-git yaşıyor.

Kamu finansman dengesi en iyi ülkelerden biri olan Türkiye bile, kemer sıkma uygulamalarına başladı. Dün akaryakıt ürünleri, sigara ve alkollü içkilerdeki Özel Tüketim Vergisi artırıldı. Ayrıca pasaport, ehliyet ve nüfus cüzdanı gibi bazı değerli kâğıt harçlarına yüzde 50'nin üzerinde zam yapıldı. Önümüzdeki aylarda başka tedbirler gelebilir. IMF ile anlaşma ihtimali, bu konudaki beklentileri güçlendiriyor.

Evet dünya ekonomisindeki durgunluk yavaş yavaş aşıyor ama krizin tamamen bittiğini söylemek zor. Dünya özel kesimden kamuya "transfer" olmuş sorunlarla boğuşuyor. Dünyada olup bitenden ister istemez biz de etkileniyoruz.

Olaya vatandaş cephesinden baktığımızda da, sıkıntıların dönüp dolaşıp, yine bu krizde hiçbir kusuru olmayan milyonları da vurduğunu görüyoruz. Nasıl vuruyor? İşsizlikle, salınan ek vergi ve kemer sıkma paketleriyle vuruyor.

Herkese hayır ve güzelliklerle dolu bir sene dileğiyle. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda fiyatlarındaki tuhaflık

Kadir Dikbaş 2010.01.05

Enflasyon, aralık ayında beklentilerin üzerinde çıktı. Tüketici fiyatları yüzde 0,53, üretici fiyatları da yüzde 0,66 oranında artış gösterdi. Yıllık artış da tüketicide yüzde 6,5, üreticide yüzde 5,9 oldu.

Hemen söyleyelim, enflasyonda geline bu nokta tarihi bir seviye. Hem üretici hem tüketici fiyatları, küresel kriz sürecinde yaşanan talep daralması ve dünya emtia fiyatlarındaki düşüş sebebiyle önemli düşüşler kaydetti. Ve netice itibarıyla 2009'da 2008'den daha iyi bir enflasyon rakamı gerçekleşmiş oldu.

Ancak dünya genelindeki bazı aksaklıklara rağmen görülmeye başlayan toparlanma emareleri, dünya emtia fiyatlarını artırmaya başladı. Bunun yanında, artan kamu açıklarının finansmanı için yapılan zamlar da enflasyonda kıpırdanmaya yol açtı.

Bunun izlerini, Türkiye İstatistik Kurumu'nun dün açıkladığı verilerde de görmek mümkün. Yıllık bazda, geçtiğimiz ekim ayında yüzde 5,03'e kadar gerileyen tüketici fiyatlarındaki artış, kasımda yüzde 5,53'e, aralıkta da yüzde 6,53'e yükseldi. Önümüzdeki ay için de yükseliş bekleniyor.

Aralık ayında en fazla artış, gıda ve alkolsüz içecek kaleminde gerçekleşmiş. Oran, yüzde 2,22. Yani yüzde 0,53'lük genel orana karşılık yüzde 2,22'lik bir yükseliş söz konusu.

Yıllık olarak baktığımızda ise aralık ayında geçen yılın aynı ayına göre en yüksek fiyat artışı "alkollü içecekler ve sigara"da görülmüş: Yüzde 20,9. Bu oranın çıkması ÖTV artışlarından dolayı normal. Ondan sonraki en yüksek artış, her kesimi yakından ilgilendiren "gıda"da. Oran yüzde 9,3.

"Gıda"dan sonra en fazla yıllık fiyat artışının "eğlence" sektöründe olduğunu da hatırlatalım: Yüzde 8,9.

Gıda, bizdeki enflasyon hesabının en büyük kalemi. Enflasyon hesabında yüzde 28,03'lük ağırlığa sahip. İster aylık, ister yıllık olarak bakalım, gıda fiyatlarındaki artış dikkat çekici. Bu, enflasyon rakamlarında önemli bir nokta. Çünkü vatandaşların büyük bir kesiminin aylık harcamasının yarıdan fazlasını gıda teşkil ediyor. O yüzden buradaki artış ciddi bir sorun.

Hep birlikte yaşıyoruz. Gıda dışında pek çok sektör küresel krizden büyük darbe yedi. Hem maliyetler düştü hem satışlar. Dolayısıyla fiyatlar da düştü. Ama gıdada, dünya gıda fiyatları düşse de gerileme olmadı. Çünkü talepte fazla bir değişiklik yok. Vatandaş karnını doyurmak zorunda.

Acaba Avrupa'da durum nasıl?

AB'yi oluşturan 27 ülkede ortalama enflasyon geçen yıl içinde yıllık bazda en düşük seviyeyi yüzde 0,2 ile temmuz ayında gördü. Arkasından ağustosta yüzde 0,6, eylülde yüzde 0,3 ve ekimde yüzde 0,5 oldu. Kasımda ise oran bir anda yüzde 1,0'e çıktı.

"Alkollü içecekler ve sigara" kategorisinde AB'de de bizdekine benzer bir artış söz konusu. Üstelik bazı ülkelerde bizdekinden daha yüksek oranlar var.

AB'de geneldeki yıllık enflasyon rakamı kasım ayında yüzde 1,0 iken, alkollü içecekler ve sigara kategorisindeki enflasyon oranı yüzde 5,9. Alkol ve tütün mamullerindeki fiyat artışı, 12 alt kategori içinde en yüksek olanı. Ondan sonra eğitim geliyor.

Gıda Avrupalı için de vazgeçilmez ama fiyatlarda bizdekine zıt bir durum göze çarpıyor. Giyimden sonra (yüzde -0,9) fiyatı en fazla gerileyen kalem gıda. Oran yüzde -0,6. Yani AB'de toplam enflasyon kasım ayında yıllık yüzde 1,0 olurken, gıdada yüzde -0,6 olmuş. Aralık ayındaki durum da bundan çok farklı olmayacak muhtemelen. Bizdekini tekrar hatırlatalım. Gene oran yüzde 6,5 iken "gıda"da yüzde 9,3.

Gıda fiyatlarındaki seyir AB'ye hiç ama hiç uymuyor. Bunda bir tuhaflık yok mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrol faturası küçüldü ama...

Kadir Dikbaş 2010.01.08

Küresel kriz, pek çok sıkıntıyı beraberinde getirdiği gibi, bazı olumsuzlukların da ortadan kalkmasına vesile oldu. Özellikle şişirilmiş emtia fiyatlarındaki düşüş, bunun en çarpıcı örneği.

Türkiye'nin cari işlemler açığını 50 milyar dolar seviyelerine çıkaran ithalat patlaması, krizle birlikte büyük darbe yedi. Kur yükseldi, ithalat zorlaştı. Bir yandan da düşen fiyatlar bazı malların ithalatını kurdaki yükselişe rağmen

ucuzlattı. Petrol fiyatlarındaki gerileme bunlardan en çarpıcı olanı.

Küresel kriz öncesinde varil başına 150 dolar seviyesine kadar çıkan dünya petrol fiyatları, talep daralması ve sıcak paranın petrolü terk etmesi sonucunda 34 dolara kadar düştü.

Türkiye için, son 10 yılın en düşük ithalat fiyatı ortalama 22,7 dolar ile 2001 yılında gerçekleşmişti. Aylık olarak da en ucuz ithalat fiyatı 17,6 dolarla 2001 yılı Aralık ayında görüldü.

O tarihten sonra fiyatlar hızla yükseldi. Özellikle de 2005'ten sonra. 2007'de 68 dolar olan ortalama ithalat fiyatı, 2008'de 92,8 dolarla zirveye ulaştı. Aylık bazda da en yüksek rakam 126,5 dolarla 2008 Temmuz ayında görüldü.

Ve o aydan sonra düşüş başladı. 2008 Eylül ayında patlak veren küresel kriz sebebiyle dip seviyeye ulaşıldı. Bu sayede, Türkiye'nin petrol ithal maliyeti de geriledi. En düşük rakam aynı yılın aralık ayında, varil başına ortalama 38,2 dolarlık fiyatla görüldü.

İşte bu görülen dip noktadan sonra yeniden yükseliş hareketleri başladı. Şu an fiyat 80 dolar civarında seyretmekte ama geride bıraktığımız bir yıllık dönem, kabaran petrol faturamızı önemli ölçüde küçülttü, ekonomiye rahat nefes aldırılmış oldu.

Peki fatura ne kadar küçüldü? Öncelikle belirtelim ki; küçülme sadece fiyattan değil ithalat miktarının azalmasından da kaynaklandı. En son veriler olan 2009 Eylül ayına ait rakamlara göre, geçen yılın ilk dokuz ayında yüzde 38,8'lik düşüş yaşandı. 17,71 milyon tonluk ithalat 10,84 milyon tona düştü.

Değer olarak ise daha yüksek bir düşüş söz konusu. 2008'in Ocak-Eylül döneminde ham petrol ithalatına 13,84 milyar dolar para ödenirken, 2009'un aynı döneminde ödenen para sadece 4,57 milyar dolar. Yani üçte bir.

İşte krizi kolay atlatmamızın arkasında yatan sebeplerden biri de bu. Fahiş petrol fiyatlarının körüklediği cari açık, fiyat balonlarının bir anda patlamasıyla kapanıverdi. Şimdilik yeni balonlar şişirilinceye kadar rahatız.

Evet, petrol fiyatlarındaki gerileme cari açığı küçülttü, ithalat maliyetlerini azalttı. Peki vatandaşa ne kadar yansıdı bu ucuzluk?

Kabul etmemiz lazım ki; ham petrol fiyatlarında yaşanan düşüşten nihai tüketici tam anlamıyla istifade edemedi. Ucuzluk, ilk günlerden itibaren bayi fiyatlarına yeterince yansımadı. Artan tepkiler üzerine, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) 2009 yazında "tavan fiyat" uygulamasına geçti. Fakat başlayan kısmi ucuzluk da 15 Temmuz'da yapılan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) zammı ile son buldu. Benzinde 20, motorinde 15 kuruşluk ÖTV artışı, 95 oktan benzinin bayi fiyatını 2,93 TL'den 3,16 TL'ye çıkardı.

Ve arada gelen zamlara ilaveten, 2009'un son gününde yeni bir ÖTV zammı daha yapıldı: Benzine 20, motorine 15 kuruş. Fiyat 3,65 TL'yi buldu. Böylece benzin fiyatındaki vergi oranı yüzde 70'e yaklaştı. Türkiye, dünyanın en pahalı benzinini tüketen ülke haline geldi.

Tabii ki, petrol fiyatlarındaki düşüşten vatandaşın hakkıyla faydalanamamasının tek sebebi, ÖTV artışları ya da akaryakıt şirketlerinin indirimleri geç ve eksik yansıtması değil. Bir de dolar kurundaki yükseliş var. Petrol fiyatlarındaki düşüşün önemli bir bölümünü de, kurdaki yükseliş alıp götürdü. Kriz öncesinde 1,2 TL seviyesinde olan dolar kuru bir ara 1,7 TL'ye kadar çıkmıştı. Şu sıralar da 1,5 seviyelerinde dolaşıyor.

Dolayısıyla dünya petrol fiyatlarındaki düşüş vatandaşa kısa bir süre, düşük dozda yansıdı. Şu an 1,5 yıl öncesine geri döndük. Fiyat düşüşünün esas faydası ise cari işlemler dengesine oldu.

ÖTV indirildi, ne oldu?

Kadir Dikbaş 2010.01.12

2008 yılının son çeyreğinde başlayan ve dalga dalga bütün sektörleri vuran küresel kriz, otomotiv sektörünü de derinden etkiledi. Dünya devi pek çok otomotiv şirketi devlet yardımına muhtaç hale geldi. Bazı ülke pazarları yarı yarıya daraldı.

İçeride ve dışarıda daralan talep, Türk otomotiv sektörünü de etkiledi. Satışlar bir anda durdu. ABD ve Avrupa'daki gibi iflaslar, hisse devirleri yaşanmadı ama satışların durmasıyla birlikte işten çıkarma ve üretime ara verme süreci başladı. Sektörden stoklar yığıldı şikâyetleri yükselmeye başladı.

Hükümetin krize karşı ilk aldığı tedbirlerden biri, otomotivin de aralarında bulunduğu bazı sektörlerde uygulanan vergileri bir süreliğine aşağı çekmek oldu. 15 Mart 2009-16 Haziran 2009 tarihleri arasında geçerli olan ÖTV indirimi, 1.600 cc'den küçük otomobillerde yüzde 14 ucuzluk getirdi. İndirim, 16 Haziran'dan 30 Eylül 2009 tarihine kadar da azaltılarak devam ettirildi.

Bu girişim, umulandan daha fazla olumlu etki meydana getirdi. Öyle ki, bazı firmalar bunu fırsat bilip vergi indirimini tam olarak yansıtmadı, bazıları da kısa süre sonra yaptığı zamla indirimin bir kısmını geri aldı.

Satışlar bir anda yükselişe geçti, hatta alınan otomobillerin yarıdan fazlası kredisiz satıldı. Stoklar erimeye başlayınca işçi çıkaran ya da tatile çıkan bazı firmalar işçilerini geri çağırmaya başladı.

Peki neticede ne oldu? Sektör açısından ve devlet açısından.

Öncelikle devlet açısından bakacak olursak. İndirim yapılan vergi kalemlerinde düşüş yaşandı. Motorlu taşıtlar üzerinden alınan ÖTV, 2008'in Ocak-Kasım döneminde 3 milyar 506 milyon TL iken 2009'un aynı döneminde yüzde 22,6 azalarak 2 milyar 713 milyon TL'ye geriledi. Aynı şekilde, dayanıklı tüketim mallarında yapılan indirimin yansmasıyla da yüzde 22,1'lik vergi düşüşü oldu.

Ama devlet, bu kadar vergiden tasarruf ederek ekonomideki psikolojiyi tersine çevirdi. Derinleşmekte olan durgunluk, yerini hareketlenmeye bıraktı. Bunun için, vergi indirimlerine toplu olarak bakarken, getirinin vazgeçilen vergiden çok daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Acaba sektördeki satışlara nasıl yansıdı bu indirimler?

Otomotiv Distribütörleri Derneği'nin açıkladığı verilere göre, 2009 yılı içinde Türkiye pazarı yüzde 12,77 büyüdü ve 557 bin binek ve hafif ticari araç satıldı. Sadece binek araç satışları dikkate alındığında büyüme yüzde 20,86'yı buluyor. Hafif ticari araç satışları ise aynı dönem için yüzde 0,38 düşüş kaydetti. Lüks araç satışında da yüzde 22'lik daralma söz konusu.

Binek araçlardaki ÖTV oranı yüksek olduğu için, vergi indirimlerinin tesiri daha yüksek gerçekleşti. Bununla birlikte minibüs, midibüs ile kamyon ve otobüs gibi ağır ticari araç satışlarında, hem ÖTV değerinin bu tür araçlarda düşük olması sebebiyle ÖTV indiriminin etkili olmaması, hem de ekonomik faaliyetlerdeki yavaşlama dolayısıyla, büyük düşüş yaşandı.

Dış ticaret ayağında da çok önemli bir küçülme dikkati çekiyor. Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin 2009 yılı verilerine göre, taşıt araçları ve yan sanayi (hava, kara, deniz ve demiryolu taşıtları toplamı), 2009 yılında

gerçekleşen 16,9 milyar dolar değerindeki ihracatla sektörel bazda ilk sırada yer aldı. Ama ihracatı en fazla düşen sektörler arasına girmekten kurtulamadı. Önceki yıla göre toplam ihracat yüzde 23 düşerken, "taşıt araçları ve yan sanayiinde"ki düşüş yüzde 31,8'e ulaştı. Sektör, ihracatta 3 yıl öncesine geri döndü. En önemli pazar olan AB'deki canlandırma teşvikleri de çok fazla işe yaramadı.

Son aylarda gerçekleşen şirket indirimlerinin de etkisiyle sektör, 2009'u umulandan daha az kayıpla kapattı. Fakat 2010'da aynı performansın gerçekleşmesi, özellikle iç pazar için zor görünüyor. Dış pazarların durumu da, AB pazarındaki gelişmelere ve keşfedilecek yeni pazarlara bağlı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yükselen borsalar

Kadir Dikbaş 2010.01.15

Küresel kriz mali piyasalardaki sarsıntıyla başlamıştı. Bilhassa borsalar, borsalar içinde de banka hisseleri ilk darbeyi yiyenler olmuştu. Ağır mali kriz ve ekonomik yavaşlamanın damgasını vurduğu 2008'de dünya borsaları, rekor oranlarda düşüş kaydetti.

Dünya Borsalar Federasyonu'nun (WFE) verilerine göre, kriz yılı 2008'de, bu kuruluşa üye 61 borsadan 19'undaki hisseler ortalama yüzde 50'nin üzerinde değer kaybetti. Rekor, yüzde 90 kayıpla İzlanda borsasının oldu. Hatırlanacağı gibi İzlanda, batık bankaları sebebiyle iflasın eşiğine gelmişti. İzlanda'yı yüzde 77,2 ile Güney Kıbrıs Borsası izledi. Arkasından yüzde 67,5'le Slovenya, yüzde 66,2 ile İrlanda, yüzde 65,5'le Yunanistan ve yüzde 65,4 ile Çin'in Şanghay Borsası izledi. Bizim borsadaki düşüş yüzde 51,6'ydı.

Krizin merkezi ABD borsalarındaki kayıpsa yüzde 40 seviyelerinde gerçekleşmişti.

Bazı hisselerin değersiz kağıt haline dönüştüğü 2008 yılının ardından 2009'da toparlanmalar başladı. Genelde baktığımızda, bütün borsalar geçen yılı "artı"da kapattı. Bunun tek istinası ise İzlanda oldu. Bu ülke borsası, 2008'de uğradığı rekor erimeye ilaveten 2009'da da yüzde 14,7'lük bir gerileme kaydetti.

Borsalardaki yüksek oranlı çıkışların, Asya ve Güney Amerika ülkelerinde yoğunlaştığı görülüyor. Diğer bazı göstergeler bir yana, sadece bu bile küresel krizde hangi bölgelerin daha erken toparlanacağını ya da sermayenin nerelere yönelmekte olduğunu gösteriyor.

Avrupa ve ABD borsalarındaki toparlanma ise, bahsettiğimiz bölgelerdekine nazaran çok zayıf.

Türkiye'deki duruma gelince, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) 2008'deki yüzde 51,6'lık gerilemeye karşılık geçen yıl yüzde 96,6 oranında yükseliş sağlanmış.

Borsamızın piyasa değeri de, dolar bazında yüzde 97,8'lik artışla 234 milyar dolara çıkmış. Hatırlanacaktır, krizin hemen ardından dip yapan İMKB'nin piyasa değeri, döviz kurundaki yükselişin de etkisiyle, 2008 sonunda 118 milyar dolara kadar gerilemişti. TL bazındaki artış da, yüzde 92,7 seviyesinde gerçekleşti.

İMKB, 2009'da dünyada en fazla prim yapan beşinci borsa oldu. Tablodan da görüleceği üzere, Türkiye'den daha fazla yükseliş kaydeden dört borsadan ikisi Güney Amerika'da, diğer ikisi de Güneydoğu Asya'da. İMKB, Avrupa borsaları ile kıyaslandığında da açık ara önde ve Avrupa'nın en fazla prim yapan borsası. Bu performansı ile İMKB, kriz öncesi seviyelere geri dönmüş bulunuyor. Dünyada henüz kriz kayıplarını telafi edemeyen çok borsa var. Özellikle Batı'da. Mesela dünyanın en büyük borsası olan New York Borsası (DJI), kriz

öncesi seviyenin hâlâ çok altında. Diğer önemli borsalardan Londra Borsası (FTSE), Frankfurt Borsası (DAX), Paris Borsası (CAC) yine öyle.

2010'un ilk günlerinde krizin geldiği noktayı değerlendirirken, borsaların sergilediği performansa da bakmak gerekiyor. Borsalar, şöyle ya da böyle, bir ülkedeki ekonomik gidişatın, şirket performanslarının bir göstergesi çünkü.

İşte bu gösterge, bazı ülkelerde yavaş düzeliyor bazılarında hızlı toparlanıyor. Özellikle de yükselen pazarlarda çok daha hızlı. Türkiye de, en hızlı düzelme gerçekleştirenler arasında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şirket kitaplığı

Kadir Dikbaş 2010.01.22

Bir kitap, yapraklar arasına sıkıştırılmış bir hayat, bir tecrübe, bir tarih, bir dünya demek. Bir bilgi kaynağı, bir yol gösterici, bir uyarıcı, bir öğretmen aynı zamanda. Yer ve zamana göre bazen bir sığınak, bazen bir yoldaş, bazen de güç ve enerji kaynağı pek çoğu...

Elbette doğruya, güzele, bilgi, ilim ve irfana sevk edeni olduğu gibi yanlışlara sürükleyeni de var. Kısacası, kitaplar hayatın sayfalar arasına sıkıştırılabilen her yönü, her şeyi demek. Asıl işi yayıncılık olmayıp, başka sosyal sorumluluk projeleri yanında, bir kültür hizmeti olarak kitaba ve kültüre de destek veren şirket ve kuruluşların sayısı her geçen gün artıyor. Ve sayı yanında kalite de yükseliyor.

Yeni bir yıla giriş vesilesiyle de pek çok şirket, önemli kitap projeleriyle çıktılar kamuoyunun karşısına. Bunların bazılarında bahsetmek istiyorum. Öncelikle, "İstanbul 2010-Avrupa Kültür Başkenti" için önem taşıyan, adeta İstanbul'a hediye edilmiş olanlardan başlayalım.

Birincisi, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası'nın (TÜTSİS) katkılarıyla Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları arasından çıkan, "Sultanlar Şehri İstanbul". İngilizce orijinali üç cilt olan eser Türkçeye çevrilirken, tek cilt haline getirilmiş. İstanbul'u ve İstanbul'daki hayatı anlatan kitap, 1836'da 10 ay İstanbul'da kalan İngiliz yazar Julia Pardoe tarafından kaleme alınıp ilk kez 1837'de Londra'da basılmış. TÜTSİS Genel Sekreteri Başar Ay, kitap için "174 yıl öncesi İstanbul'a seyahat yaptıran eser, önyargıdan uzak bir yaklaşımla kaleme alınmış." değerlendirmesinde bulunuyor.

İstanbul'a dair bir diğer yayın da, İstanbul Ticaret Odası'nın bastırdığı, "Türkiye'de Ticaretin Öncü Kuruluşu: Dersaadet Ticaret Odası 1882-1923". Prof. Ufuk Gülsoy ve Yrd. Doç. Bayram Nazır'ın hazırladığı kitap, İTO'nun kuruluş sürecini ve sonrasını belge ve fotoğraflarla ele alıyor. İTO Başkanı Murat Yalçıntaş, "Bu çalışma, sadece oda tarihimiz açısından değil, iktisat tarihimizde de önemli bir boşluğu dolduracak." diyor.

İstanbul'u yakından ilgilendiren bir başka kitap da, "World Heritage in Turkey". Orijinal Türkçe basımının adı "Dünya Mirasında Türkiye". Türkiye Bankalar Birliği'nin, ülkemizin tarihi ve kültürel değerlerini dünyaya tanıtmak maksadıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'yla işbirliği içinde bastırdığı kitap 540 sayfadan oluşuyor. Eserin 112 sayfası İstanbul'daki tarihi ve turistik değerlere ayrılmış, gerisi de Anadolu'dakilere.

Bu arada, Şekerbank'ın hazırladığı iki ciltlik "Halk Mutfağımız" adlı eseri de hatırlatmak gerekiyor. Banka, Anadolu, İstanbul ve Trakya'nın bütün yörelerinden derlediği yemek tariflerini kitaplaştırmış.

Novartis Türkiye tarafından yayınlanan "Tarihi Hastaneler" adlı kitapta, 14'ü İstanbul'da olmak üzere Türkiye'nin 35 tarihi hastanesinin geçmişi ve şu anki durumları fotoğrafla anlatılıyor.

"Önce Ateş Vardı" isimli eser ise Zorlu Enerji Grubu'nun bir kültür hizmeti. Kitap, elektrik enerjisinin tarihini ve Türkiye'deki macerasını anlatıyor; elektriğin ülkemizde meydana getirdiği sosyo-ekonomik dönüşümleri inceliyor.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun (DEİK) ilk yıllarını (1985-1997) anlatan "Dış Dünyanın Anahtarı: DEİK" adlı çalışma, Türk ekonomisinin yakın tarihine ışık tutuyor. Çok sayıda ünlü işadamaı, siyasetçi ve bürokratin görüşlerini ve hatıralarını aktarması, kitaba ayrı bir değer katmış.

Son olarak, AKPortföy'ün katkılarıyla Scala Yayıncılık tarafından basılan ve küresel krizin temellerine dikkat çeken "Hayvansal Gündüler"den bahsetmek istiyorum. Nobel ödüllü iktisatçı George Akerlof ve Robert Shiller'in yazdığı kitap, parasal açgözlülüğün psikolojik nedenlerini ortaya koymaya çalışıyor.

Aktardıklarımız, yayınlanan eserlerin sadece birkaçı. Daha çok örnekler var muhakkak. Dileriz, her şirketin, bizzat yayınladığı ya da destek verdiği kitaplardan oluşan bir kitaplığı olur. Ve umarız ki, kitaplar hayatımızdaki gerçek yerini, değerini bulur.

Paranın ve sonu olmayan kâr hırsının "asıl gaye" ve "her şey" olmadığı adil bir dünya dileğiyle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orta Afrika'ya köprü

Kadir Dikbaş 2010.02.23

Tanzanya, Afrika'nın orta-doğu bölgesinde, Hint Okyanusu'na kıyısı olan 38 milyonluk bir ülke.

Yüzölçümü Türkiye'ninkinden biraz fazla. Geniş tarım potansiyeli ve zengin yeraltı kaynaklarıyla öne çıkıyor. Afrika'nın en istikrarlı ve güvenli ülkeleri arasında. Darüsselam limanı, sadece ülkenin değil aynı zamanda Orta Afrika'nın dünyaya açılan kapısı.

Bu ülke, daha düne kadar, uzak olduğumuz, uzak durduğumuz Afrika ülkelerinden biriydi. Türk kamuoyu burasını, daha çok orada açılan Türk okullarıyla tanıdı. Bu okullar, iki ülke arasındaki yakınlaşmaya, ilişkilerin gelişmesine öncülük etti.

Türkiye, Afrika açılımı çerçevesinde açmayı kararlaştırdığı 15 yeni elçiliğin ilkinin Tanzanya'da açtı. Ve geçen yıl gerçekleşen Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ziyareti ve büyükelçiliğin açılması ilişkilerde yeni bir dönemi başlattı.

Gül'ün ziyaretine Tanzanya Cumhurbaşkanı Jakaya Mrisho Kikwete, bu yıl cevap verdi ve geçen hafta dört günlüğüne Türkiye'ye geldi. Ankara'da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yanı sıra TBMM Başkanı M. Ali Şahin ve Başbakan Tayyip Erdoğan'la da görüştü. TOBB, DEİK ve TEPAV'ın düzenlediği toplantıya katıldı.

Temasları sırasında dört anlaşmaya imza attı. Bunlardan biri vize muafiyeti oldu. Böylece, Tanzanya da Türk vatandaşlarının vizesiz giriş yapabileceği ülkeler arasına girdi.

Cumhurbaşkanı'nın Ankara'daki temasları kadar İstanbul'daki temasları da önemliydi. Cuma günü, Fatih Üniversitesi'nin, Türkiye ile Tanzanya arasındaki ilişkilerin gelişmesine yaptığı katkıdan dolayı, kendisine verdiği fahri doktora beratını aldı.

Törende Rektör Prof. Dr. Şerif Ali Tekalan'ın, fahri doktora konusunda çok titiz davrandıklarını ve bundan önce iki kişiye bu unvanı verdiklerini hatırlatıp bunlardan ilkinin eski Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, ikincisinin ise Başbakan Tayyip Erdoğan olduğunu söylemesi Kikwete'nin yüzündeki tebessümü daha da artırdı.

Cumhurbaşkanı Kikwete, bu unvana layık görülmekten gurur duyduğunu, bu ödülü ülkesi ve halkı adına aldığını söyledi. Yaptığı konuşmanın büyük bölümünü de Tanzanya'nın ekonomik gelişimine ve kurulabilecek işbirliklerine ayırdı. Ülkesinin tekstil, tarım, madencilik, turizm, müteahhitlik alanlarında önemli yatırım fırsatları olduğuna dikkat çekti.

Kikwete'nin cumartesi günü programında, TUSKON tarafından düzenlenen ve iki ülke işadamlarının bir araya geldiği "Türkiye-Tanzanya Ticaret ve Yatırım Forumu" vardı. Burada da yatırım fırsatlarını anlattı, Türk işadamlarına 'gelin' çağrısı yaptı.

Son dönemde kurulan köprüler ve bu geliş gidişler meyvelerini de vermeye başlamış bulunuyor. Ticaret hacmi henüz küçük olsa da hızla geliyor. Geçen yıl toplam ihracatımız yüzde 22,6 oranında daralırken Tanzanya'ya yapılan ihracat azalmamış, aksine yüzde 5 artışla 55 milyon dolar olmuş. Bu bakımdan, Tanzanya Türkiye'nin kriz döneminde büyümesini sürdüren nadir pazarlarından biri. İthalatımız 11 milyon dolar ama bu konuda da önemli bir potansiyel mevcut.

Elbette ticaret hacminin yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Ancak hızla gelişeceği açık. Şu an Tanzanya da Ankara'da büyükelçilik açmaya hazırlanıyor. Türk Hava Yolları haziran ayında İstanbul-Darüsselam arasında doğrudan uçuşlara başlayacak. Ayrıca Tanzanya'da bir de Türk üniversitesi kurulacak.

Küresel krizle birlikte, bütün gözler geniş büyüme potansiyeline ve zengin kaynaklara sahip Afrika'ya yöneldi. Geleceğin Afrika'da olduğuna vurgu yapıyor pek çok uzman. Uluslararası platformlarda "adil bir paylaşımı" savunan, sömürü değil "kazan-kazan" politikası güden Türkiye'nin Afrika'da olmaması düşünülemez.

Türkiye, hem kendi gelecek vizyonu, hem de dünyadaki dengelerin adil ve sağlıklı bir zemine oturması için Afrika'da olmak zorunda. Bunu Afrika da istiyor. Onun için Türkiye'den uzanan samimi ele samimi cevaplar alınıyor. Bu noktada, Tanzanya Cumhurbaşkanı Kikwete'nin söylediği şu söz çok manidar: "Türkiye bizim dostumuz ve özellikle G-20 ülkeleri arasında Afrika'nın sesidir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendi krizimiz

Kadir Dikbaş 2010.02.26

Gelişmiş ülkeler, küresel krizin etkilerini atamıyor. Toparlanma var ama oldukça kırılgan. O yüzden, ne AB ekonomilerine ne de ABD piyasasına güven var.

İşlerin yeniden bozulabileceği endişesi hakim. Kamu açıkları ve artan borç yükü, farklı sıkıntılara gebe. Yunanistan'da yaşananlar ve AB'nin giderek yayılan sıkıntı karşısındaki acziyeti, ABD'den gelen "Henüz toparlanmadık" açıklamaları, Türkiye'nin ve diğer bazı gelişmekte olan ülkelerin şansını artırıyor, dünyadaki konumunu güçlendiriyor ve bir adım öne çıkma fırsatı tanıyor.

Türkiye, küresel krizdeki performansı, toparlanma gücü ve istikrarıyla öne çıkmaya başlamıştı dünya arenasında. Hem ülke notu hem şirketlerinin ve bankalarının kredi notları peş peşe artırıldı, artırılıyor. Büyüme beklentileri yükseldi, enflasyon kontrol altında, reel faizler hiç bu kadar düşük olmamıştı.

İşte bu noktada, temel göstergeler iyileşmeye başlamış, içeriden ve dışarıdan Türk ekonomisinin geleceğine dönük olumlu, ümit verici açıklamalar gelmeye başlamışken, içeride çıkan yeni bir krizle karşı karşıyayız: "Kapatma davası" söylentisi. Şimdi bütün Türkiye, bu "kapatma" söylentisinin sıkıntısını hissediyor. Eğer devam edecek olursa, hissetmekle kalmayıp, işinde ve aşında bizzat yaşayacak.

Yargıya müdahale iddiaları, darbe gözaltılarının hemen ardından "kapatma davası" söylentilerinin ortaya sürülmesi ilginç.

Türkiye üç yıl önce de yaşamıştı benzer gerilimi, tedirginliği. Cumhurbaşkanlığı seçimine yönelik 27 Nisan 2007 "e-muhtırası" ve bundan bir yıl sonra açılan kapatma davası, iş dünyasının gelecek planlarını askıya almış, yatırımları durdurmuş, ekonomiye ağır bir fatura çıkarmıştı. E-muhtıra'yı takip eden seçim, AK Parti'yi daha yüksek oy oranıyla yeniden iktidar yaptı, Abdullah Gül'ü Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ne taşıdı. Kapatma davası da "kapatmama" kararıyla sonuçlandı; fakat bu sefer de 2008 Eylül'ünde küresel kriz patlak verdi. Yani, arka arkaya çok ciddi belirsizlikler ve de tuhafliklar yaşadı Türkiye.

Tam krizi atlattık derken yaşananlar da ortada. Yeni bir "kapatma davası açılacağı" söylentileri, önceki gün özellikle İMKB'deki hisse senetlerinin ortalama yüzde 3,42 değer yitirmesine yol açtı, TL'ye güç kaybettirdi. Piyasalar dün nispeten sakin geçirse de, herkesin kafasına "kapatma" riski yerleşmiş oldu. Özellikle de yabancı sermayenin. Peşinden bu riskin fiyatlanması gelebilir.

Evet, 2001 benzeri bir kaos yaşanmaz ama yine de belirsizliğin bedeli ağır olur. Fatura ise her zamanki gibi vatandaşa, işsize, dar gelirliye çıkar.

2001 şartlarında, siyasi istikrarsızlık yanında ekonominin yapısal pek çok sorunu vardı. Sadece özel bankaların değil, Hazine'nin, kamu bankalarının da içi boşaltılmıştı. Haddi aşan bütçe açıkları, ağır borç yükü ve rekor faizlerle birlikte yönetememe sorunu söz konusuydu. Bugün durum farklı. Kamu dengeleri yerinde, yönetim zaafı yok, Hazine, Merkez Bankası, BDDK alanına hakim, küresel krizi başarıyla atlatmış bankacılık sektörü iyi durumda. Ekonomik alanda yapısal birçok sorun halledilmiş bulunuyor.

Ancak böyle olsa da, oluşacak siyasi bir belirsizliğe, gerilime ekonominin duyarsız kalması zor. O yüzden tekrar etmekte fayda var: Evet, bir kaos olmaz ama her halükarda ülke yeni bir fatura daha ödemek durumunda kalır.

Ve maalesef, bir siyasi ve ekonomik kaosu dört gözle bekleyen, ondan medet umanlar var memlekette. Kimileri nemalanmak, kimileri de normal, demokratik ve hukuki şartlarda elde edemediği siyasi pozisyona ya da ideolojik hedeflere ulaşabilmek için.

Darboğazı aşmanın yolu ise, anayasa değişikliği ve yargı reformundan geçiyor. Bu hususta sadece iktidara değil muhalefete de tarihi sorumluluk düşüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İthalat harekete geçti

İhracat, küresel kriz sürecinde ithalattan daha iyi performans sergiledi, düşüşü ithalat kadar sert olmadı. Yeni pazarlara yönelen ihracatçı, düşüşün daha dramatik boyutlara ulaşmasını önledi. Ve dış ticaret açığı hızla küçüldü, cari işlemler dengesi düzeldi. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 63,1 (2007) seviyesinden yüzde 72,5'e (2009) kadar çıktı.

Bununla birlikte, toparlanma aşamasına geçtiğimiz şu günlerde ihracatın daha yavaş kendine geldiğini görüyoruz. Son birkaç aydır ithalat ihracatın önüne geçti. Ondan daha hızlı artış kaydetmeye başladı.

2008'in son aylarında başlayan dış ticaretteki küçülme bir yıl sürdü. 2009 toplamında ihracat yüzde 22,6, ithalat yüzde 30,3'lük gerileme kaydetti. Ve nihayet yukarı seyir başladı.

İhracat, kriz sonrasında ilk kez 2009 Ekim ayında yükseliş (yüzde 3,9) gösterdi. Bir ay sonra ithalat da "artı"ya (yüzde 4,5) geçti. Evet ihracat, ithalattan daha önce artıya geçti ama ithalatın hızı daha yüksek.

Bilhassa geçtiğimiz cuma günü açıklanan ocak ayı verilerine göre, ihracat yüzde 0,3 düşüş gösterirken ithalat yüzde 23,9 artmış bulunuyor. Ondan önceki aylardaki durum tabloda görülüyor. Son üç aylık veriler, ithalatın lehine bir gelişmeye işaret ediyor.

İthalatta da dikkati çeken nokta, tüketim malı ithalatının, genelde yatırım ve üretim artışına paralel olarak artan sermaye malı ve hammadde ithalatının önünde koşması. Krizden sonra her ay, bir önceki yılın aynı ayına göre gerileme kaydeden tüketim malları ithalatı, ekim ayından bu yana, baz etkisinin de katkısıyla yükseliş kaydediyor.

Ocak ayında genel ithalat artışı yüzde 23,9, tüketim malı ithalat artışı yüzde 25,5. Aralık ayında ise yüzde 31,4'lük genel oran yanında yüzde 50,9'luk tüketim malı ithalatı artışı söz konusu. 2008 Kasım'ında da rakam sırasıyla yüzde 4,5'e karşılık yüzde 33,4.

Türkiye'nin geçen yıl toplamındaki sermaye malı ithalatı yüzde 25,3, hammadde ithalatı da yüzde 34,5 azaldı. Fakat tüketim malı ithalatındaki gerileme yüzde 10,4'te kaldı. Bunun neticesinde, toplam ithalat içinde tüketim mallarının payı 2008 yılında yüzde 10,6 seviyesindeyken 2009'da yüzde 13,7'ye çıktı.

Bu durum, ithal tüketim mallarına yönelişin yeniden başladığını gösteriyor. Eğer talepteki kıpırdanma ithalatla karşılanıyorsa, iç üretimin canlanması zaman alacak demektir. O da işsizliğin bir süre daha yüzde 13'lerin altına inmeyeceği anlamına gelir. İthalattaki artış ve dış ticaret açığının giderek büyümesi, bir anlamda işsizlik ithalatı demek çünkü.

İşsizliğin yapısal bir sorun olduğu, sanayinin ithalat bağımlılığı ve sürekli verdiğimiz dış ticaret açığı ile ortada.

Önümüzdeki dönemde, mevcut sanayi altyapısıyla, ekonomik büyümenin hız kazanmasına bağlı olarak sermaye ve ara malı ithalatı da her zamanki gibi artacak. Manzara o zaman biraz daha zor olacak.

Cari açıktan ve işsizlik sorunundan kalıcı olarak kurtulmak istiyorsak, üretim altyapımızdaki çarpıklıkları ortadan kaldıracak gayretleri, çalışmaları yoğunlaştırmak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enflasyonun gıdası

Şubat ayında tüketici fiyatları yüzde 1,45, üretici fiyatları da yüzde 1,66 yükselerek beklentilerin üzerinde gerçekleşti. Yıllık enflasyon da, 13 aylık aradan sonra ilk kez iki haneye yükseldi. Tüketici fiyatlarında yüzde 10,13, üreticide yüzde 6,82'ye çıktı.

Peki, neden böyle oldu? Maliyetlerde ya da talepte önemli bir sıçrama mı yaşandı, yoksa başka bir sebep mi var?

Evet, talepte ve maliyetlerde önemli bir yükseliş olmadı. Onun dışında, oranın bu kadar yüksek çıkmasında birkaç hususun rol oynadığını söyleyebiliriz. Öncelikle, bir "baz etkisi" var. Bazı kamu zamları ve vergi ayarlamalarının yansımaları da söz konusu. Ama esas dikkati çeken nokta, bazı kalemlerde, özellikle de gıda fiyatlarındaki artışlar.

Şiddetli yağış ve sel baskınları sebze fiyatlarını yükseltmişti. Bunun enflasyona yansıması kaçınılmazdı.

TÜİK verilerine göre, şubatta aylık bazda en yüksek artış, "gıda ve alkolsüz içecekler" grubunda gerçekleşti: Yüzde 5,01. Zam şampiyonu ürünler de, doğal olarak gıda maddeleri oldu. Sivri biber, patlıcan, domates, pırasa ve salatalık ilk beşe giren ürünler. Gıda grubundaki yıllık fiyat artışı da yüzde 14,84.

Gıda, enflasyon (TÜFE) hesabında yüzde 28,03'lük ağırlığa sahip. Dolayısıyla bu kalemdeki yüksek artışlar, genel oranı da yukarı çekiyor.

Ve tablodan da görüleceği üzere, sadece şubatta değil, son beş yıldır gıda fiyatları genel enflasyon oranının önünde koşturuyor. En son 2005 yılında, gıda fiyatları genel enflasyonun altında bir artış kaydetmiş. Ondan sonraki yıllarda ise hep üzerinde seyretmiş.

Bu demektir ki, gelirin büyük bölümünü gıda harcamalarına ayırmak zorunda olan dar gelirli kesim, enflasyonu gördüğünden daha fazla hissediyor. Çünkü bu kesim, gelirin büyük bölümünü gıda harcamalarına ayırıyor.

Gıda fiyatlarında, ne AB'de ne de dünyanın diğer kesimlerinde bizdeki kadar artış var. 30 üyeli OECD grubunda 2010 Ocak ayı itibarıyla yıllık enflasyon yüzde 2,1. Bu dönemde gıda fiyatlarındaki artışsa yüzde -0,7. Yani artış yok, tam tersine düşüş yaşanmış.

Avrupa Birliği'nde aynı süreçte gıda fiyatları yüzde 0,6 oranında gerilerken, genel enflasyon oranı yüzde 1,7 olmuş. ABD'de ise durum daha çarpıcı. Yüzde 2,6'lık genel enflasyona karşılık gıda fiyatlarında yüzde 2,0'lık gerileme kaydedilmiş.

OECD ülkeleri içinde gıda fiyatlarının ortalama enflasyonun üzerinde artış gösterdiği üç ülke var. Bunlardan biri Türkiye, diğer ikisi de Meksika ve İsveç. Bunun yanında 16 ülkede gıda fiyatları düşmüş, geri kalan 11 ülkedeki gıda fiyat artışı ise genel enflasyon oranının altında kalmış.

Dünyadaki manzara buyken, tüketiciye ulaşan gıda fiyatlarının beş yıldır hep enflasyonun üzerinde seyretmesinin bir izahı olmalı. Belki, şubat ayı için aşırı yağış ve sel baskınlarından bahsedebiliriz. Hadi, geçmişteki bazı dönemleri de kuraklıkla izah edelim. Geri kalan aylar ve yıllarda fiyatlar neden düşmedi? Etten patatese kadar, hayati pek çok üründe durum böyle. Bu arada, çiftçi kesiminin sattığı ürünün para etmediğinden yakınması, pazarlama zincirindeki sıkıntılar da ayrı konu.

Tarımın uzun yıllar ihmal edildiği bir gerçek. Peki neyi, nerede, ne kadar ve nasıl ihmal ettik, şimdi nasıl düzeltebiliriz?

İşte bu sorunun cevabını bulmak, eşsiz tarım potansiyelini harekete geçirmek gerekiyor. Bunu yapmakla, enflasyonu körükleyen önemli bir unsuru bertaraf etmekle kalmayıp aynı zamanda gıda üretim ve ihracat gücümüzü de artıracığımız bir gerçek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deprem riski

Kadir Dikbaş 2010.03.09

Bu yıl arka arkaya deprem haberleriyle sarsıldı dünya. Önce Haiti, arkasından Şili. Şimdi de Elazığ. Dün sabaha karşı meydana gelen sarsıntıda, maalesef 51 kişi hayatını kaybetti.

Türkiye, deprem açısından ciddi risk altında. Her yıl onlarca deprem yaşıyoruz. Bazen büyük, bazen küçük. Elazığ'da yaşanan son deprem, sadece maddi hasarla kalmadı, çok sayıda insanımızın da hayatına mal oldu. Hepsine Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı diliyoruz.

Dışarıda ve içeride yaşanan depremler, unutulmuş deprem korkusunu, riskini yeniden hatırlattı, Zorunlu Deprem Sigortası'nı gündeme taşıdı.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) Başkanı İdris Serdar, ocak ayı sonunda yaptığı bir açıklamada, Haiti'de meydana gelen depremin ardından deprem sigortası poliçelerinde yüzde 10'a yakın artış görüldüğünü söylüyordu. Ne tevafuktur ki, Başkan Serdar geçen ayki Palu depreminden sonra yaptığı açıklamada da, yarısı 1. derece deprem bölgesinde bulunan Elazığ'daki sigortalılık oranının (yüzde 17,5) düşük olmasına dikkat çekiyor, gecikmeden depreme karşı tedbir alınması gerektiğini söylüyordu.

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, binlerce insanın ölümüne yol açmış, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla büyük bir yıkım olmuştu. Bu deprem sonrasında, 27 Eylül 2000 tarihinden itibaren, Zorunlu Deprem Sigortası uygulamaya kondu. Maksat, "Kapsamdaki bütün konutları, depreme karşı sigorta güvencesi altına almak, yurtiçinde risk paylaşımı sağlamak, aynı zamanda deprem hasarlarının neden olacağı mali yükü sigorta yoluyla uluslararası reasürans ve sermaye piyasalarına dağıtmak, devletin depremlerden kaynaklanan mali yükünü azaltmak, sigorta sistemini sağlıklı yapı üretiminde bir araç olarak kullanmak, deprem hasarlarının karşılanmasında uzun vadeli kaynak birikimini temin etmek" idi.

Kaybolan canları geri getirmek mümkün değil elbet, ancak hayatta kalanların hayata devam edebilmeleri, yaraların bir an evvel sarılabilmesi için sigorta güvencesi büyük önem taşıyor.

Sigorta kapsamına, belediye sınırları içinde kalan meskenler giriyor. Köylerde yapılan binalar ile kamuya ait binalar, tamamı ticari ve sınai amaçlar için kullanılan yapılar kapsam dışında.

Ancak, son deprem de göstermiş bulunuyor ki, köylerdeki yapılaşmanın da hem denetim hem de sigorta kapsamına alınması gerekiyor. Bunun acilen bir yolu bulunmalı.

"Henüz kentleri düzene sokamadık ki, köylere el atılsın?" diyebilirsiniz. Doğru, ama mesafe alabilmek için bir yerden başlamak gerekiyor.

Türkiye'de Zorunlu Deprem Sigortası kapsamına giren konut sayısının takriben 13 milyon olduğu, ancak bunun yüzde 25'inin sigortalı olduğu belirtiliyor. DASK verilerine göre, 2009'da kesilen poliçe sayısı 3 milyon 436 bin.

Üretilen primse 322,6 milyon TL. Geri kalan dörtte üçlük kesim sigortasız.

Uygulamanın başladığı 2000 yılından bu yana, 266 depremde hasar gören toplam 10 bin 579 yapı için 19,9 milyon TL'lik hasar ödemesi yapılmış. Mesela, geçen yıl hasara konu 26 deprem, 2008'de de 44 deprem var. 2009'da 152, 2008 yılında ise 469 dosyaya hasar ödemesi yapılmış. Yani sigorta, sadece konutların yıkılması halinde değil, oluşabilecek diğer hasarlarda da tazminat ödemesi yapıyor.

Kesin bir rakam mevcut olmasa da, sahip olduğumuz bina stokunun büyük bölümü güvensiz. İşte o güvensiz binalar ve yeni deprem yönetmeliğine göre yapılanlarla birlikte toplam yapıların (köylerdeki hariç) dörtte üçü de sigortasız.

Gerçi, çürük bir binanın sigortalanması da pek şey değiştirmiyor. Sigorta, oluşan maddi hasarları karşılıyor sadece, giden canları geri getirmiyor. O yüzden önce altyapımızı kurup binaları sağlam yapmak ve tedbirimizi almak, sonrasını da yüce takdire bırakmaktan başka yol görünmüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bütçe, canlanmanın belgesi

Kadir Dikbaş 2010.03.19

Geçen yılın son çeyreğinde vergi gelirleri tahsilâtında görülen olumlu performans, bu yılın ilk iki ayında da devam etti. Bütçe verilerindeki bu düzelme, ekonomideki canlanmayı, toparlanmayı teyit ediyor.

2009 yılının Şubat ayında 7 milyar 393 milyon TL açık veren merkezi yönetim bütçesi, bu yılın aynı ayında yüzde 69,3 oranında azalışla 2 milyar 271 milyon TL açık verdi. Ocak-şubat dönemindeki açık da yüzde 47,9 küçülerek 10 milyar 359 milyon TL'den 5 milyar 392 milyon TL'ye indi.

Yılın ilk iki aylık döneminde en yüksek artış sağlanan vergi kalemleri yüzde 68,3 ile ithalde alınan KDV, yüzde 38,3 ile ÖTV ve yüzde 22,3 ile dahilde alınan KDV. Kurumlar Vergisi gelirindeki artış da yüzde 16,2 seviyesinde.

Bunun yanında iki vergi kaleminde düşüş söz konusu. Gelir Vergisi'nde yüzde 10,5, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nde de yüzde 18,7'lik azalma var.

Aylık olarak baktığımızda da, şubat ayında Gelir Vergisi'nde yüzde 18,3, dâhilde alınan Katma Değer Vergisi'nde yüzde 19,2 ve Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nde yüzde 19,3 düşüş görülüyor.

Maliye Bakanlığı'nın da açıkladığına göre, Gelir Vergisi ve dâhilde alınan Katma Değer Vergisi tahsilâtlarında şubat ayında görülen azalma esas olarak, bu vergi tahsilatlarının bir kısmının bir sonraki aya kaymasından kaynaklanıyor.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ndeki düşüş de, henüz piyasadaki kredi musluklarının yeterince açılmadığını, sigorta sektöründeki durgunluğun sürdüğünü gösteriyor.

Toplam bütçe gelirlerine baktığımızda da şubat ayında yüzde 8,7, ocak-şubat döneminde de yüzde 15,5 artış olduğu görülüyor. Gelirler tarafından gelen olumlu haberler, ekonomik canlanmanın somut bir göstergesi.

ÖTV ve harçlardaki artışın, diğer vergilerdeki artıştan daha yüksek olmasının sebebi bu alanda yapılmış olan vergi zamları. İthalattaki hızlı artış da ithalden alınan KDV'yi genel ortalamanın üzerinde büyüttmüş.

Bütçe açığındaki hızlı daralmanın bir sebebi gelirlerdeki artışsa, diğer sebebi de harcamalarda artış olmaması. Şubat ayında merkezi yönetim bütçe giderlerinde yüzde 13,6'lık gerileme söz konusu. Ocak-şubat döneminde ise sadece yüzde 0,7'lik artış var. Bu, "reel" anlamda azalma demek aslında.

En çarpıcı gelişme ise faiz harcamalarındaki düşüş. Şubatta yüzde 53,6, ocak-şubat döneminde de yüzde 21,8 gerileme söz konusu. Bütçe açığı daraldıkça, faiz giderlerinin daha da gerileyeceğini söyleyebiliriz.

Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak, bütçe açığı şubatta yüzde 69,3, ocak-şubat döneminde yüzde 47,9 oranında azalmış durumda. Faiz dışı fazla da yılın ilk iki ayında yüzde 60 artış kaydetmiş.

2009'da 52,2 milyar TL'lik bütçe açığı oluşmuştu. Kriz sebebiyle bu yıl da 50,2 milyar TL açık öngörüldü. Ancak görünen o ki; açık bu öngörünün çok altında kalacak. Çünkü yılın ilk iki ayında hedeflenen açığın sadece 5,4 milyarı, yani yüzde 10,7'si gerçekleşmiş bulunuyor.

Gelişmiş ekonomilerin, özellikle de Avrupa ülkelerinin borç ve bütçe sorunlarıyla boğuştuğu şu günlerde Türkiye ekonomisinin böyle bir performans sergiliyor olması çok önemli. Türkiye'nin "IMF ile anlaşmaya hayır" diyebilmesinin temelinde yatan da budur. Elbette, bütçe tek gösterge değil, ama bütçe dengeleri bozuk olan bir ekonominin diğer bütün göstergelerinin olumlu olması düşünülemez, olanların da fazla kıymeti yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin Yunanistan imtihanı

Kadir Dikbaş 2010.03.23

Pek çok kuruluş ve uzman bir süredir, gelişmiş ülkelere bütçe açıklarını ve kamu borçlarını azaltması uyarısında bulunuyor.

Dün de IMF Başkan Yardımcısı John Lipsky, Çin'den yaptığı uyarıda, sanayileşmiş ülkelerin, küresel krizdeki durgunluğu aşmak için şimdiye kadar teşvik paketleri uyguladıklarını, ancak yükselen kamu borçlarının, bu ülkelerin ekonomik büyümesini ve dolayısıyla toparlanmasını olumsuz etkileyebileceğini, bu yüzden kemer sıkmaya hazır olmaları gerektiğini söylemiş.

IMF'ye göre, G-7 ülkelerinin kamu borçları, Almanya ve Kanada hariç, 2014 yılında milli gelirlerinin yüzde 110'u seviyesine çıkacak.

Yüksek kamu borçları faiz oranlarını yükseltecek, o da büyümeyi olumsuz etkileyecek. Bu sebeptendir ki; gelişmiş ülkelerdeki işsizlik bir süre daha yüksek kalacak.

Sadece G-7 değil, diğer sanayileşmiş ülkelerin de işi zor. Özellikle de AB üyesi ülkelerin. Ve AB'de bir de topluluğun yüklediği sorumluluklar, yükler var.

Şu an en önemli yük Yunanistan. AB'nin lokomotif ekonomileri, Yunanistan'ın yıllar süren hesapsız harcamalarının bedelini ödemek ya da ödememek tercihi ile karşı karşıya. Kamu hesaplarında yaptığı oynamalarla Avro Bölgesi'ne girmeyi başaran Yunanistan'ın bu oyunu, küresel krizle gün yüzüne çıkmıştı.

Avro Bölgesi'ne dahil ülkelerin kamu borçlarının GSYH'nın yüzde 60'ını geçmemesi ve bütçe açıklarının da GSYH'nın yüzde 3'ünü aşmaması gerekiyor. Fakat Yunanistan'ın bu yıl yüzde 120'ye ulaşacağı tahmin edilen borçluluk oranı, AB limitini 2'ye katlıyor. Geçen yıl yüzde 12,7'ye yükselen bütçe açığı da AB sınırlarının 4 katı.

Yunanistan, uzun zamandır AB'nin kendisini kurtaracağından emin bir tavır sergiliyordu. Fakat kaynak ayıracabilecek ülkelerin başında gelen Almanya, Yunanistan'ı IMF'ye havale etme niyetinde. Almanya'ya, bazı üyeler de destek veriyor. Açıkçası, Avrupa'da pek çok ülke kendi derdine düşmüş, başkasının sorunlarını sırtlanmaya yanaşmıyor.

Yunanistan'ın içi de sıkıntılı. AB'den gelen tavsiye ve dayatmalar karşısında Yunanistan halkı ayakta. Eylemler, protestolar yayılıyor. Geçmişteki hesapsızlığın bedelini ödemek ağır geliyor. Ülkeden sermaye kaçıışı hızlandı. Yunan basınında çıkan haberlere göre, Yunan vatandaşlarının bankalardaki hesaplardan çekerek yurtdışına götürdüğü para tutarı 10 milyar Avro'yu buldu.

Perşembe günü AB liderleri bir araya gelecek. Zirve öncesi, liderler Yunanistan konusunda farklı açıklamalar yapıyor. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Yunanistan'ın borç meselesini kendi başına çözmesi gerektiğini savunurken, İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi, "AB, Avro bölgesindeki bir ülkeye yardım etmeyecekse, AB'nin var olması için de bir gerek yok." diyor. Almanya'yla birlikte bazı ülkeler Yunanistan'ın IMF'ye başvurusu alternatifine yakın dururken, İspanya ve Portekiz'in de aralarında bulunduğu diğer grup, Avro'nun ve Avro Bölgesi'nin itibarını zedeleyeceği gerekçesiyle IMF çözümüne karşı çıkıyor. Ayrıca IMF vasıtasıyla ABD'nin Avrupa'ya müdahale edebileceği endişesi hakim.

15 Mart'ta yapılan Avro bölgesi ekonomi ve maliye bakanları toplantısından Atina'nın beklediği bir kurtarma planı, paketi çıkmamıştı. Muhtemelen liderler zirvesinden de yardım paketi çıkmayacak.

AB'den umduğu mesajı alamayan Yunanistan, son günlerde, AB'siz ve IMF'siz bu krizi aşabileceği yönünde açıklamalar yapıyor. Bunu yapması zor ama alternatiflerden bir tanesi. Ya yalnız, ya IMF ile, ya da AB ile yapacak. Veya IMF ve AB'nin ortak desteğiyle.

Formül ne olursa olsun AB'deki tartışma bitmeyecek. Ve yakın zamanda Yunanistan'ın yanına Avro Bölgesi ülkelerden İspanya ve Portekiz de katılabilir.

Avrupa'da yaşanan ekonomik sıkıntılar, şöyle ya da böyle Türkiye'nin AB karşısında elini, konumunu güçlendiriyor. Ve görünen o ki, güçlendirmeye de devam edecek. Kendimize haksızlık etmeyelim. Şu an ekonomik göstergeler bakımından Avrupa'dan iyi durumdayız. Keşke, başta demokrasimiz olmak üzere diğer standartlarımız da bu kadar iyi olsaydı. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anne sütü mü, mama mı?

Kadir Dikbaş 2010.03.30

Anne sütü çocuğun beslenmesi, bağışıklık sistemi ve beyin gelişimi için hayati önem taşıyor. Bugüne kadar onun yerini tutacak bir besin kaynağı keşfedilememiş. Keşfedilmesi de bugün için mümkün görünmüyor.

Anne sütünün benzerini yapma, onun yerini tutacak bir gıda bulma gayretleri bugünkü mama markalarını doğurmuş. Piyasada çok sayıda mama veya ilave bebek gıda markası bulunuyor. Hepsinin temel hedefi, aslında anne sütünü taklit. Taklit ne kadar iyi ise bebeğe o kadar faydalı.

Türkiye mama piyasasının lideri konumundaki Milupa ile Bebelac markalarını bünyesinde bulunduran Danone Group'un Hollanda'da Amsterdam yakınlarında araştırma ve geliştirme merkezi var. Kuruluş gayesi, bebek ve yaşlı hastalar için yeni mamalar geliştirmek, daha iyisini bulmak. Geliştirilen yeni mamaların prototiplerini üreten minik bir fabrika da bulunuyor burada. Bu fabrikada, bazı hastalar için sipariş üzerine birkaç kutuluk özel tıbbî mama üretildiğini de öğreniyoruz. Merkezde 200 kişi çalışıyor.

Danone Group, bebek beslenme ürünlerinde dünyada ikinci, medikal beslenme ürünlerinde de üçüncü sırada. Son yıllarda Asya ve Avrupa'da gözüne kestirdiği pek çok markayı satın alarak bünyesine katmış. Şirket, Türkiye pazarına da Numil Gıda'yı satın alarak girmiş. Numil Gıda'nın iki markası var: Milupa ve Bebelac.

Numil Gıda, bu iki marka ile sektörde yüzde 68 pazar payına sahip. 2009'da 180 milyon Avro cirosu bulunan sektörün ikinci önemli oyuncusu ise Hero ile Türkiye'de üretim yapan Ülker Grubu.

Danone'nin Türkiye'de mama üretimi yok. Ürünler Avrupa'dan ithal ediliyor. Sadece bebekler için meyve suyu üretimini Türkiye'de yapıyor. Ancak onun da hammaddesi, yani meyveleri yurtdışından geliyor. Numil Gıda Genel Müdürü Gamze Emre, Türkiye'de kendi standartlarına uygun olarak elmadan başka 'organik' meyve bulamadıklarını söylüyor.

Amsterdam'daki merkezde, mamanın ana hammaddesinin inek sütü olduğunu öğreniyoruz. Ancak bunun içindeki bazı moleküller alınıyor. Sebep, inek sütünün bebekler için oldukça ağır bir süt olması. Elde edilen sıvı, anne sütünde olup inek sütünde bulunmayan bazı moleküllerle takviye ediliyor. Merkez uzmanları, bunların tabiattan temin edildiğini belirtiyor. Anne sütündeki molekül ve bileşenlerin tamamının temin edilmesi ise bugün için mümkün değil. Ayrıca anne sütü henüz bütünüyle çözümlenebilmiş de değil.

Aynı zamanda doktor olan Milupa'nın Medikal Pazarlama Direktörü Yalım Üner, mama sektöründe yapılan işin "anne sütünü taklit etmek" olduğunu söylüyor ve "En başarılı mama, anne sütüne en yakın taklittir." diyor.

Dünya Sağlık Örgütü, bebeğin doğumdan itibaren 6 aylık olana kadar sadece anne sütü ile beslenmesini, su dahil herhangi bir ek gıda verilmemesini, sonrasında ise ek gıda verilebileceğini ancak 2 yaşına kadar anne sütüne devam edilmesini tavsiye ediyor. Örgüte göre, bu süreçte bebeğe her gün en az 500 ml anne sütü vermek gerekiyor. Sağlık Bakanlığı da, "Anne sütü ile emzirme ne kadar uzun ise anne sütünün bebek ve anne için faydaları da o kadar fazla olur ve o kadar uzun sürer." diyor.

Mama ise anne sütüne alternatif değil, onunla birlikte verilen ek bir besin. Mama şirketleri bile 'önce anne sütü, sonra mama' diyor. Dr. Yalım Üner'e göre, "Nasıl olsa mama veriyorum, o zaman anne sütünü kesebilirim" anlayışı çok yanlış.

Uzmanların kesin kanaatine göre, bebeğin beslenmesinde anne sütü şart. Bunun alternatifi yok. Bebeğin anne sütünün yanında almaya başladığı gıdaların da anne sütüne yakın gıdalar, doğru mamalar olması gerekiyor. Bebeklere henüz anne sütü ve mama alması gereken çağda, kaldıramayacağı gıdalar vermek, yetişkin yemekleri ve özellikle gazlı içeceklerle tanıştırmak son derece riskli.

Çocuklarımızın sağlığı, gelişimi ve geleceği ilk günden itibaren aldıkları gıdalarla yakından alakalı.
k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyümede Avrupa lideriyiz

Küresel kriz sebebiyle 2008'in son çeyreğinde başlayan ekonomideki küçülme, dört çeyrek boyunca devam etti. Ve nihayet 2009'un son çeyreğinde sona erdi, GSYH yüzde 6,0'lık büyüme kaydetti. Beklentilerin üzerinde gerçekleşen bu rakam, küçülmenin ve durgunluğun resmen bittiğinin ilanı.

Peki son çeyrekte sağlanan büyümenin kaynağı ne?

GSYH hesabının 'arz' cephesine baktığımızda en çarpıcı noktanın, imalat sanayiindeki gelişme olduğunu görüyoruz. 2008 üçüncü çeyreğinde başlayan imalat sanayiindeki küçülme sona ermiş ve yüzde 12,8 gibi yüksek oranlı bir gelişme kaydedilmiş. Ticaretle de yüzde 10,3'lük büyüme var. 'Tarım' ve 'mali kuruluşlar' artıda devam ediyor, inşaat ise hâlâ eksiye.

İşin 'talep' tarafında ise en hızlı büyüme yüzde 17,9'la kamu tüketiminde. Bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de durgunluğu aşmak için kamunun yaptığı harcamalar göze çarpıyor yani. Kamu tüketiminin 2009 toplamındaki büyümesi yüzde 7,8 seviyesinde.

Bunun yanında, kriz sebebiyle hızla gerileyen özel sektör tüketimi de 2009 son çeyreğinde harekete geçmiş. Bu dönemde yüzde 4,7 büyüyerek GSYH büyümesine önemli bir katkı yapmış.

'Özel yatırım-makine teçhizat' kalemindeki 6 çeyrek boyunca aralıksız devam eden küçülme 2009'un son çeyreğinde de sürmüştü ama oran sadece yüzde - 0,1. Yani yatırımlardaki küçülme de durma noktasına gelmiş. Muhtemelen bu yılın ilk çeyreğinde artıyı görebileceğiz.

'Kamu yatırımı-makine teçhizat'ta ise, yüzde 19,6'lık gerileme dikkati çekiyor. Krizin ilk dönemlerinde, durgunluğun aşılması için artırılan kamu yatırımlarındaki ivme devam etmiyor. Frene basılmış ve son üç çeyrekte negatif durum söz konusu.

Acaba dünya ile kıyasladığımızda durum ne? Batı ekonomileriyle, gelişmiş ve gelişmekte olan diğer pek çok ekonomi ile karşılaştırdığımızda Türkiye'nin çok iyi durumda olduğunu görüyoruz.

Önce Avrupa'ya bakalım. 27 üyeli Avrupa Birliği, 2008'in son çeyreğinden bu yana (2009 son çeyreği dahil olmak üzere) negatif büyüme kaydediyor. Yani küçülüyor. Tablodan da görüleceği üzere bazı ülkelerdeki küçülme oranları çift haneli devam ediyor. Birlik içinde 2009 son çeyreğinde pozitif büyüme kaydeden tek ülke Polonya. Oran yüzde 2,8. Avrupa genelinde ondan başka bir de Türkiye var. Ve Türkiye, yüzde 6,0'lık büyüme oranıyla Avrupa lideri.

ABD'de ise durum bizde olduğu gibi 2009'un son çeyreğinde pozitif döndü. Ama oran sadece ve sadece yüzde 0,1. Oradaki küçülme de bizdeki gibi 2008 son çeyreğinden beri sürüyordu.

Japonya'da bizden bir çeyrek önce, 2008'in üçüncü çeyreğinde başlayan küçülme, 2009 dördüncü çeyreğinde yüzde -0,9'a düşmüştü ama henüz sona ermemiş.

Özetlersek, küçülme dönemini kapatmış olan Türkiye, büyüme sayfasını yüzde 6,0 gibi yüksek bir oranla açmış bulunuyor. Bu sayededir ki, 2009 yılındaki küçülme oranı da yüzde 4,7'de kaldı. Bu, dünya geneline baktığımızda son derece olumlu bir tablo. Türkiye, Avrupa'nın en erken ve en hızlı toparlanan ekonomisi şu an.

Önceki gün açıklanan veriler sonrasında yıl sonu büyüme tahminleri de yükselmeye başladı. Artık 2010 sonu için yüzde 5'in üzeri bir büyüme konuşuluyor. Eğer toparlanmayı ve hızlı büyümeyi, ithalat ağırlıklı değil üretim, ihracat ve istihdam odaklı formüllerle güçlendirebilirsek, AB ile aramızdaki gelir farkını daha hızlı ve daha sağlıklı bir şekilde kapatabiliriz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Metalik enflasyon

Kadir Dikbaş 2010.04.06

Dün açıklanan enflasyon verilerinde, sanayi sektörleri içinde yer alan bir kalemin yükselişi dikkati çekiyor: Ana metal sanayii. Bu kategorideki fiyat artışı mart ayında yüzde 9,73 olarak gerçekleşmiş.

Yıllık artış ise yüzde 16,5. Oysa sanayideki ortalama fiyat artışı aylık bazda yüzde 1,76, yıllık bazda da sadece 5,69 seviyesinde.

Bu yükselişin kaynağı, dünyadaki gelişmelerle doğrudan alakalı. Artan emtia fiyatları Türkiye'yi de etkiliyor.

Hatırlanacağı gibi, 2008 sonunda patlak veren küresel kriz sebebiyle, başta enerji ve ana metal ürünleri olmak üzere dünya emtia fiyatlarında büyük düşüşler yaşanmıştı. Ekonomilerin durgunluğa sürüklenmesi, ayrıca yatırım fonlarının paniğe kapılıp emtiaya yaptığı yatırımlardan uzaklaşması, petrolden bakıra kadar sanayide kullanılan pek çok girdinin fiyatını aşağı çekmişti.

Fakat gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı toparlanma ve üretimin yeniden canlanması, sanayinin hammadde talebini artırdı. Ayrıca fonlar da bazı emtiaları yeniden portföyüne almaya başladı. Bu durum fiyat artışlarını tetikledi.

İşte bu yüzden ki, ana metal sanayiinde sadece bir ay içinde yüzde 10'a yakın bir enflasyon rakamı görebiliyoruz.

Burada şunu hemen belirtelim, bu fiyat artışı son aya mahsus değil, bir yıldır devam ediyor. Metal fiyatları dip seviyeleri gördükten sonra yavaş yavaş yükselişe geçti.

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) verilerine göre, 2007'de 7 bin doları aştıktan sonra krizle birlikte 2009 başında 3.400 dolar seviyelerine gerileyen bakır, bu yılın başında 7 bin sınırını tekrar geçti. Alüminyumda, sacda, nikel, çinko ve kurşunda da çarpıcı bir yükseliş söz konusu. Sadece demir cevheri fiyatları eski yüksek seviyesinin uzağında görünüyor.

Tablodan da görüleceği üzere, genel anlamda metal fiyatları krizde uğradığı kaybın önemli bir miktarını geri kazanmış bulunuyor. 2005=100 olan endeks, 2007'nin ilk yarısı ile 2008 Mart ayında 200'ün üzerini görmüş. 2008 Mart ayında gördüğü 201,1'lik seviyenin ardından ABD'de baş gösteren sıkıntılar ve eylül ayında patlayan kriz sebebiyle hızla düşüşe geçmiş. Gördüğü en düşük seviye 2009 Şubat ayındaki 93,7 noktası. O tarihte ortalama metal fiyatları, 2005 seviyesinin de altını gördü.

Ancak Mart 2009'dan sonra kademeli olarak yükseliş başladı. O günden bu yana da gördüğü en yüksek seviye ocak ayındaki 154,7 noktası. Rakam şubatta bir miktar geri gelmiş ama görünen o ki, yükseliş yavaş ya da hızlı devam edecek.

Şubat ayı itibarıyla endeksteki değişim oranı, son bir yıl için yüzde 55,8. Yani metal fiyatlarındaki ortalama artış yüzde 55,8. Aynı dönemde enerji (petrol, doğalgaz ve kömür) fiyatlarındaki değişim de yüzde 56,0.

Bu, sanayi üretiminde maliyet artışı, sanayicinin zorlanması demek. Enflasyona da olumsuz katkı söz konusu. Eğer, bundan önceki dönemde olduğu gibi döviz kurları aşağı gelip dünya emtia fiyatlarındaki artışın etkisini azaltmazsa, artışların enflasyona yansması yüksek olabilir. Kurlardaki düşüşün de, başka mahzurları var ama o konuya ayrıca bakmak gerekiyor.

Küresel krizin emtia fiyatlarına yaptığı baskı azaldıkça, enflasyon riski artıyor. Talep kaynaklı artışları anlamak mümkün ancak yatırım fonlarının geçmişte sergiledikleri davranışları tekrar etmeye başlaması, dünyanın krizden pek bir ders çıkarmadığını gösteriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karbon elyaf devri

Kadir Dikbaş 2010.04.16

Sanayimizin yıllardır aşamadığı genel sorun, katma değeri düşük, geçmiş teknolojilerle üretim yapmak.

Oysa Türkiye'nin, katma değeri yüksek ürünlere ihtiyacı var. İşsizlik sorununun çözümü, fakirliğin son bulması ve dünya ekonomisinde hak ettiği yeri alabilmesi için.

Ar-Ge olmadan katma değeri yüksek ürünlere sahip olmak mümkün değil. Ne yazık ki, Türkiye ve Türk sanayicisi Ar-Ge ile yakın zamanda tanıştı. Ve olumlu gelişmeler var. Bazı kuruluşların kendilerinin geliştirdiği teknolojileri, ürünleri görmeye başladık. Ama sayıları çok az.

Ar-Ge çalışmaları, özellikle son beş yıldır kamu tarafından da gerçek anlamda teşvik görmeye başladı. Bu noktada TÜBİTAK'a ayrılan kaynak ve verilen görev önemli bir kapı araladı. Evet, TÜBİTAK'ın hibe destekleri için ilk zamanlarda sanayiden çok az proje geldi. Öyle ki, "Devlet kaynak ayırdı, sanayiciden tık yok" eleştirileri yapıldı. Fakat son üç yılki gelişme dikkat çekici. Kriz yılı 2008'de 239 milyon TL, 2009'da da 412 milyon TL'lik destek söz konusu.

"Karbon elyaf" da katma değeri çok yüksek ve stratejik ürünlerden biri. Genel anlamda sanayide, havacılık, uzay, savunma ve spor malzemelerinin üretiminde kullanılıyor. Özelde ise uçak gövdesi ve tank namlusundan rüzgâr türbini kanatlarına, uzun ömürlü ve depreme dayanıklı bina yapımından güvenli otomobil üretimine kadar çok geniş kullanım alanı var. Çelikten 5 kat daha hafif ama ondan 3 kat daha dayanıklı. Molekül yapısı bal peteği biçiminde, parçacıklar birbirini bırakmıyor. Saç telinden 10 kat daha ince bir ip yapabiliyorsunuz. Fiyatı ise çelikten çok pahalı. Dünyada 7 ülkede sadece 9 şirket üretebiliyor. 1980'den beri de sektöre giren olmamış.

Onu üretebilmek için petro-kimya tesislerinde üretilmiş hammaddeye ve o hammaddenin işlendiği akrilik yatırıma ihtiyaç var. Yani akrilik üretme bilgisine, teknolojisine sahip olmadan karbon elyaf üretmeniz mümkün değil.

Türkiye, 1971 yılından beri akrilik üretiyor ama karbon elyaf üretmiyor/üretemiyordu. Türkiye'nin ve dünyanın en büyük akrilik üreticisi, Yalova'da kurulu bulunan Aksa Akrilik Kimya Sanayi AŞ. Akkök Şirketler Grubu bünyesinde bulunan şirket, dünya akrilik pazarında yüzde 12,5 paya sahip.

Hükümet, 2006 yılında harekete geçmiş, Türkiye'de karbon elyaf üretim imkânlarının araştırılması için bir çalışma grubu oluşturulmuştu. Başkanlığını TÜBİTAK'ın yaptığı ve aralarında İTÜ, Marmara Üniversitesi, Barış Elektrik ve TAI'nın yanı sıra Aksa Akrilik'in de bulunduğu çalışma grubu, hazırladığı etüt raporunu 2006 sonunda tamamlamış.

Aksa, 2006'da başladığı çalışmalarına 2009'da son noktayı koymuş ve dünya karbon elyaf üreticileri arasına katılmış. Başlangıç kapasitesi 1.500 ton/yıl. Bu, dünya üretiminin yüzde 3,75'i demek. Şirket, Aksaca markasıyla pazarladığı yeni ürününü geçtiğimiz salı günü Paris'te, "JEC 2010 Kompozit Fuarı"nda görücüye çıkardı. Bu fuar, kompozit malzeme ve teknolojileri konusunda dünyanın en büyük fuarı.

"Krizde yatırımları durdurmadık. Karbon elyaf için 85 milyon dolar yatırdık." diyen Akkök Şirketler Grubu İcra Kurulu Başkanı M. Ali Berkman, bir dünya markası olan Aksa'nın akrilik elyaf sektöründe ulaştığı lider konumu Aksaca'da da yakalamayı hedeflediklerini söyledi.

Söz konusu proje için 30 mühendis ve kimyager çalışmış, ikisi yabancı biri yerli üç danışmandan destek alınmış. TÜBİTAK, projenin Ar-Ge kısmı için "İleri Malzeme Teknolojisi" kapsamında destek vermiş. Şirket yetkililerinin verdiği bilgiye göre, alınan tutar 11 milyon dolar. Aksa Genel Müdürü Mustafa Yılmaz, "TÜBİTAK bizi layıkıyla destekledi ve en iyi proje seçti." diyor.

2009 itibarıyla dünyada 40 bin ton, Türkiye'de ise 50-70 ton tüketim söz konusu. Fakat tüketimin hızla artması bekleniyor. Genel Müdür Yılmaz, "Sahip olduğumuz 308 bin tonluk akrilik kapasitesinin tamamını karbon elyaf üretimine yönlendirirsek 70 bin tonluk üretime ulaşabiliriz." açıklamasını yapıyor. Şirket, şu an "kompozit" sektöründe, basınçlı depolama tankları, rüzgar enerji santrali kanatları, yapı güçlendirme ve taşıma araçları gibi uygulamalarda en iyi tedarikçi olmaya odaklanmış.

Karbon elyaf üretimi sayesinde, Türkiye'de katma değeri yüksek yeni bir sektörün doğması bekleniyor. Ayrıca, Türk savunma sanayiinin ihtiyacını karşılamak da mümkün olacak. Bu, Türk sanayii için önemli bir aşama.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beyaz eşya ve otomotivde hareket

Kadir Dikbaş 2010.04.23

Sanayi üretimindeki artış, ekonomik büyümeye yönelik olarak olumlu mesajlar vermişti. Ardından açıklanan bütçe rakamları da vergi gelirlerindeki büyümeye işaret ediyor. Özellikle KDV ve ÖTV tahsilatındaki artış ticaretteki canlanmayı, talepteki hareketi gösteriyor.

Ekonomideki gidişatın yönünü görebilmek için imalat sanayiindeki gelişmelere dikkatle bakmak gerekiyor. Özellikle otomotiv ve beyaz eşya sektöründeki üretim ve satışlar, temel birtakım iyileşmelerin ya da kötüleşmelerin habercisi olabiliyor.

Son verilere göre, her iki sektörde de yüksek oranlı bir kıpırdanma göze çarpıyor. Üretim ve satışlar artıyor.

Türkiye Beyaz Eşya Sanayicileri Derneği'nin (TÜRKBESED) son verilerine göre, Ocak-Şubat 2010 döneminde buzdolabı, derin dondurucu, çamaşır makinesi, kurutucu, bulaşık makinesi ve fırından oluşan 6 ana ürün grubunda toplam üretim 2 milyon 634 bin, ihracat 1 milyon 762 bin adede çıkmış. İthalat ise 84 bin 143. Üretim artışı yüzde 40,8, ihracat artışı yüzde 28,9.

Bu sektörde en fazla üretim adedine sahip buzdolabındaki üretim artışı, yüzde 30,4. İhracattaki gelişme ise yüzde 29,2. Bununla birlikte ithalat aşağı yukarı yerinde saymış. Çamaşır makinesi ve fırındaki üretim artışı da yüzde 50'nin üzerinde.

Türkiye, çıkardığı dünya markalarıyla beyaz eşya üretiminde söz sahibi bir ülke artık. Rakamlar ortada. İhracat yapılan bölgeler içinde gelişmiş ekonomiler önemli paya sahip. 30 yıldır, Almanya'nın sanayi kenti Köln'de gerçekleştirilen uluslararası beyaz eşya fuarı "Domotechnica Components"ın bile bundan böyle Türkiye'de gerçekleştirilecek olması sektörün aldığı mesafeyi gösteren önemli bir gelişme. Fuar, dün 14 ülkeden 85'i yabancı 160 beyaz eşya ve beyaz eşya yan sanayi üreticisinin katılımıyla İstanbul'da açıldı.

Otomobil üretiminde ise yılın ilk üç ayına ait verilere sahibiz. Otomotiv Sanayicileri Derneği (OSD) ve Otomotiv Distribütörleri Derneği (ODD) verilerine göre, 2009'un ilk çeyreğinde 91.155 otomobil üretilmişken sayı bu yılın aynı döneminde 148.930'a yükselmiş. Artış yüzde 63,4. Aynı şekilde ihracatta da artış söz konusu. Oran yüzde 52,9. İthalat yüzde 2,8, yurtiçi toplam satış rakamı da yüzde 1,6 düşmüş. Ancak talepteki düşüş daha çok ithal otomobile olan talepteki düşüşten kaynaklanıyor. Aslında yerli otomobil satışı 2010'un ilk çeyreğinde yüzde 1,2 artarken ithal araç satışı yüzde 2,8 daralmış.

Burada bir noktayı da hatırlamakta fayda var. Geçen yılki beyaz eşya ve otomobil satışlarının seyrini değiştiren vergi indirimleri, yılın ilk üç ayından sonra hayata geçmişti. Dolayısıyla 2009'a ait veriler, henüz teşvik uygulamalarının yürürlüğe girmediği dönemin etkilerini yansıtıyor.

Beyaz eşya sektörü otomotive nazaran katma değer üretimi ve yerli katkı açısından iyi bir noktaya gelmiş bulunuyor. Dileğimiz, benzer bir durumun yakın gelecekte otomotiv sektörü için de geçerli olması.

Bu iki sektörün de daha ileri ve yüksek hacimde üretim yapması, dış pazarların toparlanması ve yeni pazarların keşfiyle yakından ilgili. Eğer mevcut pazarlardaki toparlanma hızlanır, yeni pazarlara girişler de söz konusu olursa daha iyi verilerle karşılaşabiliriz. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Et fiyatları

Kadir Dikbaş 2010.04.27

Kırmızı et fiyatları altın çağını yaşıyor. Yapılan haberlere göre, Türkiye artık dünyanın en pahalı etinin satıldığı ülke konumunda. Et ve et ürünleri son yıllarda en fazla zam gören ürünler arasında.

Et ve Balık Kurumu'nun (EBK) web sitesindeki dünkü perakende fiyatlarına göre, bir kilo "kuzu kol" 23 TL, "kuzu pırzola" 29 TL. "Dana kıyma" 19,5, "dana kuşbaşı" da 22,5 TL'den satılıyordu. Piyasa fiyatları ise bu fiyatların üzerinde.

Kırmızı et, sıradan bir gıda maddesi değil. Zengin protein içeren, toplum sağlığını yakından ilgilendiren en temel gıdalardan biri. O yüzden, et sorunu sadece bir gıda sorunu olarak değil bir nesil sorunu olarak da ele alınıyor çoğu zaman.

Peki et neden bu kadar pahalı?

Bu konuda iki önemli iddia öne çıkıyor. Birincisi, hayvancılıkla ilgili yapısal sorunlar. İkincisi ise birilerinin piyasayla oynaması ve spekülasyon hareketleri.

Gelişmeler üzerine dün EBK'ya canlı hayvan ve et ithalatı yapma izni verildi. Dış Ticaret'ten sorumlu Devlet Bakanı Zafer Çağlayan, bu karardan maksadın son günlerde meydana gelen spekülasyon fiyat artışlarını dengelemek olduğunu açıkladı. "Amacımız, aradaki spekülasyonların zararlı etkilerini bertaraf etmek." diyen Tarım ve Köyleri Bakanı Mehdi Eker de, üreticiye zarar vermeyeceklerini söyledi.

Henüz ithalat iznine ilişkin karar duyurulmazdan önce de Rekabet Kurumu'nun açıklamaları vardı. Rekabet Kurumu Başkanı Prof. Dr. Nurettin Kaldırım, et fiyatlarındaki artışla ilgili olarak, "Bir ön araştırma yaptık ama, ön araştırmamızda vardığımız sonuç, yapısal unsurların daha önemli, daha belirleyici olduğu ve fakat örgütlü, kartel dediğimiz türden rekabet ihlali tespiti yapmaya imkân verecek bir tablonun bulunmadığı şeklinde." diyordu. Yani Kurum, rekabet soruşturması gerektirecek örgütlü bir çalışmanın varlığına, bir suç unsuruna rastlamamış.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Başkanı Şemsi Bayraktar, sektörde arz ve talep dengesinin bozulduğuna, hayvan sayısının azaldığına dikkat çekiyor. TZOB, yerli üreticiye zarar vereceği gerekçesiyle ithalata da karşı.

TÜİK, 2009 yılı hayvan sayısı verilerini 18 Mayıs'ta açıklayacak. Eldeki 2008 verilerine göreyse, hayvan sayısının son 20 yıldır düzenli bir şekilde düştüğünü görüyoruz. Buna göre, "kültür-sığır" sayısı 1991'de 1,25 milyon iken 2008'de 3,55 milyona çıkmış. "Melez sığır" sayısı 4,03 milyondan 4,45 milyona yükselmiş. Ama "yerli sığır" sayısıysa 6,68 milyondan 2,85 milyona düşmüş. Toplamda baktığımızda sığır varlığında önemli bir azalma göze çarpıyor.

Küçükbaş hayvanda da daha büyük kayıp söz konusu. 1991'de 39,59 milyonluk yerli koyun nüfusu kan kaybede kaybede 2008'de 22,95'e kadar gerilemiş. Sadece merinos koyunu 841 binden 1 milyon 18 bine çıkmış. Keçide de aynı manzara gözümüze çarpıyor. 1991'de 9,59 milyonluk kıl keçisi varken, 2008'de sayı 5,43 milyona düşmüş. Tiftik keçisinin yok olmasına ise az kalmış. 1 milyon 184 binden 158 bine inmiş sayıları.

Türkiye'nin nüfusu artıyor, et tüketimi artıyor ama hayvan sayısı azalıyor. Hem sığır hem koyun ve keçi sayısı düşüyor. Ama küçükbaş varlığındaki azalış daha dramatik.

Et fiyatlarında spekülasyon hareketleri inkâr edemeyiz ama işin temelinde hayvan sayısındaki azalışın yattığını da belirtmemiz gerekiyor. Arz-talep dengesi bozulduğu an fiyatları kontrol etmeniz mümkün olmaz. İthalatla yapılan acil müdahale, aslında işin arz tarafındaki sıkıntıyı ortaya koyuyor. Eğer içeride yeterli hayvan sayısı olup arzı artırma imkânı bulunsaydı ithalata gerek kalmazdı.

Muhtemelen ithalat izni kırmızı et ve et ürünlerinin fiyatlarını aşağı çekecek. Görünen o ki, bu yöndeki söylentiler bile birkaç gündür kesime gönderilen hayvan sayısında artışa yol açmış.

Umarız ithalat kısa vadeli bir çare olarak kalır, orta ve uzun vadeli çözüme dönüşmez. Evet, cari işlemler fazlanız varsa, harcanacak döviziniz bolsa belki bir alternatif olarak tercih edilebilir ama bizim böyle bir lüksümüz yok. Ne yapıp edip hayvan varlığımızı korumak ve artırmak mecburiyetindeyiz. Bunu yapacak potansiyele sahip bir ülkeyiz. Yeter ki, tarım ve hayvancılık herkesin nazarında hak ettiği itibarı görsün. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toparlanma ne kadar hızlı?

Kadir Dikbaş 2010.04.30

Ekonomide başlayan canlılığı, sanayi üretiminden vergi gelirlerindeki artışa kadar pek çok gösterge doğrulamakta. Peki canlanma var ama boyutları ne kadar?

Reel kesim güven endeksi, 118,8'lik seviyeyle kriz öncesinin üzerinde görünüyor. Kurulan şirket sayısında artış var, ticari araç satışları artıyor. Sanayi üretim endeksi geçen yılın ilk aylarına göre daha iyi bir seviyede. Ocakta 88,5, şubatta da 84,6 olan endeks, bu yıl aynı aylarda sırasıyla 99,3 ve 99,9.

Kapasite kullanım oranı da mart ayında geçen yılın aynı ayına göre 11,9 puan daha yüksek: Yüzde 72,2. Son 18 ayın en yüksek seviyesi bu.

Bütün veriler aslında güçlü bir toparlanmaya işaret ediyor. İşsizlikteki artışın durması, azalışın başlaması da bu gelişmelerin bir neticesi.

Bütün bunların yanında bir de enerji tüketimine ilişkin veriler var dikkati çeken. Özellikle hem sanayi, hem hizmet sektöründeki gelişmeyi yansıtan elektrik tüketiminde ciddi bir artışın olduğu görülüyor.

Hatırlanacağı gibi kriz sebebiyle ekonomik faaliyetlerde görülen daralma, elektrik tüketimini önemli oranda azaltmış, 2009 Eylül ayına kadar elektrik tüketiminde küçülme yaşanmıştı. 2009 yılındaki toplam daralma da yüzde -2,4 olmuştu.

Krizden önceki dönem olan 2008'in Ocak ayında 17.948 milyon kWh olan tüketim, şubat ayında 16.504, mart ayında da 16.245 milyon kWh seviyesindeydi. Şimdiki manzara bundan çok farklı değil, hatta mart ayı için daha iyi bir rakam söz konusu. Tüketim, 2010 Ocak ayında 17.350, şubatta 15.763, martta da 17.028 milyon kWh. Mart ayındaki yüzde 6,7'lik tüketim artışı son yılların en yüksek artış oranı.

Bütün göstergeler şunu gösteriyor ki, birkaç yıl süreceği tahmin edilen "kriz kayıplarının yeniden kazanılması" süreci, daha kısa sürecek. Bazı alanlarda kayıplar şimdiden telafi edilmiş durumda, bazılarında ise biraz daha zamana ihtiyaç var.

Bununla birlikte, Avrupa'daki toparlanma ve büyüme süreci oldukça yavaş ve bir o kadar da sancılı. Yunanistan'da ve diğer bazı Avro ülkelerinde baş gösteren borç ve bütçe krizi yeni bir korku yaşıyor dünyaya.

Avrupa'daki borç krizinin ağırlaştığı, bütçe açığı sorununun derinleştiği şu günlerde Türkiye'nin gündeminde büyüme ve toparlanmanın olması, son derece olumlu bir durum ancak şurasını da akıldan çıkarmamakta fayda var. Eğer Avrupa'daki bu kriz Avrupa Birliği geneline yayılacak olursa, Türkiye de bu rüzgârın etkisi altında kalabilir. Elbette, benzer bir borç ve bütçe krizi yaşamamız söz konusu değil ama bu bölgede görülecek sıkıntının bir şekilde bizi etkileyeceği akıldan çıkarılmamalı. Unutmayalım, Avrupa burnumuzun dibinde ve halen ihracatımızın yarısını gerçekleştirdiğimiz önemli bir pazar.

Son birkaç gündür dünya tahvil ve hisse senedi piyasalarında görülen sarsıntı ve tedirginliğin emtia fiyatlarında bile düşüşe yol açması, sıkıntının ciddiyetini gösteriyor. Tedbirli olmakta fayda var. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa ısınıyor

Uzun süredir tartışılan IMF ve AB'nin Yunanistan'a yardımı, nihayet geçtiğimiz pazar günü netleşti ve AB ülkeleri Yunanistan'a yardım konusunda anlaştı. Buna göre, Yunanistan IMF ve AB'den 110 milyar Avro alacak. Bunun 30 milyarını IMF, 80 milyarını da Avro kullanan ülkeler verecek. Bu ülkeler arasında başı 22,4 milyar Avro'yla Almanya çekiyor. İkinci sırada da 16,8 milyarla Fransa var.

Bu gelişmenin ardından, teorik olarak Yunanistan'ın borçlanma maliyetlerinin düşmesi, Avro'daki düşüşün durması ve güçlenmeye başlaması beklenir. Ancak böyle olmadı. Olay sanıldığından da derin görünüyor. Ve bunun yanında Yunanistan'ın "kemer sıkma" tedbirlerini uygulayıp uygulayamayacağı konusunda tereddütler var. Nitekim, önceki günkü eylemlerde Yunan halkının "acı reçete"ye cevabı çok sert, yakıcı ve kanlı oldu.

İkinci olarak da, borç krizinin başta İspanya ve Portekiz olmak üzere başka ülkelere de yayılma ihtimali söz konusu. Bu iki ülkenin kredi notları geçen hafta düşürülmüştü, önümüzdeki günlerde daha düşük notların açıklanması muhtemel. Avrupalı yetkililer, bu notlara itibar edilmemesi ve bu kredi derecelendirme kuruluşlarının faaliyetlerinin sorgulanması gerektiği yönünde açıklamalar yapsa da değişen bir şey yok.

Pek çok yetkili ve uzmanın yanında IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn da, Yunanistan'daki borç krizinin Avrupa'nın geri kalanına yayılma riski bulunduğunu açıkladı.

Güvenin bir türlü sağlanamaması ve yaygın kuşku, Avro'nun değerini aşağı çekmeye devam ediyor. Avro-dolar paritesi, dün 1,28'in de altına indi. Son 14 ayın en düşük seviyesinde şu an. Borsalarda satışlar sürüyor, faizler yükseliyor.

Gelişmeler kısmen de olsa Türkiye'yi de etkiliyor. Borsa'da satışlar, dolarda yükseliş, Avro'da ise düşüş yaşanıyor.

Görünen o ki, "yangın" sadece Atina ve Yunanistan'la sınırlı kalmayacak, Avrupa'yı da bir şekilde "ısıtacak". Hem veriler, hem de piyasalara hakim hava buna zemin hazırlıyor.

Avrupa Birliği Komisyonu'nun önceki gün açıklanan raporuna göre, Yunanistan ekonomisi bu yıl yüzde 3 oranında küçülecek. Komisyon'un Avro Bölgesi için öngördüğü tahmin ise öncekinden daha olumlu. Yıl başında öngördüğü yüzde 0,7'lik büyüme oranını yüzde 0,9'a çıkarmış.

Buna rağmen, gidişattan Komisyon da endişeli. Raporda, Avrupa ekonomisindeki belirsizliklerin devam ettiği, piyasalarda son günlerde yaşanan gerginliğin endişe verici olduğu belirtiliyor.

Türkiye'ye yönelik değerlendirmelerse olumlu. Bu yıl yüzde 4,7 büyüme oranıyla Avrupa'da en yüksek büyüme oranını kaydedecek ülke olduğuna dikkat çekiliyor. Komisyon'a göre Türkiye'deki işsizlik de gerileyecek.

Yunanistan'ı krize sürükleyen, acı ve ağır reçeteye mecbur bırakan borçlar ve yüksek bütçe açığı, çok konuşulan İspanya ve Portekiz'in de baş ağrısı. Aslında bu açıdan bakıldığında en kötü durumda olan ülke İngiltere. Bu ülke, bu yıl AB içinde en yüksek bütçe açığı vermesi beklenen ülke. Ancak borçlarını ödeyemeyeceğine dönük fazla bir endişe yok. En azından Yunanistan, İspanya ve Portekiz kadar değil.

Yunanistan örneği de bir kez daha gösterdi ki, AB karar mekanizmalarının yavaş işlemesi ve ortaya çıkan fikir ayrılıkları, tedbirlerde gecikmelere yol açıyor. Bu da önlenilecek sıkıntıları önlenemez hale getiriyor veya maliyeti artırıyor. Avrupa'daki toparlanmaya duyulan güvensizliğin arkasında yatan sebeplere bunu da ilave etmek gerekiyor.

Avro Bölgesi'nde suların bir süre daha bulanık olması kaçınılmaz. Muhtemelen güven sağlanıncaya kadar da Avro baskı altında kalmaya devam edecek. Güvenin tesisi içinse, Yunanistan'daki kemer sıkma tedbirlerinin ilk sonuçlarının alınması, diğer riskli ülkelerin sıkıntıyı aşabileceğine dair bazı somut gelişmelerin görülmesi şart. Bunlar olmadan tansiyonun düşmesini beklemek fazla iyimserlik olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF Avrupa'da

Kadir Dikbaş 2010.05.11

Yunanistan için açıklanan Avrupa Birliği (AB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) destekli 110 milyar Avro'luk kurtarma paketinin yetersiz kalması ve borç krizinin İspanya, Portekiz ve İrlanda başta olmak üzere başka ülkelere de yayılabileceği endişelerinin artması, ABD'nin de araya girmesiyle AB'yi harekete geçirdi.

AB ülkeleri, Yunanistan için açıklanan paketten ayrı olarak yine IMF'nin desteğinde 750 milyon Avro'luk yeni bir paket açılmasını kararlaştırdı. Bu arada, Avrupa Merkez Bankası'nın, Avro Bölgesi kamu ve özel sektör borç tahvillerini satın alacağı da açıklandı.

Dün yapılan açıklamaya göre, söz konusu pakete Avrupa Komisyonu 60 milyar Avro, Avro Bölgesi ülkeleri 440 milyar Avro ve IMF 250 milyar Avro katkıda bulunacak.

Üç yıllığına geçerli olacak mekanizma, birkaç hafta içinde hazır hale getirilecek. Ve yardım, AB ve IMF tarafından koordine edilecek. Yani IMF bizzat işin içinde olacak. Yardım programının aktif hale gelebilmesi için IMF'nin koyduğu şartlara benzer şartlar öne sürülecek.

Avrupa, Yunanistan'ın kurtuluşunu IMF'ye bırakıp bırakmamak konusunda çok tartışmıştı ama neticede en uygun formülün bu olacağına karar verdi. Birlik, aslında Avro Bölgesi'ne IMF'nin, dolayısıyla ABD'nin bir şekilde müdahil olmasını istemiyordu. Fakat sıkıntının derinliği karşısında Yunanistan'ı IMF'nin "acı reçete"siyle yüzleştirmek durumunda kaldı.

Diğer ülkelerde baş göstermesi muhtemel borç krizleri için de aynı yol izleniyor şimdi. IMF ve ABD de işin içinde. Bu durum, bir anlamda AB'nin gelişmeler karşısında çaresiz kaldığını da ortaya koyuyor.

Küresel krizin ilk günlerinde krizin merkezi ABD için "hasta adam" nitelemeleri yapılmıştı, şimdi aynı niteleme Avrupa için yapılıyor. Buradan hareketle bu işbirliğine "hastalar dayanışması" da denilebilir.

Kaynakları daha önce takviye edilen IMF, tarihinde ilk kez kredi musluklarını böylesine açmış bulunuyor. Ve yine ilk kez Avrupa'da bu kadar büyük ve etkin rol üstleniyor.

IMF tarafından önceki gün onaylanan Yunanistan'ın aldığı 30 milyar Avro'luk kredi (Yaklaşık 39 milyar \$) bugüne kadar "stand-by" anlaşması çerçevesinde açılan en büyük kredi. Yunanistan'la birlikte şu an 11 Avrupa ülkesi IMF reçetesine mahkum olmuş vaziyette. Amerika kıtasında 13, Asya'da 10 ve Afrika'da ise 33 ülke var Fon'un kontrolünde. Yani toplamda 67 ülke IMF ile yürütüyor ekonomisini.

Açıklanan son paket de, bazı Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu durumun ciddiyetini ortaya koyuyor aslında. Muhtemelen önümüzdeki dönemde IMF ile masaya oturacak başka Avrupa ülkeleri de olacak.

Belki bazıları az bazıları fazla olacak ama genel itibariyle bütün Avrupa'da bir "kemer sıkma" döneminin başladığı ve bir süre devam edeceği bir gerçek. Öyle görünüyor ki, işler eskisi gibi kolay ve rahat olmayacak. Avrupa insanı eski refah günlerini arayacak. Yüksek refah seviyesine alışmış toplumlar için kolay bir durum değil bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB ile aramızda 'bütçe' farkı

Kadir Dikbaş 2010.05.14

Avrupa ile ilgili endişelerin temelinde kamu finansmanına dönük olumsuz veriler yatıyor. Bütçe açığı, bütçe açığının yol açtığı borçlar bunların en önemlisi.

Toparlanmanın çok yavaş olması ve vergi gelirlerindeki düşük seyir, krizle birlikte artan bütçe açıklarının finansmanını zorlaştırıyor. Ayrıca bazı ülkelerin döviz dengelerinde de sorunlar var.

Peki Türkiye bütçesindeki gidişat nasıl?

Öncelikle şunu belirtmekte fayda var. Tablodan da görüleceği üzere Türkiye, 2005-2008 yılları arasında son derece iyi bütçe dönemleri yaşadı. Bütçe açığının düşük tutulmasının en büyük faydasını küresel krizde gördük. Rahat bir bütçe ile karşıladık o büyük çalkantıyı. Ve ayrıca bankacılık sektörüne kaynak aktarma mecburiyetinin de oluşmaması, 2009 yılında verilen açığın sınırlı olmasını sağladı. Ekonomide canlılığı sağlamak için vergi indirimlerine ve diğer bazı teşviklere rahatlıkla girişebildik.

Ama yine de, ekonomik faaliyetlerde görülen yavaşlama ve ekonomideki daralma, bütçe gelirlerinde azalmaya yol açtı. Bütçe açığı önceki yıllara nazaran büyüdü. 2009 yılı, AB ortalamasından çok daha iyi rakamla, GSYH'nin yüzde 5,5'i kadar açıkla kapatıldı.

Bu oran, AB genelinde yüzde 6,8 oldu. Borç krizi sebebiyle büyük sıkıntı yaşayan Yunanistan'daki açık yüzde 13,6 olurken, krizin sıçrama ihtimali bulunan İspanya'da yüzde 11,2, Portekiz'de yüzde 9,4 ve İrlanda'da yüzde -14,3'lük oranlar görüldü. Hem de AB'nin bu konudaki kriteri yüzde 3 olmasına rağmen.

Avrupa Komisyonu'nun bahar dönemi tahminine göre, bu yıl AB'nin ortalama bütçe açığının yüzde 7,2'yi bulması bekleniyor. Ancak görünen o ki, açıklanan yeni kurtarma paketleri ve yaşanan kaos havası sebebiyle, bu oranı tutturmak da kolay olmayacak.

ABD'nin açıkları ise AB'nin ortalamasından daha yüksek seviyede. Krizin ateşli günlerini üzerinden atmış olan ABD ekonomisinin geçen yıl verdiği bütçe açığı GSYH'nin yüzde 11'ine ulaştı. Bu yıl beklenen açık ise yüzde 10 seviyesinde. Dün açıklanan nisan ayı bütçe açığı tüm zamanların rekoru. Tahminler, ABD bütçe açığının daha uzun bir süre yüksek seyredeceği yönünde. Ancak ABD'de bütçe açığının, Yunanistan'daki gibi bir borç krizine dönüşmesi beklenmiyor. Benzer durum İngiltere için de geçerli. Bu ülke de bütçe açığı ve borç stoku en yüksek AB ülkeleri arasında, ama borçlarını ödemesi konusunda şüphe söz konusu değil.

Türkiye ise, son dönemdeki makroekonomik verilerde AB'ye hiç ama hiç uymuyor. AB ülkelerindeki kamu borçlarının GSYH'ye oranı neredeyse Türkiye'dekinin iki katı. Ekonomik büyümenin AB'den daha önce, 2009'un son çeyreğinde başlamasının yanında bütçedeki düzelme de, Türkiye'yi AB'den çok daha iyi bir konuma yerleştiriyor. 2010'un ilk çeyreğindeki bütçe açığımız yüzde 41 oranında azalmış durumda. Gelirlerdeki artış yüzde 21, giderlerdeki artış ise sadece yüzde 3. Nisan ayı verileri pazartesi günü açıklanacak. Ekonomideki canlılıktan hareketle vergi ve bütçe gelirlerinin artmaya devam ettiğini şimdiden söylemek mümkün. Eğer Avrupa'nın geneline yayılan bir kriz havası oluşmazsa yıl sonu için öngörülen yüzde 4,9'luk açık tahmininden daha iyi bir sonuç elde edebiliriz.

Bununla birlikte, bizde göze çarpan önemli bir nokta, cari açık (döviz açığı) sorununun yeniden kendini göstermeye başlaması. 2008'de yüzde 5,7'lik açık söz konusuyken geçen yıl oran yüzde 2,3'e kadar gerilemişti. Kriz döneminde sert düşüş kaydeden cari işlemler açığı, hızla yükselmeye başladı. İthalat, ihracattan daha hızlı artıyor.

Bu noktada dikkatli olmak, geçmişteki hataları tekrarlamamak gerekiyor. Ne yapıp edip, büyürken yüksek cari açık verme "geleneği"ni bırakmak durumundayız. Bunu başardığımız takdirde işsizlik sorununu çözmek çok daha kolay olacak.

BÜTÇE DENGESİ/GSYH (%)

2000	-7,9
2001	-11,9
2002	-11,5
2003	-8,8
2004	-5,2
2005	-1,1
2006	-0,6
2007	-1,6
2008	-1,8
2009	-5,5
2010	-4,9

Kaynak: BÜMKO

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batı Trakya'nın umudu

Kadir Dikbaş 2010.05.18

16 Mayıs Pazar günü, yani Başbakan Tayyip Erdoğan ve beraberindeki 320 kişilik heyetin Atina ziyaretinden dönüşünün hemen ardından, İstanbul Ticaret Odası'nın Sirkeci'deki hizmet binası önünden 200'ü aşkın işadami, dört otobüs ve bir minibüsle Batı Trakya'ya hareket etti.

İTO Başkanı Murat Yalçıntaş başkanlığındaki heyet, yaklaşık 6 saat süren yolculuktan sonra Gümölcine'ye ulaştı.

İlk durak, Kozlukebiri Köyü oldu. İki aile hariç bu köyle yaşayan 2 bin kişinin tamamı Türk. Halk, Türkiye'den gelen misafirlerini büyük bir coşkuyla karşıladı. İşadamları köylülerle bir araya geldi, öğle yemeği yedi. Bu arada, Gümölcine S.Müftülüğü ve Batı Trakya Camileri Din Görevlileri'nce düzenlenen 5. "Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışması"nın finaline iştirak edildi.

Arkasından Gümölcine şehir merkezinde, Gümölcine Türk Gençler Birliği'nin "Geleneksel Türk El Sanatları Sergisi" gezildi. Akşam da, Ege kıyısında turistik bir köy olan Fener'de akşam yemeği vardı. Yemek sonrası İTO Başkanı Yalçıntaş, Milletvekili Mehmet Müezzinoğlu ve Gümölcine Başkonsolosu Mustafa Sarnıç ile sohbet ettik. Sohbetinde, Gümölcine doğumlu olan ve Başbakan Erdoğan'ın Atina ziyaretinde de bulunan AK Parti İstanbul Milletvekili Mehmet Müezzinoğlu, yapılan anlaşmaların hayata geçmesi, ilişkilerin daha ileri noktaya taşınması için Batı Trakya'nın ve bu bölgede yaşayan Türk nüfusun çok önemli bir "köprü" olacağının altını çizdi. Müezzinoğlu, Erdoğan'ın 2004'teki Batı Trakya ziyaretiyle bu bölgeye gelen ilk Türk başbakanı olduğunu belirtti. İTO Başkanı Yalçıntaş da, "Başbakan'ın Atina ziyaretine 'Yunanistan açılımı' diyebiliriz ve bizim gelişimiz de bu açılımın bir mütemmim cüzüdür (tamamlayıcı parçasıdır). Güçlü ekonomik ilişkiler siyasi ilişkilerin de önünü açacaktır." dedi.

Dün sabah da İTO meclis üyeleri "Çalıştay" için toplandılar. Oda, her altı ayda bir meclis üyeleriyle bir araya gelerek yaptığı "çalıştay"da geçmiş altı ayın değerlendirmesini, gelecek altı ayın programını yapıyor. Bu, yurtdışında yapılan ilk toplantı.

Toplantı sonrası çeşitli temas ve görüşmeler gerçekleştirildi. Akşam da, İTO üyesi işadamlarıyla Rodop Ticaret ve Sanayi Odası, Rodop Esnaf ve Zanaatkarlar Odası, İskeçe Ticaret ve Sanayi Odası ile Rodop Sanayicileri ve Küçük Ölçekli İşletmeler Birliği'nden işadamları yemekte bir araya geldi. Görüşmeler, ziyaretler bugün de devam edecek.

Diyebilirim ki, görüştüğümüz herkeste bir heyecan var. Türkiye ile Yunanistan'ın yakınlaşması en çok Batı Trakya Türklerini sevindirmiş. Bu noktada, 60 yaşlarında bir köylünün şu sözü çok manidar: "Başbakan'ın ziyaretinden, yakınlaşmadan herkes memnun. Nasıl olmasınlar ki, iki ülke arasındaki her gerginlikte biz zarar görüyoruz, 'Eşeğe kızıp semeri dövme' misali."

300 vekilli Yunanistan parlamentosuna giren iki Türk milletvekilinden biri olan Ahmet Hacıosman da, sohbetimizde şu değerlendirmeyi yaptı: "Herkes Erdoğan'ı konuşuyor. Onun tavrı, duruşu güven veriyor halkımıza. Türkiye'nin zor günde yaptığı destek manidar. Basının bir kısmı Türkiye'nin samimiyetini sorgulasa da, iş dünyası ve hükümet olumlu ve umutlu bakıyor gelişmelere."

Batı Trakya'nın en büyük mermercilerinden olan Ali Müminoğlu da, "Atina ziyaretiyle çok samimi bir hava oluştu. İş dünyası ise gelişmelerden son derece umutlu. Onlar da Türkiye ile dost olmak gerektiğinin farkındalar." tespitini yapıyor.

Batı Trakya, Yunanistan'ın en geri kalmış bölgesi konumunda. Gelir seviyesi oldukça düşük. Gümölcine sanayi bölgesinde 2004'te 190 fabrika bulunurken bugün çalışan 17 fabrika kalmış. Bölgede yaşayan 150 bin civarındaki Türk daha çok tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlıyor. Bu şartlarda yaşayan Batı Trakya Türkleri, gelişmelerden gerçekten umutlu, umarız bu umut hüsrana uğramaz, iyi niyet açılımı karşılığını, yerini bulur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gümölcine etine ne dersiniz?

Kadir Dikbaş 2010.05.21

Artan et fiyatlarını dizginlemek, aşağı çekebilmek için hükümet et ithalatına karar verdi.

Dün daha önce yapıp iptal edilen iki ihaleden sonra üçüncü ihale yapıldı. 8 bin tonluk kasaplık hayvan ithalatını öngören bu ihale, sadece ABD, Brezilya, Uruguay, Arjantin, İzlanda, Norveç, Estonya, Litvanya, Letonya ve Macaristan'dan hayvan alımını öngörüyordu.

Yani, bize oldukça uzak memleketlerden gelecek hayvanlar. Bunlara alternatif olabilecek ama bugüne kadar hiç gündeme gelmeyen yakın bir kaynak daha var aslında. Hafta başında, İstanbul Ticaret Odası (İTO) Başkanı Murat Yalçıntaş ve beraberindeki heyetle bu bölgedeydik.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Atina ziyaretinin hemen ardından gerçekleşen İTO'nun Batı Trakya ziyareti oldukça verimliydi. Gümölcine, İskeçe ve bazı Türk köyleri dolaşıldı, çok sayıda görüşme gerçekleştirildi, iş bağlantıları kuruldu.

Gördük ki, Batı Trakya, Türkiye ile Yunanistan arasında bugün kadar işletilememiş çok önemli bir köprü. Hem fiziki, hem manevi anlamda.

Ne yazık ki, ilişkiler Yunan bürokrasisinin tutumu sebebiyle gelişememiş. Fazla söze hacet yok. Bu durum, iki ülke arasındaki doğrudan yatırım sayılarında bile kendini gösteriyor. Bu satırları yazarken, Türkiye 500 şubesiyle üç Türk bankasının Yunan sermayesine satışına onay vermesine rağmen, açacağı iki şube için Ziraat Bankası'na çıkarılan zorlukları hatırlıyorum. Türkiye'de şu an 350'yi aşkın Yunan firması faaliyette. En büyükleri de Finansbank ve Tekfenbank. Yunanistan'daki Türk şirketi sayısı ise sadece 10.

Kriz sonrasında Yunanistan'daki resmi yaklaşımın değişmesi, Türkiye ile iş yapmak, Türkiye'den yatırım çekmek isteyen işadamları ve bazı yöneticileri memnun etmiş.

İTO Başkanı Murat Yalçıntaş, "Kriz Yunanistan'da bakış açılarını değiştirdi. Bunu önemli bir fırsat olarak görüyoruz. Bu değişimi birlikte yeni yatırımlara dönüştürebiliriz. Biz zaten her zaman buna hazırдық." derken İTO heyetini bölgelerine davet eden Rodop Ticaret ve Sanayi Odası'nın Başkanı Angelidis Nikolas da ilginç bir tespitte bulunuyor: "Ne Türk halkı Yunanistan'dan, ne de Yunan halkı Türkiye'den korkuyor. Sadece iki ülkenin barışmasından korkanlar var."

Nikolas, krizden sağlıklı bir şekilde çıkılabilmesi için Yunanistan'ın devlet memurları ülkesi olmaktan çıkıp işadamları devletine dönüşmesi gerektiğini söylüyor. Bunun da sadece yerli yatırımlarla değil, yabancı yatırımlarla olabileceğini, yakın komşuları tercih etmeninse elzem olduğunu belirtiyor.

Batı Trakya, Yunanistan'ın en geri kalmış bölgesi. Sanayi yok. Kirlenmemiş havaya, toprağa ve suya sahip. Ekonomi, tarım ve hayvancılığa dayalı. Türk azınlığın yüzde 80'inin geçim kaynağı da tarım ve hayvancılık. İTO Başkanı Yalçıntaş, bölgenin organik tarım ve hayvancılık potansiyeline dikkat çekerek, bu alanda verimli işbirlikleri kurulabileceğini, canlı hayvan ve et ithalatı yapılabileceğini söylüyor. Elbette her alanda işbirliği mümkün ama bu sektör öne çıkıyor.

EBK'nın gerekli araştırmaları yaptıktan sonra yeni ihalelerde, Batı Trakya bölgesinden de et ithalatına izin vermesi mümkün. Asıl işi hayvan tüccarlığı olan ve 1999'dan bu yana İstikbal'in Yunanistan'daki distribütörlüğünü de yürüten Hüseyin Bandak, fiyatların cazip olduğunu, Türkiye'ye et ya da hayvan ihraç edebileceklerini belirtiyor. Geziye katılan R&B et lokantaları zincirinin sahibi ve Tüm Restoranlar, Lokantalar ve Tedarikçiler Derneği (TÜRES) başkanı olan Ramazan Bingöl ise, "Ben kendi lokantalarımnda ithal et kullanmam ama Batı Trakya'dan geleni kullanırım." diyor.

Öğrendiğimize göre, eğer Başbakan Tayyip Erdoğan'ın programı uysaydı Atina'dan Batı Trakya'ya geçecek, burada hayvancılıkta işbirliği konusunu da konuşacaktı. Fakat olmamış, Başbakan'ın gitmesini istediği Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'a da Yunan yetkililer "programda yok, sıkıntı oluşturur" gerekçesiyle müsaade etmemiş.

Ekonomik ilişkilerde yıllar önce kapılarını açan Türkiye, Yunanistan'ın kriz günlerinde her alanda yeni bir açılım başlatmış bulunuyor. Anlaşıyor ki, bu açılımın başarısı Yunanistan iş dünyasının olumlu mesajlarına rağmen Yunan hükümetinin bürokrasiyi nasıl işleteceğiyle doğrudan alakalı. Korkulara değil, ekonomik ve bölgesel gerçeklere göre hareket edildiği takdirde bundan iki ülkenin de fayda göreceği muhakkak. Ama esas faydayı zor bir dönemden geçen Yunanistan'ın göreceğini de belirtmek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşsizlik

Kadir Dikbaş 2010.05.25

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) 65. Genel Kurulu, geçtiğimiz cumartesi günü Ankara'da yapıldı.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın bir süre önce gündeme getirdiği, "Her TOBB üyesi bir kişiyi işe alsın işsizlik sorunu çözülür" yönündeki çıkışı tekrarlayıp tekrarlamayacağı, 1,3 milyon üyesi bulunan TOBB'un da buna ne cevap vereceği, önceki gibi olumsuz tavır takınıp takınmayacağı merak konusuydu.

Başbakan Tayyip Erdoğan, bazı iddiaların aksine, her genel kurula katıldığı gibi bu genel kurula da katıldı. Ne Başbakan "Her TOBB üyesi bir kişiyi işe alsın." dedi, ne de TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu "Böyle bir şey olmaz" diye bir şey söyledi.

Açılış konuşmasını yapan TOBB Başkanı, bugüne kadar sağlanan istikrar, başlatılan reform süreci ve ekonomik büyüme ile istihdamda artış sağladıklarını bundan sonra da bunu yapabileceklerini vurguladı. İstihdam meselesinde kesin çözümün, çarkların daha hızlı dönmesi, üretim ve rekabet gücünün artmasından geçtiğini anlattı. Salondaki delegelere, "Bu sorunu çözmeye hazır mıyız?" diye sorup "Evet" cevabını aldıktan sonra da, "Hep beraber kamu ve özel sektörün elbirliğiyle istihdam seferberliğini başlatalım. 1,3 milyon değil, daha fazla istihdamı bu camia yapar." dedi.

Başbakan Erdoğan da, "Bu dert hepimizin" vurgusu yaptı, iş dünyasının da bir sorumluluk taşıdığını hatırlattı. İşsizlik neticesinde ortaya çıkan toplumsal sorunların sadece hükümeti, sadece milletin bir kesimini değil, herkesi olumsuz etkilediğini söyledi ve devam etti: "Biz bu meseleyi hep birlikte, dayanışma ile çözeriz. İş ortamını iyileştirmek noktasında, vergiler, sigorta primleri, kanunlar noktasında üzerimize düşeni yaptık. İmkanlar elverdikçe yenilerini de yapıyoruz."

Neticede tartışma tatlıya bağlandı. Ve bir gün sonrasında Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, işsizliği azaltmayı hedefleyen "Ulusal İstihdam Stratejisi"nin haziran ayında yapılacak "EKK" toplantısında sonuçlandırılacağını açıkladı. Bu toplantıya sivil toplum kuruluşlarının liderleri de davet edilecek ve "strateji" geniş katılımı ile netleştirilecek.

Zaman'ın dünkü manşetinde de bu "strateji" çerçevesinde yeni bir istihdam paketi açıklanacağı haberi vardı. Buna göre, yeni pakette 2 puan olan işverenin işsizlik sigortası payı 1 puana indirilecek. İş kuran gençlerin sosyal sigorta primlerinde indirim sağlanacak. Başka tedbirler de var tabii ki.

Bu arada, geçen yıl haziran ayında hükümetin açıkladığı istihdam tedbirleri de olumlu neticeler vermiş. Mesela "en az 3 ay işsiz kalan bir kişinin çalışmaya başlaması durumunda 6 ay boyunca işveren priminin devlet tarafından ödenmesi uygulaması", 55 bin kişinin istihdam edilmesini sağlamış. Ayrıca Ar-Ge teşviki 16 bin, özürli istihdamını teşvik programı da 28 bin yeni işsiz iş sahibi yapmış. Diğer teşvikler de var fakat uzatmaya gerek yok, kriz sürecinde istihdam için alınan tedbirler istenilen sonucu vermiş. Yani vergi indirimleri ekonomide nasıl bir canlanma sağladıysa, istihdam teşvikleri de işsizliğin azaltılmasında o etkiyi yapmış.

TÜİK verilerine göre, şubat ayındaki işsizlik oranı yüzde 14,4. Geçen yıl aynı dönemdeki oran yüzde 16,1 idi. İstihdam edilen kişi sayısındaki artış ise yüzde 7,5. Bu önemli bir toparlanma.

Burada bir gerçeği de hatırlatmakta fayda var, eğer Türkiye krizi sağlam bir bütçe dengesi ve düşük borç yükü ile karşılayamamış olsaydı, bunların hiçbirini yapılamaz, şu an Yunanistan ve bazı AB ülkelerinin aldığı sert tedbirleri almak zorunda kalırdı.

Netice itibarıyla, insanların iş ve aş sahibi olabilmeleri için hem hükümetin hem de iş dünyasının birlikte çalışması şart. Hükümet kendine düşeni yapacak, işveren de sorumluluklarını yerine getirecek. İstihdamdaki sıkıntıların "kamusal" yanları kadar "özel" yanları da var çünkü. Ne yazık ki, daha krizin "k"si ile karşılaşmadan çalışanlarını kapıya koyan bankaları, sanayi şirketlerini gördük bu krizde.

TOBB Genel Kurulu'nda ve sonrasında verilen mesajlar, önümüzdeki dönemde istihdam konusunda olumlu gelişmelerin yaşanacağına işaret. Bekleyip göreceğiz. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çin, Avrupa'yı bırakır mı?

Kadir Dikbaş 2010.05.28

Avrupa'dan gelen her olumsuz haber, piyasalarda yeni bir dalgalanmaya yol açıyor. Kısa bir durulmanın ardından yeni bir dalga tekrar kendini gösteriyor.

Bu, Avrupa ve özellikle de Avro Bölgesi'ne olan güvenin sarsıldığının kanıtı aslında. Avro Bölgesi'nde para birliği var, bütçe birliği yok. Yani para politikalarınız bir olsa da maliye politikalarınız farklı olduğu sürece işleri toparlamak pek mümkün görünmüyor. Farklı konularda farklı görüşler, yaklaşımlar söz konusu olabiliyor. Bu, Avro Bölgesi için de, 27 üyeli Avrupa Birliği (AB) geneli için de böyle. Mesela önceki gün AB Komisyonu, hükümetlere bankalara uygulanacak vergilerle "banka kriz fonları" oluşturmaları yönündeki önerisini açıkladı. Ancak iddialara göre, İngiltere bu teklife karşı.

AB'deki sıkıntılar, "birlik" havası oluşturulamadığı için olduğundan daha büyük sonuçlar doğuruyor. Ülkelerin risk primleri giderek yükseliyor. Pek çok AB ülkesinin risk primi halihazırda Türkiye'ninkini geçmiş bulunuyor.

Borç batağındaki Avrupa için yatırımcı davranışları büyük önem taşıyor şu günlerde. Çin, dünyada en yüksek döviz rezervine sahip ülke ve kamu kâğıtlarının da en büyük müşterisi. Dün Financial Times'ta çıkan bir haberde, Çin Merkez Bankası'nın Avro Bölgesi tahvillerine yaptığı yatırımları gözden geçirmeye başladığı duyuruldu. Habere göre, Çin'in Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz ve İspanya'ya ilişkin endişeleri var.

Ancak Çin Merkez Bankası, haberi anında yalanladı, elindeki Avrupa ülkeleri tahvilleri portföyünü gözden geçirmedeğini açıkladı. Böyle bir şey yapsa da, bunu doğrulaması beklenmezdi zaten. Doğrularsa ortalığın toz duman olacağı açık.

Çin'in 2,4 trilyon dolar rezervi var ve bunun 630 milyar dolarının Avro Bölgesi ülkelerinin tahvillerine yatırıldığı tahmin ediliyor. O bakımdan Çin'in tercihlerindeki değişiklik Avrupa açısından büyük önem taşıyor.

Çin acaba ABD'deki kaos boyunca ne yapmıştı?

Bilindiği gibi Çin, ABD Hazinesi'nin çıkardığı tahvillerin en büyük müşterisi. Eylül 2008'de, yani küresel krizin patlak vermesinden hemen önce, Japonya'yı geride bırakarak ABD Hazinesi'ne en fazla borç veren ülke konumuna yükselmişti. Bu konumunu o günden bu yana sürdürüyor. En son yayımlanan Mart 2010 verilerine göre, Çin'in ABD Hazine tahvillerine yatırdığı para 895,2 milyar dolar. Bu rakam, 2009 Aralık ayında da aşağı yukarı aynı seviyede idi. Kriz öncesinde, 2008 Eylül ayındaki rakamsa 618,2 milyar dolardı. Yani Çin Merkez Bankası ve Çinli diğer yatırımcılar, krizde ABD Hazinesi'ne olan güvenini korumuş, daha fazla kâğıt almış. ABD ekonomisinin borçlanmasına, toparlanmasına yardımcı olmuş. O günden bugüne elinde tuttuğu tahvil tutarını yüzde 45 oranında artırmış.

Amerikan Hazinesi'nin ikinci büyük finansörü olan Japonya da benzer bir yol izlemiş. Ama Türkiye, farklı bir tavır sergilemiş, ABD tahvillerinden bir miktar uzaklaşmış. Türkiye'den Merkez Bankası ve diğer yatırımcıların ABD kâğıtlarındaki parası, şu an 28,1 milyar dolar seviyesinde. 2008 Eylül ayındaki tutar ise 31,5 milyar dolardı.

Çin, artan ihracat ve yabancı sermaye girişiyle biriken döviz rezervini bir yerlerde değerlendirmek durumunda. Bu konuda ABD kâğıtları en iyi alternatif.

Avrupa ülkelerinin tahvilleri ABD'ninkiler kadar muteber değil dünyada. Bakalım, Avro Bölgesi'ndeki sıkıntılar, Çin'i Avrupa tahvillerinden vazgeçirip ABD ve diğer başka ülke kâğıtlarına yöneltecek mi? Yoksa tam tersini yapıp AB'yi bu borç krizinde finanse eden önemli bir güç mü olacak?

Çin'in Avrupa hazine kâğıtlarını mecbur kalmadıkça bırakmayacağını söyleyebiliriz. Onun Avrupa tahvillerinden uzaklaşacağını açıklaması ve bunu icraata dökmesi, Avrupa'ya büyük darbe olur. Ama bu darbe, bir süre sonra da Çin piyasalarını, Çinli sanayici ve ihracatçıyı vurur. İç içe geçen ilişkiler ve bağımlılıklar, herkesi daha dikkatli davranmaya sevk ediyor. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Borcun maliyeti

Türkiye uzun yıllar büyük bütçe açıkları ve bunun yol açtığı ağır borç yüküyle uğraştı. İstikrarsızlık, yüksek ülke riski ve düşük kredi notları sebebiyle kısa vadeli ve yüksek faizlerle borçlanabildi. Son yıllarda ise bu durum değişmeye başladı. Sağlanan siyasi istikrar, uygulanan mali disiplin ve özelleştirme politikaları sayesinde, kamu açıkları büyük ölçüde daraltıldı.

Geldiğimiz noktada, net kamu borç stokunun milli gelire oranı oldukça aşağıya çekildi. 2002 yılında yüzde 73,7 seviyesinde olan AB tanımlı kamu borç stokunun GSYH'ya oranı, kriz öncesinde, yani 2007'de yüzde 39,4'e kadar düştü. Krizin etkisiyle 2008'de 39,5, 2010'da da yüzde 45,5 oldu.

Bu oranın geçen yıl AB genelinde ortalama yüzde 73,6 olduğunu ve bu yıl daha da yükselmesinin beklendiğini hatırlatalım. Üstelik "Maastricht Kriteri" yüzde 60 olmasına rağmen.

Özel sektörün yaptığı borçlar dahil toplam net dış borç stokundaki gelişme de önemli. Burada da aşağı doğru bir ivme dikkati çekiyor. 2002'de net dış borç stokunun GSMH'ya oranı yüzde 39,9 seviyesindeyken 2008'de yüzde 20,4'e kadar gerilemiş, 2009'da da yüzde 23,6 olmuş.

Kısacası Türkiye, borç çevirme telaşından, paniklerinden kurtulmuş bulunuyor. Yaşanan küresel krizde bazı AB ekonomileri dahil pek çok ülke Uluslararası Para Fonu (IMF) ile anlaşmaya mecbur kalırken Türkiye buna ihtiyacı olmadığını ilan edebildi.

Borçlanma maliyetlerine baktığımızda da önemli bir düşüş göze çarpıyor.

Hazine Müsteşarlığı'nın verilerine göre, Türkiye'nin dış borçlanma maliyeti nisan ayı itibarıyla dolar cinsinden yüzde 6,5'e, Avro cinsinden ise yüzde 5,2'ye gerilemiş durumda. Bu oranlar 2002 yılında sırasıyla yüzde 10,7 ve yüzde 9,9 seviyesindeydi.

İç borçlanmada ise daha çarpıcı bir iyileşme söz konusu. 2002-2004 yıllarında reel anlamda yüzde 30'un üzerinde bir maliyetle borçlanabilen Hazine, 2009 sonu ve 2010'un başlarında tarihinde ilk kez böylesine düşük bir reel faizle borçlanmaya başlamış. Oran 2009 Ekim ayından bu yana yüzde 3'ün altında seyretmekte.

Bir diğer önemli husus da, dış borç sebebiyle ödenen faizlerin tutarıyla ilgili. 2002'de GSYH'nın yüzde 2,8'i kadar para dış borç faizlerine giderken 2008'de GSYH'nın yüzde 1,6'sı kadar para gitmiş. Faiz harcamalarının vergi gelirlerine oranı da aynı dönemde yüzde 85,7'den yüzde 30,1'e düşmüş. Geçen yılki oran da yüzde 30,9. Hatırlamakta fayda var; bir dönem faiz harcamaları, vergi gelirlerini aşmıştı.

Bütçeden faiz harcamalarına giden paranın GSYH'ya oranı 2002'den 2009'a yüzde 14,8'den yüzde 5,6'ya gerilemiş. Sadece bu bile, borçlanma maliyetindeki olumlu seyri, borç baskısının azalışını net bir şekilde ortaya koyuyor aslında.

Bu arada nakit iç borçlanma ortalama vadesinin 2002'de 9,4 ay iken Nisan 2010 itibarıyla 40,5 aya yükseldiğini de belirtmek lazım. Aynı dönemde Eurobond ihracındaki vade de 5 yıldan 24 yıla çıkmış.

Kamunun döviz riski de şu an en alt seviyede. 2002 yılında net kamu borç stokunun yarıdan fazlası döviz cinsindendi şimdi döviz cinsinden borcun payı yüzde 10 civarında.

Bütçe açığı, borç ve borçlanma maliyeti bir ülkenin dünyadaki itibarını, etkinliğini doğrudan etkileyen konular. Avrupa'daki krizin temelinde büyük ölçüde bunlar var şu an. ABD'de de öyle. ABD'nin yeni "milli güvenlik stratejisi"nde bütçe açıkları ve borçlar "diplomatik tehdit" olarak tanımlanıyor.

İşte Türkiye bugün uluslararası arenada daha gür bir sesle kendini gösterebiliyor, bazı istediklerini yaptırabiliyorsa, bunda ekonomik dengeleri yerli yerine oturtmuş olmasının da payı var.

Bütçeniz sağlamsa, her alanda daha güçlü, etkili ve sağlam politikalar izleyebilirsiniz. İsrail'in, Gazze'ye insani yardım ulaştırabilmek için uluslararası sulara bulunan gönüllülere karşı gerçekleştirdiği katliam ve kaçırma olayı karşısında Türkiye'nin izlediği kararlı duruşta da bunu görebiliyoruz. Türkiye eski Türkiye değil artık. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asya, arayı hızla kapatıyor

Kadir Dikbaş 2010.06.08

Dünya, bugün tarihi bir süreçten geçiyor. Güç dengeleri değişiyor, sermaye ve ekonomik güç Batı'dan Doğu'ya kayıyor.

Ekonomik dengeyle birlikte siyasi dengeler de değişecek, yakın bir gelecekte dünya çok farklı bir şekil alacak.

Yapılan analizler ve tahminler bugüne kadarki hakim güçlerin yerlerini başkalarına bırakacağını gösteriyor. ABD'de başlayıp arkasından Avrupa'yı kasıp kavuran son kriz, bunun en önemli göstergesi. Son kriz, yapılan yanlışların, şişirilmiş balonların, makyajlı ekonomilerin açığa çıkmasını sağladı. Şimdi bedeller ödeniyor.

Ve Asya yeni bir güç olarak daha belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. Batı'nın kurulu düzeni kan kaybediyor, Asya ise yükseliyor. Sadece bu bölgede değil Asya kadar olmasa da Güney Amerika, Afrika ve Ortadoğu'da da ciddi bir kıpırdanma var.

Bir süre önce doların geleceğini tartışıyor, alternatifler arıyordu ülkeler, yatırımcılar. Bugün hedefte Avrupa'nın para birimi Avro bulunuyor. Son aylarda büyük değer kaybına uğradı. Dolar karşısındaki değeri, dün 1,2'nin de altına inerek son dört yılın en düşük seviyesine geriledi. Avrupa'dan her gün bir başka olumsuz haber geliyor ve bu haberler Avro'ya ve piyasalara darbe üstüne darbe vuruyor. Yakın gelecekte Avro'nun tarih olacağını yüksek sesle dile getirenler var. İran, geçen hafta gündeme oturan 45 milyar Avro'luk rezervinin dolara çevrileceği yönündeki haberleri yalanladı. Ama kimse bir ülkenin pozisyon değiştirirken herkese ilan etmesini beklemiyordu zaten. Güvenin kaybolduğu açık. Altın fiyatlarının bir türlü düşmemesi bunun göstergesi.

Yaşananlar, Batılı gelişmiş ekonomilerle geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkın daha hızlı kapanacağını, yakın gelecekte sadece ekonomik değil askeri ve siyasi güç dengelerinin de değişeceğini gösteriyor.

Batılı gelişmiş ekonomilerin sıkıntısı sadece büyüyememe değil. Artan bütçe açıkları ve ağır borç yükü işleri zorlaştıran, ekonomileri çöküşe sürükleyen en önemli unsur.

IMF'nin bir süre önce hazırladığı rapor da bahsettiğimiz gelişmeleri teyit ediyor. 2010 ve 2011 yıllarında yükselen ve gelişmekte olan ülkelerde büyüme çok daha güçlü olacak, ama gelişmiş ekonomilerdeki büyüme, kriz döneminde oluşan kayıpları bile telafi edemeyecek.

IMF'ye göre, küresel ekonomi 2010'da yüzde 4,2, 2011 yılında da yüzde 4,3 oranında büyüyecek. Gelişmiş ekonomilerin 2010'daki büyüme oranı yüzde 2,3, 2011'deki ise yüzde 2,4 seviyesinde olacak.

Buna karşılık, gelişmekte olan Asya ülkelerindeki büyüme bu yıl ve gelecek yıl yüzde 8,7 seviyesinde olacak. Çin ve Hindistan'daki oranlar, bu ortalama oranının daha da üzerinde. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu

gelişmekte olan bütün ülkelerdeki ortalama büyüme tahmini ise 2010 için yüzde 6,3, 2011 için yüzde 6,4.

Asya'nın önemli ekonomileri olan Çin ve Hindistan'daki gelişmeyle ABD ve AB'ninkini yan yana koyduğunuzda manzara her şeyi özetliyor aslında. Bu arada Türkiye'nin de 1992-2001 yılları arasında dünya ortalamasının altında büyüme kaydederken son sekiz yılda dünya ortalamasının üzerinde büyüdüğünü belirtelim. 1992-2001 arasında dünya her yıl ortalama yüzde 3,2, Türkiye yüzde 3,0 büyümüş. 2002-2009 arasında ise dünya yüzde 3,6'da kalırken Türkiye, yüzde 4,6'lık büyüme kaydetmiş. IMF 2011'de Türkiye için dünya ortalamasının altında bir büyüme öngörse de gelişmeler, bunun aksinin olacağını gösteriyor.

Yani Türkiye de, Asya'nın diğer ekonomileriyle birlikte, gelişmişlerle arasındaki mesafeyi kapatıyor ama hızı Çin ve Hindistan'daki kadar yüksek değil. O yüzden ihracat odaklı büyümeye ağırlık vermek şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyada ve bizde işsizlik

Kadir Dikbaş 2010.06.15

Türkiye, krizin ardından büyüme konusunda iyi bir performans sergilemeye devam ediyor.

Hız olarak bizden daha iyi durumda olan bazı ülkeler olsa da çoğunluğun ve dünya ortalamasının üzerinde büyüyeceğiz bu yıl. Avrupa'da ise bu noktada parmakla gösterilen bir ülkeyiz.

Acaba bu büyümenin istihdama yansıması ne boyutta? İşsizlik konusunda dünya ve Avrupa nerede, biz neredeyiz?

Son aylardaki istihdam verileri işsizliğin önemli ölçüde düşüş kaydettiğini gösterdi. Bu, sevindirici bir durum. Ayrıca istihdamın öncü göstergesi niteliğindeki diğer veriler de olumlu.

Dünyada, özellikle de Avrupa'da ekonomik toparlanma ve istihdamda kıpırdanma görülmezken ya da hareketlenme çok zayıf kalırken Türkiye'deki gelişmeler önemli.

Mesela Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde işsizlik oranı henüz düşüşe geçmemiş görünüyor. Bu bir yana bazı ülkelerdeki işsiz sayısı ve işsizlik oranı düşmediği gibi artmaya da devam ediyor. 2009 sonunda ortalama yüzde 8,7 ile OECD bölgesindeki işsizlik oranı en yüksek seviyeye çıkmıştı. Oran geçtiğimiz şubat ayında yüzde 8,6'ya gerilese de Avrupa'da baş gösteren sıkıntılar sebebiyle mart ayında yeniden yüzde 8,7'ye çıktı. Dün açıklanan nisan ayı verilerine göreyse oran hâlâ yüzde 8,7 seviyesinde.

Avro Bölgesi'ndeki işsizlik oranı 2007 yılında yüzde 7,5 seviyesindeydi. Krizle birlikte oran yükselmeye başladı ve geçtiğimiz şubat ayında yüzde 10,0'a tırmandı. Martta da aynı oran devam etti. Nisan ayında ise bir miktar daha yükselerek yüzde 10,1'e çıktı.

Avro Bölgesi'nde yer alan OECD ülkeleri içinde işsizlik rekoru yüzde 19,7 ile İspanya'ya ait. Onu yüzde 14,1 ile Slovakya, yüzde 10,8 ile Portekiz, yüzde 10,1 ile Fransa takip ediyor.

Burada OECD üyesi olmayan Letonya'nın da AB'nin işsizlik rekortmeni olduğunu hatırlatalım. Bu ülkedeki işsizlik nisan ayında yüzde 22,5'e kadar çıkmış bulunuyor.

Kriz sürecinde yüzde 10,0 ile rekor kıran ABD'deki işsizlik oranı da bu yılın ilk üç ayında yüzde 9,7'ye gerilemesine rağmen nisan ayında tekrar yükselişe geçmiş ve yüzde 9,9 olmuş. Yeni açıklanan mayıs verilerine göreyse oran yeniden 9,7'ye inmiş.

OECD ülkeleri arasında Türkiye, İngiltere, Yeni Zelanda, İsviçre, İzlanda, Norveç, Yunanistan, Şili'ye ait son veriler henüz görülmüyor. Bu ülkelerden özellikle Yunanistan'daki oran yükselişte. Kendi istatistik kurumunun şubat verilerine göre, işsizlik oranı yüzde 12,1. Ancak bu veriyi okurken, Yunanistan'ın geçmişte istatistiki verilerle oynadığı gerçeğini de unutmamak gerekiyor.

Bu ülkeler dışındaki 23 OECD ülkesi arasında, nisan ayı itibarıyla işsizlik şampiyonu İspanya. Arkasından Slovakya (yüzde 14,1), İrlanda (13,2), Portekiz (10,8), Macaristan (10,4) ve Fransa (10,1) takip ediyor. En düşük işsizlik oranı ise Güney Kore (yüzde 3,7) ile Hollanda'da (yüzde 4,1).

TÜİK'in açıkladığı verilere göre, Türkiye'de işsizlik 2009 Nisan ayında zirveye ulaşmış, yüzde 14,9'u görmüştü. Arkasından küçük dalgalanmalarla aşağı doğru inmeye başladı. Ve şubat ayında yüzde 12,7'ye kadar indi. TÜİK, mart ayı verilerini bugün açıklayacak. Muhtemelen şubattan daha iyi bir sonuç çıkacak. Nisan verilerinin de ondan daha iyi olması bekleniyor. Sanayi üretimindeki artış, büyümenin hız kazanması, kapasite kullanım oranları ve enerji tüketimindeki gelişme ile istihdam için açılan tedbirler paketi bunun habercisi.

Evet Türkiye, OECD içindeki işsizlik oranı en yüksek ülkelerden biri ama Avro Bölgesi ile arasında fazla fark olmadığını da belirtelim. Ayrıca eğilim, hızlı bir düşüşten yana. Bu da yakın zamanda OECD ortalamasına yaklaşılabileceğini gösteriyor. O bakımdan, böyle gittiği takdirde, yakın zamanda istihdam açısından da dünyada daha iyi bir Türkiye görebileceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

G-20 ve bütçe açıkları

Kadir Dikbaş 2010.06.29

2008 krizinin üzerinden yaklaşık iki yıl geçti. Ama dünya bir türlü kriz havasından çıkamadı. Yeni tehdit kamu açıkları.

Hükümetlerin ekonomiye büyük miktarlarda nakit "enjekte" etmesi ekonomik düzelmede büyük rol oynadı ama şimdi de bu desteklerin yol açtığı olumsuzluklar gündemde. Özellikle Avrupa büyük bir sıkıntı içinde.

ABD Hazine Bakanı Timothy Geithner'in birkaç gün önce yaptığı, dünyanın ABD'ye geçmişte olduğu kadar bel bağlamaması gerektiği yönündeki açıklaması ilginç ve önemli bir tespiti. Evet dünya için, ne ABD ve AB, ne de dar çerçeveli bir başka oluşum tek başına bir çözüm üretebilir.

Küresel krizle birlikte, dünyada yeni bir güç olarak G-20 öne çıkmaya başladı. AB ve dünyanın en büyük 19 ekonomisinin oluşturduğu bu grup içinde Türkiye de bulunuyor.

G-20 grubunun liderleri geçtiğimiz hafta sonunda Toronto'da bir araya geldi. Siyasi konuların da konuşulduğu bu zirvede, üzerinde uzlaşmaya varılan en önemli konu, G-20 ülkelerinin, bütçe açıklarının 2013 yılına kadar yarı yarıya indirilmesi taahhüdü oldu. Küresel krizden çıkışın usulleri konusunda ise anlaşmaya varılamadı.

Bütçe açıklarını kırmak ortak hedef ama yöntemini herkes kendisi belirleyecek. Mesela ABD, bütçe açığını kapatmaktan ziyade öncelikle ekonomik büyümeye odaklanmış durumda. Bundan sonra da aynı politikayı sürdürmesi bekleniyor. ABD, sert kemer sıkma politikalarının toparlanmayı geciktireceğini düşünüyor. Avrupa ise kemerleri daha çok sıkmak zorunda kaldı. Şu an pek çok Avrupa ülkesi kamu harcamalarını kısmış, bütçe açıklarını azaltmakla meşgul.

Bu arada, Arjantin ve Brezilya gibi yükselen ekonomiler, gelişmiş ekonomilerin bütçede yapacağı kesintilerin ihracatlarına zarar vermesinden endişeli. Buna Çin'i ve Hindistan'ı da dahil edebiliriz.

Aslında her ülkenin ayrı bir hesabı var. Avrupa, yeni bir kaosa sürüklenmemek için bütçe açıklarını kapatmaya çalışırken, bazı ülkeler dünyaya mal satmanın peşinde. ABD büyümemenin doğuracağı sıkıntılardan endişeli. Bütçe açığı sorunu olmayan Türkiye, ekonomik büyümeye odaklanmış durumda.

G-20 içinde bütçe açığı rekoru 2009 için yüzde 12,5 ile ABD'nin. Onu yüzde 10,5 ile İngiltere izliyor. Bu iki ülke, kriz sürecinde finans sektörüne doğrudan ve dolaylı olarak en yüksek desteği yapan ülkeler. 8 ülke ise bu konuda hiçbir desteğe ihtiyaç duymamış. Bunlar: Türkiye, Çin, Hindistan, Arjantin, Endonezya, Meksika, Suudi Arabistan, Güney Afrika.

IMF tahminlerine göre, G-20 ülkelerinden Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, İngiltere, Endonezya'da bu yılki bütçe açığı geçen yıldan daha yüksek olacak. Çin'de ve Güney Afrika'da aynı seviyede gerçekleşmesi bekleniyor. Suudi Arabistan ve Güney Kore, bu yıl ve gelecek yıl bütçe fazlası verecek. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu diğer ülkelerde ise açığın daralacağı tahmin ediliyor. Bu tablo, yeni güç G-20 üyeleri içinde kimin öne çıkıp kimin geri planda kalacağı konusunda da ipuçları veriyor aslında.

Ne denirse densin, henüz dünya finans sektöründeki açgözlülüğü dizginleyecek, kontrolsüzlüğü ortadan kaldıracak köklü tedbirler alınamadı. O sebeple, G-20'nin bundan sonraki gündemi muhtemelen sıkıntılı olmaya devam edecek. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toparlandık

Kadir Dikbaş 2010.07.02

Krizden çıktık mı, çıkmadık mı. Toparlanmanın boyutu ne. Hangi sektör ne kadar büyüdü, büyümeye geçemeyen sektör var mı?

Önceki gün açıklanan 2010 yılı ilk çeyrek büyüme rakamları, bu soruların cevabını görme bakımından önemli. Öncelikle şunu söyleyelim ki, ekonomi bu yılın ilk üç ayında bir rekora imza attı ve geçen yılın ilk üç ayına göre

yüzde 11,7 oranında büyüme kaydetti. Bu, aynı dönemde AB ülkeleri ve OECD ülkeleri içinde ulaşılammış bir oran. Gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkeleri arasında da Çin'in elde ettiğinden (yüzde 11,9) sonraki en yüksek büyüme rakamı.

GSYH hesaplamalarının "arz" tarafındaki verilere göre, en yüksek büyüme ticaret ve imalat sanayiinde. TÜİK'e göre, oranlar sırasıyla yüzde 22,4 ve yüzde 20,6. Ana kelimler içinde düşüş görülen tek sektörs "tarım". Bu alandaki büyüme yüzde -3,8. Bunun yanında "ulaştırma"da yüzde 11,3, "inşaat"ta yüzde 8,0 ve "mali kuruluşlar"da yüzde 4,7'lik büyüme söz konusu.

Kriz dönemlerinde en büyük darbeyi yiyen sektörlerden birisi olan ve toparlanması da zaman alan sektörlerden inşaatla bile büyümeye geçilmiş olması ve yüzde 8 rakamına ulaşılması önemli bir gelişme.

Büyümenin kaynaklarına, yani GSYH hesabının "talep" kısmına baktığımızda da, en yüksek artışın yüzde 22,1 ile "özel yatırım"larda olduğunu görüyoruz. Bunun alt kaleminde ise makine ve teçhizat yatırımında yüzde 23,9'luk, bina inşaatında da yüzde 19,4'lük artış var.

"Özel tüketim"deki artış yüzde 9,9 seviyesinde. "Kamu tüketimi"ne baktığımızda da aynı oranı görüyoruz.

Katkı boyutunda ise, büyümeye en fazla katkı sağlayan kalemin özel kesimdeki tüketim artışı olduğu anlaşılıyor. Yani, iç talepteki canlanma.

Kamu yatırımlarındaki gelişme, özel sektörün çok gerisinde kalmış. Bir yönüyle devlet, bütçe açığını frenlemek için yatırımlarda artışa gitmemiş. O yüzden oran yüzde 1,0'da kalmış. Son aylarda bütçe verilerinde görülen iyileşme ile birlikte muhtemelen kamu kesimi yatırım için de muslukları açacak. Bu da, önümüzdeki dönem ekonomik büyümesine olumlu katkı olarak yansıyacak.

Talep kısmındaki diğer iki kalem ise ihracat ve ithalat. Kriz sonrasında, "ihracat"ın büyümeye katkısı 2009 son çeyreğinde pozitif olmuştu. Ancak 2010 ilk çeyreğinde durum değişti. Bu dönemdeki katkısı ne olumlu ne olumsuz, sıfır seviyelerinde. Buna mukabil yılın ilk çeyreğindeki ithalat artışı büyümeye yüzde 4,1 oranında olumsuz katkı yapmış.

Burada hemen hatırlatalım. Yılın ilk dört ayındaki ihracat artış hızı, ithalatın bir hayli gerisinde kalmıştı. Fakat önceki gün açıklanan mayıs ayı verileri, ihracat artış hızının ithalatı yakaladığını gösteriyor. Bu da ithalatın büyümeye negatif katkısını azaltmak açısından önemli.

2010 ilk çeyreğine ait büyüme verileri ve sonraki aylardaki sanayi üretimi, kapasite kullanım oranı ve enerji tüketimi istatistiklerine bakacak olursak kriz öncesi seviyeye ulaştığımızı, toparlandığımızı söyleyebiliriz. Çin hariç, krizden etkilenen ya da etkilenmeyen hiçbir ülkede bu kadar yüksek bir oran yok. Bundan sonraki süreçte de, AB'de yaşanan olumsuzlukların bize etkisini azaltabilirsek büyümedeki ivmeyi önemli ölçüde koruyabiliriz.

Her büyüme sürecinde ortaya çıkan yapısal sorunları öne çıkarıp, konuyu takvim ve mevsim etkisine boğup krizden kısa bir süre sonra sağlanmış yüzde 11,7'lik büyümeyi bile küçümsemek insafla bağdaşmaz. Türkiye, içeride çevrilen onca entrikaya ve plana, dışarıdaki belirsizliklere rağmen ekonomik alanda büyümeye, güçlenmeye devam ediyor. Dileriz bu ivme kesintiye uğramaz.

Enflasyonda neler oluyor?

Kadir Dikbaş 2010.07.06

Geçtiğimiz hafta açıklanan 2010 ilk çeyreğine ait yüzde 11,7'lik büyüme rakamının ardından dün açıklanan haziran ayına ilişkin enflasyon verileri beklenenin üzerinde olumlu çıktı. Enflasyon, tüketici fiyatlarında (TÜFE) aylık yüzde -0,56, yıllık da yüzde 8,37 oldu. Üretici fiyatlarında (ÜFE) da benzer bir gelişme var. Aylıkta yüzde -0,5, yıllıkta yüzde 7,64.

Yani, özetle söylersek, geçtiğimiz ay Türkiye'de fiyat artışı değil fiyat gerilemesi yaşandı. Tüketici fiyatları yüzde 0,56, üretici fiyatları yüzde 0,50 düştü. Bu sayede Mayıs ayında yüzde 9,10 olan yıllık enflasyon tüketici fiyatlarında yüzde 8,37'ye düştü. Üretici fiyatlarında da rakam yüzde 9,21'den yüzde 7,64'e geriledi.

Enflasyondaki olumlu manzaranın en önemli sebebi, aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere gıda fiyatlarındaki düşüş. Son yıllarda, enflasyon verilerinde gıda fiyatlarındaki yükselişler dikkat çekiyordu. Uzun bir aradan sonra ilk kez gıda fiyatları, böylesine bir düşüşle enflasyona olumlu katkı yapıyor. Düşüş, özellikle işlenmemiş gıda grubunda öne çıkıyor. Bu, yeni hasat döneminde elde edilen ürünlerin bol çıkacağına da habercisi.

Tüketici fiyatları endeksi verilerine göre, gıda ve alkolsüz içecekler kalemindeki fiyat artışı Haziran ayı için yüzde -2,52. En yüksek düşüş bu kalemdedir. Bununla birlikte, giyim, konut, ev eşyası, eğitim, haberleşme, lokanta ve oteller ile sağlık fiyatlarında artış söz konusu.

Tüketici cephesinde durum bu. Üretici fiyatları endeksinde de tarım fiyatlarındaki yüzde 0,7'lik gerileme göze çarpıyor. Bu, genel düşüş oranı olan 0,5'in üzerinde bir rakam. Sanayideki gerileme ise yüzde 0,45 seviyesinde.

Bu ayrıntılar şu açıdan önemli. Geçen hafta yapılan büyüme ile ilgili yorumlara bakacak olursak, bazı kesimlerde ilk çeyrekteki büyümenin iç taleple sağlandığı öne çıkıyordu. Şimdi de enflasyondaki gerilemeyi iç talepteki düşüşe bağlayanlar var. İkisini birleştirdiğinizde ise şöyle bir sonuç çıkıyor: "Talep daraldı, bu yüzden fiyatlar düşüyor, arkasından ekonomik büyüme darbe yiyecek."

İlk bakışta böyle bir sonuç çıkarılabilir ama enflasyondaki düşüşün kaynağına inildiğinde, sebebin iç talepteki daralma olmadığı görülüyor. Nitekim, en yüksek fiyat gerilemesi, krizin en ağır günlerinde bile talebin sektöre uğramadığı gıda sektöründe. O yüzden, gıda fiyatlarındaki düşüşte arz tarafındaki genişlemenin daha etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca, gıda dışındaki kalemlerde görülen fiyat artışları da, talep daralması tezini çürütüyor.

Enflasyonda ortaya çıkan olumlu veriler, piyasalara ve gelecek beklentilerine olumlu yansıdı. Son verilerin hemen ardından, bazı bankalar Merkez Bankası'nın yapması muhtemel faiz artırımını tahminlerini aşağı çekti.

Enflasyondaki düşüşün sürmesi, faiz oranlarının aşağı çekilmesi ve hem kamu hem özel sektör kredi maliyetlerinin düşmesi açısından önemli. İhracatçının yakındığı düşük kur sıkıntısının aşılması için de önemli bir destek. Neticede enflasyonu dizginlemek için Merkez Bankası faizleri yükseltmek zorunda kalmayacak, yüksek faizle birlikte kurlar da aşağı gelmeyecek.

Görünen o ki, enflasyondaki bu seyir, ürün hasadının arttığı Temmuz ayında da devam edecek. Ve muhtemelen, bir ay sonra daha iyi bir enflasyon rakamıyla karşılaşacağız. k.dikbas@zaman.com.tr

Urfa'nın etrafı...

Kadir Dikbaş 2010.07.09

Güneyin parlayan yıldızı, peygamberler şehri Şanlıurfa'da önemli gelişmeler yaşanıyor. İlin rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir büyümeyi yakalaması amacıyla "Entegre Sınâî Kalkınma Planı" oluşturulmuş. Ve bu planla çerçevesi çizilen temel vizyon ve stratejileri hayata geçirecek, koordine edecek ve izlemesini yapacak yerel bir mekanizma kurulmuş:

Şanlıurfa Yerel Rekabet Gücünün Geliştirilmesi Platformu (ŞUYERGE). Bu platform, başta stratejik sektörlerde olmak üzere ilin temel sorunlarının çözümünde, kamu kurumlarının özel sektörle daha fazla işbirliği içinde çalışmasını hedefliyor.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen projeye, Avrupa Birliği de finansman desteği veriyor.

Dört ay önce işe başlayan platform ile yatırımcı çekmek için yurdun sanayileşmiş bölgeleriyle irtibata geçmiş, geziler düzenlemiş. Gebze OSB ile Şanlıurfa OSB "kardeş OSB" yapılmış. Ayrıca Finlandiya kalkınma modeli yerinde incelenmiş.

Platformun önceki gün yaptığı toplantıya biz de katıldık. İlin sorunlarını, tartışmaları izledik. Vali Nuri Okutan'ın başkan olduğu platform toplantısında Belediye Başkanı Dr. Ahmet Fakıbaba, GAP İdaresi Başkanı Sadrettin Karahocagil, Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Halil Mutlu, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Sabri Ertekin ve diğer kamu ve özel sektör temsilcileri vardı.

Şanlıurfa, 2009 yılında açıklanan teşvik paketinde en geniş imkânların tanındığı 4'üncü teşvik bölgesinde bulunuyor. Ayrıca AB standartlarında altyapısı bulunan 2. OSB'de faaliyete geçecek firmalara UNDP, yatırım sonrası entegre bir şekilde iş geliştirme ve teknik konularda destek veriyor. Yeni OSB, yüzde 68 AB, yüzde 32 Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın katkılarıyla kurulmakta.

Bazı büyük sanayi gruplarının Şanlıurfa'yı değerlendirmeye aldığını, bunlar arasında Yaşar ve Kale Grubu'nun da olduğunu öğreniyoruz. Bu arada, Balıklıgöl yakınlarında iki adet beş yıldızlı otel inşaatı başlamış. Suriye ile vizelerin kalkması sınırdaki trafiği, Şanlıurfa'ya gelen Suriyeli sayısını artırmış.

"Kalkınmanın daha üst seviyelere çıkartılabilmesi için yerelin bir sanayi kalkınma gündeminin olması ve bu gündemin yerel paydaşlarca sahiplenilmesi gerekir." diyen Vali Okutan, Şanlıurfa'da Türk'üyle, Kürt'üyle, Arap'ıyla herkesin huzur içinde kardeşçe yaşadığını, kimsenin kendini farklı hissetmediğini ve ilin bölge kalkınmasında önemli bir köprü olduğunu belirterek, "Açılımin maddî ve manevî merkezi Şanlıurfa'dır." diyor.

Belediye Başkanı Fakıbaba da şehirciliğe dikkat çekiyor ve "Şehir merkezini cazip hale getirmeden dışarıdan yatırımcı çekmek zor. Şehir eğer turizme hazırsa, gelecek her türlü yatırıma da hazırdır." tespitinde bulunuyor.

Yatırımcılara sağladıkları "yatırım fizibilite desteği"nde sürenin uzatıldığını belirten GAP İdaresi Başkanı Karahocagil ise, "Hedefimiz bölgenin Ortadoğu'nun gıda üssü olması. Bunun da merkezi Şanlıurfa olacak." diyor. GAP İdaresi, bölgenin Türkiye ve dünyada tanıtımı için de ihaleye çıkmış.

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Ertekin, Şanlıurfa'nın tarım, turizm, tekstil ve enerji yatırımları için yüksek potansiyel taşıdığını ve sağlanacak kümelenme ile ilin sosyo-ekonomik çehresinin değişeceğini

anlatıyor. Ertekin'in verdiği bilgiye göre, yılın ilk beş ayında ilin ihracatındaki artış Türkiye ortalamasının çok çok üzerinde: Yüzde 54.

Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Mutlu da, ekonomik kalkınmanın bilimsel altyapısını oluşturmaya çalıştıklarını, iki yıl gibi kısa bir sürede "Tarım Teknoparkı" kurduklarını söylüyor. 27 bin dönüm arazi üzerindeki üniversiteye son birkaç yılda yapılan yatırımlar, açılan binalar ve tesisler ildeki hareketin bir başka göstergesi.

Sıkıntılar elbette var, ama artık Şanlıurfa'da güzel gelişmeler öne çıkıyor. Hem tarım ve gıdada, hem turizmde Ortadoğu'nun bir numarası olma yolunda hızla ilerliyor. O meşhur Şanlıurfa türküsü "Urfa'nın etrafı fırsattan dağlar..." diye başlasa yeridir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Turizmde Ortadoğu ve Asya hareketi

Kadir Dikbaş 2010.07.13

Ekonomik toparlanma ve büyümeye paralel olarak cari işlemler açığı da artıyor. Küresel krizle birlikte yaşanan durgunluk ve ithalattaki keskin düşüş sonucu geçen yılın ilk beş ayında 5,2 milyar dolar seviyesinde kalan cari işlemler açığı, bu yılın aynı döneminde 17,4 milyar dolara çıktı.

Büyümenin yeniden başlaması, ithalatın buna paralel olarak artması ve neticede ödemeler dengesi açığının yükselmesi, uzun yıllardan beri alışageldiğimiz bir manzara. Bunu önlemeye dönük bir takım çalışmalar yapılsa da, çözüm için zamana ve daha çok çalışmaya ihtiyaç var.

Ödemeler dengesinin pozitif tarafındaki iki büyük kalemdaki gelişmeler önemli. Birincisi ihracat, diğeri de turizm gelirleri. İhracatın yılın ilk aylarındaki düşük hızlı artışının ardından son ayda ithalat artış hızına yetişmiş olması sevindirici bir gelişme.

İkinci önemli kalem olan turizmde de dikkate değer gelişmeler gözleniyor. Evet küresel krizden turizm de etkilendi fakat etkilenmenin boyutu ihracat kadar değil. Turizm gelirlerinde fazla bir düşüş yaşanmadı.

Türkiye, cari işlemler dengesindeki açığın büyük bölümünü bu sektörün sağladığı dövizle kapatıyor. Mayıs ayı itibarıyla son bir yıllık turizm geliri brüt olarak 21 milyar 360 milyon dolar. Bundan turizm giderleri çıkarıldığında, net gelir 16 milyar 887 milyon dolar ediyor.

2009'da ve 2010 yılının ilk aylarındaki durgun seyir mayıs ayından itibaren yerini harekete bırakmış. Brüt turizm gelirleri, geçen yılın mayıs ayına göre bu yıl mayıs ayında yüzde 10,2 artmış. Aynı dönemdeki turist sayısındaki artış ise yüzde 15,8. Ocak-Mayıs dönemine baktığımızda da gelirden yüzde 2,2, turist sayısında yüzde 10,14'lük yükseliş görülüyor.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bir süre önce açıkladığı turizm istatistikleri ve Merkez Bankası'nın dün açıkladığı ödemeler dengesi verileri, turist sayısında da, gelirden de artış olduğunu, ama sayıdaki artışın daha hızlı olduğunu gösteriyor. Nitekim, geçen yıl ilk beş ayda gelen 7 milyon 327 bin turist 4,9 milyar dolar bırakırken, bu yıl gelen 8 milyon 70 bin kişi 5 milyar dolar bırakmış.

Gelir açısından bu yılın ilk beş ayı 2008 kadar iyi olmasa da, 2009'dan daha iyi. Sayı olarak da 2008'den de yüksek.

Tahmin edildiği gibi, Avrupa ekonomilerinde yaşanan kriz turizmimize de yansımış. Bu bölgelerden gelen turist sayısında fazla bir artış yok. Ama azalma da görülmemiş. Krizin teğet geçtiği, yeni açılımların yapıldığı bölge ve ülkelerden gelen turist sayısında ise önemli artışlar var.

Gelen turist sayısının azaldığı bölgeler şunlar: Kuzey Amerika, Orta Amerika ve Afrika. En fazla artış ise Güney Asya bölgesinden gelen turist sayısında. Oran yüzde 67,6. Onu, yüzde 36,8 ile Batı Asya yani Ortadoğu ülkeleri izliyor. Güney Amerika'dan gelenlerde de yüzde 26,3'lük artış söz konusu. OECD ülkelerinden gelenlerde yüzde 4,8, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden gelenler de yüzde 4,7 artış kaydedilmiş. Avrupa'dan gelenlerdeki artışa sadece yüzde 2,8. Yani turizmdeki yükselişi, Asya ve Ortadoğu göğüslemiş.

Uzun yıllardan beri Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülke Almanya. Kriz döneminde bu değişmemiş. Ama onu takip eden Rusya yerini İran'a bırakmış. Yılın ilk beş ayında Türkiye'ye gelen turistler içinde Almanlar yüzde 15,6'lık payla birinci, İranlılar yüzde 9,2 ile ikinci, Ruslar da yüzde 8,4'le üçüncü sırada. İran'dan gelen turist sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 90,2 artmış. Fakat artış rekoru İran'da değil. Onun önünde yüzde 108'lik artışla Suriye bulunuyor. Suriye'nin önünde de Balkanlar'ın genç devleti Kosova. Oran, yüzde 130,6.

İhracatta olduğu gibi turizmde de, son yıllarda yapılan açılımların krizde ne kadar çok işe yaradığı şimdi daha iyi anlaşılıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrolde yeni beşli

Kadir Dikbaş 2010.07.16

Uzun yıllar savaşların, uluslararası mücadelelerin göbeğinde yer alan petrol, hayatımızın her alanında var ve bugün bu sektörde dönen trilyon dolarlar herkesin dikkatini çekiyor, iştahını kabartıyor.

Uzun zamandır, dünya petrol sektöründe beş büyük oyuncu vardı. Petrol deyince akla ilk onlar geliyordu: Exxon Mobil, BP, Shell, Total ve Chevron. Ancak, dünya ekonomisinde yaşanan hızlı değişim ve patlak veren küresel kriz, ilk beşteki şirketleri bir anda değiştirdi. Listedeki Batılı iki şirket düştü, yerlerine Çin şirketleri oturdu.

Yani dünya petrol devleri arasındaki yarışta sıralama değişti. Fortune Dergisi'nin açıkladığı Global 500 listesine göre, yeni sıralama şöyle: Royal Dutch Shell (Hollanda), Exxon Mobil (ABD), BP (İngiltere), Sinopec (Çin), China National Petroleum (Çin). Yeni beşli, aynı zamanda dünyanın 10 büyük firması arasında. İlk beşten düşüp altıncı ve yedinci sırada yer alan şirketler ise ABD'li Chevron ile Fransız Total.

Shell, 2009 yılındaki 285,1 milyar dolarlık satış geliriyle, şu an dünyanın en büyük ikinci şirketi konumunda ve kârı 12,5 milyar dolar. Lider durumdaki Wal-Mart Stores'un satışlarıysa 408,2 milyar dolar, kârı da 14,3 milyar.

Burada ilginç olan nokta, Shell'in kriz yılı olan 2008'de iki basamak yükselerek liderliği eline geçirmişken geçen yıl ikinciliğe düşmesi. Hatırlanacağı üzere 2008, yılın son çeyreğindeki düşüşlere rağmen ortalama olarak petrol fiyatlarının zirve yaptığı bir yıl olmuştu. O yüzden Shell, 2008 yılında 458,4 milyarlık satışla Wal-Mart'ı geride bırakıp lider oldu. Sadece o değil Exxon da 442,8 milyar dolarlık satışla Wall Mart'ı geçip ikinciliğe oturdu.

Krizden sonra düşüşe geçen ve hâlâ 2008'e göre çok daha düşük seviyelerde olan petrol fiyatları sebebiyle perakende devi Wall Mart, 2009'da liderliği yeniden ele geçirmiş bulunuyor.

Petrol fiyatlarındaki düşüş sonucu aşağı inen satış gelirleri, kârları da aşağı çekmiş. Petrolcüler, 2009'da 2008'inki kadar kâr edememişler. Evet ilk bakışta, öyle görünüyor ama bu haliyle bile çok büyük tutarlar söz konusu. Bir şirket, bu kadar yüksek bir kârı, başka hangi sektörde elde edebilir ki?

Shell'in kârı 2008'de 26,3 milyar iken geçen yıl 12,5 milyara gerilemiş. 45,2 milyar dolarla 2008'in dünya kâr rekortmeni olan Exxon Mobil ise, geçen yıl da 19,3 milyar dolarla liderliğini korumuş.

ABD'deki sızıntı ve yaşanan çevre felaketi sebebiyle zor günler geçiren ve milyarlarca dolar zarara uğradığı belirtilen BP de dünya petrol devleri arasında üçüncü sırada. 2008 ve 2009 yıllarındaki kâr rakamları: 21,1 milyar ve 16,6 milyar dolar.

Petrol üzerinde bunca para dönüyor, bunca kârlar elde ediliyor. Sadece şirketler değil devletler için de büyük önem taşıyor petrol. Devletlerin vergi gelirlerinin önemli bir bölümünü akaryakıt üzerinden alınan vergiler oluşturuyor. Türkiye'de de olduğu gibi.

Bugün enerji alanında yapılan yatırımlar ve çizilen rotalar, ince hesaplar üzerine oturuyor; çetin müzakere ve mücadeleler sonunda hayata geçirilebiliyor. Türkiye de, zengin rezervlere sahip olmamakla birlikte, hem petrolde hem doğalgazda bir kavşak olabilmek için uğraşıyor. Bunu yaparken kendi enerji devlerini, kendi küresel oyuncularını da çıkarması şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanayi, kriz öncesine döndü

Kadir Dikbaş 2010.08.10

Sanayi üretimindeki artış devam ediyor. Dün açıklanan verilere göre, sanayi üretimi haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 10,2, bir önceki aya göre ise yüzde 2,2 artış kaydetti.

Takvim etkisinden arındırılmış endekste ise bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 10,4 artış, bir önceki aya göre ise yüzde 2,1 azalış söz konusu. Böyle olmakla birlikte, 2009 Şubat ayında başlayan geneldeki olumlu seyr, birkaç ay "negatif" oran görünse de devam ediyor. Temmuz ayına ait imalat sanayii kapasite kullanım oranının haziran ayından 1,1 puan yüksek çıkması da buna işaret.

Üretim artışının özellikle iç talebe dönük sektörlerde daha fazla arttığı görülüyor. Tüketici güven endeksindeki artış da bunu doğruluyor. Bunun yanında, enerji tüketimi ve kapasite kullanım oranındaki artış da sürüyor.

Verilerden dış talebin zayıfladığı, ihracatın zorlaştığı sonucunu çıkarmak da mümkün. Nitekim, ihracatçıların bu yöndeki yakınmaları artmaya başladı. Özellikle kârlılıkta azalış, bazı pazarlarda daralmalar öne çıkıyor.

TÜİK'in 2005=100 sanayi üretim endeksine göre, 2008 küresel kriziyle birlikte 80'li rakamlara gerileyen (En düşük seviye yüzde 84,6 ile 2009 Şubat'ına ait) endeks yeniden 120'nin üzerine çıkmış bulunuyor. Endeks bundan önceki en iyi seviyeyi, en son 2008 Temmuz ayında yüzde 121,4 ile görmüştü. Yani, sanayi kesimi

Üretim açısından kriz öncesi seviyeyi yakalamış bulunuyor. Bunun istihdama da yansadığı, işsizlik oranındaki gerilemeden anlaşılıyor.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış rakamlarda da, aşağı yukarı aynı eğilim kendini gösteriyor.

Son veriler ışığında 2010 yılının ikinci çeyreğine ilişkin GSYH büyüme oranının da yüzde 7 civarında çıkması bekleniyor. Hatırlanacağı gibi birinci çeyrekte yüzde 11,7'lik büyüme kaydedilmişti. Eğer önümüzdeki aylarda içeride ya da dışarıda çok ciddi bir çalkantı yaşanmaz ise 2010 toplamındaki büyüme yüzde 7 civarında olabilir. nc göstergeler ve gelişmeler, bunun habercisi.

Bununla birlikte, yılın ikinci yarısında, "baz etkisi"nin azalacağı ve ihracatta zor bir döneme girildiği unutulmamalı. Bu olmasa dahi, sanayi üretiminde devam eden olumlu seyrin devamını sağlayacak yapısal birtakım tedbirlere ihtiyaç var. Nitekim Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, bakanlık olarak Türkiye'nin "Sanayi Stratejisi"ni hazırladıklarını ve Yüksek Planlama Kurulu kararının ardından bunu kamuoyuyla paylaşacaklarını açıkladı. Bakan Ergün'e göre hedef, "Türkiye'yi orta ve ileri teknoloji, yüksek katma değerli ürünlerde Avrasya'nın üretim merkezi haline getirmektir."

İhracatı ithalatın önüne geçirmek, ondan daha hızlı artmasını sağlamak için Türkiye'de üretimi cazip hale getirmek, sanayicimizin rekabet gücünü artırmak şart. Aksi takdirde her büyüme döneminde ortaya çıkan yüksek dış ticaret ve cari işlemler açığını ülke gündeminden düşürmek mümkün değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enerjide değişen dengeler

Kadir Dikbaş 2010.08.13

Enerji dün olduğu gibi bugün de önemli ve stratejik bir sektör. Gelecekte ise daha önemli olacağa benziyor.

Geçen hafta yapılan elektrik dağıtım ihalesinde dört bölge için 7 milyar dolarlık rakama ulaşıldı. Rekor seviyedeki teklifler, dikkatleri bir kez daha enerji sektörüne yöneltti.

Türkiye, hızla gelişen bir ülke ve her geçen gün daha fazla enerji tüketiyor. Gelecekte de daha fazla enerjiye ihtiyaç duyacak. O bakımdan her büyük grup, bu sektöre bir şekilde adım atıyor. Türkiye ayrıca enerji hatlarına ev sahipliği yapan ve gelecekte bu konumunu daha da güçlendirmesi beklenen bir lke. O açıdan da sektörün yıldıztı çok parlak.

Enerji, dünyada da çok önemli. Kavgaların hep odağında yer alıyor enerji kaynakları ve bu kaynaklar için geliştirilen projeler. Kişi başına enerji tüketimi, bir gelişmişlik göstergesi. Ve aynı zamanda, kullanılan kaynaklara bağlı olarak çevreye verilen zararın da.

Türkiye, henüz kişi başına tüketimi orta seviyelerde olan bir lke. Ama pek çok Batılı ülkede rakam son derece yüksek.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) bir süre önce yayımladığı rapora göre, ABD dünyanın en fazla enerji tüketen ülkesi olmaktan çıkıp yerini Çin'e bıraktı. Ama kişi başına tüketimde hâlâ lider ve Çin'i 5'e katlıyor.

Çin, Ajans'ın verilerinin sağlıklı olmadığını iddia ederek birinciliği reddediyor. Bunun sebebi, bir süredir çevrecilerin hedefi haline gelmesi olabilir. Çünkü Çin, enerji tüketiminde kömürü ağırlıklı olarak kullanan bir ülke. Öyle ki, dünya kömür tüketiminin yarıya yakını bu ülke gerçekleştiriyor.

Çin'nin birinci olmadığını kabul etsek de, en azından birinciye yakın bir noktada olduğu kesin. Nitekim BP'nin her yıl haziran ayında yayımladığı verilere göre, Çin, ABD ile arasındaki mesafeyi kapatmış görünüyor. Bunda yaşanan küresel krizin de payı var. ABD, 2009'da (yüzde 5 düşüşle) 2.182 milyon tonluk petrole eşit enerji tüketirken, Çin'in tüketimi yüzde 8,7'lik büyüme ile 2.177 milyon tona ulaşmış.

Dünyanın ilk beş büyük enerji tüketicisi arasında Çin'in ve Hindistan'ın kaydettiği hız dikkat çekici. BP'nin verilerine göre, Çin'in birincil enerji tüketimi 2000 yılındaki seviyenin iki katını aşmış. Hindistan'ınki ise iki kata yakın. Rusya'da bir miktar artış görülürken Japonya ve ABD'nin tüketiminde azalış söz konusu. Benzer durum, gelişmiş pek çok Batı ülkesi için geçerli.

2009'a ait tüketim verilerinin, Batılı ülkelerdeki ekonomik kriz sebebiyle, 2008'den daha düşük olduğu, buna karşılık krizin fazla etkilemediği Asya ve diğer bölge ülkelerinin tüketiminde yükselişler görüldüğü ortada.

Aynı durum Türkiye'de de yaşandı. 2000 yılında 77 milyon ton olan enerji tüketimi, 2008'de 102 milyona kadar çıkmakla birlikte, 2009'da yüzde 8,4 düşüşle 93 milyona düşmüş. Buna rağmen son 9 yıldaki tüketim artışı yüzde 21,4.

Paranın, üretimin ve gücün batıdan doğuya kaydığı dünyamızda tabii olarak tüketimde de dengeler değişiyor. En başta da sanayinin en önemli girdisi olan enerji tüketiminde. Yakın gelecekte, gelişen yeni pazarların yeni tüketim alanları olduğunu göreceğiz. Turizmden bankacılık hizmetlerine kadar pek çok alanda dengeler yeniden belirlenecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fındık

Kadir Dikbaş 2010.08.17

Tarım ürünlerinin hemen hepsinde verim sorunu ile karşı karşıyayız. Topraklar parçalanmış, ekilip biçilemez küçüklüğe düşmüş. Üstelik ekilip biçilen alanlardaki verimde artış sağlanamıyor.

Son yıllarda bazı alanlarda verimliliği artırmaya dönük güzel örnekler olmakla birlikte, geneldeki manzara pek iç açıcı değil. Buğdaydan zeytine, üzümünden portakala pek çok üründe sıkıntı var. Üretiminde dünya lideri olduğumuz ürünlerde bile.

İşte onlardan biri fındık. Fındıkta geçen yıl 800 bin tonluk üretimle dünya lideriyiz. İhracatımız 244 bin ton (1,2 milyar \$). Ama verimlilikte öyle değiliz.

Fındıkta bugüne kadar izlenen yanlış politikalar, adeta verimsizliği teşvik etmiş. Hem üretici mağdur olmuş, hem devlet kayba uğramış. Fındık fiyatı siyasallaşmış, sorunun temeline hiçbir zaman inilmemiş. Bu arada

çevremizde yeni üreticiler çıkmış sahneye. Gürcistan ve Azerbaycan bile daha verimli üretim yapar olmuş.

Fındık Tanıtım Grubu (FTG) Üyesi Ali Haydar Gören, "Dekar başına verimliliğin 100 kg olması kabul edilemez. Bunun derdinde olmalıyız, verimi artırmalıyız." diyor. FAO verilere göre, bir dekardan ABD'de 249, Fransa'da 194, İtalya'da 163, Yunanistan'da 159, Gürcistan'da 143 kg fındık alınıyor.

Ayrıca bizdeki toplama maliyetleri de yüksek. Bu şartlarda ne fındık üreticisi halinden memnun ne de tüketici.

Esasında Karadeniz'de fındıkta kendini gösteren bir yoksulluk sorunu söz konusu. Sanayi yok, tarım imkânları ve ürün çeşitliliği sınırlı. Bu yüzden, fındık konusu ve elde edilecek gelir ve verim büyük önem taşıyor.

Mesela, Hollanda'da bir aile 100 inek yetiştirerek geçimini sağlar, bizde ise bir aile birkaç inekle geçinmeye çalışır. İşte onun gibi, tarımda da yoksulluk, bütün beklentileri üç beş dönüm araziye ve tek bir ürüne yöneltebiliyor.

Bir malın fiyatını yükseltme şansınız yoksa, maliyetleri düşürmeye ve verimliliği artırmaya yönelmeniz gerekir. Fındıkla ilgili bütün kurum ve kuruluşların da verimliliğe odaklanması şart.

Türkiye'nin burada özellikle ihracat fiyatını belirleme şansı yok. Rakipler, az maliyetle daha verimli üretim yaptığı için Türkiye'nin altında fiyat vererek rekabet ediyor. En büyük üretici olmak yetmiyor. Ayrıca siz fiyatı yükselttiğiniz an tüketim de düşebiliyor. Fındık vazgeçilmez bir ürün değil çünkü.

Hükümet, geçen yıl fındıkta yeni bir dönemi başlattı ve doğrudan gelir desteği uygulamasına geçti. Dekar başına 150 TL. Ayrıca alternatif ürüne geçişe teşvik getirdi, fındık alım ve satımını, taban fiyat belirlemeyi bıraktı. Fiyatı arz ve talep, yani piyasa belirliyor artık.

Tarım Bakanlığı'nın son dönemde izlediği politikanın isabetli olduğunu vurgulayan FTG Üyesi Gören, "Geçen yıl uygulamaya konan sistem üç yıl devam etsin ihracat beş yılda 300 bin tona çıkar." diyor.

İhracatın yarıdan fazlası AB ülkelerine. 1997 yılında kurulan FTG, pazarı genişletmek için ABD, Japonya ve Çin'le başladığı tanıtım çalışmalarına, yakın zamanda Rusya ve Hindistan'ı eklemiş. Özellikle Rusya'dan ümitli olduklarını söyleyen Gören, "Arz fazlasını ancak pazarı genişleterek eritebiliriz." diyor.

Olmaması gereken, üreticinin ürününü makul fiyatlardan satabilmesi, sanayici ve tüccarın da makul fiyatlardan ihtiyacını karşılayabilmesidir. Bunun için de öncelikle verimin artırılması, maliyetlerin aşağı çekilmesi gerekiyor. Aksi takdirde, ne yaparsak yapalım bizden yüzde 50, hatta yüzde 100 daha fazla verim elde eden rakiplerle rekabet etmek mümkün değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni bir küresel dalga mı?

Kadir Dikbaş 2010.08.20

ABD ve İngiltere'den gelen son açıklamalar, küresel ekonomik gidişatta bazı yeni sıkıntıların olabileceği endişelerini artırmaya başladı.Neydi ABD ve İngiltere'den gelen sinyaller?

Önce ABD Merkez Bankası FED, ekonomik büyümenin yavaşlamaya başladığı yönünde sinyaller verdi. Son aylarda ekonomideki iyileşmenin hız kestiğini, kısa vadede beklendiğinden daha düşük oranlarda gerçekleştirmeler olacağını duyurdu. Başkan Barack Obama da önceki günkü açıklamasında, "Gerçek şu; bu resesyondan tamamen çıkmamız birkaç yıl sürecek. Resesyonda işlerini kaybeden 8 milyon işsize iş bulmak zaman alacak." dedi. ABD'de işsizlik maaşı başvuruları geçen hafta için 500 bin ile son 9 ayın en yüksek seviyesine çıktı.

Hemen arkasından İngiltere'den gelen bir açıklama, dünyadaki iyileşmenin yavaş olacağı kanaatlerini biraz daha güçlendirdi. İngiliz Merkez Bankası, 2011 için öngördüğü yüzde 3,4 oranındaki büyüme tahminini yüzde 2,5 seviyesine indirdi. Ve Başkan Mervyn King, çıkıp açıkça "İngiltere ekonomisinin yeniden normalleştğini söyleyebilecek herhangi bir işaretin alınması için daha birkaç yıl beklemek gerektiğini" söyledi. Merkez Bankası'nın tahminleri aşağı çekmesinin en önemli sebebi, İngiltere'deki koalisyon hükümetinin kamu harcamalarında yaptığı büyük kesintiler. Bu arada ülkedeki özel bankalar da kredi musluklarını tam olarak açmadı. Ve tahminlerin altında bir büyüme kendini göstermeye başladı.

Avro bölgesinde ise Almanya'nın 2010'un ikinci çeyreğinde yüzde 2,2 ile iyi bir büyüme oranı açıklaması çarpıcı bir gelişme. Bu, Avro bölgesindeki ortalamayı ABD'den daha iyi bir noktaya taşımış görünse de, Birlik genelindeki darboğaz aşılmış değil. Mesela Yunanistan'ın ikinci çeyrek büyümesi de negatif: Yüzde -1,5.

Yani ABD ve Avrupa'da artan kamu harcamaları ve bunun yol açtığı sorunlar, büyüme üzerinde ciddi bir baskı oluşturuyor. İşsizlik, yüksek seviyesini korumaya devam ediyor. Büyüyememek, dengeleri bozuyor, her alanda sıkıntı meydana getiriyor.

Bu şartlar altında, kredi derecelendirme kuruluşlarının bahsettiğimiz ülkeleri de mercek altına aldığını görüyoruz. Krizde itibar kaybına uğrayan bu kuruluşlar, artık gelişmiş ekonomilere de uyarı yapmaya başladılar. Ama hâlâ bu ülkelerin notlarını en üst seviyede tutmayı da sürdürüyorlar.

Önceki gün Moody's, ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'yı "AAA" ile temsil edilen en üst seviyedeki kredi notlarının düşürülebileceği konusunda uyardı. Kuruluşun açıklamasında, bu ülkelerin kamu maliyesindeki bozulmaya dikkat çekilerek, büyümeyi hızlandırmaları gerektiği belirtildi.

Burada büyümedeki yavaşlamanın ve artan endişelerin, dünya emtia fiyatlarında yükselişin durmasına, düşüşlerin başlamasına yol açtığını da hatırlatalım.

Türkiye, dünya ile içli dışlı olmasına bağlı olarak dünyada olup bitenlere karşı eskisinden daha duyarlı. Küresel krizden de etkilendi ama kabul etmeliyiz ki, bu etkinin boyutları korkulduğu kadar olmadı, pek çok ülkeden daha hafif atlattık bu dönemi. Ve kriz şartlarında IMF ile yeniden masaya oturmama kararını dahi verebildik. Şu an ekonomi toparlanmış, büyüme beklentilere paralel olarak devam ediyor.

Eğer Batı ekonomilerinde görülen büyüyememe odaklı sıkıntılar yeni bir dalgalanmaya yol açacak olursa, bunun etkileri elbette bize de uğrayacaktır. Ama bunun boyutlarının çok güçlü olmayacağını şimdiden söyleyebiliriz. Çünkü toparlanma konusunda oldukça iyi durumdayız. Eğer pazar çeşitlendirme çalışmaları devam eder, ihracatın rekabet gücünün düşmesine de müsaade edilmez ise büyüme performansında fazla bir kayıp olmaz.

İstikrar açısından baktığımızda da, krizin patlak verdiği iki yıl öncesine nazaran şu an daha istikrarlı ve güven veren bir Türkiye söz konusu. 12 Eylül günü anayasa değişikliğine halktan da onay çıkarsa, bu istikrar ve güven ortamının pekişeceği, demokrasimizin sınıf atlatmasının yanında ekonomiye ve iş dünyasına sağlıklı bir zemin hazırlayacağı muhakkak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya emtia fiyatları

Kadir Dikbaş 2010.08.24

Hatırlanacağı gibi küresel kriz öncesinde, dünya emtia fiyatları yüksek talep ve yatırım fonlarının da yüklenmeleriyle rekor seviyelere çıkmıştı.

Krizle birlikte yaşanan ekonomik durgunluk, talebi bir anda düşürdü, bazı emtia çeşitleri "yatırım aracı" olmaktan çıktı. Fiyatlar 2008 Aralık ayında petrolde, 2009 Şubat'ında metallerde ve Mart ayında da gıdada en düşük seviyeyi gördü.

...Ve 2009'un ortalarına doğru, krizin dibinin görülüp çıkış umutlarının belirmesiyle birlikte, fiyatlar yeniden yükselişe geçti. Yavaş yavaş artan enerji, metal ve tarım fiyatları, bu yılın ikinci çeyreğinde kriz sonrasındaki en yüksek seviyeye ulaştı. Gıdada ve metalde kriz öncesi fiyatlara ulaşılırken petrol daha düşük seviyelerde kaldı.

Son günlerde, bilhassa gelişmiş ülkelerdeki büyüme beklentilerinin zayıflaması, istihdamda ortaya çıkan sorunlar, emtia fiyatlarında da durgunluğa yol açtı. Bazı ürünlerde düşüşler başladı.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, hem tarım ve metalde hem de petrol fiyat endeksinde gerileme söz konusu. Temel sebep, büyüme beklentilerinin zayıflamasının yol açtığı talep daralması ve buna bağlı olarak yatırım fonlarının emtiadan bir ölçüde uzaklaşması. Son haftalarda yatırım fonları, kamu kağıtlarına daha fazla rağbet ediyor. Çünkü bu alan daha az riskli ve gelişmiş ülkelerdeki yüksek kamu açıkları da iyi bir pazar oluşturmuş durumda.

Dünyadaki zayıf büyüme beklentisi ve emtia fiyatlarındaki düşüş, ihracatta sıkıntının habercisi olmakla birlikte, özellikle enerji ithalatçısı olan ve sürekli cari açık sorunuyla karşı karşıya kalan ülkeler için önemli bir gelişme aslında.

Türkiye, kriz sürecinde düşen emtia fiyatları sayesinde enflasyon sorunu yaşamamış, ithalat maliyetlerini oldukça düşürmüştü. Cari açık da hızla daralmıştı. Yıllık enflasyon, 2009 Ekim ayında yüzde 5,08'e kadar inerek tarihi rekor kırmıştı. Oysa kriz öncesinde, dünya emtia fiyatlarındaki aşırı şişkinlik yüzünden iki haneli rakamlara demir atmıştı.

Bununla birlikte, krizden sonra başlayan toparlanma, emtia fiyatlarında yeni bir yükselişi de beraberinde getirdi, ithalat maliyeti yükselmeye, cari açık büyümeye başladı. İç talepteki canlılığın da desteğiyle 2009 Şubat ve Nisan aylarında enflasyon yeniden iki haneyi gördü.

Ancak bir süre sonra, emtia fiyatlarında görülen bahsettiğimiz durgunluk ve düşüşler, enflasyonla mücadelede önemli bir imkan daha sundu. 2010 Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında tüketici fiyatlarında negatif artış (yani düşüş) yaşandı. Yıllık enflasyon rakamı temmuzda yüzde 7,58'e kadar inmiş bulunuyor.

Merkez Bankası, bu sebeple enflasyon konusunda rahat. Geline oran hedefe (yüzde 6,5) yakın. O yüzden Banka, son enflasyon raporunda, yıl sonu enflasyon tahmininin orta noktasını 0,9 puan aşağı çekti. Geçen hafta yapılan Para Politikası Kurulu toplantısında da faiz değişikliğine gidilmedi.

Bundan sonraki süreçte, küresel toparlanma hızının ve emtia fiyatlarındaki gelişmelerin enflasyon ve para politikaları üzerinde belirleyici olmaya devam edeceği muhakkak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güvenli liman

Kadir Dikbaş 2010.08.27

Gelişmiş ekonomilerdeki "kamu açıkları", "borçlar", "ikinci dip" ve "durgunluk" tartışmalarının yanında ABD ekonomisine dönük endişeler ve Amerikan Merkez Bankası'nın gösterge faiz oranlarında değişime gitmeyeceği beklentileri, altına yatırımı teşvik ediyor.

Bu arada, gelişmekte olan ülkelerde ve daha çok Asya'da altına yoğun talep var. Pek çok ülke, küresel endişelerden hareketle, rezervlerini çeşitlendirme ve rezervleri içindeki altın oranını artırma yoluna gidiyor.

Özellikle Çin ve Hindistan, bir süredir yoğun alım yapıyor. Çin, son aylarda elinde tuttuğu ABD Hazine tahvillerini azalttı, altın alımını artırdı. Bundan bir yıl önce Çin'in elinde 915,8 milyar dolarlık ABD hazine tahvili bulunuyordu. Rakamın ulaştığı en yüksek seviye ise 2009 Temmuz ayı: 940 milyar dolar. 2010 Haziran ayına ait son verilere göre Çin, rakamı 843,7 milyara, yani son 13 ayın en düşük seviyesine düşürmüştü bulunuyor.

Hindistan ise ABD kağıtlarına o kadar ilgi göstermiyor. Şu an elinde tuttuğu tahvil tutarı 36,4 milyar dolar.

Bu arada Türkiye'den Merkez Bankası ve özel yatırımcıların elinde tuttuğu ABD hazine kağıtlarında da gerileme görülüyor. Bir yıl öncesinde 27,3 milyar dolar olan ve küresel kriz öncesinde 30 milyar doların üzerinde seyreden rakam, bugün 25,5 milyar dolara düşmüştü durumda.

Bunun yanında, Merkez Bankası'nın altın rezervinde artış söz konusu. 2007 yılı sonunda 2 milyar 764 milyon dolar olan altın rezervi, 13 Ağustos 2010'da 4 milyar 637 milyon dolara çıkmış. Bunda altın fiyatlarındaki yükselişin payı var ama miktar ve oran olarak da artış olduğu gözleniyor. Nispi olarak baktığımızda, Merkez Bankası'nın toplam brüt rezervleri içindeki altın payı 2007 sonunda yüzde 3,73 iken bugün 5,84'e çıkmış.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, her şeye rağmen hâlâ dünya altın rezervinin kahir ekseriyeti ABD, Almanya ve diğer gelişmiş ekonomilerde. Oranlar da gösteriyor ki, bu ülkelerin kendileri rezerv paraya sahip olduğu için, döviz yerine altın tutuyor kasalarında.

Dünya Altın Konseyi'nin (WGC) önceki gün açıkladığı 2010 ikinci çeyreğine ilişkin verilere göre, dünya altın talebi geçen yılın aynı çeyreğine oranla yüzde 36 artış kaydederek 1.050 tona yükselmiş. Artış oranı, dolar değeri açısından yüzde 77.

Talep artışı daha çok yatırım talebinden kaynaklanıyor. Yükseliş miktar bazında yüzde 118. Fiziki külçe altın talebinde de miktar olarak yüzde 29'luk artış söz konusu ve bu talep Batı dışındaki piyasalardan geliyor. Aynı çeyrekte küresel mücevherat talebi ise yüzde 5 daralmış. Ama Çin'de tam tersi. Yüzde 5'lik artış söz konusu.

Buradan fiyatların hep yukarı gideceği sonucunu çıkarmak zor ama mevcut şartlarda yukarı doğru dalgalanmaların kuvvetle muhtemel olduğu anlaşıyor. Dünya Altın Konseyi, yılın geneline dönük olarak şu tahminde bulunuyor: "Hindistan ve Çin'den gelen artan talep ile kamu borçlarındaki belirsizlik ve ekonomik iyileşme nedeniyle artan yatırım talebinin sonucu olarak 2010 yılı boyunca altın talebi güçlü kalmaya devam edecek."

Yani özetle, altın güvenli liman olarak talep görmeye devam ediyor. İnsanlar ve ülkeler krizin sonuna gelindiği konusunda ikna olmadığı sürece de, fiyatlardaki dalgalanma devam edeceğe benziyor. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin toparlanamayan ülkeleri

Kadir Dikbaş 2010.09.03

Son günlerde Avrupa'da olup bitenler gündemden düşüp ABD'den gelen olumsuz haberler öne çıkmış, piyasalarda dalgalanmalara yol açmış olsa da, Avrupa'daki sorunlar henüz çözümlenmiş değil. Şekil değiştiren sıkıntılar, ciddiyetini muhafaza ediyor. Pek çok ülke az ya da çok risk altında.

Küresel kriz süresince açıklanan kurtarma paketleri ve bunun şişirdiği kamu harcamaları, bütçe dengelerini altüst etti. Bu sebeple alınan kemer sıkma tedbirleriyse ekonomi üzerinde baskı oluşturmaya başladı; toparlanmayı, büyümeyi sınırladı. Büyümenin önümüzdeki dönemde fazla yüksek olmayacağı kanaatleri artmaya başladı. Buna bağlı olarak işsizlik, yüksek seviyesini korumaya devam ediyor.

2010 yılının ilk çeyreğinde AB genelinde yüzde 0,7'lik büyüme kaydedilmişti. Dün açıklanan verilere göreyse ikinci çeyrekte büyüme yüzde 1,9'a ulaştı. Yani küresel kriz sebebiyle 2009'un ilk çeyreğinde yüzde 4,9 oranında küçülen AB ekonomisi, bu yılın aynı çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,7 büyüdü. Geçen yılın ikinci çeyreğinde yüzde -5,0 olan büyüme de bu yılın ikinci çeyreğinde yüzde 1,9 oldu. Görüldüğü gibi AB genelinde 2010 başından bu yana büyüme var, ama bir yıl önce oluşmuş kayıpları telafiden uzak.

Bundan sonraki süreçte de büyüme konusunda endişeler dile getiriliyor. Bilhassa 2011'e dönük büyüme beklentileri düşük. Sebep, bahsettiğimiz kamu açıkları ve yığılan borçların mecbur kıldığı kemer sıkma politikaları.

Bu, işin bir yönü. Bir diğer yönü de, AB genelinde son iki çeyrekte büyüme kaydedilmesine rağmen, bazı ülkelerin durgunluktan çıkamaması, bir türlü büyümeye geçememesi. Üstelik yüksek "baz" etkilerine rağmen bu durum devam ediyor.

Bu ülkeler, İspanya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Letonya ve Güney Kıbrıs. Bunlar arasına krizden bu yana 6 çeyrekte küçülen, ikinci çeyrek rakamı ise ay sonunda açıklanacak olan İrlanda'yı da dahil edebiliriz.

Tablodan da görüleceği üzere, bu ülkeler içinde 2008 son çeyreğinden bu yana aralıksız küçülenler var.

Ayrıca AB üyesi olmayan ama Avrupa'da yer alan EFTA ülkeleri İzlanda, Norveç ve İsviçre'nin de hâlâ negatif büyüme kaydettiklerini belirtelim. İzlanda'nın henüz ikinci çeyrek rakamı belli olmasa da ilk çeyrekte kaydettiği büyüme yüzde -3,1. İkinci çeyrekte de negatif büyüme çıkması muhtemel.

AB genelinde büyümedeki durgunluğa bağlı olarak işsizlik oranı da durgunlaşmış. Şubat 2010'da yüzde 9,6 ile en yüksek seviyeye çıkan işsizlik oranı, yedi aydır aynı oranda seyrediyor. Küçülmenin devam ettiği ülkelerde ise oranda yükseliş söz konusu. Mesela İspanya'daki işsizlik temmuz ayında da yükselişini sürdürüp yüzde 20,3'e çıkmış. İrlanda'da ise rakam 13,6'ya ulaşmış.

Dış ticaretinin yarısını Avrupa ile yapan Türkiye'nin AB'deki büyümeden etkilenmemesi mümkün değil. Büyüyen ekonomilerdeki canlılıktan olumlu etkilendiği gibi, küçülmeye devam eden bahsettiğimiz ekonomilerin durumundan da olumsuz etkilenmesi normal. Hem ihracatçı hem de bu bölgelerde yatırımı ve bağlantıları olan işletmeler için bu böyle. Elbette ki, esnek davranabilip pazar değişikliğine gidebilenler hariç.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanı yaşat ki...

Kadir Dikbaş 2010.09.14

Türkiye, 13 Eylül 2010 sabahı yeni bir döneme uyandı. Yüzde 58 evet oyu ile kabul edilen anayasa değişikliklerinin, toplumsal hayatımızın her alanında olduğu gibi ekonomide de olumlu yansımaları olacağı muhakkak. İş dünyasından gelen tepkiler, piyasalarındaki hava bunun ilk işaretlerini veriyor.

Piyasalar beklentileri önceden satın alır hep. Bu sefer de öyle oldu, 12 Eylül öncesinde, referandumdan 'evet' çıkacağı varsayımına göre şekillendi göstergeler. Beklenen, yüzde 51-55 arasında bir evet idi. Ve pek çok kimseyi şaşırttığı gibi piyasaları da şaşırttı yüzde 58'lik net sonuç.

Piyasalardaki şu anki algı, AK Parti iktidarının önümüzdeki genel seçim sonrasında da devam edeceği, dolayısıyla siyasi riskin azaldığı yönünde. Ve bu sonucun hükümeti rahatlatacağı, seçim öncesinde "popülist" politikalara fazla tevessül etmeyeceği de yapılan değerlendirmeler arasında. Bu halk onayının, AB üyelik sürecine yeni bir ivme kazandıracığı da bir başka beklenti.

O yüzden, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) coşup günü rekorla, 62.260 puanda kapattı, piyasalarda olumlu hava esti.

Referanduma ister "evet", ister "hayır" demiş olsun iş dünyasında hemen herkes bundan sonraki süreçte siyasetin biraz geri planda kalmasını, önceliğin ekonomiye geçmesini arzuluyor şimdi.

Temel sorunların çözüldüğü, hak ve özgürlüklerin sağlandığı, bunlarla ilgili tartışmaların son bulduğu bir Türkiye'yi kim istemez ki. Keşke yıllar önce sağlam bir demokratik yapı oturtulmuş olsaydı da bugün diğer sorunlarımıza odaklanabilseydik. Ama ne yazık ki, dünyayı kasıp kavuran küresel kriz sürecinde bile, malum sıkıntılarla boğuşmak zorunda kaldı Türkiye.

O sebeptendir ki, iş dünyası Türkiye'nin yeni dönemde, eskisinden daha sağlam bir zeminde dünya ile rekabet edebileceğini düşünüyor. Bu zeminin daha da iyileştirilmesi için de yeni bir anayasa istiyor.

Referandum sonuçları açıklandıktan kısa bir süre sonra, TUSKON Başkanı Rızanur Meral, referandum sonuçlarını değerlendirirken, "Türk insanı tercihini yine ilerleme yönünde kullandı. Referandum sonucu;

yükselen demokrasi çıtası, iş dünyası, yargı ve tüm halkımıza olumlu yansıyacaktır. Bundan sonra yapılması gereken, Türkiye'nin ilerleme ve büyümesini hızlandırmaktır." değerlendirmesini yaptı.

MÜSİAD Başkanı Ömer Cihad Vardan da, "Referandumdaki en önemli mesaj; halkımızın ileri demokrasiye olan özlemini, değişikliğe yönelik arzusunun ve istikrarın devam etmesi yönündeki isteğini ifade etmiş olmasıdır. Sivil, çoğulcu, vizyoner, katılımcı yeni bir anayasanın yapılması yönünde de ülkemizin önü açılmıştır." ifadesini kullandı. Vardan, bu sonucun ekonomik ilerlemesini sürdüren Türkiye'nin dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girmesine önemli katkı yapacağını belirtti.

Anayasa değişikliklerine destek vermeyen TUSİAD da sonuçlara saygı duyulması gerektiğini açıkladı, "Hedef; bir arada, özgürce yaşama irademizin ifadesi ve gerçek bir toplum sözleşmesi niteliğinde hazırlanacak bir 21. yüzyıl anayasası olmalıdır." dedi.

"26 madde içinde kaç tanesi ekonomiyi ilgilendiriyor ki?" diye soranlar olabilir. Evet maddeler doğrudan ekonomiyi ve iş dünyasını ilgilendirmiyor belki, ama dolaylı olarak her halükarda ilgilendiriyor, etkiliyor.

Bir ekonomide belki baskıyla istikrar sağlanabilir, arka arkaya yüksek oranlı büyümeler elde edilebilir ama bunun insanlar üzerindeki yansıması demokratik ülkelerdekiyle kıyaslanamaz. Bugün başta Çin olmak üzere Asya'da öne çıkan ekonomiler, bu sorunla karşı karşıya.

Demokrasinin oturmadiğı bir ülkede, bir ekonomide insanların refah ve mutluluğundan, huzurundan bahsetmek mümkün olabilir mi? İnsanlar kendini mutlu, güçlü ve güvende hissedecek ki, ülkenin gücüne güç katabilsin, kalkınması için adımlar atabilsin.

Yani her şey gibi ekonominin de merkezinde insan var. Yedi asır öncesinde ne de güzel söylemiş Osmanlı'nın manevi mimarı Şeyh Edebali? "İnsanı yaşat ki, devlet yaşasın."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köye dönüş

Kadir Dikbaş 2010.09.21

Köyden kente, doğudan batıya göç devam ediyor. Özellikle köyden kente göç, hem batının hem de doğunun sorunu.

Küçük yerleşim birimleri boşalmış, ekilebilen irili ufaklı araziler terk edilmiş. Bugün pek çok köyün göç eden fertlerinin oluşturduğu nüfus köyde kalanları üçe beşe katlar vaziyette.

Geçtiğimiz cuma ve cumartesi günü ekonomi yazarı birkaç arkadaşıyla beraber Bayburt'un Bayraktar köyündeydik. Merkeze 45 km kadar uzaklıkta, Çoruh kıyısındaki bu köyün nüfusu 365. 1960'lardaki nüfusu ise 800 civarındaymış. Tarım ve hayvancılık imkanları sınırlı. Tarım ürünü olarak daha çok buğday ve fasulye öne çıkıyor. Balı oldukça kıymetli ama geliştirilmesi gerekiyor. İnşaatına yeni başlanmış olan gölet, tarlalarını sulamak isteyen köylülerin umutla beklediği bir proje. Köye uzanan yolun genişletme ve iyileştirme çalışmaları devam ediyor.

Bu küçük beldeyi Türkiye'ye tanıtansa Baksı Müzesi. Köyün girişinde, Çoruh vadisine bakan bir tepede 30 bin metrekare üzerine kurulmuş. Uzaktan bakınca rasathaneyi andırıyor. Bu köyde doğup büyümüş, ekmeğini yemiş, suyunu içmiş, tarlalarında çapa sallamış, meralarında inek otlatmış, tezek toplamış bir isim tarafından yaptırılmış burası. O kişi, ressam Prof. Dr. Hüsamettin Koçan.

Kendisi hâlâ köyün en geniş ailesi olan Koçan ailesine mensup. Yıllar önce ayrıldığı köyüne görülmedik projeye geri dönüş yapmış.

"Kültür ve sanatın belli kentlerde kalmasına itirazım var." diyen Prof. Koçan, hem bu düşünceyle hem de öğrendiklerini doğduğu topraklara taşıyarak gelişmesine katkıda bulunmak için 10 yıl önce yola çıkmış, bu yıl da sonuçlandırmış projesini.

İnsanları yaşadıkları topraklarda tutacak bir şeyler yapmak gerektiğini söyleyen Prof. Koçan, "Yöresel seramik ve dokuma örneklerini yeniden hayata geçirmek, insanların yaşamı sürdürecektir maddi kaynağa kendi topraklarında ulaşabilmesini mümkün kılacak yolları araştırmak, geleneksel kültürle çağdaş yaşamı buluşturacak yeni bir alan yaratmak." sözleriyle müzenin amaç ve misyonunu özetliyor. Prof. Koçan, kendi parasının yanı sıra çok sayıda işadami ve sanatçının da desteğini almış bu proje için.

Baksı, aslında Bayraktar köyünün eski adı. Koçan'ın söylediğine göre, Kırgız Türkçesinde "şaman" anlamına geliyor. Müzede yöreye ait geleneksel yastık işlemleri ve seramiklerden tutun günümüz sanatçıların yaptığı resimlere ve elbise tasarımlarına kadar çok sayıda eser ve ürün var. Sergi salonunun yanı sıra, bir konferans salonu, kütüphane, misafirhane, Bayburt Evi ve atölyeler bulunuyor. Ayrıca bir de satış noktası var.

Prof. Koçan'ın anlattığına göre, kütüphaneyi köydeki öğrenciler de kullanıyor. Konferans salonu kültürel etkinliklerin yanında köy düğünlerine de açık. Atölyelerde üretim yapacaklarını söyleyen Prof. Koçan, "Bu bölgeye has ihram kumaşından yapacağımız tasarımları bütün dünyaya pazarlamayı düşünüyoruz. Bu kış atölyemizde hem bu kumaşın dokuması hem de kilim dokumamız başlayacak. Bu arada küçük el sanatları tasarım ve üretimlerimiz de devam edecek. KUDAKA'dan (Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı) destek alacağız." diyor. Köyün muhtarı Nabi Akçelik şimdiden kendi köylerinin yanı sıra çevre köylerden de atölyelerde çalışmak için müracaatlar olduğunu söylüyor.

Bayburt Valisi Kerem Al, Bayburt Belediye Başkanı Hacı Ali Polat, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı İbrahim Yumak'la müzenin bahçesinde kahvaltı yapıyoruz. Her biri, müzenin sadece Bayraktar köyü için değil, Bayburt ve bölge için büyük önem taşıdığını, Bayburt'un tanıtımına, yöre el sanatlarının yaşatılmasına, geliştirilmesine büyük katkı sağlayacağını vurguluyor.

Eğer köyünden çıkıp belirli makam ve mevkilere gelmiş, ister aydın ister işadami, her kim olursa olsun geri dönüp içinden çıktığı köye, kasabaya bakar oralar için kafa yormaya başlarsa, hiç şüphe yok ki, memleketimizin gelişmemişlik sorunu, göç sorunu önemli ölçüde hallolmuş demektir. Yeter ki, yapılan projeler köyün değerleriyle, gelenekleriyle ve dokusuyla çatışmasın, tepeden inme zorlamalar olmasın.

k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doların değeri

Kadir Dikbaş 2010.09.24

Pek çok ülkenin derdi şu anda değerli para, düşen dolar kuru. ABD Merkez Bankası'nın (FED) son faiz toplantısından çıkan kararlar, doların dünya piyasalarında bir miktar daha erimesine yol açtı. Bir Avro'nun değeri son beş ayın en yüksek değeri olan 1,34 dolara kadar çıktı. Oysa rakam, Avrupa'ya dönük endişeler sebebiyle haziran ayı başında 1,20 seviyesine kadar gerilemişti.

Sadece Avro değil, diğer para birimleri de değer kazanıyor dolar karşısında. "Güvenilir liman" kimliği her geçen gün artan altın ise rekorlar kırmaya devam ediyor.

Yaşanan bu süreçte, bazı ülkeler ciddi dış ticaret sorunuyla karşılaşabilir. Özellikle Türkiye gibi döviz girişi artan ve parasının değeri hızla düşen ülkelerde, ithalatın patlama yapması ve ihracatın zorlaşması gündemde.

Aşağıdaki tabloda G-20 ülkeleri para birimlerinin 2007'den bugüne dolar karşısındaki değerleri ve enflasyon oranları yer alıyor. Burada da görüleceği üzere, parası dolar karşısında değer kazanan ülkeler içinde Japonya'nın üstüne yok. Yen, dolar karşısında son 15 yılın en yüksek değerinde. Ve sıkıntı büyüyor. Japon Merkez Bankası, altı yıl aradan sonra ilk kez kura müdahale etmek zorunda kaldı.

Türkiye, 2008'deki krizle birlikte dolar karşısında parasındaki değerlenme duran ve bu sayede ihracatta fazla kayıp yaşamayan ülkelerden biri oldu. Ancak krizin yatışmasıyla birlikte TL'nin değerlenme süreci yeniden başladı. Geldiğimiz noktada, "reel" anlamda kriz öncesindeki seviyeye yaklaşmakta olan bir dolar kuruyla karşı karşıyayız.

Yapılacak kaba bir hesap bile, bu gün bir dolar alabilmek için ödediğimiz 1,49 TL'nin, 2007 sonunda 1 dolar alabilmek için ödedenen 1,17 TL'den çok da yüksek olmadığını gösterecektir. Daha açık bir ifadeyle şöyle söyleyelim. 2007 Aralık ayındaki 1,17 TL, enflasyondan arındırdığınızda 2010 Ağustos ayı itibarıyla 1,42 TL'ye denk düşüyor. Burada doların enflasyon karşısındaki erimesini de hesaba katmak gerekiyor tabii ki.

Dış ticaretimizin döviz pozisyonuna baktığımızda, doların ağırlığının neredeyse yarı yarıya olduğu görülüyor. Haziran sonu verilerine göre, bu yılın ilk yedi ayında, ihracatımızın yüzde 45,8'i dolar cinsinden, yüzde 47,9'u Avro, yüzde 2,3'ü de TL cinsinden.

İthalatta ise dolar daha baskın. Yüzde 61,7'si dolar, yüzde 33,4'ü Avro, yüzde 3,1'i de TL cinsinden. Bu, bir nebze de olsa teselli kaynağı. Sanayicinin düşen dolarla yarı mamul ithalatı yapıp yükselen Avro ile ihracat yapması sıkıntıyı hafifletebilir. Ancak düşük doların her türlü mal ithalatını artırdığı, yerli ara malı ve nihai mamul üretimini ciddi şekilde baltaladığı da unutulmamalı.

Dolayısıyla, dolar kurunun 1,5 TL'nin altına inmesi üzerinde dikkatle durmak, çözüm için harekete geçmek gerekiyor. "İhracatçı, rekabet üstünlüğünü başka noktalarda arasın" türünden izahatlar tatmin etmiyor. Kaldı ki, bu sorun sadece ihracatçının sorunu değil. İhracatçı, geçmişte olduğu gibi ihracatı bırakıp ithalatçı olur, yoluna devam eder. Ama olan yerli üretime, istihdama olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faizin düşüşü

Kadir Dikbaş 2010.09.28

Türkiye, sahip olduğu ağır borç yükü, vadelerin kısa olması ve borç çevirmedeki sıkıntılar yüzünden, uzunca bir süre yüksek faize adeta mahkûm olmuştu. Bütçenin neredeyse yarısını faize ayırmak zorunda kaldı, eğitime, sağlığa ve daha pek çok alana para aktaramadı.

İç ve dış politikada, ülkeyi idare eden hükümetlerin elini kolunu bağlayan, çeşitli baskılara boyun eğdiren bu durum ne yazık ki, yakın zamana kadar devam etti. Yüksek "reel" (enflasyondan arındırılmış) faiz, ağır bedeller ödetti hepimize.

Yaşanan ekonomik kriz sebebiyle, 2001 yılında faize giden para zirveye çıkmış, bütçenin yüzde 47,2'sine ulaşmıştı. Bu oran, 2000 yılında da yüzde 39,8 seviyesindeydi. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, ödenen faizin milli gelire oranı 2000'de yüzde 12,3, 2001'de de yüzde 17,1 idi. Bunun en önemli sebebi, bütçe açığı yanında bu açığı kapatmak için alınan borçların yüksek faizleriydi.

Bugün geline nokta, Hazine'nin borçlanmasının kolaylaşması bir yana maliyeti de görülmedik şekilde geriledi. Hem nominal, hem reel faizler düşüş kaydetti. Bu konuda kayda değer bilgi DPT raporlarında var. Buna göre, Hazine'nin TL cinsinden yaptığı iç borçlanmalarda maliyet, çarpıcı bir şekilde düşmüş görünüyor. 2002 Aralık ayında yüzde 20,4 seviyesinde olan reel borçlanma faizi, 2009 Aralık ayında yüzde 2,3'e gerilemiş.

Sonuç olarak bu da, bütçeden faize ödenen rakamları aşağıya çekmiş. 2001'de bütçenin yarısı faize giderken geçen yıl oran yüzde 19,9'a kadar düşmüş. Bu yıl da yüzde 19,8'e düşmesi bekleniyor. Evet, bu oranlar da küçük sayılmaz, düşürülmesi gerekiyor ama karşımızdaki tablo, nereden nereye geldiğimizi görmek açısından oldukça çarpıcı.

Bu arada, TCMB gecelik borçlanma faizlerinin de, ciddi şekilde gerilediğini belirtelim. Küresel kriz öncesinde yüzde 16,75 seviyesindeydi, kademe kademe indirildi ve 19 Kasım 2009'da yüzde 6,5'e çekildi. 16 Eylül'de yapılan son Para Politikası Kurulu toplantısında da yüzde 6,25 oldu. Gecelik borç verme faizi ise yüzde 9'dan yüzde 8,75'e düşürüldü. Ağustos ayındaki yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 8,33, ÜFE'de yüzde 9,03. Yani 'negatif' faiz söz konusu.

Bu ayın başında, 7 Eylül'de gerçekleşen TL cinsinden iskontolu tahvilin yeniden ihracı ihalesinde bileşik faiz yüzde 8,13 olarak gerçekleşti. Ağustos enflasyonu yüzde 8,3, yıl sonu için beklenen rakam yüzde 6,5. Bu şartlarda, gerçekleşecek reel faizin geçen yıldan daha da düşük olması bekleniyor. Bu, elbette faiz faturasının da küçülmesi anlamına gelecek. Muhtemelen bu yıl için öngörülen faiz ödemelerinin bütçe içindeki payı yüzde 19,8'in altında olacak. Nitekim ocak-ağustos dönemindeki faiz giderlerinde yüzde 12,9'luk azalış var.

Burada reel faiz düşse de, içeride tahvile ve bonoya yatırım yapan yabancıların çok fazla kayıp yaşamadığını da belirtmek lazım. Geçen yılki Hazine reel faizi yüzde 2,3 ama aynı dönem içinde dolar kurundaki gerileme yüzde 8,38. Dolayısıyla dolar bozdurup Hazine kâğıdı alan bir yabancı, parasını bir yıl sonra tekrar dövizde dönüştürdüğünde yüzde 10'un üzerinde getiri sağlamış oldu.

Bu geçen yılki durum. Bugün hakkında fikir veren en son veri, TÜİK'in yatırım araçlarının getirisiyle ilgili son raporu. Buradaki verilere göre, mesela bu yılın ağustos ayında geçen yılın aynı ayına göre banka mevduat faizinin reel getirisi yüzde 0,93. Yani yerli yatırımcının elde ettiği brüt kazanç bu. Bununla birlikte, bu süreçte dolarda yüzde 6,32'lik değer kaybı yaşanmış ve yabancıların sağladığı getiri yüzde 7'nin üzerinde olmuş.

Faizlerin düşmesi, faiz giderlerinin küçülmesi güzel şeyler. Ama böylesi durumda bile, 'sıcak para' kazanmaya devam ediyor. Düşük dolar kuru ve faizlerin tartışıldığı şu günlerde bu noktanın da gözden ırak tutulmaması gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batı kemer sıkarken...

Türkiye, 2009 ve 2010 bütçelerini hazırlarken, küresel kriz sebebiyle, sıkıntılı süreç yaşamıştı. Ortada bütün sektörleri etkisi altına almış bir durgunluk ve düşmekte olan vergi gelirleri söz konusuydu. Şimdi ise çok daha iyi bir mali denge ile 2011 bütçesine hazırlanıyor Türkiye.

Maraton başladı, bütçe hazırlık çalışmaları devam ediyor. Anayasal süre olan 17 Ekim tarihine kadar bitirilip bütçenin Meclis'e sevk edilmesi gerekiyor.

Aile bütçesinde olduğu gibi, eğer gelirinizi iyiye bütçeyi daha rahat yaparsınız. Gelirde sıkıntı varsa daha çok kafa yormak zorunda kalır, pek çok şeyden fedakârlık edersiniz.

Yıl başından bu yana sağlanan yüksek oranlı büyüme, vergi gelirlerindeki artış ve faiz giderlerinin düşmesi, 2010 için öngörülen bütçe hedeflerinin "pozitif" yönde sapmasını sağlıyor.

Öncelikle şunu söyleyelim; geride bıraktığımız sekiz ay içinde en önemli gelir kalemi olan vergi gelirlerinde ciddi bir artış sağlandı. Ayrıca, en çok korkulan, bütçenin yüzde 20'sine denk düşen faiz harcamalarında gerileme var.

Geçen yıl ocak-ağustos döneminde toplanan 112,8 milyar TL'lik vergi gelirin karşılık bu yılın aynı döneminde, yüzde 23'lük artışla 138,8 milyar TL'lik gelir söz konusu. Ve bir yıl için öngörülen vergi geliri hedefinin yüzde 71,8'ine sekiz ayda ulaşılmış. Özellikle ağustos ayındaki dahilde alınan KDV, ÖTV ve Gelir Vergisi tahsilatlarında önemli artışlar sağlanmış. Bu, ekonomik canlılığın da göstergesi. Bunun yanında, ithalde alınan KDV'de de yüksek artış göze çarpıyor.

Bütçe gelirlerine genel olarak baktığımızda ilk sekiz ayda geçen yıla nazaran yüzde 20,4 artış sağlandığı ve bu dönemde bütçede öngörülen hedefin yüzde 71,4'üne ulaşıldığı anlaşılıyor. Eğer aynı tempo devam ederse, yıl sonu itibarıyla bütçede öngörülenden daha fazla bir gelirle karşılaşmış olacağız.

Gider tarafına baktığımızda da, faiz giderlerindeki azalış dikkati çekiyor. Ocak-ağustos dönemindeki gerileme yüzde 12,9. Enflasyonu da hesaba kattığınızda faize ödenen paranın yüzde 20 civarında azaldığı görülüyor. Yıl sonu için faiz ödemelerine 56,7 milyar TL'lik ödenek ayrılmıştı. Sekiz aylık dönemde faize giden para 35,3 milyar TL ve yıl sonu beklentisi, 45 milyar TL civarı bir rakam. Anlaşılıyor ki, faiz oranlarındaki gerileme ve Hazine'nin daha düşük maliyetle borçlanması, bütçeye de böyle yansımış.

Toplam giderlere baktığımızda da, yüzde 6,8'lik artış göze çarpıyor.

İlk sekiz ayda gelirler yüzde 20,4 artarken giderlerin yüzde 6,8 oranında artması, sonuç olarak bütçe açığını aşağı çekmiş. Yıl sonu için öngörülen 50,2 milyar TL'lik açık, ilk sekiz ayda yüzde 54,1 azalarak 14,4 milyar TL olmuş. Bu, hatırladığım kadarıyla bütçe açığı hedefinde karşılaştığımız en büyük "pozitif" sapma. Muhtemelen bütçe açığı, yıl sonunda, öngörülenin yarısı civarında olacak. Bu da, açığın GSYH'ya oranının yüzde 5,5'ten yüzde 2-3 civarına inmesini sağlayabilir. Daha düşük bütçe açığı daha az borçlanma, daha az faiz gideri demek.

Batılı ekonomilerin bütçe açığıyla boğuştuğu bir vasatta Türkiye'nin hızlı toparlanıp bütçe açığını bir yıl içinde hızla düşürmesi, ekonomik dengelerine duyulan güveni pekiştiren bir unsur.

Öyle görünüyor ki, pek çok ülke kemer sıkarken, artan gelir ve düşen giderler sayesinde Türkiye, yeni bütçede eğitimden sağlığa, ulaştırmadan enerjiye, ekonomik kalkınma ve refah için daha fazla kaynak aktarma imkânı bulacak.

Enerji ithalatı ve cari açık

Kadir Dikbaş 2010.10.12

Kronik cari işlemler açığı sorununun temelinde yatan sebeplerden biri de, net enerji ithalatçısı olmamız. Petrol ve doğalgazdaki yüksek seviyeli dışa bağımlılık, ihracatın ithalatı karşılama oranını büyük oranda aşağı çekiyor, cari açığı şişiriyor sürekli.

Dün açıklandı. Cari işlemler açığı 2010 Ağustos ayında 2,97 milyar dolar. Bu yılın ilk sekiz ayında da, geçen yılki seviyenin üç katını aşarak 27,98 milyar dolara çıktı. Bu veri 2008 Eylül'ünde ayyuka çıkan küresel kriz öncesindeki döneme (35 milyar \$) göre düşük bir rakam. Ama yine de sert bir yükselişin olduğu açık. Bunda enerji fiyatlarındaki yükselişin elbette payı var. 2008 sonunda 40 doların altına inen ham petrol fiyatı yeniden 80 doları aştı.

Bir süredir devam eden kurdaki gerileme ve bunun ihracat üzerinde oluşturduğu baskı, ithalatın düşük kur yüzünden daha cazip hale gelmesi tartışılıyor. Bu önemli bir konu. Bunun yanında, dünyadaki gelişmeler ve enerji fiyatlarının seyri de önemli. Şu an için 40 milyar dolar civarında enerji ithalatımız var çünkü.

Öncelikle belirtelim, döviz kurundaki gerileme, Türkiye'nin enerji faturasının kabarmasını önüyor, daha düşük maliyetle ihtiyacını karşılamasını sağlıyor. Enerji fiyatları döviz bazında artsa da, kurdaki gerileme sebebiyle, maliyet aynı ölçüde artmıyor. Ve iç piyasadaki yansıması daha hafif oluyor.

Şüphesiz ki, dünyadaki ekonomik büyüme eğilimi ve piyasalardaki gelişmeler enerji fiyatlarına doğrudan yansıyor. Yüksek büyüme dönemleri, enerji fiyatlarının da tırmandığı dönemler oluyor genellikle. Bunun yanında, bu rüzgârın fonların girişleriyle desteklenmesi de söz konusu tabii ki.

İki yıl önce yaşadık. Dünya, küresel kriz öncesinde 150 dolar civarına kadar çıkan ham petrol fiyatlarını gördü. Ve bu oluşan fiyat balonu, 2008 kriziyle birlikte söndü. Bir varil ham petrolün fiyatı 40 doların altına kadar indi.

Belirli bir toparlanma süreci yaşanmakta olsa da, şu an dünyada agresif bir büyüme beklenmiyor. Hatta risklerin henüz ortadan kalkmaması sebebiyle, bazı ülkelerde durgunluğun devamından endişe ediliyor. O yüzden orta vadede enerji fiyatlarında fazla artış beklenmiyor.

İki gün önce Resmi Gazete'de yayımlanan Orta Vadeli Program'a göre, varil başına petrol fiyatının 2013 yılına kadar neredeyse yataya yakın bir seyir izleyerek ortalama 83,1 dolar olacağı tahmin ediliyor. Hesaplar buna göre yapılmış. Bu fiyat hareketi baz alınarak da, ham petrol ithalatına gidecek paranın bu yıl 9,3 milyar, 2013 yılında da 13,1 milyar dolar olması öngörülmüş. Bu hesaba talep artışı da dahil.

Toplam enerji ithalatının da, 2010'dan 2013'e, 37,8 milyar dolardan 53,1 milyar dolara çıkması öngörülüyor. Cari işlemler açığında da bir miktar artış, GSYH'ye oranında ise düşük hedefleniyor.

Program'a göre, bu yıl sonunda ihracatın ithalatı karşılama oranının yüzde 62,9'la oldukça düşük çıkması beklenirken, oranın yavaş yavaş yükselerek 2013'te yüzde 65,3 olması hedefleniyor.

Bunun, durduk yerde olması kolay görünmüyor. Hele hele TL'nin değerinin daha da artması söz konusu olursa. O sebeple, birtakım tedbirlerin alınacağı varsayımının devrede olduğu anlaşıyor. Zaman'ın dünkü manşetinde yer alan, Ercan Baysal imzalı haberde kamu alımlarında yerli ürünlere öncelik tanınmasına dönük hazırlıkların başladığı yazıyordu. Bunun, hem cari açığın küçülmesine hem de istihdama katkı sağlayacağı muhakkak.

Dünyada acımasız bir kur savaşı yaşıyor ve her ülke kendine has yöntemler uyguluyor. Türkiye'nin de yerli üretimi ve istihdamı koruyacak, dış ticaret dengesinin daha fazla bozulmasını önleyecek düzenlemelere gitmesi kaçınılmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Sıcak para' akışı

Kadir Dikbaş 2010.10.15

Gelişmiş ekonomilerde devam eden ekonomik sıkıntılar ve faiz oranlarının düşük seyri, bu bölgelerdeki "sıcak para"nın gelişmekte olan ülkelere akmasına yol açıyor. Yatırım fonları, "çılgın" bir şekilde gidecek ülke, yatıracak enstrüman arıyor.

Geliyorlar, çünkü kazanç gelişen ekonomilerde. Ayrıca "Kaybedeceksek kazanç ihtimalinin yüksek olduğu bölgede kaybedelim" düşüncesi hakim şu sıralar. Ve aralarında Türkiye'nin de olduğu pek çok ülke, yoğun para girişine sahne oluyor.

O yüzden, dolar kuru dün 1,4 TL'nin altına indi, Avro ise 1,97 TL civarında. Avro'nun dolar karşısındaki değeri de 1,4 barajının üstünde.

Yerine göre komünist, yerine göre kapitalist politikalar uygulayan Çin, bu akışa karşı devlet gücünü kullanarak parasının daha fazla değerlenmesini önüyor. Ancak olay, diğer ülkeler için o kadar da kolay değil. O yüzden pek çok ülke "düşük kur" sorunuyla yüz yüze.

Para akışının olumlu yanları olduğu gibi, olumsuz sonuçları da var. Yerel para biriminin giderek güçlenmesi ithalatı cazip hale getirip ihracatı baskı altına alıyor, yerli üretimi ve istihdamı vuruyor, piyasada ve bazı sektörlerde balonların oluşmasına yol açıyor.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, bir süre önce yaptığı açıklamada, şu an yabancı sermaye girişinde "sıcak para" ağırlıklı bir yapının söz konusu olduğunu belirtip, "Konu, dünyada olup bitenle alakalı ama bizim de tabii Türkiye içinde neler yapmamız gerektiğini tekrar gözden geçirmemiz gerekecek." diyordu.

Pazartesi günü açıklanan ödemeler dengesi verilerine göre, ocak-ağustos döneminde net sermaye girişi yüzde 786 artış göstererek, 3 milyar dolardan 26,8 milyar dolara çıktı. Sebep, daha çok "portföy yatırımları" ile ticari-nakit krediler ve mevduatlardan oluşan "diğer yatırımlar"da görülen yüksek oranlı artış. İlk sekiz ayda "portföy yatırımı" olarak gelen para ise net 13,8 milyar dolar. Doğrudan yatırım miktarı da 4,1 milyar. Doğrudan yatırım girişinde küresel kriz sonrası ciddi bir azalış yaşıyor. Belki önümüzdeki dönemde doğrudan yabancı sermaye girişi de hızlanacak ama şu an için manzara böyle.

"Sıcak para"nın tercihi şüphesiz "portföy yatırımları". O yüzden dolar düşüyor, borsa rekor üstüne rekor kırıyor. Yükselen cari açığın finansmanında da bu paralar öne çıkıyor.

Spekülatif amaçlı, kısa vadeli bir kaynak girişi olan "portföy yatırımları", kısaca menkul değerlere yapılan yatırımlar olarak tanımlanıyor. Genellikle devlet ya da özel kuruluşların bono ve tahvilleri ile hisse senedi ve diğer para piyasası araçlarını içine alıyor. Fonlar, bu araçlardan elde ettiği kârı ve ana parayı, sınırlama olmaksızın istediği an başka bir ülkeye aktarabiliyor.

Portföy yatırımları, esas olumsuz etkiyi ekonomik dengeleri bozarak yapıyor. Ülkeye girerken de, çıkarken de sorun. Hareketin hızı ne kadar yüksek olursa, bıraktığı hasar da o kadar büyük oluyor.

Türkiye, kriz sonrasında bütün ülkelerin dikkatini çeken büyüme hızı, istikrarı ve artan siyasi gücüyle yeni bir cazibe merkezi haline geldi. Bu durum, kısa vadeli "sıcak para" girişini de artırdı.

Önümüzdeki dönemde, yoğun "sıcak para" girişini ve bunun muhtemel etkilerini önlemeye dönük olarak, doğrudan düzenlemeler yapılmassa dahi, bazı dolaylı tedbirler gündeme gelebilir. Ve gelmeli de. Çünkü yoğun akış, içerideki birtakım dengeleri zorlamaya başladı. Bu rüzgarın aynen devamı, ciddi risk taşıyor. Ekonomide alınan olumlu neticeleri, atılan tarihi adımları "sıcak para"nın hırslarına kurban etmemek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarım para eder mi?

Kadir Dikbaş 2010.10.19

Uzun yıllar tarımın para etmediği işlendi ne yazık ki bu memlekette. Çeşitli sebeplerle milyonlar köyden kente aktı, toprağa sırtımızı döndük. Sanayiye tek alternatif gibi sarıldık, tarım ve hayvancılık üvey evlat muamelesi gördü adeta.

Çoğu kez "oy endişesiyle" alınan kararlar, tarıma fayda değil zarar getirdi. Gençlerin hayalini, tarımdan ziyade başka sektörler, üniversitelerin ziraat bölümleri bile tercih edilse, masa başı işler süsledi.

Şimdi bunun sıkıntılarını yaşıyoruz. Et fiyatlarındaki yükseliş gibi, bazı tarım ürünlerinde zaman zaman görülen sıkıntı ve fiyat artışlarıyla.

En son domates gündeme düştü, fiyatı üçe katlandı. Şimdi ithalattan bahsediliyor. Dünyadaki gelişmeler gösteriyor ki, önümüzdeki yıllarda tarım ürünlerinde daha büyük fiyat artışları yaşanabilir. Çünkü dünya zenginleşiyor. Fakir ülke halkları kaydedilen gelişmeler sonucunda daha fazla tüketmeye başlıyor. Etten süre, domatesten pirince kadar. Hızlı nüfus artışı ve bazı tarım ürünlerinin sanayide kullanılması da bir diğer etken. Ayrıca sektördeki bu potansiyeli gören küresel "yatırım fonları" da bu alana yatırım yaparak fiyatları şişirebiliyor.

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) verilerine göre, dünya gıda fiyatlarının dolar bazında 2000 yılından bu yana ikiye katlandığı görülüyor.

O bakımdan artık tarımın para etmediği, daha az kazanç getirdiği tezi çoktan çöktü. Gelecek tarımda. Dünyada da, Türkiye'de de.

Tarım ve Köyişleri Bakan-lığı'nın son verilerine göre, Türkiye'deki tarımsal GSYİH 2002 yılından 2009'a 23,7 milyar dolardan 50,8 milyar dolara yükselmiş bulunuyor. Kişi başına gelir ise 1000 dolardan 2.870 dolara çıkmış. Artış yüzde 187. Aynı dönemde kişi başına düşen ortalama gelirdeki artış ise yüzde 156. Yani tarımla uğraşanlar ile diğer sektörlerde uğraşanlar arasındaki gelir uçurumunun biraz azaldığı, bu kesimin genele nazaran daha fazla gelir artışı kaydettiği görülüyor.

Bu artışın en önemli sebebinin, daha az nüfusla daha çok ürün alınması olduğu anlaşıyor. Tarımda çalışan nüfus 2002'de 7,4 milyon iken 2009'da 5,3 milyona gerilemiş. 2002'de nüfusun yüzde 34,2'si tarımla geçinirken

2009'da oran yüzde 24,5'e düşmüş. Muhakkak ki, gelir artışında fiyatlardaki yükselmenin de payı var.

Bununla birlikte, 2002 yılında milli gelirin yüzde 10,3'ünü tarım oluştururken 2009'da bu oran yüzde 8,2'ye düşmüş. Bu da, sanayi sektörünün milli gelirdeki payını artırdığını gösteriyor.

Son yedi yılda bazı tarım ürünlerinin rekoltesinde düşüşler olsa da, üretimi ikiye katlanan ürünler var. Antepfıstığı, muz, kayısı, çeltik ve mısırdaki artış yüzde 100'ü aşan büyüme var. Kirazda yüzde 93. Ama mesela domates üretimindeki artış yüzde 15,6'da kalmış. Buğdaydaki artış ise daha düşük: yüzde 5,2.

Son 7 yılda tarıma aktarılan kaynak dikkat çekici. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin kullandığı krediler 0,5 milyar TL'den 10,3 milyar TL'ye çıkmış. Bazı alanlarda negatif faiz söz konusu.

Bazı tarım ürünlerinde gerek hava şartları gerekse başka sebepler dolayısıyla, zaman zaman sıkıntılar yaşansa da, genel itibarıyla Türkiye, tarımsal ürün ticaretinde fazla vermeye devam ediyor. Geçen yıl için 177 ülkeye 11,2 milyar dolarlık ihracat yapılmış. 2007 ve 2008'de ticaret açığı veren sektör 2009'da 1,6 milyar dolar fazla vermiş. Muhtemelen bu yıl sonunda da fazla verecek.

Ama Türkiye'nin, bundan çok daha yüksek potansiyele sahip olduğu da bir gerçek. Ve öyle görünüyor ki, doğru politikalar izlendiği, verimlilik artışı sürdüğü, modern çiftlikler ve işletmeler kurulup modern yöntemler kullanıldığı takdirde, bu sektörde kişi başına düşen gelir, daha da artacak. Fiyat artışları da hesaba katıldığında belki de, tarım işletmeleri ve çiftlikler bir gün en kârlı girişimler haline gelecek. O günler çok da uzak sayılmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milli Eğitim'de bir garip 'AB' uygulaması

Kadir Dikbaş 2010.10.26

Avrupa Birliği'nin desteklediği ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok proje var. Okullarda uygulanmakta olan 'Hayatboyu Öğrenme Programı' da onlardan biri.

Bu program Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig programlarını bünyesinde barındırıyor ve 32 Avrupa ülkesinde uygulanıyor.

Özellikle ilköğretim okullarında uygulanan Comenius Programı, son dönemde okul öğrenci ve öğretmenlerinin bilgi ve görgülerini artırmaları, karşılıklı ilişkileri geliştirmeleri açısından büyük önem arz ediyor.

Bu projenin uygulanmasında karşılaşılan bazı sıkıntıları zaman zaman duyuyordum ama itiraf edeyim, aşağıda aktaracağım olaya benzer bir olay duymamıştım.

Olay, İstanbul Beylikdüzü'nde, Fatma Şensoy İlköğretim Okulu'nda geçiyor. Okulun en başarılı iki öğrencisinden biri olan 8. sınıf öğrencisi bir kız çocuğu, eve heyecanla geliyor. Ailesine okulun kendisini Comenius Programı'na seçtiğini, "Veliniz okula gelsin." dediğini söylüyor.

Annesi, İngilizce öğretmeniyle görüşüyor. Yüksek SBS puanı ve başarısı sebebiyle çocuğunu seçtiklerini, onay verip vermediklerini soruyor. Anne bilgi aldıktan sonra 'evet' diyor. Arkasından program sorumlusu öğretmen ve müdür yardımcısı ile görüşüyor. Onlar da 'tamam' diyor.

Ama ne olduysa, üç gün sonra bir şeyler değişiyor. Bu sefer "Mülakat yaptık, çocuğunuz elendi." deniliyor. Çocuğu ve ailesini şaşkına çeviren bu olay karşısında aile, bu karar değişikliğinin sebebini, mülakatın nasıl bir mülakat olduğunu sorguluyor. İngilizce öğretmeni hanım, "Evet çocuğu götürceğiz diyerek hata yaptık ama kimseye izahat vermek mecburiyetinde değiliz." cevabını veriyor. Aynı şeyi, aynı zamanda bir sendika yöneticisi olan müdür vekili de söylüyor. Babanın, "Kim müdahale etti de böyle oldu, bana açıklayın." şeklindeki sorularına "Başbakan bile olabilir." denilerek, alaycı bir üslupla cevap veriliyor.

Bunun üzerine baba, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gidiyor. Müdür Bey, durumu değerlendirdikten sonra, yapılan hatanın hiçbir öğrenciyi üzmeden telafi edilebileceğini söyleyip okul müdürüne talimat veriyor.

Bundan kısa bir süre sonra, velinin yaptığı itirazın hesabını sorarcasına İngilizce öğretmeni, bir ders saatini bu konuya ayırıp veli aleyhinde konuşuyor. Anne-babasını ve şahsını hedef alan konuşmalar karşısında rencide olan çocuk ağlıyor, ama öğretmen durmuyor. Kendisinin 'modern bir insan' olmasından bahsedip öğrenci seçerken 'önyargısı olmayan' kişileri tercih ettiğini ifade etmesi ise veliye yapılmayan izahat hakkında ipucu veriyor.

Olayı duyan veli, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yazılı şikâyetle bulunuyor. Müdür bey, okul müdürünü çağırıp sorunu çözmek istiyor fakat okul müdürünün, olanlardan üzüntü duyduğunu söyleyeceği yerde veliyi suçlayıp, "Şikâyetçi olmasaydınız böyle olmayacaktı." demesi, işi çıkmaza sokuyor.

İlginçtir, bundan birkaç gün sonra da okul idaresi, özür dileyip durumun daha önce Milli Eğitim Müdürü'nün söylemiş olduğu çerçevede düzeltileceğini, ondan sonra da kendilerinin dilekçeyi geri çekmesini istiyor. Veli 'peki' diyor. Ama bir gün sonra fikir değiştirilip "Siz önce dilekçenizi geri çekin, biz sonra bakarız" tavrı sergileniyor.

Veli sonunda durumu 18 Ekim'de bakanlığa bildiriyor. Fakat bunun ardından çocuğun okuldaki durumu daha da zorlaşıyor, adeta tecrit ediliyor. Velisinin diğer öğretmenleriyle görüşmesi bile engellenmeye çalışılıyor. Nihayetinde çocuk, dün itibarıyla 7 yıldır okuduğu okulundan ve arkadaşlarından ayrılmak zorunda kalıyor.

Ve AB'nin 'Hayatboyu Öğrenme Programı' çerçevesinde, 13 yaşındaki bir kız çocuğuna öğretmenleri ve okul idarecileri tarafından hayat boyu unutamayacağı bir 'ders' verilmiş oluyor.

Çocuğun uğradığı psikolojik yıkımı anlatmıyorum ama çok iyi biliyorum. Çünkü onun babasıyım. Anne ve baba olan herkesin ve özellikle Milli Eğitim Bakanı Sayın Nimet Çubukçu'nun da bunu çok iyi anlayacağını umuyorum. Ve bu garip uygulamayı nasıl sonuçlandıracağını merakla bekliyorum. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yok böyle fırıldak

Kadir Dikbaş 2010.11.02

Osmaniye'ye bağlı Bahçe ilçesinde, deniz seviyesinden 1.620 metre yükseklikte, Gökçedağ'ın zirvesindeyiz. Araştırmalar neticesinde Çukurova bölgesinin en fazla rüzgâr alan noktası olarak tespit edilmiş. Aşağıda yaprak kımıldamıyor, burada adeta fırtına var.

Şehirde hava sıcaklığı 30 derece civarında ama burada ceketlerimizle bile üşüyoruz. Sisten etraf zor görünüyor. Aşağıdaki tepelerde peş peşe dizilmiş türbinler. Halk tabiriyle, çocukların oynadığı fırıldakların büyüğü bunlar. Toplam 54 adet. Ama ne fırıldaklar. Her biri 85 metre (30 katlı binaya denk) yükseklikte, 100 metrelik kanat

apına sahip. Türkiye'dekilerin en büyüğü. Bir türbinin ağırlığı 356 ton. Kuruluş ve türbinler arası bağlantı için tam 40 km'lik geniş yol yapılmış.

Burası Türkiye'nin en büyük rüzgâr elektrik santrali (RES), daha büyüğü yok. Zorlu Enerji Grubu bünyesinde olan Rotor Elektrik retim Aş tarafından 20 Haziran 2008'de temeli atılıp 5 Haziran 2010'da tamamlanmış. 15 Ekim günü de santral bütünüyle devreye sokulmuş. Maliyeti ise 210 milyon avro.

Santralin toplam kurulu gücü 135 MW. Yıllık retim 500 milyon kwh. 43 bin haneyi, yani Osmaniye kadar bir ili aydınlatabilecek kapasitede. Türkiye'nin rüzgâr enerjisi kurulu kapasitesinin yüzde 11'i bu santralde.

Zorlu Enerji Grup Başkanı Murat Sungur Bursa'nın da aralarında bulunduğu Zorlu Enerji yöneticileriyle santrali ve türbinleri gezdik. Yetkililerin verdiği bilgiye göre, santral sera gazı azaltılmasına 14,5 milyon ağaca eşdeğer bir katkı sağlayacak. Kuşlar için tehlike arz etmemesi için g yolundan 50 km uzak olan bu nokta tercih edilmiş. Ama yine de, kuşların rota değiştirme ihtimaline karşı, her bir türbini kuşlar yaklaştığında durduracak bir radar sistemi kurma çalışmaları başlatılmış. Türbinler acil durumda 2 saniye içinde durabiliyor. Zorlu O&M Enerji Tesisleri işletme ve Bakım Genel Müdürü Mehmet Erdoğan Güneş, söz konusu radar sisteminin gelecek yıl devreye gireceğini söylüyor.

Zorlu Enerji, 5 doğalgaz, 7 hidroelektrik, 1 jeotermal ve 1 rüzgâr santrali ile 738 MW'lık kurulu güce sahip ve sektörde iddialı gruptan. şirket, elektrik üretimi yanında, çok önemli ve zor bir konu olan işletme ve bakım konusunda da iddialı. Zorlu'ya ait 11 santralin dışında 11 de yabancı santrale hizmet veriyor. Rusya, Yunanistan, Pakistan, Hindistan, Kuveyt ve Suudi Arabistan'da.

Bu hizmet içinde komple santral işletme ve bakımı, iyileştirme, verim artırma, gaz türbin bakımı, sistem kurulum ve bakımları gibi st düzey teknik bilgi ve teknoloji gerektiren faaliyetleri gerçekleştiriyorlar.

Santralin kuruluşu, bölge halkına da umut olmuş. Burada 20'si güvenlik görevlisi, gerisi teknik ekip olmak üzere 35 kişi istihdam ediliyor. Santral kurulmazdan başlayarak bölgedeki kuş türleri yakın takibe ve incelemeye alınmış. Türbinlerin yerleştirildiği tepelere yedi ay içinde 23 bin ağaç dikilmiş. Bölgedeki iki ilçede, Bahçe ve Hasanbeyli'de Mehmet Zorlu Vakfı tarafından geçen yıl 82 niversite ve yüksekokul öğrencisine burs sağlanmış, sayı bu yıl 100'e çıkarılmış. İlköğretim okullarında enerji eğitimleri başlatılmış. Türkiye'nin rüzgâr enerjisi potansiyelini gösteren bir harita var elimde. En yoğun bölge kuzey-batı Anadolu. Ondan sonra Toroslar ile Kayseri'den Sivas'a uzanan bir hat geliyor. Gökçedağ ise Çukurova'da küçücük bir nokta.

Daha geniş alanlar var değerlendirilecek yurdun dört bir yanında. Karasal alanlardaki "ekonomik rüzgâr enerjisi potansiyeli"nin 50 milyar kwh/yıl olduğu tahmin ediliyor. Yani Gökçedağ'ın 100 katı. Bir de kıyılar ve denizler var tabii ki.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Domatesin fiyatı

Kadir Dikbaş 2010.11.05

Domates, Türkiye'de en çok tüketilen sebze konumunda. Her yıl 7 milyon ton civarında domates tüketiliyor. Bu da, kişi başına yaklaşık 100 kiloluk tüketim demek. retimse TK'in 2009 tahminlerine göre, yıllık 10,745 milyon ton. Domates, i tüketim yanında ihracatta da önemli bir ürün, yabana atılamayacak bir gelir, döviz kaynağı.

Türkiye son iki ayda domates krizi yaşadı. Yaz döneminin sonunda hava şartları sebebiyle görülen hastalıklar, sera ürünlerinin geç dikilmesi ve buna bağlı olarak da hasadın geç yapılması pazara gelen ürün miktarını düşürdü. Bu da fiyatları yukarı taşıdı. Özellikle İstanbul'da fiyatlar neredeyse 5'e katlandı.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, son iki ayda fiyatı en çok artan ürün domates. Eylüldeki yüzde 57,16'lık artıştan sonra ekim ayında fiyatı yüzde 112,22 oranında artış gösterdi.

Domates ve diğer bazı sebze ve meyve ürünlerinde görülen aşırı fiyat artışları yüzünden, ekim ayı itibarıyla işlenmemiş gıdadaki yıllık enflasyon yüzde 31,28'i bulmuş durumda. Bu oran, ortalama enflasyonun üç katından da fazla.

Ekim ayı itibarıyla yıllık enflasyon, 0,62 puan azalarak yüzde 8,62 oldu. Ancak işlenmemiş gıdadaki yüksek fiyat artışlarının devam etmesi, oranın daha fazla düşmesini engellemiş bulunuyor.

Aylık bazda baktığımızda, ekim ayında tüketici fiyatlarındaki aylık ortalama artış yüzde 1,83 ama işlenmemiş gıdadaki artış yüzde 7,96. Bunda domatesin payı büyük tabii ki.

Bununla birlikte, gıda haricindeki diğer gruplarda olumlu bir seyir söz konusu. Ve önümüzdeki aylarda düşüşün sürmesi bekleniyor.

Merkez Bankası'nın dün açıklanan son enflasyon değerlendirmeleri de bu yönde. Bu değerlendirmede banka, iki ayın zam şampiyonu domates için de özel bir paragraf ayırmış:

"İşlenmemiş gıda fiyatlarındaki yükseliş ekim ayında da sürmüştür. Bu yükselişte başta fiyatları keskin bir artış (aylık bazda yüzde 112,22) kaydeden domates olmak üzere sebze grubu fiyatları etkili olmuştur. Böylelikle söz konusu ürünün son iki ayda tüketici enflasyonuna yaptığı katkı 1,16 puan olmuştur. Sera ürünlerinin piyasaya girmesi ile ürün arzında gözlenmeye başlanan artış ile yakın dönemde domates fiyatlarında aşağı yönlü ciddi bir düzeltme gözlenebileceği belirtilmelidir."

Yani Merkez Bankası da domates fiyatlarının düşeceğini bekliyor. Nitekim, seralarda hasadın başlamasıyla birlikte fiyatlarda düşüşler görülmeye başladı. Beklenti, önümüzdeki günlerde fiyatların daha da aşağı inmesi. Dolayısıyla bu üründen kaynaklanan enflasyonist etkinin de yavaş yavaş ortadan kalkması bekleniyor. Ancak, yine de yüzde 6,5'lik yıl sonu enflasyon hedefinin tutma ihtimali zayıf görünüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya gıda fiyatları nereye koşuyor?

Kadir Dikbaş 2010.11.12

Domates başta olmak üzere bazı meyve ve sebze fiyatlarında görülen yüksek oranlı artış, Türkiye'deki gıda enflasyonunu yeniden gündeme taşıdı. Evet, Türkiye'nin bu alanda her geçen gün daha fazla hissedilen sorunları var ancak dışarıda da durum çok farklı değil.

Son zamanlarda, dünya emtia fiyatları içinde gıda fiyatlarının seyri dikkat çekiyor. Kriz sürecinde düşüş kaydeden dünya emtia fiyatları, toparlanma konusundaki belirsizlik ve endişeler sebebiyle hızlı bir artış göstermedi ama gıda fiyatları bunun dışında kaldı. Tablodan da görüleceği gibi, emtia fiyatları henüz kriz öncesi seviyelerden uzak fakat gıda fiyatları kriz öncesi seviyeye yaklaşmış durumda.

2005 yılında 100 olan gıda fiyatları endeksi, 2008'de ortalama 157,0'a kadar çıkmıştı. 2008'in üçüncü çeyreğinde ise 165,7 seviyesindeydi. Ancak kriz sebebiyle 2009'da 134,0'a indi. Daha sonra da hızla yükselmeye başladı ve geçtiğimiz ekim ayında 162,9'a ulaştı.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) her ay açıkladığı endekse göre de, gıda fiyatları geçen yılın başına kıyasla yüzde 25 artmış bulunuyor.

Beklenti, yükselişin devam edeceği yönünde. Krizden daha az kayıpla çıkan, hatta büyümesi sekteye uğramayan başta Çin olmak üzere pek çok gelişmekte olan ülkede gelir seviyesi yükseldikçe daha iyi hayat isteği kendini gösteriyor, gıda tüketimi de artıyor. Bunun yanında nüfus artışı da söz konusu tabii ki. Ancak gerek iklim değişiklikleri, kuraklık, sel vs. afetler, gerekse bazı tarım ürünlerinden "biyoyakıt" elde edilmesi ve uluslararası fonların gıda ürünlerini bir yatırım aracı olarak kullanması, fiyatları yukarı taşıyor ve taşımaya da devam edecek gibi.

Dün Çin'deki enflasyon verileri açıklandı. Ekim ayındaki yıllık enflasyon toplamda yüzde 4,4. Gıdadaki oran ise yüzde 10,1. Yani ortalamanın 2,5 katı neredeyse. Çinli yetkililere göre, yüzde 4,4'lük oran, son 25 ayın en yükseği ve temel sebep gıda fiyatlarındaki artış.

Sadece Çin değil, Türkiye dahil pek çok ülkede gıda fiyatlarında görülen artış, genel enflasyon üzerinde baskı oluşturuyor.

Bazı ülkeler zaman zaman gıda ihracatına yasak getirebiliyor. Mesela bir süre önce, kuraklığı gerekçe gösteren Rusya, tahıl ihracatına yasak getirmişti. Bu tür girişimler, tabii olarak fiyatlara da yansıyor.

Dünya gıda fiyatlarının yükselmesi, gıda ithalatçısı ülkeler, özellikle de bazı Afrika ülkeleri için ciddi sıkıntı. Fiyatların sübvansile edilemez boyutlara ulaşması, halkla hükümetleri karşı karşıya getirebiliyor. Ve ileride bu durum daha büyük sorunların tetikleyicisi olabilir.

Burada yüksek gıda fiyatlarının, geçtiğimiz eylül ayında Mozambik'te 10 kişinin hayatını kaybettiği isyanlara yol açtığını hatırlatalım.

Tarım, dolayısıyla tarım alanları ileride "altın kıymetinde" olacak. Pek çok ülkenin Afrika kıtasında tarım alanları edinmek için sarf ettiği enerji gözden uzak tutulmamalı.

Bazı tarım ürünleri yanında et ve süt gibi ürünlerde bile dışa bağımlı hale gelmeye başlayan Türkiye'nin bu alanda ciddi tedbirler alması şart. Önümüzdeki salı günü Kurban Bayramı ve gündem ithal kurbanlıklar... Bir zamanlar, bayramda Ortadoğu ülkelerine hayvan ihraç eden bir ülke olduğumuzu unutmayalım.

Türkiye'nin bir yandan mevcut hayvancılık potansiyelini, diğer yandan da tarımsal imkânlarını harekete geçirmesi gerekiyor. Elindeki geniş arazileri bir an evvel daha verimli kullanmaya geçmesi, tarım ve gıda alanındaki Ar-Ge çalışmalarına hız vermesi, daha fazla kaynak ayırması şart.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrlanda'dan sonra...

1973 yılında Avrupa Topluluğu'na giren İrlanda, kısa sürede tarım toplumundan çıkıp modern ve gelişmiş bir ülke haline gelmişti.

Özellikle 1990'larda yakaladığı büyüme oranlarıyla ilgi odağı oldu, "Kelt Kaplanı" olarak anılmaya başladı. Avrupa Birliği ortalamasının çok altındaki kurumlar vergisinin de (Yüzde 12,5) katkısıyla uluslararası şirketleri kendine çekti.

Ancak küresel kriz pek çok ülkedeki "balonu" patlattığı gibi İrlanda'daki bazı "balonları" da patlattı. Biraz gecikmeli de olsa, emlak sektöründeki sıkıntılar bankaları vurdu, bankalardaki sıkıntı da ekonominin bütününe sardı.

Ve Yunanistan'da olduğu gibi hükümet, AB ve IMF'den yardım talebinde bulundu. Varılan mutabakata göre, Avro bölgesi 16 ülkeden biri olan İrlanda'ya 80 - 90 milyar Avro civarında kredi açılacak. Kredi borç krizinin aşılması ve bankacılık sektöründeki sorunların giderilmesi için kullanılacak.

İrlanda'dan önce de, yine Avro Bölgesi'nde yer alan Yunanistan ile Avro dışındaki AB üyelerinden Polonya, Romanya, Macaristan ve Letonya da IMF ile masaya oturup hem hara hem de "reçete" almak zorunda kalmıştı.

İrlanda, geçen yıl AB ülkeleri içinde GSYH'ya oranla en fazla bütçe açığı veren ülke olmuştu. Oran yüzde -14,3 idi. İrlanda'yı Yunanistan, İngiltere, İspanya ve Portekiz takip etti. İrlanda'nın kamu borçlarının GSYH'ya oranı da Maastricht Kriteri'nin biraz üzerinde, yüzde 64 seviyesindeydi. Avrupa Komisyonu'nun bu yıl için yaptığı tahmin ise yüzde 77. Bunlara özel kesim borçları dahil değil.

İrlanda olayı, Avrupa'da krizin geride kaldığını söyleyen pek çok uzmanı ve profesyoneli tekzip etti. Kıtada suların durulmadığını, yeni sorunların çıkabileceğini açık bir şekilde gösterdi.

Şimdi, İrlanda'dan sonra hangi ülkenin geleceği tartışılıyor. Financial Times'a göre, Avro bölgesinin bir sonraki zayıf halkası Portekiz. Portekiz Maliye Bakanı'nın, ülkesinin gelecekte AB'den acil mali yardım talep etme riskinin yüksek olduğunu açıklaması da bunu teyit ediyor. Bu ülkenin de karışması halinde, krizin komşusu İspanya'ya ve oradan da bütün Avrupa'ya yayılması muhtemel.

Bu tahmin ve endişelerle hareket eden piyasalarda birtakım hareketlenmeler kendini göstermeye başladı bile. İspanyol Hazinesi geçen haftaki ihalelerde öncekilerden daha yüksek maliyetle borçlanabildi.

Tablodan da görüleceği gibi, AB üyelerinin çoğunluğu "Maastricht Kriterleri"ni rafa kaldırmış bulunuyor. Türkiye ise, bu konuda 27 AB üyesinin birkaçı hariç hepsinden çok daha iyi durumda.

Bütçe açığını ve borçlarını yönetemeyen Avrupalı hükümetler hem ekonomik hem de Yunanistan'dakine benzer sosyal sorunlarla karşı karşıya kalabilir. Batan ekonomileri kurtarmak zorunda kalan ülkelerse farklı bir sorunla yüz yüze. Başta Almanlar olmak üzere bu ülkelerin vatandaşları Batık Avrupa ülkelerinin kurtarılmasına hiç de hoş bakmıyor. Kısacası AB'nin krizi devam ediyor. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrolün gücü

Kadir Dikbaş 2010.12.03

Bakü- Buram buram petrol kokan Azerbaycan'ın kadim şehri Bakü'deyiz. 70 yıl süren Sovyet döneminde kendilerine ait petrolden hakkıyla faydalanamayan Azerbaycan Türkleri, başlanan projelerin peş peşe devreye girmesiyle birlikte, baş döndüren bir büyüme sürecine şahitlik ediyor.

Ülkede gelir seviyesi artmış, hayat standardı yükselmiş durumda. Başkent Bakü, dünyanın en pahalı şehirlerinden biri olmaya aday. Kiralar ve emlak fiyatlarındaki artış İstanbul'u aratmıyor. Özellikle "Petrol Fonu"ndan ayrılan kaynakla Bakü merkezinde başlatılan restorasyon çalışmaları dikkati çekiyor. Caddeler lüks araçlarla dolu.

Azerbaycan, 2005 yılından bu yana büyümede Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) lideri. Özellikle petrol ve doğalgaz üretimindeki hızlı artış sayesinde, 2005-2007 yılları arasında rekor büyüme rakamlarına (üç yılın ortalaması yüzde 28,6) ulaşmış.

2000 yılında 14 milyon ton olan yıllık petrol üretimi, geçen yıl 50,4 milyon tona çıkmış. Doğalgaz üretimi de aynı dönemde 5,6 milyar metreküp iken 16,3 milyar metreküpe yükselmiş.

Ülkenin küresel kriz yılı olan 2008'deki büyüme oranı yüzde 10,8, geçen yılki oran ise yüzde 9,3. BDT içinde Azerbaycan'a en yakın büyüme oranı, yüzde 8,1 ile diğer bir Türk cumhuriyeti olan Özbekistan'a, ondan sonra da yüzde 6,1 ile Türkmenistan'a ait.

Azerbaycan, ekonomik büyüklük bakımından son 10 yılda kendisini dörde katlamış bulunuyor. Azerbaycan bu özelliğiyle BDT ülkeleri, hatta dünya ülkeleri arasında rakipsiz önde.

8 milyonluk ülkede işsiz sayısının 40 bin olduğu tahmin ediliyor.

2007-2008 yıllarında çift haneli olan enflasyon, geçen yıl tek haneye, yüzde 1,5'e gerilemiş. Bu yıl da ilk 9 ayda yüzde 5,2.

Azerbaycan'daki petrol ve doğalgaz yatırımlarında İngiliz petrol şirketi BP başı çekiyor. Pek çok uluslararası konsorsiyumda operasyonları bu şirket yürütüyor. BP, aynı zamanda Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattının da ana hissedarı. 2005 ortasında hizmete giren bu hat ile daha sonra yapılan Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) doğalgaz boru hattının Azerbaycan açısından önemi büyük. Ülke yeraltı zenginliğini bu hatlar sayesinde, dünya pazarlarına hızlı, kolay ve daha bağımsız bir şekilde taşıyabilmekte.

BP'nin operasyonunu yürüttüğü projelerden Azerbaycan devletinin elde ettiği gelirin geçen yıl 11,7 milyar dolar olduğunu söyleyen BP Azerbaycan Ülke Başkanı Rashid Javanshir, varil fiyatının 60 dolar olduğu varsayımına göre, bu yıl bu rakamın 11,4 milyar olarak hesaplandığını ama daha yüksek çıkacağını söylüyor.

BTC'nin başlangıç noktası olan, Bakü yakınlarındaki Sangaçal Terminali'ni geziyoruz. Dünyanın en büyük petrol ve gaz terminali olan bu tesis, Hazar'dan Akdeniz'e uzanan BTC'nin yanında Bakü-Supsa hattına da petrol pompalıyor. Ayrıca demiryolu bağlantısı da mevcut. Bu yılın ilk üç çeyreğinde buradan BTC'ye 213,5 milyon varil (28,6 milyon ton), Bakü-Supsa hattına 23 milyon varil petrol pompalanmış. Trenle de 7,5 milyon varillik sevk söz konusu.

Çeşitli yatlardan elde edilen doğalgaz da bu terminalden, BTC koridorunca uzanan BTE doğalgaz hattına ve Azerbaycan milli gaz sistemine veriliyor.

Rashid Javanshir'in söylediklerine göre, bu yıl temmuz ayında yapılan anlaşmaya binaen, BTC hattından Türkmen petrolünün de taşınmasına başlanmış. Tengiz yataklarından çıkarılan Kazak petrolü için de görüşmeler sürüyor.

Aynı zamanda Petkim Yönetim Kurulu Başkanı olan Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) Yatırımlar Bölümü Başkanı Vagif Aliyev, yeni yatırımlarla petrol ve doğalgaz gelirinin daha da artacağını, özellikle yeni keşfedilen Ümid yatağının 200 milyar metreküp rezervle Azerbaycan ekonomisine büyük katkı yapacağını belirtiyor.

Azerbaycan, 20 Ocak 1990'daki Bakü katliamı ve arkasından yaşanan Karabağ'daki işgal ve kıyım sebebiyle, bağımsızlığın ilk yıllarında zor günler yaşadı. Sovyetlerden devraldığı ekonomik enkazı temizleyip yeni bir düzen kurabilmek için çok sıkıntı çekti. Ama şu günlerde, kaydettiği hızlı gelişme sayesinde, bağımsızlığın 20. yılını gururla kutlamaya hazırlanıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boydak'tan yönetim sırları

Kadir Dikbaş 2010.12.07

Her insanın, her şirketin dönüm noktaları, başına gelenlerden çıkardığı dersler ve bir kenara not ettiği unutulmazlar vardır. Olumlu ya da olumsuz...

Geçtiğimiz cuma günü TUSKON üyesi Körfez İskenderun Sanayici ve İşadamları Derneği'nin (KİSİAD) davetlisi olarak İskenderun'daydık. Boydak Holding Yönetim Kurulu Başkanı Hacı Boydak ile Boydak Holding Üst Yöneticisi (CEO) Memduh Boydak, İskenderunlu işadamlarına başarı hikâyelerini, yönetim sırlarını aktardılar. 600 kişilik salon tıklım tıklım doluydu. Dinleyiciler ilgiyle takip etti konuşulanları.

KİSİAD Başkanı Tamer Eker, daha önce de, İskenderun'a Rus ortaklarıyla birlikte 1,7 milyar dolarlık sac üretim tesisi kurmakta olan Atakaş Şirketler Grubu Başkanı Recep Atakaş'ı ve Tosyalı Holding Yönetim Kurulu Başkanı Fuat Tosyalı'yı işadamlarıyla buluşturdıklarını anlattı.

Hacı Boydak, şirketleri için tarihi dönüm noktasının, babasının ve amcasının 1981'de ayrılmak istemesi üzerine amca çocuklarıyla beraber harekete geçip "Baba ayrılmayın, işi bizlere devredin, siz dıştan kontrol edin" dedikleri an olduğunu anlattı ve "Birlikte rahmet, ayrılıkta azap vardır" mesajı verdi.

Hacı Boydak, yaşadıkları ibretlik bir olayı da aktardı dinleyicilere.

1998 krizinde, kumaş aldıkları Belçikalı firma Türk bankalarının akreditiflerini artık kabul etmeyeceğini, peşin olmadan mal veremeyeceğini söylemiş. 6 ay vadeli alım anlaşmaları olmasına rağmen. Hacı Boydak, "Parayı peşin ödedik ve malı aldık ama bunu kafamızın bir köşesine de yazdık. Sessiz sedasız arayışa girdik. Kumaşı kendimiz üretmek için, yine Belçika'dan 8 adet makine aldık. Başarılı da olduk. Arkasından 8 makine daha alıp (2000 yılında) Boyteks'i kurduk. Şimdi bu şirketimizde 500'ün üzerinde makine çalışıyor. Geçen yılki toplam satışımız 125 milyon dolar, ihracatımız 73 milyon dolar oldu."

Olay burada bitmiyor. "Keser döner sap döner, gün gelir hesap döner" misali, yıllar sonra Belçikalı firmanın patronu Boydak'ın kapısını çalar. "Kendi tesislerinizi kurdunuz. Benden mal almayı kestiğiniz gibi benim en büyük müşterilerim de sizden mal almaya başladı. Ben bittim. Gelin tesislerinizi size satayım" der.

Hacı Boydak, "Saygıda kusur etmedik, nezaketle ağırladık. Tesisleri eski olduğu için de teklifini kabul etmedik" diye anlatıyor olayın sonunu.

Hayat bu...

Hem Hacı Boydak, hem Memduh Boydak, başarılarının altında yatan en önemli sebebin aileden gelen temel düsturlar olduğunun altını çiziyor. Profesyonel çalışma esaslarına ilişkin uzun detaylar da veren Memduh Boydak'ın aile prensipleriyle ilgili söyledikleri daha çarpıcıydı. Bunlara işletmecilik kitaplarında rastlamak pek mümkün değildir.

Memduh Bey diyor ki, "Ailemizi ve ortaklığımızı bir arada tutan dört temel esas var: Güven, saygı, sabır ile müzakere ve istişare."

Ve babalarından aldıkları nasihatleri de şöyle sıralıyor:

Yaptığınız iş temiz ve kaliteli olsun. İki insan bir araya geldiğinde sizi ayıplayacağı bir iş yapmayın.

Mütevazılıktan ayrılmayın, "havaya girmek" sizi bitirir. Tevazu hayrın, kibir şerrin anahtarıdır.

Hayat standardınızı çok üst seviyelere çıkarmayın.

İyi günlerde dikkatli olun, başarı rehavet getirebilir. Kötü günde ümidinizi kesmeyin. Kaybetmeye de tahammül edin.

İster erkek ister kadın olsun, eşlerinizi işe karıştırmayın. Ortaklar arasındaki sıkıntıları eşinize taşımayın.

Ortağınızın hakkını verin ki, kendi hakkınızı alabilesiniz. Haram yemeyin, kul hakkına girmeyin.

Bir anlamda "aile anayasası" olan bu nasihatler her eve, her şirkete lazım aslında. Kısa, öz ve net.

Boydak Holding, şu an mobilya ve tekstilden enerjiye, finanstan havacılığa kadar 8 sektörde 31 şirketi ve 11 bin çalışanıyla faaliyet gösteriyor. En önemli markaları İstikbal, Bellona, Mondi, Regina, Deco ve Hes Kablo. Holding, bankacılık hariç 4 milyar TL ciroya sahip. Hedef, Hacı Boydak'ın ifadesiyle, "Bir dünya devi olmak. Güneşin doğup battığı her yerde Türk bayrağını dalgalandırmak."

Bu ivmeyle ve bu anlayışla yürüdükleri takdirde, yakın zamanda bir dünya devi olmaları hiç de hayal değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Daha az borç, daha çok özkaynak

Kadir Dikbaş 2010.12.10

Bir süredir, Avrupa'daki borç krizinin İzlanda, Yunanistan ve İrlanda'dan sonra hangi ülkeleri sarsacağı tartışılıyor. Gerek dünya, gerekse bizde bu konu hiç gündemden düşmüyor. Özel sektörde de sıkıntılar olmakla birlikte AB'nin derdi kamu borçları. Esas sıkıntı da burada, çünkü özel sektörü kurtaracak olan da kamu.

Türkiye'de ise kamu kesimi son derece rahat. Borç oranı AB kriterinin çok altında. Risk primi, 27 üyeli AB'nin 12 ülkesininkinden daha düşük. İtalya bile Türkiye'den daha riskli ülke konumunda. Ancak kamunun rehavete kapılmaması, özel sektörünse çok dikkatli olması gerekiyor.

İki gün önce, Merkez Bankası'nın (MB) son Finansal İstikrar Raporu açıklandı. Raporda bazı uyarılar dikkat çekiyor. Özellikle de özel sektörün ve hanehalkının borç durumuyla ilgili olanlar.

Önemine binaen rapordaki bazı ifadeleri aynen aktarmak istiyorum:

"Ekonominin daha çok yurtiçi talebe bağılı olarak canlanması hanehalkı ile firmaların borçluluğunu yükseltmekte ve cari işlemler açığını artırmaktadır. Önümüzdeki dönemde, kısa ve uzun vadeli sermaye akımlarının ve cari işlemler açığının seyri, finansal istikrar açısından daha yakından takip edilmesi gereken göstergelerdir. Bu göstergelerin dikkatle izlenerek makro-f finansal riskleri azaltıcı önlemlerin zamanında ve etkili bir şekilde alınması önem arz etmektedir."

Banka, çözüm olarak da şu öneride bulunuyor:

"Mevcut konjonktürde hem kamu hem de özel kesim için aşırı borçlanma yoluna gitmemek, tüm borçlanmalarda uzun vadeyi tercih etmek, olabildiğince Türk Lirası cinsinden borçlanmayı yeğlemek ve riskleri doğru yönetmek bu dönemde ekonomimizin dış şoklara karşı dayanıklılığını önemli ölçüde pekiştirecektir. Ekonomik birimlerin daha az borç, daha çok özkaynak kullanmalarının (düşük kaldıraç) teşvik edilmesi bu yönde alınması gereken en önemli tedbirlerden biridir."

Bu uyarılar önemli. Aşırı borçlanmanın önüne geçmek, uzun vadeli borçlanmayı ve döviz yerine TL'yi tercih etmek şart. Sıradan vatandaş için de, şirketler ve kamu için de bu böyle. Ama borçluluk oranı hızla artan kesim hanehalkı ve özel sektör.

Merkez Bankası'nın uyarısından bir gün sonra, İş Bankası Genel Müdürü ve Bankalar Birliği Başkanı Ersin Özince'nin bazı açıklamaları vardı.

Özince, Active Academy'nin düzenlediği 8. Uluslararası Finans Zirvesi'nin açılışında, "Sermaye hareketi hızlanınca gayri ihtiyari memnun oluyoruz, ama bir yandan da endişeleniyoruz. Acaba bunlardan dolayı bir balon etkisi olur mu? Olabilir tabii... Çünkü ekonomileri ve finansal sektörleri küçük olan ülkeler sermaye hareketlerinin yönetilmesinde ve finansal istikrarın korunmasında ciddi zorluklar içindeler. Biz de onlardan bir tanesiyiz." diyerek MB'nin ikazlarına katkıda bulunuyordu.

Yılın ilk 9 ayında ülkeye giren "sıcak para" 30 milyar dolar civarında. Bu, küçük bir rakam değil.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın açıkladığı rakamlara göre, geçen yıl eylül sonunda 370 milyar TL seviyesinde olan kredi hacmi, bu yıl 500 milyarı geçti. Bunun üçte biri tüketici kredisi. Kredi takip oranında düşüş var, borçlanmada hızlanma. Dışarıdan alınan kredilerle içerideki kredi hacmi de hızla artırılıyor.

Borçlanmada özellikle uzun vade olması önemli. Ancak bankalardaki 590 milyarı bulan mevduatın ortalama vadesi bir ayın üzerine çıkamadı. Ve bu şartlarda uzun vade ile borçlanmadan söz etmek imkânsız. Mevduatta ve borçlanmada uzun vadeyi teşvik edecek politikalar geliştirmek gerekiyor. BDDK Başkanı Tevfik Bilgin, Finans Zirvesi'nde yaptığı konuşmada, özellikle bu konuya da vurgu yapıyordu.

MB'nin üzerinde durduğu "Daha az borç, daha fazla özkaynak kullanımı" uzun vadeli bir milli politika haline getirilmeli. Şurası bir gerçek ki, geriye dönüp baktığımızda, zenginleştikçe daha az tasarruf edip daha çok tüketmeye başladığımızı görüyoruz. Bu hem kişi hem de kurumlar açısından sağlıklı bir durum değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avro çatırdıyor mu?

Kadir Dikbaş 2010.12.14

Refah toplumlarının kıtası Avrupa, ciddi sıkıntılar yaşıyor. Ülkeler peş peşe borç krizine giriyor. Hükümetler, kemer sıkma paketleri açıklıyor, vergiler artırılıyor. Üzerlerindeki yük ağırlaşan, faturayı kendisinin ödediğini

düşünen çalışanlar, emekliler ve öğrenciler eylem üstüne eylem yapıyor.

Ödenecek bedel ağır, sıkıntının aşılması zaman alacak ama bu arada Avro'nun ne olacağı tartışılıyor. Bu şartlarda istikrarlı bir para birimi olarak kalabilecek mi, yoksa kopmalar mı başlayacak?

Avrupa Birliği'nde tek para birimine geçiş, 1997'de Maastricht'te imzalanan AB Antlaşması'nın temel taahhütleri arasındaydı. 1998'de Brüksel'de yapılan zirvede Avro'ya geçilmesi kabul edildi ve 1 Ocak 1999'dan itibaren bankacılık işlemlerinde kullanılmaya başlandı, 1 Ocak 2002'de de tedavüle çıktı.

16 üyeli Avro bölgesine son katılan ülke, 2009'da Slovakya oldu. Avro bölgesine giriş için Maastricht'te belirlenen kriterleri tutturmak gerekiyordu. Ve öyle de oldu. Ama bazılarının bu kriterleri sadece kâğıt üzerinde yerine getirdiği sonradan ortaya çıktı. En çarpıcı örnek, Yunanistan'ın istatistiklerde yaptığı oynamalar. Ve bu oynamalar, küresel krizle birlikte gün yüzüne çıktı.

Bankacılıkta kullanılmaya başlandığı 1999 yılı başında Avro'nun dolar karşısındaki değeri 1,167 dolar idi. Avrupa parasının o tarihten bu yana, ABD Doları karşısında gördüğü en yüksek değer, 2008 yılına ait. ABD ekonomisinde çalkantıların arttığı kriz öncesi günlerde, 16 Temmuz 2008 tarihinde 1,599 dolarla tarihinin en yüksek değerine çıktı.

Avro'nun dolar karşısında gördüğü en düşük değer ise 2000 yılına ait. Bu yılın ocak ayı sonunda 1 doların altına gerileyen Avro, 26 Ekim 2000'de 0,826 dolarlık değerle tarihinin en düşük seviyesine indi. Ve 1 doların üzerine ancak 2002'nin ikinci yarısında çıkabildi.

2008'de Amerika'da patlayan krizin Avrupa'yı sarması sonrasında Avro değer kaybetmeye başlamıştı. Daha sonra biraz toparlandı ama derinlerden gelen borç ve kamu açığı krizi, Avro'yu yeniden çarptı ve bu yılın ortasında 2006 Mart ayından bu yana gördüğü en düşük değere, 1,204 dolara düştü. Şimdilerde 1,32 seviyesinde.

Avro'nun tedavül yaşı henüz 10'u bulmadan çöküşü tartışılmaya başladı.

Avro bölgesinde önce Yunanistan ve arkasından İrlanda ekonomisinde yaşanan borç krizi, Avro'ya bakışları iyice olumsuzlaştırdı. Bölgenin lokomotif ekonomisi Almanya'da Avro karşıtı kesimler güç kazanıyor, eski para birimi marka duyulan özlüm artıyor. Yunanistan'da ise basın, drahmiye dönüşü tartışıyor şu an.

Yani, yüksek borçlar ve bozuk mali dengeler, bazı ülkeleri Avro bölgesi dışına doğru sürüklerken, bazı ülkeler de (en azından halkın belli bir kesimi) bu paradan uzaklaşmayı tartışıyor.

Geçen hafta Brüksel'de bir araya gelen AB maliye bakanlarının gündeminde Avro'yu kurtarmak da vardı; ancak bunun için ayrılacak paranın artırılmasında anlaşamadılar.

Gelinen noktada, bazı ülkelerdeki Avro karşıtlığı yavaş yavaş güç kazanıyor. Eğer Avro bölgesi içinde sorunlu yeni ülkeler (en fazla konuşulan Portekiz ve İspanya şu an) çıkar ve kurtarma paketleri daha da ağırlaşır, işte o zaman Avro'nun geleceği bütünüyle tehlikeye girebilir.

AVRO/DOLAR PARİTESİ

1999-01-04 1,167

2000-01-03 1,004

2000-10-26 0,826

2001-01-02 0,921

2002-01-02 0,886

2003-01-02 1,048

2004-01-03 1,261

2005-01-03 1,364

2006-01-02 1,183

2007-01-04 1,317

2008-01-02 1,471

2008-07-16 1,599

2009-01-02 1,402

2010-01-04 1,441

2010-12-13 1,324

Kaynak: TCMB

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bütçe, AB ve akaryakıt vergileri

Kadir Dikbaş 2010.12.17

Avrupa üzerine ilginç, zaman zaman da korkunç senaryolar yazılıyor. İş gerçekten ciddi. ING Bank'ın, Avro Bölgesi'nin dağılabileceğine dönük tartışmaları ele alan raporu bunlardan biri. Banka, Yunanistan'ın Avro Bölgesi'nden çıkması ya da bölgenin tamamen dağılması halinde bazı ülkelerin ekonomik bir felaketle baş başa kalabileceğini ileri sürüyor.

Avrupa'yı bu noktaya getiren, hepimizin de bildiği gibi borç krizi. Bu krizin temelinde de bütçe açıkları yatıyor.

Eğer bahsedilen senaryolar gerçekleşirse Türkiye'de neler olur? Bu felaket bize de yansır mı?

"Komşuda pişer bize de düşer" misali, bu olumsuzluktan biz de nasibimize düşeni alırız. Ancak küresel krizde olduğu gibi, bankacılık sektörü sağlam, malî dengelerde de herhangi bir sorun olmadığından, büyük sarsıntı yaşamadan vaziyeti kurtarabiliriz. Ama mikro bazda, fazla açılmış, özellikle döviz cinsinden aşırı borçlanmış bazı işletmeler ve kişiler zarar görebilir.

Bu da bizim senaryomuz. Bu senaryonun temelini de belirli aralıklarla açıklanan veriler oluşturuyor. Evet dış ticaretimizdeki gelişmeler çok olumlu değil, cari açığı büyüme sürüyor.

Bunlar hoş değil. Ancak kamu maliyesindeki dengelerin krizden hemen sonra düzelmesi ve umulandan daha iyi sonuçlar çıkması, Türkiye'yi hem Avrupa'dan hem de diğer bazı gelişmekte olan ülkelere ayırtıyor.

En son açıklanan bütçe rakamları önemli. Hedefleri olumlu yönde aşan gerçekleştirmeler, bütçe açığının tahmin edilenden çok aşağı seviyelerde çıkmasını sağlayacak.

Önceki gün Maliye Bakanlığı, kasım ayı bütçe sonuçlarını açıkladı. Buna göre, ocak-kasım döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre bütçe açığında yüzde 49,3'lük daralma var. Rakam, 11 ayda 23,5 milyar TL olmuş. Oysa yıl sonu için öngörülen hedef, 50,2 milyar TL idi. Bu iyileşme sonucu, muhtemelen bütçe açığının GSYH'ye oranı yüzde 3 civarında olacak. Geçen yılki oran yüzde 5,5 idi ve neredeyse yarıya yakın düşüş söz konusu. Ve bu AB'nin, Maastricht kriterlerine uygun bir seviye. Burada, bu oranın geçen yıl için Avro Bölgesi'nde yüzde 6,3 olduğunu hatırlatalım. Ayrıca Avro Bölgesi'nde kamu borçlarının GSYH'ye oranı da yüzde 78,7 idi. Bu yıl, iki konuda da daha kötü oranlarla karşılaşılacağı kesin.

Türkiye merkezî bütçesinin bu noktaya gelmesinin ardında, ekonomik toparlanmaya bağlı olarak gelirlerde görülen hızlı artış yatıyor. Ocak-kasım döneminde, gelirlerde yüzde 20,2'lik artış var. Giderlerdeki artış ise sadece yüzde 6,8.

Verilere göre, son günlerin en çok konuşulan konusu olan akaryakıt ile doğalgaz ürünlerinden alınan ÖTV de yüzde 25 oranında artmış. Yani iyi gelir kaydedilmiş bu kalemden. Bence bir miktar indirimle gidilmesi, bütçe dengelerini sarsmayacak, tam aksine, akaryakıt fiyatlarındaki artışın olumsuz etkisini ortadan kaldırarak, hem ekonominin geneline, hem de bütçeye dolaylı yönden olumlu katkı yapacaktır.

Akaryakıt vergisini tek başına düşünmemek lazım. Özellikle araç kullanımı açısından, Motorlu Taşıtlar Vergisi, motorlu taşıt satışında alınan ÖTV gibi diğer kalemleri de dikkate almak gerekiyor. Yüksek akaryakıt fiyatının bu gelirlere de olumsuz etki yapacağı bir gerçek.

Akaryakıt ucuz olduğu takdirde yeni araç satışları artacak, bu satışlardan daha fazla ÖTV geliri elde edilecek. Ayrıca her yeni araç ilave Motorlu Taşıtlar Vergisi anlamına gelecek. Nitekim, ekonomik canlanmayla beraber araç satışlarından elde edilen ÖTV bu yılın ilk 11 ayında yüzde 83,5 artış kaydetmiş. Ve en yüksek gelir artışı bu kalemden. Motorlu taşıt vergilerindeki artış da yüzde 14,2.

Şu an, kapılarını çalan felaketten kurtulmak isteyen ve peş peşe kemer sıkma paketleri açıklayan Avrupa ülkeleri dahi, akaryakıt vergilerine bu kadar yüklenmiyor. Bu konu üzerinde düşünmek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faiz indirimi

Kadir Dikbaş 2010.12.21

Merkez Bankası Para Politikası Kurulu, geçen hafta politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını yüzde 7'den yüzde 6,5'e düşürdü. Bu haber bilhassa üreten ve ihracat yapan kesim tarafından memnuniyetle karşılandı.

Sıcak para girişiyle aşağı doğru giden döviz kurları, Merkez Bankası'nın faiz yükseltebileceği yönündeki haber ve beklentilerle yükselişe geçmişti. Ve bu kararın ardından da dolar 1,5 TL, Avro da 2 TL'nin üzerine yerleşti.

Küresel kriz sürecinden fazla bir zarar görmeden çıkan Türkiye, sıkıntının bütün dünyaya yayılması sonucu, bu krizde faiz artırmak bir yana faiz indirme fırsatı yakaladı. Dolayısıyla borçlanma maliyetleri korkulduğu gibi artmadı.

Merkez Bankası'nın faiz kararları piyasaya ve Hazine'nin borçlanma maliyetlerine de doğrudan yansıyor. Nominal oranlar tek hanede seyrediyor uzun zamandır. Reel faizde de hiçbir dönemde görülmedik bir gerileme söz konusu.

Reel faizdeki iniş ve çıkış, Hazine'nin borçlanma maliyetlerini etkileyen, bütçede oluşturduğu deliği büyüten ya da küçülten bir unsur. Hazine Müsteşarlığı'nın verilerine göre, Türkiye'nin iç borç stokunun reel faizi, 2009 sonu itibarıyla yüzde 2,53'e inmiş bulunuyor. Bu çok önemli bir gelişme. Oran, yüzde 30'ları gördüğü 2001 yılından bu yana gerilemeye devam ediyor. 2003'te 11,91'e kadar düştükten sonra 2008'e gelindiğinde yüzde 6,45 oldu. Ve 2009'da da bugüne kadar görülmedik bir düşüşle yüzde 2,53'e indi.

Tablodan da görüleceği gibi, 2001 krizinin yaşandığı yılda milli gelirimizin yüzde 17,1'i faiz ödemelerine gidiyordu. Oran geçen yıl, krize rağmen yüzde 5,6 oldu. Bu yıl ise daha da düşük bir oran bekleniyor.

2009'da faiz için bütçeden harcanan para, 53,2 milyar TL idi. 2010 yılı bütçesinden ayrılan rakam da 56 milyar 750 milyon TL. Ancak düşük faiz oranları sebebiyle harcama tutarının öngörülenin yüzde 10 daha az çıkması bekleniyor. Son açıklanan 2010 yılı Ocak-Kasım dönemi verilerine göre, faiz giderleri 2009 yılının aynı dönemine göre yüzde 10,9 oranında azalarak 46 milyar 459 milyon TL olarak gerçekleşmiş.

Bütçenin en büyük gider kalemlerinden biri olmaya devam eden faiz harcamalarının düşmesi, bütçe açığının da beklenenden daha düşük çıkmasını sağlayacak.

Faizlerde düşüş olsa da, bunun vatandaşı ilgilendiren alanlara oldukça geç yansıdığı da bir gerçek. Aynen akaryakıt fiyatlarında olduğu gibi, yükselişler hemen, düşüşler bir süre sonra yansıyor.

Reel faiz geçmişe kıyasla tarihî seviyelere gerilemiş olsa da, yabancı yatırımcı için cazibesini koruyordu. Hatta son faiz kararına rağmen devam edebilir. Çünkü yabancı, yüksek kurdan bozduğu parasıyla ülkeye girip faiz geliri elde ediyor. Buna ilaveten kur düşüşünden de kazanç sağlayıp, yerli yatırımcıdan daha yüksek kazançla tekrar geri dönebiliyor.

O bakımdan faiz indirimi, paradan para kazanıp uygun zamanda da memleketi terk etmek üzere gelen sıcak paranın sınırlandırılması açısından da önemli. Son bir haftadaki gelişmeler bu noktada etkili gibi görünüyor ama sorunun tek başına faiz oranıyla çözülmesi zor. Faiz indirimlerinde de dikkatli olmak gerekiyor. Nitekim, Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz da, yeni konjonktürün ortaya çıkardığı bazı riskler olduğuna işaret ederek, ekonomide fiyat istikrarı için gerekli olan faiz seviyesiyle finansal istikrar için gerekli faiz seviyesinin her zaman birbirleri ile uyumlu olmadığını söylüyor.

Ne olursa olsun, Türkiye borçlanma maliyetlerini düşürmede tarihî bir dönem yaşıyor. Ve bu 7'den 70'e bütün ülke için önemli bir gelişme.

FAİZ /GSYH (%)

2000 12,3

2001 17,1

2002 14,8

2003 12,9

2004 10,1

2005 7,0

2006 6,1

2007 5,7

2008 5,3

2009 5,6

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa 'borç almaya' alışır mı?

Kadir Dikbaş 2010.12.24

Bizde olduğu gibi Avrupa ülkelerinde de 2011 bütçeleri Meclis'te görüşülüp onaylandı ya da onaylanacak.

Bazı Avrupa ülkelerinin bütçeleri yeni yılda da krizin izlerini taşıyor. Özellikle kritik durumdaki ülkelerde IMF ve AB tarafından talep edilen yeni kesintiler ve vergiler söz konusu. Çünkü kaynağa ihtiyaç var.

Önceki gün Financial Times (FT) yazdı, dün de Çin Dışişleri Bakanlığı onu teyit eder nitelikte açıklama yaptı. Çin, borç krizinde Avrupa Birliği'ne (AB) yardıma hazır olduğunu, gelecekte de döviz rezervlerine yatırım açısından Avrupa'yı önemli bir pazar olarak görmeye devam edeceğini duyurdu. Yani Çin hükümeti, 'Avrupa'nın istikrarı' için kesenin ağzını açıp bono ve tahvil almak istiyor.

Çin Başbakanı Wen Jiabao da, temmuz ayında Almanya Başbakanı Angela Merkel'in Pekin ziyareti sırasında, Euro bölgesinde bulunan ülkelere görülen borç sorunlarına rağmen Avrupa piyasalarına yaptıkları yatırımları kesmeyeceklerini söylemişti.

FT'nin haberinde ilginç bir ayrıntı göze çarpıyor: "Avrupalı yetkililer, Çin'in bono alımlarını herhangi bir şarta bağlamadığını ancak ülkenin Avrupa Birliği'nden kendisini piyasa ekonomisi olarak tanımasını ve uzun süredir yürürlükte olan silah ambargosunu kaldırmasını istediğini söylüyor."

Sultan 4. Murat'ın, "Biz niye bazı ülkelere durmadan borç veriyoruz?" diye soran vezirine söylediği o meşhur söz var, "Yardım almaya alışanlar emir almaya da alışırlar." Avrupa şimdi bu noktaya gelmekle karşı karşıya. Eğer kendini toparlayamaz, borçlar yönetilemez noktalara çıkarsa, bazı ülkelerin siyasi manevra kabiliyetleri giderek zayıflayabilir.

Şu an IMF ve AB yardımlarına muhtaç duruma düşen bazı Avrupa ülkeleri, AB'nin ve IMF'nin dayattığı programları uygulamak, halkları rahatsız olsa da refahlarından kesintiye gitmek mecburiyetinde. Buna Çin yardımları ve siyasi talepleri de ilave olabilir.

ABD'ye verdiği yüksek orandaki borçlar sayesinde bu ülke üzerinde önemli bir pazarlık gücü elde eden Çin, şimdi Avrupa kapılarını daha fazla aralamaya çalışıyor.

Hemen hatırlatalım, Çin kriz öncesinde ABD Hazinesi'ni finanse eden ikinci ülke konumundaydı. İlk sırada Japonya bulunuyordu. Krizde manzara değişti, birinciliğe Çin oturdu. Ekim sonu itibarıyla Çin'in ABD kamu kâğıtlarına yatırdığı para 906,8 milyar dolar. Ve bu rakam, yabancı yatırımcıların elinde bulunan toplam ABD Hazine kâğıdının yüzde 21'ine denk düşüyor.

Yeri gelmişken söyleyelim; Türkiye'den Merkez Bankası ve özel kesimin ABD kâğıtlarına yatırdığı para da 27,6 milyar dolar seviyesinde. Kriz öncesine nazaran biraz gerilerde.

Ne gariptir ki, bugün zengin görünen ülkeler, fakir ülkelerin ya da gelişmekte olan ülkelerin yaptığı tasarruflarla ayakta duruyor. Ve umutları yine onlarda. Avrupa ülkelerinin ihraç ettiği kâğıtlarda ve Avrupa bankalarında ne kadar yabancı tasarruf var belli değil ama Türkiye'den gitmiş paranın bile 100 milyar dolardan az olmadığı tahmin ediliyor.

Muhtemelen, yeni dönemde bazı AB ülkeleri borç alabilmek amacıyla ya da bünyesinde barındırdığı yabancı sermayeyi kaçırmamak için yeni ve cazip imkânlar sunmak mecburiyetinde kalacak. Başka çare yok. Aksi takdirde Avrupa'nın toparlanması daha uzun sürecek.

Özetle, yaşanan küresel kriz dünya siyasetindeki değişimleri de hızlandırmış bulunuyor. Güç merkezleri değişiyor. İddia edildiği gibi Türkiye'nin değil, dünyanın ekseni kayıyor. Ve yaşanan süreç, Türkiye'yi de önemli bir pozisyona oturtuyor. Biz istesek de istemesek de, izlediğimiz politikalar da değişmek zorunda.

O bakımdan Türkiye'nin son krizi IMF'siz atlması ve herhangi bir sarsıntı yaşamaması, dünya siyasetindeki yeri ve etkinliği açısından büyük avantaj sağlamış, tarihî bir dönüm noktası olmuştur. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2011'in gelişi

Kadir Dikbaş 2010.12.28

2010 yılını da geride bıraktık. Küresel krizin başladığı 2008 Eylül ayından bu yana 27 ayı aşkın süre geçti. Türkiye, o tarihten bu yana iki bütçe uyguladı, üçüncüsünü de önceki gün Meclis'ten geçirdi.

İlk iki bütçe, her ne kadar krizi vatandaşa fatura eden tedbirler içermese de şu veya bu şekilde bir olağanüstü halin izlerini taşıyordu. Son bütçe ise kriz psikolojisinin ortadan kalktığı, daha rahat bir vasatta hazırlandı.

Onaylanan yeni bütçede giderler 312,5 milyar TL, gelirler 279 milyar TL. Açık ise 33,5 milyar olarak öngörülüyor. Faizlerdeki rekor düşüş sebebiyle bütçeden faize ayrılan payın da nispi olarak bu yıl gerilediği, önümüzdeki yıl biraz daha gerileyeceği öngörülüyor. 2009'da net vergi gelirlerinin yüzde 30,9'u faize giderken bu yıl bu oranın yüzde 23,6'ya düşeceği tahmin ediliyor. 2011 bütçesinde öngörülen oran da yüzde 20,5.

Bütçede memur için öngörülen zam da ocak ve temmuz aylarında yüzde 4'er. Hedeflenen enflasyon ise yüzde 5,4.

Büyüme hedefi yüzde 4,5 olmakla birlikte 2010'da olduğu gibi hedef aşılabılır. Bu büyümeden yeterince istihdam çıkarabilecek miyiz buna odaklanmak gerekiyor yeni yılda. Çünkü 2010'un ilk üç çeyreğinde gerçekleşen yüksek oranlı büyüme, istihdama aynı seviyede yansımada. Büyümeye paralel patlayan ithalat veya ithalata paralel olarak patlayan büyüme, her zaman olduğu gibi bugün de istenen ölçüde istihdam oluşturmada.

Cari işlemler dengesi (döviz dengesi) bu yılın ilk 10 ayında 35,7 milyar dolar açık vermiş bulunuyor. Yıl sonu hedefi 39,3 milyar dolardı. Ancak bu rakam aşılabılır büyük ihtimalle. 2011 için öngörülen rakam da 42,2 milyar dolarlık açık. Cari açığın milli gelire oranının bu yıl yüzde 5,4 çıkması bekleniyordu, ama bu gidişle oran daha yüksek çıkabilir. 2011 için öngörülen rakam da yüzde 5,4.

Dış ticaret ve cari açıkla birlikte değerlendirilmesi gereken "sıcak para" girişi de son dönemde çok tartışılıyor ve görünen o ki, 2011'de de tartışılacak. Muhtemelen bu rüzgâra karşı başlatılan bazı girişimler önümüzdeki yıl da devam edecek. Ancak bunun döviz kurlarında sert dalgalanmalara yol açması beklenmiyor.

Acaba Türkiye'ye neden para akıyor? Her şeyden önce uluslararası yatırım fonlarının aradığı istikrar var, güven var, gelecek var. Gelişmiş ülkeler krizle boğuşmaya devam ederken Türkiye, 2010'da hızlı bir şekilde toparlandı. Bundan sonra daha mutedil bir büyüme oranıyla daha iyi bir gelecek bekliyor Türkiye'yi. Başta AB ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerdeki sıkıntılar ise bitmedi. Gelişmiş ülke borsaları hâlâ kriz öncesine göre trilyonlarca dolarlık kayıptalar. Sönen balonlar tekrar eski şişkinliğe ulaşamadı. Onun yerine, yavaş yavaş gelişmekte olan piyasalarda yeni balonlar şişirilmekte.

Para akışını kolaylaştıran diğer bir nokta da şu: Batılı ekonomiler borç batağında ve bütçe açıkları had safhada. Böyle olunca para basıp ekonominin çarklarını döndürmeye çalışıyorlar.

Oluşan "likidite" Türkiye gibi, kriz sonrasında hızlı toparlanmış ya da krizden pek fazla etkilenmemiş gelişmekte olan ülkelere akıyor. Pek çok banka dışarıdan çok rahat borçlanıp içeriye para pompalıyor. Bu yoğun akış da, yan etki yapıyor, sağlığı bozuyor.

Her şeye rağmen Türkiye, şu an yukarı doğru giderkenki süreçte doğabilecek sıkıntıları, riskleri tartışıyor ama Avrupa ve bazı gelişmiş ülkeler, yerinde sayarken veya geri doğru giderken "bu badireyi nasıl atlattırız?" sorusunu tartışıyor.

Ve Türkiye, hızlı büyürken verdiği açıkları kapatmanın yollarını bulduğu takdirde, kriz dönemlerinde kaydettiği yüksek oranlı küçülmelere de çare bulmuş olacak aslında. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ticaret açığının tek sebebi enerji mi?

Kadir Dikbaş 2010.12.31

Kasım ayı dış ticaret rakamları açıklandı. Kasım ayındaki ihracat ile ithalat arasında adeta uçurum var. 9,4 milyar dolarlık ihracata karşılık 17,1 milyar dolarlık ithalat söz konusu.

İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 55,1. Bu oran, 2009 Kasım ayında yüzde 70,6 idi.

Son sonuçlara göre, yılın ocak-kasım döneminde ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,9 artış gösterirken, ithalat yüzde 31 oranında büyümüş görünüyor. Bunun sonucu olarak da, dış ticaret açığındaki artış yüzde 85,7'ye ulaşmış. Geçen yıl yüzde 73,1 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı bu yıl yüzde 61,9'a inmiş. Bilindiği gibi, bu oranın yıllık bazda yüzde 60'ın altına inmesi tehlike işareti. O yüzden bu gelişme, üzerinde düşünülmesi gereken bir durum.

Benim görebildiğim kadarıyla, konuya arz-talep açısından baktığımızda, ihracattaki artışın çok düşük seviyede gerçekleşmesinin en önemli sebebi, kriz sebebiyle dış talebin zayıf olması. Başta Avrupa olmak üzere pek çok pazarda sıkıntılar hâlâ devam ediyor.

Buna karşılık, yurtiçi talep ve tüketim oldukça güçlü. Hızlı toparlanma ve dışarıdan yüklü para girişiyle birlikte kredi musluklarının iyice açılması, iç tüketimi artırıyor. Buna döviz kurlarının cazip seviyesi de eklenince ithalat öne çıkıyor.

Petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki artış da, ihracat ile ithalat arasındaki uçurumun büyümesine katkı sağlıyor.

İthalatın büyük bölümünü ara malı (ham madde) ithalatı oluşturuyor. Bu kalemin ithalattaki payı kasım ayında yüzde 68,6, ocak-kasım döneminde ise yüzde 71,4. Bu dönemde tüketim malı ithalatının toplam ithalat içindeki payı yüzde 13,3, sermaye (yatırım) malı ithalatının payı ise yüzde 15,1 seviyesinde.

Kriz sonrasında hızlı toparlanma ve büyüme sürecine giren Türkiye, üretim artışını ithal ara mallarıyla gerçekleştiriyor. O da ithalatı patlatıyor. Yerli ara malı üreticilerinin ithalatla rekabet etmekte zorlandığını da belirtelim.

11 aydaki dış ticaret açığı 62,8 milyar dolar. Yıl sonunda rakam, 70 milyar doları aşabilir. Cari açığın en önemli sebebi olan bu durum, yıllardır değişmiyor. Hızlı büyüme, hızlı ithalat artışı, dış ticaret ve cari işlemler açığı...

Yüksek dış ticaret açıklarının temelinde sadece enerji varmış ve maalesef Türkiye'nin enerji fakiri olması dolayısıyla yapılacak fazla bir şey de yokmuş gibi algı var uzun yıllardır. Ama öyle değil.

Mesela, ocak-kasım dönemindeki 62,8 milyar dolarlık dış ticaret açığının ne kadarı enerji ona bir bakmak lazım öncelikle. Ham petrol ve doğalgaz ithalatına ödenen para 19,2 milyar dolar. Geçen yılın aynı döneminde 14,8 milyar dolar seviyesindeydi. Evet yüzde 29,5 oranında artış var ama o tutar bile toplam dış ticaret açığının yarısı civarında.

Demek ki, yüksek dış ticaret açığının tek sorumlusu enerjide dışa bağımlılık ve enerji fiyatlarındaki artış değil. Diğer enerji kalemlerini de (Net 9 milyar dolarlık kok kömürü ve petrol ürünleri ithalatı) ilave etseniz bu gerçek değişmiyor. Pek çok sektör kendi içinde dış ticaret açığı veriyor, genelde ithalata bağımlı üretim altyapıları var.

Hem madem enerjide bu kadar açık veriyoruz, neden güçlü olduğumuz bazı sektörlerde yüksek seviyede ticaret fazlası verip enerjideki açığı kapatmıyoruz? Enerjide dışa bağımlılığı ve zaman zaman yükselen petrol ve gaz fiyatlarını dış ticaretin ve cari açığın tek sebebi gibi görmekten uzaklaştığımız an, bu noktadaki çözüme yaklaşmış olacağız. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son 41 yılın rekoru

Kadir Dikbaş 2011.01.04

2010 Aralık ayı tüketici fiyatları endeksi 0,3 puan geriledi ve Merkez Bankası (MB) enflasyon hedefini tutturdu. Yüzde 6,5 olarak öngördüğü yılsonu enflasyon rakamı yüzde 6,4 olarak gerçekleşti.

Böylece MB, 2006 yılından bu yana ikinci kez hedeflenen enflasyonun altında bir rakamı yakalamış oldu. Geçen sene de yüzde 7,5'lik hedefe karşılık yüzde 6,5 çıkmıştı rakam. Ve son 40 yılın en düşük rakamıydı açıklanan enflasyon oranı. Bu yıl ise son 41 yılın en düşük rakamı. Bundan daha düşüğü 1969 yılına ait: Yüzde 5,7.

Türkiye, yüksek enflasyonla 1940'larda tanıştı. 2. Dünya Savaşı yıllarında iki haneli rakamları, hatta 1946'da üç haneyi (toptan eşyada yüzde 104,4) yaşadı. Sonraki yıllar sakin geçmekle birlikte iki haneli rakamlar, petrol krizlerinin yanı sıra anarşinin damgasını vurduğu 1970'li yıllarda geri geldi. İstikrarsızlığın zirveye ulaştığı 1980'de ise tüketici fiyatlarındaki 115,6'lık artışla tarihî rekor kırıldı.

1980'ler Türkiye'nin "ray" değiştirdiği, dışa açıldığı yıllar oldu ama enflasyon yine de yenilemedi. Körfez Savaşı'nın ve dünya ekonomisinde dalgalanmaların yaşandığı, yurtiçi siyasi istikrarsızlıkların had safhaya çıktığı

1990'lı yıllarsa, pek çok konuda "kayıp dönem" olarak tarihe geçti. 1994 krizi ile enflasyonda gelmiş geçmiş en yüksek rakama ulaşıldı: Toptan eşya fiyatları yüzde 149,6, tüketici fiyatları da yüzde 125,5 oranında arttı.

Ortalamalara baktığımızda Türkiye'nin, 60'lı yılları tek haneli enflasyon (tüketici) rakamlarıyla geçirdiğini görüyoruz. Evet 1970'te de tek hane söz konusu (yüzde 8,13) ama o yıldan sonra tam 34 yıl Türkiye tek haneli enflasyonu bir daha göremedi. 70'li yılların ortalaması yüzde 25, 80'lerin yüzde 50, 90'ların ise yüzde 70 civarındaydı.

2001 kriziyle birlikte bir kez daha sıçrama yapan enflasyon 2002'den itibaren gerilemeye geçti ve 2004 yılında yüzde 9,3'le tek haneye indi.

Küresel krizin yaşandığı 2008'de hedef şaşıtı, oran yeniden iki haneye çıktı. Fakat hemen sonrasında durgunluğun da etkisiyle yüzde 6,5'le son 40 yılın en düşük enflasyonu görüldü. Bu yıl biraz daha gerileyen oran son 41 yılın en iyisi oldu.

Hedefin altında çıkan rakam, hem Merkez Bankası'nı hem ekonomi yönetimini memnun etti ama son ayda pozitif bir oranla birlikte ek zam bekleyen memurları hayal kırıklığına uğrattı.

Bu düşük oranın faiz oranlarında gerilemenin devam ettiği ve rekor seviyelere indiği 2010 yılında gerçekleşmiş olması ayrı bir anlam ve önem taşıyor. Bunun, Merkez Bankası'nın 2011'e rahat başlaması, daha rahat para politikası uygulaması için iyi bir zemin oluşturacağı muhakkak.

Ayrıca, bu düşük enflasyonla beraber büyüme oranının hedefin üzerinde çıkması bekleniyor. 9 aylık rakam yüzde 8,9. Düşük enflasyonla bu ölçüde büyüme sağlanması da önemli.

Son rakamlara bakacak olursak, geneli ilgilendiren en çarpıcı nokta gıda fiyatlarındaki gerileme. Aylık bazda bu kalemdeki tüketici fiyatlarında yüzde 2,66'lık düşüş söz konusu. Ama yine de yıllık gıda fiyatları artışı ortalamanın (yüzde 6,4) üzerinde: Yüzde 7,02.

Dikkat çekici bir diğer nokta da, bölgeler arası farklılık. Geçen yıl tüketici fiyatlarının en fazla arttığı bölge, yüzde 8,83 ile "Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan" illeri. Yani ortalamanın 2,4 puan üstünde. En az artan bölge de yüzde 5,36 ile "İstanbul." İki bölge arasındaki enflasyon farkı küçümsenmeyecek bir rakam. Tam 3,47 puan fark var.

Ama her şeye rağmen enflasyondaki seyir olumlu. Fiyat istikrarının devamı, ekonomik dengelere olan güveni de, Türk Lirası'nın itibarını da doğrudan etkiliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekstilci ithalatçı oluyor

Kadir Dikbaş 2011.01.11

Bir süredir dünya, kur savaşlarını tartışıyor. Ve bu savaşın temelinde de aslında ticaret savaşları var. Kur, bu savaşın sadece bir aracı.

Bazı ülkeler rekabet üstünlüğü sağlamak, pazarına yabancı mal girişini kısıtlamak, kendi malının fiyatını cazip hale getirmek için para biriminin değeriyle oynuyor, düşük tutuyor. Bunu en başta Çin yapıyor. İhracatını hızla

artıran bu ülkenin, para birimi Yuan'ın değerini düşük tutması, dünya ticaretinin ve pazarlarının dengesini bozuyor. Onun yanında gelişmiş bazı ülkeler de benzer uygulamalara müracaat etmekte.

Hatırlanacağı gibi, Uluslararası Para Fonu (IMF), daha önce bazı ülkelerin para birimlerini 'silah olarak' kullanmaya çalıştığı uyarısında bulunmuştu. Kasım ayında G. Kore'de yapılan G-20 zirvesinin ana gündem maddelerinden biri de "döviz kuru savaşları" idi. Ancak bu zirveden bu savaşı bitirecek bir sonuç çıkması beklenmiyordu ve öyle de oldu.

Kur savaşlarında, ciddi kayıp yaşayan ülkeler var. Mesela, dünyanın parlayan yeni yıldızlarından olan Brezilya'nın para birimi Real, son iki yılda ABD doları karşısında yüzde 39 değer kazanmış. Brezilya Maliye Bakanı Guido Mantega'nın açıklamasına göre, Brezilya'nın ABD ile 15 milyar dolar olan yıllık dış ticaret fazlası, ABD'nin gevşek para politikasıyla ekonomisini yeniden canlandırma gayretleri yüzünden 6 milyar dolar dış ticaret açığına dönüşmüş.

Türkiye de, kur savaşından zarar gören ülkeler arasında yer alıyor. Son dönemde devreye sokulan birtakım tedbirleri saymazsak, bu savaşta kendimizi savunma konusunda çok fazla bir şey yaptığımız söylenemez.

TÜİK, Ocak-Kasım 2010 dönemine ait dış ticaret verilerini açıkladı. Rakamlar çarpıcı, ithalat ile ihracatın arası gittikçe açılıyor. Tekstil ve konfeksiyonda dahi ithalat patlaması yaşanıyor.

Sektörün ihracat artış hızı, ithalatın çok gerisinde kalmış. Görünen o ki, ihracat zorlaşıyor, ithalatsa cazip. Sektör üretici ve ihracatçısı, kârların düşmesinden yakınıyor.

İpekten ve pamuktan sentetik lif ve ipliğe, örülmüş ve örülmemiş giyim eşyasından halılara kadar, tekstil ve hazır giyim sektörünü ilgilendiren ana ihraç ve ithal kalemlerindeki (50-63 fasıl numaralı kalemler) gelişmeler dikkat çekici. Bu kalemlerdeki ihracatta sadece yüzde 11,9'luk artış görülürken aynı kalemlerin ithalatında patlama var: Yüzde 42,3.

Oysa, aynı dönemde ihracatın geneldeki artışı yüzde 10,9, ithalatınki ise yüzde 31. Ortalamanın 11,3 puan üzerindeki ithalat artışı, izaha muhtaç bir durum.

İthalatına en fazla para ödediğimiz ürünler, sentetik ve suni lifler. 11 ayda bu ürünlerde yapılan ithalat 3,4 milyar doları bulmuş. Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucata da 2,98 milyar dolar gitmiş.

Evet, belki "İthalatın çoğunluğunu yarı mamuller teşkil ediyor. Kriz sonrası üretim arttı, ithalat da arttı" denilebilir ama ortalamanın çok üzerinde, yüzde 42'lik ithalat artışı söz konusu, ihracatta ise buna paralel bir artış yok. Ayrıca içerideki yarı mamul üreticileri ne yapıyor? Üstelik, katma değeri yüksek ürünlere, marka ve moda ürünlere geçtiği söylenen Türkiye'nin ithalatta değil de, ihracatta patlama yapması gerekirdi.

Eğer böyle giderse, bu sektör de ithalat bağımlısı sektörler arasına katılabilir.

Her şeye rağmen, sevindirici olansa şu: Hâlâ bu sektör ithalatının iki katından daha fazla ihracat yapıyor. Ocak-Kasım 2010 döneminde yaptığı 8,5 milyar dolarlık ithalata karşılık 19,6 milyar dolarlık ihracatı söz konusu.

Bu manzaranın değişmemesini diliyoruz.

Asya dolara doymuyor

Kadir Dikbaşı 2011.01.14

Başta ABD ve Avrupa olmak üzere birileri banknot matbaalarını çalıştırıyor, birileri ise kazandıklarını bu matbaaların bastığı kâğıtlara yatırıyor. Gelişmekte olan ülkelerin elindeki resmî döviz rezervleri artmaya devam ediyor. Çin'in elindeki rezerv, 2010'un son üç ayında 199 milyar dolar artarak 2,85 milyar dolara ulaştı.

Ülkeler neden döviz biriktirir? Bilinegelen iki önemli sebebi var. Birincisi ithalatın finansmanı, diğeri dış borç krizine girmemek için. Bir de Çin'in yaptığı gibi, yerli parayı zayıflatıp ithalatı kesmek, ihracatı teşvik etmek var. Eğer paranız "rezerv para" ise bu tür sıkıntılarınız pek olmaz.

Rezerv biriktirmenin avantajları olduğu gibi, elde tutma maliyeti de var tabii ki. O kadar parayı ne yapacaksınız, enflasyona yenik düşmemesi için nerede tutacaksınız?

IMF'nin 2010 Ekim ayı verilerine göre, dünya döviz rezervi toplamı 8 trilyon 986 milyar dolar. Bu paranın ne kadar büyük bir para olduğunu anlatmak için Türkiye 2009 milli gelirinin yaklaşık 15 katı olduğunu söylememiz yeter sanırım.

Altı yıl öncesine kadar toplam rezervin yarısından fazlası gelişmiş ülkelerin elindeydi, şimdi gelişen ülkelerde. Gelişmiş ülke merkez bankalarında 3 trilyon 97 milyar dolarlık rezerv bulunurken gelişen ülkelerdeki rakam 5 trilyon 889 milyar dolar.

Acaba bu paranın cinsi ne? Bu rezerv içinde tanımlı 4 trilyon 999 milyar dolarlık kısmın 3 trilyon 63 milyar doları ABD Doları cinsinden, 1 trilyon 346 milyar da AB para birimi Avro cinsinden. Gerisi de diğer paralardan oluşuyor. Yani ABD Doları, merkez bankalarının hâlâ en önemli rezerv aracı.

Bahsedilen rakamların resmî rezerv olduğunu hatırlatmakta da fayda var. Çünkü bir de merkez bankaları dışındaki kişi ve kurumların tuttuğu, bir kenara koyduğu meblağlar söz konusu. Eğer onları da tespit etme imkânı olsaydı, herhalde çok büyük meblağlardan bahsetmek gerekirdi.

Bu arada, Türkiye'nin resmî döviz rezervinin de 9,4 milyar dolar artarak 2010 sonunda 80,7 milyar dolar olduğunu belirtelim.

ABD Merkez Bankası FED, 2008 krizinden sonra, hem krizin büyümesini önlemek, durgunluğu aşmak hem de doların değerini düşürerek ihracatı artırmak için "tahvil alım programı" kapsamında yaklaşık 1,8 trilyon dolar verdi piyasaya. Ama yetmedi. FED önümüzdeki altı ay içinde piyasaya 600 milyar dolar daha pompalayacak.

Basılan dolarların en büyük müşterisi Çin. Bu ülkenin elindeki döviz rezervi 2010 sonunda 2,85 trilyon dolara ulaştı. 2010'un son çeyreğindeki artış 199 milyar dolar. Çin'i sırasıyla Japonya, Rusya, Suudi Arabistan, Tayvan, Hindistan ve Güney Kore takip ediyor.

Çin, ihracat yapıyor, dolar biriktiriyor. Elindeki dolarla da piyasalara istediği gibi müdahale edebiliyor. Ayrıca ABD tahvillerinin en büyük müşterisi de Çin. Elinde 907 milyar dolarlık tahvil var. FED, tahvil ihracı yoluyla piyasadaki doların bir bölümünü de geri toplamış oluyor.

Sadece Çin değil tabii ki, diğer ülkelerin resmî ya da özel yatırımcıları da ABD tahvillerine yatırım yapıyor. Toplam rakam 4,3 trilyon dolar. Bunun önemli bir kısmının, biriktirilen rezervlerle alınan tahviller olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa tahvillerinin en büyük yabancı müşterisi de genelde Asya ülkeleri.

ABD ve Avrupa, kâğıt ihraç ederek tüketimini ve açıklarını finanse etmeye devam ediyor. Asya ise ihracat yapıp tasarruf ediyor, dolar ve Avro biriktiriyor. Bakalım bu "döngü" nereye kadar gidecek?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2010 bütçesinden yansımalar

Kadir Dikbaş 2011.01.21

Avrupa ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş pek çok ülke, bütçe açıkları ve bunun yol açtığı ağır borç yükü sorunlarıyla boğuşmaya devam ediyor. Türkiye de, uzun yıllar bütçede yaşadığı sorunlar sebebiyle, ya krize sürüklenmiş ya da dünyada çıkan krizlere eli kolu bağlı yakalanmıştı.

Son yıllarda bütçe disiplinine verilen önem sayesinde Türkiye, 2008 krizini fazla sarsıntı yaşamadan, ağır bütçe açığına maruz kalmadan atlatabildi. Ve kısa sürede de kriz öncesine dönebildi.

2010 yılı bütçe sonuçları geçtiğimiz hafta sonunda Maliye Bakanı Mehmet Şimşek tarafından açıklandı. Sonuçlar, tahminlerden çok daha iyi. Öyle ki, AB Komisyonu'nun aday ve potansiyel aday ülkeler için hazırladığı ekonomik değerlendirme raporunda Türkiye'nin 2010 yılı bütçe performansının "beklenenden çok daha iyi olduğu" vurgulanıyor.

Hatırlatmakta fayda var. AB Komisyonu'nun tahminlerine göre, 2010 yılında 27 üyeli AB'de bütçe açığının GSYH'ya oranı ortalama yüzde 6,8 olacak. Türkiye'de ise oranın son veriler ışığında yüzde 3,6 seviyesinde olması bekleniyor.

Bu oranın 2002'de yüzde 11,5 olduğunu ve o seviyelerden bu noktaya indiğini hatırlatalım. Yeni hedef, bu yıl için yüzde 2,8, gelecek yıl yüzde 2,4 ve 2013 için de yüzde 1,6.

Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre, 2010 yılında bütçe gelirleri 254 milyar 28 milyon lira, giderleri de 293 milyar 628 milyon lira olmuş. Gelirler yüzde 17,9 oranında artarken giderlerdeki büyüme yüzde 9,5'te kalmış ve bunun sonucunda bütçe açığın yüzde 24,9 daralma kaydetmiş.

2009 yılı bütçesi 52, 8 milyar TL açık vermiş ve yapılan 2010 bütçesi için 50,2 milyar TL açık öngörülmüştü. Ancak rakam öngörülenin de altında kaldı: 39,6 milyar TL.

Bütçe sonuçlarında dikkatimi çeken bazı noktaları paylaşmak istiyorum:

Faizlerin gerilemesiyle birlikte faiz giderlerinde görülen düşüş göze çarpıyor. Gerileme yüzde 9,2. Bu, sevindirici bir gelişme. Sağlanan tasarruf, geçen yıla kıyasarsak 4,9 milyar TL. Eğer bütçeye konulan ödeneğe göre bakarsak, faiz için ayrılan ödeneğin 8,4 milyarının kasada kaldığı anlaşılıyor.

2001 krizi ardından 2002 yılında faiz giderlerinin vergi gelirlerine oranı yüzde 85,7 olmuş, rekor kırmıştı. Yani vergi gelirlerinin tamamına yakını faize gidiyordu. Bu oran 2010'da yüzde 22,9 olarak gerçekleşmiş.

2009 yılında sadece 440 milyon TL olan faiz dışı fazla, 2010'da 20 kat artış kaydederek 8,7 milyar TL'ye çıkmış.

Bir diğerk ilginç nokta da, kamu personelinin sağlık giderlerinde yüzde 34,6 oranında azalma yaşanmış olması.

Tahsil edilen vergilerin yüzde 56,9'unu Katma Değer Vergisi (KDV) ile Özel Tüketim Vergisi'nin (ÖTV) oluşturması (Bunlar en büyük "dolaylı vergi" kalemi) önemli. AB'de yüzde 35 civarında olan "dolaylı vergi" oranı, bizde yüzde 70 civarında. Bu da, kısaca vergilendirmede adaletsizlik demek.

Vergi gelirlerindeki ortalama artış yüzde 22,1 ama "doğrudan vergi" kalemlerinden olan Gelir Vergisi tahsilatında sadece yüzde 5,1'lik artış var. Diğer bir kalem Kurumlar Vergisi'ndeki artış da yüzde 16,1 seviyesinde.

Bunun yanında patlayan ithalat ithalde alınan KDV tutarını da artırmış. Bunu net bir şekilde görüyoruz. Bu vergideki artış yüzde 38,5. Ondan daha yüksek artış kaydeden vergi gelirleri ise yüzde 47,4 ile harçlar.

Dahilde alınan KDV'de de yüzde 26,2'lik artış söz konusu. Yani iç talepte ciddi bir canlanma var ve bu KDV gelirlerine doğrudan yansıyor.

Detay çok ama ana hatlarıyla bakıldığında 2010 bütçesi, pek çok ülkenin arzu ettiği disipline ve parasal dengeye işaret ediyor. Ama aynı zamanda da, ekonomide yıllardır süren bazı yapısal sıkıntıların yansıdığı bir ayna niteliğinde.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda krizinin ayak sesleri

Kadir Dikbaş 2011.01.25

Dünya gıda fiyatları, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştı. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'ne (FAO) göre, gıda fiyatları endeksi, 2010 Aralık ayında 214,7 puana yükselerek yeni bir rekor kırdı.

Endeks, fiyatlardaki artış sebebiyle pek çok ülkede olayların çıktığı, gösterilerin yapıldığı 2008 yılında bile bu seviyeye çıkmamıştı. O tarihte endeks en yüksek 213,5 puanı görmüştü.

Son 10 yıldaki fiyat gelişmelerine bakıldığında, özellikle şeker ve tahıldaki yüksek artış dikkati çekiyor. Bu arada, petrol fiyatları da son iki yılın en yüksek seviyesinde şu an.

FAO, olayı bir gıda krizi olarak değerlendirmiyor. Ama görünen o ki, fiyatların yüksek seyri, özellikle gıda ithalatçısı ülkelerde ciddi sorunlara yol açabilir.

Dün, İngiliz hükümeti bir gıda raporu yayınladı. "Gıda Üretiminin Geleceği" başlıklı rapor, 35 ülkeden 400 bilim adamının iki yıldır üzerinde çalıştığı kapsamlı bir araştırma. Rapor, radikal değişiklikler olmadığı takdirde

önümüzdeki yıllarda aç insanlara milyonlarca kişinin daha katılacağını söylüyor. Dünya gıda üretimindeki mevcut sistem başarısız. Dünya nüfusu hızla artarken gıda üretimi düşüyor. Artan nüfusun beslenebilmesi için önümüzdeki 40 yılda gıda üretiminin ikiye katlanması gerekiyor.

Bir süre önce de ABD'de yayınlanan bir hükümet raporunda, 2009 yılında gıda sıkıntısının, verilerin toplanmaya başladığı 1990'lardan beri en yüksek seviyeye ulaştığı, Amerika Birleşik Devletleri'nde en fazla etkilenen grubun ise bekar anneler olduğu, 3,5 milyon bekar annenin sofraya yeterince yemek koyamadığı belirtiliyordu. ABD'de dahi böyle. Fakir ve gelişmekte olan ülkelerdeki durum çok daha kritik.

Talepte artış, arzda yetersizlik... Dünya gıda fiyatlarındaki artışın temel sebebi bu. Onun dışında bazı gıda hammaddelerinin enerji üretiminde kullanılması, bazılarının da finansal bir enstrüman olarak kapitalizmin bir aracı haline getirilmesi de ayrı bir sorun.

Dünyada bunlar olurken bizde de benzer sıkıntılar gündemde. Ay başında açıklanan 2010 yılı enflasyon rakamına göre, enflasyon (TÜFE) ortalamada yüzde 6,40. Ama gıda ve içeceklerde yüzde 7,02. Bir yıl öncesinde, yani 2009 yılında daha sıkıntılı bir durum vardı. Genelde yüzde 6,53, gıdada yüzde 9,26'lık enflasyon söz konusuydu. Kriz yılı 2008'de de benzer manzara söz konusuydu: Yüzde 10,06'lık genel orana karşılık yüzde 11,90'lık bir artış. Son 5 yıldır gıda fiyatlarındaki artış, ortalama enflasyonun önünde.

TÜİK'in en son yaptığı hane halkı tüketim harcaması anketine göre, düşük gelirli hane halkları, yüksek gelirli hane halklarına kıyasla gıdaya iki kat daha fazla pay ayırıyor. Gelire göre sıralı yüzde 20'lik gruplar itibarıyla tüketim harcamalarının dağılımına bakıldığında; birinci yüzde 20'lik grupta yer alan hane halklarının gıda harcamasına ayırdıkları pay yüzde 34. Beşinci, yani en üstteki yüzde 20'lik kesimin gıda harcamasına ayırdığı pay ise yüzde 17,4.

Bunun anlamı şu: Gıda fiyatlarında enflasyonun üzerinde görülen artış, en çok ücretli ve dar gelirli kesimi, fakirleri vuruyor. Her geçen yıl küçük gelirinden daha büyük pay ayırmak zorunda kalıyor çocukları ve kendi karnını doyurabilmek için. Gıda enflasyonunun altında gerçekleşen maaş zamları bu kesimin enflasyon altında ezildiği anlamına geliyor.

Bu sebeple, Türkiye'de enflasyon rakamları değerlendirilirken, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve sosyal dengesizlikler tartışılırken bu gerçek göz ardı edilmemeli.

Gıda sektörü, hayati bir sektör ve her geçen gün daha da hayatiyet kazanıyor. Ama ne yazık ki, Türkiye'de de hâlâ gereken ilgiyi görebilmiş değil. Yüksek tarım potansiyelimiz değerlendirilmeyi bekliyor. Hayvancılığın geldiği nokta ortada. Yakın bir gelecekte tarım ürünlerinde de benzer sıkıntıyı yaşamak istemiyorsak, hızlı davranmak mecburiyetindeyiz. k.dikbas@zaman.com.tr

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Brüksel'de Osmangazi rüzgârı

Kadir Dikbaş 2011.01.28

Avrupa Birliği, ülke vatandaşlarının daha kaliteli hizmet alabilmesi için katılımcılık, yerindelik, etkinlik, ekonomiklik ve verimlilik adına yerel yönetimlere büyük önem veriyor. Ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, onlara kaynak aktarılması politikasını güdüyor.

130 kişilik bir heyetle Avrupa Birliği'nin siyasi merkezi, Belçika'nın başkenti Brüksel'deyiz. Burada olmamızın sebebi, "Brüksel'de Bursa Günleri" programı. Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış, milletvekilleri, Bursa Belediyeler Birliği (BBB) ve Osmangazi Belediye Başkanı Mustafa Dünder ile birliğe üye 17 belediyenin başkanı, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Celal Sönmez, gazeteciler ve davetliler katılıyor programa.

Osmangazi Belediyesi'nin, BBB'nin dönem başkanı olarak üstlendiği, üç gün sürecek etkinlikler, önceki akşam Avrupa Parlamentosu Türkiye Dostluk Grubu ile yenilen yemekle başladı, çünkü "Yerel ve Ulusal Boyutta AB-Türkiye İlişkileri" konulu panelle devam etti. Dışişleri eski Bakanı Yaşar Yakış'ın ve Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Başkan Yardımcısı Gaye Doğanoglu'nun yönettiği panele Devlet Bakanı Bağış'ın yanında, Avrupa'dan ve Türkiye'den milletvekilleri, diplomatlar, yerel yöneticiler ve diğer davetliler katıldı.

Türkiye'nin AB sürecinin artık sadece Ankara ve İstanbul'da takip edilen, 5 yıldızlı otellerin lobilerinde konuşulan bir konu olmaktan çıktığını söyleyen Devlet Bakanı Bağış, "Bu, kolay bir süreç değil ama bu organizasyonu görünce ben çok umutlandım." dedi.

Eski Slovenya Başbakanı ve Avrupa Parlamentosu Türkiye Dostluk Grubu Başkanı Aljz Peterlee de Türkiye-AB ilişkilerindeki en büyük engelin iki taraftaki önyargılar olduğunu belirterek, Bursa gibi önemli bir şehrin Brüksel'de böyle bir etkinlik yapmasının çok faydalı olduğunu söyledi.

AB'nin yaklaşımları sebebiyle Türk halkının bütünleşmeye duyduğu güvenin azaldığını belirten BTO Başkanı Sönmez ise, "Bizim kendimizi en az Avrupalı hissettiğimiz yer, vize kuyruklarıdır. AB, bu sorunu artık çözmelidir." dedi.

Organizasyonda, daha sonra "Bursa Gecesi" vardı. Büyük ilgi gören gecede, davetlilere başta Bursa İskender kebabı olmak üzere yerel yemekler ikram edildi, ebru, hat ve diğer el sanatı ürünleri sergilendi, "Geçmişten Günümüze Bursa" konulu fotoğraf sergisi açıldı. Gecede, senfoni orkestrası, mehter takımı, Türk müziği enstrümanları ve piyanoyu bir arada harmanlayan Tuluyhan Uğurlu bir konser verdi.

Türk heyeti, bugün de Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu'nu ziyaret edecek, buradaki Türk dernekleri ile bir araya gelecek.

Bursa Belediyeler Birliği Başkanı Mustafa Dünder, bu organizasyona nasıl karar verdiklerini anlatırken, "Seçimlerde halka bir vaadimiz vardı, Osmangazi Belediyesi'nin Brüksel'de bir ofisi olacak diye. Seçimi kazandık ve ofis için çalışma başlattık. Sonra gördük ki, ofis yerine bütün Bursa için tanıtım faaliyetine girişmek daha mantıklı ve verimli olacak. Neticede Bursa Belediyeler Birliği olarak harekete geçtik." dedi. Belirttiğine göre, AB ile yapılan bu temas, Türkiye'den yerel ölçekte gerçekleştirilen ilk ve en kapsamlı girişim.

"AB ile müzakereleri merkezi yönetim yürütüyor ama neticede görüşülen konular yereli ilgilendiriyor. O yüzden bizim, bu işin bir parçası olmamız şart." diyen Dünder, bu programdan alacakları neticeye göre, sonraki "Bursa

Günleri" etkinliklerine şekil vereceklerini ve işin içine özel sektörü, özellikle de turizmcileri dahil edeceklerini belirtiyor.

Osmangazi Belediyesi, uluslararası ilişkileri güçlü bir belediye. Bundan önce de Avrupa Birliği'nin desteğiyle birçok projeye el atmış. Bunlar arasında özürü bakım merkezleri, hayvan bakım merkezleri ve barınakları da var.

Bursa, il olarak, 3,5 milyon nüfusu ve ekonomik büyüklüğüyle AB üyesi 5 ülkeden daha büyük bir kent. Avrupa'nın en önemli otomotiv üretim merkezlerinden biri. O bakımdan Bursa'nın Avrupa Birliği'nden alacakları kadar ona verecekleri de var. Tarihiyle, kültürüyle ve turizmiyle. Ve aynı zamanda ekonomisi ve sanayisiyle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Üretici fiyatları artarken...

Kadir Dikbaş 2011.02.08

Dünya ekonomilerindeki toparlanma ve yükselen emtia fiyatlarıyla birlikte enflasyon endişeleri de artmaya başladı. Fiyat artışlarının Türkiye'ye de yansıdığı son verilerde daha net görünüyor.

2011 yılı Ocak ayı enflasyon verileri açıklandı. Tüketici fiyatlarındaki artış, son 41 yılın en düşük rakamı olmaya devam ediyor. Ancak üretici fiyatlarının seyri dikkat çekici.

Ocak ayında tüketici fiyatları (TÜFE) yüzde 0,41 artarken, üretici fiyatları (ÜFE) yüzde 2,36 oranında yükseliş kaydetti. Yıllık bazda da ocak ayı itibarıyla TÜFE yüzde 4,9'a geriledi (Bunda geçen yılın aynı ayındaki yüzde 1,85'lik yüksek baz belirleyici oldu) ama ÜFE, çift haneli rakama, yüzde 10,8'e çıktı. Üretici fiyatlarındaki artış, aylıkta 2008 Nisan, yıllıkta da 2008 Kasım ayından bu yana görülen en yüksek rakam.

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, özellikle tarım, enerji ve ana metal grubundaki fiyat artışları yüksek seviyelerde.

Tarımdaki yıllık fiyat artışı, ortalamanın yüzde 50 üzerinde. Enerjide iki, ana metal sektöründe ise üç katını aşan oranlar söz konusu.

Aylık bazda da yüksek oranlar dikkati çekiyor. Bir önceki aya göre sanayi endeksi alt sektörlerinde, ham petrol ve doğalgaz çıkarımında yüzde 9,48, ana metal sanayiinde yüzde 8,80, kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatında yüzde 5,89 ve mobilya imalatında yüzde 4,82 artış kaydedilmiş.

Üretici fiyatlarındaki artışların bir süre sonra, tüketici fiyatlarına yansımaları söz konusu olacak.

2011 başında kendini daha fazla gösteren bu manzarada, bir süredir devam eden dünya emtia fiyatlarındaki artışın yanı sıra son haftalarda döviz kurunda kaydedilen yükselişin de payı büyük. Merkez Bankası da, bunu teyit ederek, ocak ayında imalat sanayii fiyatlarındaki yüksek oranındaki artışın uluslararası emtia fiyatları ve döviz kuru gelişmelerinden kaynaklandığını belirtiyor.

Bizdekine benzer eğilim AB'de de yaşanıyor. Avro Bölgesi'nde geçen yılki enflasyon yüzde 2,2 idi. Oran bu yılın ocak ayında son 27 ayın en yüksek seviyesine çıktı ve yüzde 2,4 oldu. Bir ay içinde gerçekleşen bu yukarı yönlü hareketin temelinde enerji, gıda ve ana metal fiyatlarının yattığı belirtiliyor. Merkez Bankası (ECB) Başkanı Jean Claude Trichet, önümüzdeki birkaç ay daha enflasyonun geçici olarak yükselmeye devam etmesini beklediklerini açıkladı.

Dünya Altın Konseyi'nin 2010 raporunda, "makro ekonomik ortamdaki belirsizlikler yüzünden endişeleri devam eden global yatırımcıların zayıf Amerikan Doları ve birçok ekonomide artan enflasyon oranlarına karşı tedbir olarak altını tercih ettiğine" dikkat çekiliyor. Yani, enflasyon endişeleri yatırım tercihlerini de değiştirmekte.

Yükselen emtia fiyatları, döviz kurundaki artış ve bunun yanında talepteki canlılığın sürmesi, enflasyon konusunda dikkatli olmayı gerektiriyor. Ancak, Avrupa Merkez Bankası gibi TCMB de bu durumdan fazla endişe etmiyor. Kaldı ki, ekonominin kimyasını bozan "sıcak paraya" karşı alınan tedbirler sonrasında kurda yükseliş ve buna bağlı olarak ithal girdi fiyatlarında artış, beklenen bir durumdu.

Bununla birlikte, bazı ülkeler bu fiyat artışlarından ciddi şekilde etkilenebilir. Özellikle de gıda ithalatçısı üçüncü dünya ülkeleri. Uluslararası kuruluşların uyarıları da bu yönde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF'nin krizi

Kadir Dikbaş 2011.02.11

Uluslararası Para Fonu'na (IMF) içeriden eleştiri var. Bence son derece yerinde bir hareket. Uluslararası kurumların, özellikle de IMF'nin bu tür eleştirilere ihtiyacı var. Dünyanın geleceği, insanlığın selameti açısından.

Hatırlıyorum da, 1997 Asya krizinde de IMF ağır eleştirilere maruz kalmış, hatta bölgede krizin adı 'IMF krizi' olmuştu. Fon, kriz öncesinde Asya ekonomilerinin hızlı bir şekilde kapitalistleşmesini teşvik etmiş, para üzerindeki sınırlamalar kalkmış, meydanlar sıcak paraya kalmıştı. IMF, yabancı sermayenin ve sıcak paranın riskini azaltacak uygulamaları dayatıyordu hükümetlere. Bölgede patlak veren ve dünyadaki pek çok ülkeyi de sarsan kriz sırasındaki tutumu da çok tartışıldı ve müdahalede istenilen sonuçlar alınamadı.

Aradan geçen süre içinde de, kurum kendisini yenileyemedi. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere aynı pencereden bakmaya devam etti. Gelişmiş ülkelerde de bir kriz çıkabileceği ihtimali üzerinde hiç durmadı.

10. yılını üzüntüyle idrak ettiğimiz, Türkiye'deki 2001 krizine giden yolları açan faktörlerden birinin de IMF politikaları olduğunu unutmayalım.

Fon'a bağlı Bağımsız Değerlendirme Bürosu, IMF'nin politikalarının ve faaliyetlerinin objektif ve bağımsız yürütülebilmesi maksadıyla 2001 yılında kurulmuş bir birim. IMF yönetiminden bağımsız olarak çalışıyor.

Bu ofisin önceki gün kamuoyuna açıkladığı rapor, ilginç tespit ve cesur eleştiriler getiriyor. Büro'nun yayımladığı "IMF Performance in the Run-Up to the Financial and Economic Crisis" (Ekonomik ve Mali Krizde IMF'nin Performansı) adlı değerlendirme raporunda, IMF'nin, 2008 krizi öncesinde, kompleks finansal ürünlerle ABD konut piyasası arasındaki bağlantıyı önemsiz gösterdiği kaydediliyor. Fon'un, gelişmiş ekonomilerde kriz çıkabileceği fikrini ihtimal dahilinde görmediği belirtilen çalışmada, IMF kadrolarının, gelişmiş ekonomilerde bankacılık verilerine girişinin sınırlı kaldığı ve özellikle finansal piyasalarda yaşananlar hakkında çok az bilgi sahibi olmasının düşündürücü olduğu belirtiliyor. Yani IMF küçük ülkelerin kurumlarını en ince detaylara kadar takip ederken büyüklere "onlarda sorun çıkmaz" önyargısıyla bakıyor, verilerine de ulaşamıyor.

Yaşanan kriz, IMF içinde bunların konuşulmasını da sağlamış bulunuyor. Raporun tamamına (<http://www.imo-imf.org>) adresinden ulaşılabilir.

Peki, IMF son krizden ders çıkardı mı?

2008 küresel kriziyle birlikte Fon, "ülkelere daha fazla ve esnek kredi imkânları sunmaya, faaliyetlerini modernleştirmek ve üye ülkelerin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmek için reformlar uygulamaya" başladı. Ancak bunun yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Hazırlanan raporun gayesi de, kurumun yeni krizlere daha hazırlıklı olmasını sağlamak.

Eğer IMF, bundan sonraki çalışmalarında, öngörülerinde başarı sağlamak istiyorsa, bağımsız hareket edip gelişmiş ülke ekonomilerini de mercek altına alması gerekecek.

Şurası bir gerçek ki, dünya bir krizden çıkarken yeni bir krize doğru da ilerliyor. Buna şüphe yok. Ama bunun şeklini, yerini ve zamanını tahmin etmek çok zor bir iş. Belki, yapılan iyi analizlerle zaafı, açıkları takip edip çıkacak krizin şeklini, ondan hareket ederek de coğrafyasını bir ölçüde tahmin etme imkanı söz konusu olabilir.

Tecrübeler gösteriyor ki, tedbirsizlik ve denetimsizlik, başıboş piyasacı mantık, hırs ve açgözlülük toparlanıp bir araya geldiğinde yeni bir krizin zemini oluşmuş demektir. Geriye, patlamanın nerede gerçekleşeceğini bulmak kalıyor.

Kendi krizinizi çıkarmamanın yanında, başkalarının çıkaracağı krizlere de hazırlıklı olmak gerekiyor. Hem küresel ve kurumsal, hem de şahsi ölçekte. IMF ve benzerlerine el açmamak için. Söylemek istediğim, kriz korkusuyla sürekli sinmek, hiçbir şey yapmamak değil, tedbirli olmaktır.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tıklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fas'a gün doğdu

Kadir Dikbaş 2011.02.15

Önce Tunus, hemen ardından Mısır'da başlayan olaylar ve iki ülke liderlerinin görevden ayrılmasıyla sonuçlanan süreçte, bu ülkelere olan turist akını bıçakla kesilir gibi kesildi. Turistler Fas, Türkiye ve İspanya gibi ülkelere yönelmeye başladı.

Fas, Atlantik'e ve Akdeniz'e kıyısı olan, Avrupa'yla arasında sadece Cebelitarık Boğazı bulunan 34 milyonluk bir ülke. Türkiye gibi AB'ye üyeliği hedef edinmişse de yaptığı üyelik müracaatları, Avrupa dışında olduğu gerekçesiyle hep reddedilmiş.

Her yıl 10 milyon civarında turist bu ülkeyi ziyaret ediyor. Özellikle Avrupalıların tercih ettiği ülkede, yıl boyunca aşağı yukarı aynı yoğunlukta turist görmek mümkün.

Tunus'ta olayların başladığı günlerde TUSKON, "Türkiye-Fas Ticaret Köprüsü" organizasyonuna imza atmıştı. Başkan Rızanur Meral, bu buluşmada, ticaret hacmini kısa vadede 3 milyar dolara çıkarmayı hedeflediklerini söylüyordu. Faslı işadamları da Tunus ve Mısır'ı bu noktaya getiren sebeplerin Fas'ta söz konusu olmadığını belirterek, bu ülkelere kaçan yatırımcıların Fas'a yöneleceğini belirtiyordu. Yatırım belki orta ve uzun vadeli bir konu ama kısa vadede en çok etkilenen turizm oldu.

Bunu birkaç günlüğüne bulduğumuz Fas'ta biz de müşahade ettik. Faslı bir turizm ajansı yetkilisinin anlattıklarına göre, Avrupa'nın büyük tur operatörleri Mısır ve Tunus programlarını iptal edip Fas'a yönelmiş. Bir Türk turizmci de bunu teyit ediyor. Avrupa'dan gelen haberler de bu yönde. Rezervasyonların Fas ile birlikte, Türkiye ve İspanya'ya kaydığı belirtiliyor.

Meşrutî monarşi ile yönetilen ülkede, Faslı işadamlarının da belirttiği gibi, Tunus ve Mısır'dakine benzer şartların olmadığını görüyorsunuz. Özellikle insanların inançlarına ve hayat tarzlarına müdahale söz konusu değil.

Fas halkının Türklere duyduğu sempatiyi ve sevgiyi havaalanına iner inmez hissediyorsunuz. İki ülke arasında vize olmaması, ilişkilerin daha hızlı gelişmesi için önemli bir fırsat. THY, Air Maroc ve Air Arabia'nın İstanbul-Kazablanka arasında düzenli seferleri var.

Fas, Türk eğitim gönüllülerinin okul açtığı Orta Asya'dan sonraki ilk ülke. Okul, 1994'te Cebelitarık kıyısında, Tanger şehrinde hizmete girmiş. Şu an dört şehirde 10 Türk okulu bulunuyor. Hem devlet yetkilileri, hem halk sevgiyle kucaklamış bu okulları.

Yine Türkiye'den, Hira Dergisi'nin Fas aydınları arasında büyük ilgi görmesi, çok sayıda Faslı yazarın dergiye katkıda bulunması da dikkat çekici.

Ülkenin en büyük kenti Kazablanka. 1988'de, okyanus üstüne dolgu yapılarak inşa edilen ve dünyanın üçüncü büyük camisi olan Hasan II Camii, Fas'ın sembolü haline gelmiş. 210 metre yükseklikteki minaresi, dünyanın en uzun minaresi ve 625 metrekare alana oturuyor. Şehir, aynı zamanda Afrika'yı dünyaya bağlayan bir köprü konumunda. Gelişmiş limanının yanı sıra, 16 Afrika ülkesiyle havayolu bağlantısı var.

Fas'ın kalbi olarak bilinen, binalarda kiremit rengi dışında hiçbir rengin kullanılmadığı Marakeş kentindeki, dünyaca ünlü "Jemaa El Fnaa" meydanı görülmeye değer. 8 asırlık Koutouba Camii, bütün ihtişamıyla meydanı kuşatıyor. Burada, her renkten, her milletten tatilciyle karşılaşmak mümkün.

Fas ekonomisinin temelini hizmet sektörü, özellikle de turizm oluşturuyor. Ardından tarım, hayvancılık, madencilik ve sanayi geliyor. Sektörlere göre GSYİH dağılımı şöyle: Tarım yüzde 18,1, sanayi yüzde 32,2, hizmetler yüzde 49,6.

Türkiye ile Fas arasında, serbest ticaret ve çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları mevcut. Ülkede yerleşik 68 Türk şirketi var. Tefken, Doğu İnşaat, Yapı Merkezi, önemli projeler üstlenmiş. İstikbal, Çilek ve Süvari, mağazalarıyla pazardaki yerlerini almış. Yakında Alfemo'nun da geleceğini öğreniyoruz. BİM ise 50'ye yaklaşan şubesiyle iyi bir noktaya gelmiş.

İki ülke arasındaki ticaret hacmi 1 milyar dolar. Geçen yılki 629 milyon dolarlık ihracatımıza karşılık 397 milyonluk ithalat söz konusu. Ama TUSKON'un koyduğu 3 milyarlık hedefi tutturmak hiç de zor değil. İki ülke halklarının birbirine olan yakınlığı, muhabbeti ve birlikte iş yapma azmi bunu gerçekleştirecek güçte.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2001 krizinin 10. yılı

Kadir Dikbaş 2011.02.18

2001 "Şubat Krizi"nin ardından tam 10 yıl geçti. O kriz ki, memleketi kasıp kavurmuş, binlerce tesisin kapısına kilit vurup yüz binlerce insanı işinden etmiş, halkı gelir açısından yıllar öncesine götürmüştü. Çok sayıda özel bankanın "hortumlandığı", kamu bankalarının "görev zararları"yla iş yapamaz hale getirildiği, bu krizle açığa çıktı.

Siyasi istikrarsızlık ve memleketi yönetememe sonucu ortaya çıkan bu krizi aşabilmek için dışarıdan "kurtarıcı" getirmek zorunda kaldık, IMF'nin her dediğini yapmaya mahkûm olduk. Neticede halk, çok ağır bedeller ödedi.

Şu an ise kabul edelim ya da etmeyelim; Türkiye, o günlerde hayal bile edemeyeceğimiz bir noktada duruyor. Kamu maliyesinin iflas ettiği bir Türkiye'den, kamu dengeleri oldukça sağlam, pek çok AB ülkesinden daha iyi bir konuma yükselmiş bir Türkiye'ye geçtik. Aşağıdaki tabloda yer alan bazı rakamlar, dengelerin nereden nereye geldiğini net olarak ortaya koyuyor.

Evet, bu veriler dışında cari işlemlerden tutun işsizliğe kadar hâlâ çözüm bekleyen yapısal sorunlarımız var. Ama bu, alınan mesafeyi görmemize engel olmamalı.

Kamu dengeleri sağlam, siyasi istikrarını tesis etmiş bir Türkiye'nin sarsılmayacağını 2008 küresel krizi açık bir şekilde gösterdi. Pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin kaosa sürüklendiği, Avrupa'da bile umulmayacak ülkelerin IMF reçetesine mecbur kaldığı bir dönemde Türkiye, kendi ayakları üzerinde durmayı başardı ve IMF ile yeniden masaya oturmadı. İlk kez bir krizi, kendi programıyla, kısa sürede ve başarıyla aştı. Evet, 2009'da 4,7 oranında küçüldü ama kaos yaşanmadı. 2001'dekine benzer bir sarsıntı olabileceğine, çoğunluk ihtimal dahi vermedi.

2001'den bu yana kamu dengelerinin nereden nereye geldiğine kısaca bakmakta fayda var.

Oluşan fatura sebebiyle 2002 yılında bütçeden vergi gelirlerinin yüzde 86'sı kadar para faize gitmişti. Bu oran, kademeli olarak geriledi ve 2010'da yüzde 22,9'la en düşük seviyeye indi.

İç ve dış borçlanmada faizlerin düşmesi yanında vadeler de uzadı. Mesela 2002 yılında dış piyasalarda dolar cinsinden yüzde 11 faizle zor zar borçlanabilen Türkiye, bugün yüzde 6 civarındaki oranlarla borçlanabiliyor.

İç borçlanmada ise 2002 başında reel olarak yüzde 35 civarında bir oran söz konusuysen, Hazine iki yıldır yüzde 5'in altında reel faizle borçlanıyor. Oran, 2010 yılının bazı aylarında yüzde 2'ler civarında seyretti.

Bankacılık alanında yapılan düzenlemeleri ve sektördeki sıkı denetimi de hatırlatmamız gerekiyor. 2002'de yüzde 36,2 seviyesinde olan bankacılık sektörü sermaye/öz kaynak oranı, 2010 yılında 81,4 ile rekor kırdı. Sektör, yüzde 20,6'lık sermaye yeterlilik oranıyla dünyanın en iyileri arasında.

Enflasyondaki gerileme, bir yandan vatandaş üzerindeki "enflasyon vergisi"ni kaldırdı, diğer yandan da TL'den altı sıfır atılmasını sağladı, paramıza itibar getirdi. 2001'de Türkiye, dünyanın en yüksek enflasyon oranına sahip 6. ülkesiydi, 2009'da 61'inci sırada yer aldı.

Borç yükü büyük oranda hafiflemiş vaziyette. 2001'de millî gelirin yüzde 66'sını aşan kamu net borç stoku, geçen yıl yüzde 32,5 oldu. Bu yıl bu oranın biraz daha aşağıda gerçekleşmesi bekleniyor. Borç stokunun neredeyse yüzde 60'ı döviz cinsinden idi, şimdi oran yüzde 10 dolayında.

Kısaca, Türkiye eski Türkiye değil, çok şey değişti. Eğer değişmeseydi, muhtemelen şu an Yunanistan, İzlanda ve İrlanda gibi ülkelerin yaşamakta olduğu sıkıntıların daha ağırını yaşıyor olacaktık. Allah, bu millete 2001 krizi gibi krizi, ona zemin hazırlayan süreci bir daha yaşatmasın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya ve müteahhitlerimiz

Kadir Dikbaş 2011.02.22

Kuzey Afrika'da Tunus ve Mısır'ın ardından Libya da karıştı. Maalesef, gelen haberlere göre, çok sayıda ölü var.

Libya, Türk müteahhitlik sektörünün hizmet ihracı gerçekleştirdiği ilk ülke. Bazı Türk şirketleri, aldıkları konut, yol, köprü, tünel yapım ihaleleriyle 1972 yılında girmişlerdi bu ülkeye. 1999'lu yıllara kadar Libya, sektörün en fazla ihale aldığı, büyük projelere imza attığı ülke oldu.

Müteahhitlerimizin 1972'den 1980'e kadar yurtdışında aldığı işlerin yüzde 68,3'ünü, 1980'den 1990'a kadar olan dönemde ise yüzde 56,6'sını Libya'daki taahhütler oluşturuyordu.

1990'larda Ortadoğu ülkeleri ve Libya'da yaşanan ekonomik sıkıntılar ve belirsizlikler, Türk müteahhitlerin dikkatlerini yakın bölgelerdeki diğer ülkelere yöneltti. SSCB'nin dağılmasıyla Bağımsız Devletler Topluluğu, Doğu Avrupa ve Asya ülkeleri önem kazanmaya başladı.

Ancak son yıllarda Libya kapısı yeniden aralandı ve Türk müteahhitler yeniden bu ülkede büyük ihaleler almaya başladı. Özellikle 2008 krizi sonrasında, bilhassa Rusya'da sıkıntılı bir dönem geçiren sektör, Libya'yla moral buldu.

Müteahhitlerin aldığı taahhüt sayısı ve tutarı bütün bölgelerde gerilerken, başta Libya olmak üzere Afrika'da rekor artışlar sağlandı. Libya'da alınan ihale tutarı, genel toplamın yüzde 20,6'sına denk düşen 3,9 milyar dolar

ile rekor kırdı. Küresel kriz sürecinde, bazı şirketler için bu ülkede alınan işler can simidi oldu adeta. Afrika, uzun bir aradan sonra, 2009 yılında en fazla iş alınan bölge haline geldi.

Libya, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 2010 yılı Kasım ayı verilerine göre, 1972'den bu yana alınan 26,3 milyar dolar tutarındaki (toplamdaki payı yüzde 15,8) ihale ile, en fazla müteahhitlik hizmeti ihraç edilen ikinci ülke. Bu tutarın 15,3 milyar doları 2007'den sonra alınmış ihaleler olup halen devam eden projelerin tutarı 15 milyar doları buluyor.

Türk şirketlerinin Kuzey Afrika'da Libya dışında, olayların henüz yatışmadığı Tunus ve Mısır'da da önemli işleri var. Ancak Cezayir daha önemli. Bu ülkedeki taahhüt tutarı, Libya hariç diğer bütün Kuzey Afrika ülkelerindeki işlerin toplamından kat kat fazla. Kriz sürecinde, Libya'dan sonra en fazla ihale alınan ülke burası. 2009'da üstlenilen proje sayısı 20, tutarı 2,4 milyar dolar. O yüzden müteahhitler Libya'nın yanında Cezayir'deki gelişmeleri de çok yakından takip ediyorlar.

Şu an Libya'da Türkiye Müteahhitler Birliği üyesi 38 büyük inşaat şirketi faaliyet gösteriyor. Toplamda ise farklı sektörlerde 200 Türk firması var. Ülkede bulunan 25 bini aşkın Türk'ün büyük çoğunluğunu inşaat şirketlerinin çalışanları oluşturuyor.

Gerek tarihi ve kültürel bağlar, gerekse yoğun iş ilişkisi Libya'da yaşananlara karşı Türkiye'nin daha duyarlı olmasını gerektiriyor.

Ülkede, bazı Türk şirketlerinin şantiyelerinde işlerin güvenlik sebebiyle durduğu, yer yer yağmalamalar olduğu haberleri geliyor. Türk Vatandaşların tahliyesi ise havaalanlarının kapalı olması sebebiyle henüz tamamlanamadı.

Görünen o ki, kriz sürecinde önemli bir açılımın gerçekleştiği, alternatif müşteri ve pazarların keşfedildiği Afrika ve Ortadoğu'daki gelişmeler, Türk iş dünyasını etkileyeceğe benziyor. Turizmden inşaaata kadar. Bazı ülkelerdeki pek çok iş bağlantısının şimdiden donduğunu belirtmemiz gerekiyor.

Dileriz, bu süreç daha fazla kan dökülmeden, bölge halklarının özgürlük ve huzuru lehinde sonuçlanır.
k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Emek ihracının en önemli adresiydi

Kadir Dikbaş 2011.02.25

Önce Tunus, sonra Mısır, arkasından da Libya'da isyan başladı. İlk iki olayda, Türkiye dahil hiçbir ülke vatandaşlarını topluca tahliye etme gereği duymadı.

Ama Libya'daki gösterilerde kamu düzeninin bozulması, Türk şirketlerinin şantiyelerine yapılan baskın yağmalama hadiseleri, Türkiye'yi harekete geçirdi. Ve vatandaşlarımızın can güvenliği için acil tahliye işlemi başlatıldı.

Türkler, Libya'daki en kalabalık yabancı gruplarından birini oluşturuyor. O yüzden yapılan tahliye operasyonu da geniş çaplı oldu. Pek çok ülke bu konuda henüz adım atamamışken Türkiye'nin binlerce vatandaşını Türkiye'ye ulaştırmış olması, takdire şayan bir durum.

Şu an itibarıyla bu ülkede bulunan ve çoğunluğu inşaat şirketlerinin çalışanlarından oluşan 25 bin dolayındaki vatandaşımızdan 6 bininin tahliyesi gerçekleştirildi.

Bu arada, Libya'daki gelişmeler, dünyayı sarsmaya devam ediyor. Özellikle petrol fiyatlarındaki artış dikkat çekici. Ülke, dünya petrol üretiminde ve ihracatında çok büyük paya sahip olmasa da, rezerv bakımından Afrika'nın en büyüğü. Bu ülkede karışıklıkların bitmemesi, petrol fiyatlarındaki spekülasyonu devam ettirebilir. Diğer petrol ihracatçısı ülkelerde de benzer sorunların yaşanabileceği endişesi hakim. O yüzden dünya ham petrol fiyatları son 2,5 yılın en yüksek seviyesine çıktı.

Burada hemen şunu belirtelim: OPEC üyesi bazı ülkelerde de, başta inşaatçılar olmak üzere çok sayıda Türk şirketi faaliyet gösteriyor. Ve bu şirketlerin Türkiye'den götürdüğü binlerce çalışan insan var.

Böyle olunca Türkiye, Libya benzeri yeni gelişmelerin olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurmalıdır. Türk şirketleri, Türk işçileri ekmeğini zor bölgelerden çıkartıyor. Dünyanın en kritik noktalarında, en riskli bölgelerinde dahi ihaleler alıyor, iş yapıyor.

Sadece Libya değil. Mesela Afganistan ve Irak çok çarpıcı iki örnek. Bu ülkelerde son birkaç yıl içinde özellikle Türk inşaat şirketleri önemli projeler üstlendi ve binlerce insanı, çalıştırmak üzere götürdü.

İşkur'un verilerine göre, sadece geçen yılın ocak-kasım döneminde resmi olarak 44 bin 934 işçi gönderilmiş yurtdışına. 2010 toplamındaki rakam, muhtemelen 50 bini geçiyor.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, geçen yılın ocak-kasım döneminde, en çok işçinin gittiği ülke 14 bin 71 çalışanla Libya. Her üç işçiden biri bu ülkeye gitmiş yani. Ardından Rusya ve Irak geliyor. Afganistan, Irak, Libya ve Katar'a gönderilen işçi sayısındaki artış ise çarpıcı. Bu artışın temel sebebi, bu ülkelerde alınan ihalelerin artması tabii ki.

Ülkeler bazında 2010 yılı Aralık sonu toplam verilerine ulaşamadık. O sebeple 11 aydaki verilere göre bir sonuca vardık. Ama yılın son ayındaki genel eğilim de, yüksek oranlı artışı gösteriyor.

Ayrıca son açıklanan bu yılın ocak ayı verileri, yurtdışına gönderilen işçi sayısının 2010 yılının aynı ayına göre, toplamda yüzde 119,2 arttığını gösteriyor. Yine Libya, Irak, Katar, Suudi Arabistan ilk sıralarda. Yani son dönemdeki emek ihracı Ortadoğu ve Afrika'da yoğunlaşıyor.

Eğer Ortadoğu ve Afrika'daki karışıklıklar devam edecek olursa, bunun Türkiye'deki istihdama da olumsuz yansıtacağını söyleyebiliriz. Aynı şekilde, yurtdışında ihale almış şirketlerin Türkiye'den yaptıkları pek çok mal ve hizmet ithalatı da sekteye uğrayabilir.

Umarız daha fazla kan dökülmeden, başta Libya olmak üzere karışıklıkların sürdüğü bütün ülkelerde sağduyu ve özgürlük galip gelir.

İthalatın cazibesi mi, zaruret mi?

Kadir Dikbaşı 2011.03.01

Ocak ayı dış ticaret açığı umulanın üstünde çıktı. Türkiye İstatistik Kurumu ve Gümrük Müsteşarlığı'nın işbirliğinde hazırlanan geçici verilere göre, ocak ayında ihracat yüzde 22,1 artış kaydederken ithalattaki artış yüzde 44,3'e ulaştı.

Aylık açık 7,3 milyar dolar.

Açıklanan takvim etkisinden arındırılmış verilerde de ihracattaki yüzde 22,1'lik artışa karşılık ithalatta yüzde 38,6'lık büyüme göze çarpıyor.

Sonuçta, ihracatın ithalatı karşılama oranı, yüzde 60 sınırının altında, yüzde 56,7 oldu. Bu oranın son dönemde döviz kurlarındaki artışa rağmen gerçekleşmiş olması dikkat çekici. Görünen o ki, sıcak paraya karşı tedbir alınmasa, döviz kurlarında yukarı doğru hareket gerçekleşmeseydi dış ticaret açığı muhtemelen daha yüksek çıkacaktı.

Hemen hatırlatalım, 2010 Kasım ayında 1,4 TL'nin altına inen dolar kuru 2011 Ocak ayı başında 1,555 TL'den, avro kuru da 2,070 TL'den işlem gördü. Şu anda dolar 1,60, avro da 2,20 TL seviyesinde.

Piyasadaki iyileşme, ekonomideki canlanmayla birlikte ithalat artıyor ve kurdaki yükselmeye rağmen hız kesmiyor. İthalat bağımlısı olmuş bazı sektörler özellikle canlanan iç talebi karşılamak için ithal ara malına yükleniyor. Rakamlar, enerji fiyatlarındaki artışın henüz dış ticarete yansımadağını da gösteriyor. Bu kalemdaki büyüme, yüzde 44,3 olan ortalama ithalat artışının gerisinde: Yüzde 31,2. Bununla birlikte enerji hariç, ara malı ithalatındaki artış yüzde 48,4. Bunun sebebini, başta metaller olmak üzere dünya emtia fiyatlarındaki artışa bağlayabiliriz.

Hatırlanacağı gibi, kriz sonrası dünyada görülmeye başlayan toparlanma sebebiyle emtia fiyatları da yükselişe geçmişti. Ama yerli üretici, ithalatı çok fazla kısmıyor/kısamıyor. İthalat ortalama yüzde 44,3 artarken ara malı ithalatı yüzde 42,8 oranında artmış durumda.

Ayrıca yatırımlarda kullanılan "sermaye malları"nın fiyatları da kriz süreci fiyatlarından daha yüksek seviyede. O yüzden bu kalemdaki artış da yüzde 45,1. Fiyat artışlarının ithalat faturasına yansımaları kaçınılmazdı, ama miktar olarak da ithalatta dişe dokunur bir düşüş olmadığı anlaşılıyor. Ama net görüntü, miktar endeksleri açıklandığında ortaya çıkacak.

Bu arada, tüketim malı ithalatında da yüksek oranlı artış olduğunu hatırlatalım. Ortalamanın 3,2 puan üstünde, yüzde 47,5'lik büyüme söz konusu. Yani ocak ayında ithalatın pahalalanması, ithal mal tüketimini etkilememiş.

Enerji fiyatlarındaki yükselişin yansımalarını da önümüzdeki aylarda göreceğiz muhtemelen. Ve eğer Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da başlayan isyan dalgası yayılır, petrol arzı ve fiyatları bundan daha fazla etkilenirse Türkiye'nin bu kalemda ödediği fatura kabarabilir.

Enerjide dışa bağımlı olan ülkemizin ve sanayimizin, aramalı tedarikinde de ithalat ağırlıklı çalışıyor olması, ciddi bir risk. İhracat şampiyonu dediğimiz sektörler için bile bu böyle. Ocak ayında ihracat şampiyonu görünen otomotiv sektörü için de. Yıllardır ihracatın lokomotifi olan tekstil ve hazır giyim sektörü bile çözümü ithalata yönelmekte buldu. Örnekleri çoğaltabiliriz.

Görülüyor ki, üretimde ithalata bağımlı hale geldikten sonra, büyüme devam ederken, kurdaki yükselişler ticaret açığını hemen kapatmıyor. Evet, ihracatçının önünü açıyor, para kazanmasını sağlıyor ama ithalata sert bir fren yaptırmıyor. Daha ziyade, dış açığın daha fazla büyümesini önüyor. İthal edilen ürünün ikamesi içeride yoksa, kur ne kadar yükselirse yükselsin ithalatın önüne geçmek mümkün değil. Onun için daha fazla beklemek, yapısal konulara da eğilmek gerekiyor.

İthalatın bir süre daha ihracattan daha hızlı koştuğunu görmeye devam edeceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrol fiyatları

Kadir Dikbaş 2011.03.04

Petrol fiyatları hızla yükseliyor. Ve kademe kademe insanların günlük hayatına yansıyor.

Dünya ham petrol fiyatları, Tunus'ta başlayan ayaklanma ile yükselişe geçmiş, Mısır'dan sonra Libya'nın da karışması fiyatlardaki artışı hızlandırmıştı. Kaddafi'nin iktidarı bırakmaması ve ayaklanan halka karşı savaş başlatması fiyatlar üzerindeki baskıyı büyütüyor.

Brent tipi ham petrolün varil fiyatı dün biraz gerilese de 114,7 dolar oldu. Amerikan Teksas petrolü 101 doların üstünde. Tunus'ta olayların başladığı 17 Aralık 2010'da ABD ham petrolünün varil fiyatı 88,22 dolar, Londra Brent tipi ham petrolün fiyatı da 92,03 dolardan işlem görüyordu. Yüzde 25'lik artış söz konusu yani.

Fiyat artışları, petrol üreticisi ülkelerin kasalarını doldurması için iyi bir fırsat ama ithalatçılar için zor bir dönem. Toparlanmaya çalışan dünya ekonomileri için ciddi bir risk. Enerji açığı veren pek çok ülkenin bütçe açıkları sebebiyle frene basmak zorunda kalacağı açık. Bununla birlikte, petrol zengini ülkelerin de elde ettikleri geliri harcamaya dönüştürüp dönüştürmeyecekleri belli değil.

Benzer durumlarda Türkiye şöyle bir durumla karşılaşılıyordu. Petrol fiyatlarındaki artışla gelirini artıran Ortadoğu ve BDT ülkeleri altyapı çalışmalarını hızlandırıyor, Türk müteahhitleri bu bölgelerde aldıkları ihalelerle ekonomiye küçümsenmeyecek katkı sağlıyordu. Buna turizm ve diğer bazı sektörleri de ekleyebiliriz.

Bugünse yaşanan istikrarsızlık ve çatışmalar sebebiyle özellikle Libya'da alınmış ihaleler durmuş, şirketlerin yönetici ve çalışanları çekilmiş durumda. Sadece Libya'da 15 milyar dolarlık devam eden iş var. Ve Ortadoğu'daki mevcut atmosfer, bölge ülkelerindeki yeni iş kapılarını da kapatıyor.

Aslında Libya dünya petrol fiyatlarını bu ölçüde etkileyecek üretim ve ihracat gücüne sahip değil. Dünya petrol üretimindeki payı yüzde 1,92, ihracatındaki payı ise yüzde 2,2. Günlük 1,58 milyon varillik üretimiyle Nijerya ve Angola'dan sonra Afrika kıtasının üçüncü büyük petrol üreticisi.

Ancak petrolü oldukça kaliteli. Rezerv açısından Afrika'nın en büyüğü ve Avrupa'ya en yakın kaynak. Ham petrol ve petrol ürünleri ihracatı ise 2009 verilerine göre, günlük ortalama 1,3 milyon varil. Bunun yüzde 76'sı Avrupa'ya.

Ülkedeki kaos sebebiyle petrol üretim ve ihracatı sekteye uğradı. Petrol saha ve tesislerinin büyük bölümü muhalefetin kontrolünde şu an. Libya ile İtalya arasındaki Yeşil Akım doğalgaz boru hattından yapılan sevkiyat da durdu.

Fiyatları tırmandıran en büyük korku, başlayan bu halk hareketinin Libya'dan sonra diğer petrol ihracatçısı Arap ülkelerine sıçrama ihtimali. Petrol ihraç eden 12 ülkenin oluşturduğu OPEC, dünya petrol üretiminde ve ihracatında söz sahibi. Üretimin yüzde 35'i, ihracatın da yüzde 44'ü onlara ait. Örgütün Angola, Nijerya, Ekvador, Venezuela ve İran dışındaki 7 üyesi, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki Arap ülkeleri. Yani Suudi Arabistan, Cezayir, Irak, Kuveyt, Libya, Katar ve BAE.

Türkiye'nin fiyat artışları sebebiyle karşılaşılabileceği iki önemli sıkıntı var. Birincisi enflasyon, ikincisi de cari işlemler açığının büyümesi.

Dün açıklanan enflasyon rakamlarına göre, ham petroldeki fiyat artışlarının üretici fiyatları endeksine önemli oranda yansıdığı görünüyor. Geçen ay fiyatı en çok artan ürün yüzde 13,53 ile ham petrol. Tüketici fiyatlarında ise mazot yüzde 2,52'lik oranla, fiyatı en çok artan ürünler arasında yer alıyor.

Petrol ithalatının pahalı hale gelmesi, yurtdışına daha fazla döviz çıkışı anlamına geliyor. Devlet Bakanı Ali Babacan'ın açıklamalarına göre, petrol fiyatlarındaki her 10 dolarlık yükselişin cari açığa katkısı yaklaşık 4 milyar dolar. Eğer petrol fiyatları bu seviyesini koruyacak olursa 10 milyar dolara yakın bir döviz açığı peşinen oluşacak demektir.

Dileriz, Libya'da sular bir an evvel durulur, değişim süreçleri kansız ve kaossuz tamamlanır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kamu hizmetleri ve mutluluk

Kadir Dikbaş 2011.03.08

Mutluluğu, Türk Dil Kurumu, "Bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu" diye tarif ediyor. Ama hiç şüphe yok ki, herkesin kendine göre bir tarifi vardır.

Peki insanın mutluluğunu etkileyen faktörler nelerdir? Çok şey yazılabilir bu konuda ama herhalde en önemlisi, insanın yaşadığı toplumda insanca muamele görmesi, kamu hizmetlerinden adil, zamanında ve gerektiği gibi yararlanabilmesi olsa gerek. Kendini güvende hissetmeyen, bugününden ve yarınından endişe duyan insanların mutlu olması mümkün değil.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2003'ten beri yayınladığı bir araştırmanın en son sonuçlarını cuma günü açıkladı. Konu ilginç: "Yaşam Memnuniyeti Araştırması". Bir diğer tabirle "mutluluk araştırması."

Araştırmaya geçmeden, TÜİK'in mutluluk tarifini de verelim: "Acı, keder ve ızdırabın yokluğu ve bunların yerine sevinç, neşe ve tatmin duygularının varlığıyla karakterize edilen durum; hayattan genel olarak memnun olma halidir." Bir de memnuniyet tarifi var: "İhtiyaçların ve isteklerin karşılanmasından doğan tatmin duygusu."

Araştırmada hedef, Türkiye'deki bireylerin mutluluk algılaması, umut, değerler, kişisel gelişim ve kişisel sağlık, gelir ve çalışma hayatı gibi alanlardaki memnuniyetlerini ölçmek. Ayrıca, bireylerin kamu hizmetlerinden memnuniyetleri de ölçülmekte ve çıkan sonuçların zaman içindeki değişimi takip edilmekte. Sorular 18 ve daha yukarıdaki yaştakilere yöneltiliyor.

Araştırmaya göre, soru yöneltilenlerin yüzde 61,2'si kendisini mutlu hissediyor. Bu son sekiz yılın en yüksek mutluluk oranı. Kriz yılı 2009'da yüzde 54,3'e düşen oran, araştırmanın yapıldığı ilk yılda (2003) yüzde 59,6 seviyesindeydi.

2010 sonuçlarına göre, beş ana grupta toplanan kamu hizmetleri içinden vatandaşın en fazla memnuniyet duyduğu hizmet, yüzde 78 ile asayiş hizmetleri. Gerçekten de Türk polisinin asayiş sağlamada son yıllarda gösterdiği başarı takdire şayan.

İkinci sırada yüzde 73'lük oranla sağlık hizmetleri geliyor. Birtakım aksamalara rağmen, insanların sağlık alanında yaşadığı kolaylıklar anket sonuçlarında da kendini gösteriyor. Memnuniyet artışının en yüksek olduğu alan bu.

Beş ana hizmet kategorisinden sadece bu iki alanda yüzde 70'i aşan bir memnuniyet var. Diğer üç alanda çok ciddi bir memnuniyetsizlik göze çarpıyor.

Memnuniyetin en düşük olduğu alan yüzde 37,2 ile adli hizmetlerde. Yani her 100 kişiden sadece 37'si adli hizmetlerden memnun. Adli hizmetleri Sosyal Güvenlik Kurumu hizmetleri izliyor. Buradaki memnuniyet oranı da yüzde 54,9 seviyesinde. Muhtemeldir ki, işçi ve memur emeklileri arasında devam eden farklı uygulamalar, iyileştirmeye rağmen düşük kalan SSK ve Bağ-Kur emeklisi maaşları memnuniyetsizliğin en önemli sebepleri arasında. Eğitim hizmetlerindeki memnuniyet oranı da yüzde 61,5. Bu da 2023 yılında dünyanın ilk 10 ekonomisine girmeyi hedefleyen Türkiye için iyi bir oran değil.

Türkiye'nin adalet hizmetlerinde başlatmış olduğu reformlara hızla devam etmesi, sosyal güvenlik sistemindeki iyileştirmeleri sürdürmesi, eğitimde de sınav sistemi değişikliğinden daha öte çareler geliştirmesi gerekiyor.

Evet, tablodan da görüldüğü üzere, geçmişe nazaran genelde bir iyileşme göze çarpıyor olsa da, halen vatandaşların yarıya yakınının, hatta yarıdan fazlasının aldığı bazı kamu hizmetleri için "memnunum" diyememesi düşündürücü bir durum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zenginin malı...

Kadir Dikbaş 2011.03.11

Dünyada bir milyar civarında insanın açlık sınırının altında olduğu tahmin ediliyor. İnsanların günde ortalama 50 sentle idare etmek zorunda olduğu ülkeler var. Bazı bölgelerde insanlar açlık, yokluk ve onun yol açtığı hastalıklardan kınıyor. Ama bir tarafta da zenginlik, servet yarışı almış başını gidiyor.

Dünyanın bu kadar yoksulu var, zengini ne kadar? Bunun hesabını tam olarak çıkarmak kolay bir şey değil ama Amerikan Forbes dergisinin her yıl yayımladığı milyarderler listesi, milyar dolar ve üzeri servete sahip insanların kaç kişi olduğunu açıklıyor. Önceki gün açıkladığı son listeye göre, dünyada şu an bin 210 dolar milyarderi var. Tabii ki bunlar bilinenler, açıklananlar.

Bir milyar dolar, günlük hayatımızda neye tekabül ediyor?

Eğer Türkçe olarak ifade edersek, Türkiye'deki 2,5 milyon asgari ücretlinin bir aylık maaşına denk bir rakam bu. Veya TOKİ'nin dar gelirli için yaptırdığı tanesi 70 bin TL olan evlerden 22 bin 700 konut demek.

Yani, Forbes'in tespitlerine göre, dünyada bu sınırı aşan 1210 kişi bulunuyor.

Bu yılki listenin başında geçen sene olduğu gibi yine Meksikalı telekomünikasyon devi Carlos Slim Helu var. Serveti 74 milyar dolar. Geçen yılki servetine 20,5 milyar dolar daha katmış. Şu anda açık ara dünya lideri. Peşindeki isim, 56 milyar dolarla Microsoft'un kurucusu Amerikalı Bill Gates.

Zenginler ligindeki diğer gelişme ve ilginçliklere de yakından bakalım.

Geçen yıl küresel krizin etkilerinin devam etmesi sebebiyle dünya milyarder sayısı bin 11'de kalmıştı. Bu sene sayı rekor kırarak 2 bin 210'a çıkmış.

Listedeki milyarderlerin toplam serveti geçen yıl 3,6 trilyon dolardı, bu yıl 4,5 trilyon dolar. Bu, Almanya'nın GSYH'sinden daha büyük bir rakam.

214 kişi listeye ilk kez girmiş, 47 kişi ise listeden düşmüş, 10 kişi hayatını kaybetmiş, 42 kişi ise listeye geri dönüş yapmış.

Sermayenin, gücün batıdan doğuya kaymakta olduğunu milyarderler listesi de gösteriyor. Önceki listede 403 ABD'li milyarder bulunuyordu. Bu rakam son listede 413'e yükselmiş ama Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya'daki artış oranı daha yüksek. Çin sayısı 69'dan 115'e, Hindistan 49'dan 55'e, Rusya 62'den 101'e, Brezilya ise 18'den 30'a çıkarmış.

Türkiye de, sayıyı 28'den 38'e çıkararak, milyarder sayısını en fazla artıran ülkelerden oldu. Türkiye, listeye 2006'da 21, 2007'de 25, 2008'de 35, küresel kriz sebebiyle servetlerin eridiği ve dünya milyarder sayısının bin 125'ten 793'e düştüğü 2009 yılında da 13 ismi listeye sokmuştu.

Rusya'nın başkenti Moskova, 76 milyarderle, en çok milyarderin yaşadığı kent. SSCB sonrası mantar gibi biten Rus milyarderleri dünyanın en yeni ve en genç zenginleri olarak biliniyor.

"Ortadoğu ve Afrika" bölgesinde değerlendirmeye alınan Türkiye, bölgesinde en fazla milyardere sahip ülke. İkinci sırada 16 milyarderle İsrail, üçüncü sırada da 9 isimle Suudi Arabistan var.

Eğer Türkiye Avrupa sıralamasında yer alsaydı Rusya (101) ve Almanya'dan (52) sonra üçüncü sırada olacaktı. İngiltere'de bile milyarder sayısı 32. Yani, Rusya'yı Asya'dan sayarsak, kişi başına gelirde değil ama milyarder sayısında Avrupa'nın zirvesine oynuyoruz.

Bu arada, TÜİK'in tespitlerine göre, Türkiye'de 339 bin kişinin açlık sınırının altında yaşadığını hatırlatalım. Yoksulluk sınırının altındaki insan sayısı da 12,7 milyon.

Zenginlik elbette ayıp değil, suç değil. Helalinden ve dürüst yollardan kazanan ve onu meşru yollarda harcayana kimsenin diyeceği yok. Ama dünyada gelir adaletsizliği bir türlü düzelmiyor yüz binler, milyonlar

açlıkla boğuşmaya devam ediyorsa, yanlış giden bir şeyler var demektir. Ne mutlu, helalinden kazanıp kazandıklarını insanların faydasına harcayanlara.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Önce sağlık

Kadir Dikbaş 2011.03.15

Kamunun sağlık hizmetlerinde özel sektöre önemli rol biçmesi sonrasında, özel sağlık sektöründe hızlı bir büyüme süreci yaşandı. Doğudan batıya yurdun dört bir yanında özel hastaneler yükseldi.

Bazı hastaneler, yabancı hastalara da hizmet veriyor şu an. Ayrıca yurtdışına giden hasta sayısı azaldı. Bugün Türkiye'de yıllık 30 milyar lirayı aşan sağlık harcaması yapılıyor ve bunda özel sektörün payı 9,5 milyar TL.

Geçtiğimiz cuma ve cumartesi günü bir grup meslektaşımızla beraber Mardin'de idik. Burada oluşumuzun sebebi, Türkiye'nin önde gelen sağlık zincirlerinden Medical Park'ın bir programıydı. Hastane zincirini bütün illere ve yurtdışına taşımayı hedefleyen grup, sosyal sorumluluk programı çerçevesinde, eğitime ve spora da el atmış. Mardin'in Savur ilçesindeki okullara bilgisayar, giyim, eğitim ve spor malzemeleri desteğinde bulunuyor.

Medical Park, spor takımlarına yaptığı sağlık sponsorluklarıyla da öne çıkıyor. Galatasaray, Trabzonspor, Medical Park Antalyaspor, Kasımpaşaspor ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne sponsor olmuş. Galatasaray bayan voleybol ve basketbol takımlarının adlarını da Galatasaray Medicalpark olarak değiştirerek sponsorluk anlaşması imzalamış. Bu yıl bu iş için ayırdığı bütçe 10 milyon dolar.

Yönetim kurulu başkanlığını Dr. Muharrem Usta'nın yürüttüğü grup, ilk hastanesini 1995'te İstanbul Fatih ilçesinde açmış. Bugün 12 ilde 13 hastane ve 2 hastane kompleksi var.

Geçen yıl 700 milyon TL ciroya ulaştıklarını söyleyen Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Muharrem Usta, önümüzdeki iki yıl içinde hastane sayısını 25'e çıkarmayı hedeflediklerini belirtiyor. 15. hastane bir süre önce Tarsus'ta açılmış. Anlattığına göre, nisan ayı içinde de İzmir'deki hastanenin açılışı yapılacak. Ondan sonra Konya ve İstanbul Bahçeşehir.

Medical Park'ın hedefinde yurtdışına açılmak da var. İlk planda Ortadoğu ve Afrika bulunuyor.

Türkiye'nin sağlık sektöründe Avrupa standartlarını çoktan yakaladığını ve prestijli bir ülke haline geldiğini belirten Muharrem Usta, "Şimdi markalar çıkarma zamanı. Uluslararası marka olmak sağlık turizminin patlaması demek, Türkiye'nin algısına, geleceğine katkı sağlamak demek. Bunun için ülkemizin altyapısı var." diyor.

Sektörde en çok doktor ve hemşire sıkıntısı çekildiğini söyleyen Dr. Usta, sektörün geleceği ile ilgili olarak da, şu tespiti yapıyor: "Yapılan reformların da etkisiyle son beş yılda bir tüketim çılgınlığı başladı. Çünkü alternatifler arttı, insanların hastanelere ulaşması kolaylaştı. Türkiye bu anlamda sağlıkta büyük bir değişim yaşadı. Ancak geçtiğimiz yıllardaki bu yükseliş trendinin bir daha yaşanamayacağını düşünüyorum."

Sektördeki gelişmeler yabancıların da dikkatini çekiyor. Türkiye'nin en yaygın sağlık zinciri olduklarını belirten Medical Park Kurumsal İletişim Direktörü Filiz Başaran, grup hisselerinin yüzde 40'ını geçtiğimiz yıl Amerikan The Carlyle Group'un aldığını söylüyor. Diğer ortaklar da, yüzde 30'ar hisse ile Dr. Muharrem Usta ve Sancak Grubu.

Evet, son yıllarda yurdun dört bir yanında irili ufaklı çok sayıda hastane açıldı. Bazıları bu alana gerçekten ihtisas sahibi olduğu için yöneldi, bazıları da "Bu işte para var" diyerek girdi. Gelineen noktada Sağlık Bakanlığı, yeni izinlerden ziyade mevcut kuruluşların kendini geliştirmesini istiyor. Muhtemelen bundan sonra özel kuruluşlar ihtisaslaşmaya yönelecek, ortaklıklar ve satın almalar da devam edecek.

Sektörün büyümesi, gelişmesi olumlu ama sağlık hizmetlerinin özel sektöre devrinde birtakım olumsuzlukların yaşandığı da bir gerçek. O yüzden, başta SGK olmak üzere kamunun, gecikmeden hizmet kalitesiyle birlikte takip ve denetime odaklanması şart. Bu, sadece devletin ve vatandaşın bütçesi için değil, sektörün "sağlıklı" büyümesi, haksız rekabetin önlenmesi için de hayati önem taşıyor. Hâlâ SGK'lı vatandaş, bazı özel kuruluşlardan "dökümlü fatura" bile alamıyor; hangi işlem için ne kadar "katkı payı" ödediğini öğrenemiyor.

İnsanlar için, kurumlar için, sektör için önce sağlık...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer fotoğraf

Kadir Dikbaş 2011.03.18

Deprem ve tsunami ile sarsılan Japonya, şimdi de nükleer tehdit altında. Tsunami sebebiyle soğutma sistemleri hasar gören Fukushima Daiichi nükleer santralinden yükselen radyoaktif bulutlar Tokyo'ya ulaştı.

Yabancılar tsunami bölgesinden sonra Tokyo'yu da terk ediyor. Japonlar da ülkenin felaketten uzak bölgelerine kaçıyor.

Sorun, ilk reaktörü 40 yıl önce faaliyete geçen 6 reaktörlü Fukushima Daiichi santralinin bazı reaktörlerinde yaşanan patlamalar ve nükleer sızıntı. Depremdeki can kaybı büyük, ekonomik faturası da oldukça ağır. Radyasyon seviyesinin giderek yükselmesi ise daha geniş alana yayılan büyük bir korku. Yapılan müdahaleler işe yaramıyor.

Japonya, nükleer elektrik enerjisiyle 1965'te tanıştı, en son santralini de 2009'da devreye soktu. Şu an ülkenin dört bir yanında 55 nükleer reaktör bulunuyor.

Ülke, hızlı kalkınmanın gerektirdiği enerji ihtiyacını büyük ölçüde nükleer enerjiden sağladı. 1970'li yılların başından 2000 yılına kadar nükleer enerji üretimi hızla arttı. Daha sonra yatay seyir izledi. Japon hükümeti,

deprem öncesine kadar da gelecek planlarında karbon emisyonunu azaltmak için nükleer enerjiye daha fazla pay vermeyi hedefliyordu.

Japonya, enerjide büyük oranda dışa bağımlı. Petrol ve doğalgaz üretimi son derece az. Uzun yıllardan beri petroldeki dışa bağımlılık oranı yüzde 99,6 ile yüzde 99,7 arasında değişiyor. Günlük 4,42 milyon varil olan ihtiyacının neredeyse tamamını ithal ediyor. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar en önemli tedarikçisi.

Ülkedeki elektrik üretiminin yüzde 28,9'u nükleer santrallerden. Yaşanan felaket sonucu devre dışı kalan santralin ülke ihtiyacını karşılamadaki payı çok yüksek olmamakla birlikte, 6 petrol rafinerisinde de üretimin durması, bazı petrol stok alanlarının hasar görmesi yüzünden enerji arzında sorun yaşanıyor. Hükümet, halkı daha az enerji tüketmeye çağırıyor.

Japonya'daki nükleer sızıntı bütün dünyadaki nükleer tesisleri ve güvenlik tedbirlerini yeniden gündeme getirdi. Sadece Japonya'da değil gelişmiş hemen her ülkede ve bazı gelişmekte olan ülkelerde nükleer santral bulunuyor. Enerji kaynakları ister kısıtlı ister bol olsun. Mesela Rusya, o kadar zengin petrol ve doğalgaz kaynağına rağmen 32 nükleer reaktöre sahip, 10 tanesinin inşaatını sürdürüyor ve 14 tane daha yapmayı planlıyor.

Şu an 29 ülkede toplam 443 nükleer enerji reaktörü faaliyette. 62 tanesinin inşaatı devam ediyor. Plan aşamasındakilerin sayısı ise 156.

Tablodan da görüleceği üzere, en fazla nükleer santral ABD'de. Peşinde Fransa var. 27 reaktör birden inşa etmekte olan Çin ise ABD'ye yetişeceğe benziyor.

Bugün oransal olarak, elektrik ihtiyacını gidermede nükleer enerjiyi en fazla kullanan ülke Fransa. Sahip olduğu 58 reaktör elektrik ihtiyacının yüzde 75,2'sini karşılıyor. Fransa'dan sonra en yüksek oran yüzde 53,5'le Slovakya'da. Arkasından 51,7 ile AB'nin merkezi Belçika geliyor.

Japonya'da bu felaket oldu diye diğer ülkelerin nükleer santralleri devre dışı bırakacağını kimse beklemesin. Bu olmayacak. Çernobil olayından sonra onlarcası, nasıl yapıldıysa bundan sonra da yapılacak. Ama görünen o ki, bu olay nükleer tesislerdeki güvenlik tedbirlerinin artırılması, eski tip reaktörlerin daha fazla kullanılmaması konusunda bir milat olacak. Olması da şart.

Türkiye'nin de yakında temelini atacağı santral için en üst tedbirleri alması, herkesin beklentisi. Nükleer santrallerin bütünüyle kapatılmasını isteyenlere gelince, dünyanın şu an bu enerji kaynağından vazgeçmesi mümkün değil. Ama ondan önce dünyayı, üretilme gayesi sırf insanları kitle halinde öldürmek ve atıldığı yeri 'canlı yaşamaz' hale getirmek olan, nükleer silahlardan arındırmak gerekiyor. Bu, pekala mümkün olabilir.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Tüketici, krizi aştı ama...

Kadir Dikbaş 2011.03.22

Tüketici davranışları, beklentileri, ekonominin nereye gittiğini görme açısından son derece önemli. Hem resmi ve özel karar alıcılar hem de ekonomik tahminlerde bulunan kişi ve kurumlar açısından.

Çarşıda ve pazardaki canlanmayı bizzat gözle müşahade etmek mümkün. Küresel krizden bu yana en hareketli günleri yaşıyoruz şu an. Kredi hacminin genişlemesi, peşin ya da taksitli satışlardaki artış, bunun en önemli göstergesi. Resmi ya da gayri resmi çeşitli kamuoyu anketleri de bu durumu teyit ediyor.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile Merkez Bankası, ortaklaşa yürüttükleri "Tüketici Güven Endeksi" çalışmasının sonuçlarını her ay düzenli olarak açıklıyor. Geçtiğimiz hafta içinde de 2011 yılı Şubat verileri açıklandı.

Son sonuçlara göre, Tüketici Güven Endeksi bir önceki aya göre 2,27 puan yükselerek 93,56 oldu. Bu seviye, 2007 yılı Aralık ayındaki 93,89'dan bu yana görülen en yüksek rakam.

Hemen hatırlatalım, endeks değerinin 100'den büyük olması tüketici güveninde iyimser durumu, 100'den aşağıda olması ise tüketici güveninde kötümser durumu ifade ediyor.

Şubat ayında, tüketici güveninde son 38 ayın 100'e en yakın rakamı elde edilmiş. Yani küresel krizin başlangıcından 10 ay öncesine dönmüş. Bu 38 aylık süreç içinde, en düşük seviye 68,88 ile küresel krizin bütün dünyayı vurmaya başladığı 2008 Kasım ayına ait.

Güven endeksi, 100'ün üzerine en son 2006 Mayıs ayında çıkmıştı.

Tüketici güvenindeki artış, üretime de yansıyor şüphesiz. Merkez Bankası'nın "İktisadi Yönelim Anketi" çerçevesinde hazırladığı "Reel Sektör Güven Endeksi" 2010 yılı başından bu yana 100'ün üzerinde seyrediyor. Hatta nisan ayında 119'u aştı. Şubat ayındaki rakamsa 111. 2008 krizi sebebiyle 100'ün altına inen endeks, en son 2009 Aralık ayında 100'ün altında çıkmış, 92,1 olmuştu.

Görünen o ki, tüketici ve üretici tarafında kriz psikolojisi çoktan atılmış durumdu. Ekonomik büyüme, sanayi üretimi, kapasite kullanımı, enerji tüketimi gibi veriler de bu durumu destekliyor.

Bununla birlikte, ihracat tarafında yaşanan zorluklar, üreten kesimde de kendini gösteriyor. Reel Kesim Güven Endeksi'nin daha yukarı çıkmasını engelleyen sebeplerden birisi ihracat siparişlerindeki olumsuz gelişmeler.

Türkiye'nin umut bağladığı bazı pazarlardaki sorunlar, ister istemez dış ticaretimize de yansıyor. Şu an gündemde Libya var. Türk müteahhitlerinin üstlendiği yüklü tutardaki ihaleler sekteye uğrarken ikili ticaret de kesildi. İç savaş petrol fiyatlarını tırmandırdı. İki gün önce başlayan uluslararası askeri müdahale ise olayı yeni bir boyuta taşıdı.

Haklı olarak "Yeni bir Irak, yeni bir Afganistan mı doğuyor?" sorusu soruluyor. Başta Fransa olmak üzere bazı ülkelerin yangından mal kaçırır gibi müdahalede öne çıkmak istemesi kafalarda şüphe uyandırıyor.

Bir yanda, halkına savaş açan Albay Muammer Kaddafi, diğer yanda o halkı korumak üzere askeri müdahalede bulunduğu söyleyen ülkeler. Bu ülkeleri harekete geçiren saik, acaba sadece sivilleri korumak mı, yoksa

petrol ve bölgede kendi elleriyle kurdukları düzenin halk eliyle bir bir yıkılmasından rahatsız oldukları için Kaddafi'nin sunduğu 'fırsatı' bir an evvel değerlendirmek mi? Bunların netleşmesi uzun sürmeyecektir.

Bu arada, Yemen ve Bahreyn'deki gelişmeler de endişe verici. Bölgedeki gerilimlere bağlı olarak petrol fiyatlarının artması, bazı pazarların tıkanması önemli bir risk. Bu yüzden, bir yandan bölgemizde barış ve istikrarın tesisine gayret sarf ederken diğer yandan başka bölgelere açılımları sürdürmek, yeni ortaklıklar ve işbirlikleri kurup yeni pazarlar keşfetmeye devam etmek şart.

TÜKETİCİ GÜVEN ENDEKSİ

2010

Şubat 81,85

Mart 84,74

Nisan 85,80

Mayıs 86,58

Haziran 88,04

Temmuz 87,48

Ağustos 87,35

Eylül 90,41

Ekim 89,02

Kasım 91,34

Aralık 90,99

2011

Ocak 91,29

Şubat 93,56

Kaynak: TÜİK

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gana ile yeni bir sayfa

Kadir Dikbaş 2011.03.25

AKRA/GANA-Sahraaltı ülkeleri içinde bağımsızlığını ilk kazanan ülke.

1874 yılında İngilizler tarafından sömürgeleştirilen ve "Altın Sahil" (Gold Coast) adı verilen Gana, 1957 yılında Kwame Nkrumah'ın önderliğinde bağımsızlığını kazanmış.

Başkanlık sistemiyle yönetilen, 24 milyon nüfuslu bir ülke burası. 38,2 milyar dolar milli gelire sahip. Kişi başına gelirse, Afrika genelinin oldukça üzerinde, 1.600 dolar. Yeraltı zenginlikleriyle dikkati çekiyor. Altın, kakao, kereste, boksit, alüminyum, mangan cevheri ve elmas önemli ihraç kalemlerinden. Bu ülkeye geçen yıl yaptığımız ihracat 96,5 milyon dolar, ithalatımız ise 194,3 milyon dolar.

Bağımsızlığını kazandıktan hemen sonra bu ülkede büyükelçilik açan ilk ülkelerden biri Türkiye olmuş. Ancak elçilik 1981 yılında tasarruf tedbirleri çerçevesinde geçici olarak kapatılmış. Ne yazık ki, elçiliğin yeniden açılması, 30 yıl sürmüş. Geçen yıl yeniden bir büyükelçi atanmış.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve beraberindeki heyetle birlikte şu an Gana'dayız. Türkiye bu ülkeye ilk kez cumhurbaşkanlığı seviyesinde resmî ziyaret gerçekleştiriyor. Gezinin ikinci ayağında da Gabon var. Cumhurbaşkanı Gül'e Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, Devlet Bakanı Faruk Nafiz Özak ve Ulaştırma Bakanı Mehmet Habib Soluk ile çok sayıda işadama eşlik ediyor.

Cumhurbaşkanı Gül, bu tür gezilerde işadamlarının her biriyle yakından ilgileniyor, onları dinliyor. Bu gezide de, uçağın hareketinden bir süre sonra heyette bulunan işadamlarıyla tek tek konuştu, ne iş planladıklarını sordu. Arkasından da gazetecilerle sohbet etti. Çünkü Zaman'da yer aldığı üzere, bu sohbette, Libya konusunda tarihî uyarılarda bulundu.

Gana Cumhurbaşkanı John Evans Atta Mills, kuş uçuşu 5 bin km uzaktan, Türkiye'den ilk kez gelen önemli misafirini havaalanında karşıladı. 21 pare top atışının yapıldığı karşılama, görkemli bir gösteriye dönüştü.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, ilk olarak Türkiye'nin Akra Büyükelçiliği binasını hizmete açtı. Buradaki konuşmasında, "Bu seyahatimiz iki ülke arasında yeni sayfa açacaktır. Bu ilk sayfanın ilk satırlarını havaalanı ve büyükelçilikte yazmaya başladık." dedi. Gana Cumhurbaşkanı'nın onuruna verdiği akşam yemeğinde de, dostluk ve işbirliği mesajları verdi, iki ülke işadamlarını birlikte çalışmaya davet etti, "Gelen işadamlarımız sadece ticarete değil, aynı zamanda yatırım yapmaya geldi." diye konuştu. Afrika'nın kalkınmasında, sorunlarının çözümünde Türkiye'nin üzerine düşeni yapmakta olduğunu ifade eden Cumhurbaşkanı, "Türkiye, insanlık adına Afrika'nın problemleriyle ilgilenmektedir. Afrika ülkelerinin kendi sorunlarıyla yalnız bırakılmasına karşıdır." dedi.

Gana Cumhurbaşkanı da, dünyada 16. büyük ekonomiye sahip Türkiye'nin Avrupa'da ve OECD ülkeleri içinde en hızlı büyüyen ekonomiye sahip olmasından övgü ile bahsetti, "Gana, Türkiye'nin başarılarını örnek almakta, sizin izlediğiniz yolu tercih etmektedir." dedi. Cumhurbaşkanı, özellikle tarım ve tekstil alanında Türkiye'nin tecrübelerinden istifade etmek istediklerini belirtti.

Gül dün sabah da Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) üyesi ve Ganalı işadamlarıyla sabah kahvaltısında buluşarak bir süre sohbet etti. Arkasından Gana Parlamentosu'nda bir konuşma yaptı. Daha sonra da resmî görüşmelere geçildi.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, çeşitli anlaşmalara imza atılmasının ardından, TUSKON ve TİM tarafından düzenlenen Türkiye-Gana İş Forumu'nda işadamlarına hitap etti, peşinden Türkiye'nin buradaki en büyük ve en önemli yatırımı olan Galaxy Türk Okulu'nu ziyaret etti.

Neredeyse hemen her hafta farklı bir ülkede organizasyona imza atan TUSKON, işadamlarının ufkunu açmaya, onlara dünyayı keşfetme, yeni yatırımlara ve ticarî ortaklıklara imza atmada önayak olmaya devam ediyor.

Konfederasyon, Gana'dan sonra bugün de Gabon'un başkenti Libreville'de Türki-ye-Gabon İş Forumu'nu gerçekleştirecek.

Gana ve Gabon seyahatine katılan işadamları arasında ağaç endüstrisinden tekstile, yazılımdan enerjiye kadar farklı alanlarda faaliyet gösteren 100'ün üzerinde girişimci var. Hatta Kayseri'den Gana'ya balık satmak için gelen bile. Bunlarla ilgili detayları sonraki yazımıza bırakarak Gabon yolculuğuna çıkıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Götürmek' değil, paylaşmak

Kadir Dikbaş 2011.03.29

Eski bir İngiliz sömürgesi olan Gana ile eski bir Fransız sömürgesi olan Gabon, bir zamanlar köle ticaretinin merkezi olmuş. Batılı 'Beyaz Adam', buralardan sevk etmiş milyonlarca köleyi zincirlere vurarak. Önce insanları, sonra tabii zenginlikleri götürmüş. Sömürgecilik hep almış, hiç paylaşmamış. Argo tabirle hep 'götürmüş' yani.

23-26 Mart tarihleri arasında Cumhurbaşkanımız Sayın Abdullah Gül ve beraberindeki heyetle birlikte, uzun yıllar ilgi duymadığımız Gana ve Gabon'daydık. İlk kez üst düzey bir ziyaret gerçekleştiriyordu Türkiye'den. Yoğun ama verimli geçen ziyarette, Türkiye'nin gücü yanında ona duyulan güvenin, bağlanan umutların ne kadar büyük olduğunu gördük.

Gabon'un başkenti Libreville sahilindeki dev bir anıt, kol ve ayaklarındaki zincirleri kırmış bir köleyi temsil ediyor. Evet, "Kara Afrika" zincirleri bir ölçüde kırıp kölelikten kurtulmuş ama hâlâ siyasi ve ekonomik görünmez zincirlerden kurtulmaya çalışıyor. Bunda da Türkiye'den çok şey bekliyor.

Son durağımız Gabon, sahip olduğu petrol sayesinde kişi başına gelir seviyesinde Afrika'da ilk sıralarda. Aşağı yukarı Türkiye ile aynı seviyede. Ama altyapı, sanayi yok, hizmet sektörü çok zayıf. Bu konularda rehberliğe, işbirliğine ihtiyacı var. Gana da öyle.

Cumhurbaşkanı Gül'ün, iki ülkede de, Türkiye'nin Afrika politikasının Avrupalılarınkinden farklı olduğunu vurgulaması, her hitabında "Bizim ilişkilerimiz birlikte kazanmayı hedefliyor. Afrika'nın sorunları konusunda çok duyarlıyız ve bunun için çalışıyoruz." demesi, karşı tarafta olumlu izler bıraktı.

Sömürgecilik sabıkası olmayan Türkiye'nin Afrika açılımına, başka ülkelere yapılmayan görkemli karşılama, ağırlama ve uğurlamayla cevap verildi.

Bu ülkeler, Türkiye'yi öncelikle eğitimle tanımış. Gana'daki Galaxy International 2001'de, Gabon'daki Ekol International ise 2008'de açılmış. Özellikle Gana'daki okulun 1.200 özel okul içinde ilk 5'e girmesi övünç kaynağı.

Gül'ün bu okulları ziyareti, Gabon'da mevkidaşı ile birlikte cuma namazı kılması, geziye renk katan anlardı. Öğrencilerin sunduğu gösteriler, çocukların ve velilerinin, Türk öğretmen ve ailelerinin ona gösterdiği sevgi ve ilgi görülmeye değerdi. Cuma namazı çıkışında kendisine el sallayan Gabonluların mutluluğuydu gözlerinden okunuyordu.

Cumhurbaşkanı Gül'ün çeşitli anlaşmalara imza atmak üzere üç bakanla bu ziyarete katılması yanında, yüzü aşkın işadamlıyla gelmesi, TUSKON ve TİM'in hem Gana, hem Gabon'da iş forumu düzenlemesi, bu ülkelerle kurulan temasın somut işbirliklerine dönüşmesi açısından önemliydi.

TUSKON Başkanı Rızanur Meral, "İşadamlarımız elleri dolu dönüyor. Önümüzdeki dönemde güzel işbirlikleri görebiliriz." derken, TİM Başkan Vekili Mustafa Çıkrıkçıoğlu, özellikle altyapı yatırımlarında büyük işbirliği imkanı olduğunu söylüyor. TUSKON Genel Sekreteri Mustafa Günay da, "Afrika'da bugüne kadar yaptığımız organizasyonlar sonucu kıta ile ticaret hızla arttı, umulmadık ülkelerde yatırımlar yapıldı." diyor.

Son programda da şimdiden önemli sonuçlar var. Mesela, Orkide markasının sahibi Küçükbaş AŞ Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Küçükbaş, Gana'ya yaptıkları ihracatı ikiye katlayacaklarını, Gabon'a da distribütörlük vereceklerini söylüyor. Küçükbaş, 'palm yağı' üretimi için de uzun vadeli çalıştıklarını belirtiyor.

İskefe Deri'nin sahibi Bilal Alkoç da, 'palm yağı' üretimi için yatırıma hazırlananlardan.

Bank Asya eski Genel Müdürü, Sekoya Enerji Yönetim Kurulu Başkanı Ünal Kabaca, Gana'da rüzgâr santrali için hazırlık yaptıklarını belirtiyor. Kabaca, bu konuda "Yenilenebilir Enerji Kanunu"nu beklediklerini ifade ediyor.

ProGrup'un ortağı Onursal Kocatepe, Gana'da alışveriş merkezi kurmayı düşündüklerini söylüyor.

Or-Pa Ormancılık'ın sahibi Argun Hadimlioğlu ise önce ithalat yapacağını, sonra tomruk işleme tesisi için araştırma yapacağını belirtiyor.

TUSKON Başkanı Meral de, bir işadamlarının, magnezyum ocağı lisansı karşılığında konut yapacağını, bir başkasının belediye otobüsü, çöp kamyonu ve arozöz satışı için bağlantı kurduğunu anlatıyor.

Türk iş dünyası sahip olduğu birikim ve imkânlarla bu ülkelerde çok şey yapabilir. Hem kendisi hem Afrika için. Cumhurbaşkanı Gül'ün de belirttiği üzere, Türkiye bu ülkelerin hammaddesini, kaynaklarını götürmeye değil, ticaret yanında ortaklıklar kurmaya, birlikte kazanmaya, bilgi ve teknolojiyi paylaşmaya geliyor. Gerçek büyüklük, paylaşmayı bilmekte.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhurbaşkanı Gül'den Gabonlu Brayane'a iade-i ziyaret!

Kadir Dikbaş 2011.04.01

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün resmi ziyarette bulunduğu Gabon, düne kadar Türkiye'den kimseciklerin uğramadığı bir yerdi.

Ticaretimiz sıfıra yakın, diplomatik temsilciliğimiz yok. Sadece bir Türk okulu ve o okul için gelmiş 5 Türk vatandaşı var. Okul Müdürü Ercan Yılmaz, üç öğretmen ve Yılmaz'ın 10 aylık oğlu Yusuf. Bir de biz gazetecilere rehberlik eden, İzmir'de elektrik-elektronik okumuş Yanik Edi var. Türkçeyi çok iyi konuşan bir Türkiye hayranı.

Gül'ün ziyaretinde imzalanan anlaşmalarla ikili işbirliklerine yasal temel atıldı. TUSKON ve TİM'in düzenlediği iş forumu ise işbirliklerine kapı araladı.

Buradaki ilk ve tek Türk yatırımı Ecole International Turco-Gabonaise, 2008'de 2 Türk öğretmen ve 2 öğrenciyle açılmış. Şu an 4 Türk, 20 Gabonlu eğitimci, 65 öğrenciyle hizmet veriyor.

2009'da yapılan 7. Türkçe Olimpiyatları'na tam kadro, iki öğrenci ve iki öğretmenle katılmışlar. Yani okulu kapatıp gitmişler. Altıncı sınıfı okuyan 11 yaşındaki Gabonlu Brayane (Brayn) Leyanga ile Gambiyalı Mariama (Meryem) Sagnia, Türkçeyi yeni öğrenmeye başladıkları için olimpiyatlarda derece alamamış ama Cumhurbaşkanı Gül'ün kabulünde bulunmuşlar. Brayane'in heyetin en küçüklerinden olması, başında Gabon yazılı bereyle dolaşması Gül'ün dikkatini çekmiş, yakından ilgilenmiş. Bu, Köşk'te çekilen fotoğraflara da yansımış.

Geçtiğimiz cuma Gabon'da karne günüydü ve tam o gün Cumhurbaşkanı, Brayane ve Mariama'in okulunu ziyaret ediyordu. Gül, onların sınıfına geldiğinde Brayane, elinde çerçevelenmiş bir fotoğrafla Gül'e koştu ve Türkçe konuşmaya başladı:

- Cumhurbaşkanı'm size bir fotoğraf göstermek istiyorum.
- Aaa öyle mi, neymiş o?
- Ben Türkiye'deyken sizi ziyaret etmiştik. Bu fotoğraf orada çekilmişti. Bu ben, bu da siz.
- Bunu bana gösteriyor musun, hediye mi edeceksin?
- Hediye ediyorum.
- Çok teşekkür ederim. Şimdi bana anlattıklarını Fransızca olarak diğer arkadaşlarına da anlat, anlamayan olabilir.

Müdür Yılmaz, Meryem'in de Köşk'teki ziyarete katıldığını fakat fotoğraf çekilemediğini anlatınca, Cumhurbaşkanı Gül, Meryem'i yanına çağırdı, "Üzülme, seninle de çekiliriz." diyerek, yeni kareye onu da dahil etti.

Bir öğrencinin hayatı boyunca unutamayacağı bir an. Hele hele ataları köle olarak pazarlanmış, uzun süre Fransız sömürgesi olmuş bir ülkenin çocukları için beyaz bir Cumhurbaşkanı'ndan ilgi ve şefkat görmek, çok ama çok değerli.

Cumhurbaşkanı Gül'ün, bir "iade-i ziyarete" dönüşen bu sürpriz karşılaşmadan çok memnun olduğu anlaşılıyordu. Okul Müdürü Ercan Yılmaz, "Gabon'a Türkiye'den değil Cumhurbaşkanı'mız, bir bakanın bile gelmesi bizim için hayaldi." diyor.

Okulun bahçesinde düzenlenen programda Candan Erçetin'in "Dayan" şarkısını söyleyen bir de Nadia İbrahim vardı. Çok başarılı bir öğrenci. Parçanın nakarat kısmında her "Gül uzaktan koklanmaz" deyişinde mütebessim yüzler Cumhurbaşkanı'na çevriliyordu. Şarkı sonunda, yanına çağırdığı öğrenciyi yanaklarından öperek iltifat etti.

Nadia, bu okula gelmeden, Gabon'da ilk kez Türk okulunca düzenlenen matematik olimpiyatında ülke birincisi olmuş. Bunun üzerine ailesi okulu gezmiş, çok beğenmiş, çocuğu Katolik-misyoner okulundan alıp küçük bir indirimle buraya kaydettirmiş. Geçen yılki Türkçe olimpiyatlarından bronz madalyayla dönen Nadia, okulda Türkçeyi en iyi konuşan öğrenci.

Vatandan 5 bin km uzakta, dilini, kültürünü bilmediğiniz, resmi ilişkiniz dahi olmayan ülkelere gelip bir şeyler yapmak kolay değil. Ulaşımdan sağlığa ve yeme-içmeye kadar her konuda zorluk var. Heyetteki pek çok kişi

buraya gelmezden önce, sıtma için, sarı humma vs. hastalıklar için tedbir aldı, aşılar yaptırıp çantasına ilaçlar koydu. Onlarsa küçük bebekleriyle, buralardan bir parça olmuş cesurca koşturuyorlar; Türkiye'yi, Türk insanını en iyi şekilde temsil ediyorlar.

Bunun farkında olan Cumhurbaşkanı Gül de, Gana'da yaptığı gibi Gabon'da da, bu işe gönül vermiş öğretmenlere, destek olan işadamlarına ve önderlik eden herkese teşekkür etti, "Sizlerle gurur duyuyoruz." dedi.

Hepimiz onlarla gurur duyuyor, başarılar diliyoruz. Dualarımız onlarla.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yurtta enerji, dünyada enerji

Kadir Dikbaş 2011.04.05

Enflasyon, mart ayında enerji fiyatlarındaki artışa rağmen düşüşünü sürdürdü, yüzde 5,5 olan Merkez Bankası'nın yıl sonu hedefinin altında çıktı. Tüketici fiyatları endeksindeki (TÜFE) artış, 1970 Haziran ayından bu yana (yüzde 1,85) görülen en düşük yıllık enflasyon. Oran, TÜFE'de yüzde 3,99, ÜFE'de (üretici fiyatları endeksi) yüzde 10,08. Aylık rakam da TÜFE'de yüzde 0,42, ÜFE'de yüzde 1,22.

Dikkati çeken nokta, ÜFE'nin TÜFE'ye fark atması. TÜFE son üç aydır hedefin (yüzde 5,5) altında seyrederken, ÜFE, yılbaşından bu yana çift hanede seyrediyor.

Bunun sebebi, 2010 sonundan itibaren döviz kurunda ve dünya emtia fiyatlarında görülen yükseliş. Sanayideki pek çok girdiye zam geldi, maliyetler arttı. Fiyatı artan emtiada enerji başı çekiyor. Son verilerde, "ham petrol"de yüzde 45,28'lik, "petrol ürünleri"nde yüzde 34,66'lık, "ana metal"de ise yüzde 24,09'luk enflasyon söz konusu. "Gıda"daki oran, yüzde 7,14 seviyesinde.

Üreticide enerji baskın çıkarken, tüketici fiyatlarında da akaryakıt fiyatlarındaki artış sebebiyle en yüksek fiyat artışının "ulaştırma" kaleminde olduğu, oranın yüzde 6,91'i bulunduğu görülüyor. Yani genel oranın yaklaşık 3 puan üzerinde.

Enerji fiyatları, sadece Türkiye'de değil dünyada da genel oranları yukarı taşıyor, enflasyon hedeflerinde sapmalara yol açıyor.

OECD ülkeleri arasında da enflasyonu tetikleyen en önemli unsur enerji fiyatları. Geçen hafta açıklanan son verilere göre, petrol fiyatlarındaki artış yüzünden 2011 Ocak ayında ortalama yüzde 2,2 olan OECD genelindeki yıllık enflasyon (TÜFE), şubat ayında yüzde 2,4'e çıktı. Geçen yılın şubat ayındaki oran yüzde 1,9 seviyesindeydi.

Enerji alt kalemine baktığımızda ise, OECD genelinde enerji fiyatlarının şubat ayında yüzde 10,1 arttığını, gıdadaki artışın da yüzde 3,0 olduğunu görüyoruz. Yani, enerjideki artış ortalamanın dört katından da fazla.

Avro Bölgesi'nde de, ortalama yıllık enflasyonun aynı dönemde yüzde 2,4 iken enerji fiyatlarındaki artışın yüzde 13,1'i bulduğu, gıdanın ise ortalamanın altında, yüzde 2,0'da kaldığı görülüyor. OECD'nin mukayesesinde yer alan Türkiye ile ilgili veriler de şöyle: Genel enflasyon oranı yüzde 4,2, enerji yüzde 6,0 ve gıda yüzde 4,5.

Mal ve hizmet üretimi maliyetlerini olumsuz etkileyen enerji fiyatlarının yukarı seyri devam ettiği takdirde, bunun tüketici fiyatlarına yaptığı etki, daha belirgin hale gelecektir.

Dolayısıyla, enerji fiyatları şu an enflasyon hedefini tehlikeye atmıyor görünse de, bir müddet sonra durum değişebilir. O bakımdan, Maliye Bakanlığı'nın artan akaryakıt fiyatları üzerindeki yüksek vergide indirim gitmeyi gündemine alması, hem dar gelirli vatandaşın hayatının zorlaşmaması, hem de enflasyon hedefinin şaşmaması açısından önem taşıyor. Bütçe dengeleri de, böyle bir tedbir için hiç bugünkü kadar müsait olmadı.

Aksi takdirde, ÜFE'deki gelişmelerin TÜFE'yi daha fazla etkilemesi kaçınılmaz. Nitekim, son verileri değerlendiren Devlet Bakanı Ali Babacan da, "Fiyatların geçen seneki baz etkisi ve özellikle petrol, diğer emtia ve işlenmemiş gıda fiyatlarındaki gelişmelere bağlı olarak yılın kalan döneminde dalgalı seyretmesi ve yıl sonu itibarıyla TÜFE yıllık artış hızının hedefin bir miktar üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir." diyor. Yani, yüzde 4'ün altını önümüzdeki aylarda bir daha göremeyebiliriz.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yabancı sermaye niye gelir?

Kadir Dikbaş 2011.04.08

Yabancı sermaye, bir ülkeye neden gelir veya bir ülke neden yabancı sermaye çekmek için uğraşır?

Türkiye, küresel kriz öncesinde oldukça yüksek oranda yabancı sermaye çekti. 2007 yılı bu açıdan rekor yılıydı. Rakam 19 milyar 137 milyon doları buldu. Aynı yıl gayrimenkul satışları çerçevesinde de 2 milyar 926 milyon dolar girdi. Çıkış, yani yurtdışına giden doğrudan yatırım tutarı ise, 743 milyon dolar oldu. Bu da, bir yıl içinde bugüne kadar görülmüş en yüksek doğrudan yatırım çıkışı.

2008'deki krizle birlikte yatırımlar büyük oranda azaldı, 2009 ve 2010 yıllarında 6 milyar dolar seviyesine geriledi. 2010'da gerçekleşen giriş 6 milyar 415 milyon dolar. Çıkış ise 82 milyon dolar. Gayrimenkul'e gelen

yatırım ise kriz öncesi seviyeye yakın, 2 milyar 494 milyon dolar.

Acaba bu yıl beklenen rakam nedir?

Uluslararası Yatırımcılar Derneği'nin (YASED) hafta başında açıklanan 2011 "1. Dönem" Barometre Araştırması sonuçlarına göre, yabancı yatırımcıların yüzde 45'i önümüzdeki 6 ay içinde yeni yatırımlar yapmayı planlıyor. Yüzde 34'ü yatırım yapmayacağını belirtirken, yüzde 21'lik kesim de henüz karar vermediğini söylüyor. Bir de yeni gelecek yatırımcıları da hesap etmek gerekiyor tabii ki. Onlarla birlikte bu yıl, geçen yıl seviyesinde veya ondan biraz fazla doğrudan yabancı yatırım hacmi bekleniyor.

Türkiye'deki yabancı yatırımlarda Alman sermayesi başı çekiyor. Hazine'nin 2011 yılı ocak ayı verilerine göre, Türkiye'de faaliyet gösteren 26 bin 210 yabancı sermayeli şirketten 4 bin 358'i Alman.

Geçen hafta Alman Ticaret Odaları Birliği, Alman firmalarının yurtdışı yatırımlarına ilişkin bir rapor yayınladı. Rapor, Alman firmalarının en çok Çin'i tercih ettiğini gösteriyor. Ve bu yıl ilk kez, Alman şirketlerinin Çin'deki yatırımları, Avrupa'daki komşu ülkelere giden sermayeden fazla olacak. Bu, yeni bir eğilim. Stok açısından bakıldığında Alman sermayesinin büyük bölümü, AB'nin eski ve yeni ortakları ile aday ülkelerde. İkinci sırada ABD geliyor. Alman şirketleri bu yıl da yurtdışında 100 milyar Avro'luk yatırım yapacak.

İlginçtir, Çin şirketlerinin en çok tercih ettiği ülke de Almanya. Bu da Çin'in yeni açılımı.

Söz konusu rapor, "Yabancı sermaye niçin yatırıma gelir?" sorusuna da cevap veriyor. Alman firmaları, artık eskiden olduğu gibi maliyet düşürme maksadıyla yurtdışına tesis kurmuyor. Elbette bu da bir etkidir ama temel saik, "küresel piyasaya daha kolay ulaşmak".

Peki, Çin niye Almanya'da yatırımı tercih ediyor?

Onunki de, makine endüstrisini geliştirmek, Alman teknolojisine sahip olmak. Bir Çin firması için, bir Alman firmasına ortak olduktan sonra işler çok kolay hale geliyor. Küresel kriz de bunun için iyi bir fırsat oldu. Burada, Çin'in Alman makine sanayinin en önemli ithalatçısı olduğunu belirtelim. Çin, bunu yaparken Almanya ise, sıkıntısındaki ekonomisine taze kan pompalamış oluyor.

Evet, yabancı sermayenin yatırım yapmasının veya yatırım çekmenin ardında farklı nedenler olabiliyor. Gelen açısından, pazar kapma, maliyetleri düşürme, daha çok kazanma, teknoloji transferi, ucuz emek, hammaddeye ulaşma ve kontrol vs. sebeplerden, yatırım çekmek isteyen açısından da teknoloji transferi, hammaddenin işlenmesi, finansman ihtiyacı, istihdam vs. konulardan bahsedebiliriz.

Türkiye'nin de, artık bir yandan ihtiyaç duyduğu sektörlerle yabancı sermayeyi çekerken diğer yandan doğrudan yatırım ihracını akılcı bir şekilde gerçekleştirmesi gerekiyor. Bu bakımdan, son yıllarda bazı Türk şirketinin gerek pazarlama ağıyla, gerekse üretim tesisleriyle, küresel rekabete soyunması çok önemli bir gelişme.

Küresel bir aktör olabilmek için bunlar şart. Sadece siyasi ve askeri konularda değil, ekonomik, sosyal ve kültürel, her alanda birbirini tamamlayan küresel bir "vizyon" sahibi olmak gerekiyor.

Gaziantep'ten Bosna'ya

Kadir Dikbaş 2011.04.12

Petrol fiyatları yükselişini sürdürüyor. Ve fiyat arttıkça sektörde dönen para büyüyor. Sadece akaryakıt dağıtımında yıllık (2010 itibarıyla) 60,6 milyar TL'lik işlem hacmi söz konusu. Bunun 35,2 milyarı vergi.

Petrol dün olduğu gibi bugün de, hayati bir konu. Ve görünen o ki, uzun yıllar da öyle kalmaya devam edecek. Üretimi, dağıtımı, her şeyi...

Türkiye'de son yıllarda Anadolu şirketlerinin hemen her alanda yaptığı sıçramaya şahit oluyoruz. Hızla sanayileşen illerden biri olan Gaziantep, bu konuda öne çıkanlardan. Bu ildeki şirketler, diğer alanlarda olduğu gibi petrol ve akaryakıt işinde de adından söz ettirmeye başladı.

Öğrenebildiğim kadarıyla, Gaziantep kökenli 6 akaryakıt dağıtım şirketi var. Türkoil de onlardan biri.

Türkoil, 2002 yılında Gaziantep orijinli Kızıl Grup'un bünyesinde kurulmuş bir şirket. Aslen Suruçlu olan, Gaziantepspor Başkanı İbrahim Kızıl'ın Yönetim Kurulu başkanı olduğu Grup, 2009'a kadar Türkoil'e istediği yatırımı yapamamış. Ve şirketin lisansı geçen yılın başında, yıllık 60 bin ton akaryakıt satış limitini aşamadığı gerekçesiyle, EPDK tarafından iptal edilmiş. Şirket, itiraz için açtığı davayı kazanmış fakat yine de lisans harcını ödeyip yeni bir lisansla mayıs ayında tekrar faaliyete geçmiştir.

Bir grup meslektaşımızla beraber, Türkoil'in Genel Müdürü Gökhan Şahin ve Satış Müdürü Bülent Tuncay ile, şirketi ve akaryakıt dağıtım sektörünü konuştuk.

BP'den emekli olduktan sonra Türkoil'e geçen Şahin'in söylediğine göre, Türkoil, son bir yılda yeniden yapılanmış, yeni yatırımlara imza atmış. Öncelikle de verimsiz 31 istasyonu kapatmış. Buna rağmen, çoğunluğu Güneydoğu Anadolu'da olmak üzere 152 istasyon sayısına ulaşmış. Genel Müdür Şahin, iki yıl içinde 150 milyon dolar yatırım yapacaklarını, yıl sonuna kadar da istasyon sayısını 220'ye, satışı da 100 bin tonun üstüne çıkaracaklarını belirterek şunları söylüyor: "Şu an ikinci ligde top koşturuyoruz. 20-25 rakip var. Hedefimiz ligde ön sıralara yükselmek. 2015 yılına kadar 600 istasyon ile sektördeki satışlardan yüzde 3 pay almak istiyoruz."

Türkoil, Petrol Ofisi ve Opet'le yarıştığı TSK'nın 2011 yılı motorin nakil ihalesini de kazanmış. Gökhan Şahin, "Yıllardır Petrol Ofisi'nin aldığı ihaleyi ilk kez biz kazandık. Güçlü bir lojistik ağıımız var. Bayilerimizin de desteğiyle Ordu'ya ait binlerce noktaya akaryakıt taşıyoruz." diyor.

Batı Anadolu'da da büyümek isteyen şirket, yakında İstanbul'a giriş yapacak. İlk istasyon için yer tespiti yapılmış. Sonrasında ise hedef Balkanlar. Bosna-Hersek hükümetiyle 20 yıllık ön anlaşma imzaladıklarını ve ilk istasyonu haziran ayında açacaklarını belirten Genel Müdür, Bosna'dan sonra Hırvatistan'a açılacaklarını anlatıyor.

Sohbetin sonuna doğru bu açılışın, Kızıl Grup'un ilk yurtdışı yatırımı olmadığını öğreniyoruz. Genel Müdür Şahin, Kızıl Grup'un daha önce de Irak'ta rafineri satın aldığını, yenileme yatırımı yaparak işlettiğini söylüyor.

Şu an Türkiye'de akaryakıt dağıtım sektöründe 53 şirket bulunuyor. Bunların ilk 5'i sektördeki satışların yüzde 77'sini elinde tutuyordu. Bu şirketlerden üçü dünya devi. Bunlar dışındaki şirketler, yüzde 23'ü paylaşırken yüzde 77'den de pay kapmaya çalışıyor.

Burada, EPDK'nın akaryakıtta "intifa sözleşmelerini" 5 yılla sınırlamasının büyük dağıtıcılara pazar payı kaybettirirken, küçük ve yeni firmaların önünü açtığını belirtmemiz gerekiyor. Nitekim, 18 Eylül-31 Aralık 2010

tarihleri arasında, mevcut 12 bin 800 bayiden bin 688'i (yüzde 13) dağıtım şirketini değiştirmiş. Neticede ilk 5 dağıtıcının pazar payı yüzde 77,3'ten, son 3 aylık dönemde yüzde 74,6'ya gerilemiş.

Türkiye'nin her alanda olduğu gibi enerji alanında da küresel oyunculara ihtiyacı var. Gerçek manada enerji köprüsü olabilmek, onun hakkını verebilmek için kendinize ait küresel oyuncuların da olması şart. Hem bu sebepten hem de daha sağlıklı rekabet için sektöre yeni oyuncuların dahil olması, dünyaya açılması büyük önem taşıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni riskler

Kadir Dikbaş 2011.04.15

En son Portekiz'i de "kurtarılacak gelişmiş ekonomiler" listesine alan Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Başkanı Dominique Strauss-Kahn, geçen hafta, "Küresel Güçlükler, Küresel Çözümler" konulu bir konferansta, küresel ekonomik toparlanmanın hâlâ kırılgan, inişli çıkışlı ve büyük bir belirsizlikle kuşatılmış olduğunu söylüyor, "Birçok siyah kuğu küresel ekonomik gölde yüzüyor." diyordu.

Dünya, 2008'de malî ölçsüzlüğü, aşırılığın, kötü yönetim ve kontrolsüzlüğün yol açtığı bir felaketi yaşadı ve hâlâ o felaketin etkileri devam ediyor. Ders çıkarıldığını söylemek ne yazık ki zor. Bazı ülkeler risk taşımaya devam ederken, krizden kurtulmak için yapılmış birtakım müdahaleler de yeni riskler oluşturmuş bulunuyor.

IMF Başkanı'nın bu açıklamalarından sonra Fon, 2011 yılına ait "Dünya Ekonomisine Bakış" raporunu açıkladı. Raporda, küresel çapta ekonomik iyileşmenin güçlendiği, fakat yüksek petrol fiyatları, gelişmiş ülkelerdeki bütçe açıkları ve gelişmekte olan ülkelerde artan enflasyon gibi yeni tehditlerin bulunduğu belirtiliyor.

IMF, küresel malî sistemin istikrarını korumak amacıyla, özellikle Amerika'dan dev bütçe açığını kontrol altına almasını istiyor.

Son rapora göre, küresel büyüme bu yıl yüzde 4,4, gelecek yıl da yüzde 4,5 olacak. Ortalamayı yükseltenler, gelişmekte olan ülkeler. Gelişmiş ekonomilerde bu yıl yüzde 2,4 oranında büyüme bekleniyor. Fon, ABD için büyüme tahminini yüzde 3,0'den yüzde 2,8'e indirdi. Avro Bölgesi için yapılan büyüme tahmini yüzde 1,6. Türkiye için yapılan tahminse yüzde 4,6.

Burada, geçen yıl dünya ekonomisinin yüzde 5,0, ABD'nin yüzde 2,8, Avro Bölgesi'nin yüzde 1,7 büyüdüğünü hatırlatalım. Türkiye'nin büyüme oranı ise yüzde 8,9 olmuştu.

IMF'nin saydığı risklerden en çok korkutani, gelişmiş ülkelerdeki yüksek bütçe açıkları ve bunun körüklediği kamu borçları. Özellikle, Japonya, İtalya ve ABD yüksek borç oranına sahip büyük ekonomiler. Avrupa'nın tedirginlikle takip ettiği İspanya'yı da unutmamak gerekiyor. Küresel ekonomi, Yunanistan, İrlanda ve Portekiz gibi ülkelerin borç sorunlarından fazla etkilenmedi. Fakat bahsettiğimiz büyük ekonomilerden birinde çıkabilecek sorun ciddi sonuçlar doğurabilir.

Deprem sonrasında işlerin daha kötüye gittiği Japonya'da kamu borçlarının GSYH'ya oranı yüzde 220, ABD'ninki yüzde 91,6. Avro Bölgesi'ndeki oran ise yüzde 85,0 (Maastricht kriterine göre oranın yüzde 60'ı geçmemesi gerekiyor).

Japonya'nın bütçe açığının GSYH'ya oranı 2010'da yüzde 7,5 idi, 2011'de beklenen oran yüzde 8,3. Bu oranlar ABD için yüzde 7,7 ve 8,1, Avro Bölgesi içinse yüzde 4,1 ve 3,2. Yani, ABD ve Japonya'da açığın daha da artması bekleniyor.

ABD, şu günlerde artan açıklar ve borç sebebiyle "borçlanma limiti"ni tartışıyor. Ülkenin bir borçlanma limiti var ve bunu Kongre belirliyor. Halihazırdaki rakam, 14,3 trilyon dolar. Hazine, bu sınıra Mayıs ayı ortasında ulaşacak. Limitin artırılmaması ihtimalini kimse düşünmek bile istemiyor.

Bununla birlikte, gelişmekte olan ekonomilerdeki malî görünüm daha iyi. IMF'nin "Nisan 2011-Mali İzleme Raporu"nda da yer aldığı üzere, bunda yüksek varlık ve emtia fiyatlarının, düşük faiz oranlarının yanında güçlü sermaye girişlerinin rolü büyük.

Bu ülkelerdeki risk ise rüzgarın tersine dönmesi. Bu durumda malî durum bozulabilir.

Türkiye açısından bakıldığında da, malî görünümün, özellikle de bütçe ve borç dengelerinin iyi olduğu görülüyor. Rüzgârın tersine dönmesi halinde ise emtia fiyatlarındaki düşüş Türkiye'yi olumlu, sermaye girişinin durması ise olumsuz etkileyecektir.

Dünyada malî ve idarî aşırılıklar, hak hukuk tanımazlıklar bitmeden krizlerin ve kriz korkularının bitmesi mümkün mü?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tasarruf açığı

Kadir Dikbaş 2011.04.19

Çocuklar geleceğimiz. Onların sağlıklı birer fert olarak yetişmesi büyük önem taşıyor. Ondan önce de tabii ki, bebek ölümlerinin en aza indirilmesi gerekiyor. Ne yazık ki, oran hızla gerilemekte olsa da, gelişmiş ülkelere nazaran bebek ölüm oranları Türkiye'de oldukça yüksek. Kazalarda kaybettiğimiz çocuk sayısı ve oranı da öyle.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), 2011 yılı ilk çeyrek değerlendirmelerini Nevşehir'de açıkladı. Ancak ondan önce Kayseri'de, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne ziyaret vardı. Sebep, TBB'nin 2003 yılından beri bebelere tam ve yeterli tıbbî müdahale yapılabilmesi amacıyla yürüttüğü 'Çok Yaşa Bebek' projesi kapsamında çocuk acil ve yoğun bakım ünitelerine yapılan cihaz bağıışı.

Prof. Dr. Hakan Poyrazoğlu rehberliğinde gezdiğimiz hastanenin de bir bağıış olduğunu öğreniyoruz: Mustafa Eraslan ve Fevzi Mercan Çocuk Hastanesi. Tıp fakültesi bünyesinde bundan başka dört hastane daha var, bağıış olarak yapılmış. M. Kemal Dedeman Hematoloji Onkoloji Hastanesi, Semiha Kibar Organ Nakli ve Diyaliz Hastanesi, Yılmaz-Mehmet Öztaşkın Kalp Hastanesi ile Şahinur Dedeman Kemikiliği Nakli ve Kök Hücre Tedavi Merkezi. Ve bir de Gülser-Dr. Mustafa Gündoğdu Merkez Laboratuvarı bulunuyor.

Kayserili işadamlarını, hayırseverleri sadece sağlık değil, başta eğitim olmak üzere her alanda yaptıkları hayırlardan dolayı tebrik etmek gerekiyor.

TBB, 8 yıl içinde 65 ilde 180 hastaneye 833 cihaz bağışı yapmış. TBB Genel Sekreteri Dr. Ekrem Keskin, yapılan cihaz bağışlarıyla yaklaşık 30 bin bebeğin hayata tutunduğunu belirtiyor.

Ama hâlâ Türkiye'nin her noktasında, çocuk acil müdahale ve yoğun bakım servislerinde eksiklikler var. Orta Anadolu'da en az 8 ile hizmet veren Erciyes Üniversitesi Hastanesi'nde dahi çocuk yoğun bakım ünitesinin kapasitesi, olması gerekenin yarısı.

Bebeklerin tıbbî imkânsızlıklar sebebiyle ölmemesi, çocukların daha iyi şartlarda büyümesi ve daha güzel bir Türkiye'de yaşayabilmesi için ekonomik şartların güçlü olması, istikrarın, sürdürülebilir büyümenin devamı da şart.

Programın ikinci ayağı olan Nevşehir'de de TBB ile Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Derneği'nin birlikte düzenlediği 'Çocukları Kazalardan Koruma' eğitimi verildi. Sonrasında, Bankalar Birliği Genel Sekreteri Dr. Ekrem Keskin, 2011 yılı ilk çeyreğine ait bankacılık sektörü verilerini açıkladı, değerlendirmelerde bulundu.

Keskin, öncelikle cari açığındaki yükselişin etkilerinden, enerji fiyatlarındaki artışın enflasyon üzerinde oluşturduğu baskıya kadar pek çok konuda mevcut durumu özetledi. Merkez Bankası'nın bankaların zorunlu karşılık oranını artırarak kredi artış hızını yavaşlatmaya, aşırı 'ısınmış' ekonomiyi soğutmaya çalıştığını belirten Keskin, ancak bunun tek başına yeterli olmayacağını, talep yönetimini daha etkin hale getirecek ek tedbirlere ihtiyaç duyulduğunu anlattı.

Dr. Keskin, tasarruf açığının büyüdüğünü, bunun cari açıkla (yabancı tasarruflarıyla) finanse edildiğini ve Türkiye'nin tasarruf açığıyla büyümeye devam etmesi halinde birtakım sorunlarla karşı karşıya kalabileceğini belirtiyor. Bütün kredileri yavaşlatmayı yönetmenin zor olduğunu ifade eden Keskin, bu yüzden 'cari açığı körükleyen alanlarla', 'cari açığın kapanmasına katkı yapacak alanlar' diye ayırım yapılabileceğini, bankaların bu konuda öneri hazırlığı yaptığını söylüyor.

TBB verilerine göre, mart sonu itibarıyla, son bir yılda toplam kredilerdeki büyüme yüzde 34. KOBİ'lere açılan kredilerde yüzde 48, bireysel kredilerde yüzde 36, kurumsal kredilerde de yüzde 30'luk artış görülüyor. Buna karşılık, toplam mevduattaki artış yüzde 19. Tüzel kişi mevduatında yüzde 21, gerçek kişi mevduatında ise sadece yüzde 3'lük büyüme söz konusu. Yani, mevduat artışı kredi artışının çok gerisinde.

Çocuklarımıza daha iyi bir gelecek hazırlamak istiyorsak kazandığımızdan ve hak ettiğimizden daha lüks yaşamayı, tüketmeyi bırakıp daha fazla tasarruf etmek, büyümemizi onunla desteklemek mecburiyetindeyiz. 'Mikro' ve 'makro' düzeyde. "Taşıma suyla değirmen dönmeyeceği" unutulmamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Altına ne oldu?

Kadir Dikbaş 2011.04.22

Yatırımcılar açısından fırtınalı anlarda sığınılacak "güvenli liman" olarak görülen altın, rekor üstüne rekor kırıyor.

Küresel krizde bile ons başına fiyatı 1.000 doların altında seyreden altın fiyatları önceki gün 1.500 dolar sınırını da aştı. Ve son beş yılda fiyat üçe katlanmış oldu.

2010 yılını 1.414 dolarla kapatan altın, 1.315 dolara kadar geriledikten sonra tekrar yükselmiş, mart ayı sonunda 1.439 dolardan işlem görmüştü. Nisan ayında ise hızlı bir yükseliş kaydetti.

Peki ne oldu da altın fiyatları bu noktaya geldi?

Öncelikle şunu belirtelim. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki halk ayaklanmaları, petrol fiyatlarını tetiklediği gibi altın fiyatlarını da yukarı taşımaya başladı.

ABD Doları'nın değer kaybetmesi, Avrupa'da Yunanistan ve İrlanda'dan sonra Portekiz'in de borç krizine sürüklenip AB ve IMF'den yardım talebinde bulunması, yatırımcıların altın gibi "güvenli limanlara" yönelmesine yol açtı.

Bütün dünyada ve özellikle Çin ve Hindistan'da enflasyon endişelerinin artması da altına ilgiyi artıran sebeplerden biri. Çin'de son 32 ayın en yüksek enflasyonu görüldü. Avrupa'da da artan petrol ve emtia fiyatları sebebiyle enflasyonda yukarı yönlü hareket gözleniyor.

Kürsel kriz sonrası bazı ülkeler resmî rezervlerinde daha fazla altın tutmaya başladı. Bunun yanında, küresel krizde darbe yiyen mücevher talebi de son aylarda tekrar canlandı.

Ve bunlar olurken bir anda ABD için "kırık not" açıklaması geldi. Kredi derecelendirme kuruluşu Standard and Poor's, Amerika'nın borçlanma görünümünü "istikrarlı" yerine "negatif" olarak değiştirdi. Bu açıklama altının ateşini daha da yükseltti.

Doların sahibi olan ABD'de yaşanabilecek yeni bir sarsıntı, dünyada 2008 benzeri bir sıkıntı yaşatabilir.

Burada ABD'nin, yüksek bütçe açığı (Bu yıl GSYH'nın yüzde 100'üne ulaşması bekleniyor) ve 14 trilyon doları aşan kamu borcu ile ciddi riskler taşıdığını hatırlatalım.

Bu şartlarda, altına ilginin artmaması mümkün değil. 1.500 dolar sınırını aşan rekor fiyata rağmen özellikle Asya'da yeterince satış eğiliminin olmaması, fiyatların yükselmeye devam edeceği yorumlarını da beraberinde getiriyor.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki kaos havasının durulmaması, gelişmiş ülkelerin borç ve bütçe açığı sorunlarının daha da ağırlaşması halinde, altına olan talebin artması kaçınılmaz.

Ama her şeye rağmen altın hâlâ 1980'de kırdığı tarihî rekorun çok gerisinde. İran devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ve İran-İrak savaşının başlamasıyla birlikte altın fiyatları nominal olarak 800 doları aşmıştı. Bu rakam, enflasyondan arındırıldığında bugünkü 2.500 dolar civarında bir rakama denk düşüyor.

Yani her şeye rağmen, altın piyasasında yaşanan o "büyük şok" seviyesine daha çok mesafe var.

Fiyatlardaki yükseliş, Türkiye'de de, yaklaşan yaz sebebiyle yeni evlenecek çiftleri ve ailelerini düşündürdüğü gibi, kuyumculuk sektörünü de yakından ilgilendiriyor. Türkiye, altın işlemede dünyanın önde giden ülkeleri arasında çünkü.

Geçmişte olduğu gibi, siyasî ve ekonomik risklerin arttığı bir dünyada insanların, kurumların ve devletlerin daha güvenli yatırım araçlarına yönelmesinden daha tabii bir şey olamaz. O yüzden ki, normal şartlarda enflasyon karşısında yatırımcısına kaybettiren bir yatırım aracı olan altının değeri, son beş yılda dolar bazında üçe katlanmış bulunuyor. Kara bulutlar dağılmadan da, fiyatların eski seviyesine döneceğini söylemek zor.

ALTIN FİYATLARI (Ons/\$)*

2003 417,0

2004 434,9

2005 513,2

2006 634,5

2007 834,5

2008 855,0

2009 1.097,0

2010 1.414,0

2011* 1.502,5

(*) 31 Aralık fiyatı, (**) 20 Nisan 2011, Kaynak: İAB

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

57. Alay'a vefa

Kadir Dikbaş 2011.04.26

Çanakkale limanından kalkan feribot, karşı yakadaki Eceabat iskelesine yöneldiğinde Gelibolu Yarımadası'nın Boğaz'a bakan yamacında "Dur yolcu, bilmeden gelip bastığın, Bu toprak, bir devrin battığı yerdir" dizesi selamlıyor sizi.

Evet burası, bir devrin battığı, bir milletin yeniden şahlandığı, bir "hilal" uğruna destanlar yazdığı yer.

Bundan tam 96 yıl önce, milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un, "Kimi Hindu, kimi yamyam, kimi bilmem ne bela... Hani tauna da zuldür bu rezil istila..." diye tarif ettiği Çanakkale savaşları başlamıştı.

Dün Anzak Koyu'nda, binlerce Anzak torunu, dedelerinin 96 yıl önce aynı gün aynı saatlerde yaptığı çıkarmayı anmak için "Şafak Ayini"nde buluştu. Aynı dakikalarda, şehitlerimiz anısına düzenlenen, 54 üniversite, 3 harp okulu ve askerî liselerin öğrencileri ile sivil toplum kuruluşlarından 10 bine yakın kişinin katıldığı "Ata'nın Yolunda 57. Alay Yürüyüşü" (Bigalı köyünden Conkbayırı'na) vardı.

25 Nisan 1915'te, şafak vakti Arıburnu'ndan başlayan düşman çıkarmasına ilk karşı koyan kuvvet, 27. Alay ile çıkarmayı haber alır almaz bulunduğu Bigalı köyünden harekete geçen 57. Alay'dır. 57. Alay'ın tamamı şehit düşmüş ama sancağı yere düşürmemiştir.

57. Alay Şehitliği'ni geçen yaz ziyaret etmiştim. Şehitler anısına yapılan anıt, dökülmeye yüz tutmuştu. Şimdi o anıt yenilenmiş. 24 Nisan günü Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından açıldı.

Şehitliğin yenilenmesini üstlenen şirket, "Tarihe Saygı" projesi çerçevesinde 2006 yılından bu yana Gelibolu Yarımadası'ndaki köylerde ve Eceabat ilçesinde sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştiren Opet. Şirketin

Yönetim Kurulu Üyesi Nurten Öztürk, "Yenilemeye aralık ayında karar verildi. Ocakta protokol imzaladık. 25 Nisan'a yetiştirmek için kış şartlarında, çok hızlı çalışmamız gerekiyordu. Ve yetiştirdik." diyor. Öztürk, 2005 yılında geldiği Çanakkale'de bir vatandaşın, "Opet'in örnek köy projesini neden Gelibolu'da da yapmıyorsunuz?" sorusu üzerine, "örnek köy" için geldiklerini ve projenin zaman içinde "Yarımada Projesi"ne dönüştüğünü belirtiyor.

Öztürk'ün verdiği bilgiye göre, anıt için yapılan harcamalar dahil Gelibolu için toplam 10 milyon dolar harcamışlar "Tarihe Saygı" kapsamında.

Yenileme çalışmalarının tarih danışmanı olan 18 Mart Üniversitesi'nden Yardımcı Doç. Dr. Burhan Sayılır, mezar taşlarındaki yanlış isimlerin ve eksikliklerin düzeltildiğini, 322'si mezar taşlarında, 1.495'i anıtta olmak üzere 1.817 şehidimizin adının şehitliğe yazıldığını söylüyor. Sayılır'ın söylediğine göre, yarımadada 56 Türk, 36 da yabancı anıt ve mezarlığı bulunuyor. İşgal güçleri, Mondros'tan hemen sonra yapmışlar anıtlarını, şehitliklerini. Biz de yapmışız ama Mondros Mütarekesi'yle Gelibolu'ya çıkan işgalciler, yapılan üç anıtı dinamitlemiş. Bu bilgileri veren Doç. Dr. Sayılır, "Dinamitlenen anıtlar Anafartalar, Karlısırt ve Seddülbahir'de yapılmıştı. Bu üç anıt aslına uygun olarak yeniden yapılmalı." diyor.

Eceabat Kaymakamı Bülent Uygur ise önümüzdeki birkaç yıl içinde 9 tane daha şehitlik yapılacağını, Çevre Bakanlığı'nın 80 milyon TL'ye mal olacak milli park simülasyon merkezinin de yakında bitirileceğini söylüyor. Kaymakamlık, Çanakkale Savaşı'nı anlatan bir de kısa film yarışması düzenleyecek.

Çanakkale deyince, Türkiye'nin neresinde olursa olsun insanların içi "cız" ediyor. Onun içindir ki, her yıl 2,5 milyon insanın ziyaret ettiği bir mekân burası. İnsana huzur veren bir havası var. Tepelerin sert rüzgârı bile içinizi ısıtıyor.

Böyle bir mekânda, hem buraya gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verecek tesislerin olması hem de tarihi ve tabii dokunun titiz bir şekilde korunması, şehitlerimizin ruhunu rahatsız edecek uygulamalara izin verilmemesi gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa'nın 'yıldız' pazarı

Kadir Dikbaş 2011.04.29

İtalyan gazetesi Il Sole 24 Ore, geçen haftaki bir haberine, "İhracatın 'yıldızı' Türkiye" başlığını atmıştı. Gazetenin haberine göre, İtalya'nın ihracatta rekor artış kaydettiği üç ülke var: Türkiye, İsviçre ve Çin.

Türkiye'ye yapılan ihracatta yüzde 40,4'lük, İsviçre'ye yapılanda yüzde 35,5 ve Çin'e ihracatta yüzde 32,7'lik artış söz konusu.

Sadece İtalya değil, AB genelinde de Türkiye'ye ihracatta yüksek oranlı artış göze çarpıyor.

Avrupa İstatistik Kurumu Eurostat'ın 2011 yılı Ocak ayı verilerine göre, Türkiye, sadece İtalya'nın değil, Avrupa Birliği'nin (AB) de "yıldızı". Yılın ilk ayında AB'den Türkiye'ye yapılan ihracat yüzde 53 oranında artış kaydetmiş. Türkiye'yi yüzde 49 ile Rusya, yüzde 42 ile Hindistan ve yüzde 41 ile Norveç izliyor. Aynı dönemde AB'nin Türkiye'den yaptığı ithalattaki artışa yüzde 29.

Türkiye, AB'nin ABD, Çin, Rusya, İsviçre, Norveç ve Japonya'dan sonra 7. büyük ticaret ortağı. Ocak ayında AB'nin Türkiye'ye yaptığı ihracat 5,3 milyar Avro, ithalat ise 4,1 milyar Avro. Oysa geçen yılın aynı ayında, AB'nin Türkiye'ye yaptığı 3,5 milyarlık ihracata karşılık Türkiye'nin 3,2 milyarlık ithalatı vardı. Ve açık 0,3 milyar seviyesindeydi.

Toplamda ihracatın ithalatı karşılama oranının yüzde 60'ın altına gerilediğini düşündüğümüzde, AB ile ticaretteki yüzde 77'lik oranı yüksek görebiliriz ama, uzun yıllardan beri dış ticaret açığı verdiğimiz AB pazarında durumun daha da aleyhimize geliştiğini göz ardı etmemek gerekiyor. Eğer böyle devam ederse, genel ortalama daha da aşağıya düşecektir.

Yıllık verilere de bakmak lazım tabii ki.

Eurostat'a göre, 2010 yılında, AB'nin Türkiye'ye yaptığı ihracat toplamı 61,2 milyar Avro, ithalat 42,0 milyar Avro. Türkiye aleyhine 19,2 milyarlık Avroluk dış ticaret açığı kaydedilmiş. 2009'daki açığın iki katından daha fazla yani. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise yüzde 68,6.

2010'da AB'nin Türkiye'ye ihracatı yüzde 39 oranında büyümüş. Bu oranla AB, Brezilya pazarından sonra en fazla ihracat artışını Türkiye pazarında gerçekleştirmiş. Türkiye'den ithalatındaki artışa sadece yüzde 16. Yani ihracat artışının yarısı bile değil.

Bir de Türkiye'nin, TÜİK'in verilerine bakalım. Buna ihtiyaç var, çünkü verilerde bazı farklılıklar dikkati çekiyor. Ayrıca, bizde 2011 yılı Şubat ayı verileri de mevcut.

2011 Ocak-Şubat döneminde, AB'ye 9,5 milyar dolarlık ihracat yapmışız. İthalatımız ise 12,5 milyar dolar. İhracatta yüzde 19,4, ithalatta 38,8'lik artış var. Aynı dönemde, genel ihracatta yüzde 22,1, ithalatta 46,6'lık artış söz konusu. Yani 2011 yılında AB ile ticarete ortalamanın altında ihracat ve ithalat artışı kaydetmişiz.

2010 yılı toplamında ise AB'ye yapılan ihracat yüzde 12,16 artışla 52,7 milyar dolar olurken, ithalat yüzde 27,66 artışla 72,2 milyar dolara çıkmıştı. İhracatın ithalatı karşılama oranı da yüzde 72,99 seviyesindeydi.

2010'da AB'ye ihracattaki artış, ortalama oran olan yüzde 11,5'in üstünde, ithalat yüzde 31,6 olan ortalama artışın altında kalmıştı. Bu yılın ilk iki ayında ise ihracat artışı genel ortalamanın altında.

Tablodan da anlaşılacağı gibi, dolar ve Avro'nun ihracat ve ithalatımızda farklı paylara sahip olması ve paritedeki değişimler sebebiyle, TÜİK ve Eurostat verilerinde farklılıklar olabiliyor.

Ama ne olursa olsun karşımızdaki fotoğraf net: AB ile yaptığımız ticarete ithalatımız hızlı bir şekilde artıyor, ihracatımız onun çok gerisinde kalıyor. Ve "cari açık"ta AB'nin payı büyüyor. Bunda, ekonomimizdeki yapısal sorunlardan kaynaklanan sebepler olduğu kadar, Türkiye'nin AB üyeliğini yokuşa süren, işadamlarımızı ve bütün vatandaşlarımızı vize kuyruklarında bekleterek haksız rekabete yol açan AB'den kaynaklanan sebepler de var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'E-imza'da yeni dönem

İnternet ortamında güvenli iş takibi için "e-imza" şart. Bu imza, şu an 170 bin civarında kişi ve kuruluş tarafından kullanılıyor ama görünen o ki yakın zamanda, hayatımızın vazgeçilmezi haline gelecek.

Nitelikli Elektronik Sertifika (NES) veya halk arasındaki kullanımıyla "e-imza" nedir? Kısaca, internet ortamında bizim biz olduğumuzu belgeleyen imzamız, mührümüz demek aslında. Ama teknik tarifi de şöyle yapılıyor: "Bir elektronik veriye eklenen ya da mantıksal bağlantısı bulunan, kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik bir veridir."

Elektronik işlemlerde kişinin kimliğinin tespitini sağlayan ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu uyarınca, "elle atılan imzayla aynı hukuki sonucu doğuran" e-imza, internet bankacılığında, kamu kurumlarına yapılan pek çok başvuruda ve yürütülen işlemlerde, elektronik yazışmalarda, hukuki işlemlerde, e-devlet ve e-ticaret uygulamalarında kullanılıyor. Söz konusu imza, bu işlemleri yaparken güvende olmayı, kötü niyetli kişilerden korunmayı sağlıyor.

E-imzanın hukuki geçerliliğinin olabilmesi için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından yetkilendirilmiş Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcı'lardan (ESHS) alınmış olması gerekiyor. Türkiye'de şu an e-imza verme yetkisine sahip dört şirket ya da kuruluş var. TÜBİTAK, Türktrust (TSK Elele Vakfı), E-güven (Eczacıbaşı ve Türkiye Bilişim Vakfı) ve E-tuğra (Hüseyin Kuran).

E-imza alabilmek için noterlere ya da bu şirketlerden birine giderek kimlik tespiti yaptırıp ilgili sözleşmeyi imzalamak gerekiyor.

Kişiler olarak, halihazırda PTT şubelerinden alınan "e-devlet" şifresiyle bazı kamu hizmetlerine ulaşabilmek mümkün. Ancak zaman içinde pek çok hizmete e-imzasız ulaşmak mümkün olmayacak. Dolayısıyla ister istemez e-imza, hayatımızın vazgeçilmezi haline gelecek.

Mesela son olarak, 15 Nisan tarihinden itibaren, bütün tıbbi cihaz firmaları, belge ve ürün kayıt/bildirim işlemleri için e-imza sistemine geçtiler. Sebep TITUBB (Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Bilgi Bankası) sisteminin yenilenmesi ve yeni sisteme giriş için e-imza şartı getirilmesi. Yeni kanuna göre, tıbbi cihaz firmaları kayıt işlemlerini, yeni ürün kayıtlarını ve daha pek çok resmi işlemi e-imza ile yapacaklar.

Bankalar, şu an Merkezi Kayıt Kuru-luşu'na bağlantılarını kurumsal e-imza ile yapmak zorundalar. Avukatların UYAP üzerinden dava açabilmesi, davalarının takibini yapabilmesi için e-imza şartı var.

2012'de yürürlüğe girecek yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre, sermaye şirketlerinin tamamı bir yıl içinde web sayfası açmak zorunda olacak. Yeni kanunla, pek çok işlemi noter onayına gerek olmadan internet üzerinden e-imza ile yapma imkânı da getiriliyor. Dolayısıyla yakın gelecekte e-imza kullanımında patlama yaşanması muhtemel. Ve 2012'den sonra yeni bir dönem başlayacak bir anlamda.

E-tuğra Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Kuran, 6 yıl kadar ABD'de kaldıktan sonra bakanlığı döneminde Ali Coşkun'a "e-devlet müşaviri" olmuş, "e-devlet projesi"ne katkıda bulunmuş. Ali Coşkun'un bakanlığının sona ermesiyle birlikte de tekrar özel işine dönmüş. Kuran, 2006'da da E-tuğra'yı kurmuş. Kuran, "15 Ocak 2004 tarih ve 5070 sayılı yasa ile devreye giren e-imza peyderpey tüm kamu kurum ve kuruluşlarında kullanılmaya başlandı. En fazla kullanma alanı ise bankacılık sektörü oldu." diyor. Kuran, dünyada benzeri olmayan MERNİS Projesi'nin "e-imza" uygulamasına hız kattığını, bu hızla Türkiye'nin AB'yi geride bırakacağını belirtiyor.

E-devlet'in yaygınlaşmasıyla birlikte, vatandaş ve şirketleri çileden çıkaran, vakit kaybına sebep olan bürokrasi de, kuyruklar da azalmaya başladı. Şirketler ve vatandaşlar bankacılık işlemlerini, elektronik yazışma ve

iletişimini e-imza sayesinde oturduğu yerden yapabiliyor artık. E-imzanın devreye girmesiyle birlikte tatildayken bile kişinin işini güvenli bir şekilde takip etmesi mümkün.

Dileriz, sağlanan tasarruf ve kaydedilen hız paralel olarak, özellikle kamudaki hizmet kalitesi de artar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enflasyona ne oldu?

Kadir Dikbaş 2011.05.06

Enflasyon, 41 yıllık rekoru kırmış, mart ayında yıllık enflasyon yüzde 4'ün de altına inerek yüzde 3,99 olmuştu. Ancak nisan ayında düşüş durdu, oran yeniden yüzde 4'ün üzerine çıktı.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, nisan ayında Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) yüzde 0,87, Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) yüzde 0,61 arttı. Aynı ay itibarıyla yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 4,26'ya çıkarken, ÜFE'de yüzde 8,21'e geriledi.

Aslında nisan ayı rakamları beklentiler çerçevesinde gerçekleşti. Giyim ve ayakkabı kategorisindeki yüzde 10,91'lik artışa karşılık gıda fiyatlarında yaşanan 0,48'lik gerileme enflasyondaki artışı belli bir seviyede tuttu.

Acaba enflasyonun bundan sonraki seyri nasıl olacak?

Önümüzdeki döneme dönük tahmin yapabilmek için öncelikle "çekirdek enflasyon"u takip etmek gerekiyor. Aylık bazda özel kapsamlı Tüketici Fiyatları Endeksi göstergelerine bakıldığında, "çekirdek enflasyon" yerine açıklanan TÜFE'nin nisanda, 'mevsimlik ürünler hariç' yüzde 0,49, 'işlenmemiş gıda ürünleri hariç' yüzde 1,17, 'enerji hariç' yüzde 0,92, 'işlenmemiş gıda ürünleri ve enerji hariç' yüzde 1,29 arttığı görülüyor. Bu oranlar, bir ay önce, yani mart ayında sırasıyla şu şekilde gerçekleşmişti: Yüzde 0,69, yüzde 0,70, yüzde 0,26 ve yüzde 0,56.

İkinci olarak nisan ayında ÜFE kalemleri arasında, sanayide yüzde 0,01'lik fiyat artışına karşılık tarım fiyatlarında yüzde 3,43'lük yükseliş söz konusu.

Bu iki noktayı değerlendirdiğimizde, önümüzdeki dönemde tüketici fiyatlarının bir miktar daha yükseleceği anlaşıyor. Özellikle de gıdada. Burada, dünya petrol fiyatları başta olmak üzere enerji ve diğer emtia fiyatlarındaki artışın yanı sıra kurlardaki gelişmeyi de yakından takip etmek gerekiyor.

Bu yüzdendir ki, Merkez Bankası, nisan ayı enflasyon rakamları açıklanmazdan önce yayınladığı 2011 yılı ikinci "Enflasyon Raporu"nda yıl sonu enflasyon tahminini bir puan artırarak yüzde 6,9'a çıkardı. Başkan Erdem Başçı, gerekçeyi açıklarken, "Temelde enerji fiyatlarındaki hızlı artışlar ve Gümrük Vergisi ayarlamaları gibi para politikasının kontrolü dışındaki gelişmelerden dolayı 2011 sonu enflasyon tahminimizin orta noktasını yukarı yönde 1 puan güncellemiş bulunuyoruz." diyordu.

Banka, nisan ayı verilerinin açıklanmasından sonra yaptığı değerlendirmede ise ithalat fiyatlarındaki artışların gecikmeli yansımalarının temel mal fiyatları üzerinde etkili olmaya devam ettiğini belirterek, "Mayıs ayında işlenmemiş gıda fiyatlarından kaynaklanan baz etkisiyle yıllık enflasyonun bir miktar daha artacağı tahmin edilmektedir." ifadesini kullandı.

Yani resmi ve özel tahminler, öngörüler mayısta ve önümüzdeki dönemde yıllık enflasyonun bir miktar daha yükseleceği yönünde. Ancak iki haneli bir oranı, mevcut şartlarda, kimse beklemiyor.

Hatırlanacağı gibi, yıl sonu enflasyon hedefi (TÜFE) yüzde 5,5 olarak belirlenmişti. Gerçekleşecek oran muhtemelen yüzde 6 ile 9 arasında bir yerde olacak. Merkez Bankası'nın son tahminindeki yeni aralık da yüzde 5,6 ila yüzde 8,2.

Enflasyonda 20-30 puanlık sapmaları bile normal karşıladığımız günleri hatırlayınca, Türkiye'nin hedeflerdeki küçük sapmaların hesabını, muhasebesini ve tartışmasını yapar hale gelmesinin kıymeti daha da artıyor. Türkiye artık tek haneli enflasyona alıştı, bundan geri dönüş olamaz, olmamalı da.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İthalatı patlatan sektörler

Kadir Dikbaş 2011.05.10

İki hafta önce, Türkiye'nin dış ticarete Avrupa'nın "yıldız pazarı" haline geldiğini, 2010'da AB'nin en fazla ihracat artışı kaydettiği iki ülkeden biri olduğunu, bu yılın ocak ayında da birinciliğe yükseldiğini yazmıştık.

AB'nin henüz sonraki aylara ilişkin verileri açıklanmadı. Ama görünen o ki, birinciliğimiz devam ediyor. Çünkü, TÜİK'in en son açıkladığı mart ayı dış ticaret verileri ithalat artış hızının oldukça yüksek olduğunu, buna karşılık ihracattaki artışın çok gerilerde kaldığını gösteriyor.

2011 yılı Ocak-Mart döneminde ihracat yüzde 21,0 oranında artarken ithalat yüzde 45,6 oranında artmış bulunuyor. Avrupa'dan yapılan ithalattaki artış ise ilk çeyrekte yüzde 40,3, martta yüzde 42,6.

Bu durum, şüphesiz ki, cari işlemler açığını (döviz açığını) tetikliyor. Açıklanan son verilere göre, bu yılın ocak-şubat dönemindeki cari işlemler açığı 12,1 milyar dolar. Açık seviyesi, 2009'un tamamında 14,3 milyar, 2010'da ise 48,5 milyar dolar seviyesindeydi.

Zannediyoruz ki, ithalattaki patlamanın en önemli sebebi, petrol fiyatlarındaki artışla şişen enerji faturası. Halbuki, durum hiç de öyle değil. Ham petrol, doğalgaz vs. ithalatının dış ticaret açığını körüklediği elbette doğru. Ancak bu kalemdeki ithalat yüzde 42,3 oranında (ortalamanın altında) artış kaydederken, bundan daha fazla artış yaşanan sektörler söz konusu.

Yılın ilk çeyrek verilerine göre, ithalatımızdaki en büyük 20 kalemden yarısındaki ithalat artışı, ortalama ithalat artış oranı olan yüzde 45,6'nın çok üzerinde. Ve bakın bunlar arasında neler var?

Tablodan da görüleceği üzere, en başta hava taşıtı alımı geliyor. Bu kalemdeki yüksek artışı, THY'nin atılımları çerçevesinde alınan yeni uçaklara bağlayabiliriz. Ondan sonra gelen kalemi de, kıymetli taş ve metal fiyatlarındaki artıştan kaynaklanıyor, bunları ham olarak alıp işleyerek satıyoruz diyebiliriz.

Ancak diğer kalemlerden hububat, motorlu kara taşıtları, pamuk, pamuk ipliği, plastik ve plastik eşya vs.'deki yüksek oranlı artışları nasıl izah edeceğiz?

Mesela, otomotiv sektöründe ihracat şampiyonuyuz ama yaptığımız ihracattan daha fazla ithalat yapıyoruz şu an. Kara taşıtları ihracatındaki artış ocak-mart döneminde yüzde 6,4. İthalat artışı ise yüzde 73,4. Rakam olarak da verelim. Yapılan 3,89 milyar dolarlık ihracata karşılık, 3,95 milyar dolarlık ithalat söz konusu. "Yerli otomobil markası" denilince bazı çevrelerin fena halde rahatsız olduğu sektörde durum bu maalesef.

Özetlersek, ithalat geçen yıl ortasından bu yana ihracat artışını ikiye katlayarak yoluna devam ediyor. Martta ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 54,7'ye düştü. Ocak-mart döneminde ise yüzde 56,1.

Yüksek oranlı büyümeyi, ihracattan daha ziyade iç talep besliyor. İç talebi de, yabancı sermaye akışı ve krediler destekliyor. Bu noktada, ülke içindeki tasarruf yetersizliğini de hatırlamamız lazım.

İç ve dış şartlar müsaitken, gerekli tedbirleri almak, ihracatı ve işsizlikle mücadeleyi de zorlaştıran gidişatı frenlemek gerekiyor. Merkez Bankası'nın aldığı tedbirlerin yetersiz kaldığı artık ortaya çıkmış bulunuyor. Bir süre sonra başka tedbirlerin devreye sokulması kaçınılmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beyaz ette hedef 2023...

Kadir Dikbaş 2011.05.13

Dünyada gıda talebi, nüfus ve gelir artışına bağlı olarak her geçen gün artıyor. Tabii ki, fiyatlar da. Özellikle ete olan talep hızla yükseliyor. Yakın gelecekte, talebin ikiye katlanacağı tahmin ediliyor.

Türkiye, bir süredir kırmızı et krizi yaşıyor. Azalan hayvan varlığı ve yükselen fiyatlar, Türk tüketicisini zorlamakta. Yapılan ithalatın soruna çözüm olduğunu söylemek de ne yazık ki, mümkün değil.

Kırmızı ette durum böyle olmakla birlikte, Türkiye beyaz et sektöründe son yıllarda büyük bir gelişme kaydetti. Ve yaşanan "hormon", "kuş gribi" ve en son karşılaşılan "salmonella" krizine rağmen büyümesine devam ediyor. Kırmızı et fiyatlarının yüksek seviyede seyretmesi de beyaz et sektörüne ilgiyi artırıyor.

Dün beyaz et sanayicileri Antalya'da bir araya geldi. Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği (BESD-BİR) ile Sağlıklı Tavuk Bilgi Platformu'nun (STBP) düzenlediği 1. Uluslararası Beyaz Et Kongresi'nde, üretimden tüketime beyaz et konusu masaya yatırıldı.

Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Başkanı Zuhal Daştan, "40 yıldır bu sektördeyim, ilk kez böyle bir kongre düzenleniyor. Bundan sonra iki yılda bir devam edeceğiz." diyor. Konferans Başkanı Prof. Dr. Necmettin Ceylan da, kongreye yoğun ilgi olduğunu, 400 civarında katılım beklerken sayının 750'ye ulaştığını söylüyor.

Kongrede, üç gün boyunca 15 bilimsel oturum yapılacak; GDO, tüketici sağlığı, gıda güvenliği, üretim teknolojileri, tüketim alışkanlıkları ve yeni ürünler tartışılacak.

BESD-BİR Başkanı Daştan, kongre öncesi yaptığımız sohbette, Türkiye'de 1990'da kişi başına 4 kg olan piliç tüketiminin, 2010 yılında 18,1 kg'a ulaşarak AB ortalamasını geçtiğini anlattı. Belirttiğine göre, geçen yılki üretim yüzde 14'lük büyüme ile 1 milyon 423 bin tona ulaşmış. Bu üretimin yüzde 85'ini 10 büyük firma

gerçekleştirmiş. Bu yıl da yüzde 18'lik büyüme ile 1 milyon 600 bin ton üretim bekleniyor. Geçen yıl yapılan ihracat ise 151 bin ton.

Türkiye'nin bu sektördeki en önemli dış pazarı Irak, daha sonra İran geliyor. Fakat İran pazarında "ambargo"dan kaynaklanan sıkıntılar var. AB ise pazarını Türk üreticilere bir türlü açmıyor. Çok tartışılan Rusya pazarından da umut kesilmiş vaziyette. Zuhâl Daştan, "Rusya'ya ihracat söylentileri bir balondur. Rus tarafı nükleer santral ihalesi öncesinde sizden tavuk da alırız, şunu da alırız dediler. Ama bir firmanın gönderdiği 50 tonluk numune dışında satış yapılamadı. Nükleer santral imzası atıldıktan sonra da ihracat şansı kalmadı." diyor. Yeni pazar olarak şu an S.Arabistan gündemde. Bu yıl bu pazara satışların başlaması bekleniyor.

BESD-BİR Başkanı Daştan, kendilerinin de bir 2023 hedefi belirlediklerini söylüyor. Buna göre sektör, 2023'te üretimi ikiye katlamayı, yani 3 milyon tona ulaşmayı hedefliyor. İhracat hedefi ise 2,5 milyar dolar.

Sektörün en büyük girdisi yem. Yemde de hammadde olarak mısır ve soya fasulyesi öne çıkıyor. Mısır, büyük ölçüde yurtiçinden temin ediliyor ancak soya üretimi yetersiz olduğundan ithal ediliyor. Sektörün 1,6 milyon tonluk et üretimini gerçekleştirebilmesi için 2,4 milyon ton mısır, 1,5 milyon ton da soyaya ihtiyacı var.

Yumurta tavukçuluğunda damızlık sorunu büyük ölçüde çözülmüş. Prof. Dr. Ceylan'ın söylediğine göre, yılda 330-340 yumurta veren yerli tavuklar var. Ancak etlik tavukta dışa bağımlılık sürüyor. Damızlık ihtiyacı, dünya piyasasına hakim üç büyük Batılı firmadan temin ediliyor.

2023'e 12 sene var. Umarız, bu süre içinde, üretim ve ihracat hedefiyle birlikte, yem hammaddesini ve damızlık hayvan ihtiyacını karşılamada da, besicilikte ulaşılan seviyeye ulaşılır.

Ve yine dileriz ki, aynı süre zarfında, AB'nin çok gerisinde olduğumuz kişi başına kırmızı et tüketiminde de AB ortalamasını yakalarız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genel kuruldan al mesajı

Kadir Dikbaş 2011.05.17

Seçime dört hafta kaldı. Meydanlar ısınıyor. Karşılıklı atışmalar, espriler ve sataşmalar birbirini izliyor. Ankara boşalmış vaziyette. Bütün siyasetçiler, sahaya indi, adaylar seçim bölgelerinde.

Ancak dün, bir günlüğüne de olsa başta Başbakan Tayyip Erdoğan ve CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu olmak üzere pek çok siyasetçi TOBB'un 66. Genel Kurulu'na katılmak için Ankara'daydı.

TOBB genel kurulları, Anadolu'daki atmosferi koklama açısından bulunmaz bir fırsat. Sadece siyasi konuda değil ekonomik ve sosyal konularda da. Türkiye ne düşünüyor, olaylara nasıl bakıyor, neler hissediyor bunu anlayabilmek için genel kurula katılan delegelerle, başkanlarla görüşmeniz, konuşulanlara kulak vermeniz yeter.

O sebeptendir ki, siyasi rekabetin yurt sathına yayıldığı şu günlerde bile TOBB genel kuruluna ilgi büyüktü. Genel kurulun yapıldığı salon tıklım tıklım doluydu. Türkiye'nin dört bir yanından 365 oda ve borsanın başkanları ve delegelerin katıldığı toplantı, seçim öncesinde siyasi arena dönüştü.

İlk dikkatimizi çeken, girişte CHP görevlilerinin, "Yeni Sanayi Politikası Çerçevesi" kitapçığı dağıtmasıydı. Ancak kitapçığa işadamlarının pek ilgi göstermediğini gördüm.

Salona, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ve Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün'le giren Başbakan Tayyip Erdoğan ayakta alkışla karşılandı. Geçen yılki genel kurula katılan MHP lideri Devlet Bahçeli ise bu kez yoktu.

Hem Başbakan Erdoğan, hem TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkıoğlu, konuşmalarının başında bir süre önce vefat eden Milli Görüş lideri, eski TOBB başkanlarından Prof. Dr. Necmetin Erbakan'ı rahmetle andılar.

Genel Kurul açılış konuşmasını yapan Başkan Rifat Hisarcıkıoğlu, özel sektör olarak son bir yılda, sanayi üretiminde, yatırımlarda ve istihdam artışında rekorlara imza attıklarını belirtti. İşlerin iyiye gittiğini, protestolu senetlerde yüzde 26, karşılıksız çekte de yüzde 26 azalma olduğunu söyleyen Hisarcıkıoğlu, "Ama zaman rehavet zamanı değil. Cari açık daha tehlikeli hale geliyor. Avrupa'daki finansal kriz büyüyor. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da kargaşa artarak devam ediyor. Bölgemiz risklerle ve belirsizliklerle dolu." uyarısı yaptı. Ve devam etti: "Bu yüzden, bu coğrafyada hem iktisadi, hem siyasi açıdan güçlü olmaya mecburuz. Önümüzdeki seçim sürecini istikrar ve reform ortamının yeniden ivme kazanması için bir fırsata dönüştürmeliyiz."

Başkan Hisarcıkıoğlu'nun ardından kürsüye gelen Başbakan Erdoğan, "Geçen yılki genel kurulda ne söz verdiysek, hepsini yerine getirdik. 8,5 yılda çok güzel işler yaptık. Bunu hep beraber gerçekleştirdik. Bundan sonra da beraber olmaya devam edeceğiz." dedi.

"Türkiye'nin hiçbir seçim döneminde böyle bir istikrar ve güven ortamına şahit olmadığını" söyleyen Erdoğan, Türkiye ekonomisinin son 8 yılda aldığı mesafeyi anlattı, yeni anayasanın önemine işaret etti.

Erdoğan konuşmasının ardından Kılıçdaroğlu'nun da elini sıkarak salondan ayrıldı. Arkasından kürsüye gelen Kılıçdaroğlu, "TOBB'un değerli emektarları" diyerek söze başladı ve ekonominin iyi yönetilmediğini ileri sürdü. Değerli TL'nin bir başarısızlık olduğunu savunan Kılıçdaroğlu, "ABD kriz patlak verince 1,1 trilyon dolar bastı. Yetmedi 600 milyar dolar daha bastı ve krizi bütün dünyaya ihraç etti. Biz değerli TL ile övünüyoruz şimdi. Üretim politikası üreticiyi cezalandırıyor." diye konuştu.

TOBB delegelerinden beklenenin üzerinde alkış alan CHP lideri, başlangıçta kısa tutacağını söylediği konuşmasını bir hayli uzattı, meydanlarındaki üslubuyla hükümete yüklendi.

TOBB üyeleri arasında da çok sayıda milletvekili adayı var. Yönetim Kurulu'ndan da iki aday çıktı. Gaziantep'ten Nejat Koçer ile Konya'dan Hüseyin Üzülmaz. İkisi de Adalet ve Kalkınma Partisi'nden aday.

Genel kurul seçimsiz olunca sohbetlerde, işadamlarıyla sohbette konu ister istemez milletvekilleri seçimlerine kayıyor. Gördüğüm kadarıyla, işadamları sürpriz beklemiyor. Genelde, bölgelerindeki milletvekili dağılımının önceki vekil dağılımına denk bir manzara arz edeceğinden bahsediyorlar.

Türkiye için hayırlısı ne ise öyle olsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kâr transferleri

Düne kadar, yabancı sermayeyi nasıl çekeceğini tartışan Türkiye, şimdi de gelen yabancı sermayenin yaptığı kâr transferlerini konuşuyor. Bir süre önce açıklanan 2011 yılı Ocak-Mart dönemi ödemeler dengesi verilerinde, 1,52 milyar dolarlık kâr transferinin görülmesi dikkatleri bu noktaya çekti.

Peki, bu yeni bir durum mu? Hayır. Türkiye'de doğrudan yatırım yapmış yabancı sermaye, net kâr transferlerinde 2006 yılında 1 milyar dolar sınırını, 2007'de de 2 milyar doları aşmıştı. Geçen yılki transfer, 3 milyar dolara yaklaştı. Muhtemelen bu yılın sonunda 4 milyar doların üzerini göreceğiz.

Bunlar doğrudan yatırımlardan elde edilen kârlar. Bir de sıcak para girişi sonucu gerçekleşen kârlar ve transferler söz konusu. Bunun karşısında, Türk yatırımcıların dışarıda yaptığı yatırımlar sonucu Türkiye'ye getirilen kârlar da var tabii ki.

Yılın ilk üç ayında, "sıcak para"nın portföy yatırımları sayesinde elde ederek Türkiye dışına çıkardığı kâr tutarı 1 milyar 374 milyon dolar. Buna karşılık Türk portföy yatırımcılarının yurtdışında yaptıkları yatırımlardan dolayı ülkeye getirdiği kâr 775 milyon dolar. Net rakam, -599 milyon dolar.

Çeşitli borçlanmalar dolayısıyla oluşan faiz geliri kaleminde de, Türkiye'den yurtdışına ocak-mart döneminde 1 milyar 53 milyon dolar kâr transferi söz konusu. Yurtdışından Türkiye'ye faiz geliri olarak giren para ise 232 milyon dolar. Burada da net tutar, -821 milyon dolar. Neticede, bu yılın ilk üç ayında, ister "sıcak" ister "soğuk" olsun, ülkeye giren yabancı sermayenin yaptığı net transfer 2 milyar 939 milyon dolar.

Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz konu, ülke olarak beklentilerimizin olduğu, doğrudan yatırımlar. Verilere göre, geçen yıl gerçekleşen 7,29 milyar dolarlık net doğrudan yabancı sermaye girişi (Bunun 2,49 milyar dolarını gayrimenkul alımı oluştururken, imalat sanayiine gelen paranın 867 milyon dolar olduğunu belirtmek gerekiyor) yanında 2,87 milyar dolarlık kâr transferi (çıkışı) söz konusu.

Yılın ilk üç ayındaki tablo, kâr transferinin yıl sonunda geçen seneden çok daha yüksek olacağını gösteriyor. 2010 Ocak-Mart döneminde 665 milyon dolar olan transfer, bu sene 1,5 milyarı aşmış çünkü.

Elde edilen kârların tamamı çıkarılmıyor elbette. Bir kısmı ya sermayeye ekleniyor ya da başka yatırımlara yönlendiriliyor.

2011 Ocak-Mart döneminde ülkeye giren net doğrudan yatırım tutarı 3 milyar dolar. Netten kasıt, girenle çıkanın toplamı. Aslında 3 milyar 953 milyon dolarlık giriş yapılmış ama 942 milyon dolar da Türk yatırımcıların yurtdışındaki doğrudan yatırımları söz konusu. Ve sonuçta 3 milyar dolarlık net yatırım görünüyor. Bunun 461 milyon doları gayrimenkul alımı. İmalat sanayiine gelen tutarsa sadece 189 milyon dolar.

Türkiye'de, 1954-2011 Mart ayı arasında kurulmuş 27 bini aşkın yabancı sermayeli şirket faaliyette. Bunun 3.519'u imalat sanayiinde, geri kalanı diğer sektörlerde.

Yabancı yatırımcının, doğrudan yatırımlarda imalat sanayii yerine, daha zahmetsiz ve daha çok kâr şansı olan, yüksek meblağların döndüğü bankacılık, perakende, telekomünikasyon ve akaryakıt dağıtım sektörünü seçtiği bir gerçek. İmalat sanayiindekilerin çoğunun da montajcı olduğu unutulmamalı. Yabancı sermayeye karşı değil ama, yaşadığımız gerçeği de görmezden gelemeyiz.

O yüzden, önümüzdeki süreçte yabancı sermaye girişlerinin yönlendirilmesi, yerli üretime ağırlık veren imalat sanayii girişlerinin teşvik ve tercih edilmesi büyük önem taşıyor. Hem işsizliğin önlenmesi hem de ülkeye daha yüksek katma değer kazandırılması, değer ve teknoloji transferi açısından. Unutmayalım, cari açığın dizginlenmesinin bir yolu da buradan geçiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Fransız' IMF

Kadir Dikbaş 2011.05.24

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) dördüncü Fransız başkanı olan Dominique Strauss-Kahn, bir otel çalışanına tecavüze kalkışmakla suçlanarak ABD'de tutuklandı ve bu yüzden geçtiğimiz hafta içinde görevinden istifa etti. Fon'un İcra Direktörleri Kurulu, seçim sürecini hemen başlatarak dünden itibaren adaylık başvurularını kabul edeceğini açıkladı.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, galip güçler tarafından kurulan IMF'nin başına bugüne kadar 10 başkan geçti. Bunların tamamı Avrupalı ve 4'ü Fransız. İlk başkan Camille Gutt bir Belçikalı. Arkasından gelen iki isim, İsveçli. Dördüncü başkan Pierre-Paul Schweitzer, bir Fransız ve 1963-1973 yılları arasında tam 10 yıl görevde bulunmuş. Daha sonra 5 yıl için Hollandalı başkan gelmiş. Ondan sonra gelen Fransız ise 8,5 yıl görev yapmış. Onun peşinden yine bir Fransız geçmiş koltuğa. Ve 1987'den 2000 yılına kadar tam 13 yıl kalmış görevde. Sonraki iki dönemde Alman ve İspanyol başkanlar söz konusu. Ama 2007'de seçilen son başkan da bir Fransız: Dominique Strauss-Kahn. Yani, şu an dünya gündeminde olan IMF Başkanı.

Fon'un 65 yılının 35'inde Fransızlar var.

Bitmedi... Şimdi yine en güçlü adayın bir Fransız olduğu belirtiliyor. Ama bu kez bayan bir Fransız var. Fransa Maliye Bakanı Christine Lagarde. Görünen o ki, Avrupa bu isim konusunda ittifak halinde. İngiltere, Almanya, İtalya desteklerini şimdiden açığa vurdular bile.

Diyeceksiniz ki, dünyada o koltuğu hak eden başka ülke vatandaşı yok mu? Elbette var...

Ama gerçek şu ki, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan dünya düzeninin gereği bu. IMF başkanları Avrupa'dan, Dünya Bankası başkanları ABD'den çıkıyor hep. Yani görev ve rol paylaşımı var dünya ekonomisini yönetmede.

Dünya Bankası'nın başına da kurulduğu savaş sonrasında bu yana 11 başkan geldi. Ve bunun 11'i de ABD vatandaşı.

Amerika ile Avrupa arasında uzun süredir devam eden anlaşmaya göre, IMF'nin başkanlığını her zaman bir Avrupalı yürütürken, onun kardeş kuruluşu Dünya Bankası'nın başına ve IMF'nin iki numaralı pozisyonuna bir Amerikalı geliyor.

Artık bu durum dünyanın geri kalan kısmını daha çok rahatsız etmeye başladı. Son yıllarda dünya ekonomisinde ve IMF içinde güç kazanan gelişmekte olan ülkeler, kendilerinden bir ismin de IMF başkanlığına seçilebilmesini istiyor.

Fakat ABD ve Avrupa'ya rağmen, Avrupa dışından bir adayın başkan seçilebilmesi zor. Çünkü ABD ve AB ülkelerinin IMF icra kurulundaki oy ağırlığı yüzde 50'yi aşıyor. Temsilde adalet yok, oy ağırlığı ülkelerin şu anki

gücüyle orantılı değil. Gelişmekte olan ülkeler olması gereken ağırlıkta temsil edilmezken Batı Avrupa hak ettiğinden daha yüksek temsil oranına sahip.

Yani ABD ve AB ittifakı, başkanı belirlemeye yeterli. Bu iki güç arasında ya da Avrupa'nın kendi içinde görüş ayrılığı olmadan IMF'de Avrupa tekelinin kırılması zor.

Ve son seçimde de, ABD'nin Dünya Bankası başkanlığını yeniden elde edebilmek için Avrupa'ya destek vereceğine kesin gözüyle bakılıyor.

Çin, Brezilya ve Güney Afrika, seçim sürecinin şeffaf olması, adayların milliyetlerinden ziyade niteliklerinin temel alınması gerektiği yönünde açıklamalar yaptı. Bazı ülkelere açıkça IMF başkanlığında Avrupa tekeline son verilmesini istiyor. Batı basınında dahi, başkanın Avrupalı olmasının tarihi hata olacağını dile getirenler var.

Şurası bir gerçek ki, para ve güç Batı'dan Doğu'ya kayıyor. Bugün olmasa da, yakın gelecekte bir şeyler değişecek. Düne kadar fakir ve gelişmekte olan ülkelere reçete yazan Fon, şimdi Avrupa'nın sorunlarıyla boğuşuyor. IMF faaliyet haritasının en yoğun bölgesi Afrika'dan sonra Avrupa.

Bir skandal sonucu giden Fransız başkanın yerine ister yine bir Fransız seçilsin, isterse bir başka Avrupalı, neticede değişen dünya ile birlikte bu kurum da değişecek. Ve seçilen hiçbir başkanın, hiçbir ülkenin bu değişime, dünya gerçeklerine daha fazla "Fransız" kalması mümkün değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gören de bir, görmeyen de...

Kadir Dikbaş 2011.05.27

Yatırımların en önemlisi, en değerlisi ve en anlamlısı eğitim ve öğretime yapılan yatırımlar olsa gerek. Çünkü, o olmadan ne bilgi ve teknolojiye ne de kalkınmadan bahsedebiliriz.

Kaynak Holding bünyesinde bulunan Zambak Yayıncılık, Türkiye'nin önde gelen eğitim yayıncılığı şirketlerinden biri. Şirket, büyük ilgi gören Zambak ve Coşku markalarının yanına yeni bir marka daha ekliyor şimdi: Değer.

Zambak dün, yeni markası Değer'in tanıtımını gerçekleştirdi. Tanıtım mekanı, Türkiye'nin Türkiye ve Osmanlı coğrafyasından seçilmiş 120 eserin 1/25 ölçekli maketlerinin sergilendiği 'Miniaturk' Minyatür Türkiye Parkı'ydı.

Hava güzel, okulların kapanmasına az kaldı ve bu sebeple ailelerin, okul gezi gruplarının en önemli adreslerinden biri burası. Park, cıvılcıvılcı çocuk kaynıyor.

Bu manzara bana, yıllar önce bir dostumun anlattığı bir olayı hatırlattı: Bir okulun yanından geçerken bakıyorlar ki, çocuklar koşuşturuyor, oynayıp eğleniyorlar. Ama çıt çıkmıyor. Merak ediyorlar, niye sesleri çıkmıyor diye. Sonradan anlıyorlar ki, burası sağır ve dilsizler okulu.

Hepsi bizim çocuğumuz, eğlenirken ses çıkaran da, çıkarmayan da. Ve tabii ki, gören de görmeyen de, engeli olan da olmayan da. Geleceğimiz onlar. Yarın onlar var, bizler yokuz.

İşte bu duygularla, Miniaturk'teki Haliç'e nazır lokantanın bahçesinde düzenlenen programa katılıyorum. Açılış sunumunun hemen ardından, Büşra ve Afra isminde iki küçük öğrenci çıkıyor sahneye. Şiir okuyan çocuklardan Büşra, doğuştan görme engelli. Beraber, tek bir mikrofona kısa ve öz bir şiir okuyorlar, görenle görmeyenin "bir" olduğunu vurgulayan: "Gören de bir, görmeyen de". Dinleyenlerin gözleri doluyor ister istemez.

Çocukların okuduğu şiirin yazarının, kendisi de bir görme engelli olan, İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Şube Müdürü Halis Kuralay olduğunu ve davetliler arasında bulunduğunu öğreniyoruz.

Değer Yayınları Ürün Müdürü İsmail İzinli, yayın piyasasına yeni giren Değer Yayınları'nın "Öğrenci Takipli Eğitim Seti" adlı yeni ürün setini 2011-2012 eğitim-öğretim sezonunda hizmete sunacağını, yayın yelpazesinin okul öncesi 3, ilköğretimde de 41 üründen oluşacağını söylüyor.

Değer'i diğer markalarından farklı kılan en önemli özelliği ise Zambak Yayınları Genel Müdürü Bayram Murat açıklıyor. "Sadece gören çocuklarımızın sahip olabildiği yayınlara artık görmeyen çocuklarımız da erişebilecek. Eğitim yarışında geride kalmayacaklar. Yazarlarımız ve uzmanlarımızın yoğun "Ar-Ge" çalışmaları sonucunda ortaya çıkan ürünlerimiz bundan böyle görmeyen öğrenciler için de "braille alfabesi" ile yayınlanacak." diyen Murat, bir yayıncılık şirketinin ilk kez böyle bir çalışmaya imza attığını belirtiyor.

Görme engeline rağmen Boğaziçi Üniversitesi psikoloji bölümünü kazanıp başarıyla bitiren Milli Eğitim Şube Müdürü Kuralay, "Ben üniversite sınavlarına hazırlanırken faydalanacağım hiçbir malzeme yoktu. Sözel derslerde orta birinci sınıftaki kardeşim yardım etti. O okur ben dinlerdim. Sayısalda da bir arkadaşım problemlerin çözümlerini okuyup kasete kaydetti. Onları defalarca dinleyerek hazırlandım." diyor.

Aradan çeyrek asır geçmiş ama hâlâ pek çok eksik var. Görmeyen çocukların eğitim imkanları sınırlı, yardımcı ders kitabı, sınavlara hazırlık setleri vs malzemeler yeterli değil.

Bu bakımdan, Zambak'ın, değerli bir çalışmaya imza atarak Değer ürünlerini "braille alfabesi" ile de yayınlayacak olması, görmeyen çocukların bilgiye, başarıya ulaşabilmelerini sağlama ve engellilerle engelsizler arasındaki fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırma adına önemli ve anlamlı bir adım.

Unutmayalım, hepimiz "bir"iz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Emtia fiyatlarındaki artış

Kadir Dikbaş 2011.05.31

Cari işlemler açığını, yapısal sorunlar ve kur politikası yanında, artan dünya petrol ve emtia fiyatları da körüklemekte.

Emtia fiyatlarındaki yükseliş, geçen hafta içinde Fransa'da bir araya gelen G-8 liderlerinin de gündemindeydi. Ve zirvenin sonuç bildirgesinde, "emtia fiyatlarındaki hızlı yükselişin ve aşırı dalgalanmanın toparlanma için önemli bir engelleyici rol oynadığına" da dikkat çekildi.

Bu arada, geçen hafta açıklanan, borç yönetimine ilişkin veri ve değerlendirmelerin olduğu Hazine Müsteşarlığı 2011 Kamu Borç Yönetimi Raporu'nda, önümüzdeki "temel risk faktörleri" arasında, gıda ve enerji başta olmak

üzere artan dünya emtia fiyatlarının olduğu belirtiliyordu.

Yine, 25 Mayıs'ta açıklanan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD), Ekonomik Görünüm Raporu'nda da, kriz sonrasında yaşanan toparlanmanın ekonomiler arasında farklı hızlarda ilerlemeye devam ettiği vurgulanmakla birlikte, yüksek petrol ve emtia fiyatlarının kısa vadede ekonomik faaliyetleri azalttığı ve enflasyonu yukarı taşıdığı belirtiliyordu.

Mesela, enflasyonda Avrupa Birliği'ndeki yıllık TÜFE artışının geçen yılın nisan ayında yüzde 1,6 iken 2011'in aynı döneminde yüzde 2,8'e çıktığını görüyoruz.

Bizde ise durum biraz farklı, geçen yıl nisan ayında yüzde 10,19 olan yıllık enflasyon, bu yıl yüzde 4,26 ile rekor seviyede düşük çıktı. Ancak, kurda ve artan emtia fiyatlarında görülen artıştan dolayı, önümüzdeki dönemde bizde de yükseliş bekleniyor.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, küresel kriz öncesinde rekor seviyelere çıkan fiyatlar, şu an eski rekor günlerini zorluyor.

Altının nisan ayı ortalama fiyatı ons başına 1.480 dolar. Dün itibarıyla da fiyat 1.540'a yaklaştı. Oysa kriz öncesinde 900 doların da altındaydı.

İnsanların temel gıda maddesi olan buğdayın tonu da 2008'de 326 dolar seviyesindeyken krizle birlikte oldukça ucuzlamıştı. Ama bugün 336 dolar seviyesinde.

Örnekleri çoğaltmak mümkün.

Fiyat artışları, elbette ithalatı da olumsuz etkiliyor. Türkiye'nin, enerji ithalatı, miktarda çok büyük değişiklikler olmamasına rağmen, yeniden yükselişe geçmiş bulunuyor.

TÜİK verilerine göre, Türkiye ham petrol ve doğalgaz ithalatına 2007 yılında 21,8 milyar dolar öderken, fatura 2008'de 31,1 milyar dolar olmuştu. Krizle birlikte fiyatlar sert bir şekilde düştü ve 2009'daki fatura neredeyse yarı yarıya azalarak 16,4 milyar dolara geriledi. Ancak rakam 2010'da tekrar yükselişe geçti ve 21,4 milyar dolara ulaştı. Bu yılın ilk üç ayındaki tutar 7,3 milyar dolar. Böyle giderse rakam 2008'deki gibi 30 milyar doları aşacak.

Sadece enerjide dışa bağımlılık değil, Türkiye'nin özellikle ithalata dayalı üretim ve sanayi yapısı da, dünya emtia fiyatlarındaki artıştan daha fazla etkilenmemize yol açıyor.

Bir yanda döviz kurunun seviyesi, diğer yanda artan dünya emtia fiyatları, ihracatçının rekabet gücünü zayıflatıyor. Burada, ithalatın yüzde 69,4'ünün aramalı (hammadde) ithalatı olduğunu hatırlatalım.

Enerji ithalatından kaynaklanan ticaret açığımızı, turizmden tarıma kadar uzanan pek çok alandaki üstünlüklerimizle aşabiliriz. Esas önemli nokta, ekonomimizin cari açıkla büyüyen bir yapısının olması. Açık büyüdükçe büyüyoruz, küçüldükçe de büyümede ya ivme kaybediyor ya da küçülüyoruz. Bu yüzden, bu duruma artık bir son vermek gerekiyor. Aksi takdirde, emtia fiyatlarındaki yükselişler bizi daha fazla rahatsız edebilir.

Otomotiv sektöründe ithalat aşkı

Kadir Dikbaş 2011.06.07

İhracat şampiyonu otomotiv sektörünün yaptığı ithalat, ihracatının önünde koşmaya devam ediyor. TÜİK'in geçen hafta açıkladığı nisan ayı dış ticaret verilerine göre, ihracat kalemleri arasında en büyük kalemin "Motorlu kara taşıtları, traktör, bisiklet, motosiklet ve diğerleri" olduğunu görüyoruz.

Bu yılın ilk dört ayında bu kalemde yapılan ihracat tutarı 5 milyar 323 milyon dolar. Geçen yıl toplamındaki tutar ise 13 milyar 816 milyon dolar idi. Ancak aynı kalemdeki ithalat ise yılın ilk dört ayında 5 milyar 614 milyon dolar. Yani ihracattan daha yüksek bir tutar söz konusu. İthalat, geçen yıl toplamında ihracattan bir miktar daha düşük, 13 milyar 422 milyon dolar olmuştu.

Bu yılın şubat ayından bu yana otomotiv ithalatı ihracatın önünde seyrediyor. Ve neticede sektör, ocak-nisan döneminde 291 milyon dolar dış ticaret açığı vermiş durumda.

Otomotiv Sanayicileri Derneği'nin nisan ayı sektör raporuna göre, ocak-nisan döneminde toplam 408.424 adet, traktör hariç taşıt aracı üretilmiş. Bunun 223 bini otomobil. Yapılan ihracat ise 164 bini otomobil olmak üzere 284 bin. Buna karşılık ithal edilen toplam taşıt aracı 165 bin adet. Bunun 123 bini otomobil.

Adet olarak baktığımızda otomobil ve diğer taşıt aracı ihracatı, ithalatın açık ara önünde. Ancak otomobil yan sanayi için yapılan ithalatı da hesaba katınca ithalat arayı kapatıp ihracatın önüne geçiyor.

Otomotiv Distribütörleri Derneği'nin (ODD) dün açıkladığı mayıs ayı rakamlarına göre, yurtiçi araç satışların çoğunluğunu, önceden olduğu gibi yine ithal araçlar teşkil ediyor. Geçen yıl yurtiçinde 305 bin yerli araç satılırken ithal araç satışı 455 bin adet idi. Bu yılın ilk beş ayındaysa 131 bin yerli araca karşılık 209 bin ithal araç satışı söz konusu.

Model, kalite vs. sebeplerden dolayı ithal araçların tercih edildiği söylenebilir. Bu noktada, 'Neden kendi ürettiğimiz araçlar bu kadar az tercih ediliyor?' sorusunu sormak gerek öncelikle. Ayrıca kamu alımlarında da bazı sıkıntıların olduğu biliniyor. Dün bir radyoya konuşan Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, "İngiltere'ye otobüs ihracatı yapıyoruz, Avrupa ülkelerine otobüs ihracatı yapıyoruz. Otobüsün üretildiği yerdeki büyükşehir belediyesi o fabrikadan bir tane otobüs almamış. Olur mu yani böyle bir şey?" diyordu. Örnekleri, başka sektörleri de içine alarak çoğaltmak mümkün.

Evet, otomotiv sektörü ihracatta lider ama ihracatından daha fazla ithalat yaptığı, montaj ağırlıklı çalıştığı da bir gerçek.

Türkiye, bir süredir bu handikapı aşmanın yollarını arıyor, bir "yerli otomobil" markası çıkarmayı tartışıyor. Tasarımıyla, teknolojsi ve yan sanayisiyle yerli bir otomobil olacak bu. Otomotiv sanayiinde 50 yılı aşkın tecrübemiz var ama bugüne kadar bu konuda doğru dürüst bir adım atılamamış.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın ısrarı üzerine otomotiv sektörü ilk defa "yerli otomobil" üzerine çalışma başlattı ve Otomotiv Sanayi Derneği (OSD), bu konuyla ilgili olarak, Başbakan Erdoğan'a sunulmak üzere bir rapor çalışmasına girişti. Rapor, seçim öncesinde Erdoğan'a sunulacaktı fakat yetişmedi. Memduh Taşlıcalı'nın dünkü Zaman'da yer alan haberine göre, "B ve C sınıfı binek otomobil ile hafif ticari araç modelleri üzerinde duran OSD, teknik detayları bitirdi ancak pazarlama stratejisi hâlâ tamamlanamadı." Raporun yaz sonuna bitirilmesi bekleniyor.

Kabul etmek gerekiyor ki; araç üreticilerinin ekseriyeti yüzde 50'nin üzerinde ithal girdi kullanıyor. Bu yüzden, en başarılı sektörlerimizden biri olduğunu söylediğimiz bu sektörde dahi dış ticaret açığı veriyoruz.

Bu ve benzeri sektörel gerçeklerle cari işlemler açığını aşağı çekmemiz mümkün değil. Merkez Bankası ne yaparsa yapsın...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nabucco'ya Kayseri gazı!

Kadir Dikbaş 2011.06.10

Nabucco Projesi, Türkiye'nin yanında Bulgaristan, Macaristan, Romanya ve Avusturya'nın 2002'de bir araya gelip imzaladığı doğalgaz nakil hattı projesi.

Bunun için oluşturulan konsorsiyumda bu ülkelerin yanında bir de Alman firması var. Projenin temel amacı, Avrupa'nın ve projeye üye ülkelerin gaz tedarik kaynakları ve nakil rotalarını çeşitlendirmek, rekabeti ve tedarik güvenliğini artırmak.

Onun için Nabucco Projesi, Türkiye'den çok Avrupa'yı ilgilendiren bir proje. Ayrıca gaz üreticisi ve ihracatçısı ülkeler için de önemli. Çünkü, tüketici ülkelerin tek ya da az sayıda kaynağa bağımlı olması ne kadar riskli ve sakıncalı ise gaz ihracatçısı ülkelerin de tek ya da birkaç alternatif rotaya ve müşteriye bağımlı olması da o kadar riskli ve sakıncalı.

Türkiye'nin Gürcistan sınırından başlayıp Avusturya'ya kadar uzanacak olan Nabucco hattının 3.900 km olması planlanıyor. Yıllık nakil kapasitesi en fazla 31 milyar metreküp. Projeye Irak gazının naklini de öngören ikinci ayağın da ilave edilmesiyle birlikte maliyetin 12 milyar Avro'yu bulacağı tahmin ediliyor. Hattan, ortak olmayan ülkeler de kiralama yoluyla faydalanabilecek.

İlgili hükümetler arası anlaşma, Avusturya, Bulgaristan, Macaristan, Romanya ve Türkiye arasında 13 Temmuz 2009 tarihinde Ankara'da imzalanmıştı. Önceki gün de, Proje Destek Anlaşmaları (PSA) imzalandı. Kayseri'de gerçekleştirilen imza törenine projeye taraf ülkelerin bakan ve temsilcilerinin yanı sıra AB Enerji Komisyoneri Günther Oettinger, ABD Avrasya Enerji Temsilcisi Richard Morningstar da katıldı. Ve Kayseri'den dünyaya "Bu projede kararlıyız" mesajı verildi.

İmza töreni öncesinde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız'la sabah kahvaltısında buluştuk. Bakan Yıldız, projenin geldiği safha ve geleceği hakkında önemli bilgiler verdi.

İnşaatın 2013 yılında başlaması, ilk gaz akışının da 2017'de gerçekleşmesi planlanıyor. Oluşturulan konsorsiyuma 6 ülkeden 6 şirket, yüzde 16,66'ar oranında hissedar. Türkiye'den Botaş katılıyor konsorsiyuma. Şu anda, hatla ilgili fizibilite çalışmaları tamamlanmış durumda. Finansman konusunda uluslararası üç finans kuruluşu ile niyet mektubu imzalanmış. Ancak kesin finansman görüşmeleri için doğalgazı taşınacak olan kaynak ülkeden cevap alınması bekleniyor.

Son durumu, "Gerekli şartlar oluştu fakat yeterli şartlar oluşmadı" diyerek özetleyen Bakan Yıldız, bu ay sonuna kadar kaynak lke Azerbaycan'ın cevabını ve projeksiyonunu bildirmesi gerektiğini söyledi. Bakan, kaynak ülkelerdeki doğalgaz çıkarma projeleriyle, Nabucco taşıma projesinin eşzamanlı olarak hayata geçirilebilmesi için yıl sonuna kadar kaynak ülke görüşmelerinin tamamlanacağını belirtti. Yıldız, "Kaynak lke bulunmadan, projeksiyonlar ortaya konulmadan inşaat başlamaz." dedi.

Eğer Azerbaycan'dan olumsuz cevap gelecek olursa, yüksek kaliteli Irak gazı alternatifi gündeme gelecek. Bu lkenin Nabucco hattına 6 yıl içinde yıllık 15 milyar metreküp gaz verebileceğini ifade eden Bakan Yıldız, Türkiye'nin tek başına kaynak ülke bulmak zorunda olmadığını, projeye ortak altı ülkenin de bu konuda sorumluluk taşıdığını ve birlikte hareket ettiğini belirtti

Söz konusu iki ülke dışında, Türkmenistan ve İran alternatifleri de söz konusu. Ancak Türkmenistan için Hazar'ın statüsü sorununun halledilmesi, İran için de uluslararası konjonktürün uygunluğu önemli.

Bu arada, imza töreninde konuşan, ABD Temsilcisi Morningstar'ın söyledikleri Nabucco'ya açık destek niteliğindeydi.

İmzalanan son anlaşma ve görüşmelerden benim edindiğim izlenim, bu konunun yıl sonuna kadar olumlu yönde mesafe alınacağı, Azerbaycan gazı olmasa da Irak gazının, ya da ikisinin birden Nabucco'ya yönelebileceği yönünde.

Burada enerji merkezi olma iddiasındaki Türkiye'nin üzerinde dikkatle durması gereken nokta, "kaynak ülkeler" ve "tüketici ülkeler" arasında "köprü" olmaktan ziyade dünya enerji pazarının etkin bir oyuncusu olmanın zeminini hazırlaması ve Avrupalılara yeni kaynak ülkeler, kaynak ülkelere de yeni Avrupalı müşteriler bulurken kendi aldığı ya da alacağı gazı pahalı hale getirmemesi olmalı.

Bitirirken, halen Bakü-Tiflis-Ceyhan hattından zararına petrol taşımakta olduğumuzu hatırlatmak isterim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cari açık ve Yunanistan

Kadir Dikbaş 2011.06.17

Borç krizine giren Yunanistan'da IMF'nin ve AB'nin dayattığı ilk acı reçete yeterli gelmedi.

şimdi ikinci tedbirler paketi üzerinde çalışılıyor. Ve ülkede söz konusu ikinci şokun yol açtığı isyan rüzgârları esiyor. Grevler, protestolar aralıksız devam ediyor. Görüntüler, bizdeki 2001 krizini ve esnafın dahi sokağa döküldüğü günleri hatırlatıyor. Ekonomik kriz, hükümet krizini de beraberinde getirmiş durumda.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's (S&P), iki gün önce ülkenin notunu üç kademe birden düşürdü. şu an ülke, dünyanın en kötü kredi notuna sahip. Yatırım yapılması tavsiye edilebilecek en son ülke yani.

Yunan ekonomisi, aslında dünya ekonomisinde, hatta Balkanlar'da dahi kriz etkisi yapacak hacme ve büyüklüğe sahip bir ekonomi değil. Ama bütün dünya oradaki gelişmeleri izliyor. Sebepse, Avro Bölgesi'nin bir üyesi olması. Yunanistan'ın geleceği, Avro'nun da geleceği demek çünkü.

Bir zamanlar, Yunanistan'ın AB'ye girdikten sonra hızla geliştiğini, zenginleşip refah seviyesinin arttığını söyleyip, imrenerek bakıyorduk. Ama bunun nasıl elde edildiğinin detaylarına pek bakan yoktu doğrusu.

Peki şimdi ne oldu bu ülkeye?

Makro açıdan baktığımızda Yunanistan, üretemeyen bir ekonomi görünümünde. Sanayi yok. Ekonomi, hizmet sektörü ile ayakta duruyor. Ondan daha önemlisi de, yüksek yabancı sermaye girişiyle uyuşmuş bir ekonomi var adeta.

Ülke, yıllardır yüksek oranda cari açık veriyor. Ve bu açığı sıkıntısız bir şekilde finanse etti. Yani kendi tasarruflarıyla değil, başkalarının tasarruflarıyla büyüyen bir ekonomi gelişti. Bol keseden harcadı. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, 2003 yılından bu yana kaydettiği en yüksek büyüme oranı yüzde 4,7 ile geçen yıla ait. Ama cari işlemler açığının GSYH'ya oranı son 8 senenin 5'inde yüzde 10'un üzerinde. Bu, oldukça yüksek bir oran.

Yunanistan, yüksek cari açık yanında yüksek bütçe açıklarını, AB şemsiyesi altında, Avro Bölgesi güvencesinde olmanın avantajı ile finanse edebilmişti. Ama artık durumun sürdürülemez olduğu, mızrağın çuvala sığmadığı görülüyor.

Üretmeyen bir ekonominin yüksek cari açığa eklenmiş yüksek bütçe açıkları ve borçlarla daha fazla devam etmesi mümkün değil. O yüzden bundan sonra harcadığından daha fazlasını kazanıp borçlarını ödemesi gerekecek.

Avro Bölgesi'ndeki ülke sayısı, bu yılın başında Estonya'nın da katılımıyla 17'ye çıktı. Diğer ülkelerse şunlar: Avusturya, Yunanistan, Portekiz, Belçika, İrlanda, Slovakya, Güney Kıbrıs, İtalya, Slovenya, Finlandiya, Lüksemburg, İspanya, Fransa, Malta, Almanya ve Hollanda.

Yunanistan'daki muhtemel iflasın Avrupa'ya çok pahalıya mal olacağını, peşinden İrlanda ve Portekiz başta olmak üzere yeni ülkelerin gelebileceğini herkes biliyor. Yunanistan kâğıtlarına para yatırmış Avrupa bankalarının zor duruma düşmesi bile, tek başına büyük fırtına koparabilir. Bunun için şu an AB'de Yunanistan'ı kurtarma telaşı yaşanıyor. Bazı ülkeler hiç istemese de "kurtarma planlarına" "evet" diyecek.

Yunanistan yanında şu günlerde bir de ABD'nin borç sorunu konuşuluyor. ABD'nin de 14,3 trilyon dolar olan borçlanma tavanını 2 Ağustos'a kadar artırması gerekiyor. Aksi takdirde, mevcut sorunlara bir de Hazine'nin finansman sorunu eklenecek.

İşte bu yüzden küresel ekonomi, kırılganlıktan kurtulamıyor. ABD'nin sorunları ağır bastıkça dolar, Avrupa ağır bastıkça Avro değer kaybediyor. Ve kısa aralıklarla parite "gel-git"ler yaşıyor. Dün doların günüydü mesela.

Bu durum, dış ticaretinin yarısını Avrupa ile gerçekleştiren Türkiye'yi de çok yakından ilgilendiriyor. Cari açıkta son dönemde görülen yükseliş, daha dikkatli olmayı gerektiriyor. Nasıl olsa, "Arap Baharı"ndan kaçan dolarların Türkiye'ye girdiğini ve girmeye devam edeceğini düşünerek rehavete kapılmamak lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayağımızı yorgana göre uzatmak

Kadir Dikbaşı 2011.06.21

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) dünden itibaren kullanılacak krediler için geçerli olmak üzere, karşılık oranlarında ve sermaye yeterliliğine ilişkin hesaplamalarda yeni bir düzenlemeye gitti.

Bu değişiklikle, Merkez Bankası'nın ardından BDDK da, kredilerde hem vatandaşın, hem de bankaların daha fazla açılmasının önüne geçerek ekonomideki aşırı ısınmayı engellemek niyetinde. BDDK, bu kararı neden aldığının gerekçesini sıralarken, "Gelişmelerin konut ve taşıt kredisi dışında tüketici kredisi kullanacakların daha temkinli olmalarını ve bankaların bahse konu kullandırmalarda daha ihtiyatlı hareket etmelerini sağlayacak uygulamalar geliştirilmesi gereğine işaret ettiğini" açıkladı. BDDK'nın açıklamasındaki ilk cümle şöyle: "Hanehalkı toplam yükümlülüklerinin toplam varlıklarına oranı hızlı artış göstermektedir. Aralık 2009 itibarıyla yüzde 29,6 seviyesinde bulunan söz konusu oran Mart 2011 itibarıyla yüzde 35,1 seviyesine ulaşmıştır."

Yani kısa ve basit bir ifadeyle, BDDK aldığı kararla, bir yandan vatandaşın ayağını yorganına göre uzatmasını sağlamak, diğer yandan da bankaların bu konudaki uygulamalarına çekidüzen vermek istiyor.

Memleketimizdeki düşük tasarruf oranına ve seviyesine rağmen yüksek harcama eğilimi, uzun zamandır eleştiriliyordu. Ne yazık ki, bu eleştiriler manzaranın değişmesini sağlamıyor. Tüketim çılgınlığı devam ediyor. Pek çok insan kazanmadığını tüketiyor.

Güven ve istikrar ortamının, borçlanma kapılarını sonuna kadar aralamış olması, hem hanehalkının hem de özel sektörün borçluluk oranını ve yükümlülüklerini artırmış durumda. Bunda, yönetilebildiği sürece sıkıntı yok ancak, olumsuz bir rüzgâr esmesi halinde ciddi bir risk kaynağı haline gelebilir. Özellikle bizim gibi gelişmekte olan ekonomilerde. Malî istikrar açısından takip edilmesi gereken bir nokta.

Nitekim, gelişmiş ülkelerin 2008'de yaşadığı krizden çıkamamış olmasının sebeplerinden biri de bu. Yüksek hanehalkı yükümlülükleri ve borçları, malî kuruluşları risk altına soktu, bazılarını batırdı, sonrasında ise yurtiçi talepteki toparlanma gecikti. Türkiye'deki hanehalkı yükümlülüklerinin, sahip olduğu varlıklara oranının yüzde 35,1'e ulaşmasına paralel olarak, bireysel kredilerin toplam tasarruf mevduatına oranı da yükselmiş bulunuyor. Küresel kriz öncesindeki dönemde yüzde 48'e kadar çıkmış olan oran krizle birlikte bir miktar gerilese de Nisan 2011 itibarıyla yüzde 54'e ulaşmış.

Buradan hemen belirtelim. Hanehalkının yükümlülüklerinden kasıt, tüketici kredileri, kredi kartı borç bakiyesi, finansman şirketleri kredileri ve bireysel finansal kiralama borçlarının toplamı. Hanehalkı varlıkları ise bireysel emeklilik fonları, hisse senedi, devlet iç borçlanma senetleri, Eurobond, tasarruf mevduatı, katılım fonları ve tedavüldeki para toplamı demek oluyor.

İşte, yükümlülüklerin varlıklara oranı şu an rekor seviyede. Geçmişe baktığımızda ise 2003 yılında yüzde 5,1 olan rakamın hızla yükseldiğini ve Mart 2011'de yüzde 35,1'e çıktığını görüyoruz. GSYH'ye oranlandığında da 2003'te yüzde 1,8, 2010'da ise yüzde 14,4'lük oran söz konusu.

Zamanla yükselen bu oranlara bakıp çok da endişelenmemek gerekiyor. Öyle ki, bu oranlar gelişmiş ülkelerde çok daha yüksek. Mesela ABD'de hanehalkı yükümlülüklerinin GSYH'ye oranı yüzde 93,7, Almanya'da 61,4, Yunanistan'da 58,7. Hatta kötünün kötüsü var: İngiltere. Bu ülkede oran, yüzde 215,8. Ama "kötü örnek, örnek olmaz deyip" ayağımızı yorganımıza göre uzatmamız en iyisi, en doğrusu.

Şu an Yunanistan'ın, bazı Avrupa ülkelerinin ve ABD'nin içinde bulunduğu sıkıntıların temelinde yatan sebeplerden biri de aşırı borç yükü. Sadece kamu kesiminin ve özel şirketlerin değil, fertlerin de borçlanma oranları son derece yüksek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adalet yoksa...

Kadir Dikbaş 2011.06.28

Türkiye, ekonomideki "aşırı ısınma" tartışmaları ve yüksek cari açık sebebiyle, bir süredir aldığı tedbirlerle, kontrolü elde tutmaya, kredi musluklarını kısma çalışıyor. Bunu yaparken faizleri yükseltmemeye de özen gösteriyor.

Biz bunları tartışırken dün, Uluslararası Ödemeler Bankası'ndan da (BIS), dünyaya benzer konuda bir uyarı geldi. Kuruluş, uzun zamandır konuşulan, dünyadaki para bolluğu ve bunun yol açabileceği sıkıntılara yönelik çarpıcı açıklamalarda bulundu.

"Merkez bankalarının bankası" olarak da bilinen BIS, İsviçre merkezli ve dünyanın en eski uluslararası malî kuruluşlarından. Kuruluş, hiçbir millî hükümete karşı da sorumlu değil. İşleyişe getirdiği eleştirileri bu açıdan önemli.

BIS'nin yayınladığı yıllık rapora göre, borçlanma maliyetlerinin düşmesi kredi alımında ve emlak fiyatlarında patlamaya yol açmış bulunuyor. Banka raporunda diyor ki "Düşük faizlerin uzun vadeli olarak uygulanması, malî sistemde ciddi çarpıklıklar ortaya çıkması, kaynakların yanlış şekillerde tahsis edilmesi ve malî krizden en çok etkilenen gelişmiş ülkelerin risk algılamaları ve dağılımlarında gerekli olan değişimlerin gecikmesi gibi riskleri beraberinde getiriyor."

Kuruluşa göre, para politikalarının gevşetilmesi ve kredi şartlarının kolaylaştırılması, büyümeyi hızlandırmakla birlikte, ekonomide yan etkilere yol açıyor. Bilhassa Uzakdoğu'da gıda ve emtia fiyatlarındaki artışlar, insanların geçimini zorlaştırıyor, büyümeyi tehdit ediyor.

Bazı gelişmekte olan ülkelerde emlak fiyatlarının inanılmaz boyutlara ulaştığına, özel kesim borçlanmalarının hızla arttığına dikkat çeken Banka, 2008'de aşırı borç yükü, oluşan fiyat balonları sebebiyle gelişmiş ekonomilerin krize girdiğini, gelişmekte olan ekonomilerin bu süreçten fazla zarar görmediğini, ancak benzer tehlikenin onlar için de oluşmakta olduğunu söylüyor.

Türkiye'deki mevcut duruma da ışık tutuyor bu açıklamalar. Ancak, çözüm sadece faiz oranlarını artırmak mıdır? Orası tartışılır. Bizim gibi ülkelerde bunun da başka mahsurları var.

Ama görünen o ki, önümüzdeki süreç ciddi risklerle dolu. Dünya, 2008 krizi sonrasında mevcut sistemin arızalarını çok tartıştı fakat dönemsel balonlar oluşturan, piyasayı adeta "kutsayan" mevcut sisteme alternatif geliştiremediği gibi bariz açıkları da tıkayamadı. Çünkü musluğu kapatmak, kurulu düzeni bozmak, hiç kimsenin işine gelmiyor. Bu sistemden nemalanan özel kesimin de, kamu kesiminin de.

Evet Türkiye'de memnuniyet verici gelişmeler yaşanıyor. Avrupa aşağı doğru giderken biz yükseliyoruz. Ama birtakım sıkıntıların da olduğunu görmek durumundayız. Ne kadar erken teşhiste bulunup tedbir alırsak, o kadar sağlam basar ayaklarımız yere.

Bu satırları yazarken, bir araştırmanın sonucuyla ilgili bir bülten düştü e-posta kutuma. İnsan kaynakları sektöründe faaliyet gösteren Secretcv.com'un araştırmasına göre, "Türkiye'de çalışan kesimin yüzde 85'i kendi işini kurmak istiyor"muş. Şirket, 40 bine yakın kişinin iştirak ettiği çalışmadan hareketle, Türkiye'de "girişimci patlaması" yaşanacağını belirtiyor.

Doğrudur, ama bu sonucu şu şekilde de okumak mümkün: Ücretli çalışan kesimin yüzde 85'i her nedense mevcut çalıştığı işini bırakıp kendi işini kurmak istiyor. Oran çok yüksek. Demek ki, memnun olmadığı, tatmin olmadığı bir şeyler var. Bu teze, özel sektördeki "çalışan devir hızı"nın son derece yüksek oluşu da destek veriyor.

İçeriden ve dışarıdan farklı, çok sayıda örnek verebiliriz.

Şurası bir gerçek ki, mikro ve makro düzeyde sağlıklı bir ekonomik temel, hakkı ve hukuku her şeyin üstünde tutan bir anlayışla atılabilir. Gerek özel, gerekse kamusal uygulamalarda. Gücün ve paranın hep haklı çıktığı, hep kazandığı "vahşi piyasacı anlayış" krizlerin en büyük tetikçisidir.

"Adalet mülkün temelidir." Ve aynı zamanda, ekonomik sistemin de, malî yapıların da. Eğer adalet yoksa zulüm vardır, krize giden bir yol vardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hızlı büyümenin motoru

Kadir Dikbaş 2011.07.01

2008 küresel krizinde dört çeyrek arka arkaya küçülme yaşayan Türkiye ekonomisi, 2009'un son çeyreğinde başladığı yüksek oranlı büyüme sürecini devam ettiriyor.

Türkiye, 2008 krizi öncesinde tam 27 çeyrek boyunca büyüme kaydetmişti. 2008 son çeyreğinde başlayan küçülme süreci bir yıl sürdü. O günden bu yana da yüksek oranlı büyüme kaydediyor. 2009'un son çeyreğinde yüzde 5,9, 2010 ilk çeyreğinde yüzde 12, sonraki çeyreklerde yüzde 10,3, yüzde 5,2, yüzde 9,2 ve en son 2011 ilk çeyrekte yüzde 11 büyüdü.

Pek çok ülkenin küresel kriz sonrası hâlâ toparlanamadığı, özellikle Avrupa'nın sorunlarının ağırlaşma riski taşıdığı bir dönemde Türkiye'nin yüksek büyüme rakamlarına ulaşması ve "sorunun" küçülme değil de, yüksek oranlı büyüme olması anlamlı.

Ekonomiyi soğutma, tüketimi dizginleme gayretleri var bir süredir. Evet, Türkiye şu an daha ılımlı bir büyüme oranı için uğraşiyor. Dengeleri bozmadan yola devam etmek istiyor. Ancak aşağıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı gibi, kamu kesiminde bu etkili olurken özel kesimin ilk çeyrekte oldukça fazla açıldığı görülüyor.

Öncelikle ana sektörler itibarıyla baktığımızda, büyüme rekoru yüzde 17,2 ile toptan ve perakende ticarete. Onu yüzde 17,1 ile vergi ve sübvansiyon takip ediyor. Arkasından inşaat, imalat sanayii, elektrik ve gaz üretim ve dağıtımı, ulaştırma, dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetleri ve balıkçılık geliyor. Bu sektörlerin tamamı, üretim yöntemine göre hesaplanan yüzde 11,0'lık ortalama GSYH büyümesinin üstünde gelişme hızı kaydetmiş.

Harcamalar açısından baktığımızda da, büyümeye en önemli katkıyı tüketim ve stok artışının yaptığı görülüyor.

Hanehalkı tüketiminde, ortalama büyüme rakamının üstünde artış söz konusu: Yüzde 12,1. Kamuda ise nihai tüketim harcamaları bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 6,7 artmış. Kamunun makine teçhizat alımları yüzde 11,1 oranında gerilerken inşaattaki artış yüzde 6,2'de kalmış.

Seçim öncesi bir dönem olmasına rağmen kamu harcamaları, bir önceki çeyreğe göre çarpıcı bir şekilde düşmüş. Geçen yılın aynı dönemiyle kıyaslandığında da ortalamanın çok altında bir artış söz konusu. Bu, pek alışık olmadığımız bir durum.

Bununla birlikte, özel sektörün makine teçhizat (Genelde ithal ürünler) harcamalarında yüzde 49,7, inşaat harcamalarında ise yüzde 18,2'lik artış göze çarpıyor.

Bir diğer ilginç nokta ise net ihracatın büyümeye katkısının yine negatif oluşu. Yani hız kesmeyen ithalat, büyüme rakamlarında da etkisini gösteriyor.

Dün büyüme rakamlarından önce açıklanan mayıs ayı dış ticaret verileri de, ihracatla ithalatın arasının iyice açıldığını teyit ediyor. Bu yılın mayıs ayında ihracat yüzde 11,7 oranında artarken, ithalattaki artış yüzde 42,6 olmuş. Bunun neticesinde ihracatın ithalatı karşılama oranı da yüzde 52'ye gerilemiş. Şu an ithalat, ihracatın yaklaşık iki katı.

İhracatın önceki aylardan daha kötü bir performans sergilemesinde Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki iç karışıklıkların da payı var. Özellikle Kuzey Afrika'ya yapılan satışlar sert bir şekilde düşmüş. Ocak-mayıs döneminde bu bölgeye yapılan ihracat yüzde 20 daralmış. Bölgenin ihracatımızdaki payı da bir anda yüzde 7,1'den yüzde 4,7'ye gerilemiş. İhracat yanında müteahhitlik gelirlerinin de düştüğünü hatırlatalım.

İhracata bakarken, ithalatın niye bu kadar arttığını da sorgulamak gerekiyor. Hep öne çıkan enerji ithalatı ve fiyatların yükselmesi, sorunun tek sebebi değil.

Neticede, yüzde 11'lik büyüme oranı güzel gelişme. İstihdam için refah için büyümeye ihtiyacımız var. Ancak, bunu sağlam zemine oturtmak gerekiyor. Yüksek büyümenin, yüksek dış ticaret ve cari işlemler açığına yol açtığı bir gerçek. Ve ne yazık ki, yakın ve uzak tarihimizde hep bunu yaşamışız ve yaşıyoruz.

Cari işlemler açığını coşturmadan yüksek oranlı büyüme kaydettiğimizde veya büyümeye ivme kaybettirmeden cari açığı aşağı çektiğimizde, daha sağlıklı bir büyüme zeminine ulaştığımızı söyleyebiliriz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizdeki Atina'dan 11 altın...

Kadir Dikbaş 2011.07.05

Atina- Borç kriziyle iflasın eşiğine gelen Yunanistan'da hayat devam ediyor.

İnsanların alışkanlıklarında, yaşantısında pek bir şey değişmemiş. Görüştüğümüz insanlar da, bunu teyit ediyor. Gündüz "siesta", gece "sirtaki" yani... Haftanın bazı günleri öğleden sonra açık dükkan bulmak bile zor. Yeni tedbirler paketine isyan eden gençler, özelleştirmeler yoluyla ülkenin satılacağını savunuyor, eylem yapıyor. Ama öyle televizyon haberlerinden algılandığı gibi ortalık toz-duman da değil.

Atina'da bir yandan krizin izlerini gözlemlerken diğer yandan da, sevindirici bir olaya şahitlik ediyoruz.

Hatırlanacağı gibi, 28. Olimpiyat Oyunları 2004'te Yunanistan'da gerçekleştirilmişti. Ülke, 25 Haziran-4 Temmuz arasında da Özel Olimpiyatlar Dünya Yaz Oyunları'na ev sahipliği yaptı. Bu olimpiyatların "Özel" olarak adlandırılmasının sebebi, zihinsel engelli gençler arasında yapılan bir spor organizasyonu olması. Bu oyunlar vesilesiyle, Türkiye dahil pek çok ülkede evinden bile çıkamayan, doğru dürüst eğitim alamayan çocuklar, kendilerine değer verildiğini görme, ülkelerini dünya çapında temsil etme imkanı buluyor.

İlk kez 1968 yılında düzenlenen Özel Olimpiyatlar, her 4 yılda bir Yaz Oyunları ve Kış Oyunları olarak dönüşümlü yapılıyor. Bu yıl 13'üncüsü gerçekleştirildi ve 22 spor dalında 185 ülkeden 7 bin sporcu katıldı.

Bu olimpiyatların Türkiye'deki resmi yetkilisi Türkiye Özel Sporcular, Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği. Türkiye'de zihinsel engelli çocukların ve gençlerin spor yoluyla topluma kazandırılmasını hedefleyen Dernek, 2002'de Dilek Sabancı tarafından kurulmuş. 14 bine yakın kayıtlı sporcusu bulunan derneğin başkanlığını şu an Ağaoğlu Şirketler Grubu'nun patronu Ali Ağaoğlu yürütüyor. Dilek Sabancı da, onursal başkan.

Derneğe ve olimpiyat organizasyonuna iş dünyasından bazı isim ve şirketler maddi ve manevi katkı sağlıyor. Türkiye'de toz deterjan, çamaşır suyu, çocuk bezi ve hijyenik ped üretiminde ünlü markaları bünyesinde barındıran P&G de, onlardan biri.

P&G Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı Saffet Karpat, sosyal sorumluluk çerçevesinde 8 yıldır özel sporculara destek verdiklerini belirterek, "Zihinsel engelli çocuk ve gençleri sporla hayata bağlamak ve ailelerinin yaşamlarında olumlu etkiler yaratmak için, 'özel' sporcuları destekliyoruz. Bugüne dek binlerce özel sporcunun ve ailelerinin yaşamlarını iyileştirmek için katkıda bulunurken sporcularımızı uluslararası özel olimpiyat organizasyonlarına katılmaları yönünde de teşvik ediyoruz." diyor.

Karpat ve bir grup meslektaşımızla birlikte, Türkiye-Almanya voleybol maçını izliyoruz. Olimpiyatlara seyirci ilgisi maalesef sıfır denecek kadar az. Yunanistan'ın seyirci çekmede başarılı olamadığını söylememiz gerekiyor. Fakat diğer branşlarda yarışan arkadaşları takımları yalnız bırakmıyor. Çocukların oyun süresince yaptıkları tezahürat görülmeye değer. Maç bitiyor, Türkiye 2-1 kazanıyor ve şampiyon oluyor. Sevinçten adeta uçuyor bizim çocuklar.

Tribünde 14 yaşında bir sporcumuzla konuşuyoruz. Edirne'den katılmış. "Sen ne yaptın delikanlı?" diye sorduğumuzda cevap vermiyor, elini çantasına atıp madalyaları çıkarıyor. Altın ve gümüş. Türkiye'de aldıkları da varmış. Gülerek, "Anneme veriyorum hepsini, duvara asıyor. Gidince bunları da ona vereceğim." diyor. Eminim ki, hepsi için geçerli bir şey var. Madalyasız dönseler de, aileleri en az onlar kadar seviniyordur bu tür organizasyonlarda yer aldıklarına, hayata dahil edildiklerine.

Daha sonra, futbol takımımızın Hindistan'ı 5-3 yenerek kazandığı olimpiyat şampiyonluğunun madalya törenine katılıyoruz. Çocukların yaşadığı mutluluğu tasvir etmek mümkün değil.

7 spor dalında 106 sporcumuz katılmış olimpiyata. Ve 11 altın, 14 gümüş ve 18'i bronz olmak üzere toplam 43 madalyayla dönüyorlar. Başbakan Tayyip Erdoğan da bu başarılarından dolayı telefon açıp tebrik etmiş kafiye, bütün sporcuları.

Krizdeki Yunanistan'dan verebileceğimiz iyi haberler bunlar. İşin kriz tarafına bakınca da, daha uzun süre Yunanistan'ın IMF ve AB gündeminden, dolayısıyla bizim de gündemimizden düşmeyeceği anlaşılıyor.

Batı'da sıkıntılar büyürken

Kadir Dikbaş 2011.07.08

Bir süre önce Dünya Bankası'nın (DB) yayınladığı "Yeni Küresel Ekonomi" raporu, uzun vadede ekonomik refahın gelişmekte olan ülkelerde olacağını vurguluyordu. Bunu söyleyen tek kuruluş DB değil tabii ki. Pek çok uzman, pek çok kurum bu görüşte.

Yani, gelişmiş ülkelerdeki işler gelişmekte olan ülkelere daha zor olacak bundan böyle. Artık yaşlı Avrupa'nın eski refah günlerini özleyeceğini söylemek mümkün. Nasıl Yunanistan halkı eski günlerini arıyorsa, İzlanda ve İrlanda eski günlerini arıyorsa, Portekiz'den İspanya'ya ve her çatırdayan ülkeyi kurtarmaya çalışan AB'nin lokomotif ekonomilerine kadar kıtanın dört bir yanında ekonomik refah irtifa kaybedecek. Görünen o. Ve ayrıca ABD'de de işlerin zorlaşacağı bir gerçek.

Gün geçmiyor ki, Avrupa'dan olumsuz bir haber gelmesin. Dün de kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, muhtemel yeni bir sarsıntı korkusunun yaşandığı Portekiz'de dört bankanın notunu üçer dörder basamak düşürdü.

Moody's bir gün önce de Portekiz'in uzun vadeli kredi notunu dört kademe birden düşürmüştü. Ülke, büyük ihtimal Yunanistan gibi ikinci bir kurtarma paketine ihtiyaç duyacak.

Portekiz'deki gelişmeler, başta İrlanda ve İspanya olmak üzere diğer ülkeleri de yakından ilgilendiriyor. Uluslararası yatırımcıların güvenini kazanmaya çalışan İrlanda'nın notunun da "yatırım yapılamaz" seviyeye çekilmesinden endişe ediliyor.

Mevcut durumu daha da kötüleştireceğini düşünen AB liderleri, kredi kuruluşlarının not açıklamalarına sert tepki veriyorlar.

Bu arada, Avrupa Bankacılık Otoritesi'nin (EBA) 91 Avrupa bankasına uygulanan stres testi sonuçlarını gelecek hafta açıklaması bekleniyor. Moody's, bunlardan 26'sının dış yardıma ihtiyaç duyabileceğini belirtiyor.

Bu sıkıntılar devam ederken, AB ekonomisindeki toparlanma da istenilen ölçüde değil. AB ve diğer ülkelerin Merkez Bankaları enflasyon ile durgunluk tercihi arasında gidip geliyor. 28 aydır faiz oranlarını değiştirmeyen İngiltere Merkez Bankası da bunlardan biri. Banka, dün yaptığı toplantıda yüzde 0,5 olan gösterge faiz oranını yine değiştirmede. Oysa halihazırda enflasyon oranı yıllık yüzde 4,5'e çıkmış bulunuyor. Hedef ise bunun yarısından daha az: Yüzde 2,0. Yani banka, her şeye rağmen, ekonomik toparlanmayı desteklemek istiyor.

Küresel krize dönük tahmin ve değerlendirmeleriyle yıldızı parlayan Amerikalı ekonomist Nouriel Roubini, bir televizyona verdiği röportajda, Avrupalı liderlerin, Yunanistan ve Portekiz gibi ülkelere borç sorunlarını çözmeyi ertelerken, ABD'nin de önemli malî reformları 2012 seçimlerinin sonrasına bırakabileceğini belirterek, "Potansiyel büyük ekonomik sorunlar 2013'te kusursuz fırtınaya yol açabilir." demiş.

Bu gidişle, çok uzak ihtimal sayılmaz. Yunanistan, AB'nin en büyük korkularından birisi olmaya devam ediyor. İkinci tedbirler paketinin onaylanmış olması da sorunu çözmiyor. Yunanistan'ın borçlarını aksatmadan ödeyebileceğine olan inanç oldukça zayıf. Devam eden protestolar, sanayisi olmayan ülkenin en önemli gelir kaynağı olan turizmi de baltalıyor. Bizim bildiğimiz anlamda tasarruftan bahsetmek mümkün değil. Portekiz'le ilgili tereddütlerse büyüyor.

Yaz aylarındayız ve ortalık nispeten sakin. Ancak önümüzdeki güz döneminde ve sonrasında Avrupa'da ve ABD'de ilginç gelişmeler yaşanabilir.

Bu şartlarda, Türkiye'de güçlü bir hükümetin olması, ekonomi yönetimine tecrübeli isimlerle devam etme kararı alınması önemli. Bu arada, Başbakan Tayyip Erdoğan da risk oluşturan cari açıkla ilgili olumlu rakamlar göreceğimizi açıkladı. Batı kritik bir süreçten geçerken, Türkiye'nin büyümesine devam edip cari açıkta da gerileme kaydetmeye başlaması, bu konuda oluşan endişeleri azaltması bakımından anlamlı olacaktır.

Ayrıca dün açıklanan elektrik tüketimi verileri de sanayide büyümenin devam ettiğinin habercisi. Mayıs ayında yüzde 5,4 oranında artan elektrik tüketimi, bir miktar hız kaybederek haziranda da yüzde 4,5 artış göstermiş.

Üretimi destekleyip, adımlarımızı dikkatli attığımız takdirde, gelecekte ekonomik refahın en fazla arttığı ülkelerden biri olmamız zor değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kimin ne kadar altını var?

Kadir Dikbaş 2011.08.16

Son zamanda altın herkesin gündeminde. Artan fiyatlar, elinde altın olanları sevindirmeye devam ediyor.

Peki kimin ne kadar altını var?

Resmi rezervler gösteriyor ki, dünyada en çok altın ABD Merkez Bankası'nın kasasında. Arkasından Almanya, İtalya ve Fransa geliyor. Bu ülkelerin merkez bankaları, rezervlerinin büyük bölümünü altına ayırmış. Ve fiyatlar arttıkça da kâra geçiyorlar.

Dünya resmi altın rezervi, Dünya Altın Konseyi verilerine göre 30 bin 700 ton. Bunun 8,1 bin tonu ABD'ye, 10,8 bin tonu da Euro Bölgesi ülkelerine ait.

En büyük altın rezervine sahip dört ülke olan ABD, Almanya, İtalya ve Fransa, dünya altın rezervinin yarıdan fazlasını elinde tutuyor. Rezerv para sahibi bu ülkeler altına yatırım yaparken, pek çok ülke rezervlerinde başta dolar olmak üzere bu ülkelerin bastığı kâğıtları (dövizleri) bulunduruyor. Bu dört ülkenin resmi rezervleri içinde altının payı yüzde 65'in üstünde. Euro Bölgesi ortalaması ise yüzde 62,2. Yani altınlar onlarda, kâğıtlar dünyanın geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerinde.

Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, bir açıklamasında şöyle diyordu: "Küresel krizin başında ABD Merkez Bankası'nın bilançosunun büyüklüğü, yani bastığı para miktarı 750 milyar dolardı, bugün 3 trilyon dolar sınırına gelmiş durumda. Yani bu krizden çıkmak için çok büyük meblağlarda Avrupa'da, ABD'de para basılmış. Bu da ciddi bir kaygı uyandırıyor, onun üzerine altın fiyatlarında çok önemli sıçrama yaşandı, bir belirsizlik söz konusu. Var olan rezerv paraların kredibilitesi eskisi kadar güçlü değil. İlgi başka alanlara, elle tutulabilen madenlere kayıyor."

Elle tutulur en değerli maden altın. ABD ekonomisine, dolara ve diğer gelişmiş ülke para ve ekonomilerine olan güvensizlik, yatırımcılar gibi merkez bankalarını da altına yöneltiyor. Ve fiyatlar sürekli yükseliyor. Bir süre önce

ABD'nin kredi notunun düşürülmesi sonrasında da altında yukarı yönlü sert bir hareket gördük. Ons başına fiyat 1.800 doları aştıktan sonra geri döndü.

Rezerv olarak bugüne kadar elinde ezici çoğunlukla dolar, Euro ve diğer dövizleri tutan gelişmekte olan ülkelerin altına olan talebi her geçen gün artıyor. Özellikle Çin, Hindistan ve Rusya'nın altın alımları dikkat çekici. Tablodan da görüleceği üzere, gelişmiş ülkelerin altın rezervleri yerinde sayarken onlarınki neredeyse 2006 sonundan, yani küresel kriz emarelerinin görülmeye başladığı tarihten bu yana ikiye katlanmış.

Geçen yıl merkez bankalarının aldığı toplam altın tutarı küresel çapta 73 ton seviyesindeyken bu yılın ilk yarısında alınan rakam 180 tonu bulmuş. Geçen yılın en büyük alıcıları Suudi Arabistan ve Rusya. Bu yılki alımlarda ise Meksika, Rusya, Tayland ve G.Kore öne çıkıyor. Mesela Güney Kore Merkez Bankası, 13 yıldır ilk kez altın satın aldı. Mevcut 14,4 tonluk rezervine haziran ayında 25 ton ekleyerek 39,4 tona çıkardı.

Burada, küresel krizin en sıcak günlerinin yaşandığı 2009'da da Çin'in 454, Hindistan'ın 200 tonluk rekor alımlarla dikkati çektiğini hatırlatalım.

Yani gelişmekte olan ülkeler yavaş yavaş, rezervlerindeki kâğıt oranını azaltmaya, altını artırmaya çalışıyor. Türkiye ise bu noktada henüz pozisyon değiştirmiş değil. Uzun zamandır sahip olduğu altın rezervi 116,1 ton seviyesinde. Bunun parasal karşılığı ise 5,6 milyar dolar.

Şu an ABD ve AB'deki borç krizinin aşılması için öngörülen en önemli çözüm, "parasal genişleme", yani "kâğıt" bolluğu. Böyle bir vasatta yatırımcılar ve merkez bankaları altına mı, yoksa yabancı paraya mı itibar eder?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açlığın sebebi kuraklık mı?

Kadir Dikbaş 2011.08.19

Somali'de büyük bir insanlık dramı yaşanıyor. On binlerce insan açlık ve susuzluktan hayatını kaybediyor.

Bu açlık ve susuzluğun sebebini sadece kuraklıkla izah etmek zor. Her şeyden önce devlet organı çalışmıyor bu ülkede. Düzen, asayiş yok. Eldeki sınırlı imkânlar da açlıkla mücadeleye değil, silahlanmaya gidiyor. Gönderilen yardımların dağıtımı, ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında bile, bu yüzden zorluklar yaşanıyor.

Geçen yıldan başlayan kuraklığın toplu ölümlere yol açacağı önceden belliydi aslında. Ama gereken tedbirler alınamadı, yardım yapılmadı. Şimdi insanlar bir lokma ekmek, bir yudum su için Kenya'ya, Etiyopya'ya akıyor. Yollarda binlerce çocuk, genç, ihtiyar susuzluktan, açlıktan hayatını kaybediyor.

Acilen gıda ve sağlık yardımı şart. Ve bunun için Türkiye seferber olmuş durumda. Ancak orta ve uzun vadede, ülkede önce düzenin sağlanması, devlet sisteminin çalışır hale getirilmesi, ardından kullanılmayan tabii kaynakların kullanılıp işlenmesi, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi gerekiyor.

Afrika'nın ve Asya'nın fakir bazı ülkelerinde milyonlarca insan son derece düşük gelire sahip ve açlık sınırının altında yaşıyorlar. Ve gıda fiyatları almış başını gidiyor. Gıda olsa da ona ulaşmak imkân istiyor, para istiyor pek

çok ülkede. Yeterince beslenemeyen çocuklar, açlıktan ve susuzluktan değilse de, yetersiz beslenmenin yol açtığı hastalıklardan hayatını kaybediyor.

Açlık sorununda bir önemli sorun da, daha çok para kazanma hırsıyla gıdaya yatırım yapan fonlar ve spekülâtörler. Bunlar gıda fiyatlarını inanılmaz seviyelere çıkarıyorlar. Dünya Bankası'nın belirlemelerine göre, gıda ürünleri fiyatları dünya genelinde temmuz ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 33 arttı. Fiyatlar küresel kriz öncesindeki (2008) rekor seviyeye yaklaşmış bulunuyor.

Unutmayalım daha dün, Mısır'da bile artan fiyatlar sebebiyle ekmek alamayacak noktaya gelen yoksul halk sokaklara dökülmüştü. O yüzden gıda ithalatçısı fakir ülkeler sürekli risk altında.

Bir diğer konu da, bazı Afrika ülkelerinde tarım yapılabilecek alanların yabancı yatırımcılar tarafından uzun vadeli olarak kiralanarak "endüstriyel tarım" için kullanılması. "Tarım emperyalizmi" olarak da adlandırılan bu durum son yıllarda arttı. Batılılar yanında Çin ve Hindistan, son yıllarda bu yönde ciddi adımlar atıyor. Yabancı şirketler biyo-yakıt elde etmek veya kendi ülkelerindeki gıda ihtiyacını karşılamak üzere ekim yapıyorlar. Bir de ihracata teşvik veriliyor olması, iç pazara dönük satışları bitiriyor. İç pazara satış yapanlar da küçük çiftçilerle rekabet ediyor. Eğer Afrika hükümetleri döviz geliri elde edebilmek için başvurdukları bu politikaya devam edecek olurlarsa işler daha da kötüye gidebilir.

Somali'nin gıda ihtiyacını karşıladığı en önemli ülke olan Etiyopya'da geniş tarım arazileri, endüstriyel tarım için yabancılarca kapatılmış durumda.

Açlık ve yokluk sorununu çözmüş ülkelerde dikkati çeken en önemli hususlar, bu ülkelerde siyasi ve sosyal istikrarın sağlanmış olması, ekonomik yönden büyüme kaydetmeleri ve hükümetlerin açlığa karşı sosyal güvenlik tedbirleri alması olarak sıralanıyor.

Yani önce düzenin sağlanması, istikrar, iyi yönetim ve ekonomik büyüme. Somali halkının açlıktan ölmesini önlemek için yapılan acil yardımların arkasından bu noktaya odaklanmak, 20 yıldır devam eden istikrarsızlığı sonlandırmak gerekiyor. Türkiye, bu konuda da öncü rol oynayabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'de küçülme işaretleri

Kadir Dikbaş 2011.08.23

Bütün dünyayı yeni bir "küresel durgunluk" korkusu sardı. Bu korkunun merkezinde de Avrupa var. Borç krizindeki Avrupa'da harcamalar kısıyor, üretim düşüyor.

Peki ekonomik büyüme ne durumda? Hangi ülke ne kadar etkileniyor bu rüzgardan?

Eurostat'ın geçen hafta açıkladığı verilere göre, AB'deki sanayi üretimi haziran ayında düşüşe geçmiş bulunuyor. Mayıs ayından haziran ayına kaydedilen düşüş yüzde 1,2. Bu oran Avro Bölgesi'nde yüzde -0,7 seviyesinde. Sanayi üretimindeki en büyük düşüşün dayanıklı tüketim malı ve sermaye malı üretiminde olduğu göze çarpıyor.

Avrupa Birliği genelinde inşaat faaliyetlerinin de gerilemekte olduğu dikkati çekiyor. Yine geçen hafta açıklanan inşaat sektörü verilerine göre, haziran ayında bir önceki aya göre inşaat retiminde AB genelinde yüzde 1,3, Avro Bölgesi'nde yüzde 1,8'lik gerileme söz konusu. Özellikle Almanya'da görülen yüzde 4,5'lik daralma dikkat çekici. Geçen yılın aynı dönemine göre yapılan mukayesede ise daha yüksek oranlı bir daralma olduğu görülüyor. Ve yüzde 43,7'lik küçülme ile İspanya'daki oran ne çıkıyor.

İkinci çeyreğin son ayı olan haziran ayında sanayi üretiminde görülen gerilemenin büyümeye de yansıdağı anlaşılıyor. Son açıklanan ikinci çeyrek büyüme oranlarına göre, 27 üyeli AB'de 2011 yılı birinci çeyreğinden ikinci çeyreğe kaydedilen büyüme sadece ve sadece yüzde 0,2. Bu oran birinci çeyrekte yüzde 0,8, 2010 yılı son çeyreğinde ise yüzde 0,3 idi. Geçen yılın aynı çeyreğine göre kaydedilen büyüme ise yüzde 1,7. Bunun yanında ilk çeyrekteki oran yüzde 2,5, 2010 yılı son eyreğindekiyse yüzde 2,0 seviyesindeydi.

lke bazındaki gelişmeler ise Yunanistan ve Portekiz'in, geçen yılın aynı dönemine göre, küçülen ekonomiler olduğunu gösteriyor. Henüz ikinci çeyrek verilerinin açıklanmadığı bazı lkelerden de negatif büyüme gelebilir.

Bunun yanında AB'nin en büyük ekonomik gücü Almanya bile 2011'in ikinci çeyreğinde birinci çeyreğine kıyasla sadece yüzde 0,1 oranında büyüme kaydedebilmiş durumda. Yani AB'nin motoru Almanya bile zorlanıyor.

Yani nc gösterge niteliğindeki sanayi üretimi ve inşaat sektörü verileri AB'deki büyümenin sıkıntılı olduğunu, yakında daha fazla sayıda ülkeden küçülme rakamı geleceğini gösteriyor.

AB harcamaları kısararak, vergileri artırarak borç krizi açmayı deniyor ancak bu da ekonomik büyümeye ciddi manada darbe vuracağa benziyor. Hem kamu harcamalarının hem özel harcamaların hızla gerilemesi üretimi de düşürmekte. Pek çok uzman, büyümenin küçülmeye dönüşmesinin borç krizini daha da büyüteceği görüşünde. Ancak AB başka çıkış yolları üretmekte de zorlanıyor.

Bu noktada, yılın ilk çeyreğinde yüzde 11,0'lik büyüme ile Avrupa'da en yüksek büyüme oranını kaydeden Türkiye'nin, seneyi yüzde 7 civarında kapatmasının beklendiğini hatırlatalım. Neden yüzde 7? Çünkü en büyük pazarımız olan AB'de ve diğer gelişmiş ekonomilerde yaşanan sıkıntılar bizim ekonomimizi ve ihracatımızı da etkiliyor.

Ama Türkiye'nin Avrupa'dan farkı, karar mekanizmasının gcl, kamu mali dengelerinin ve bankacılık sisteminin son derece sağlam olması, küçülmeyi değil biraz daha düşük büyümeyi beklemesi. Yakın tarihi yaşamış olanlar için bunun değerı çok büyük olsa gerek. Unutmayalım, 17 Ağustos depreminde Ankara ile İstanbul arasındaki telefon görüşmesini bile tesis edemeyen Türkiye, bugün dünyanın girmeye çekindiği Somali'ye gidip açlık ve yokluk içindeki kardeşlerine el uzatabiliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

ABD kâğıtlarına rağbet devam ediyor

Kadir Dikbaş 2011.08.26

Küresel durgunluk ve AB'deki borç krizine ilişkin endişeler devam ederken, bütün gözler ABD Merkez Bankası'nın (FED) toplantısına kilitlendi.

FED Başkanı Ben Bernanke'nin konuşmasına ilişkin olumlu beklenti içine giren dünya borsaları toparlanırken, dolara duyulan güvensizlik sebebiyle kısa zaman içinde rekor hızda değer kazanarak ons başına fiyatı 1.900 doları geçen altın da, önceki gün ve dün sert düşüşler gösterdi ve iki gün içinde yüzde 10'u aşan oranda değer kaybetti.

Bu arada, ABD Doları'na güvensizlik devam etmekle birlikte, ülkeler ve yatırımcılar ABD hazine kâğıtlarına yatırım yapmaktan vazgeçmiyor.

ABD Hazinesi'nin 15 Ağustos'ta açıkladığı haziran ayı verilerine göre, yabancı yatırımcıların elinde toplam 4 trilyon 499,2 milyar dolarlık ABD borç senedi bulunuyor. Bu rakam bir yıl öncesinde 4 trilyon 70 milyar dolar seviyesindeydi.

Yabancıların elindeki AB hazine tahvil ve bonolarının dörtte biri, yani 1 trilyon 165 milyar doları Çin'in elinde. O yüzden Çin, ABD'deki gelişmeleri yakından takip ediyor. Aynı zamanda en büyük ihracat pazarı olan ABD'de işlerin bozulmasını istemiyor.

Son yıllarda rezervlerinde ABD Doları'nın oranını azaltıp daha fazla altın tutmaya başlayan Çin, Hindistan, Rusya ve Güney Kore gibi ülkelerin portföyündeki ABD hazine kâğıdı tutarına bakınca, ilginç bir durum ortaya çıkıyor.

Hızla büyüyen Çin, aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, elindeki kâğıt miktarını azaltmamış ama artırmamış da.

Hindistan, 35,4 milyar dolardan 38,9 milyar dolara çıkarmış. Ancak bu, Hindistan gibi büyük bir ekonomi için oldukça düşük bir rakam. Tayland'ın sahip olduğu tutarın neredeyse yarısı kadar.

Rusya ise geçen yıl portföyünde 168,2 milyar dolarlık ABD kâğıdı bulundururken bu rakamı bu yıl 109,8 milyar dolara kadar düşürmüştü.

Güney Kore'nin de elindeki ABD kâğıtlarını çıkardığını görüyoruz. Geçen yıl haziran ayında elinde 37 milyar dolarlık kâğıt varken bu yıl rakam 29,9 milyara düşmüştü.

Rusya ve Güney Kore dışında, Mısır, Avustralya, Lüksemburg, Hong Kong ve İrlanda gibi ülkeler de sahip olduğu ABD kâğıdı miktarını yüksek oranda azaltmış.

Bununla birlikte, ABD kâğıtlarına hücum edenler var. Mesela İngiltere. 2010 yılı Haziran ayında İngiltere resmi ve özel yatırımcılarının elinde 94,5 milyar dolarlık hazine kâğıdı bulunurken bu rakam rekor seviyede artarak bu yılın aynı ayında 349,4 milyar dolara çıkmış. Japonya, Brezilya, Kanada, Norveç, Kolombiya, Tayland ve Şili de elindeki ABD kâğıdı miktarını önemli ölçüde artıran ülkelerden.

Türkiye de, bu ülkeler arasında. Merkez Bankası ve özel yatırımcıların son bir yılda ABD hazine kâğıtlarına yaptığı yatırımı 25,7 milyar dolardan 41,9 milyar dolara çıkardığı görülüyor. Bu, bugüne kadar görülen en yüksek seviye.

Her şeye rağmen ABD tahvillerine olan ilginin azalmamasının en önemli sebebi, AB'nin içinde bulunduğu borç sorununa bağlı olarak Avrupa kâğıtlarının itibar kaybetmesi, güvenin azalması. Elinde parası olan ülkeler, yatırımcılar şu an ABD'yi Avrupa'dan daha güvenli görüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavaşlama endişesi Asya'yı da sardı

Kadir Dikbaş 2011.09.02

2008 küresel kriziyle birlikte ABD ve Avrupa ekonomilerinde başlayan gerilemeyi, Asya'da devam eden büyüme dengelemiş, küresel ekonominin kısa sürede yeniden toparlanmaya başlamasını sağlamıştı.

Gelişmekte olan ekonomilerde, özellikle de Asya'daki büyüme oranları o kadar yüksekti ki, dünya ortalamasının 2009 yılında yüzde -0,5 seviyelerinde kalmasını sağladığı gibi 2010'daki büyüme oranını da yüzde 5'in üstüne taşıdı.

Ancak son dönemde, gelişmekte olan ekonomilerde patlak veren borç krizi ve devam eden sıkıntı, Asya'daki havanın da bozulmasına yol açtı. Bilhassa Çin ve Japonya ekonomisinden alınan sinyaller pek olumlu görünmüyor. Ve bu durumun, Çin ve Japonya ekonomisine bağımlı hale gelmiş diğer Pasifik ülkelerinde domino etkisi yapmasından endişe ediliyor.

Benzer durum, Hindistan için de geçerli.

Deprem ve tsunaminin yanında Japon para birimi Yen'in güçlenmesi, Japonya ihracatını olumsuz etkilemiş bulunuyor. Japonya'daki sanayi üretimi temmuz ayında beklentilerin aksine düşük çıktı, aylık değişim yüzde 0,6'da kaldı. Bu, tsunaminin yaşandığı mart ayından bu yana görülen en düşük oran.

Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden olan Çin'in sanayi üretimindeki artış da temmuz ayında yüzde 0,9'a gerilemiş durumda. Çin sanayi üretimi haziran ayında yüzde 1,44 büyüme kaydetmişti.

Temmuz ayında Japonya'da olduğu gibi Kore'de de sanayi üretiminde gerileme söz konusu. Haziran ayında bir önceki aya göre yüzde 2 artan üretim, temmuzda yüzde 2,4 gerileme kaydetmiş. Güney Kore'de de, dış pazarlardaki olumsuzluklar yanında iç pazara dönük sıkıntılar dikkati çekiyor.

Başta Çin ve Japonya olmak üzere, Asya'nın ihracata dayalı ekonomilerinin büyümesi için ABD ve Avrupa pazarından gelecek talebin seviyesi oldukça önemli. Bu bölgelerde görülen yavaşlama, şüphesiz ki, Asya'yı da etkilemekte. Dış talepteki daralmayı iç talebin karşılamaması sebebiyle büyüme üzerindeki baskı artıyor.

Dolayısıyla dünya çapındaki büyüme rakamlarına ilişkin tahminler aşağı yönlü olarak değişmekte. Dünya Bankası, haziran ayında yayınladığı, Küresel Ekonomik Beklentiler raporunda, yükselen hammadde fiyatları, artan enflasyon ve para politikalarının sıkılaşıp faizlerin arttığı bir dönemde istikrarsızlıklara yol açan sıcak para hareketlerinin muhtemel geri dönüşü gibi olumsuzluklara dikkat çekiyordu.

IMF de, büyüme tahminlerini aşağı çekmeye devam ediyor. İddialara göre, Fon haziran ayında bu yıl için yüzde 4,3'e indirmiş olduğu büyüme tahminini, eylülde açıklayacağı yeni Ekonomik Görünüm Raporu'nda yüzde 4,2'ye çekecek, gelecek yıl için belirlediği yüzde 4,5'lik oranı da yüzde 4,3'e indirecek. ABD ekonomisiyle ilgili

büyüme tahminlerini de 2011 için yüzde 1,6'ya, 2012 için de yüzde 2'ye çekecek. Hatırlanacağı gibi, ABD ekonomisi, bu yılın ilk çeyreğinde yıllık bazda sadece yüzde 0,4, ikinci çeyrekte de yüzde 1 oranında büyümüştü. IMF'nin, Avro Bölgesi tahminlerini de aşağı çekeceği belirtiliyor.

Yalnız IMF değil, diğer kuruluşlar da, İngiltere'den Japonya'ya kadar pek çok ülke ile ilgili büyüme tahminini aşağı çekiyor.

Gelişmiş ekonomilerde faizlerin düşük seyretmesi, bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde enflasyon endişeleriyle sıkı para politikasının izlenip faizlerin yükselmesi, yatırımcıların Asya'ya ve diğer gelişen piyasalara yüklü miktarda para pompalamasına yol açıyor. Burada, ABD Merkez Bankası'nın 2013 yılına kadar faizlerde (Yüzde 0-0,25) değişiklik yapmayacağını da hatırlatalım.

Hızlı büyüme gösteren gelişmekte olan ülkelerin hemen hepsinin (Bunların arasında Türkiye de var) gelişmiş ülkelerin içinde bulunduğu yavaşlama sorunundan şu veya bu şekilde etkileneceği açık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda ve kur etkisi

Kadir Dikbaş 2011.09.06

Ramazan'ı yaşadığımız ağustos ayına ait enflasyon verileri açıklandı. Rakamlar, hem Ramazan fırsatçılığını hem de dünya piyasalarındaki hareketlenmelere bağlı olarak yükselen döviz kurunun etkilerini ortaya koyuyor.

Hatırlanacağı gibi, bu Ramazan'da da pek çok kişi veya kuruluş çıkıp "Bu bayram zam olmayacak, hatta indirimler göreceksiniz" diye açıklamalar yapmıştı. Fakat bu sene de değişen bir şey yok, gıda fiyatları yine zam üstüne zam gördü.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, ağustos ayında Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) yüzde 0,73, Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) yüzde 1,76 artış kaydetmiş. Aynı ay itibarıyla yıllık enflasyon TÜFE'de yüzde 6,65, ÜFE'de yüzde 11,00'e çıktı. Yılın ilk sekiz ayında ise TÜFE'de yüzde 3,75, ÜFE'de yüzde 8,05'lik artış söz konusu.

Fiyatlardaki Ramazan etkisini ayrıntılardan anlamak mümkün. Gıda fiyatlarındaki artış yine önde çünkü. Üretici fiyatları endeksinde göre, tarım fiyatları artmayıp düşmesine ve tarım fiyatlarının döviz kurlarına duyarlılığının son derece düşük olmasına rağmen, tüketici fiyatları endeksinde gıda ve içecek grubunda yüksek oranlı artış söz konusu.

TÜFE verilerine göre, en yüksek fiyat artışı, "Çeşitli mal ve hizmetler" grubunda. Oran yüzde 4,55. Arkasından enerji fiyatlarındaki artışın etkisiyle yükselen "Ulaştırma" hizmetleri geliyor: Yüzde 1,90. Onu da yüzde 1,38 ile "Gıda ve içecekler" grubu takip ediyor. Gıda enflasyon hesabında en yüksek katkı payına (endeksteki ağırlığı yüzde 28) sahip mal grubu. O sebeple yüzde 1,38'lik artışın enflasyondaki yükselişe etkisi de büyük.

TÜFE'de ana kalemler içinde ağustosta fiyat düşüşü gözlenen ana kalemlerse "Giyim ve ayakkabı" ile "Haberleşme". Bu iki kalem, ortalamanın daha yüksek çıkmasını engellemiş bulunuyor.

Kurdaki artışın etkileri, tüketici fiyatlarına da yansımış olmakla birlikte, baskın olarak üretici fiyatlarında (ÜFE) kendini hissettiriyor. Ağustos ayında en yüksek fiyat artışı, artan dünya metal cevheri fiyatlarına bağlı olarak, yüzde 7,01'lik oranla, sanayi kategorisinin alt grubu olan "Madencilik ve taş ocakçılığı" grubu içindeki "Metal cevheri" kaleminde yaşanmış. Bu gruptaki yıllık artış da yüzde 47'yi aşmış. Onu aylık yüzde 6,46, yıllık yüzde 57 ile "Ham petrol ve doğalgaz çıkarımı" takip ediyor. Tablodan da görüleceği üzere, "İmalat sanayi" grubu içindeki "petrol ürünleri", "ana metal" ve "gıda ürünleri"ndeki artışlar da dikkat çekici.

Bu yüzden, ÜFE'de tarım fiyatları yüzde 0,76 gerilemiş olsa da, aylık ortalama yüzde 1,76'lık artış söz konusu. Ve yıllık enflasyon da, temmuz ayına göre yüzde 10,34'ten yüzde 11,0'a yükselmiş durumda.

Kısaca, TÜFE'deki yüzde 0,73'lük artış, Ramazan'daki fırsatçılığı, ÜFE'deki yüzde 1,76'lık artış da ithalat maliyetlerindeki artışı ortaya koyuyor.

Eğer döviz kurlarında bu seviyeler devam edecek olursa, eylül ayında ÜFE'deki artışın TÜFE'ye de sıçradığını görebiliriz. Bu ayda gıda fiyatlarındaki Ramazan etkisi ortadan kalkacak ama bu sefer daha yüksek olması muhtemel kur etkisiyle karşı karşıya kalabiliriz. Burada şunu da unutmamak gerekiyor tabii ki. Dünyada ekonomik yavaşlama endişeleri artar, durgunluktan bahsedilmeye başlanırsa, dünya hammadde fiyatlarında önemli düşüşler yaşanabilir. Bu ise ithalat maliyetlerinde yükseliş bir yana düşüş bile getirebilir. Aynen 2008'de olduğu gibi...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Altın hesabı

Kadir Dikbaş 2011.09.09

Altın, halkımızın vazgeçilmez yatırım aracı.

Gider kuyumcuya dışından tırnağından artırdığı tasarrufları altına çevirir evinin bir köşesinde saklar. Bu, dün olduğu gibi bugün de devam ediyor. Ancak son yıllarda artık bankada altın hesabı açtırma eğilimi başladı.

Bankaların altın, gümüş ve platin cinsinden açtığı "Kıymetli Maden Depo Hesapları" büyük ilgi görüyor. 2004 yılı Kasım ayına kadar 100 milyon TL'nin altında seyreden kıymetli maden depo hesapları, son yedi ay içinde üçe katlandı ve 6 milyar lirayı geçti.

Bunda, 2008 yılında çıkan son tebliğin ardından bankaların bu alternatif yatırım aracına dönük yeni ürünler geliştirmeleri önemli rol oynamış bulunuyor. Ve aynı zamanda, 2008 krizi sonrası güven ortamının zedelenmesi, dövizin cazibesini yitirip altın ve gümüşün giderek prim yapması da çok önemli bir etken. Tasarruf sahipleri birikimlerinin bir bölümünü de altın hesabında tutmayı tercih ediyor son dönemde.

Peki bu hesap neyin nesî?

Bir tasarruf sahibi, klasik bir bankada veya bir katılım bankasında açtırdığı hesapla her miktardaki birikimini "gram altın" veya "gram gümüş" olarak saklayabiliyor, TL cinsinden alım satımını gerçekleştirebiliyor. Parasını işçilik maliyeti ödemediği dövize yatırır gibi altına veya gümüşe yatırabiliyor. Hesaplar arasında transfer imkanı

mevcut, 50 bin TL'ye kadar olan kısım da diğer mevduatlar gibi garanti altında. Yani kuyumcuya gidip alım satım yapmasına gerek yok. Ayrıca altına endeksli başka "mali ürünler" sunan bankalar da bulunuyor.

6 milyar 299 milyon liralık kıymetli maden hesabının 1,68 milyarı faizsiz çalışan katılım bankalarında, geri kalan kısmı mevduat bankalarında. Toplam mevduata oranladığımızda ise katılım bankalarındaki altın hesaplarının, mevduat bankalarındakinden daha büyük paya sahip olduğunu görüyoruz.

Bundan sonrası için kesin bir şey söylemek mümkün değil ama, son aylarda altına yönelen yatırımcıların iyi bir tercih yaptığı anlaşılıyor. TÜİK verilerine göre, yılın ilk 7 ayında altının reel getirisi yüzde 32,85. Bunun yanında, mevduatın vergi hariç reel getirisi sadece yüzde 1,34 olurken Avro'nun yüzde 13,17, doların yüzde 1,2.

Özellikle herhangi bir ülkenin sahipliğinde ve kontrolünde olmayan altın, kriz dönemlerinin en güvenilir değer saklama aracı. "Dolara yatırsam başına bir iş gelebilir, Avro'ya yatırsam başka bir şey olabilir" endişesi taşıyanlar yatırım sepetine altını da ilave ediyor. Merkez bankaları da bu yolda. Haksız da sayılmazlar. Bir faiz değişim kararı, para basma veya kur politikasında yapılacak bir değişiklik bir ülke parasına dönük beklentileri bir anda değiştirebiliyor. En son örnek İsviçre Frankı. Altının değeri ise istikrara bağlı olarak arz ve taleple doğrudan alakalı.

Kıymetli maden depo hesaplarındaki 6,3 milyar TL, 60 ton civarında altına denk düşüyor. Yani kağıt üzerinde görülen tutar bu. Merkez Bankası'nın kasasında tuttuğu 116 tonluk altın rezervinin yarısı kadar bir miktar bu. Ayrıca halen İstanbul Altın Borsası tarafından saklaması yapılan 16 altın fonundaki 13 tonu aşkın altın var. Yastıkaltı stoklarınınnsa 5 bin ton civarında olduğu tahmin ediliyor. Esas birikim işte burada.

Türkiye'deki altın üretiminden de bahsedecek olursak, o konuda da iyi gelişmeler olduğunu söyleyebiliriz. Son 10 yılda toplam 82 ton altın üretimi gerçekleştirilmiş. 2000 yılında sıfır, 2001 yılında 1,4 ton olan üretim, geçen yıl 17 tona çıkmış. Ve Türkiye'de üretime hazır altın rezervinin 710 ton olduğu tahmin ediliyor. Potansiyelin ise 6 bin tonun üzerinde olduğu belirtiliyor. Bunlara bakınca altın zenginliği konusunda iyi bir yerde olduğumuzu söyleyebiliriz. Bu zenginliği daha hızlı bir şekilde gün yüzüne çıkarmak, ekonomiye kazandırmak lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyümenin adı yatırım

Kadir Dikbaş 2011.09.13

Dünya genelinde, büyüme beklentilerinde düşüş var. Resmî ya da özel pek çok kuruluş büyüme tahminlerini aşağı çekti. IMF ve OECD'den Beyaz Saray'a kadar.

Böyle bir vasatta, Türkiye'nin ikinci çeyrekte sergileyeceği büyüme merak ediliyordu. Farklı tahminler vardı ama kimse yüzde 8'i aşacak bir büyüme beklemiyordu. Ve dün TÜİK 2011'in ikinci çeyreğine ait verileri açıkladı. Sonuç yüzde 8,8'lik büyüme. Yani Türkiye ekonomisi geçen yılın ikinci çeyreğine göre, reel olarak yüzde 8,8 oranında büyümüş bulunuyor. Çeyrekten çeyreğe büyüme oranına baktığımızda da rakamın yüzde 1,3 olduğunu görüyoruz. Yani Türkiye 2011'in ikinci çeyreğinde birinci çeyreğe nazaran yüzde 1,3 daha büyük bir ekonomiye sahip. Böylece, yılın ilk yarısındaki büyüme oranı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,2 oldu.

Bu rakamla Türkiye, dünyada şu ana kadar açıklanan ikinci çeyrek büyüme oranları arasında Çin'in sağladığı yüzde 9,5'lik orandan sonra en yüksek büyüme rakamına sahip.

Büyümenin kaynağına baktığımızda, yüzde 20 ile balıkçılık, yüzde 18,5 ile dolaylı ölçülen malî aracılık hizmetleri, yüzde 14,3 ile mali aracı kuruluşların faaliyetleri, yüzde 13,2 ile inşaat, yüzde 13 ile toptan ve perakende ticaret, yüzde 11,7 ile ulaştırma, depolama ve haberleşme, yüzde 11,2 ile vergi ve sübvansiyon geliyor. Bunlar ortalama yüzde 8,8'in üstünde büyüyen kalemler. Burada, imalat sanayiindeki büyümenin de ortalamaya yakın, yüzde 8,0 olduğunu belirtelim. GSYH ana kalemleri içinde küçülen yok. En düşük büyüme oranı ise yüzde 1,2 ile madencilik ve taşocakçılığında.

GSYH'nın tüketim tarafına baktığımızda ise, büyümede yatırımların lokomotif rolü üstlendiğini görüyoruz. Ve bu noktada da özel sektör sabit sermaye yatırımlarının yüzde 33,5'lik büyüme (rakam birinci çeyrekte yüzde 38,0 idi) ile en yüksek katkıyı yapmış. Kamu yatırımlarındaki oransa yüzde 6,6 (birinci çeyrekteki rakam yüzde 7,4 idi). Yani yüksek orandaki büyümenin devam etmesinin temel sebebi, özel sektörün gelecekte umutlu olduğunu göstererek yeni yatırımlara girip makine teçhizat alımlarını sürdürmesi, inşaat faaliyetlerini artırmaya devam etmesi.

Acaba dünyadaki yeni bir kriz beklentisi tüketime etki etmiş mi? Evet, öyle görünüyor ama buna tüketimdeki hızlı artışın daha makul seviyeye gerilediğı şeklinde de bakabiliriz. Şöyle ki, yılın ilk çeyreğinde yüzde 12,4 artan yerleşik hane halkının tüketimi ikinci çeyrekte 9,2 oranında büyümüş. Bununla birlikte, yerleşik hane halkının yurtdışı tüketimi ilk çeyrekte yüzde 6,7 artış göstermişken ikinci çeyrekte yüzde 3,8 oranında azalmış. Yani dış tüketimde frene basmış vatandaş. Ayrıca, ilk çeyrekte Türkiye'deki tüketimini yüzde 2,6 kısan yerleşik olmayan (yabancı) hane halkı da, ikinci çeyrekte harcamalarını yüzde 6,1 kısmış.

Bu arada, devletin nihai tüketim harcamalarında da bir miktar artış göze çarpıyor. Bu kalemdeki harcamalar, ilk çeyrekte yüzde 6,7 artarken, ikinci çeyrekte yüzde 7,9 büyümüş. Ama yine de ortalamanın altında bir gelişme söz konusu.

Özel sektörün yatırımları ve tüketimi, daha önce olduğu gibi son rakamlarda da ön planda. Ve ikinci çeyrek rakamları, Türkiye'nin dünyanın diğer ekonomilerinden ayrıştığını, gündeminde yavaşlama ve durgunluk korkusu değil büyüme olduğunu net bir şekilde gösteriyor. Muhtemelen yıl sonunda yüzde 7 veya yüzde 8'lik bir büyüme oranına ulaşmak zor olmayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kamboçya'dan 'helal gıda' daveti

Kadir Dikbaş 2011.09.16

2008 küresel krizinden bu yana dünya güç dengesinin ve sermayenin hızla Asya'ya kaydığı bir gerçek. Çin ve Hindistan 1 milyarı aşan nüfuslarıyla büyük bir ekonomik güç olma yolunda ilerlerken, çok fazla dikkat çekiyor. Ancak bölgede daha az nüfusa sahip ülkeler de benzer sıçramanın içindeler.

Onlardan biri de Kamboçya. 1993-2002 yılları arasında ortalama yüzde 7'lik büyüme kaydetmiş bu ülke. 2002'den sonraki performansı da oldukça çarpıcı. IMF'nin verilerine göre, 2003'teki büyüme oranı yüzde 8,5, 2004'te yüzde 10,3. Sonraki yıllardaki oranlar da şöyle: 2005'te yüzde 13,3, 2006'da yüzde 10,8, 2007'de yüzde 10,2, 2008'de yüzde 6,7. Uzun bir aradan sonra ilk kez küresel kriz sebebiyle 2009'da yüzde 2,0 küçülme kaydetmiş. Ancak 2010'da Türkiye gibi hızlı bir şekilde toparlanarak yüzde 6,0'lık büyüme rakamına ulaşmış. Bu yıl için IMF'nin tahmini yüzde 6,5.

Geçtiğimiz hafta içinde İzmir Fuarı'nın açılışı vardı. Kamboçya Ticaret Bakanı Cham Prasidh da bu vesileyle İzmir'e gelmiş, dönüş öncesinde iki gününü İstanbul'a ayırmıştı.

Pasifik Ülkeleri ile Sosyal ve İktisadi Dayanışma Derneği (PASİAD) Genel Sekreteri Ersin Karaoğlu'nun daveti üzerine Bakan Prasidh ile kahvaltıda buluştuk. Sohbetimizde ilk kez geldiği Türkiye'de son derece olumlu izlenimler edindiğini söylüyordu.

Kamboçya'daki ilk ve tek Türk yatırımı olan Zaman International Schooll ve yeni açılan Zaman University'den övgüyle bahseden Prasidh, "Ülkemizde yabancı eğitim yatırımlarını da teşvik ediyoruz. Türk okulları son derece başarılı. Çok sayıda öğrenci alıp çok para kazanmayı değil, kaliteyi ön planda tutuyorlar. Ve öğrencilerimiz bu okullar sayesinde ilk kez uluslararası bilim olimpiyatlarında dereceler kazandılar." diyor. Bakan, diğer sektörlerde de yatırım ve işbirliği beklediklerini ifade ediyor.

Anlattığına göre, ikinci yatırım hazır giyimde gerçekleşeye benziyor. Ünlü bir Türk markası, Kamboçya'da üretim için fizibilite çalışmalarına başlamış.

Bakan, Türkiye'nin önümüzdeki yıl Kamboçya'ya büyükelçilik açacağı, bu sayede ilişkilerin daha da gelişeceği bilgisini de veriyor.

Türkiye'nin kendileri için iyi bir pazar olabileceğini, AB ile yaptıkları anlaşmaya göre Türkiye pazarına gümrüksüz girme şanslarının olduğunu burada öğrendiğini söyleyen Bakan, Türkiye'nin sanayi ülkesi olması dolayısıyla kauçuk temininde Kamboçya'nın iyi bir alternatif olabileceğini belirtiyor. Bunun dışında, palmiye yağı, pirinç gibi ürünler satabileceklerini anlattı. Türkiye'den de bilhassa demir, çelik ve plastik ürünleri ile gıda işleme makineleri alabileceklerini, "helal gıda" üretiminde işbirliği yapmak istediklerini söylüyor. Bakan, "Nüfusumuzun yüzde 2,5'i Müslüman ama helal gıda hem turistler için hem dış pazar için önemli. Komşumuz Malezya'da gıda fiyatları yüksek, bizim için iyi bir pazar. Ayrıca helal gıda hijyenik ve standart olmasından dolayı sadece Müslümanlar tarafından değil, diğer müşterilerce de tercih ediliyor. Türk gıda şirketleri bu alanda yatırım yapabilir. Hükümet olarak "helal gıda" yatırımlarını teşvik ediyoruz." diyor.

Bakan Prasidh, özellikle istihdamı artırmak ve yeraltı zenginliklerinin yerüstüne çıkarılmasını sağlamak için beş sektörde yabancı yatırım beklediklerini ve Türk özel sektörünün bu sektörlerde çok iyi olduğunu ve onları işbirliğine davet ettiklerini belirtiyor. İşte o sektörler:

- Tarım, gıda sanayii.
- Su, güneş ve rüzgâr enerjisi.
- Tekstil, hazır giyim, ayakkabı başta olmak üzere emek yoğun sektörler.
- Turizm.
- Madencilik. Tespit edilmiş zengin doğalgaz, bakır ve altın rezervleri var. Ancak henüz üretim yok.

Bakan bu sektörlerdeki yatırımlara ciddi teşvikler uyguladıklarını belirtirken. "Dileyen ülkenin dilediği yerinde yüzde 100 kendi sermayesiyle şirket kurup ihracat ithalat yapabilir. Liberal bir yatırım ve ticaret rejimimiz var." diyor.

Türk şirketlerinin beyaz ve kahverengi eşya üretiminde de çok başarılı olduğunu söyleyen Bakan, bu alanda da yatırım beklediklerini ifade ediyor.

Bakan'ın bir de THY'ye mesajı var: "THY Kamboçya'ya sefer açarsa, çok kârlı bir iş yapmış olur. Sadece Avrupalı turistler bile uçağı doldurmaya yeter."

Bu davete kulak vermek lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa için son tahminler

Kadir Dikbaş 2011.09.23

Türkiye'nin kredi notunu yükseltmemekte direnen uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarından S&P, nihayet notumuzu yatırım yapılabilir ülkeler seviyesine yükseltti.

Kuruluş, geçtiğimiz salı günü yaptığı açıklamada, Türkiye'nin "BB" olan yerel para cinsinden kredi notunu "BBB-"ye yükseltti, kredi not görünümünü de "pozitif" olarak belirledi. Kuruluş aynı gün İtalya için de "şok" bir karar vererek, uzun vadeli kredi notunu bir basamak indirdi.

Avro Bölgesi'nde, Yunanistan ve Portekiz'den sonra borç krizinin yayılabileceği ülkeler arasında yer alan İtalya'nın notunun düşürülmesi, piyasaları sarstı. ABD'nin notunu kredi derecelendirme tarihinde ilk kez düşürdüğü için takibata bile uğrayan S&P, bu karardan dolayı AB'de de ağır eleştiri aldı. İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi, kurumun gazetelerde çıkan yazılardan ve politik söylemlerden etkilendiğini iddia ederken, bu notun gerçeği yansıtmadığını, hükümetinin 2013 yılına kadar bütçe denkliliğini sağlayacak gerekli tedbir paketlerini uygulamaya koyduğunu savundu.

Bazı gelişmiş ülkelerin notu kırılmış olsa da, hâlâ pek çok gelişmiş ülke hak etmediği derecede yüksek nota sahip. Türkiye ise son yükselişe rağmen, bazı gelişmiş ülkelerle birlikte, mevcut notundan daha yükseğini hak ediyor.

Kabul edelim ya da etmeyelim, dün Türkiye'nin sıkıntıları karşısında akıl verir pozisyonundaki pek çok Avrupa ülkesi, sürüklenmekte olduğu krize karşı tedbir almakta aciz kalıyor. Ve bu yüzden, Batı'daki sular bir türlü durulmuyor.

Uluslararası Para Fonu (IMF) son gelişmeleri, daha doğrusu gelişmekte olan ülkelerde devam eden kötüleşmeyi, dikkate alarak büyüme tahminlerini bir kez daha aşağı çekti. Özellikle AB'ye ilişkin yeni tahminler daha olumsuz.

Güncellediği "Dünya Ekonomik Görünüm Raporu"nda IMF, "küresel faaliyetlerin zayıfladığı ve daha istikrarsız bir hal aldığı, güvenin son zamanlarda hızla düştüğü ve aşağı yönlü risklerin arttığına" dikkat çekiyor.

IMF'ye göre, dünya ekonomisi bu yıl ve gelecek yıl yüzde 4 büyüyecek. Fon, haziran ayındaki raporunda küresel ekonominin bu yıl için 4,3, gelecek yıl ise yüzde 4,5 büyüyeceğini tahmin etmişti.

Rapora göre, Avro Bölgesi büyüme tahmini bu yıl için yüzde 2,0'dan yüzde 1,6'ya, gelecek yıl içinse yüzde 1,7'den yüzde 1,1'e düşürülmüş bulunuyor.

IMF, ABD için yaptığı büyüme tahminini de bu yıl için yüzde 2,5'ten yüzde 1,5'e, gelecek yıl için de yüzde 2,7'den yüzde 1,8'e indirmiş.

Fazla söze gerek yok. Bazı Avrupa ülkeleri için yapılan tahminleri ve geçen yılki gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda görebilirsiniz. Büyüme sorununa bağlı olarak işsizliğin hangi seviyelere tırmandığı da tablodan anlaşılıyor.

Türkiye tahminlerine gelince, IMF, 2011 yılında Türkiye için yaptığı yüzde 4,6'lık büyüme tahminini, ikinci çeyrekteki yüzde 8,8'lik büyüme rakamından sonra yüzde 6,6'ya çıkarmış. Türkiye tahminindeki bu büyük sapma çok ilginç. Kuruluş, 2012 içinse, daha evvel açıkladığı yüzde 4,5'lik tahminini yüzde 2,2'ye indirmiş. Anlamak güç ama böyle.

IMF'nin 2012'ye ilişkin tahminleri AB ülkeleri için de söz konusu. Ancak bana başta Türkiye'ninki olmak üzere, çok inandırıcı gelmediği için tabloya ilave etmedim. Ayrıca tabloda yer veremediğimiz AB'nin yeni üyesi Doğu Avrupa ülkelerinin durumunun da hiç iç açıcı olmadığını belirtelim. Özellikle işsizlik oranları oldukça yüksek.

Türkiye, batısında olan biten olaylardan elbette etkileniyor ama kamu dengelerinin ve bankacılık sisteminin sağlam olması sebebiyle, cari işlemler açığı riskine rağmen sarsılmıyor. Dileriz böyle devam eder.
k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pakistan'a Anadolu modeli

Kadir Dikbaş 2011.09.27

Lahor- Pakistan, 180 milyon nüfusa sahip dev bir pazar. Nüfusunun yüzde 65'i 29 yaşın altında. Genç nüfusu, artan şehirleşme eğilimi ve son derece düşük kişi başı gazlı içecek tüketimi, gazlı içecek üreticilerinin dikkatini çekiyor.

Muhtar Kent'in şu an üst yöneticisi olduğu The Coca Cola Company, bu ülkeye 1953'te girmiş ama istediği büyümeyi gerçekleştirememiş, pazar payı yüzde 20'lerde kalmış. Pazarın lideri uzun süredir Pepsi. Bu sebepten olsa gerek, The Coca Cola Company (TCCC), Orta Asya ve Ortadoğu'da başarılı operasyonlara imza atan Türkiye merkezli Coca Cola İçecek'e (CCİ) yüzde 49,9'luk hissesini 85 milyon dolara satmış. Çoğunluk hisseleri kendisinde kalmasına rağmen yönetimi de CCİ'ye devretmiş. Ve böylece Pakistan genelindeki 6 fabrika ve 23 depo, 2008 Ekim ayında CCİ'nin yönetimine geçmiş.

Coca Cola İçecek, hisseleri İMKB'de işlem gören bir Türk şirketi ve çoğunluk hissesi (yüzde 50,3) Anadolu Holding'e ait. Şirketin Türkiye'de 8 fabrikası var. Satış hacmine göre Coca-Cola Sistemi içinde 6. sırada. TCCC markalarından oluşan gazlı ve gazsız içeceklerin Türkiye, Pakistan, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan, Ürdün, Irak ve Suriye'de üretim, satış ve dağıtımını yapıyor.

Coca Cola İçecek, Türkiye'de ve bölgede elde ettiği tecrübesini kısa sürede Pakistan'a taşımış. Üç yılda satışları üçe katlayarak yıllık 763 milyon litrelik hacme ulaşmış. Pazar payı yüzde 30'a yükselmiş. Şirketin bu ülkedeki en büyük fabrikası Lahor'da.

CCİ Üst Yöneticisi Michael A. O'Neill, Uluslararası Operasyonlar Başkanı Hüseyin M. Akın ve Pakistan'daki şirketin genel müdürü John Seward ile faaliyet ve hedeflerini konuşuyoruz. Michael O'Neill, Coca-Cola'nın Pakistan'a Türkiye'den çok önce girdiğini ancak pazarda hedeflediği noktaya ulaşamadığını söylüyor. Ve "hisse devrinden bugüne 200 milyon dolar yatırım yaptıklarını, 2014 yılına kadar bu rakamı 450 milyon dolara tamamlayacaklarını" anlatıyor.

Genel Müdür John Seward'ın kendi evinde verdiği akşam yemeğindeki sohbetimizde, CCİ Uluslararası Operasyonlar Başkanı Hüseyin Akın da, "Türkiye'nin dünyada ün yapmış uygulamaları var. Satış ve dağıtım sistemimiz çok etkin ve verimli. Coca Cola camiasında hayranlık uyandırıyor." diyor.

Pakistan'ın Türkiye'ye çok benzediğini anlatan Akın, "Türkiye'de satışlarımızın yüzde 75'i bakkal ve benzeri diğer küçük satış noktalarından. Pakistan'da yüzde 50'si bu tür noktalar üzerinden satılıyordu. Biz kısa sürede ağı genişletip oranı yüzde 95'e çıkardık. Çünkü, Pakistan'da organize perakende yaygın değil. Satışı artırmak için çok sayıda küçük noktaya etkin bir şekilde ulaşmanız gerekiyor." diyor.

Akın, Karaçi fabrikasını da yeniden inşa edeceklerini, bunun için Port Kasım organize sanayi bölgesinden arsa aldıklarını belirtiyor.

Michael O'Neill da, bu noktada şu hatırlatmayı yapıyor: "Gittiğimiz ülkelerdeki fabrika inşaatlarımızı Türk müteahhitler yapıyor. Bazı malzemeler Türkiye'den alınıyor."

CCİ Pakistan Genel Müdürü Seward, "Pakistan'da şu an 240 bin bayiye ulaştık ama toplam potansiyel 700 bin." diyerek hedeflerini söylüyor ve "Gelişmiş ülkelerde bayiler 1.200 dolarlık el terminalleriyle sipariş girerken biz burada 50 dolarlık cep telefonlarıyla yapıyoruz bu işi." diyor.

Lahor'daki fabrikayı ve yeni yatırımları CCİ Dış İlişkiler Direktörü Atilla Yerlikaya ile gezerken, kendisinden CCİ İzmir fabrikasının Coca Cola Sistemi içinde suyu en verimli kullanan fabrika seçildiğini öğreniyoruz. Yerlikaya, 2008'de Lahor'daki fabrikada 1 LT cola üretimi için 4,6 LT su harcandığını, bu miktarın şu an 2,6 LT'ye çekildiğini ve daha da aşağı ineceğini söylüyor. Dünya ortalaması 2,43 LT, İzmir'deki fabrikanın sarfiyatı ise sadece 1,19 LT.

Türk şirketlerinin uluslararası ortaklıklarda gösterdiği başarı, farklı açılımları da beraberinde getiriyor. Artık dünya devleri, tıklandıkları ve zorlandıkları pazarlarda Türk şirketlerinden, Türk yöneticilerden destek almayı tercih ediyor. Bahsettiğimiz konu, bunlardan sadece biri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lahor'dan davet var

Kadir Dikbaş 2011.09.30

Pakistan'a ayak bastığınız andan itibaren, sokaktaki vatandaştan üst düzey devlet yetkililerine kadar hemen herkes size yakın ilgi gösteriyor.

Aynı şekilde, Türk insanı da Pakistan'a karşı benzer duygular içinde. Dünyada eşi benzeri olmayan bir yakınlık ve bağ var iki ülke insanları arasında. Ama ne yazık ki, bu yakınlığı ekonomik ve ticari ilişkilere yansıtamamışız. Aşağıdaki dış ticaret tablosundan da anlaşılacağı üzere, zaten düşük olan ticaretimiz bir dönem neredeyse yerinde saymış.

Bununla birlikte, son bir-iki yıldır yapılan temaslar, alınan mesafe sevindirici.

Pakistan'ın diğer bölgeleri gibi, Lahor da kapılarını Türk işadamlarına sonuna kadar açmış. Geçen hafta Pakistan'ın Lahor kentindeydik. Burası, Pencap eyaletinin başkenti ve 12 milyonu aşan nüfusuyla Pakistan'ın en kalabalık ikinci şehri. Ülkenin doğusunda Hindistan sınırına yakın bir noktada. Pakistan'ın milli şairi Muhammed İkbal, halkı Anadolu'ya yardıma çağırان tarihi konuşmasını (1919) bu kentte yapmış.

Öğrendiğimize göre yaklaşık 10 yıl aradan sonra ilk kez otoyol inşaatı için Türk şirketleri bu kent üzerinden Pakistan'a girecek. Türkiye-Pakistan İş Konseyi Başkanı Hüseyin Akın, "10 yıl öncesinde inşaatla bir tatsızlık olmuş. Kim haklı kim haksız bilmiyorum ama o zamandan bu yana inşaatla buraya gelen yok." diyor. Aynı zamanda The Coca Cola Company'nin Pakistan'daki 6 fabrikasına (en büyüğü Lahor'da) yüzde 49 oranında ortak olan Coca Cola İçecek'in uluslararası operasyonlar başkanı olan Akın, Lahor'da yaptığımız sohbette, uzun bir aradan sonra müteahhitlik şirketleri STFA, Yüksel, Makyol ve Alarko'nun Pakistan'a gelerek görüşmelerde bulunduğunu ve 500 milyon dolarlık Lahor çevre yolu ihalesiyle ilgilendiğini söylüyor. Akın, "Şirketler şimdi oturup kendi fizibilitelelerini yapacak. İşe konsorsiyum olarak da girebilirler." diyor.

Şehirde 40 hektar alan üzerine dev bir "Helal Park" kuruluyor. Tesislerin kuruluşunu Türkiye'den Doğuş Makine yapacak.

Pencap Eyaleti Yatırım ve Ticaret İdaresi Başkanı Sajid Yoosufani ile makamında görüşüyoruz. "Şu anki ilişkilerimizin seviyesi aramızdaki kardeşlik bağlarıyla uyumlu değil." diyen Yoosufani, "Türkiye sanayide ve teknolojiye çok iyi bir seviyede. Türk şirketleri Pakistan'da yeni tesisler kurabilir, üretim yapabilir. Gelen işadamlarına yardıma hazırız. Kendi elçiliklerine gelir gibi gelsinler." diyor. Ve öncelikli yatırım alanlarını sıralıyor:

-Güneş, su ve kömürden enerji üretimi. Özellikle 2,9 milyon hektarlık çöl arazisi güneş enerjisi için uygun.

-Demir madenciliği. 1 milyar ton demir potansiyeli var.

-Yol, konut ve işyeri inşaatı. 7 milyon konuta ihtiyaç var.

- Gıda ve deri işleme. Pakistan hayvan varlığında ve süt üretiminde dünyada üçüncü.

Lahor'daki ilk Türk yatırımı, Pak-Türk Okulları. Pak-Türk Okulları Lahor Genel Müdürü Sadi Yıldırım, şehirde 4 okul olduğunu, Pakistan genelinde ise 18 okul bulunduğunu söylüyor. Türk okulları halktan büyük ilgi görüyor. Buradaki Türk işadamları da bir araya gelerek Lahor Pak-Türk İşadamları Derneği'ni kurmuş. Dernek Genel Sekreteri Tamer Koçyiğit, işbirliği kurulabilecek çok alan olduğunu, bunun için yoğun gayret sarf ettiklerini belirtiyor. Son zamanlarda karşılıklı ziyaretlere ağırlık vermişler. Koçyiğit, yaptıkları organizasyon çerçevesinde, 30 kişilik bir işadamı heyetinin 30 Eylül'de, yani bugün Lahor'a geleceğini, bunun için Pakistanlı yetkililerin görkemli bir karşılama hazırladığını söylüyor.

Bu arada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin şirketi olan İSTAÇ'ın Lahor Belediyesi'ne temizlik işleri için "master plan" hazırladığını ve İstanbul'un Lahor'a diğer belediyeçilik hizmetlerinde de destek vereceğini öğreniyoruz.

Pakistan'ın diğer bölgelerinden de iki çarpıcı örnek var. Bunlardan biri, Zorlu Enerji'nin Thatta kentinde geçen yıl tamamladığı rüzgâr santrali, diğeri de Karadeniz Holding'in Karaçi'nin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere

Karaçi açıklarına demirlediği enerji gemisi.

Geçen yıl kurulan İstanbul-Karaçi demiryolu bağına da hatırlatmamız gerekiyor. Bu sayede, iki ülke arasındaki taşımacılık kolaylaştı.

Son iki yıldır ilişkilerin ivme kazanması önemli bir gelişme. Dileriz kısa zamanda, ekonomik ve ticari ilişkiler, dostluğa ve kardeşliğe yakışır bir seviyeye çıkar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enflasyona 'kur' desteği

Kadir Dikbaş 2011.10.04

Yunanistan'ın borç sorununu çözmekte aciz kalan Avrupa Birliği, kendisiyle birlikte dünyanın geri kalan bölümünü de etkilemeye devam ediyor.

Enflasyon sorunu bu etkilerden biri. Son dönemde hızlı döviz çıkışına ve buna bağlı olarak devalüasyona maruz kalan gelişmekte olan ülkeler, yükselen enflasyonla karşı karşıya.

Türkiye'de de benzer durum söz konusu. Ağustos ayı rakamlarında enflasyondaki kıpırdamanın sinyallerini almıştık. Şimdi eylül ayı rakamları açıklandı. Ve bu ayda etki daha bariz görülüyor.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, eylül ayında tüketici fiyatları (TÜFE) yüzde 0,75, üretici fiyatları da (ÜFE) yüzde 1,55 oranında artış kaydetmiş. Aynı ay itibarıyla yıllık enflasyon, tüketici fiyatlarında yüzde 6,12, üretici fiyatlarında yüzde 12,15.

Öncelikle ÜFE'de kendini gösteren döviz kurlarındaki yükseliş, şimdi sınırlı da olsa TÜFE'ye de yansımış bulunuyor. İthal girdi maliyetleri yükseldiği için içtenden ipliğe pek çok ürün zamlanmış durumda.

Durgunluk endişesi sebebiyle dünya emtia fiyatları dolar bazında gerilese de kurdaki yükseliş şu an için daha yüksek olduğundan, ithalat maliyetleri artmış görünüyor.

Bununla birlikte, eğer dünya ekonomisine ilişkin endişeler artar, emtia fiyatları daha da aşağı inecek olursa, 2008'de gördüğümüze benzer bir şekilde, kurdaki yükselişe rağmen enflasyon endişeleri bir anda zayıflayabilir. Ama şu an için böyle bir durum söz konusu değil.

Ekimin başlamasıyla birlikte elektrik ve doğalgaza yüksek oranlı "kur" zammı geldi. Geçerlilik tarihi ekim olduğu için bu artışlar eylül ayı enflasyonunda görünmüyor. Fakat ekim ayı ve sonrasında doğrudan ve dolaylı olarak etkilediği bütün kalemlerde göreceğiz.

Son verilerde, ilk bakışta şunu görüyoruz. Tüketici fiyatlarında, geçen yılın eylül ayı yüksek baz etkisinin (yüzde 1,23) ortadan kalkması ve buna ilaveten giyim ve ayakkabıda görülen mevsimsel fiyat düşüşü sebebiyle yıllık enflasyon yüzde 6,65'ten yüzde 6,15'e gerilemiş. Ama yine de eylül ayına ilişkin yüzde 0,75'lik artış, düşük sayılmaz. Görünen o ki, ağustos ayında üretici fiyatlarında kendini hissettiren kur artışı, tüketici fiyatlarına da yansımış.

Üretici fiyatlarında ise tarım fiyatlarındaki aylık düşük oranlı artışa, yıllıkta ise gerilemeye rağmen yükselme görüyoruz. Ağustos ayında yüzde 11,0 olan oran eylülde yüzde 12,15'e çıkmış durumda. Buradaki temel sebep sanayi grubundaki yüksek oranlı fiyat artışı. Mesela imalat sanayii içindeki petrol, ana metal ve gıda kalemlerindeki aylık fiyat artışı yüzde 2'nin üzerinde. Özellikle gıda fiyatlarındaki artış dikkat çekici.

Enflasyonun önümüzdeki döneme ilişkin seyrini tahmin etmemize yardımcı olan "çekirdek enflasyon" (enerji, gıda-içecek, alkollü içki-tütün ve altın hariç TÜFE) ise uzun bir aradan sonra yıllık bazda TÜFE artışının üstüne çıkmış durumda: Yüzde 6,96. Aylık rakam da yüzde 0,58. Bu da önümüzdeki aylar için yükseliş sinyali anlamına geliyor.

Dikkat çeken bir diğer nokta da, TÜFE ile ÜFE arasındaki farkın açılmış olması. Aylık ÜFE artış oranı, neredeyse TÜFE'dekinin iki katı. Yıllık rakam da öyle. Bu da gösteriyor ki, üretici maliyetleri tüketici fiyatlarına sınırlı yansımış. Fiyat yansımalarını dizginleyen sebeplerden birinin iç talepteki yavaşlama olduğunu söyleyebiliriz.

Mevcut şartlarda, eğer dünya emtia fiyatlarında gerileme devam eder, kurlar da bir miktar aşağı gelirse bu yansıma daha da az olabilir. Ve TÜFE'nin yükselmesinden ziyade ÜFE aşağı inebilir.

Tersi durumda, yani dünya fiyatları ve döviz kurları gerilemez ise TÜFE, her şeye rağmen ÜFE ile arasındaki mesafeyi daraltmaya çalışır. Ama ne olursa olsun, yine de yıl sonunda TÜFE artışının çift haneye çıkması beklenmiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Havlu atmamak için...

Kadir Dikbaş 2011.10.11

Londra- 2012 Olimpiyat Oyunları Londra'da yapılacak. Kentin dört bir yanı, bu organizasyona hazırlanıyor. Yollar, binalar elden geçiriliyor, ulaşım altyapısı geliştiriliyor. Kentin kuzeyindeki Olimpiyat Köyü inşaatı da hızla devam ediyor. Modern bir stadyum, dev bir olimpiyat meşalesi ve diğer tesislerin de yer aldığı köyde Avrupa'nın en büyük alışveriş merkezi yapılmış. Adı Westfield Stratford.

300 bin metrekare kapalı alana sahip olan ve yılda 25 milyon kişinin ziyaret etmesi beklenen bu merkezin açılışı bir süre önce gerçekleştirilmiş. Olimpiyata hazır olan bu dev binada şu an tek Türk markası var: Özdilek. Havlunun ilk üretildiği yer olarak bilinen Bursa'dan.

Özdilek Grubu, sadece Türkiye'nin değil, dünyanın da önde gelen havlu ve bornoz üreticilerinden. Yıllık 10 bin ton havlu ve bornoz üretim kapasitesiyle Avrupa'nın en büyük üretim kapasitesine sahip. Havlu, bornoz ve nevresim gibi ev tekstil ürünleri yanında aynı isimle faaliyet gösteren yurtiçinde 28 mağazası ve 11 alışveriş merkezi var.

Londra mağazasının resmi açılışına katılıyoruz. Kurdeleyi Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Ahmet Ünal Çeviköz kesiyor. Büyükelçi, konuşmasında, "Her şeyden önce Türkiye artık kendi markasını üretmeyi, markasını ihraç etmeyi öğrenmiş ve tatbik eder hale gelmiştir. Özdilek'in İngiltere'de mağaza açması, aynı zamanda Türkiye'nin de markalaşması ve markalarını ihraç etmeye başlamasının bir kanıtıdır." diyor.

Mağaza, Özdilek'in ilk yurtdışı perakende satış mağazası ve sadece kendi ürünleri satılıyor.

Özdilek Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Özdilek, bu mağazayla Avrupa pazarına girdiklerini belirterek, iki yıl içinde Avrupa'da 20 mağaza açacaklarını söylüyor. Bu mağazalar İngiltere ve Almanya'da açılacak. Maliyetinse 7 milyon avroyu bulması bekleniyor.

İngiltere pazarı için mevcut ürün çeşitlerine ilaveler yapılmış. İngiliz müşterilerin zevkine uygun tasarımlar geliştirilmiş.

Aslında İngilizler Türk havlusunu iyi tanıyor. 15 yıl öncesine kadar Londra'da "Turkish Towel" (Türk Havlusu) adıyla faaliyet gösteren bir İngiliz şirketi varmış. Ama artan maliyetlere ve rekabete dayanamamış, havlu atmış. Şimdi piyasada yok.

Üç bölümden oluşan mağazanın duvarında yazan 'Made with love from Turkey' (Türkiye'de sevgiyle üretildi) sloganı dikkati çekiyor. Hüseyin Özdilek, dünyaya bu sloganla açıldıklarını, Anadolu insanının sıcaklığını, üretim kalitesini bu etiketle hissettireceklerini söylüyor.

Londra mağazasının müdürü Hakan Pamir, İngilizler yanında Londra'da yaşayan "gurbetçi"lerin de yoğun ilgi gösterdiğini, mağazayı görünce duygulanıp gözyaşlarını tutamayanların bile olduğunu anlatıyor.

Açılış sonrası yaptığımız sohbette, Hüseyin Özdilek'in 41 yıl öncesine dayanan ilginç İngiltere macerasını öğreniyoruz. Meğer, bugün burada mağaza açıp 8 kişiye iş imkânı sağlayan Hüseyin Özdilek, 1970 yılında ilk kez geldiği İngiltere'den içeri sokulmamış, havaalanından geri gönderilmiş. Özdilek, "21 yaşındaydım. O dönemde vize kapıda veriliyordu. Üniversite öğrenimi için gelmişim ama benim hem çalışıp hem okuyacağımı zannedip vize vermediler." diyor ve ekliyor: "Aradan 40 yıl geçti, bugün 61 yaşındayım. O zaman giremediğim İngiltere'de mağaza açmanın gururunu yaşıyorum."

Önümüzdeki iki yıl içinde yurtdışı mağazalarıyla birlikte toplamda 300 milyon dolarlık yatırım planladıklarını, çalışan sayısını 5 bin 500'den 7 bin 500'e çıkaracaklarını söyleyen Özdilek, İstanbul Levent'teki 240 milyon dolarlık AVM yatırımının hızla devam ettiğini, Eskişehir'deki 50 milyon dolarlık AVM'nin de yıl sonunda biteceğini anlatıyor. Grup, yıllık 650 ton et üretim kapasitesine sahip büyükbaş hayvan çiftliğini de kasım ayında açacak.

Yurtdışı yatırımlarda sadece maliyet düşürme düşüncesi etkili ve yeterli olmuyor artık. Dünya markası olmak, küresel pazardan pay kapmak ve rakiplerin gerisinde kalıp havlu atmamak için dünyanın belli merkezlerinde de olmak gerekiyor. Londra da bu önemli merkezlerden biri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cari açığa vergili tedbir

Kadir Dikbaş 2011.10.14

İki gün önce ağustos ayına ilişkin cari işlemler dengesi verileri açıklandı. Rakam, açığın bir önceki aya nazaran bir miktar gerilediğini gösteriyor ama yine de yüksek. Ve hemen ardından (dün) cari açığı dizginlemeyi amaçladığı anlaşılan vergi düzenlemeleri açıklandı.

Merkez Bankası verilerine göre, cari işlemler açığı ağustos ayında bir miktar gerileyerek 3,96 milyar dolar oldu. Aynı ay itibarıyla yıllık rakam 75,1 milyar dolar. Ve açıkta, yine yüksek seyrini koruyan ve ağustosta 7,1 milyar dolar olan dış ticaret açığı etkili.

Bu durumun sürdürülebilirliği, çevremizde ve dünyada giderek artan riskler sebebiyle çok da kolay görünmüyor. O yüzden aylar önce dış ticaret açığını ve cari işlemler açığını dizginlemeye dönük tedbirler geliştirilmeye başlanmıştı. Ve açıklanan son ödemeler dengesi verisinin ardından ithalatıyla dikkati çeken bazı mallara (bazı motorlu taşıtlar, cep telefonu, alkollü içki, sigara ve ithaldeki KKDF kesintisi) uygulanan ÖTV oranları yükseltildi.

Vergi artışları, alışageldiğimiz şekliyle bütçenin finansmanı için yapıldı. Ancak bütçenin böyle bir tedbire ihtiyacı yok şu an. O yüzden, yapılan yorumlar, açıklanan son vergi artışlarının cari açığı azaltmaya dönük tedbir olduğu yönünde.

Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, dün Orta Vadeli Program'ı açıklarken cari işlemler açığının bu yıl milli gelirin yüzde 9,4'üne ulaşmasını beklediklerini açıkladı. Bu oldukça yüksek bir oran ve yıl sonu için aşağı yukarı 70 milyar dolar civarında bir açığa denk düşecek gibi görünüyor. Bu açığın bir şekilde azaltılması ve finanse edilmesi gerekiyor.

Kurdaki yükselişe rağmen vergi tedbirinin açıklanması, kurdaki yükselişin ithalatı yeterince dizginlemeyeceği düşüncesi yanında TL'nin değer kazanmaya başlamasıyla birlikte açığın tekrar yükselişe geçeceği öngörüsü olduğunu gösteriyor.

Orta Vadeli Program'dan anlaşıldığına göre, önümüzdeki yıl içinde de daha düşük bir büyüme oranına rağmen yüksek seviyede cari açık beklentisi var. Bakan Babacan, cari açıkta azalış eğiliminin başladığını, oranın gelecek yıl 1,4 puan gerileyerek yüzde 8'e, 2013 yılında yüzde 7,5'a, 2014 yılında da yüzde 7'ye düşmesinin öngörüldüğünü belirtti. Bunlar yüksek oranlar. O yüzden, açığa sebep olan deliklerin tek tek kapatılması, ithalatın ihracatın önünde koşmasına izin verilmemesi, ithalat bağımlısı sektörlerin gözden geçirilmesi gerekiyor.

Ekonomik alanda elde ettiğimiz onca başarıya ve olumlu göstergeye rağmen, maalesef yüksek cari açık üreten ekonomik altyapımızı düzeltebilmiş değiliz. Cari açıkla büyüyoruz, büyüme geriledikçe de cari açığı azaltıyoruz.

Ve şunu da hemen belirtelim. Cari açığın tek sebebi enerji fiyatları değil. Evet en önemli sebep ama onun dışında da pek çok sebep var. Yapılan vergi düzenlemesi de bu gerçeği teyit ediyor. İhracat şampiyonu olduğumuz otomotivde bile dış ticaret dengesini zor tutturuyoruz, sigara üretiminin büyük bölümü ithal tütünden. Bazılarının çorap değiştirir gibi değiştirdiği cep telefonları ithal. En iddialı olduğumuz tekstil ve konfeksiyonda her geçen gün daha çok ithal ara malı kullanıyoruz. Ve daha neler...

Cari açığın alıp başını gittiği bir dönemde yerli otomobili tartıştık. Birileri bunu bile uçuk buldu. Neymiş, "Türkiye bu treni kaçırmış. Çok maliyetli olurmuş" vs. 10-15 yıl önce de aynı şeyler söyleniyordu. O dönemde Çin ve Hindistan otomobillerinin adı sanı yoktu. Şimdi Türk pazarında Avrupalı, ABD'li, Japon ve Koreli rakipleriyle rekabet ediyorlar.

Döviz kurlarındaki yükselme sebebiyle şu günlerde zaten talep daralmış vaziyette, o yüzden vergi artışları bugünden ziyade kurların düşüşe geçtiği dönemde de ithal ürünlerin maliyetini artırıcı, kullanımını da caydırıcı etki yapacağından ilgili alanlardaki ithalat artışını sınırlayacaktır. Ucuz ithalata dayalı tüketim çılgınlığına devam etmek, yabancı sermaye girişinin tetiklediği değerli TL sayesinde "dönemsel refah" yaşamak ve yaşatmak, yerli üretimin ithalatla boğulmasına müsaade etmek Türkiye'nin kazancına değil.

CARİ DENGE/GSYH

2003 -2,5

2004 -3,7

2005 -4,6

2006 -6,1

2007 -5,9

2008 -5,7

2009 -2,3

2010 -6,5

2011* -9,4

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

* Tahmin

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tablet bilgisayarın prototipi tamam seri üretimi yapabilecek şirket arıyor

Kadir Dikbaş 2011.10.18

Milli Eğitim Bakanlığı'nın FATİH Projesi'ne talip olan Türk Telekom, altyapının hazırlanması işi yanında öğrencilere verilecek tablet bilgisayar için de hazırlıklara başladı. Bilgisayarın prototipini üreten şirket, şimdi seri üretim için firma arıyor. Üretimin Türkiye'de yapılması planlanıyor.

Hükümet, önümüzdeki 4 yıl içinde okullardaki bütün öğrencilere birer tablet bilgisayar vermeyi, okulları bilgisayar ve "akıllı tahtalarla" donatmayı planlıyor. Projenin adı Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH). Bu proje ile dünyayı yakalamayı, hatta bir adım öne geçmeyi planlayan Türkiye'nin bu tercihi yerli ve yabancı bilgi teknolojileri şirketlerince çok yakından takip ediliyor. Neticede bu proje kapsamında bütün Türkiye'yi kapsayacak geniş bir altyapının kurulması ve milyonlarca tablet bilgisayar alımı söz konusu. Şu

an için 5 milyar dolarlık bir pazardan bahsediliyor. Ayrıca her yıl 800 bin adet yeni bilgisayarın üretilmesi ve çocuklara teslim edilmesi söz konusu olacak.

Türkiye'nin bu konudaki tavrını bir süre önce Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün, "Yabancı ortaklıklar da dahil olabilir yerli ortaklıklar da olabilir ama bunun üretimi mutlaka Türkiye'nin içinde olacak." diyerek net bir şekilde açıklamıştı.

Bu dev proje ile ilgilendiğini açıklayan şirketlere Türkiye'nin en büyük telekomünikasyon şirketi Türk Telekom da katıldı. Ve oldukça da iddialı görünüyor.

İngiltere merkezli World Finans Maga-zine'nin Türk Telekom'a verdiği ödülleri almak için Londra'da bulunan Türk Telekom Üst Yöneticisi K. Gökhan Bozkurt, Milli Eğitim Bakanlığı'nın hayata geçirmeyi planladığı FATİH Projesi'ne talip olduklarını açıkladı. Ödül töreninin ardından gazetelerin ekonomi editör ve yazarlarıyla sohbet eden Bozkurt, ekonomi gündemine ve Türk Telekom'a ilişkin soruları cevaplandırdı. Bozkurt, şirket olarak SPK'nın "bağımsız üye" kararını desteklediklerini belirtirken, halka açıldıkları 2009'dan bu yana her yıl temettü dağıttıklarını, şirketin piyasa değerini önemsediklerini söyledi.

ÜCRETSİZ GÖRÜŞME ABONE KAYBINI AZALTTI

Sabit telefon hattındaki abone kayıplarının sürdüğünü anlatan Bozkurt, "Ancak dünya ile kıyaslandığında en az hat kaybeden şirket biziz." dedi. Şirketin sabit telefon hattı kaybı yüzde 3,5 civarında. Abone sayısı 4 yılda 18 milyondan 15 milyona düşmüş. Ve iptallerin düşük gelirli bölgelerde daha yüksek olması dikkat çekici. Ama bununla birlikte, ADSL abonesinde ve diğer kurumsal abonelerde artış söz konusu. Bu sebeple, toplam abone sayısındaki ve gelirlerdeki artış sürüyor.

"Geceleri ücretsiz konuşturma kampanyası" abone kaybını azaltmış, görüşme trafiğini de rekor seviyede artırmış. Bozkurt'un söylediğine göre, akşam konuşmaya alışan müşteri bir şekilde gündüz de daha fazla konuşmaya başlıyor.

Özelleştirildiği günden bu yana 12 milyar TL yatırım yaptıklarını, bu yılki rakamın 2 milyar TL'yi bulacağını, gelecek yıl da 2 milyar TL'nin üzerinde yatırım yapacaklarını söyleyen Bozkurt, diğer ülkelerde 6 milyon civarında Türk vatandaşının yaşadığını ve başta Almanya olmak üzere pek çok ülkede bu vatandaşlarımıza dönük hizmet götürmeyi de hedeflediklerini belirtti.

FATİH Projesi ile ilgili soruları da cevaplandıran Bozkurt, bunun için bir komite kurduklarını, öncelikle okulları birbirine bağlayan altyapı hizmetine ve okullardaki şebeke kurulumuna talip olduklarını söyledi. "Tablet bilgisayar ikinci planda bizim için. Öncelikle altyapının hazır olması lazım. Tablet bir geniş bant cihazı ve geniş bant altyapısında da en güçlü biziz." diyen Bozkurt, "Şu an 37 bin okulda ADSL bağlantımız var ama sınıfların da birbirine bağlanması lazım. Ayrıca geri kalan 5 bin okula da fiber bağlantısı gerekiyor." şeklinde konuştu. Bununla birlikte tablet bilgisayar üzerinde de çalıştıklarını ve çalışmaların son aşamaya geldiğini belirtti.

Konuyla ilgili detayları ise, Türk Telekom Pazarlama ve İletişim Başkanı Ekrem Demircan anlattı. Demircan, Apple Macbook Air'in tasarımında da görev almış fakat şu an Apple'da çalışmayan bir endüstriyel tasarım uzmanına bir tablet bilgisayar tasarlattıklarını belirterek, "Tasarım, yazılım ve işletim sistemi Türk Telekom'a ait olacak. Üretimi ise Türkiye'de bir şirkete yaptırmayı planlıyoruz. Türkiye'de bu işi yapabilecek kapasite ve ölçeğe sahip şirketler var." dedi. Bu tabletin ilk örneklerini 2012'nin ilk çeyreğinde üretmeyi planladıklarını söyleyen Demircan, üretimi öğrenciler yanında diğer müşteriler için de düşündüklerini, FATİH Projesi'ne katılmasalar da piyasada olacaklarını kaydetti. FATİH Projesi'nde "yerli üretim" şartının ortaya konulması, teknoloji transferi açısından son derece önemli ve isabetli bir tavır. Ve bu şartın şimdiden, sağlıklı ve etkin bir

şekilde hayata geçirilmesi halinde Milli Eğitim'de çığır açması bir yana, bir teknolojik yarışı da şimdiden başlatmış görünüyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yükselen Türkiye, rahatsız ediyor

Kadir Dikbaş 2011.10.21

Şunu tekrar tekrar söylemekte fayda var. Dünya dengeleri hızlı bir şekilde değişiyor.

Güç ve sermaye Batı'dan Doğu'ya kayıyor. Ortadoğu ve Kuzey Afrika değişiyor. Türkiye de, yakın tarihinin en hızlı gelişim ve dönüşümü içinde. Dünyada giderek daha saygın ve etkin bir güç haline geliyor.

Batı ekonomileri ise hasta, hem ekonomik hem siyasi güç kaybediyor. Avrupa, başta Yunanistan olmak üzere bazı ülkelerin iflasının nasıl olması gerektiğini tartışıyor. Ülkeler, ağır borç yükü altında. Kazanılmamış gelirlerin harcanmasıyla ulaşılan refahın faturasının nasıl ödeneceği belli değil. Bu durum bankacılık sektörüne de sirayet etmiş durumda. İşsizlik had safhada, halk sokaklara dökülüyor. ABD'de de büyük sıkıntılar var. Eylemler bir ayını doldurdu. Ve görünen o ki, özellikle Avrupa'yı daha zor günler bekliyor.

27 üyeli AB'deki ortalama işsizlik oranı şu an (ağustos itibarıyla) yüzde 9,5. Avro bölgesindeki oransa yüzde 10,0. Rekor, yüzde 21,2'lik oranla İspanya'da.

Türkiye'de ise işsizlik oranı yüzde 9,1'e geriledi temmuz ayına ilişkin son verilerde. Büyümenin yıl sonunda yüzde 7,5 olması bekleniyor. Gelecek yıl da yaşanan küresel krize rağmen yüzde 4 civarında bir büyüme tahmin ediliyor. Bütçe açığı her geçen yıl azalıyor. İlk dokuz ayda fazla söz konusu.

AB'de ise korkunç kamu açıkları mevcut. Borç yükü Türkiye'ninkinin kat kat üstünde. Ekonomik büyüme beklentileri düşük. Yılın ilk yarısındaki büyüme sadece yüzde 1,6. Bazı ülkelerde negatif oran söz konusu.

Evet, dünya değişiyor, bölgemiz değişiyor. Ekonomik savaş giderek kızışıyor. Ekonomik ve siyasi sorunlarını aşan Türkiye, bu değişen dünyada önemli bir rol üstlenme gayretinde. Aslında istesenez de, istemesenez de tarihi kökleriniz bu konuma itiyor sizi.

Ama gerek bazı bölge ülkeleri, gerekse kadim terör destekçisi bazı Avrupalı ülkeler, üstlendiğiniz bu rolden oldukça rahatsız. Kendileri düşerken Türkiye'nin yükselişini hazmedemiyorlar. Dünya ile muhabbetle kucaklaşmanızdan rahatsızlar ve şöyle ya da böyle hızınızı kesmek için terör belasıyla sürekli meşgul olmanızı istiyorlar.

Bunu görmek için uzman olmaya da gerek yok. Terör olaylarının artış gösterdiği günden bu yana yaşanan sürece bakmak, olayları iyi okumak yeter.

Ve ne yazık ki terör şebekesi, önceki gün de 24 fidanımızı şehit etti. Allah hepsine rahmet eylesin, ailelerine ve bütün milletimize başsağlığı ve sabırlar versin. Bu acının ne demek olduğunu, en iyi o fidanları büyütüp vatana kurban vermiş anne ve babalar bilir. Onların acısını paylaşmak hepimizin görevi ve borcu.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın olaydan hemen sonra yaptığı açıklamadaki şu sözler bence çok manidar: "Her kim ki teröre gizli ya da açık destek veriyorsa, her kim ki terörü besliyor, koruyor yataklık ediyorsa, kim ki teröre müsamaha gösteriyor, terörün kanlı yüzünü örtmek, terör örgütünün insanlık dışı saldırılarını görmezden gelmek gibi bir gafletin içinde bulunuyorsa tamamı bilsinler ki; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nefesi her birinin ensesinde olacaktır. Terör örgütü nereden besleniyor, nereden destek alıyor, kim veya kimler tarafından teşvik ediliyorsa hepsinden mutlaka ama mutlaka bunun hesabı sorulacaktır."

Ve şu cümle de adrese teslim bir cümle: "Son dönemde yoğunluk gösteren terör faaliyetleri, terör örgütünün birilerinin maşası olduğunu çok net olarak ortaya koymuştur. Terör örgütü, Türkiye'nin huzuruna, kardeşliğine ve istikrarlı büyümesine kasteden odakların taşeronu olduğunu bu son olaylarla bir kez daha göstermiştir."

Evet, büyüyen ekonomisi, içeride gerçekleştirdiği halkıyla barışma, demokratikleşme gayretleri ve izlediği dış politika ile Türkiye, birilerini fena halde rahatsız ediyor. Son dönemdeki açılımlara rağmen artan hain saldırıların başka bir izahı yok.

Bu noktada, başka eylemlere karşı da uyanık olmak lazım. Sırf sizin önünüzü kesmek, huzurunuzu bozmak için bugün malum taşeronla anlaşılanlar yarın başka taşeronlarla iş tutabilirler. Sokak teröründen finans terörüne kadar her yolu deneyebilirler. Dikkatli olmak, ortak düşmana ve piyonlarına karşı kökenimiz ne olursa olsun "bir" olmak mecburiyetindeyiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin borç çıkmazı

Kadir Dikbaş 2011.10.25

Borç batağındaki ülkelerden çarpıcı haberler geliyor. Mesela Yunanistan. Önceki gün ajanslara düşen haberlere göre, Yunanistan'da kriz sebebiyle doğumlar yüzde 15 azaldı, geçim sıkıntısı çeken aileler çocuklarını devlet kurumlarına bırakıyor, hırsızlıklar arttı, bir vergi dairesi ateşe verildi... Uzayıp gidiyor. Diğer ülkelerde de benzer tehlikeler söz konusu. Geçen hafta İtalya sokakları da savaş alanına dönmüştü.

Eğer Avrupa yavaş davranmaya devam eder, girişimleri de yetersiz kalırsa, şurası bir gerçek ki, pek çok ülkede borç krizi sosyal patlamayı tetikleyecek. Yunanistan'ın yanına her an İtalya, İrlanda, Portekiz ve İspanya da eklenebilir.

Piyasalar bir süredir 23 Ekim tarihinde yapılacak AB zirvesine odaklanmıştı. AB liderleri önceki gün bir araya geldi. 12 saat süren zirvede ciddi tartışmaların yaşandığı, özellikle İngiltere ve Fransa liderlerinin atıştıkları belirtiliyor.

Ve netice itibarıyla, liderler 5 maddelik "borç kriziyle mücadele stratejisi" üzerinde anlaştı ama nihai açıklama daha önceden açıklandığı üzere çarşambaya ertelendi. Yarın esas açıklama yapılacak, yeni kurtarma paketi duyurulacak.

Bu pakete göre, temel stratejilerde de belirtildiği gibi, bankalardan, ellerinde tuttıkları Yunan tahvillerinin değerinde indirime gitmeleri talep edilerek bundan doğacak zararın karşılanması için de bankalara sermaye

desteği verilmesi bekleniyor. Yani bir şekilde Yunanistan'ın yükü bankalara, bankaların yükü de vergi ödeyen Avrupalılara yıkılacak.

Stratejiye göre, aşırı borçlu ülkeler, taahhütleri yerine getireceğine dair Avro Bölgesi'nin kalan üyelerini ikna edecek.

Diyelim ki, hükümetler ikna oldu. Acaba bu paket sorunu çözmeye yetecek mi? Bunu hiç kimse bilmiyor. Bu arada, bir anlamda ayaklanma provaları yapan, "Faturayı neden biz ödüyoruz?" diyen halk nasıl ikna edilecek?

AB'nin Maastricht Kriterleri'ne göre, bir ülkenin kamu borç stokunun GSYH'ya oranının yüzde 60'ın üzerine çıkmaması gerekiyor. Ama şu an AB yesi 27 ülkenin 14' bu kriteri tutturamıyor. Ve bunların arasında değil bu yüzde 60'ı tutturmak, onun iki katına varan borçla yola devam etmeye çalışan ülkeler var.

Tabloda, son dört yılda borçluluk oranı neredeyse dörde katlanan İrlanda ile ikiye katlanan İngiltere dikkati çekiyor. Avro Bölgesi dışındaki İngiltere ve Avro Bölgesi'ndeki İrlanda, 2008 krizi sonrası batan bankalara büyük kaynak aktarmıştı.

Türkiye ise kamu borcunda, 2004 yılından bu yana Maastricht Kriteri'nin altında bir orana sahip. Geçen yılki oran yüzde 42,2 seviyesindeydi. Orta Vadeli Program'a göre de, Türkiye'de kamu borç stokunun milli gelire oranının 2012'den 2014'e daha da aşağı çekilmesi planlanıyor. ngrlen oranlar sırasıyla şöyle: Yüzde 37, yüzde 35, yüzde 32.

AB'nin açıklayacağı yeni kurtarma paketi sonrasında da, bu borçluluk oranlarının bir miktar daha yükseleceğini ve hükümetlerin uzunca bir süre bu yük altında eli kolu bağlı olacağını tahmin etmek zor değil. Avrupa'da, özel borçların bir anlamda kamulaştırıldığına, hesabını bilmeyen ülkelerin yükünün, hesabını bilenler üzerine yıkıldığına şahit oluyoruz. Ve bundan kaçış da yok. Yükü paylaşmamanın maliyeti, paylaşmaktan çok daha ağır olacak çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye, ilaç üssü olabilir mi?

Kadir Dikbaş 2011.10.28

Frankfurt- Bazı sektörlerimiz var ki, dış ticaret açığında rekor kırıyor. Üstelik o sektörde yüksek potansiyele sahip olmamıza rağmen.

İlaç sanayii de onlardan biri. Sektörde ihracatın ithalatı karşılama oranı şu an yüzde 12,7. Neredeyse petroldeki kadar dışa bağımlıyız. 2010'da 558 milyon dolarlık ihracata karşılık 4,4 milyar dolarlık ithalat söz konusu. Yani cari açığın yaklaşık 4 milyar doları bu sektörden. İthalatın yaridan fazlası, ihracatınsa dörtte üçü mamul ilaç.

1990'lı yılların başından itibaren ilaç ithalatında hızlı bir artış göze çarpıyor. İhracatın ithalatı karşılama oranı, 1999'dan bu yana yüzde 10 dolayında seyrediyor.

Bu manzaranın oluşmasında AB ile yapılan Gümrük Birliği'nin payı büyük. Hemen belirtelim, ilaç Avrupa'nın en çok para kazandığı sektörler arasında ve dış ticaretine artı değer katıyor. Gümrük Birliği sayesinde ise Türkiye gibi dünyanın 14. büyük, Avrupa'nın ise 6. ilaç pazarında büyük bir avantaj elde etti.

Ve ne yazık ki, son 20 yıl içinde pek çok ülke ilaçta yurtiçinde üretim politikalarını takip ederken, dünyada yeni ilaç üsleri ortaya çıkarken Türkiye'de, rekabete dayanamayan bazı yerli üreticiler tesislerini yabancıya devrederek piyasadan çekildi.

Dünyanın dört bir yanından yüzlerce ilaç firmasının bir araya geldiği 21. Uluslararası İlaç Sanayi Fuar ve Konferansı (Cphl) için Frankfurt'tayız. Bu fuar, firmaların yeni işbirlikleri kurma, dosya alışverişi, lisans anlaşmaları yapması ve ihracat potansiyelini artırması açısından önemli. Türkiye'den de sektör lideri olan Abdi İbrahim'in yanı sıra 6 şirket stant açmış.

Türk ilaç sektörünün 2003 yılından bu yana hem kutu hem de ciro bazında en büyüğü olan Abdi İbrahim, üç yıldır bu fuara katılıyor. Gelecek yıl 100. yılını kutlayacak olan şirket, Türkiye'deki liderliğini korumanın yanında global oyuncu olma hedefini koymuş kendine. Ama sadece fuarlara katılarak, bir sektörü ve şirketlerini küresel rekabetin etkili bir oyuncusu yapmak mümkün değil.

Abdi İbrahim Yönetim Kurulu Başkanı Nezih Barut, aynı zamanda İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS) başkanı. Kendisiyle, Türk ilaç sanayiinin bugününü ve geleceğini konuşuyoruz. Barut, Türkiye'nin bir ilaç üretim üssü olabileceğini, ihracatın ithalatı karşılama oranının yüzde 80'in üzerine çıkarılabileceğini, sektörün gereken yüksek üretim standardına (GMP) sahip olduğunu söylüyor. İEİS olarak bu konuda 2023 raporu hazırlamışlar. Önümüzdeki günlerde Başbakan Tayyip Erdoğan'a sunacaklar. Hedef, Cumhuriyet'in 100. yılında ihracatı 16,5 milyar dolara çıkarmak. İthalatın da 20 milyar dolar olacağı öngörülüyor.

Başkan Barut, ancak bu hedefin bugünkü şartlarda gerçekleşmesinin mümkün olmadığını, sektör ile devletin güçlerini birleştirmesi gerektiğini belirtiyor ve yapılması gerekenleri şöyle özetliyor:

Sürdürülebilir, istikrarlı bir ilaç pazarının olması lazım.

İlaç sanayii ile devlet, güçlerini birleştirmeli. Sektörel teşvik bunun bir parçası.

Verilen bir ilaç ruhsatının karşılıklı tanınması için diğer ülkelerle anlaşmaların yapılması gerekiyor.

Sektörün yurtdışında tanıtılması, dış ticaret temsilciliklerinin sektörle birlikte harekete geçmesi faydalı olacaktır.

Nezih Barut, bu arada Ar-Ge konusundaki teşviklerin isabetli bir adım olduğunu ve sonuçlarının alınmaya başlandığını belirtiyor. Bununla birlikte, mamul ilaç ithalatında yüzde 8 KDV alınırken ithal hammaddeye yüzde 18 KDV uygulamasına devam edilmesinin, ithalatı ödüllendirip yerli üretimi cezalandırdığını söylüyor.

Barut'a göre, bir sıkıntı da ilaç fiyatlarında yapılması planlanan yeni indirim. "Bu, bazı ilaçların üretimini imkânsız hale getirebilir." diyen Barut, bu fiyat politikasıyla en fazla zararı yerli üreticinin göreceğini söylüyor.

Abdi İbrahim Üst Yöneticisi Candan Karabağlı da, "Sürekli düşen fiyatlarla yeni yatırım yapamayız. Bunun acısı birkaç sene sonra ortaya çıkar. İlaç sanayii ölür, her şey ithal olur, fiyatlar tırmanmaya başlar." diyor.

Şöyle ya da böyle bir ülkenin, bir sektörde verdiği büyük açığı kapatmak için harekete geçmesi kaçınılmaz. Konu, ilaç gibi stratejik ve hayati bir konu olunca da, öncelik ve aciliyet şart.

'AB'ye teşekkür edeceksiniz'

Kadir Dikbaş 2011.11.01

Türkiye'nin önde gelen tekstil sanayicileri, hafta sonunda Antalya'daydı.

Sebept, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası'nın (TTSİS), 50. kuruluş yıldönümünde bölge yaşanan siyasi ve ekonomik değişim rüzgârını, yerli ve yabancı uzmanların katıldığı bir seminerle masaya yatırmasıydı. "Bölgedeki Fırsatlar ve Tehditler" konulu seminere katılan konuşmacılar Türkiye'nin dünya üzerinde giderek artan ağırlığına ve bölgede ortaya çıkan fırsatlara dikkat çekerken, karşılaşılabilecek tehdit ve olumsuzluklara dikkat çektiler.

Martı Hotel'de gerçekleştirilen "ufuk turu"nun açış konuşmasını TTSİS Başkanı Halit Narin yaptı. Türkiye'nin son yıllarda aldığı mesafeye dikkat çekerek Türkiye'nin en güvenilir ülkeler arasında "bir numara" olduğunu, kendilerini siyasi kavgaların değil dünyanın Türkiye'ye bakışının ilgilendirdiğini belirten Narin, "Türkiye'nin bir fırsatlar ülkesi olduğunu bizler çalışarak gösteriyoruz. Bunu zedeleyecek her türlü olay için hepimiz yek vücut olmalıyız." dedi.

Başkanlığını Amerikan Kongresi Dış İlişkiler Komite Üyesi Michael McMahon'un üstlendiği ilk günkü oturumun ana konuşmacısı olan, Time Dergisi Editörü Fareed Zakaria, dünyanın ekonomik ve siyasi açıdan ve hatta terör açısından, geçmişten günümüze daha iyiye gittiğini söyledi. Ve bunu, dünyanın büyük güçlerinin soğuk savaş dönemindeki gibi sert bir rekabet içinde olmamalarına bağladı. Bütün güçlerin kesiştiği noktada yer alan Türkiye'nin yeniden şekillenen dünya düzeninden inanılmaz şekilde faydalandığını, kendine konum açtığını ve güçlü bir ekonomik gelişme kaydettiğini belirtti. "Dünyada her ülke bunları yapmakta zorlanır. Biz bunları ABD'de yapmakta zorlanıyoruz ama Türkiye bir yolunu buldu." diyen Zakaria, Türkiye'nin bir yandan Arap dünyasında devam eden değişimi izlediğini, bir yandan Çin ve Hindistan'dan gelen ekonomik baskıyı göğüslediğini ve diğer taraftan da AB'yi izlediğini söyledi.

"Siz şu anda merkez bankanızın Avrupa Merkez Bankası'nın emrinde olmasını, kendi para biriminizi kaybetmeyi, AB'nin büyümenizi aşağı çekmesini ister misiniz?" diye soran Zakaria, "Türkler anladı ki AB, Türkiye'yi tam üye olarak almak istemiyor. Ama görünüyor ki, AB Türkiye'yi almak istediğinde de 'Teşekkürler, biz sizin için fazla güçlüyüz' diyeceksiniz." dedi.

Türkiye'nin Irak Büyükelçisi Murat Özçelik'in yorumcu, Mısır ve Yemen'in Ankara büyükelçilerinin de dinleyici olarak katıldığı seminerin ikinci gününde gerçekleştirilen oturumda ise, Barclays Capital Başekonomisti Dr. Christian Keller, çarpıcı rakamlarla gidişatı özetledi, Türkiye için önce fırsatları sonra da riskleri sıraladı.

Keller, kamu borç oranının düşük olmasının yabancı yatırımcı için Türkiye'yi son derece cazip hale getirdiğini ifade etti. Keller, AB'de yılın son çeyreğinde negatif, 2012'de de yüzde 0,5'in altında bir büyüme beklediğini dile getirirken, "Türkiye'nin de bunu endişeyle izlemesi gerekecek ama iç pazarının büyüklüğü, ihracatın GSYH'ya oranının yüksek olmayışı etkiyi azaltacak unsurlar" tespitinde bulundu.

"G-20 ve Türkiye'nin rolüne bakacak olursak bölgede gelecek vaat eden ülke Türkiye, Asya'da ise Endonezya." diyen Keller, Türkiye için en önemli riskin cari açık olduğunu anlatırken de, "Türkiye çok tüketiyor, az tasarruf ediyor. Tarihte sürdürülebilir büyüme kaydedip de tasarruf etmeyen ülke yok." ifadesini kullandı.

Evet yastık altı tasarruflarımız da var ama bunların sisteme dahil olmadığını ve olsa dahi yine de tasarruf sıkıntısı çektiğimiz bir gerçek. Türkiye şu an hem siyasi, hem ekonomik açıdan yıldızı parlayan, güvenilir ülkeler arasında. Gücün ve sermayenin Batı'dan Doğu'ya kaydığı şu dönemde iyi bir ivme yakaladı. Ama manzaranın bozulmaması için, güçlü büyümenin devamı için ve neticede AB'ye bir gün gelip "Teşekkür ederiz, almayalım" diyebilmek için her yerde karşımıza çıkan "cari açık" riskini de azaltmamız gerekiyor. Bunda hem kamuya hem de tekstilcisinden otomotivcisine bütün özel sektöre görev düşüyor. Benim bu seminerden çıkardığım sonuç bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enflasyon neden yükselişte?

Kadir Dikbaş 2011.11.04

Mevsimsel etkilerin yanında, son aylarda döviz kurunda görülen yükseliş, çeşitli mal ve hizmetlere gelen zamlar ve vergi oranlarında yapılan artışa bağlı olarak enflasyon, bir miktar daha yükseldi. Dün açıklanan rakamlar, beklentileri bir hayli aştı.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre, ekim ayında, Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) yüzde 3,27, Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) yüzde 1,60 arttı. Yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 7,66, ÜFE'de yüzde 12,58 oldu. Yıllık enflasyon bir önceki aya göre TÜFE'de 1,51 puan, ÜFE'de ise 0,43 puan daha yüksek.

Detaylar, Merkez Bankası'nın kurdaki yükseliş ve ardından yaşanan gelişmeler üzerine piyasaya döviz satarak müdahale etmesinin, sonra da 5 maddelik eylem planı açıklamasının gerekçesini ortaya koyuyor.

Görünen o ki, vergi artışından kaynaklanan etkilerin yanı sıra kur artışının dizginlenmesinin de etkisiyle kasım ayında bu kadar yüksek oran görmeyebiliriz ancak özellikle TÜFE'deki yüksek seyrin devam etmesi muhtemel.

Bu arada, sadece Türkiye'de değil dünya genelinde artan bir enflasyon sorunu göze çarpıyor. Ve bu eğilim, Avrupa'da yaşanan borç krizi sebebiyle düşen büyüme beklentilerine rağmen gücünü koruyor.

Ayrıca uzun zamandır dünyayı ucuz mala boğarak küresel enflasyonu baskı altına alan Çin'de de enflasyon yükseliyor. Bir yıl önce yüzde 3,6 olan yıllık tüketici fiyatları artışı bugün yüzde 6,1'e çıkmış durumda.

Çin'de üretim maliyetleri, işçilik ücretleri giderek artıyor. Artık insanlar daha yüksek ücret için bastırıyor. Ve Çin, yakın zamanda enflasyon ihraç edebilir. Çünkü Çin'den alınan mal eskisi kadar ucuz olmayacak. Buna, Avrupa'daki borç krizi sebebiyle başlayan döviz çıkışı ve belirsizlik yüzünden başta Türkiye olmak üzere gelişmekte olan ülkelerdeki kur artışı da ilave edildiğinde, enflasyonun pek çok ülkede yükseldiğini ve yükselmeye devam edebileceğini söylemek mümkün.

Dünyadaki endişelere, Avrupa'daki kaosa rağmen emtia fiyatları 2008'de gördüğümüz ölçüde gerilemedi. Dolayısıyla ithalat maliyetlerinde, enflasyonu aşağı çekecek, en azından döviz kurunda görülen artışı "tolere" edecek bir düşüş yok.

Mesela 2008'de 150 dolar seviyelerine kadar tırmanan ham petrol fiyatları 40 dolar civarına gerilemişti. Ama bugün petroldeki düşüş son derece sınırlı. Dolayısıyla enflasyon üzerindeki olumlu etki de zayıf.

Önceki gün Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) açıkladı. Ağustos ayında teşkilat genelinde ortalama yüzde 3,2 olan enflasyon oranı (tüketici fiyatları) eylülde yüzde 3,3'e çıktı. Ve şunu hemen söyleyelim. Geçen yılın aynı dönemindeki oran yüzde 1,7 seviyesindeydi. 2010 Kasım ayından bu yana "istikrarlı" bir artış söz konusu.

Şu an Yunanistan'ın, AB'nin dikte ettiği kurtarma paketini "halk oylaması"na götüreceği haberleriyle çalkalanan Avrupa'da ise 2010 Eylül'ünden 2011'e oran yüzde 2,2'den yüzde 3,3'e çıkmış bulunuyor.

Ekonomik büyümeyi devam ettirebilmek için enflasyonu göz ardı etmek zorunda kalan ABD'de de, aynı dönem içindeki oranlar yüzde 1,1'e karşılık yüzde 3,9. Çok yüksek bir değişim söz konusu. Ama buna rağmen büyümede hâlâ sıkıntı yaşanıyor. Önceki gün ABD Merkez Bankası (FED), büyüme rakamlarını aşağı doğru revize etti. Haziran ayında yaptığı tahminleri 1 puan aşağı çeken Banka, 2011 yılında yüzde 1,6 ile yüzde 1,7, 2012 yılında ise yüzde 2,5 ile yüzde 2,9 oranında büyüme bekliyor.

Anlaşılan o ki, kriz havası yatışsa dahi, Çin, belki bir süre sonra da Hindistan faktörünün devre dışı kalması sebebiyle Türkiye de, gelişen ve gelişmekte olan ülkeler de enflasyonu aşağı çekici tedbirlere devam etmek durumunda kalacak. k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Denizin bittiği yer...

Kadir Dikbaş 2011.11.11

Euro Bölgesi'ndeki yangın, Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'den sonra İtalya'ya sıçradı. Borç krizindeki ülkede faiz oranları tarihi rekor kırdı. 1,5 trilyon Avro'luk gayri safi yurtiçi hasılası ile Almanya, Fransa ve İngiltere'den sonra AB'nin dördüncü büyük ekonomisine sahip olan İtalya'nın içinde bulunduğu durum, dünya piyasalarını sarsıyor.

İtalya korkutuyor. Çünkü, Avrupa'nın dördüncü, dünyanın sekizinci büyük ekonomisi. Yunanistan, Portekiz veya İrlanda gibi değil, kurtarılması zor bir ekonomi. Ve üstelik siyasi belirsizlik söz konusu. Eğer İtalya da dahil olursa, 17 üyeli Avro Bölgesi'nde iflasa sürüklenen ülke sayısı 4'e çıkacak. Dolayısıyla Avro'ya yönelik endişeler de artıyor.

Yunanistan'da siyasi krize yol açan borç krizi, ülkenin özgür hareket etme kabiliyetini de elinden aldı. Avrupa Birliği'nin baskısıyla, AB'nin kurtarma paketini referanduma götürmekten vazgeçen Başbakan Yorgo Papandreu, koltuğundan da oldu. Ama Avrupa için bu da yetmedi.

Şimdi, iflas kervanına İtalya da katılmak üzere. Ülkenin içinde bulunduğu borç yükünün ve artış eğiliminin oluşturduğu tedirginlik, Başbakan Silvio Berlusconi'nin istifa edeceğini açıklamasına rağmen giderilemedi. Tam tersi, şimdi de "Ülkeyi kim yönetecek? Yönetecek isim belli olsa bile bu borç nasıl temizlenecek?" soruları sorulmaya başladı.

İtalya'nın kamu borcu şu an için 1,9 trilyon avro civarında. GSYH'sının yüzde 118'ini aşan bir rakam bu. AB'nin borçlanma sınırı olan yüzde 60'lık oranın iki katı. Ve faiz oranları yüzde 7,4'e çıkarak rekor kırdı. İtalya'nın 2012

yılında 300 milyar avro civarında borcu çevirmesi gerekiyor. Yüksek faiz oranı, kamunun borçlanma maliyetini ve dolayısıyla borç stokunu artırıyor. Büyüme ise oldukça zayıf.

İtalya'da faiz oranı, son bir buçuk yıldır uluslararası kurtarma paketine mecbur kalan Yunanistan, İrlanda ve Portekiz ile aynı seviyeye ulaşmış durumda. Bu üç ülke faizler tırmanınca piyasadan borçlanmayı bırakıp AB ve IMF'den acil yardım talep etmişti.

Artık İtalya'nın da uluslararası yardım olmadan borç krizini atlatması zor görülüyor. Ve bu yardımı Avrupa'nın tek başına üstlenmesi de mümkün değil. İşte esas endişe de burada. İtalya, kurtarılması zor bir büyüklüğe sahip.

Bunun yanında gözler, Avrupa bankalarına odaklanmış vaziyette. Yunanistan kağıtlarına yatırım yapıp zarar eden Avrupa bankalarından sonra yakın gelecekte İtalyan kağıtlarına yatırım yapan bankaları konuşuyor olabiliriz. O sebeptendir ki, borsalardaki her dalgalanmada en büyük darbeyi banka hisseleri yiyor.

İtalya'nın da Yunanistan gibi, ciddi şekilde kemer sıkması gerekiyor. Ancak, bir süre önce yaşanan sokak eylemleri, İtalya'da da bu sürecin son derece sancılı geçeceğini gösteriyor.

Avrupa hem ekonomik hem siyasi açıdan daha kötüye giderken, bizde ise işlerin hiçbir şey olmamış gibi devam etmesi mümkün değil tabii ki. Şöyle ya da böyle, yansımalar görülecektir.

Ekonomik faaliyetlerimizi büyük ölçüde AB ülkeleriyle yapıyoruz. Dış ticaretimizin yarısı Avrupa'yla. Avro Bölgesi'nin en büyük ekonomisi Almanya ihracatımızda da, ithalatımızda da birinci ülke. 'Sıradaki müflis' olarak görülen İtalya da, bizim en fazla ticaret yaptığımız ülkelerden. Bu yılın ilk 9 ayında yaptığımız 6,1 milyar dolarlık ihracatla Almanya'dan sonra ikinci büyük pazarımız. İthalatımızda ise beşinci sırada. Dokuz ayda yaptığımız ithalat 10,2 milyar dolar. Arada büyük bir ticaret açığı var ama yine de genel dış ticaret açığımızdan daha iyi bir oran söz konusu.

AB, borç krizini borçlanmayı kolaylaştırarak, yeni kaynaklar bularak çözüp iflasları önlemeyi deniyor. Çünkü kemer sıkma, alışılmış refahtan ve lüksten kesinti yapmak çok zor. Siyasetçiler için de büyük risk. Ama olmuyor, sorun daha da büyüyor.

Bazı ülkeler denizin bittiği yerde...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Umut otoyolu...

Kadir Dikbaş 2011.11.15

Prizren - Arnavutluk ile Avrupa'nın en genç ülkesi Kosova'yı birbirine bağlayan otoyolun açılışı için, Prizren'e 10 km uzaklıktaki Virmişa gümrük kapısında bulunuyoruz. Tören, sınırdan 500 metre içeride Kosova tarafında yapılıyor. Sert soğuğa rağmen birlerce Kosovalı, bu tarihî açılışı bekliyor.

Arnavutluk sınırından başkent Priştine'ye ve oradan da Sırbistan sınırına (Merdare) uzanan 89 km'lik otoyolun ilk etabı olan 40 km'lik bölümünün açılışı yapılacak. Arnavutluk Başbakanı Sali Berişa, sınırın öbür tarafından

Kosova'ya giriyor. Halkın hararetli alkış ve tezahüratları eşliğinde Kosova Cumhurbaşkanı Atıfet Yahyaga ve Başbakanı Haşim Taçi tarafından karşılanıyor. Konuşmaların ardından kurdeleyi beraber kesiyorlar.

İnşaatı, Amerikalı ortağı Bechtel ile birlikte, süresinden bir yıl önce bitiren Türk inşaat şirketi Enka'nın Yönetim Kurulu Başkanı Sinan Tara da, oğlu Mehmet Tara ile katılıyor törene.

Kosova'nın efsanevi lideri İbrahim Rugova'nın adını taşıyan otoyol Kosova, Arnavutluk, ABD, AB ve de Türk bayraklarıyla donatılmış. Bu manzara, bağımsızlığa destek veren ülkelere bir şükran levhası gibi duruyor. Tören sırasında Kosovalıların açtığı büyük Türk bayrağı da, Türkiye'ye olan sevgiyi gösteriyor.

Ortak tarih ve kültürel değerleri paylaştığınız insanların sevincine şahitlik etmek, ona ortak olmak bambaşka bir duygu. Hele, çok değil 10 yıl önceye kadar bu insanların yaşadığı kıyımı, zulmü hatırlıyorsanız.

Kosova, 1389'dan 1913 yılına kadar Osmanlı sınırları içinde bir vilayet idi. 1913 Londra Anlaşması'yla Sırbistan Krallığı'na daha sonra da Yugoslavya Krallığı'na geçti. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından, 1995'te Sırp ordusu Kosova'da sivil kıyımı başlattı. NATO'nun 1999'da yaptığı müdahale sonrası bağımsızlık ümitleri yeşerdi ve Sırbistan, Rusya, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın sert muhalefetine rağmen ABD, AB ve Türkiye'nin desteğiyle bağımsızlığını elde etti. Şu an 80'in üzerinde ülke Kosova'yı tanıyor. Ülke, 1,8 milyonluk nüfusa sahip ve yüzölçümü 10.887 km2.

Belki bizim için 89 km'lik otoyol çok küçük gelebilir ama kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan Kosova için stratejik öneme sahip. Kosova Başbakanı Taçi'nin deyişiyle "Bir özgürlük ve entegrasyon projesi." İhale tutarı 695 milyon Avro. Ülkenin en büyük yatırımı ve altyapı ihalesi. Kosova'nın Tiran'a ve Adriyatik'e ulaşmasını kolaylaştıran, hızlandıran bir yol. İki kardeş ülke arasında köprü...

Enka Yönetim Kurulu Başkanı Sinan Tara'nın anlattığına göre, otoyol inşaatında 3.700 personel çalışmış ve bunların yüzde 80'i Kosovalı işçi ve mühendis. Şirket, şu an ülkenin en büyük işvereni konumunda. Bu yolun Arnavutluk'a uzanan bölümünü de, yine Enka yapmış.

Kaldığımız otel Prizren'de. Ülkede Türklerin en yoğun olduğu kent burası. İlk bakışta "Şehzadeler kenti Amasya'dan farkı yok buranın." diyorum. Ortasından Yeşilırmak değil de Akdere geçiyor sadece! Sultan Fatih'in cuma namazı kıldığı namazgâh, Sinan Paşa, Cuma, Bayraklı, Maraş, Emin Paşa ve Müderris Ali Efendi camileri, Taşköprü, Prizren Kalesi, Kalealtı, Prizren Rüştüyesi, Saat Kulesi ile Gazi Mehmed Paşa ve Şemsuddin Ahmed Bey hamamları Osmanlı yadigarı eserlerden bazıları.

KFOR barış gücündeki Türk askerî birliği Prizren'de konuşlanmış. Ayrıca ülkede, Avrupa Hukuk Düzeni Misyonu kapsamında uzmanlar ve polis kuvvetimiz bulunuyor. 120 sandalyeli Kosova Meclisi'nde 3 Türk milletvekili var. Biri kamu hizmetleri bakanı, bir diğeri de meclis başkan yardımcısı.

Otoyol açılışından sonra konuştuğumuz Ulaştırma Bakanı Fehmi Mujota, "Türk şirketleriyle çalışmaktan devletimiz de, halkımız da çok memnun." diyor. Türk şirketlerini her alanda yatırım yapmaya çağıran Bakan Mujota, Priştine'den Makedonya sınırına uzanacak 60 km'lik otoyol projesi için de ihaleye çıkacaklarını söylüyor.

Türk iş dünyasının Kosova'da yapabileceği çok iş var. Priştine Havaalanı'nın inşaatını bir süre önce bir Türk şirketi üstlenmiş. Bir alüminyum tesisinin özelleştirmesini alan da yine bir Türk şirketi. Tarım ve gıda sanayii, eğitim, sağlık, enerji, ulaşım, kömür madenciliği, haberleşme ve diğer altyapı alanlarında yatırıma ihtiyaç var.

Kosova'yı Arnavutluk'a ve uluslararası otoyol ağına bağlayan bu yolun önemi tartışılmaz. Stratejik boyut vs. bir yana, sadece turizme ve ekonomik hayata yapacağı katkı bile çok büyük kazanç demek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa pazarı daralırsa...

Kadir Dikbaş 2011.11.18

Avrupa'da işler kötüleştikçe pazardaki daralma da gün yüzüne çıkıyor. Son açıklanan dış ticaret verilerine göre, ihracatımızdaki genel artış eylül ayında yüzde 21,1 olurken, 27 üyeli Avrupa Birliği'ne yaptığımız ihracat sadece yüzde 10,5 oranında arttı. Bu oran, ağustos ayında genel ortalamanın 0,2 puan altında, yani yüzde 32,0, temmuz ayında ise genel ortalamanın üstünde yüzde 25,8 olmuştu.

Avrupa pazarında işler giderek zorlaşıyor. İnsanlar, ülkeler kemer sıkıyor. Ve ithalat artışıımız gücünü korurken ihracatta ivme kaybı söz konusu.

AB, 2010 yılı verilerine göre, ihracatımızda yüzde 46,26, ithalatımızda ise yüzde 38,90 pay sahibi. Bu oranlar bu yılın ocak-eylül döneminde de sırasıyla yüzde 47,2 ve yüzde 38,0 oldu. Bu demektir ki, AB özellikle ihracatımız için çok önemli. Ve dahası, dış ticaretimizde daha az açık verdiğimiz önemli bir bölge. İhracatın ithalatı karşılama oranı bu yılın ocak-eylül dönemi için yüzde 68,07. Oranın toplamda yüzde 54,77 olduğunu düşünürsek, bu oldukça yüksek bir oran.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, dört büyük ihracat pazarımızın dördü de Avrupalı: Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa. Bu dört ülkenin ihracatımızdaki payları, ithalatımızdakinden daha yüksek. Özellikle İngiltere, dış ticaret fazlası verdiğimiz nadir ülkelerden.

Dolayısıyla bu pazarda meydana gelebilecek daralma, bizim dış ticaret dengemizi, dolayısıyla cari işlemler dengemizi etkileyecek, belki de cari işlemler açığındaki azalış beklentilerini boşa çıkaracak. Son veriler, bunun habercisi.

O bakımdan, dikkatli olmak gerekiyor.

Acaba, diğer pazarlar Avrupa'nın yerini doldurabilir, muhtemel kayıpları önleyebilir mi?

Ne yazık ki, yakın vade için, bu konuda olumlu bir tahminde bulunmak zor. Sebebine gelince, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da sıkıntılar var, Afrika ve Amerika pazarları küçük. Ümit olabilecek Asya'da ise korkunç dış ticaret açığı veriyoruz.

Çin, Rusya, İran, Hindistan ve Güney Kore en fazla dış ticaret açığı verdiğimiz ülkeler arasında. Enerji ithalatı yaptığımız Rusya ve İran'la olan açığımızı belki bir ölçüde anlayabiliriz ama diğerleriyle olan büyük açığı izah etmek zor.

Tablodaki manzara ürkütücü. Tutar olarak en fazla dış ticaret açığı verdiğimiz ülke, eskiden Rusya idi şimdi Çin oldu. Bu ülke ile ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı sadece yüzde 10,63. Bu, 1 dolarlık mal ihraç edip 10 dolarlık ithalat yapmak demek. Bu yılın ocak-eylül döneminde bu ülkeye yaptığımız 1,76 milyar dolarlık ihracata karşılık 16,57 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmişiz. Çin'den ithalatımızdaki artış yüzde 34,8 ile her zamanki gibi genel ortalamanın üstünde. İhracatımızdaki artışa sadece yüzde 6,9. Yani uçurum tam gaz büyüyor. Bu nasıl ticaret, anlamak zor.

Dolayısıyla, Türkiye'nin Avrupa'da uğradığı ve uğrayacağı kaybı kısa vadede telafi etmesi mümkün görünmüyor. Döviz kurundaki artışa rağmen ithalatın fazla ivme kaybetmemesi, üretim altyapımızın giderek ithalat bağımlısı olduğunu gösteriyor. Tüketim malı ithalatındaki artış zayıflarken (yüzde 16), ara malı ithalatının (yüzde 41) ivme kaybetmemesi bunun göstergesi. O yüzden içeride ara malı üretimin önünü açacak uygulamaların acilen devreye sokulması şart.

Yüzde 50'ler seviyesindeki ihracatın ithalatı karşılama oranını ve bunun yol açtığı cari işlemler açığını sürdürmek mümkün değil. Çözümse, yerli üretimi artırmaktan ve ithalatla baş edebilecek ihracat seviyesine ulaşmaktan geçiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İzmir'in 120 yıllık borsası ve Expo 2020

Kadir Dikbaş 2011.11.22

İzmir, Osmanlı döneminde İstanbul'dan da önemli bir ticaret merkeziydi. 1850'lerde her hafta New York'a geminin kalktığı, 50'ye yakın ülkenin konsolosluğunun bulunduğu hareketli bir şehirdi.

1. İktisat Kongresi'nin İzmir'de toplanmasının sebeplerinden biri buydu. Bu özelliğinden dolayıdır ki, ülkemizdeki ilk borsanın kuruluş yeri de İzmir oldu. 1891 yılında İzmir Ticaret Borsası (İTB) kuruldu.

İzmirliiler bugün bu borsanın 120. yılını kutluyor. Borsa yönetimi, bu çerçevede çeşitli etkinlikler düzenliyor. Bunlardan biri de, "120. Yıl Borsa Söyleşileri". İlkine Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı Rifat Hisarcıkılıoğlu katılmış. İkincisi de geçen cuma günü TÜSİAD Başkanı Ümit Boyner'in katılımıyla gerçekleştirildi.

İTB Başkanı Işınsoy Kestelli, "Borsamız, imparatorluğun son döneminde her şey yıkılırken kuruldu. Ülkemizde 1900 yılından önce kurulan ve hâlâ yaşamını sürdüren şirket sayısının sadece 18 olduğunu ortaya koyarsak, 120 yılın anlamı daha net ortaya çıkar." diyor.

Ülkemizde, ticaret borsaları zirai ürünlerin işlem gördüğü borsalar. Burada tarım ürünlerinin fiyatları arz ve talep şartlarına göre oluşmakta. İzmir Ticaret Borsası da diğerleri gibi, borsaya dahil ürünlerin alım satımını düzenleyip tescil ediyor, borsada oluşan fiyatları günlük olarak duyuruyor. İşlem gören ürünlerin tip ve vasıflarını tespit için fizikî ve kimyevî analiz laboratuvarları var. Borsa'nın 2 bin dolayında üyesi ve 18 meslek grubu bulunuyor. Geçen yılki işlem hacmi 3,4 milyar TL.

İTB, İzmir Konak'ta, 1928 yılında yapılmış tarihî binasında hizmet vermeye devam ediyor. Binasıyla, kurumsal yapısıyla gerçekten en eski kurumlarımızdan biri İTB. Ve burada bir dönem, bugün İMKB'de yapılan işlemin benzeri, menkul kıymet alım satımı da yapılmış.

Binayı dolaşıyoruz. İlk girdiğimiz salon ikinci kattaki "Üzüm Salonu". Ardında birinci kattaki "Pamuk Salonu"na geçiyoruz.

Üzüm Salonu'nda tezgâh üstünde küçük keselere konulmuş ve üzerine tip numarası ve stok miktarı yazılmış. Sadece kâğıt ya da ekran üzerinde alım satım yok burada. Görüyorsunuz, tadıyorsunuz ve diğerleriyle

mukayese edip ondan sonra alım satım yapıyorsunuz. Çoğunlukla aracı tüccarlar işlem yapıyor. Ama kapı çiftçilere de açık.

Üzüm deyip geçmeyin. Türkiye, kuru üzüm üretiminde bir numara. Ama son dönemde Çin ve İran da devreye girmiş. Dış pazarda bizimle rekabet etmeye başlamışlar. Bir broker, "Sağ olsunlar, bazıları buradan Çin'e asma çubuğu gönderiyor. Onlar da bizdeki türleri kolayca üretiyor." diye serzenişte bulunuyor.

Borsa'da işlem gören pamuk ve üzüm arasındaki fiyat dengesinin yakın zamanda değiştiğini öğreniyoruz. İlk kez üzüm fiyatları pamuk fiyatlarını geçmiş. Bir süredir 1 kg üzüm, 1 kg pamuktan daha pahalı hale gelmiş.

Biz salonu gezdiğimiz cuma günü çekirdeksiz kuru üzüm fiyatı tipine göre 3,9 TL ile 4,3 TL arasında değişiyordu. Pamuk fiyatı ise 3,3 TL ile 3,7 TL arasındaydı.

Pamuk ve üzüm borsası hafta içi her gün. Susam, rezene, haşhaş ve anason gibi ürünlerin alım satımının yapıldığı yağlı tohum pazarı iki gün, et pazarı da haftada bir gün kuruluyor.

Borsa'nın 120. yılını kutlayan İzmir, bir yandan da dünyanın en eski ve en büyük uluslararası etkinliklerinden olan Expo (Dünya Sergisi) 2020'ye hazırlanıyor. Hatırlanacağı gibi şehir, 2015'i Milano'ya kaptırmıştı. Ama bu sefer kaybetmek istemiyor. İlk müracaat eden şehir olarak kararlılar. Resmî ve özel kurumlar şimdiden seferber olmuş. Bunlar arasında İTB de var. Hatta Borsa, tarihî binanın giriş katını Expo ofisine dönüştürülmesi teklifinde bulunmuş. İzmir'in Expo 2020 için aday olan dört kentten biri olduğunu belirten Işınsoy Kestelli, "Expo sadece İzmir'in değil, ülkemizin yaşam kalitesini yükseltme konusunda önemli bir araç." diyor.

İzmir, İstanbul'un çok gerisinde kaldı. Diğer bazı Anadolu şehirlerinin gösterdiği sıçramayı da gösteremedi. Expo 2020, İzmir'in kalkınmasında bir "milat" olabilir, Türkiye'ye yeni bir açılım sağlayabilir. Bu yüzden, sadece İzmir'in değil, bütün Türkiye'nin Expo 2020 için çalışması gerekiyor.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fitch vak'ası

Kadir Dikbaş 2011.11.25

Avrupa kaynıyor, ülkeler bir bir dökülüyor.

Avrupa Birliği kriterleri altüst olmuş, kamu borçları, bütçe açıkları rekor seviyelere çıkmış, faizler tırmanmaya devam ediyor.

Böyle bir vasatta, herkes kredi derecelendirme kuruluşlarının bugünleri önceden görüp bu ülkelerin notlarını düşürmelerini beklerdi ama öyle olmadı. İş işten geçtikten sonra birkaç ülkenin notu geri çekildi sadece. Ve

aynı tavır bugün, sıradaki ülkeler için de sergileniyor.

Bulunduğu coğrafyadaki sorunları hafife alıp uzaklara bakan bir kredi kuruluşu, bir anda Türkiye'nin kredi görünümünü "pozitif"ten "durağan"a çeviriverdi.

İsterseniz olay nasıl gelişti ona bakalım. Önceki gün, Merkez Bankası Para Politikası Kurulu olağan toplantısını yaptı ve öğleden sonra kararını açıkladı, "politika faizi" olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını değiştirmeyip yüzde 5,75'te bıraktığını duyurdu. Piyasaların beklemediği bir karar değildi bu. Ama bundan 5-10 dakika sonra uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Fitch'ten ilginç bir açıklama geldi. Fitch, Türkiye'nin "BB+" olan yerel ve yabancı para cinsinden uzun vadeli notunu teyit ederken, not görünümünü "pozitif"ten "durağan"a çevirdi. Ve yaptığı açıklamada, Türkiye'nin "yumuşak iniş" yapabilmesi, enflasyon hedeflerinin tutması ve cari açığın daha sürdürülebilir seviyeye çekilmesinin, ülkenin kredi notunda yükselmeye yol açabileceğini belirtti. Evet not kırma yok ama, "görünümü" olumsuzla doğru değiştirme var. Faiz artırılsa böyle olacak mıydı acaba? Sanmıyorum.

Fitch Türkiye Genel Müdürü Ayşe Botan Berker, açıklamasında, "Bu aldığımız kararın; dış piyasalarda uzun zamandır gözlemekte olduğumuz Avrupa'nın içinde bulunduğu zorluklar, oradan sağlanabilecek olan finansmanın sıkıntılı görünüyor olması, bizim cari açığımızın dış finansal ihtiyacı doğuruyor olması gibi nedenlerle, çok düşünülerek alınmış bir karar olduğunu söylemek istiyorum." diyor.

Peki, Avrupa'daki olumsuzlukların Türkiye'yi etkileyeceğinden (Bu etkiye itirazımız yok, olabilir) hareketle Türkiye'nin görünümünü aşağı çeken bir kuruluş, sorunun göbeğinde ne yapıyor? Bu olumsuzluklar, merkezi teğet geçip Türkiye'yi mi etkileyecek sadece? Bu kuruluşlar neden uyarılarla vaziyeti idare ediyor? Borç batağındaki Avrupa ülkelerinin notu neden hâlâ Türkiye'ninkinden çok daha yüksek?

Olumsuz not demek, borçlanma maliyetlerinin artması demek. Kredi kuruluşları, bazı AB ülkelerinin notunu düşürmemek için ne yapacağını şaşıyor ama bu ülkelerin borçlanma faizleri hızla yükseliyor. Çünkü ortada bir realite var, güven her geçen gün azalıyor. "Son kale" konumundaki Almanya'da bile işler karışık.

Çoğunluk hissesi Fransızların olan Fitch, aynı gün Fransa için, "AAA" kredi notunu (bir ülkenin alabileceği en yüksek not) halihazırda hak ettiğini açıklayıp, Avro Bölgesi'ndeki krizin derinleşmesi halinde notunun riske girebileceği ikazını yapmakla yetindi. Ama yüksek borç, bütçe açığı ve Avrupa'daki riskler sebebiyle piyasa, bu ülkenin notunu çoktan düşürdü, faizler arttı. Kuruluş, zor durumdaki Portekiz'in notunu da daha dün Türkiye'nin seviyesine çekebildi.

Burada şu gerçeği de belirtelim, mesela bir süre önce S&P, ABD'nin notunu "AAA"dan "AAA+"ya düşürünce başına gelmedik kalmamıştı.

Öyle anlaşılıyor ki, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları, Türkiye'ye "her an her şey olabilir" önyargısıyla veya başka mülahazalarla bakmaya devam ederken, Avrupa için, "bu ekonomilere bir şey olmaz" önyargısıyla hareket ediyor, onlara göz göre göre "torpil" geçiyor. Mesela iflasını cümle âlemin bildiği Yunanistan'ın notunu 2010 sonuna kadar Türkiye'den daha yüksek tuttular. Şu an, borç para bulamadığını resmen ilan eden Güney Kıbrıs'ın notu bile bizimkinden yüksek.

"Kuruluşlar bize de 'torpil' geçsin" demek elbette yanlış. Ama bu kuruluşların olanı görmezden gelmesi de kabul edilemez. 2008 öncesinde Batı'daki riskleri göremeyen, gördülerse de ses çıkarmayan bu kuruluşlara rağmen, küresel kriz herkesin notunu ortaya döktü.

Avrupa borç krizinde de benzer durum yaşanıyor. Bu kuruluşlar nedense, bahsettiğimiz önyargıdan hâlâ sıyrılabilmiş değiller. Ama zaman ve olayların gelişimi, herkese gerçek notları gösterecek, onları bu önyargıdan

kurtaracak! Öyle görünüyor...

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF'nin Avrupa mesaisi

Kadir Dikbaş 2011.11.29

Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'den sonra Avro Bölgesi'ndeki dördüncü "kurban" olarak İtalya var gündemde. Dün "İtalyan yetkililer ile IMF arasında malî yardım konusunda görüşmeler yapıldığı" yönünde haberler vardı piyasada.

Haberin kaynağı İtalya'da yayın yapan La Stampa gazetesiydi. İddiaya göre, IMF İtalya'yı borç krizinden kurtarmak için 400 ile 600 milyar Avro aralığında bir plan hazırlamakta. Verilecek kredinin faizi yüzde 4-6 seviyesinde olacak. Bu da borçlanma maliyeti yüzde 7'nin üstüne çıkan İtalyan Hazinesi için önemli bir kazanç olacak.

IMF, geçtiğimiz eylül ayında, İtalya'nın yaklaşık 380 milyar Euro brüt finansman ihtiyacı olduğunu açıklamıştı.

Haber, anında IMF tarafından yalanlandı ama böyle bir görüşme olmasa bile "hazırlık" yapılmasının muhtemel olduğu bir gerçek. Aksi halde IMF'nin ne iş yaptığını tartışmak gerekir. Ve sıradaki "kurban"ın İtalya olduğu da bir gerçek.

O sebeple, durumu giderek ağırlaşan İtalya şöyle ya da böyle AB-IMF ortaklığında bir desteğe ihtiyaç duyabilir. Aynen diğer AB ülkelerinde olduğu gibi.

Kimler yok ki, bu ülkeler arasında. Avro Bölgesi'nden Yunanistan, Portekiz ve İrlanda. Diğer AB üyelerinden Macaristan, İzlanda, Romanya ve Letonya. IMF ile "stand-by anlaşması" yapan bu ülkelerin bazıları IMF ve AB fonlarından birden fazla yardım talep etme durumunda kaldı.

IMF'nin kaynak arayışı, 2008'den bu yana devam ediyor. Çünkü Avrupa'nın gidişatı ortada. Mevcut imkânlarıyla Avrupa'nın büyük ekonomilerinin ihtiyacına cevap vermesi zor.

Bir de, bazı ülkeler var ki, IMF'nin de boyunu aşan büyüklükte. İtalya da onlardan biri olarak görülüyor. Eğer İtalya'daki sorun şu an görüldüğünden daha büyük finansman ihtiyacını gerektirirse, IMF'nin de yapabileceği bir şey olamayabilir.

Aşağıdaki tablo, hangi AB ülkesinin IMF ile masaya oturmak zorunda kaldığını ve kaç para aldığını gösteriyor. Bu ülkelerin IMF'den kullandıkları fonun da dertlerine derman olmadığını, sorunun bitmediğini hatırlatalım.

IMF'nin web sitesinde yer alan dünya borç haritasında, Orta ve Batı Afrika, Orta Amerika ile Avrupa kıtası göze çarpıyor. Bu yerler, Fon'un en fazla kredi açtığı bölgeler.

Tahminler, Avrupa'da işlerin 5-10 yıl daha sıkıntılı olacağına birleşiyor. Ve bu dönem IMF ile geçen yıllar olacak. Fon, tarihinde ilk kez Avrupa ile yakından ilgilenecek. Avrupalı IMF yöneticileri artık kendi coğrafyalarında olup bitenlere odaklanıp, "öyle değil böyle olacak" diye "tavsiyeler"de bulunacak.

Yenilmiş içilmiş, bardaklar tabaklar kırılmış. Şimdi faturanın kesilip, birilerine ödetilmesi gerekiyor. Hakkını yemeyelim, IMF de işte bu konuda son derece tecrübeli bir kuruluş.

Alışmak kolay değil ama Avrupa da alışacak parayı verenin dediğini yapmaya. IMF, bir ülke ile anlaşınca neler ister, nasıl yaptırır toplum olarak az çok biliyoruz. Onun için detaylandırmaya gerek yok. Sadece Avrupalılara, bize davrandığı kadar kaba ve anlayışsız olmadığını belirtelim yeter. Ama ne olursa olsun, ülke halklarının tepkisi her geçen gün artıyor ve artacak da.

Şu ana kadar kriz, beş ülkede iktidarı koltuğundan etti. İrlanda, Portekiz, Yunanistan, İtalya ve İspanya. Sırada kim var bekleyip göreceğiz.

Bu arada biz de fazla "hava"ya girmemeliyiz. IMF kurulduğu günden bugüne, neredeyse her dönemde IMF ile yatıp IMF ile kalkmışız. İlk kez onsuz üç-beş yıl geçiriyoruz. Etrafımızda olup biteni iyi takip etmeli, eski günlerin geri dönmesine asla izin vermemeliyiz.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enerji faturası 44 milyarı aştı

Kadir Dikbaş 2011.12.02

2008'dekine benzer bir umut vardı. Eğer Avrupa'da durgunluk endişeleri artarsa, emtia fiyatlarıyla birlikte enerji fiyatları gerilemeye başlar, Türkiye'nin enerji ithal maliyetleri de düşer diye.

Ama umulan olmadı. Hatta tam aksine zaman zaman yükseliş kaydetti. Avrupa'daki ekonomik yavaşlama ve peşinden beklenen durgunluk endişelerine rağmen, daha önce Kuzey Afrika'da, şimdi de Suriye'de yaşanan karışıklıklar ve İran üzerine planlar, Ortadoğu'da havayı geriyor, petrol arzına dönük endişeler artıyor. Ve bu da petrol fiyatlarını yukarı taşımaya yetiyor. Brent tipi petrolün varili şu an 110 doların üstünde.

Kamu açıkları ve borç yükü altında ezilen Avrupa net enerji ithalatçısı. Ve enerji fiyatları yumuşak karnı.

İran ile Avrupa arasındaki nükleer gerginlikte, İran'ın Hürmüz Boğazı kozunu kullanmaması, Suriye'nin buna destek vermemesi düşünülemez. Açık ya da gizli, İran ve Suriye'nin yanında yer alan Rusya da, enerji ihracatçısı bir ülke. Avrupa'nın doğalgaz tedarikçisi ve enerji fiyatlarının artmasından en çok fayda sağlayacak ülkelerden.

Türkiye'nin ise Avrupa'daki kriz yanında Ortadoğu'da yaşanan siyasi gelişmelerden etkilendiği, etkileneceği bir gerçek. Ayrıca, bir enerji ithalatçısı olarak petrol fiyatlarındaki yükselişten dolayı zarar görüyor.

İthalatımızda "mineral yakıtlar ve yağlar" (petrol, doğalgaz, benzin, mazot, kömür, elektrik vs. ürünler buna dahil) kategorisi, en büyük kalem. 2009 yılında bu kalemde yapılan ithalat 29,9 milyar dolar seviyesindeydi. Rakam geçen sene 38,5 milyar dolara çıktı. Ve önceki gün açıklanan dış ticaret verilerine göre, bu yılın ocak-ekim aylarını kapsayan 10 aylık dönemdeki rakam da, yüzde 44,3 artışla 44,2 milyar dolar. Ekim ayındaki aylık ithalatın 4,9 milyar dolar olduğunu düşünürsek, yıl sonu rakamı 55 milyar dolara yaklaşacak demektir.

Aynı kalemde yaptığımız ihracat ise ekim ayında 572 milyon dolar, ocak-ekim döneminde ise toplam 5,5 milyar dolar. Yani, net enerji ithalatımızın yıl sonunda 50 milyar dolara yaklaşması kuvvetle muhtemel.

Enerji faturasının küçülmemesi, dış ticaret açığının düşmesini de engelliyor. Ama tek sebep enerji değil tabii ki. Yılın ilk 10 ayında enerji ithalatına ödediğimiz para 44 milyar dolar ama toplam dış ticaret açığı 90 milyar doların üzerinde. Yani hiç enerji ithal etmeseydik, 10 ayda 46 milyarlık dış ticaret açığı vermiş olacaktık.

Kurdaki yükselişe rağmen genel ithalatın, ihracattan daha hızlı artmaya devam ettiğini görüyoruz. Bu, aslında pek de alışık olmadığımız bir durum. Önceleri, kur yükselişi ve dünyada durgunluk görüldüğünde, ithalatta daha sert düşüş yaşanırdı. Mesela 2008'de öyle olmuştu. Ama bugün böyle olmuyor. Bunun bir sebebi enerji fiyatlarının düşmemesi ise, bir diğer sebebi de sanayimizin daha fazla ithal ara malı bağımlısı haline gelmiş olması.

Bu durum, cari açık konusundaki endişeleri artırıyor. Üretim açığını kapatmak için yapılan çalışmalar olumlu, fakat zaman alacak bir süreç. Oysa çok daha hızlı adımlar atmak gerek.

Çünkü, ihracatımızın yüzde 47'sini gerçekleştirdiğimiz Avrupa pazarımız daralıyor. Ortadoğu sıkıntılı. Yeni pazarlar bulup kaybı telafi etmek de o kadar kolay olmayabilir.

Hele bir de, zor durumda kalan Avrupa Çin'in "ticarî engelleri kaldır" baskısına yenik düşerse, Türkiye'nin işi daha da zorlaşır. Türkiye, Avrupa'da Çin'e karşı sahip olduğu ticarî avantajını kaybetmekle kalmayıp, AB'nin kararıyla tek taraflı olarak kendi pazarını Çin'e açmış olur. Bu tehlikeyi şimdiden görmek gerekiyor.

Bilindiği üzere, Türkiye AB'ye üye olmadan üstlendiği Gümrük Birliği yükümlülüğü sebebiyle AB'nin diğer ülkelerle yaptığı serbest ticaret anlaşmalarına uymak, pazarını ilgili ülkeye açmak zorunda.

Dileriz, Ortadoğu daha fazla ısınmaz, petrol fiyatları daha fazla şişmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İthal enflasyon

2011 yılı için enflasyon hedefi yüzde 5,5 olarak belirlenmişti. Ancak bu hedefin tutmayacağı aylar önce anlaşıldı. Şimdi ise oranın hedefin iki katına yaklaşma ihtimali var. Çünkü son birkaç ayda iyice yükselen döviz kurları tahminleri altüst etti.

Dün açıklanan kasım ayı enflasyonu, beklentilerin oldukça üstünde. Tüketici fiyatlarındaki (TÜFE) artış bir ayda yüzde 1,73'ü buldu. Böylece, kasım itibarıyla yıllık enflasyon çift haneye dayandı ve yüzde 9,48 oldu. Üretici fiyatlarındaysa aylık yüzde 0,65, yıllık yüzde 13,67'lik artış var.

Peki ne oldu da, yıl sonu hedefi yüzde 5,5 olan enflasyon yılın 11. ayında çift haneye dayandı?

Önceki yazılarımızda da belirtmiştik. Döviz kurlarındaki yükselişin önce üretici fiyatlarına, arkasından tüketici fiyatlarına yansması kaçınılmazdı.

Ve öyle de oldu. Döviz kurlarındaki yükselişin ardından, fiyatı dövizde dayalı ne varsa zam gördü. Avrupa krizinde, 2008'dekine benzer bir şekilde, dünya genelini etkisine alan bir durgunluk yaşanmadığı için emtia fiyatlarındaki düşüş sınırlı seviyede kaldı, hatta bazı ürünlerinki artış gösterdi. Mesela, petrol fiyatları Ortadoğu'daki siyasi gerginliğin de desteğiyle, düşmek bir yana artışa geçti. Neticede, ihracatının iki katı ithalat yapan Türkiye, kur artışlarının etkisiyle yeniden yükselen enflasyon sorunuyla yüz yüze geldi.

Yıllık enflasyonun neden çift haneye yaklaştığını anlamak için geride bıraktığımız 12 ayın bütününe bakmakta fayda var. Bu dönemde, tüketici fiyatları cephesinde öne çıkan kalemler, alkollü içecekler ve tütün, ulaştırma, ev eşyası ve konut. Bu kalemlerdeki fiyat artışı sırasıyla şöyle: Yüzde 18,56, yüzde 13,22, yüzde 11,09 ve yüzde 8,88. Gıda ve giyimde kasımda yüksek oranlı artış görünmekle birlikte, yıllık rakamlar genel ortalamanın altında.

Çekirdek enflasyon hakkında fikir veren ve özel kapsamlı TÜFE olarak adlandırılan G, H ve I tanımlı endekslerdeki artış yüzde 8-10 arasında. H ve I tanımlı endeksler iki aydır "manşet" enflasyonun üstündeydi. Kasım ayı verilerinde ise "manşet" enflasyondan daha düşük görünüyor. Bu da işin olumlu tarafı, yön yukarı görünmüyor en azından.

Üreticide (ÜFE) ise, sanayideki fiyat artışları öne çıkıyor. Artış yüzde 15,54. Tarımsa son derece masum. Buradaki yıllık fiyat artışı sadece yüzde 5,25. Sanayinin alt kalemlerine bakınca, bazı kalemlerdeki artışların oldukça yüksek olduğu görülüyor. Tablodan da anlaşılacağı gibi en yüksek fiyat artışları, ithalatın yoğunlaştığı sektörlerde. Rekor da, hayatın her alanını kapsayan petrolde. O sebeple, yüzde 13,67'yi bulan bir ÜFE artışı ve bunun zaman içinde ilgili tüketici fiyatlarına yansması söz konusu.

Fiyat artışlarında, ÖTV zamları, baz etkisi, mevsimsel etki, talep vs. etkenler yanında ithal girdilerin belirleyici olduğu bariz bir gerçek. Enerjiden giyime, gıdaya kadar her alanda yapılan ithalat, girdi maliyetlerini artırdığı için enflasyon da yukarı gidiyor. Dolayısıyla yaşadığımız enflasyon büyük ölçüde ithal. Ama ne kadarı ithal bunu bilmek, tahmin etmek zor.

Önümüzdeki döneme ilişkin beklentilerse, son rakamlar gibi olumsuz değil. ÜFE'deki artış hızı kesilmiş durumda. Uzun süredir "Döviz sepeti", 2,200 TL'nin üstüne çıkmıyor. Yapılan ÖTV zamlarının etkisi de önümüzdeki aylarda söz konusu olmayacak. Bazı ürünlerdeki, mesela giyimdeki mevsimsel artış da yerini indirimlere bırakacak. Ayrıca, Merkez Bankası'nın sıkılaştırıcı para politikası etkilerini göstermeye başladı. O bakımdan, enflasyonda 2012 başında daha sakin bir hava bekleniyor. Ama yine de Avrupa'daki ve dünyadaki gelişmeleri yakından izlemek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin binde biri kadar ama...

Kadir Dikbaş 2011.12.09

Singapur, gücün ve sermayenin dümen kırdığı yükselen Asya'nın modern vitrini konumunda. 2007 ve 2008 yıllarında, iki kez görme fırsatı bulmuştum. Bu küçük ülkenin kendine ait yeraltı ve yerüstü zenginlikleri yok. Ticaret, finans, turizm, gemicilik ve petrol rafinerileri en büyük gelir kaynağı. Toprakları, Türkiye'nin binde biri kadar. Sadece 622 kilometrekare. Nüfusu ise 5,1 milyon. Ama GSYH'sı 303,6 milyar dolar.

Kişi başına gelir bizimkinin altı katı: 59,8 bin dolar. Milli gelirinin üç katı kadar da dış ticareti var. İhracatı 479 milyar, ithalatı 423 milyar dolar.

Singapur'la Türkiye'nin ticari ilişkilerine baktığımızda ise 2010 yılında yaptığımız 594 milyon dolarlık ihracata karşılık, 211 milyon dolarlık ithalat görüyoruz. Denge, bu yılın ocak-ekim döneminde, 743 milyon dolara karşılık 281 milyon dolar. Bu yönüyle Singapur, büyük ticaret açığı verdiğimiz diğer Güney Asya ülkelerinden ayrışıyor. Ama yine de, Asya'nın ticaret üssü konumundaki bir ülkeyle olan bu ticaret hacmi çok düşük. Diğer ilişkiler de sınırlı.

Singapur'un uzun yıllar Dışişleri'nden sorumlu devlet bakanlığı görevini yürüten ve şu anda Singapur Dışişleri Bakanlığı Türkiye-Ortadoğu özel elçisi olan Zainul Abidin Rasheed, dört günlüğüne Türkiye'deydi. Kendisiyle bir akşam yemeğinde buluştuk. Pasifik Ülkeleri ile Sosyal ve İktisadi Dayanışma Derneği (PASİAD) Genel Sekreteri Ersin Karaoğlu'nun ev sahipliğinde gerçekleşen programa, meslektaşlarımızın yanı sıra bazı PASİAD üyeleri ile Singapur'da faaliyet gösteren Singapur Türk Kültür Merkezi'nin müdürü ve aynı zamanda Türkiye-Singapur İşadamları Derneği'nin başkanı Necmettin Eskici de katıldı.

Singapur Üniversitesi'nde ekonomi okumuş olan Rasheed, renkli bir şahsiyet. 25 yıl gazetecilik yaptıktan sonra politikaya atılmış. Şu an Dışişleri'nin özel elçiliği yanında, kamuya ait Temasek Yatırım Holding'in de danışmanı. Temasek, Singapur Havayolları'nın yüzde 55'inin, Singapur Limanı'nın da tamamının sahibi. Elindeki yatırım portföyü mart 2011 itibarıyla 193 milyar dolar.

Rasheed'in Türkiye'ye geliş amacı, Türkiye'deki yatırım ve işbirliği imkânlarını yerinde görmek, ilişkilerin geliştirilmesini sağlamak. Bu maksatla, Başbakan Yardımcısı Ali Babacan başta olmak üzere Ankara ve İstanbul'da çok sayıda yetkili ve özel şirket temsilcisiyle görüşmüş.

Sohbetimizde, bu ziyareti Dışişleri Bakanlığı-ğ'nın özel elçisi olarak gerçekleştirdiğini söyleyen Zainul Abidin Rasheed, "Geç kaldığımızın farkındayız ve öncelikle, Türkiye'yi anlamaya çalışıyoruz. Bölgesel bir güç olan Türkiye ile nasıl bir işbirliği kurabiliriz, bunun arayışındayız. Çok verimli görüşmelerimiz oldu." dedi. Rasheed, Türkiye'nin Temasek Holding'in yatırım ağı içine girebileceğini de belirtti, Mersin Limanı ile iyi bir başlangıç yapıldığını anlattı.

Temasek'in Türkiye'deki tek yatırımı, portföyünde bulunan Singapur Limanı'nın (PSA) Afken Holding'le beraber üstlendiği Mersin Limanı'nın işletilmesi işi.

Singapur, Ankara'ya bir maslahatgüzar atamasını da yapmış. Yakında ofis açılıp, göreve başlayacak. Maslahatgüzar, şu an Singapur Türk Kültür Merkezi'nde Türkçe kursuna devam ediyor. Burada, Singapur'un her ülkede elçilik ya da ofis açmadığını, Avrupa'da bile 5 temsilciliği olduğunu hatırlatalım.

PASİAD Genel Sekreteri Ersin Karaoğlu, "Singapur, Asya, Avrupa ve Afrika'nın kesişim noktasında bulunan, bölge ülkeleriyle tarihî ve kültürel bağları bulunan Türkiye ile işbirliği yapmak, ilgi duydukları alanlara fon sağlamak istiyorlar." derken, Türkiye-Singapur İşadamları Derneği Başkanı Necmettin Eskici, Türkiye'nin Uzakdoğu'da her geçen gün daha fazla tanındığına dikkat çekiyor, "İşadamlarımız, Güney Asya'ya yatırım için Singapur'u bir üs olarak kullanabilir." diyor.

İki ülke şirketlerinin hem Türkiye'de, hem Singapur'da işbirliği yapabileceği çok alan var. O yüzden, Avrupa'da yaşanan kriz sonrasında yeni açılım noktaları ararken Singapur'u ihmal etmemek gerekiyor.

Evet, Singapur, Türkiye'nin binde biri büyüklükte ama GSYH'sı bizimkinin yarısına yakın. Dış ticareti ise bizimkinin üç katı. Ve Asya'da iş yapıp da Singapur vitrininde olmayan uluslararası şirket neredeyse yok...

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl büyüyoruz?

Kadir Dikbaş 2011.12.13

Avrupa kaynakları, risklerin arttığı şu günlerde Türkiye, cari işlemler dengesinin ve ekonomik büyümenin seyrini merak ediyordu. Ve dün bu iki veri de açıklandı.

Sonuçlara göre, ekim ayındaki cari işlemler açığı, beklentilerin biraz altında geldi. 4,2 milyar dolar olan ekim ayı açığı şubat ayından bu yana görülen en düşük rakam. Bu açıdan bakınca olumlu bir haber ama ocak-ekim dönemindeki açık 65 milyar doları bulmuş oldu. Bu rakam geçen yılın aynı döneminde 33,5 milyar dolar seviyesinde idi.

Son 12 aylık rakam da yeni bir rekorla 78,6 milyar dolara çıkmış bulunuyor. Cari açık, muhtemelen, yıl sonunda GSYH'nın yüzde 10'u seviyelerinde olacak. Bu, ekonomimiz ve sağlıklı büyüme açısından riskli bir oran.

Bu yüzden Türkiye, sağladığı yüksek oranlı büyümenin de keyfini çıkaramıyor. Son dönemde bu kadar yüksek oranda büyüme kaydetmemizin kaynağı, büyük ölçüde iç talep, tüketim ve ithalat ağırlıklı maalesef. Ve sonuçta, ithalat ile güçlü iç talepten beslenen yüksek enflasyon ve cari açıkla karşı karşıyayız bir süredir. Cari açığın finansmanı da yabancı sermaye girişi, alınan krediler vs ile gerçekleştiriliyor bilindiği üzere.

D n T  K'in açıkladığı üçüncü  eyrek GSYH verilerine göre, GSYH büyüme oranı yüzde 8,2. Bu oran, 2011'in ilk çeyreğinde yüzde 12, ikinci çeyreğinde ise 8,8 idi. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış verilere göre ise, GSYH bir önceki  eyre e göre yüzde 1,7'lik büyüme kaydetmiş. İlk 9 aylık büyüme oranı da yüzde 9,6.

Verilere göre, büyüme hızında ivme kaybı var. Aynen cari açıkta olduğu gibi. Ayrıntılardan birkaç önemli noktaya dikkatinizi çekmek isterim.

- 2.  eyrekte, yani seçim öncesinde bile sınırlı şekilde artan kamu kesiminin nihai tüketim harcamaları, üçüncü çeyrekte daha yüksek oranda (Yüzde 13,7) artmış. Hane halklarının tüketiminde ise birinci çeyrekte yüzde 12,2, ikinci çeyrekte yüzde 8,8 olan artış üçüncü çeyrekte yüzde 7,0'a gerilemiş.

- Sabit sermaye oluşumuna (yatırımlara) baktığımızda da, özel sektörün açık ara kamudan  nde olduğunu görüyoruz. Ama rakamlar, üçüncü çeyrekte özel sektör yatırımlarının hız kestiğini, kamu yatırımlarının da bir miktar arttığını gösteriyor. Özel sektörün yatırımlarındaki ivme kaybı, 2.  eyrekte yüzde 6,8 puan olan özel sektör yatırımlarının büyümeye katkısını, önemli bir gerilemeyle 3,1 puana indirmiş.

- Dış talepteki artış ile ithalattaki gerileme, büyümeye olumlu etki yapmış. İthalat, 2009    nc  çeyreğinden bu yana ilk kez büyümeye "negatif" katkı yaparken, net ihracatın (dış talebin) büyümeye katkısı uzun bir aradan sonra artıya dönmüş.

- Stoklardaki azalma sebebiyle, stok değişimlerinin büyümeye yaptığı katkı üçüncü çeyrekte "negatif" olmuş.

Yüzde 8,2'lik büyüme, önemli bir rakam. Ve yıl sonundaki rakamın bu sonuçla yüzde 8 civarında olması bekleniyor. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün,    nc  çeyrek büyüme oranının Çin'den sonraki en yüksek büyüme olduğunu açıkladı. Evet  yle, ancak Çin ile Türkiye arasındaki en önemli fark, bizim cari açık (döviz açığı) vererek büyümemiz, Çin'in ise cari fazla vererek büyümesi.

Cari işlemler dengesine ve büyüme verilerine baktığımızda, cari açıktaki gerileme ile büyümedeki ivme kaybının birbirine paralel gittiğini görüyoruz. Bu, yıllardır değişmeyen, hep tekrar eden bir manzara. Ancak önemli olan ve yapılması gereken, cari açık vermeden büyümek veya cari açığı küçültürken büyüme performansını korumak veya artırmak. Umarız, bu yönde başlatılan girişimler bir an evvel meyvelerini verir de, bu çark tersine dönmeye ba lar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gelecek Afrika'da

Kadir Dikbaş 2011.12.16

Yarı yarıya açık veren dış ticaretimizin ihracatta ve ithalatta en fazla gelişme sağladığı pazar neresidir dersiniz? Afrika. Daha doğrusunu söylemek gerekirse, Kuzey Afrika dışındaki Afrika. Eğer i  karışıklıklar bitmiş olsaydı muhtemelen kuzey de dahil olacaktı bu rüzgâra. 2011'in Ocak-Ekim döneminde en fazla ihracat ve ithalat artış gerçekleştirdiğimiz bölge burası. Artış oranları sırasıyla şöyle: Yüzde 56,4 ve yüzde 115,2.

Burada şunu hemen belirtelim. Afrika kıtasıyla ticaretimizde açık değil, fazla veriyoruz. Hem de yüksek oranda. Geçen yıl Afrika geneline ihracatımız 10,2 milyar dolar, ithalatımızsa 6,4 milyar dolar. K. Afrika dışındaki Afrika ülkelerine yaptığımız ihracat ve ithalatsa 2,3 milyar dolara karşılık 2,1 milyar dolar. 2011'in Ocak-Ekim dönemine ait rakamlarda ise 2,9 milyar dolarlık ihracata karşılık 3,0 milyar dolarlık ithalat söz konusu.

Avrupa pazarında sıkıntı yaşayan Türkiye, yeni pazar arayışına girdiği için diğer ülkelerle olan ticaretimizin, ihracatımızın artması normal ama Afrika'nın özellikle Sahra Altı denilen kısmıyla olan ticaretimizin gelişmesi daha öncesine dayanıyor. Aksi takdirde Batı pazarlarındaki kriz sebebiyle bir anda Afrika'ya dümen kırmak çok kolay olmazdı.

Bir altyapı hazırlanışı var 5-10 yıldan beri. Ve burada devletin Afrika konusunda politika değişikliğine gitmesinin yanında, özel kesimin yaptığı girişimler büyük rol oynamış bulunuyor.

Öncelikle Afrika'nın dört bir yanında, 1990'lı yıllardan itibaren açılmaya başlayan Türk okullarının çok önemli bir zemin oluşturduğunu hatırlatmamız gerekiyor. Bu okulların kurduğu köprüler sayesinde, yerini dahi bilmediğimiz pek çok Afrika ülkesi ile kültürel ve ticari ilişkiler başladı.

İkili ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesinde, Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu'nun (TUSKON) başlattığı, geniş katılımlı organizasyonların da payı büyük.

TUSKON, İstanbul'daki organizasyonlarla kalmayıp, Afrika'nın değişik ülkelerinde de toplantılar, geziler düzenledi ve düzenlemeye devam ediyor. Ayrıca TUSKON'a bağlı dernekler sık sık bu ülkelere gidiyor, işbirliği fırsatları arıyor.

Bugün Afrika'da bir şekilde Türk okulları ile teması olan, çocuğu okuyan pek çok işadamına rastlamanız mümkün. Sırf okul velisi olması sebebiyle Türkiye ile ticarete başlayan, bir Türk ortakla yatırıma girişen pek çok Afrikalı bulabilirsiniz. Veya TUSKON organizasyonları sayesinde Türkiye'yi tanımış, iş yapmaya başlamış, düne kadar Avrupa'dan mal alırken yönünü Türkiye'ye çevirmiş işadamları var.

Bunları görmek için en güzel fırsat, bugün İstanbul Grand Cevahir Otel ve Kongre Merkezi'nde başlayacak olan 'Türkiye Afrika Ticaret Köprüsü-7'ye katılmak.

Bu program, TUSKON'un Afrika'ya dönük olarak İstanbul'da düzenlediği 7. toplantı. İlki 2006 yılında yapılmıştı. Son zirveye, 54 Afrika ülkesinden 350, Türkiye'den de 600 işadamı katılıyor. Ürün tanıtım stantlarının da bulunacağı buluşma çerçevesinde bilgisayar ve yazılımdan sağlığa kadar farklı sektörlerden temsilciler iş fırsatlarını değerlendirecek.

Bu tür girişimlerin, ekonomik ve ticari açılımlarımızı desteklemenin yanında, Türkiye'nin dünyadaki itibarını ve gücünü desteklediği, artırdığı bir gerçek.

Özetle, Afrika genelinde açılan Türk okulları, ilişkilerin gelişmesine çok sağlam ve önemli bir zemin hazırladı, sağlam bir köprü kurdu. Sonrasında bu köprü Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu'nun kurduğu iş köprüleriyle gelişti.

Batı pazarlarının zor günler geçirdiği ve geleceğinin de tartışmalı olduğu şu dönemde, Afrika ile ilişkiler büyük önem taşıyor. Batı sömürgeciliğinden sonra hızla sanayileşen Çin, Hindistan gibi ülkelerin hammadde deposu görüp parsel parsel ele geçirmeye, nüfuz kurmaya çalıştığı Afrika'da, "Birlikte kazanıp, birlikte paylaşma" felsefesiyle yola çıkan Türkiye'nin, ilişkileri daha sıkı tutması gerekiyor. Afrika bugün önemli ve yarın daha da önemli olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mersin ve 2013

Kadir Dikbaş 2011.12.20

Spor oyunları, günümüzde sadece bir spor organizasyonu değil. Ekonomiye, turizmi, siyaseti ve tüm sektörleri etkileyen bir faaliyet. O yüzden ülkeler olimpiyatlar için, Dünya Kupası için kıyasıya yarış ve rekabet içinde.

Türkiye, 2007 yılında 2013 Akdeniz Oyunları'na talip olmuş, adres olarak da Mersin'i göstermişti. Ancak oylamayı Yunanistan kazandı. Aradan geçen iki yıl içinde, ekonomik kriz sebebiyle Yunanistan'ın bu organizasyonu gerçekleştiremeyeceği ortaya çıktı ve Mersin geçtiğimiz şubat ayında yapılan yeni oylamayla geç de olsa hedefine ulaştı. Şimdi Türkiye'nin kısa bir süre içinde tesisleri hazır hale getirmesi gerekiyor.

Mersin, Türkiye'nin ticaret ve lojistik üssü. Bunun yanında tarım ve turizmle de öne çıkıyor. Ve şimdi sporda da iddialı olma peşinde.

Üstlendiği Akdeniz Oyunları, 30 dalda 25 ülkeden 5 bin dolayında sporcunun katıldığı, olimpiyatlardan sonra dünyadaki en büyük spor organizasyonu.

Bu oyunların gerçekleştirileceği Mersin'de, yoğun bir çalışma var. Yetkililer, tesisleri yetiştirme, kenti hazırlama telaşında.

2013 Akdeniz Oyunları, 2020 Olimpiyatları'na da talip olan Türkiye için çok önemli bir referans ve imtihan olacak. Çünkü 2020'nin kararı, oyunlardan kısa bir süre sonra, Eylül 2013'te verilecek.

Akdeniz Oyunları için önümüzdeki 1,5 yıl içinde kentte 200 milyon avroluk (yaklaşık 500 milyon TL) tesis inşaatı gerçekleştirilecek. 33 bin kişilik stadyum, kapalı spor salonları ve pek çok tesis, kentin yeni yerleşim alanı olan kuzey bölgesinde kurulacak.

Mersin'de bu organizasyonla doğrudan ilgili olmasa da, başka büyük projeler de devam ediyor. Adana'ya 45, Mersin'e 30 km uzaklıkta, Tarsus'ta yapılacak olan Çukurova Bölgesel Havaalanı'nın ihalesi geçen hafta gerçekleştirildi. 15 milyon yolcu kapasiteli havaalanı, üç yıl içinde bitirilecek ve 357 milyon TL'ye mal olacak.

Akdeniz Oyunları için 12-13 binden fazla yatak kapasitesine ihtiyaç duyulacağından, otel yatırımları da hız kazanmış. Ayrıca, Doğu Akdeniz'in en büyüğü olan yeni yat limanı, bir süre önce faaliyete geçmiş. Bu arada Türkiye'nin ilk nükleer santrali de bu kentte, Akkuyu'da yapılacak.

Bunlar yanında, Tarsus-Mersin Kıyı Kesimi Turizm Projesi, Mersin Lojistik Merkezi, Mersin Ana Konteyner Limanı, inşaatı devam eden Akdeniz Sahil Yolu Projesi (Mersin-Antalya arası) ile yeni organize sanayi bölgeleri kentin geleceğini etkileyecek diğer önemli projeler.

Mersin'de başlayan gelişim ve değişim, iş dünyasının da ilgisini bu tarafa yöneltmiş bulunuyor. Geçen hafta sonunda, Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (Türkonfed) 15. Girişim ve İş Dünyası Zirvesi'ni burada gerçekleştirdi. Farklı şehirlerden çok sayıda işadınının katıldığı buluşmada, toplantıların yanı sıra liman, organize sanayi bölgesi ve turizm yatırım alanları gezildi, yatırım ve işbirliği imkânları konuşuldu.

Zirve açılış konuşmalarında da konu 2013'e odaklandı. Türkonfed Başkanı Erdem Çenesiz, yaptığı konuşmada, 2013 Akdeniz Oyunları'nın turizm, ekonomi ve kültürlerarası diyalog açısından önemli olduğunu belirtirken, Mersin Sanayici ve İşadamları Derneği (MESİAD) Başkanı Ali Doğan, "2013 Akdeniz Oyunları, Mersin'in tanıtımına ve yeni istihdam sahalarının açılmasına vesile olacak." dedi.

Türkonfed Başkanı Çenesiz, bölgesel kalkınmayı desteklediklerini, komşu bölgeler arası sinerjinin kalkınmada büyük rol oynadığını vurgularken, Mersin Valisi Hasan Basri Güzeloğlu, "En önemli üretim faktörünün bilgi olduğu şu dönemde, tek ve rekabete dayalı üretim yerine işbirliği ve sinerji ortaya çıkmaktadır." tespitini yaptı.

"2013 Mersin için bir milat olacak." diyen Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Macit Özcan ise tarım, lojistik ve turizmden sonra Mersin'in sporda da iddialı kent haline geleceğini belirtti ve bir noktaya dikkat çekti: "Ankara'da iktidar-muhalefet kavgası etse de, biz burada hep beraber şehir için güzel şeyler yaptık. İktidar partisi bize pek çok konuda destek verdi."

Mersin'in kış aylarında 1,3 milyon olan nüfusu, yazın 3 milyona yaklaşıyor. Şehir, yoğun göçün getirdiği sorunlarla boğuşan bir kent aynı zamanda. Dileriz, 2013 ve öncesinde hız kazanan yatırımlar, kentin gelişimiyle birlikte göç sorununa da çözüm getirip, gerçekten bir milat olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Unutmamak...

Kadir Dikbaş 2011.12.23

Bir insan şahsına, ailesine ve kutsal saydığı değerlere yapılan hakareti, iftira ve saygısızlığı unutamaz, unutmamalı da.

Hele hele, muhataplarınız pişmanlık veya özür dilemek bir yana yaptığı yanlışta ısrarcı ise... Yüce Allah'a havale edebilirsiniz veya affedebilirsiniz fakat bu, unutmak değildir.

Uluslararası ilişkilerde de öyle. Bir ülke, kendisine yapılanı unutmaz, unutmamalı. Arşivler ve tarih bunun için var. Bu, geçmişten husumet devşirmek değildir, sadece ders ve ibret almaktır; geleceği doğru tayin edebilmek için referanslar hazırlamaktır. Ama gelin görün ki, ülke olarak, toplum olarak bazı konuları çok çabuk unutuyoruz. İlk defa cereyan ediyormuş gibi bir anda heyecanlanıyor, birkaç hafta sonra yatışıyor, kısa zaman sonra da tekrar unutulabiliyoruz.

Konumuz Fransa. Dün Fransa, sözde "Ermeni soykırımı"nı reddetmeyi suç sayan ve cezalandıran kanunu meclisinden geçirdi. Kanun, 97 yıl önce Osmanlı topraklarında yaşanmış bir olay hakkında Fransa'da neyin söylenmemesi gerektiğini belirliyor, aksini söyleyene caza getiriyor. Bundan sonra top senatoda.

Fransa, 10 yıl önce de, "Fransa, 1915 yılındaki Ermeni soykırımını tanı" ifadesinin yer aldığı bir kanun çıkarmıştı. O zaman da, şimdi olduğu gibi Türkiye ayağa kalkmıştı, ama Fransızlar umursamadı. Göz göre göre, yanlış olduğunu bile kanunu çıkardılar. Ve şimdi 10 yıl öncesindeki tepkilerimizi hatırladık.

Aslında her an uyanık ve hazırlıklı olmak zorundayız. Fransa'nın son hamlesinde, Sarkozy'nin yeniden Cumhurbaşkanı seçilebilme fırsatçılığı öne çıksa da, olaya daha geniş çerçeveden bakmakta fayda var.

Fransa, ekonomik olarak ve dolayısıyla siyaseten güç kaybetmekte olan bir ülke. Bazı bölgelerde Türkiye ile karşı karşıya geliyor.

Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin, NATO'nun Libya operasyonu öncesinde Türkiye'yi dışlayarak düzenlediği Paris toplantısını, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Libya'ya gideceğini açıklamasından hemen sonra telaş içinde bu ülkeye gidişini hatırlayın.

Bir defa, sömürgecilik bitmedi, sadece yöntemler değişti. Halen 54 Afrika ülkesinden 21'inin resmi dili Fransızca. 4'ünün de idari dili. Bunlar tabii ki, Fransa'yı çok sevdikleri için seçmediler bu dili. Ve bu ülkelerden bazılarında hâlâ Fransız askeri mevcut. Fransa, Afrika'daki bu etkinliğini kaybetmek istemiyor. O sebeple Afrika'ya son dönemde Çin'in veya başka ülkelerin ilgi duymasından çok rahatsız. Türkiye'nin Afrika açılımından da hiç memnun değil.

Düşünsenize, sömürge sabıkası olmayan Türkiye olarak Afrika'ya açılıyorsunuz, birilerinin sömürü ve soykırım alanlarına giriyorsunuz. Bu ülkelerle eşit şartlarda işbirliği yapıyorsunuz. Halk sizi "Sizler, bildiğimiz beyazlardan farklısınız." diye kucaklıyor.

Tepkilerimize gelince. Burada Fransa'yı düşünce özgürlüğü vs. yaklaşımlarla ikna etmeye çalışmanın fazla anlamı yok. Tamamen güç gösterisi bu. Ne yazık ki, dünyada gücünün hukuku geçerli. Fransa veya bir başka ülke, kendisinden daha güçlü bir ülke (Özellikle de BM'nin beş daimi üyesinden biri) için, gerçekten soykırım yapmış olsa dahi, "Sen soykırım yaptın" diye bir kanun çıkarabilir mi? Hayır. Yaparsa bedelini çok ağır öder çünkü. Mesela Fransa bilir ki, Cezayir ve Ruanda'dan başlayıp Maraş'a kadar hesap sorarlar.

Türkiye, Fransa'nın beşinci ihracat pazarı, ithalatında ise altıncı sırada. Ve 2010'da bu ülkeyle ticarete 2,2 milyar dolar açık verdik. Fransa bu ticaretin etkilenmeyeceğinden emin. Çünkü unutkanız. 2001'den sonra unuttuğumuz gibi, yine unutacağımızı düşünüyor.

Bugüne kadar İsviçre'ye, Fransa'ya, diğer 18 ülkeye hangi müeyyideleri uyguladık ki?

Artık, karşılıklı "Ticaret darbe alır, ihalelerden pay alamayabilirsiniz" nev'inden açıklamaları bir kenara bırakmak gerekiyor. Bazı şeyler söylenir, bazıları da sadece yapılır. Türkiye, ilkeli tavrını korumalı, gereken uyarıları yapıp tepkisini, hiç unutmadan zaman içinde her alanda devam ettirmeli, kendi sesini ve gerçekleri de güçlü bir şekilde dünyaya duyurmalıdır. Şu aşamada, Başbakan Erdoğan'ın yaptığı açıklamalar, bu tür kararlara karşı şimdiye kadar gösterilen en net ve kararlı duruş. Ancak bu şekilde caydırıcı olunabilir. Aksi takdirde, inandırıcılığımız kaybolur, bu "kervan"a başka ülkeler de katılma cesareti bulur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

20 yılda nereden nereye...

Kadir Dikbaş 2011.12.30

Sovyet rejiminin yıkılışından bu yana tam 20 yıl geçti. SSCB enkazından doğan Orta Asya'daki beş Türk cumhuriyeti de bağımsızlıklarının 20. yılını kutladı bu sene.

Her biri için siyasî ve ekonomik zorluklarla geçen bu dönemde, şüphesiz önemli başarılar kaydedildi.

Bazı cumhuriyetlerde, siyasî alanda ve demokratik süreçte halen devam eden sıkıntılar olmakla birlikte, özellikle ekonomik alanda önemli mesafeler alındı.

Uluslararası pek çok şirket, bu ülkelerde büyük yatırımlara girişti. Türkiye'den de gerek küçük ve orta ölçekli olsun, gerekse büyük ölçekli olsun, çok sayıda şirket bu ülkelerin yeniden yapılanmalarında büyük rol üstlendiler. Başta müteahhitlik ve eğitim hizmetleri olmak üzere, hemen her alanda bu ülkelerin beşerî ve maddî altyapısının gelişmesinde önemli projelere imza attılar, atmaya da devam ediyorlar.

Bağımsızlığın ilk yıllarına ait sağlıklı veriler bulmak zor, ancak şurası bir gerçek ki, ilk yıllarda büyümeden ziyade küçülme yaşandı. Çünkü SSCB'den bağımsızlığını ilan etmiş hemen her ülke, ilk beş seneyi enkaz kaldırmakla ve iç istikrarı sağlamakla meşgul oldu. Ve önemli ölçüde daralma yaşandı ekonomilerde. Fakat sonraki yıllarda yukarı seyir başladı.

Ulaştığımız verilere göre, mesela, 1993'te 11,4 milyar dolarlık ekonomik büyüklüğe sahip olan Kazakistan, 2010'da 148 milyar dolarlık büyüklüğe ulaştı. Ve bağımsızlığın ilk yıllarında 700 dolar seviyesinde gezinen kişi başına milli geliri de geçen yıl 9 bin doların üzerine çıkardı. 148 milyar dolarlık büyüklükle Kazakistan, Çin ve Rusya'dan sonra Merkezi Asya'nın en büyük ekonomisi. Azerbaycan'da da benzeri, hatta daha ötesi bir durum söz konusu. 1993'te 179 dolar olan kişi başına milli gelir 2010'da 5.700 doları geçmiş bulunuyor.

Daha sağlıklı verilerin olduğu son 10 yıla baktığımızda da, görüyoruz ki, 11 BDT üyesi ülke arasında en büyük sıçramayı gerçekleştiren ülkeler, Türk cumhuriyetleri. Sıralamaya bakacak olursak, 10 yılda ekonomisini dörde katlayan Azerbaycan ilk sırada yer alıyor. BDT İstatistik Komitesi'nin verilerine göre, 2001'i 100 kabul eden endekste, Azerbaycan ekonomisi 2010'da 403'lük büyüklüğe ulaşmış. Azerbaycan'dan sonra ikinci sırada yer alan Kazakistan ise 2008 küresel kriz öncesinde yaşadığı sıkıntılara rağmen, aynı dönemde ekonomisini ikiye katlamış. Bu ülke için de endeks değeri 100'den 221'e yükselmiş.

Kazakistan'ı az bir farkla Tacikistan, Ermenistan, Belarus ve Özbekistan takip ediyor. Ekonomisini en az genişletense, siyasî açıdan ciddi sıkıntılar yaşayan ama son dönemde istikrarı tesis etmeyi başaran Kırgızistan. Buna rağmen, son 10 yılda yüzde 48'lik büyüme oranını yakalamış. BDT ortalaması yüzde 67, Rusya'nın kaydettiği büyüme ise yüzde 59.

Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın sağladığı ekonomik gelişmede, bağımsızlık sonrasında hızla harekete geçirilen enerji kaynaklarının rolü büyük. Bu, kısmen Özbekistan için de geçerli. Fakat diğer sektörlerdeki gelişmeler de dikkat çekici.

Oransal büyümelere baktığımızda da, özellikle bu yıl BDT içinde Türkmenistan'ın öne çıktığını görüyoruz. Yılın ilk dokuz ayındaki büyüme oranı yüzde 14,6. Bu, Çin ve Türkiye'nin büyüme oranından da yüksek bir oran. Yani, dünya büyüme rekoru, uluslararası ajansların geçtiği gibi Çin'de değil Türkmenistan'daymış.

Her gün Avrupa'dan ve ABD'den bir başka olumsuz haberin dünyaya yayıldığına şahit oluyoruz. Eğer Orta Asya Türk cumhuriyetleri, ekonomik alanda kaydettiği gelişmeyi, bir bütünlük içinde demokraside de gerçekleştirebilirse, bölge yakın bir gelecekte bambaşka bir şekle bürünebilir, sadece yükselen Doğu'nun değil dünya dengelerinin vazgeçilmez parçası ve ortağı haline gelebilir.

Bütçeniz sağlam olursa...

Kadir Dikbaş 2012.01.03

İki açığın yüksek olduğu bir ekonomi ciddi risk taşıyor demektir. Böyle durumlarda korkmak lazım. Birincisi cari işlemler açığı, diğeri bütçe açığı.

Türkiye, ekim sonu itibarıyla yıllık 78,6 milyar dolar cari işlemler açığı vermiş bulunuyor. Açığın milli gelire oranı, 2011'de muhtemelen yüzde 10 dolayında olacak. Bu, oldukça yüksek, yakın tarihte görmediğimiz bir rakam. Bu açığın yabancı sermaye girişi ve yapılan (çoğunluğu özel sektör) borçlanmalarla finanse edildiği bir gerçek. Ancak şimdilerde, yabancı sermaye girişi yavaşladı. Finansman zorlaştı, buna paralel olarak döviz kurları yükseliyor. 2011'in son işlem günlerinde dolar kuru 1,9 TL'yi aştı. Merkez Bankası'nın uzun zamandır yapmadığı yüklü tutardaki doğrudan müdahalesi sonucunda, yeniden 1,9 TL'nin altına indirilebildi.

Kurda devam eden hareketlenme, enflasyonu da hedeften uzaklaştırdı ve yüzde 10'un üzerine çıkardı. Bu hiç de hoş bir durum değil. En acımasız vergi şekli olan kronik yüksek enflasyonu unutan Türkiye, yeniden hatırlamak istemiyor.

Başta bahsettiğimiz iki tehlikeden diğeri bütçe açığı. Çok şükür, bu konuda Türkiye, yakın tarihin en iyi performansını sergiliyor.

Bu konu üzerinde fazla durulmuyor ama, şu an Türkiye'nin ekonomideki sağlam duruşunun temelinde bütçe var.

Elimizdeki son verilere göre, bütçe 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde 489 milyon lira fazla vermiş bulunuyor. 2010 yılının aynı döneminde 23 milyar 489 milyonluk açık söz konusuydu.

Aynı dönemde faiz dışı fazla yüzde 80,3 oranında artmış, 41 milyar 425 milyon liraya çıkmış. Bu rakam, hedeflenenin üç katı.

Peki, iki gün önce girdiğimiz yeni yılda ne olacak?

2012 yılı kanununda 350,9 milyar liralık gidere karşı 329,8 milyarlık gelir öngörülüyor. Yani bütçe açığı 21,1 milyar dolar olacak. Oran olarak baktığımızda ise açığın milli gelire oranı, yüzde 3 olan AB Maastricht Kriteri'nin altında. Sadece yüzde 1,5. Yani, yeni bütçe de ümit verici.

Bunları söylerken, 27 AB ülkesinden çok azının yüzde 3'lük kriteri tutturduğunu, bazı ülkelerde bu yıl çift haneli rakam beklendiğini hatırlatalım. İşte bu yüzden Avrupa, sorunu çözmekte zorlanıyor. Evet, çoğunun cari açık sorunu yok, parası rezerv para ama yüksek borçları var ve bütçesi bu borcu eritme kapasitesinden uzak.

Eğer Türkiye bütçede iyi bir performans sergileyememiş olsaydı, şu an Türkiye'nin gündemi Avrupa'nındakinden çok farklı olmazdı. Faizler ve döviz kurları hiç ummadığımız seviyelerde de olabilirdi. O sebeple, bütçe disiplininin sağlanmasında emeği geçen her kurum ve şahsı kutlamak gerekiyor.

Bütçenin sağlam olmasından dolayıdır ki, Türkiye 2008 küresel krizinde, ilave vergi koymadığı gibi ekonomiyi canlandıracak vergi indirimlerine gidebildi.

Bütçedeki olumlu tablo yanında Türkiye'nin kamu borç stokunun yüzde 40 dolayında olduğunu da (Maastricht Kriteri yüzde 60) belirtelim.

Ama bu, Türkiye'yi rehavete sevk etmemeli, cari açığın önü bir an evvel alınmalı. Ekonomiye içten kemiren bu hastalık bir an önce tedavi edilmeli.

Dün aralık ayı ihracat rakamlarının açıklandığı toplantıda konuşan Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, "Ülkemizde üretimi olmayan veya yeterli üretim yapılmadığı için yurtdışından ithal ettiğimiz ürünlerin, artık ülkemizde üretilmesini sağlayacak bir teşvik mekanizması üzerinde çalışıyoruz. İnşallah bu ay sonuna kadar sistemi açıklayacağız." diyordu.

Bütçenin durumu, Türkiye'ye cari açık problemini de yumuşak bir inişle çözme imkânı, fırsatı tanıyor. Ve bu meseleyi sağlıklı bir şekilde, Bakan Çağlayan'ın da belirttiği gibi, ancak üretim açığını kapatarak, imalat sanayiinin eksik ayaklarını tamamlayarak, yatırım ve yabancı sermaye politikalarımızı gözden geçirerek çözmemiz gerekiyor. "Yabancıya konut satmak" türünden "tedbirler"le değil...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yabancıların kâr transferinde son durum

Kadir Dikbaş 2012.01.06

Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın da üzerinde durduğu gibi, bu yıl Türkiye'nin dikkatle takip etmesi gereken üç önemli sorun var: Cari işlemler açığı, enflasyon ve Avrupa'daki borç krizi.

Bunlardan cari işlemler açığı, aslında enflasyonun yükselmesinde etkili olduğu gibi, Avrupa'daki gelişmelerden de daha fazla endişe duymamıza sebep oluyor. Neden? Çünkü cari işlemler açığımızın finansmanını büyük ölçüde Avrupa'dan gelen sermaye ile sağlıyoruz. Ayrıca ihracatımızda çok önemli bir pazar.

Ve GSYH'nın yüzde 10'una yaklaşan cari açığın finansmanının zorlaşması sebebiyle, yükselen döviz kurları enflasyonu da yukarı taşıdı. Şimdi Merkez Bankası, beklentilerin bozulmaması için, rezervleri devreye soktu ve arka arkaya satış yönünde doğrudan müdahale yapıyor.

Evet, cari işlemler açığındaki hızlı büyüme durdu. Ancak bu, sorunun çözüldüğü anlamına gelmiyor. Cari açığın ivme kaybetmesi, daha çok finansmanın zorlaşması, kurların yükselmesi sonucunda ithalatın ivme kaybetmesiyle alakalı.

O yüzden, cari açıkla mücadele için yapılması gerekenlerde gecikmemek, aceleci olmak gerekiyor. Çünkü işler yoluna giriyor, büyüme canlanıyor dediğimiz anda cari açığın yeniden yükselişine şahit olabiliriz.

Cari işlemler açığının tek sebebi de enerji değil. Evet çok önemli bir unsur fakat bu, diğer alanlardaki açıkları perdelememeli.

2011 yılında hiç enerji (ham petrol, akaryakıt, elektrik, kömür vs.) ithal etmemiş olsak dahi, vereceğimiz cari açık yine 26,8 milyar dolar olacaktı. Bu yüzden, açık verdiğimiz alanları tek tek ele almak gerekiyor.

Burada, tasarruf yetersizliği çeken Türkiye'nin dış kaynak kullanarak sağladığı hızlı büyüme neticesinde, cari açık üreten ekonomik altyapımıza yeni açık kalemleri eklediğimizi vurgulamak isterim. Doğrudan yatırım olarak gördüğümüz yabancı sermaye girişlerinde seçici olamadığımız için, yabancı sermaye özellikle bankacılık, perakende, telekomünikasyon ve akaryakıt dağıtımında yoğunlaşmış bulunuyor. İmalat sanayiinin payı ne yazık ki, doğrudan yatırım stoku içinde oldukça düşük.

Bu da, bizim yabancı sermaye ile sanayimizi geliştirip teknoloji transferi yapmaktan ziyade, iyi bir pazar haline geldiğimizi gösteriyor. Aksi olsaydı, dış ticarete 11 ayda 97,7 milyar dolar, demeler dengesinde de 10 ayda 65 milyar dolar açık vermezdik.

Büyüyen zel sektör, ciddi manada "dış borçlanma" yapmakta, karşılığında faiz ödemekte. Ayrıca, gerek "portföy yatırımları", gerekse satın alma veya yatırım yoluyla gelen 'doğrudan yabancı sermaye'nin yaptığı kârların yurtdışına çıkışı var.

Türkiye'de doğrudan yatırım yapmış yabancı sermaye, 2011 yılı Ocak-Ekim döneminde 2 milyar 774 milyon dolarlık kr transferi gerçekleştirdi. Aynı dönemde 11,5 milyar dolarlık "doğrudan yabancı yatırım" girişi olduğunu dikkate alırsak, ülkeye giren doğrudan yatırımın dörtte biri kadar para, kr olarak yurtdışına transfer edilmiş. Bu oran, 2010'da daha da yüksekti.

Burada, BDDK'nın son üç yıldır bankacılık sektörüne kâr dağıtımında sınırlama getirdiğini hatırlatalım. Böyle olmasaydı, muhtemelen kr transferleri çok daha yüksek çıkacaktı.

Bir de 'portföy yatırımları' (sıcak para) girişi sonucu gerçekleşen kr transferleri söz konusu. Buradaki tutar da, 3,15 milyar dolar.

Özel sektör ve kamunun dış borçları (diğer yatırımlar) dolayısıyla oluşan faiz giderleri ise, bahsettiğimiz iki kalemden daha büyük: 4,15 milyar dolar. Burada sevindirici nokta, 2008'den bu yana daha az faiz ödüyor oluşumuz.

Yukarıda bahsettiğimiz, portföy yatırımlarından doğan kârlar, faiz giderleri ve doğrudan yatırımlar sebebiyle yapılan kr transferlerinin toplamı, 2011 Ocak-Ekim döneminde 10 milyar 71 milyon dolar. Bu rakam, aynı dönemdeki enerji ithalatının dörtte biri. O zaman, açık verdiğimiz her bir kaleme dönüp dikkatle bakmamız gerekiyor. Bu konulara çözüm üretmek, petrol bulmaktan daha kolay.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yumuşak iniş

Kadir Dikbaş 2012.01.10

Merkez Bankası'nın ekim ayında uygulamaya koyduğu sıkılaştırıcı para politikasının sonuçları merakla bekleniyordu. Acaba hızlı büyümenin ardından sert bir düşüş m söz konusu olacak, yoksa yumuşak bir iniş mi? Son açıklanan verilerden anlaşılıyor ki, ekonomi yumuşak bir inişte.

Ekonomik büyümenin nc göstergelerinden sanayi üretim endeksinde de bunun işaretlerini görüyoruz.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), kasım ayına ilişkin verileri dün açıkladı. Manşet rakama baktığımızda sanayi üretiminin yıllık bazda yüzde 8,4 arttığı görülüyor.

Detaylara indiğimizde ise, "yumuşak iniş" emarelerine rastlıyoruz. Arındırılmamış rakamlara göre, bir yıl öncesinin (2010) kasım ayı ile kıyaslandığında yüzde 8,4'lük üretim artışı görülmekle birlikte, takvim etkisinden arındırılmış rakam yüzde 5,2.

Sanayi üretiminin bir önceki ayla, yani ekim ayı ile kıyaslanması sonucunda da yüzde 8,6'lık daralma yaşandığı görülüyor. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış aylık rakamsa yüzde -2,5. Bu oran, en önemli alt kalem olan imalat sanayiinde yüzde -3,1.

Takvim ve mevsim etkisinden arındırmak da ne demek?

Bir verinin takvim etkisinden arındırılması, mukayese edilen bir önceki dönemle mevcut dönem arasındaki hafta sonu tatili, resmî ve hareketli (bayram) tatil günleri gibi sebeplerle oluşan çalışma günü farklılıklarının ortadan kaldırılması anlamına geliyor.

Değerlendirme yapılırken, incelenen göstergelerin hava şartları gibi tabii faktörler, sosyal, kültürel ve dinî gelenekler gibi etkilere de arındırılması yapılıyor. Belirli bir istatistikî modele dayanarak yapılan bu tür arındırma işlemine de mevsimsel etkiden arındırma deniliyor.

Geçen ay açıklanan 2011 yılı Ekim ayı verilerinde de yıllık sanayi üretim artışı yüzde 7,3 olurken, takvim etkisinden arındırılmış yıllık rakam da yüzde 7,3 çıkmıştı. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmamış aylık rakam yüzde 8,6, arındırılmış rakam da yüzde 4,4 (4,2 olarak düzeltilmişti) idi. Eylül ayında da, pozitif bir manzara vardı. Bundan önceki en son daralma verisi 2011 Ağustos ayında temmuz ayına göre yaşanan 2,4'lük küçülmeydi.

Endeks değerlerine baktığımızda da, "2005=100" olan sanayi üretim endeksinin kasım ayında 126,7'ye ulaştığı anlaşılıyor. Endeksin, 2005'ten bu yana gördüğü en yüksek değerse, bir ay öncesine, yani ekim ayına ait 138,6'lık değer.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış endeks değeri de, kasım itibarıyla 127,5. Yani arındırılmış rakamla, arındırılmamış rakam birbirine yakın. Ve 2005'ten bu yana sanayi üretiminde dörtte biri aşan büyüme söz konusu.

Burada, 2005=100 olan endeks değerinin, 2008 küresel krizi sebebiyle ciddi bir gerileme yaşadığını ve 2009 Mayıs ayına kadar 100'ün altında seyrettiğini hatırlatmamız lazım. Hem arındırılmamış, hem arındırılmış verilerde... Bununla birlikte, tekrar toparlanması çok hızlı oldu.

Netice itibarıyla göstergeler, ekonomide sert bir inişin olmadığı yönünde. Yavaş da olsa ivme kaybı göze çarpıyor. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış aylık veriye göre, kasımdaki yüzde 2,5'lik daralma, ilk bakışta ekim ayındaki yüzde 4,2'lik rekor üretim artışının sonrasında normalmiş gibi geliyor. Fakat, sanayi üretimi dışındaki verileri de dikkate alırsak, bu gerilemede Merkez Bankası'nın ekim ayında uygulamaya koyduğu sıkılaştırıcı para politikasının rolünün de olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

Muhtemel ki, aralık ayında ve sonrasında biraz daha yüksek oranlarda daralmalar göreceğiz. Ama yine de, 2011 yılı son çeyreğinde de büyümenin güçlü olacağını ve yıl sonu rakamının yüzde 7,5 veya yüzde 8,0 dolayında gerçekleşeceğini söyleyebiliriz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doğalgaz, lüks otolar ve cari açık

Kadir Dikbaş 2012.01.13

Cari işlemler açığı sorunu, topyekûn bir sorun. Faiz giderlerinden yabancı futbolculara ödenen paralara, mal ve hizmet üretim altyapımızdaki sorunlardan petrol ve doğalgaz ithalatına kadar...

Önceki gün bir televizyon kanalına konuşan Enerji Bakanı Taner Yıldız, Rusya'dan alınan doğalgazın fiyatının indirilmesiyle ilgili olarak şöyle diyordu: "Şimdiye kadar bizim hükümetimizden önce yapılan anlaşmaların orasını burasını düzenlemekle meşgul olduk. Bu indirim bizi Avrupa fiyatlarıyla aynı noktaya getiren bir indirim. Bizden önceki kontratlar gazı Avrupa fiyatlarından daha yükseğe almamıza neden oluyordu."

Doğalgazda ithalata mecburduk, peki bu milletin paralarının böyle çarçur edilmesine de mecbur muyduk?

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın "yerli otomobil" fikrine, otomotiv sektörünün belli bir kesimi hiç de sıcak bakmadı. Yıllardır yabancı markaların üretim ve pazarlamasını yapan kesimin piyasaya girecek yerli rakip için "Ne de güzel olur, hemen başlansın" demesini beklemiyorduk. Ve öyle de oldu. Destek verenler yok değil ama netice itibarıyla hâlâ somut bir adım atılamadı.

Toplam ihracatta "tarihi rekor" kırdığımızı söyleyip ithalatı pek görmediğimiz gibi, otomotiv sektörünün de ihracatına odaklanıp ithalatını gözden kaçırıyoruz.

Dün gazetelerde, Otomotiv Distribütörleri Derneği'nin (ODD) 2011 yılına ilişkin araç satış verilerinden derlenmiş lüks araç satışlarına ilişkin haberler vardı. Meğer, cari açığı frenlemesi beklenen ÖTV artışından lüks araç satışları etkilenmemiş.

Değerlendirmeye alınan 17 lüks otomobil markasının Türkiye'deki toplam satışı (hafif ticari Mercedes'ler dahil) adet olarak, 2008 yılında 24 bin 567 adet iken, 2009'da 29 bin 859'a, 2010 yılında 44 bin 167'ye ve geçen yıl da 53 bin 870'e ulaşmış. 2011'deki satışlar yüzde 22 artmış. Avrupa'daki krizin bizi de etkilemeye başladığı bir dönem için şaşırtıcı bir oran bu. Ve toplam yerli ve ithal oto satışındaki artışlardan (sırasıyla yüzde 15 ve yüzde 17) daha yüksek.

Dahası, Türkiye'de temsilciği olan ya da olmayan bazı lüks araçların satışı ODD kayıtlarına girmiyor. Bu tür satışları görmek için internette küçük bir gezinti bile yeterli. Mesela Anadolu'daki bir şehirden bir galericinin ilanı: "O km Rolls-Royce. Modeli Phantom. 725 bin Avro. Araç Almanya'dadır, yüklenmeye hazırdır, istenilen zaman getirilir". Bu sadece biri.

Türkiye'nin bu kadar lüks aracı kaldırarak zenginlikte olduğunu ben düşünmüyorum. Siz düşünür müsünüz bilmem. Bu lüks otomobillerden bazılarına ödenen parayla küçük veya orta boy birer tesis kurulabilir, insanlara iş, memlekete daha fazla üretim imkânı sağlanabilir.

Türkiye'de böyle de, dünyada farklı mı? Bazı ülkeler için evet demek zor. Sebebine gelince. Mesela Rolls-Royce, ODD verilerinde görünmeyen bir marka. Ve 2011 yılında dünya genelindeki 3.558 adetlik satışıyla 107 yıllık tarihinin rekorunu kırmış. Çin, ABD'yi geride bırakıp Rolls-Royce'un en büyük alıcısı haline gelmiş. Geçen yıl

Rusya'daki satışlarını ikiye katlayan şirket, ilginçtir Almanya'da da pazarını yüzde 100 büyütmüş. Bizim oto galerilerinin sattığı Rolls-Royce'lar da Almanya'nın hesabına yazılıyor olsa gerek.

2011'de Türkiye'de satılan toplam 593 bin adet (2010'da 510 bin) otomobilden 414 bini (2010'da 354 bin) ithal. Bu dönemde ihraç edilen otomobil sayısı ise 443 bin (2010'da 440 bin).

Gelelim son cari açık rakamına. Merkez Bankası, önceki gün açıkladı; kasım ayı cari açık tutarı 5,19 milyar dolar. Ocak-kasım dönemindeki açık 70,24 milyar, kasım itibarıyla son bir yıllık rakam da 77,82 milyar dolar. Her zamanki gibi, en önemli sebebi dış ticaret açığı.

İşin sevindirici yanı, cari açığındaki büyümenin hız kesmiş olması. Ancak büyümenin de buna paralel olarak ivme kaybetmesi bekleniyor. Hem çok hızlı büyüyen, hem cari fazla veren ülkeler bile var iken, biz nedense uzun yıllardan beri cari dengeye bağlı iniş ve çıkışlar yaşıyoruz. Sebep çok. Yeri gelmişken ikisine dikkat çekelim istedik.

Şimdi Türkiye, bir süredir üzerinde çalışılan, cari açığı azaltmaya dönük teşviklerin açıklanmasına odaklanmış, bekliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa'nın notu ve ligden düşen Fransa

Kadir Dikbaş 2012.01.17

Geçtiğimiz cuma akşamı, piyasalar kapandıktan sonra, kredi derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's (S&P), aralarında Fransa, Avusturya ve İtalya'nın da bulunduğu Avro Bölgesi'ne üye 17 ülkeden 9'unun kredi notunu düşürdü.

Kuruluş, Fransa ve Avusturya'nın "AAA" (en yüksek not) olan uzun vadeli kredi notunu birer kademe indirerek "AA"ya, İtalya'nın da "A" olan uzun vadeli kredi notunu iki kademe birden düşürerek "BBB"ye çekti. Notu kırılan diğer ülkelerse şunlar: İspanya, Portekiz, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, Slovakya ve Slovenya.

Kuruluş, not indirimlerine gerekçe olarak Avro Bölgesi'nde artan sistematik riski gösterdi.

S&P'nin son indirim kararı sonrasında, Portekiz ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin de notu Türkiye'nin notundan daha düşük seviyeye indi. "Çöp" statüsünde olan Yunanistan'ın notu ise çok önceden Türkiye'ninkinin altına çekilmişti. Türkiye'nin notu ile İtalya ve İrlanda'nınki arasında ise bir basamak var.

Şimdi Avro Bölgesi'nin korkusu, Avrupa Finansal İstikrar Fonu'nun (EFSF) "AAA" olan uzun vadeli kredi notunun da düşürülmesi. Çünkü bu fonun notu, bu fona teminat sağlayan Avro ülkelerinin kredi notuna bağlı. Fon'un, zor durumdaki ülkelere düşük faizle kredi verebilmesi için yüksek nota ihtiyacı var.

Not açıklamasının ardından arka arkaya S&P'yi eleştiren açıklamalar geldi Avrupalı yetkililerden. İşin ilginç tarafı, açıklama yapanların, hem kuruluşu eleştirip hem Avrupa'daki sorunlara dikkat çekmeleriydi. "İyi güzel de, daha ne kadar torpil geçsinler" diyesi geliyor insanın.

S&P'nin ardından Moody's'in de not düşüreceği tahminleri yapılırken dün Moody's bir açıklama yaparak, Fransa'nın "AAA" olan uzun vadeli kredi notunu ve "durağan" olan kredi notu görünümünü teyit ettiğini duyurdu. İlginç... Bakalım, Fransız sermayeli kredi kuruluşu Fitch ne yapacak?

S&P'nin açıklamayı haftanın kapanışından sonra yapması, piyasalarda sert rüzgâr esmesini engelledi, hazmetmek için iki gün sağladı. Ve pazartesi günü çok büyük bir şok dalgası yaşanmadı. Avrupa borsaları güne genelde eksiyle başladı, daha sonra artışa geçti. Avro ise dolar karşısında 1,2638 ile son 16 ayın en düşük seviyesini gördü. Bu arada, Avrupa Merkez Bankası, ortalığı yatıştırmak için ek likidite sağladı.

Geçişin yumuşak oluşunun bir sebebi de, zaten piyasaların bahsi geçen ülkelerin notunu çoktan düşürmüş olmasıydı. Kredi derecelendirme kuruluşları, Avrupa ekonomilerinin notunu düşürmemek için adeta direniyordu.

Neticede, S&P, piyasaların aylardır beklediği adımı yeni atmış oldu. Moody's ise pozisyonunu koruyor. En azından yaptığı açıklamayla Fransa'nın, her şeye rağmen en yüksek kredi notunu hak ettiğini düşünmeye devam ediyor.

Ama ne olursa olsun, Avro Bölgesi'nin Almanya'dan sonraki en büyük ekonomisi olan Fransa, S&P'nin kararıyla prestij kaybetti. Bundan böyle, Avusturya gibi o da, en yüksek kredi notuna sahip olmanın rantını yiyemeyecek. Bölge içinde Almanya'dan farklı pozisyonda artık. Fransız basınının da vurguladığı gibi, "Premier Lig'den düştü", sorunlu ülkeler arasına katıldı. Dolayısıyla, "kurtarıcı" rolü oynamakta zorlanacak. Derler ya, "Kelin ilacı olsa kendi başına sürer". O yüzden, bundan sonraki süreçte Avro Bölgesi'nde Almanya'nın liderliğinin tescilleneceğini, daha fazla söz sahibi olacağını söyleyebiliriz. Bununla birlikte, bu düşüşten Almanya'nın da etkileneceği göz ardı edilmemeli.

Fransız basınının yazdığına göre, daha önce kurmaylarına "Eğer kredi notumuz düşerse, ben ölürüm" diyen Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy için sevimsiz bir gelişme bu. Artık Sarkozy, yaklaşan seçimlerde not belasıyla ve alması gereken kemer sıkma tedbirleriyle de boğuşacak. Anlaşılan o ki, Ermenilerden devşirmeyi planladığı oylar da kendisini kurtaramayacak.

Sözün özü, Avrupa'nın sıkıntıları tahmin edildiği gibi giderek ağırlaşıyor. Ve daha da önemlisi, sorun, çözüm üretmeye soyunmuş ülkelere de sirayet etmiş durumda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Durgunluk emareleri

Kadir Dikbaş 2012.01.20

Dünya ekonomisindeki canlanmaya ve durgunluğa ışık tutan bazı göstergeler var. Petrol fiyatlarının seyri bunlardan biri.

Bir diğeri, Baltık Dry Endeksi (Baltık Kuru Yük Endeksi) ve hatta tersanelere gelen gemi yapım siparişleri. Eğer petrol fiyatları yükselmiyor, 2008'de dip yapmış Baltık Dry Endeksi son günlerde hızlı düşüş kaydediyor ve gemi siparişleri de azalıyorsa, dünyanın genel gidişatına dikkat etmek lazım. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) yeniden ek kaynak arayışlarına giriyor olması da bir ön hazırlık gibi...

Bu gelişmelerin kaynağı, şüphesiz ki, Avro Bölgesi'nin içinden çıkmadığı borç krizi. Üç yıl önce Yunanistan'ın krizini konuşuyorduk, şimdi hâlâ onu konuşuyoruz. Ve dahası yanına başka ülkeler eklendi.

Özellikle, AB'ye üye olduktan sonra, ürettiğinden daha fazlasını tüketen, verdiği cari işlemler açığının yarısı kadar bile büyüme kaydedemeyen bir ekonomiye sahip Yunanistan. Ve uzun yıllar, yüksek cari açığı finanse ediyor olmanın rehavetiyle yaşadı. Ama "parti bitti" şimdi fatura ödeme zamanı. Ama o da çok zor.

Bir ekonominin, bir bölgenin borçlarını ödeyebilmesi, sorunlarını aşabilmesi için büyümesini sürdürmesi lazım. Ancak görünen o ki, Avrupa ve buna bağlı olarak dünyadaki bazı ülkeler büyüme konusunda önümüzdeki dönemde sorunlar yaşayacak. Bir süredir uluslararası kuruluşlar büyüme tahminlerini aşağı çekiyor. Not indirmeleri, arka arkaya geliyor.

Not indirimine gerekçe yapılan konuların başında, borç sorununun yol açtığı sistematik riskler ile ekonomik büyümeye yönelik endişeler geliyor.

Özellikle sanayi üretiminde görülen olumsuzluklar, büyüme tahminlerini aşağı çekiyor, durgunluk endişelerini artırıyor.

Geçen hafta notu düşürülen Fransa, İtalya, Avusturya, İspanya, Portekiz, Güney Kıbrıs, Malta, Slovakya ve Slovenya için büyüme tahminleri düşük. Bunlardan beşinin durumu ise çok vahim. Avrupa'da sanayi üretiminin en fazla küçüldüğü ülkeler arasındalar. Birinci Güney Kıbrıs, ikinci ise notu daha önce yeterince düşürülüp "çöp" seviyesine indirilen Yunanistan.

AB istatistik kuruluşu Eurostat'ın kasım ayına ilişkin son verilerine göre, AB genelinde sanayi üretimindeki aylık daralma yüzde 0,1. Avro Bölgesi'nde de durum aynı. Burada, eylül ayından bu yana aylık sanayi üretiminde gerileme görüldüğünü hatırlatalım.

Kasım ayındaki sanayi üretim endeksinin (2005=100) değerine baktığımızda da, AB ve Avro Bölgesi ülkelerinin sırasıyla 100,6 ve 100,4 endeks rakamlarıyla 6 yıl öncesinin üretim seviyesinde olduklarını görüyoruz. Bu ortalama tabii ki. Mesela AB (27) içinde Yunanistan, Danimarka, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs ve Polonya gibi ülkelerin 2005'teki üretim seviyesinin yüzde 90'ını bile yakalayamadığı görülüyor.

Aynı ay itibarıyla yıllık gerileme ise AB genelinde yüzde 0,2, Avro Bölgesi'nde yüzde 0,3. Sanayi üretimindeki yıllık düşüşte ilk üçte Güney Kıbrıs, Yunanistan ve İspanya var. Ve üretimdeki gerilemeye paralel olarak işsizlik de oldukça yüksek.

Acaba Türkiye'nin durumu ne olur bu şartlarda? Türkiye, Avrupa'nın mevcut durumunu dikkate alarak 2012 yılı için yüzde 4'lük büyüme hedefledi. Dün TÜSİAD Genel Kurulu'nda konuşan Başbakan Yardımcısı Ali Babacan da, bu konuda, "Avrupa'da işler kötüye giderse bu rakamın aşağıya doğru revize edilmesi lazım. Avrupa'da birden bir toparlanma, iyi kararlar alınmaya başlarsa da bu rakamı yukarı doğru revize etmek gerekiyor." diyordu.

Şu an için Avrupa'da düzelme emareleri yok. Önümüzdeki günler ne getirir, hep birlikte göreceğiz. Ama işleri gerçekten zor. O yüzden, iş çevrelerinde hâlâ bütün yumurtalarını Avrupa sepetinde tutmaya devam edenler varsa, dikkatli olmasında, başka sepetlerle risklerini dağıtmasında fayda var. k.dikbas@zaman.com.tr

Yabancı az para harcıyor

Kadir Dikbaş 2012.01.31

Turizm gelirleri Türkiye açısından büyük önem taşıyor. Sebep, cari işlemler açığı.

Yüksek cari açık veren ekonomimizde, bu açığın kapanmasına en büyük katkısı turizm sektörü yapıyor. Tek kalemden, açığın 18 milyar dolar daha az çıkmasını sağlıyor.

Cari işlemler hesabındaki üç ana kalem olan mal, hizmet ve gelir kalemleri arasında fazla veren tek kalem "hizmet dengesi" kalemi. Bunun da sebebi, en başta turizm gelirleri.

Türkiye'nin cari açığını en sağlıklı bir şekilde finanse edebileceği kalemlerden biri turizm. O bakımdan, bu sektördeki gelişmeler çok önemli.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) dün, bu sektöre ilişkin 2011 yılı verilerini açıkladı. Veriler olumlu. Yıllık turizm geliri, 2010'a nazaran yüzde 10,6 oranında artarak 20 milyar 807 milyon dolardan 23 milyar 20 milyon dolara çıkmış. Turizm giderindeki artış ise, yüzde 3,1'de kalmış ve 4 milyar 825 milyon dolardan 4 milyar 976 milyon dolara yükselmiş.

Sayı olarak da, şu ana kadarki en yüksek turist sayısına ulaşılmış durumda. 2010'da 33 milyon 28 bin kişi Türkiye'yi ziyaret ederken sayı 2011'de 36 milyon 151 bini bulmuş. Bu rakama yurtdışında ikamet edip Türkiye'yi ziyaret eden 4,6 milyon Türk vatandaşı da dahil.

TÜİK'in açıklamalarına göre, 2011'in son çeyreğinde, gelen turistlerin ortalama harcaması 702 dolar. Ancak bu ortalamaya dahil olan yabancı ziyaretçilerin harcaması 592 dolar olurken, yurtdışında ikamet eden vatandaş ziyaretçilerin harcaması 1.389 dolar çıkmış. Yani iki kattan biraz fazla. Daha fazla ayrıntıya girmeden burada, aynı dönemde yurtdışına giden Türk vatandaşlarının da ortalama 1.097 dolar harcadığını ilave edelim. Yani Türkiye'ye gelen yabancılar, yurtdışına çıkan Türk vatandaşlarının yaklaşık yarısı kadar harcama yapıyor. Türkiye'yi ziyaret eden yabancıların, nereye ne kadar harcama yaptığını bakınca da, en çok yeme-içme'ye (Yüzde 24,5) para ayırdıklarını görüyoruz. Onu sırasıyla konaklama (yüzde 16,6), giyecek-ayakkabı (yüzde 12,8), ulaştırma (yüzde 9,0) ve hediyelik eşya (yüzde 6,9) takip ediyor.

Ziyaretçi vatandaşların harcamaları ise yabancılarınkinden farklı. Yapılan 1.389 dolarlık ortalama harcamanın yarısı (yüzde 52,4'ü) yeme-içmeye gidiyor. Arkasından sırasıyla giyecek-ayakkabı (yüzde 11,5), ulaştırma (yüzde 11,2), hediyelik eşya (yüzde 6,8) ve sağlık (yüzde 3,7) geliyor.

Peki Türkiye'den yurtdışına gidenler ne yapıyor?

Türk vatandaşları, yurtdışından Türkiye'ye gelen yabancı turistlerden çok daha fazla para harcıyor bir kere. Yukarıda mukayesesini yapmıştık. Sebebinin tam olarak bilmiyoruz ama, muhtemelen gidilen ülkelerdeki mal ve hizmet bedellerinin, otel, ulaşım vs. giderlerin Türkiye'den yüksek olması. Ayrıca vatandaşlarımızın, bazı ülkelere aldıkları, ağırlıkta az, fakat pahalı çok eşyalarla dönmesi de etkili olabilir.

2011 yılındaki toplam turizm gideri 4 milyar 967 milyon dolar. Yurtdışına giden vatandaş sayısı ise 6 milyon 282 bin. Kişi başına düşen ortalama harcama ise son çeyreğin bir hayli altında, 792 dolar seviyesinde. Bu da, Türkiye'ye gelen yabancı ve vatandaş ziyaretçilerin ortalama olarak harcadığı 637 dolardan da yüzde 24 (155 dolar) daha yüksek bir rakam.

Yurtdışı tatile çıkan insanlar genel itibarıyla gelişmiş ülkelerin vatandaşları. Birkaç yıldır, başta ABD ve Avrupa olmak üzere gelişmiş ülkelerde yaşanan malî ve ekonomik kriz, insanların tatil alışkanlıklarını da değiştirdi. Fren yapmasına yol açtı. Bazı ülkeler turist kaybetti. Ama her şeye rağmen Türkiye'nin turist sayısını ve gelirini artırması sevindirici gelişme.

Bana göre, bu gelişmede Türkiye'nin pek çok ülke ile imzaladığı vize muafiyeti anlaşmasının, Türkiye'nin dünya genelinde itibar artışının payı büyük. Fakat yine de turizm potansiyelimizi iyi değerlendirdiğimiz söylenemez.

Türkiye, daha akılcı politikalarla bu sektörden çok daha fazla para kazanabilir. Ve yaptığı enerji ithalatından daha fazla döviz geliri elde edebilir. Şu an bile enerjide verdiğimiz açığın yarıya yakınına turizm kapatıyor. Neden olmasın?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yap-sat' turizmi!

Kadir Dikbaş 2012.02.03

Önceki yazımızda, Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin, yurtdışında ikamet edip Türkiye'ye ziyarette bulunan veya yurtdışına turist olarak giden vatandaşlardan daha az para harcadıklarından bahsetmiştik.

Hatırlatalım. TÜİK verilerine göre, 2011 yılının son çeyreğinde, Türkiye'ye gelen yabancı turistler kişi başına ortalama 592 dolar harcarken, yurtdışında ikamet edip ülkesine ziyarette bulunan Türk vatandaşları 1.389 dolar harcamış. Ve daha ilginç olanı Türkiye'den yurtdışına gidenlerin ortalama harcaması 1.097 dolar. Yani yabancı turistin Türkiye'de harcadığının iki katı neredeyse.

Turizm Bakanlığı'nın ve ilgili kuruluşların bunun sebeplerini derinlemesine araştırmasında fayda var. Belki araştırıyorlardır.

En başta gelen sebep, muhtemelen mal ve hizmetlerin ucuza pazarlanması. Ama buna başka sebepler de ilave edilebilir. Özellikle uzun zamandır şikâyet konusu olan "her şey dahil" politikasının yol açtığı sonuçlar ciddi şekilde masaya yatırılmalı.

Ayrıca son dönemde buna yeni bir halka eklendi. Yabancıya konut satışının turizm üzerindeki yansımaları. İsterseniz biz bu konuda bir şey demeyelim. İlk yazımızdan sonra gelen çok sayıda okuyucu mektubundan birisine, Fethiyeli bir okuyucumuza kulak verelim:

"31 Ocak tarihli yazınız çok güzel. Her zaman güzel şeyler yazıp bizi bilgilendiriyorsunuz. Elinize-kaleminize sağlık. Ben Fethiyeliyim. Turizmci değilim, sınıf öğretmeniyim. Gördüklerimi, duyduklarımı size aktarmak isterim. Aynı konuyu 2 sene önce Sayın Bakan'ımız Ertuğrul Günay'a da yazmıştım. İngilizler vs. ev alıyor. 15 gün kalıp gidiyor. Sonra evini kendi memleketinden birilerine kir alıyor. Gelenler biraz market alışverişi, biraz elektrik ve su parasıyla 14 gün bedava tatil yapıp gidiyor. Böylece İngiliz evini 11,5 ay kullanıyor. Ayrıca yurtdışından 'her şey dahil' sisteminde gelen turistler var. Otelde 14 gün kalıp dışarı fazla çıkmadan tatilini yapıp gidiyor. Böyle olunca Fethiye'ye gelen turist ne para harcar ki? Zaten onlar da öğrenmiş. Hemen pazarlık yapmaya başlıyorlar. Gerçi bu konuda bizim esnafın elbette suçu var. Her şey dahil oteller turistlere çok ucuz.

Ben de ailemle bir akşam yemeği yemek isterim ama otellere, tatil köylerine ancak uzaktan bakıyoruz. Turistlerin Fethiye'mizi, Türkiye'mizi bedava tatil yapılacak yer olarak görmeyecekleri günler inşallah yakındadır."

Maalesef durum böyle. Ve dahası, kanun TBMM'ye sunuldu, artık yabancıya konut satışında "mütekabiliyet" de kalkıyor. Bazı konut üreticileri, dört gözle bekliyor bu kanunu. Sanki esas gayeleri kâr etmek değil de, devletin açığına finanse etmekmiş gibi konuşuyor, "Cari açığı biz kapatacağız" diyorlar. Nasıl bir mantıksa. Bu arada, Ege ve Akdeniz'deki bazı emlakçıların en büyük umudu, bu kanunla önu açılacak olan Ruslarmış.

Bundan sonra Fethiyeli okuyucumuzun bahsettiği sıkıntıyı fazlasıyla hissedeceğimiz açık. Şimdiden söyleyelim. "Yap-sat"la iş bitmiyor, konunun diğer yönlerini de hesaba katmak lazım.

Türkiye'de çok para harcayan turistler de var elbet. İnsan sanıyor ki, en fazla parayı gelişmiş ölkelerden gelen turistler harcar. Hayır, hiç de öyle değil.

Bazı çevre ölkelerden gelip bavullarını tıka basa doldurup dönenler var. Bu, resmî verilerde, tahminlerde de kendini gösteriyor.

Elde edebildiğimiz son verilere göre, Türkiye'de kişi başına en fazla para harcayan turistler, Ortadoğu, Kuzey Afrika, ABD ve bazı Asya ölkelerinden gelenler. Avrupalı turist, daha ucuza tatil yapıp dönüyor. Ama özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan gelenler tatil yanında yüklü miktarda alışveriş yapıyor. Bunu İstanbul'da, İzmir'de, Antalya'da bizzat görmeniz mümkün. Belki şimdi azaldı ama Gaziantep'te ve Hatay'da da aynı durum söz konusu.

Türkiye, turizm potansiyelini en azından hak ettiği fiyata pazarlamalı, ucuz ölkelerden konumundan çıkmalı.

Dünya turizm sıralamasında, Türkiye turist sayısında 7. ama elde ettiği gelirde 9. sırada. Yani daha çok turist çekmekle birlikte başkalarından daha az para kazanıyoruz. Görünen o ki, mütekabiliyetsiz "yap-sat" sayesinde bu eğilim daha da artacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir cari açık felaketi...

Kadir Dikbaş 2012.02.07

Yunanistan, AB'nin pek çok ölkesine nispeten küçük bir ekonomi. 330 milyar dolarlık büyüklüğe sahip.

Öyle olmakla birlikte Avrupa'nın başına bela, Avro'yu tehdit ediyor. Avrupa'nın selameti, geleceği bir bakıma onun kurtuluşunda.

Ekonomik geçmişine baktığımızda, Yunanistan'ı diğer ölkelerden ayıran en önemli özelliğin, AB'ye üye olduğu 1981 yılından bu yana hiç aralıksız yüksek oranda cari işlemler açığı vermesi. Normal şartlarda bir ölkeler buna dayanamaz. Ama arkasında AB olunca, bugünlere kadar gelmiş. Ve sorun iyice ağırlaşmış.

"Atsan atılmaz, satsan satılmaz" diye bir söz var ya, aynen AB için Yunanistan da öyle bir pozisyonda. Avro Bölgesi'nde tutması bir dert, dışına çıkarması ayrı ve daha büyük bir dert. Onun için kurtaracaklar, fakat her

şeyine de müdahale edecekler. Bütçesinden dış politikasına kadar.

AB, IMF ve Avrupa Merkez Bankası'ndan oluşan "troyka", Yunanistan'ın acı reçeteyi onaylamakta acele etmesini istiyor. Reçetede, kamuda 165 bin kişinin işine son verilmesinin yanında asgari ücretin düşürülmesi de dahil pek çok tedbir var. Ülkenin özel bankalara olan borçlarının kırılmasıyla ilgili görüşmeler de devam ediyor.

Çok geriye değil, bundan üç-beş sene öncesine gidelim. Biz de, Yunanistan'a imrenerek bakıyorduk. AB'ye girdikten sonraki performansını, artan refah seviyesini kıskanıyorduk.

Yunan bankaları Türkiye'de peş peşe banka satın alırken ağızımız açık bakıyorduk. Ama bu parayı nereden bulduklarını sorgulamıyorduk. Gidiyorlar, Avrupa piyasalarından borçlanıyor, İstanbul'a gelip banka satın alıyorlar, Balkanlar'da, Kafkaslar'da ihale kovalıyor, şirket topluyorlardı.

IMF'nin verilerine bakıyorum. 1980'den bu yana açıklanmış verilere göre, Yunanistan o tarihten bu yana hep cari işlemler açığı vermiş. Yani AB'ye üye olduğu 1981'den beri başkalarının tasarrufunu yemekte, borçla sefa sürmekte.

Öyle ki, yüksek oranlarda küçülme yaşadığı dönemlerde dahi cari açık devam etmiş. Böyle bir ekonomiden şüphe etmemek mümkün mü? Düşünsenize GSYH'nın yüzde 15'i kadar cari açık (2008) vereceksiniz ama kaydettiğiniz büyüme sadece ve sadece yüzde 1 olacak. Olacak iş mi? Bir ekonomi bu israfa ne kadar dayanabilir? Ama yıllarca böyle devam etmiş. AB de sesini çıkarmamış. Çünkü alan memnun, satan memnun...

Mesela, bugün durumdan şikâyetçi olan Almanya'nın dahi en önemli silah ve otomotiv pazarlarından birisi değil miydi Yunanistan?

Aslında Yunanistan'daki olay bir cari açık felaketi. 1980'den 2005 yılına kadar her yıl tek haneli (GSYH'ya oranı) cari açık söz konusu. Fakat 2006'dan itibaren iş değişiyor, oran çift haneye çıkıyor. Aşağıdaki tablo her şeyi ortaya koyuyor. Ve artık mızrak çuvala sığmıyor.

Kişi başına düşen milli gelir 30 yıl önce 5 bin dolar civarındayken AB'ye üyelikten ve sermaye akışından sonra 30 bin dolara kadar çıkmış. Giren para refah ve zenginlik getirmiş.

Fakat, son kriz göstermiş bulunuyor ki, kaynağı üretim olmayan büyüme de "emanet bir büyüme", getirdiği zenginlik de, refah da.

Son 30 yılda Yunanistan bütçesindeki borçlanma gereği bütçenin yüzde 3'ünün altına hiç düşmemiş. Hatta bazı yıllarda oran çift haneye çıkmış.

Neticede kamu borçları da altından kalkılamayacak kadar şişmiş. Şu an AB'nin en borçlu ülkesi. Dün açıklandı; borçlarının milli gelire oranı 2011 son çeyreğinde yüzde 159,1'e yükselmiş vaziyette. Rakam olarak da 347 milyar Avro. Unutmayın, bir de özel kesimin borçları var.

Bu manzara karşısında işsizlik oranının da düşük olması beklenemez. 2010 sonunda yüzde 14,4'e kadar çıkan işsizlik, 2011'in Ekim ayında yüzde 19,2'ye tırmandı. Daha da gidecek yolu var.

Yunanistan, üretimi bir kenara bırakıp başkasının (daha çok AB'nin) tasarruflarını yiyerek refahını artırmış bir ülke. İlginç bir laboratuvar. Her ülkenin bu örnekten çıkaracağı dersler olsa gerek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İthalat lobisi ve ilaç

Kadir Dikbaş 2012.02.10

Başbakan Tayyip Erdoğan, bir süre önce "faiz lobisi" olarak tabir ettiği kesime sert bir çıkış yapmıştı.

Ve bana göre bu çıkış, Merkez Bankası'nın piyasaya müdahalesinden çok daha etkili oldu ve ortalık bir anda yatıştırdı.

Tek işi paradan para kazanmak, spekülâtif hareketlerden nemalanmak olan gruplar olduğuna göre, bunun da bir lobisi olacak, fırsatları değerlendirmeye çalışacaktır. Nitekim bunları her dönemde yaşadık.

Evet, bir 'faiz lobisi' var memlekette. Ancak en az onun kadar önemli bir de 'ithalat lobisi' var. "Yerli otomobil projesi"yle bile alay eden, "bu çağda yüzde 100 yerli ürün mü kaldı" diyerek "sağdan yaklaşan", "aslında burada üretim (montaj dememeye özen gösteriyorlar) yapan yabancı markalar da yerli sayılır ne diye uğraşıyorsunuz" diyenler ve daha niceleri...

Dış açık veren pek çok sektör var memlekette. Sadece enerji değil. Her sektör kendi çapında önemli ve hayatidir ama bazıları var ki, çok daha önemli. İşte onlardan biri de ilaç sanayi. İnsanların hayatıyla ilgili bir konu, stratejik bir sektör. Türkiye, bu sektörde neredeyse yüzde 90 dışa bağımlı.

Yerli üretimde istenilen artış sağlanamadığı gibi, son yıllarda yerli oyuncuların da bir bir yabancı şirketlere satıldığını gördük. Üç-beş yabancı firmanın kaldığı böylesi bir piyasada rekabetin sağlıklı olabileceğini düşünebilir miyiz? Yabancı oyuncuya, ithalata karşı değiliz. Elbette olacak, olmalı da. Ama yerli sanayicinin rekabet gücünü kıran, önünü tıkayan konular da gözden geçirilmeli değil mi?

Mesela ben, sektörde ithal mamul ilaca yüzde 8 KDV uygulanırken, o ilacı üretmekte kullanılan ithal hammaddeye neden yüzde 18 KDV uygulandığını hâlâ anlayabilmiş değilim.

İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS), ilaç sanayisinin 2023 vizyonu ile ilgili olarak hazırladığı raporu bir süre önce açıkladı, ilgili bakanlıklara ve kuruluşlara sundu. Sendika, mart ayında da sektörü masaya yatıran bir "çalıştay" toplayacak.

2023 raporu ile ilgili olarak İEİS Genel Sekreteri Turgut Tokgöz'le konuşuyoruz. İlaç sektörünün stratejik bir sektör olduğunu söyleyen Tokgöz, "Bizim gayemiz, ilaç sektörümüzün bir küresel oyuncu haline gelmesi. Bunu yaparken öncelikle stratejik bir yaklaşım sergilemek ve sektörün stratejik bir sektör olduğunu kabul etmek gerekiyor. Türkiye, bir ilaç üretim üssü olabilir. Dış açık kapatılabilir." diyor.

Raporda önemli tespitler ve teklifler var. Burada detaylara girme imkânımız yok ama temel birkaç hususa dikkatinizi çekmek isterim.

- Yerli ilaç üretimi ithalata karşı kan kaybediyor.
- İlaç üreticileri arasındaki düşük kapasite kullanımı önemli bir sorun.
- Türkiye, yüksek katma değerli ve teknolojik yatırımı yüksek tedavi gruplarında ithalata bağımlı.

- İlaç sanayii, bugüne kadar kimya sanayiinin alt kolu olarak düşünölmüş, özel bir strateji oluşturulmamış.
- Türk ilaç sanayii, küreselleşme hedefine koşmak için yeterli kabiliyete sahip.
- Küreselleşme girişimi ile birlikte sektör 2023'te 17 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirebilir. Bu hedef, ilaç ithalatını frenleyerek dışa bağımlılığı azaltacaktır.

İlaçta izlenen politikanın, fiyat indiriminden daha öte boyutlarda ele alınması gerekiyor. O bakımdan bu rapor faydalı bir çalışma.

Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan'ın açıklamalarına göre, cari açığı dizginlemek için hazırlanmakta olan teşvikler, ilaç sanayini de içine alıyor. Sektör, buradan sevindirici bir haber bekliyor. Umarız, bu hayati sektörün derdine derman, yaralarına da merhem olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cari açığın ateşi...

Kadir Dikbaş 2012.02.14

Türkiye, özellikle Avrupa'yı saran krizde sergilediği ekonomik performansla göz doldurdu, pek çok ülke imrenerek baktı malî dengelerimize.

Bütçe açığının ve kamu borç stokunun makul seviyede olup AB'nin öngördüğü kritik seviyelerin de çok çok altında olması, büyük başarı.

Ancak bir kusurumuz var: Cari işlemler açığı. Artık yapısal bir mesele olduğunu herkesin kabul ettiği bu sorun, şu an Türkiye'nin önündeki acil çözüm bekleyen konuların başında geliyor.

Bir süre önce açıklanan ve 106 milyar dolarlık açık verdiğimizizi gösteren dış ticaret verileri ve tahminler, 2011 yılı cari işlemler açığının da rekor seviyede çıkacağını habercisiydi.

Dün, Merkez Bankası ödemeler dengesi 2011 verilerini açıkladı. Rakamlar, açığın hız kestiğini gösteriyor. Ama yine de çok yüksek. Bugüne kadar görölmüş en yüksek yıllık rakama ulaşmış durumdayız: Tam 77,1 milyar dolar.

Verilere göre, 2011 Aralık ayında cari işlemler dengesi 6,6 milyar dolar açık verdi. Bu, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 12,8'lik düşüş demek. 2011 yılının tamamı içinse açık tutarı 77,1 milyar dolar. Yıllık açık 2010 yılında 46,6 milyar dolar seviyesindeydi. Dolayısıyla cari işlemler açığı geçen yıl yüzde 65,5 artmış oldu. Gerçekleşen rakam, Orta Vadeli Program'da (OVP) öngörölen 71,7 milyar dolarlık hedefin de yüzde 7,5 üzerinde.

Cari işlemler açığının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) oranı ise eğer GSYH, OVP hedefleri doğrultusunda gerçekleşirse yüzde 9,9 olacak. Bu da bugüne kadar gördüğümüz en yüksek cari açık oranlarından biri olarak kayıtlara geçecek.

Bununla birlikte, cari açığın seyrinde son iki aydır olumlu bir seyir görüyoruz. 2011 Ekim ayında Merkez Bankası'nın aldığı tedbirler cari açık üzerindeki etkisini yavaş da olsa kasım ayında göstermeye başlamıştı. İki yıllık aradan sonra başlayan iyileşme (yani yıllık kümülatif rakamın gerilemeye başlaması) aralık ayında da devam etti. Şöyle ki, ekim ayı itibarıyla bir yıllık kümülatif cari açık 78,6 milyar dolarla zirveye çıkmıştı. Kasımda rakam 77,8 milyara geriledi. Aralık ayında da 77,1 milyar dolara düştü.

Cari açığın hız kesmesi güzel, fakat sorunun çözüldüğü anlamına gelmiyor. Çünkü bu yavaşlama, Merkez Bankası'nın frene basması, büyümenin yavaşlaması sonucunda gelen bir sakinlik. Konjonktürel bir ivme kaybı yani.

Bu durum bir süre daha devam edebilir. Fakat büyüme yeniden hız kazandığında, açık yeniden büyüyecek şüphesiz. Büyümenin motoru yabancı tasarruflar, yabancı kaynak girişi olunca böyle oluyor maalesef.

Bunun içindir ki, işin yapısal kısmına el atıldı. Uzun süredir cari işlemler açığının finansman kalitesinin iyi olduğunu, sorun teşkil etmeyeceğini savunan ekonomi yönetimi de, artan rakam ve oran karşısında harekete geçti. Yakında açıklanması beklenen ve cari açığı yüksek sektörlerle yönelik olarak hazırlanan teşvikler paketi, bu konuda atılmış en önemli adım. İş dünyası, özellikle de rekabet şartlarının ağırlaşması sonucunda zor günler geçiren yerli üreticiler, merakla tedbirleri bekliyor.

Dikkat çeken bir diğer nokta da şu: Evet, cari açıda ivme kaybı söz konusu fakat dünyadaki belli başlı merkez bankalarının parasal genişlemeyi hızlandırmaları, Türkiye için bir olumsuz sinyal olabilir. Çünkü para bolluğu oluşturacak bu genişleme, Türkiye'de döviz kurlarını yeniden aşağı çekebilir. Bu da cari açıda beklenen iyileşmenin istenilen seviyede olmamasına yol açabilir. Netice itibarıyla, cari açığın ateşinin düşmesine aldandıp tedbiri elden bırakmamak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yediğimiz goller'in kritiği

Kadir Dikbaş 2012.02.17

Bir futbol takımı düşünün ki, kaybettiği bir maçta yediği golleri bir kenara bırakıp attığı gollerin kritiğini yapsın, sürekli "geçen maçta iki gol atmıştık, bu sefer üç gole çıktık" diye kendini teselli etsin.

Fakat kaç gol yediğini ve hangi noktalardan, niçin yediğini tartışmasın. Böyle bir takım düşünülebilir mi?

Aynen onun gibi, dış ticarette de artıları ve eksileri bir arada değerlendirip ona göre sonuç çıkarmak gerekiyor. Ne yazık ki, gerek ilgili kurumlar gerekse basın dış ticaretin ihracat tarafına bakarken, ithalata gereken hassasiyeti göstermedi.

Sonuç, dış ticaret açığı 100 milyar doları aştı. İhracatın ithalatı karşılama oranı 14 aydır yüzde 60'ın altında seyrediyor. Cari işlemler açığı da 77 milyar doları geçerek 2011'de rekor kırdı. Muhtemelen cari açığın milli gelire oranı da yüzde 10 dolayında olacak.

İşte böyle bir noktada, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan bir süredir üzerinde çalışılan "İthalat Haritası"nı açıkladı iki gün önce. İlk kez, sorumluluk alanı dış ticaret olan bir bakan çıkıp "yediğimiz goller"in derinlemesine kritiğini yaptı ve dış ticaret açığında hangi sektörün ne kadar payı olduğunu ortaya koydu. Şimdiye kadar yapılmamış bir çalışma bu. O bakımdan Bakan Çağlayan'a teşekkür etmemiz gerekiyor.

"İthalat Haritası", Ekonomi Bakanlığı'nın verilerinin yanı sıra Maliye Bakanlığı ve TÜİK'in verileri esas alınarak hazırlanmış. İmalat sanayii firmaları arasındaki karmaşık ilişki ağı reel verilere dayanılarak çözümlenmiş. Sonuçta, Türkiye'de imalat sanayiinin ve her bir sektörün ithalat bağımlılık oranı tespit edilmiş. Bu oran, üretimde kullanılan ithal ara malı ve yatırım malı toplamının toplam üretime bölünmesiyle elde edilmiş.

Haritaya göre, Türkiye'deki toplam imalatın ithalat bağımlılığı geçen yıl yüzde 43 olmuş. Yani 100 dolarlık üretim için 43 dolarlık ithalat yapılmış.

Bazı sektörlerin bağımlılık oranı tabloda yer alıyor, tekrar etmeyeceğim. Ama birkaç noktaya dikkat çekmek istiyorum. En fazla ihracat yapan sektör olarak bilinen otomotivin ithalat bağımlılık oranı yüzde 51. Ürünün, mesela bir otomobilin ithalat bağımlılık oranı ise yüzde 56. Gelelim en güçlü olduğumuz tekstil ve hazır giyime. Uzakdoğu rekabetinden büyük darbe alan tekstilin bağımlılık oranı yüzde 43 çıkmış. Hazır giyimdeki oransa yüzde 19.

Çıkan haritada, en çok moral veren nokta, mobilya sektöründeki bağımlılık oranının yüzde 11, makinede yüzde 25, demiryolu araçlarında yüzde 27 olması.

Bakan Çağlayan, ithalatın geçen yıl yüzde 29,8 artarak 240,8 milyar dolara dayanmasının beş ana sebebini şöyle sıralıyor: İç talebin hızlı artışı, dış talep artışı, emtia fiyatlarında sert yükseliş, aşırı değerli TL ve üretim yapımız.

Geçmişten günümüze bakınca, bunlardan en kritiğinin sonuncu madde olduğu anlaşılıyor. Çünkü talep ve fiyat hareketleri lehimize dahi olsa hiç değişmeyen bir şey var. İhracatın ithalatı karşılama oranı, kriz dönemleri hariç yüzde 70'i bulmuyor.

Bu çalışma, sorunlu alanların tespiti konusunda çekilmiş çok önemli bir fotoğraf. Umarız, periyodik olarak da devam ettirilir.

Bir de işin tüketici tarafı var. Araştırmaya göre, dış ticaret açığının büyümesinde, cari açığın patlamasında biz tüketicilerin de vebal sahibi olduğu görülüyor.

En çarpıcı örnek, cep telefonu. Geçen yıl 14,3 milyon adet ithalat yapılmış. Karşılığında da 1,744 milyar dolar ödenmiş. Hem de 2010'a göre yüzde 34 artışla. Bu rakam büyük bir israf örneği değil mi?

Haklı olarak, "Yerli telefon vardı da, biz mi almadık?" diye soranlar var. Evet o da doğru. Bu noktada top devletin ve özel sektörün sahasına düşüyor. Bazı alanlarda neden hâlâ yokuz?

Bahsedilecek çok örnek ve konu var, ancak yerimiz dar. Merak edenler, araştırmanın detaylarına Ekonomi Bakanlığı'nın web sitesinden ulaşabilir.

Borç sorunu dünya gündeminden düşer mi?

Kadir Dikbaş 2012.02.21

Altına talebin son yıllarda artması dikkat çekici. "Güvenli liman" olarak görülen altına bu kadar talep gösterilmesinin en önemli sebebi, gelişmiş ülkelerde yaşanan sıkıntılar.

Artık pek çok kişi ve kurum biliyor ki, dünyadaki bazı gelişmiş ekonomi ve para birimleri giderek riskli hale geliyor. 2008'de ABD'nin yaşadığı deprem, sonrasında Avrupa'nın içine düştüğü borç krizi dünyayı endişelendirmeye devam ediyor.

"Eğer bir gün gelir işler beklenmedik bir hale bürünür, bazı ülkelerin paraları pul olursa..." endişesi azalmıyor, aksine artıyor.

Özellikle, bazı ülkelerin borç imparatorluğuna dönüşmesi, bu endişenin en önemli kaynağı.

Yunanistan, dünya için en çarpıcı ve ibretlik bir örnek oldu. Kamu borçlarının milli gelire oranı şu an yüzde 159,1 (2011/Ç3) seviyesinde. Bunun ödenmesi çok zor. Alınan tedbirler, iflası erteleme girişimleri olarak görülüyor.

2011 yılı üçüncü çeyrek verileri, Portekiz (% 110,1), İrlanda (% 104,9), İtalya (% 119,6), İspanya (% 66,0), Fransa (% 85,2), Belçika (% 98,5) ve İngiltere'nin (% 85,2) borçlarının da milli gelire oranının yükselmeye devam ettiğini gösteriyor. Bilhassa Portekiz, İspanya, İtalya ve Fransa'nın riskleri arttı.

Dünya bir süredir Avrupa ile yatıp kalkıyor. Ekonomileri, uzmanlarca didik didik ediliyor. Ama gözlerden kaçan başka ekonomiler de var.

Mesela Japonya. Pek çok insanın kafasında ideal bir ekonomik model oluşturmuş ülke gibi görünür Japonya. Acaba bu ne kadar doğru?

Çin, Hindistan ve diğer bazı Uzakdoğu ekonomileri Japonya'nın dünya pazarlarındaki hakimiyetini sarsmış durumda.

Dış pazarlarda zorlanıyor artık. Ayrıca geçen yıl yaşanan nükleer krizin petrol ithalatını artırması ve para birimi yen'in güçlü seyir izlemesi, ihracatına darbe vurdu ve geçen yıl uzun zamandır görmediği ölçüde açık verdi. İthalatı bir önceki yıla göre yüzde 9,8 artarken ihracatı yüzde 9,3 geriledi. Enerji ithalatındaki tırmanış yanında, Avrupa pazarlarındaki daralma da ihracatını olumsuz etkiledi.

Japonya'yı ele almamızı gerektiren esas konu ise dünyanın en ağır borç yüküne sahip ülkelerinden biri olması. Japonya'nın şu anki kamu borcu 10,5 trilyon doları buluyor. Borcun milli gelire oranı ise 2010'da yüzde 220 idi. 2011 rakamı muhtemelen yüzde 230 dolayında olacak.

Başbakan Yoşihiko Noda, geçen hafta içinde yaptığı bir açıklamada, borçları azaltmak için ülkenin zaman kaybetmeye tahammülü olmadığını söyledi. Yaşlanan nüfus, artan sosyal güvenlik harcamaları da, ülke yönetimini düşündüren konular arasında.

İkincilik unvanını Çin'e kaptırdıktan sonra dünyanın en büyük üçüncü ekonomisi olan Japonya'nın bu hali, dünyayı da yakından ilgilendiriyor, ilgilendirecek.

Bir diğerkonu da ABD'nin borçları. 2008 krizinin patlak verdiği ülkede, alınan tedbirler, piyasaların dolara boğulması ve basılan paralar krizi yatıştırdı. Şuan için işler yolunda görünüyor. Ancak bütçe açıkları ve kamu borç stoku, ülke içi tartışmaları da beraberinde getiren en büyük sorun. Kamu borçlarının milli gelire oranı yüzde 94,4 (2010) seviyesinde. Gün gelir, rezerv para olan dolara güven azalırsa işler istendiği gibi gitmeyebilir.

Bu noktayı, geçtiğimiz günlerde bizzat Başbakan Yardımcısı Ali Babacan da dile getirdi. Stratejik Düşünce Enstitüsü'nün düzenlediği "Global Ekonomik Kriz ve Türkiye'ye Yansımaları Paneli"nde konuşan Babacan, ABD Doları dünyada bir rezerv para birimi olarak görüldüğü için ABD'nin borç stoku ve bütçe açığının henüz bir krizi tetikleyici alan olarak ortaya çıkmadığını belirttikten sonra şöyle diyordu: "Gün gelecek, bu bütçe açığı ve kamu borç stoku da dolarda sert bir değer kaybı ve ciddi bir dolar enflasyonu ile beraber, dünyanın karşısına bir sorun olarak çıkabilir. Bu da krizin daha da derinleşmesine neden olabilir."

2008'den ders alınmadı çünkü. Getirilen eleştiriler unutuldu, sorun yeni sorunlara kapı aralayan yöntemlerle çözüldü.

Borçları başarılı bir şekilde ilelebet yönetmek, ötelemek veya bir yolunu bulup başkalarına ödetmek ne kadar devam edebilir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mersin, kültürle büyüyecek

Kadir Dikbaş 2012.02.24

Günlerden pazar, İstanbul'da hava soğuk. Güneye yolculuğa çıkıyoruz. Önce havayolu ile Adana'ya, ardından 70 km yolculukla Mersin'e.

Yukarısı günlük güneşlik. Alçalmaya az bir zaman kala olanca heybetiyle Erciyes'i görüyoruz. Beyazlara bürünmüş. Kısa bir süre sonra, Toroslar'a yaklaşıyoruz. Tam üzerine gelince İsviçre Alpleri'ni aratmayacak bir manzara karşılıyor sizi. İlk kez böyle bir görüntüye şahit oluyorum. Kuzey yamaçları bembeyaz, güneye ilerledikçe karlar azalıyor. Bir süre sonra da verimli topraklara sahip Çukurova'nın yeşillikleri çıkıyor karşınıza. Bir anda bambaşka bir iklime adım atıyorsunuz. Ağaçlar çoktan çiçeklenmiş.

Türkiye, işte böyle bir memleket. Aynı anda iki mevsimi yaşama imkânımız var. Her yöresinde ayrı bir güzellik, ayrı bir tat...

Bazı meslektaşlarımızla beraber burada olmamızın sebebi, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası'nın (MTSO) daveti. Katıldığımız etkinliğin adı, MTSO'nun yedincisini düzenlediği "İnovasyon Forumu", konu ise "Kültür Ekonomisi ve Turizm."

Mersin, Türkiye'nin İstanbul'dan sonraki ikinci büyük limanına sahip çok önemli bir lojistik merkezi. Güney, İç ve Doğu Anadolu'nun dünyaya açılan kapısı. Türkiye'de "inovasyon" kavramının yeni konuşulmaya başladığı 2005 yılında "İnovasyon Forumu"na başlamışlar. Hedef, kenti bir dünya markası yapmak.

Bunun için üç ana sektöre odaklanmayı kararlaştırmışlar: Turizm, lojistik ve tarım.

Geçtiğimiz pazartesi günü gerçekleştirilen foruma, alanında uzman çok sayıda kişi davet edilmiş. Yurtdışından gelen isimler de var. Bunlar arasında, İngiltere'den Manchester Bussiness School Öğretim Üyesi Prof. Dr. İsmail Ertürk, Londra 2012 Kültür Olimpiyatı Projesi'nde görev almış olan BOP danışmanlık şirketinin yönetim kurulu üyesi Robert Paul Owens ile İspanya Katalonya Kültür Bakanlığı'nda görevli Eva Soler Capsada da bulunuyor. Owens, kültürel alanda yapılan atılımlarda Londra tecrübesini, Capsada ise Barselona'yı ve İspanya'yı anlatıyor.

"Bir kentin parasal sermayesi, endüstriyel üretimi çok büyük olabilir. Çok büyük iktisadi tesislere sahip olabilir. Ancak bunlar o kenti bir marka ve dünya kenti yapmaya yetmez." diyen MTSO Yönetim Kurulu Başkanı Şerafettin Aşut, New York, Milano, Londra ve Paris'i örnek vererek, "Bir marka kent olmak istiyorsak kültür sermayesinin yaratacağı o muhteşem katma değerden yararlanmamız, kültürel sermayeyi ekonomiye entegre etmemiz gerekir." diyor.

Prof. Dr. İsmail Ertürk, şu an dünyada ülkelerin değil şehirlerin rekabet ettiğine vurgu yaparken, bir finans merkezi olarak Singapur'un Hong Kong ve Shangay'la rekabet edebilmek için kültürel faaliyetlere hız verdiğini anlatıyor. Ertürk, geçmişte Londra'nın New York'u kültür yatırımlarıyla geçtiğini de hatırlatıyor.

Sultanahmet'te gerçekleştirdikleri çalışmayı anlatan Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) Koordinatörü Doç. Dr. Melih Bulu ise bir şehrin öncelikle yetişmiş beyinleri kendisine çekmesi gerektiğine işaret ederek, "İnsanı ikinci planda gören hiçbir yatırım başarılı olamaz." diyor.

2013 Akdeniz Oyunları'na hazırlanan Mersin, turizmden çok şey bekliyor. Ancak ikinci bir Antalya olma niyeti yok. Esas odaklanılan nokta, kültür turizmi. Bunu destekleyecek "krvaziyer turizmi"nde öne çıkmayı, Doğu Akdeniz'in en önemli durağı olmayı planlıyor.

"Kruvaziyer turizmi" için, marina ve gerekli pek çok tesis yapılmış. Hatta ilk turlar için bir şirket Antalya-Mersin-Tartus (Suriye) ve İskenderiye (Mısır) hattı açmış. Ancak Mısır'da, arkasından Suriye'de patlak veren gelişmeler bu turları başlamadan bitirmiş.

2013 Mersin Turizm Platformu Başkanı Numan Olcar, Mersin'in geleceğinin parlak olduğunu vurguluyor. Evet, şu an için Arap dünyasında yaşanan gelişmeler Mersin'e Arap turist akınını sıfırlamış. Ancak bu, geçici bir durum. Tur operatörleri ortalığın sakinleşmesini bekliyor.

Mersin'in Doğu Akdeniz'in en önemli turizm merkezi olması zor değil. Belki Singapur gibi ayıracak parası yok ama kültür hazinesi, tarihi ve arkeolojisi var. Yapılacak tek iş, küçük bazı yatırımlarla birlikte bu zenginliğin etkin bir şekilde pazarlanması. Tabii ki, yerel ve ulusal ölçekte, ilgili kurum ve kuruluşların koordineli çalışmasıyla...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Simgesi sıfırlarıydı

Kadir Dikbaş 2012.03.02

Enflasyonun kontrol altına alınması sonucunda itibarını yeniden kazanan TL, 2005'te altı sıfır atılmasıyla birlikte yeni bir döneme adım attı.

Tarihe karışmış olan kuruş hayatımıza yeniden girdi. Arkasından banknotlar ve bozuk paralar yeni bir görünüme kavuştu. Sırada, dünyanın itibarlı paralarında olduğu gibi bir simgeye ihtiyaç vardı. Şimdi o da oldu.

Merkez Bankası'nın düzenlediği simge tasarım yarışmasının sonucu, dün Başbakan Tayyip Erdoğan'ın da katıldığı törenle açıklandı. Bundan sonraki aşama, bu simgenin tanıtımı ve kullanılması.

Şu an TL, tarihinin en itibarlı günlerini yaşıyor. Ama geçmiş, paramızın nereden nereye geldiğini, başından neler geçtiğini hatırlamakta fayda var.

Cumhuriyet'in ilk Türk Lirası banknotları, 5 Aralık 1927 tarihinde tedavüle çıkarıldı. İngiltere'de bastırılan banknotlar, Osmanlı Bankası aracılığıyla tedavüle sürüldü. Osmanlı mirası "evrak-ı nakdiyye", aynı nitelik ve miktardaki kağıt para ile değiştirildi. Harf inkılabı öncesinde basıldığı için 1, 5, 10, 50, 100, 500 ve 1.000 liralık kupürlerden oluşan banknotların üzerindeki ibareler eski Türkçe ve Fransızca idi.

Merkez Bankası'nın kurulmasıyla birlikte, 1937 yılından itibaren, tedavüldeki ilk banknotlar Latin alfabesi ile Türkçe olarak basılan yeni banknotlarla değiştirildi. 1947'de de Osmanlı Bankası'nın Osmanlı döneminde bastığı banknotlarının tedavülüne son verildi. Elindeki banknotları bir yıl içinde iade edenlere altın karşılığı tam olarak ödenirken, ibraz edilmeyen 58 bin 460 liralık banknot karşılığı olan 387 kg saf altın banka tarafından Hazine'ye aktarıldı. Ve milli para dönemine ancak Cumhuriyet'in 24. yılında geçilebildi.

Bazı resmî devalüasyonlara rağmen Türk Lirası, 1970'li yıllara kadar uzunca bir süre değerini korumuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1 doların TL karşılığı 80 kuruş civarındaydı. O günlerde dolardan daha değerli bir para olan TL, ilk resmî devalüasyonu İkinci Dünya Savaşı sonrasında gördü. ABD Doları'nın değeri 1930'da 1,3, 1939'da da 1,7 TL idi. 1946'daki devalüasyonla 2,8 TL'ye eşitlenen dolar, 1958'de 9, 1970'te 14,85 TL'ye kadar çıktı.

Bundan sonraki süreçte ise Türk parası çok hızlı değer kaybetti. 1 dolar, 1979'u 47 TL olarak tamamladı, 24 Ocak Kararları'ndan sonra bir yıl içinde 89 lirayı buldu. 100 liralık ilk psikolojik sınır 1981 yılında görüldü. 1987'de bin liralık, 1996 sonunda da 100 bin liralık sınır geçildi. 2001 krizi sonrasında da 1 milyon barajı aşıldı. Ve bir Amerikalının ya da Avrupalının bir basamakla ifade ettiği parasal değeri, biz yedi basamakla ifade eder hale geldik. Değeri hızla düşen banknotlar ceplere sığmaz oldu.

Türkiye, özellikle 1980-2001 arasında çok fazla banknot ve bozuk para eskitti. 1927-1981 yılları arasında 50 kuruş ile 1.000 TL arasında 10 farklı değerde banknot tedavüle çıkarılırken, 1981'den 2001 sonuna kadar geçen 20 yıllık sürede 11 ilave kupür basıldı.

Altı sıfır taşıyan 1 milyon TL'lik ilk banknot, 1995 Ocak ayında tedavüle sokuldu. Yedi sıfırlı 20.000.000 TL ise 2001 krizi sonrasında Kasım 2001'de dolaşıma çıktı.

Enflasyon, kısa sürede elinizdeki parayı pula dönüştürüyordu. Bir kupür basılıyor, kısa bir süre sonra bir üst kupüre ihtiyaç duyuluyordu. İnsanlar, elindeki paranın değerini koruyabilmek için aldığı maaşı bile anında dövize çeviriyordu. Enflasyon altında ezilen dar gelirli kesim, bol sıfırlı banknotlarla sözde milyoner, milyarder olmuştu. Paramızın simgesi sıfırlarıydı. Bütün dünya onu öyle tanıyordu. İşin daha acı tarafı, bol sıfırlı banknotlarımız cümle âlemin diline düşmüş, alay konusu oluyordu. İçerideki hocalarımız bile "dandik para" diyordu.

Ne mutlu ki, milyarlık banknotları görmeden bu süreç sona erdi, enflasyon sorununun halliyle birlikte TL de itibarına kavuştu.

O sıfırları bir daha görmemek dileğiyle, TL'nin simgesi herkese hayırlı uğurlu olsun.

İlk darbeyi onlar yedi

Kadir Dikbaş 2012.03.13

Almanya'yla ilgili yazılarımin çoğunda gurbetçilerimizin yükselen statülerinden, işçiden patronluğa geçişlerinden bahsetme imkânı buldum.

Ancak son ziyaretimde gördüm ki, insanlar eskisi kadar mutlu ve umutlu değil. 2008'de patlak veren küresel ekonomik kriz ve arkasından Avrupa'yı saran borç krizi, umutları zayıflatmış.

Artan yabancı düşmanlığa, Alman derin devletinin de adının karıştırıldığı cinayetler, insanları sarsmış. İşsizlik, başta Türkler olmak üzere yabancılar arasında yaygın. Açıktan bir kampanya olmamakla beraber, şirketlerin istihdamda Almanları tercih ediyor olması dikkatlerden kaçmıyor.

İşçilikten patronluğu terfi etmiş Türklerin de işleri eskisi gibi değil. Kriz, ilk onları vurmuş. Genel gidişatı sorduğum Türk-Alman Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı Başkanı Prof. Dr. Faruk Şen de, "Almanya eski Almanya değil." diyerek ekonominin giderek kötüleştiğine dikkat çekiyor. Türklerin krizden çok etkilendiğini, yüzde 44'ünün fakirlik sınırının altında yaşadığını söylüyor.

Berlin'de bulunmamızın sebebi, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın Uluslararası Turizm Borsası (ITB) programıydı. Sadece işçiler ve işverenlerle değil bazı Türk sanatçı ve kültür adamlarıyla da görüşme imkânımız oldu.

Bakan Günay'ın ikincisini gerçekleştirdiği, Türk asıllı Alman sanatçılarla buluşma toplantısına iştirak ettik. Toplantıda pek çok konu dile getirildi. Onlardan biri "Göç Müzesi" kurulması fikriydi. Günay, "Çok isabetli olur." dedi ve bir proje hazırlanıp Büyükelçiliğe iletilmesini istedi. Bir diğer konu Türkçe idi. Bazı sanatçıların Türkçeyi zor konuşuyor olmasını üzüntüyle müşahade ettim. Bir sanatçının, temsil ettiği toplumun iç dünyasına tercüman olabilmesi için öncelikle onların konuştuğu dili bilmesi gerekmez mi?

"Asimilasyon değil, entegrasyon" diyoruz uzun süredir. Bunun için de çocukların ve gençlerin eğitimi hayati bir konu.

Türkiye, bu ülkeye ilk kez Almanca bilen bir büyükelçi atamış. Bir süre önce göreve başlayan Berlin Büyükelçisi Hüseyin Avni Karslıoğlu, bir gurbetçi çocuğu. Halen babası Almanya'da yaşıyor. Türkçenin yanında, bir Alman kadar da Almanca biliyor.

Türk heyetine öğle yemeği veren Büyükelçi Karslıoğlu, "Dilimizi ve dinimizi muhafaza etmemiz lazım. Çocuklarımız hem Türkçeyi, hem Almanca'yı iyi öğrenmeli. Eğer üç nesil sonra Türkçe bilmeyen bir nesil karşımıza çıkarsa bu hepimizin suçu olacaktır." diyordu.

Berlin'in en fazla ziyaretçi alan mekânlarından biri, Almanların Pergamonmuseum dediği Bergama Müzesi. Bir süre önce müzeye panoramik bölüm de eklemişler. Eserlerin tümü Bergama'dan "götürülme". Görünce hayrete düşüyorsunuz. Kendi kendime, "İmkânı olsa herhalde Bergama'nın kendisini de götürürlerdi." diyorum. Benzer manzara Londra'daki British Museum'da da söz konusu. Bakan Günay, müzede uzun süre kalıyor, eserler hakkında tek tek bilgi alıyor.

Bu yıl müzeyi 1,5 milyon kişinin ziyaret etmesi bekleniyor. Giriş ücreti 19 Avro. Çarparsanız, kabaca 28,5 milyon Avro. İzmirliilerin Alman turizmine ve ekonomisine yaptıkları bu katkıdan haberleri var mı acaba?

Bunlar, Türkiye'nin gurbetteki zenginlikleri. Bakalım ait oldukları yerlere ne zaman dönecekler.

Arkasından Dresden'deki Staatliche Kunstsammlungen Müzesi'ne geçiyoruz. Burada da, bizi yakından ilgilendiren çok özel ve güzel bir bölüm var: Türkische Cammer. Yani Türk Odası. Burada Osmanlı'dan kalma (hediye veya satın alınmış) ve iyi korunmuş silahtan otağa kadar çok sayıda eser sergileniyor.

Almanya'daki geçmişimiz ve yakın ilişkilerimiz, göçle başlamıyor, çok eskilere uzanıyor. Ama yeterince araştırılmadığı için bu kısım pek bilinmiyor.

Yazılacak çok şey var ama yerimiz dar.

Bitirirken, şunu tekrar hatırlatalım. Avro Bölgesi'ndeki kriz sebebiyle Almanya zor bir dönemden geçiyor. Bu zorluk 3,5 milyon Türk'ü de olumsuz etkiliyor. Ama diğer ülkelerle kıyaslandığında Almanya farklı bir noktada. Üreten ve ihraç eden güçlü bir sanayisi, yüksek çalışma disiplini var. Bu da, Almanya'nın zorlukları aşabileceğine işaret.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alma mazlumun ahını...

Kadir Dikbaş 2012.03.16

İnsanı sadece "üretim faktörü" ve makine gibi gören, diğer taraflarını yok sayan kapitalist zihniyet, toplumun refahını, zenginliğini ve neticede mutluluğunu artırıyormuş görünse de, temelde pek çok insanî duyguyu ortadan kaldırıyor.

2008 küresel krizine yol açan, denetimsizlik, sorumsuzluk ve kötü yönetim, kâr ve büyüme hırsı çok tartışıldı. Peki, geldiğimiz noktada neredeyiz? Hiç şüphemiz olmasın aynı yerdeyiz.

Bu açıdan Türkiye de dünyanın bir parçası. Ve ne acıdır ki, bazı konularda Batı kapitalizmine "rahmet" okutan uygulamalarla karşı karşıyayız. Eğri oturup doğru konuşmalı ve bu gerçeği kabul etmeliyiz. Bir Müslüman toplum olarak insanı, insanî değerleri yerle bir eden uygulamalar rahatsız edici.

Dünya görüşümüz ne olursa olsun, oturduğumuzda hepimizin söyleyeceği çok söz vardır, Türkiye'de iş ahlakının ne durumda olduğu, çalışan ve çalıştıran ilişkileri vs. konular hakkında.

Kimileri Beylikdüzü, kimileri Esenyurt diyor. Aslında doğrusu şu. Beylikdüzü bir bölge. Burasını, E-5 Karayolu ikiye bölüyor. Kuzeyi Esenyurt Belediyesi, güneyi de Beylikdüzü Belediyesi sınırları içinde. Beylikdüzü deyince benim aklıma beton yığınları ve AVM'ler geliyor. E-5 kenarını kapatan, trafiği felç eden AVM'lerden sadece üç-beş adedi burada.

Bunlara yeni bir ilave yapılıyordu. Eski Tatilya'nın yerine inşa edilen "dev" AVM'ye Marmara Park denilecekmiş. Karşıdan bakınca görkemli bir bina olacağı benziyor. Büyüyen, yükselen Türkiye'nin inşaatlarından bir tanesi!

Ama bu binanın nasıl ve nelerin üstünde yükseldiğini, 11 Mart gecesi çıkan yangınla gördük. İstanbul'un göbeğindeki bu inşaatta çalışan insanlar bu mevsimde çadırdaki kalıyor ve çıkan yangında 11 işçi yanarak can

veriyor. İşçiler doğru düzgün bir mekânda veya konteyner konutta falan değil ucuz olsun diye çadırda kalıyorlar. Neticeyse malum.

İşin daha da vahimi, basına da yansıdığına göre, can veren işçilerden ikisinin sigortası o gece internet üzerinden apar topar yapılıyor.

Ne acı değil mi? Ama, buna şaşmamak lazım. Bunun gibi ne vak'alar var memlekette. Olumsuzluklar sıradanlaşmış artık. Çalışanların ağır şartlarda çalışması veya barınması, sigortasız veya düşük ücretli gösterilmesi sanki bir işveren hakkı gibi görülmeye başlamış. Oysa bu, insan ve kul hakkı gasbının ta kendisi değil mi?

Rakamlar, yükselen gösterişli binalar, tesisler bazen göz kamaştırır, arkasında olup biteni göremezsiniz. Onun gerisinde kırılan kalpleri, yanan canları ve işlenen suçları fark edemezsiniz.

TÜİK dün açıkladı. Sigortalı çalışan sayısı 23 milyon 678 bin ama sigortasız çalışan sayısı da 9 milyon 285 bin kişi. Yıllardır değişen bir şey var mı? Gördük ki, yok. Çalışan güçsüz, çalıştıran güçlü. İstedğinde parasıyla, avukat ordusuyla, köşe başlarındaki adamlarıyla dilediğini yapabilme gücüne sahip. Çalışanınsa verilene razı olmaktan başka çaresi yok.

Olaydan sonra Zaman'ın attığı manşet 'Ucuz' hayatlar idi. 'Ucuz' ifadesi tırnak içinde. İnsan hayatını, çalışanı ucuz gören anlayışa bir sitem aslında bu.

Hiçbir hayat ucuz değildir. Her can bir dünyadır. Sağlam yapılar, birilerini ezerek kurulamaz. Hele hele birilerinin hakkına hukukuna tecavüz ederek asla. Böyle yapılar kurulsa da, yıkılmaya mahkûmdur.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "Milyarlarca liralık yatırım yapanların, kârlar elde edenlerin, alın teriyle geçinen işçilerin güvenliğini bu kadar hiçe saymasını asla kabul etmeyiz." diyerek işverenlere yüklenmesi çok anlamlı ve yerinde bir uyarıydı. Her şey kanunla olmaz. Kaldı ki, kanuna uyan da çok az. Denetimse, söylemeye gerek yok.

İddia ediyorum; bir ülkenin geri kalmasında, az gelişmişliğinde, hak hukuk tanımazlık, kul ve kamu hakkını ihlal çok önemli bir faktör.

Mazlumların ahı üzerine inşa edilen büyüme, kâr, yükseliş, makam, mevki ve daha ne dersiniz deyin... Sizce elde edilen menfaat veya kazanç "yar" olur mu, oluyor mu? Söyleyen, "Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste" sözünü boşa mı söylemiş?

"Çadır" tabiri bir sembol. İlkeliğin, geri kalmışlığın, iş bilmezliğin ve hatta "üç kâğıdın" sembolü. Türkiye, bir "çadır devleti" değil ama maalesef bol miktarda "çadır şirketimiz", ithal "çadır sermayemiz" mevcut. Devlet "çadır devleti" olmadığını göstermeli, atacağı adımlarla tek sermayesi alın teri olan vatandaşının hak ve hukukunu korumalı.

"İnsanı yaşat ki, devlet yaşasın". Aynen onun gibi, çalışanı yaşat ki, şirket yaşasın. Ve canlar yanmasın, birileri yerken birileri bakmasın. Özlediğimiz, didindiğimiz Türkiye böyle olmalı değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunanistan meselesi kapandı, işler düzeldi mi?

Kadir Dikbaşı 2012.03.20

Avro Bölgesi'ndeki krizin ilk kurbanı Yunanistan'ın alacağı 130 milyar Avro'luk ikinci kurtarma paketi onaylandı, bankalara olan borçlarının kırılması operasyonu tamamlandı.

Bu durum piyasalara rahat bir nefes aldırdı. Peki iş bitti, her şey yoluna girdi mi?

Hayır. İyimser olmak için de, karamsar olmak için de çok erken.

Ama şu gerçeği görmek lazım. Evet borçlarının bir kısmı kırılırken ikinci bir borç paketi daha hazırlandı ve Yunanistan kâğıt üzerinde borcunu ödeyebilir hale getirildi.

Aktarılan yeni kaynağın da geri ödemesi var. Onun için de ekonominin yeniden büyüme eğilimine girmesi gerekiyor. Bir yandan tasarruf, diğer yandan büyüme. Sanayisi, üretimi olmayan bir ekonomi için zor bir durum.

Bütçede ciddi kesintiler, kamuda can acıtıcı tasarruf tedbirleri gerekiyor. Bunu isteseler de, istemeseler de yapacaklar. Özelleştirmeler başladı. Araziler, fabrikalar ve oteller müşteri bekliyor. Bazı bakanlıklardaki ihtiyaç fazlası devlet memurları Güney Kıbrıs'a gönderilecek.

2011'de yüzde 6 küçülen ekonominin bu yıl da yüzde 3 daralacağı tahmin ediliyor. Sosyal patlama an meselesi. Geçen hafta halkın muhtemel bir kaosa hazırlandığı haberleri geliyordu, dün 70 yaşındaki bir kişinin silahla vergi dairesini bastığını okuduk. Ve bu ilk değil. Gösterilerin, grevlerin biri diğerini takip ediyor.

Avro Bölgesi'nin kurtarıcısı, lokomotif konumundaki Almanya ise, borç yükü konusunda diğer Avro Bölgesi ülkelere nazaran daha iyi durumda. Ancak gelişmeler onu da endişelendirmeye başladı. Kıtanın yükü ağır geliyor artık. Kemer sıkma orada da söz konusu. Almanya Başbakanı Angela Merkel, iki gün önce, 2016 yılından itibaren ülkede borçlanmayı büyük ölçüde azaltacaklarını açıkladı.

Avrupa'da "Yunanistan'dan sonra ya Portekiz ve İspanya gibi ülkeler de aynı taleplerde bulunursa?.." endişesi başladı. Bu yabana atılır bir korku değil. Muhtemelen, bundan sonraki süreçte hesaba katılması gereken en önemli konu bu olacak.

Özellikle, 1,4 trilyon dolarlık ekonomiye sahip İspanya'da, hem merkezî yönetim, hem de özerk bölgelerin borç stoku hızla artıyor.

Bankaların durumu da henüz iyileşmiş sayılmaz, hâlâ kırılgan. Ernst & Young'ın açıkladığı "Avrupa'da Bankacılık Barometresi" raporuna göre, sermayelerini güçlendirmesi istenen bankalar, belli başlı tüm endüstrilerde ciddi boyutlara ulaşan temerrüt riskleri sebebiyle, açtıkları kredileri kısarak fiilen "diyet" yapmaya başlamış. Bankaların, genelde temerrütlerin artmasını bekledikleri emlak, inşaat, hizmetler, taşımacılık ve altyapı gibi sektörlerde ellerini daha sıkı tutacakları tahmin ediliyor.

Bu arada, alınan kemer sıkma kararları, artan işsizlik ve işlerdeki durgunluk, yabancı nüfusu doğrudan etkiliyor. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı kıta genelinde artıyor.

ABD'de ise, bazı olumlu göstergelere rağmen taşlar yerine tam oturmuş değil. Ama Avrupa'dan çok daha iyi durumda. Bu arada, "Wall Street'i İşgal Et" Hareketi, 6 aydır eylem girişimlerini sürdürüyor. Gerekçe, uygulanan ekonomi politikaları, gelir eşitsizliği ve işsizlik.

Bir de doğuya bakalım. Çin, 2008'deki küresel krizden en az etkilenen ülke olarak dünya ekonomisindeki çarkların dönmesine çok yardımcı oldu. Ancak Avrupa'da devam eden sıkıntı, onun da dengelerini etkiledi. Pazarı daraldı, büyüme performansı düştü. Artık hep yükselişi değil, önümüzdeki dönemde Çin'de yaşanacak bazı olumsuzlukları da takip etmemiz gerekecek.

Türkiye'ye gelince, en önemli risk cari açık ve büyümenin devam ettirilmesi olarak karşımıza çıkıyor. Tasarruf oranının giderek gerilemesi, büyümenin yabancı kaynakla finanse ediliyor olması Türkiye açısından sürdürülebilir bir durum değil. Bu konu üzerinde önemle ve özenle durmak şart. Ayrıca, Avrupa'nın durumundan da etkileniyoruz. "Avrupa'dan iyi durumdayız" sözünü sürekli tekrarlayarak kendi kendimizi rehavete sokmamalıyız. Özellikle Ortadoğu'nun kaydadığı şu günlerde, gerçekten dikkatli adımlar atmamız gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

11 candan sonra 66 can daha gitti!

Kadir Dikbaş 2012.03.23

Kâr etmek herkesin, her şirketin hakkı, ortaklarına karşı sorumluluğu. Ancak rekabet üstünlüğu elde edip kârı en üst seviyeye çıkarmak ve belirlenen hedeflere ulaşmak için her yolu mubah saymak, kabul edilemez, affedilemez bir durum.

16 Mart tarihli "Alma mazlumun ahını..." başlıklı yazımızı hatırlayacaksınız. Umduğumun üstünde tepki aldım. Meğer ne sıkıntılar varmış çalışanların, sessiz çoğunluğu maruz kaldığı, ezilip horlandığı. şu iddiamda artık daha da ısrarcıyım: Az gelişmişliğimizin en önemli sebeplerinden biri, kul hakkına ve kamu hakkına riayetsizliktir.

Avrupa Birliği'ne hazırlanıyoruz ama vahşi kapitalizmin en acımasız yönlerini, çalışanlarımız üzerinde ölümüne test ediyoruz. Oysa şirketlerin, kârını maksimize edip ortaklarına temettü sağlarken çalışanlarına, müşterilerine, topluma, ülkesine, insanlığa ve çevreye karşı da görev ve sorumlulukları var.

11 Mart gecesi 11 işçinin şantiye çadırında çıkan yangında can vermesi, çok çabuk unutuldu. Çünkü, hemen arkasından daha ne canlar yandı. Afganistan'dan gelen şehitlerimiz, baharın gelişini bile ortalığı yakıp yıkmaya, kan gölüne çevirmeye bahane yapan gözü dönmüşlerin şehit ettiği polislerimiz gündeme oturdu. Maalesef birkaç gün sonra bu olay da unutulacak. Öncekiler gibi... Artık kanıksadık, 5'er 10'ar giden canları. Bu nasıl bir vaziyettir Allah aşkına?

Hiçbir mazeret, insan hayatının önüne geçemez. İnsan onurunu, insan hayatını hiçe sayan hiçbir anlayış, başarılı olamaz. Dünyanın en mükemmel ve řa'şalı işlerini de yapsanız, binalarını, tesislerini de dikseniz kul hakkı yeniyorsa, analar ağlıyorsa ne kıymeti var?

Dünyadaki bütün imkânlar insana hizmet için yaratılmışken, birileri nasıl oluyor da para için, güç için, kafasındaki "büyük" hedeflere ulaşmak için veya kirli emellerini gerçekleştirebilmek için insanı ve hayatını hiçe sayabiliyor?

Yaşananlardan ders çıkarılmalı, artık vahşet durmalı. Ama her alanda.

Çalışma hayatımızda yaşananlar da, bir nevi terör aslında. Nasıl mı?

Şu tabloya bakın lütfen. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik dün açıkladı:

2011 yılında 69 bin 227 iş kazası yaşanmış; 688 kişi meslek hastalığından, 1563 kişi de iş kazasından dolayı hayatını kaybetmiş. Ayrıca 2 bin 86 kişi iş kazası sonucunda, 123 kişi de meslek hastalığı sebebiyle sürekli iş göremez hale gelip SGK'dan sürekli iş göremezlik geliri almaya başlamış.

Özetle, hafta sonları dahil her gün 190 iş kazası meydana geliyor memleketimizde. Günde ortalama 4 kişi iş kazasından, 2 kişi de meslek hastalığından hayatını kaybediyor. Bu, 11 işçinin yanarak can verdiği günden bu yana 66 can daha verdik anlamına geliyor aslında.

İşte, hızlı büyümenin görünmeyen veya görmezden gelinen yanı...

Çok ürkütücü bir tablo. Manevî kaybı rakamlara dökmeniz imkânsız. Maddî kayıpsa, Bakan Çelik'in daha önce açıkladığına göre, yıllık 7,7 milyar TL civarında. Hesabı mümkün olmayan yan maliyetlerse hariç.

İşin acı yanı, kazalar ve ölümler azalmıyor aksine hızla artıyor. Ölen öldüğüyle kalıyor. Kalan sağlarsa, ölene kadar bizim!

İş kazalarında dünyadaki yerimiz çok kötü. Avrupa'da birinci, dünyada üçüncüyüz.

Ve dahası: 13-14 saati bulan uzun çalışma süreleri, 'mobbing', sigortasız çalıştırma, sigortalı çalışanların resmî ücretini evirip çevirip bir şekilde düşük göstererek hem devletten, hem çalışanın emekli aylığından çalma ve daha pek çok sorun var.

Birileri, maalesef şöyle ya da böyle çalışanlar üzerinden rekabet avantajı elde edip hızlı şekilde zenginleşiyor, büyüyor. Bu durum, aynı zamanda dürüst çalışan ahlaklı şirketlere karşı işlenmiş bir haksız rekabet suçu.

İşin en ilginç ve gülünç yanı, bazı şirketlerde yaşanan hak ihlalleri neticesinde maliyetlerin düşürülmesi, bir "başarı" ve "verimlilik artışı" olarak gösteriliyor. Bu açılardan bakınca konu, sadece Çalışma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın değil Rekabet Kurumu'nun da ilgi alanına giriyor.

Umarız, bu devran böyle gitmez.

k.dikbas@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tehlikenin farkında mıyız?

Kadir Dikbaş 2012.03.27

Ekonomi Gazetecileri Derneği'nin başlattığı ve geleneksel hale gelen Kartepe Ekonomi Zirvesi'nin 8'ncisi için geçtiğimiz hafta sonu ekonomi gazetecileri olarak Kartepe'deydik. Toplantılar, başladığı 2005 yılından bu yana aralıksız devam ediyor.

Cuma akşamından itibaren 200'ün üzerindeki meslektaşımız İstanbul, Ankara ve yurdun diğer illerinden Kartepe'ye gelmeye başladı. 24 Mart Cumartesi günü, gün boyunca toplantılar yapıldı. Sabahtan mesleğin durumu, geleceği ve sorunları tartışıldı.

Öğleden sonra ise, gündemde Türkiye ekonomisi vardı. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı Rifat Hisarcıkloğlu, ayrıntılı bir sunum yaptı, sorulara cevap verdi.

Bu seneki toplantılarda, öncekilerden farklı olarak yabancı meslektaşlarımız da bulunuyordu. İngiltere, İtalya ve Yunanistan'dan gelen gazeteciler sabahki oturumlarda düşüncelerini bizlerle paylaştı.

Yeni haliyle zirve, ekonomi gazetecilerinin Davos'u olmaya aday. Organizasyonun yıllardır başarıyla gerçekleştirilmesine vesile olan başta EGD Başkanı Celal Toprak, Genel Sekreter İdriz Çokal ve yönetim kurulu üyeleri olmak üzere emeği geçen herkese teşekkürler.

"Başlıkla bu konuların ne alakası var?" demeyin, konuya geliyorum. Toplantıda sunum yapan TOBB Başkanı Hisarcıkloğlu, Türkiye'nin dünya ekonomisindeki yerini, sağlanan başarıları anlattıktan sonra bazı risklerin de altını çizdi. Bahsettiği konular içinde çok hayati bir tespit vardı: Orta yaşlı nüfusta hızla artan işsizlik.

1996'da işsizlerin yüzde 19'u 35-54 yaş arasında iken 2011'de bu oranın yüzde 35'e çıktığını söyleyen Hisarcıkloğlu, "15-24 yaş arasındaki gence ailesi bakar. 25-35 yaş işsizini de aile idare eder. Ama 35-54 yaş arasında olan işsiz kalırsa onun evine bakacak kimse olmaz. Geleceğimiz açısından çok ciddi bir problemle karşı karşıyayız." dedi.

Evet, rakamlar açıklanıyor, "işsizlik tek haneye indi" diye seviniyoruz ama bu detayı görmüyoruz.

1996'da işsizlerin yarısından fazlası (Yüzde 54) 14-24 yaş grubundayken, şimdi bu pay, bu grupta yüzde 32'ye gerilemiş. Ancak, aynı dönemde işsizlerin yüzde 19'unu 35-54 yaş grubundaki kişiler oluştururken 2011'de pay yüzde 35'e çıkmış. Neredeyse ikiye katlanmış.

Bir başka deyişle, 1996'da 1 milyon 501 bin işsizin sadece 276 bini orta yaşlı iken, 2011 yılında 2 milyon 615 bin işsizin 914 bini orta yaşlı.

Burada 25-34 yaş grubunun işsizlikten aldığı payın da 1996'da yüzde 27, 2011'de yüzde 33 olduğunu hatırlatalım. Bu grubun payında da yükseliş var ve bu grup da yaş itibarıyla çoluk çocuk sahibi bir kesim.

Sonuç itibarıyla, sadece 35-54 yaş grubunu dikkate alırsanız dahi, ailesinin en çok paraya ihtiyaç duyduğu dönemi yaşayan bir milyona yakın işsiz insan var. Bu göz ardı edilebilecek, yok sayılabilecek bir konu değil.

Şimdiye kadar daha çok genç nüfustaki işsizlik oranının yüksekliği ve bunun yol açabileceği sakıncalar çok konuşuldu.

Evet, genç işsizin durumu kötü, ama çoluk çocuk sahibi adamın işsizliği ondan daha kötü. Aile bağlarının kuvvetli oluşuyla övünen Türkiye'de ise olay daha da vahim bir durum. Bu gelişme, ailede ana ve babanın gücünü, toparlayıcı rolünü de sarsıyor.

Unutulmamalıdır ki, ana ve baba aileyi çekip çevirendir. Burası, Avrupa veya ABD değil. Bu insanların neredeyse tamamı, 14-24 yaş grubundaki gençlerin ihtiyacını, evlendirip yuvadan uçuruncaya kadar karşılar. Hatta sonrasında da.

Bunu yapacak ana-babalar işsiz kalırsa, sonuç felakettir, Türk aile yapısının, toplumun yara alması demektir. O bakımdan, Başkan Hisarcıkloğlu hayati bir konuya temas etmiş bulunuyor.

Sadece istatistikte değil, günlük hayatta da karşılığı var bahsettiğimiz değişimin. Aile içi şiddet, huzursuzluk, boşanmaların artması ve sair istenmeyen ama hızla artan olumsuzluklara bakıp suçlu ararken bu gelişmeyi gözden kaçırmamak gerekiyor.

Peki neden böyle? Birkaç sene  ncesiydi. Bir hazır giyim imalat ısıyla konuşuyorum.  alıştıracak eleman bulamamaktan yakınıyor. Bir süre sonra ise kendi ağzıyla şu gerçeği söylüyor: 30 yaşın üzerinde eleman  alıştırmıyoruz.

Maalesef bazı işletmelerde, çalışanların gençliğinden istifade edip bir süre sonra "kapıya koyma" anlayışı hakim. İşin ibret verici yanı ise, tecrübe ve birikim gerektiren sektörlerde de aynı hastalığın olması.

Söylenecek şey çok. Neden böyle olduğu, titizlikle araştırılmalı, çözüm üretilmeli.

Eğer böyle devam ederse, yakın gelecekte sadece yaşlı nüfus sorunuyla değil, orta yaşlı insanların işsizliğinden kaynaklanan toplumsal arızalarla da karşı karşıya kalacağız. Tehlikeyi görmek, hızla harekete geçmek gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Petrol fiyatları korkutuyor

Kadir Dikbaş 2012.03.30

TüPRAş'ın önceki akşam rafineri çıkış fiyatlarına zam yapması sonrasında akaryakıt şirketleri de benzin fiyatlarını litre başına 8-10 kuruş arasında artırdı.

Benzin, bundan bir hafta önce de, 7 ile 11 kuruş arasında zam görmüştü.

Mazot daha önce 4 TL'nin üstüne çıkarken benzin de 5 TL'ye doğru koşuyor. Gerekçe, dünya ham petrol fiyatlarında yaşanan artış.

D n itibarıyla brent tipi ham petrolün varil fiyatı 125 dolara yaklaştı. Yıl başından bu yana 16-17 dolarlık artış demek bu.

Son dönemde ham petrol fiyatlarında ciddi bir şişme var. Türkiye'nin ithal ettiği ham petrolün ortalama fiyatına bakıldığında 2011 yılında 111,5 dolarla rekor kırdığı görülüyor. Bundan  nceki rekor, fiyatların yıl ortasında 140 doları geçtiği 2008 yılına aitti ve ortalaması 92,8 dolardı.

Küresel krizle birlikte fiyatlarda sert düşüş yaşandı. Çok geçmedi, iki yıl içinde de ekonomik iyileşmelerden ziyade Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler sebebiyle yeniden tırmandı. Kuzey Afrika bir  l de durulmuş görünse de, Suriye ve İran'la ilgili endişeler, fiyatların gerilemesini engelliyor.

Ve bu süreçte olan, petrol ithalatçısı ülkelere ve vatandaşlarına oluyor. Petrol sahipleri hayatından memnun ama ithalatçılar sıkıntıda.

Türkiye'nin de ithalat faturası giderek kabarıyor ve sadece petrol değil yüklü miktarda doğalgaz alımı da söz konusu. Doğalgazın fiyatı da petrole endeksli olduğu için maliyet büyüyor.

Vatandaş açısından bakıldığında petrole veya doğalgaza zam demek üretilmesinden şu veya bu şekilde petrolün kullanıldığı bütün mal ve hizmetlerde fiyat artışı demek. Elektrik üretiminde doğalgazın payı yüksek olduğu için elektriğe de zam demek aynı zamanda.

Bu da, fiyat istikrarını tehdit eden bir durum. 2011 sonunda hedefi ikiye katlayarak yüzde 10'un üzerine çıkan enflasyonda şubat ayında olumlu sinyaller almıştık. Eğer böyle gidecek olursa, petroldeki fiyat artışı enflasyonu etkileyebilir, Merkez Bankası'nın işini zorlaştırabilir.

Fiyat artışları küresel ekonomideki toparlanmayı da etkileyecek gibi görünüyor. OECD, yaptığı son değerlendirmede, "Petrol fiyatlarındaki artış, OECD ülkelerinde muhtemelen enflasyonu artıracak, ekonomik büyüme için fren teşkil edecek" tespitini yapıyor.

Cari açık ve finansmanı sorunu, döviz kurunun eski seviyelerine gerilemesini engelliyor. Dolayısıyla dünya petrol fiyatlarındaki artışı daha fazla hissediyoruz. Hatırlayın 2008 yılını. 140 doları aşmıştı dünya ham petrol fiyatları ama vatandaş olarak hiç bu kadar hissetmemiştik.

Çünkü döviz kurları düşük seyrediyordu. Bugün 1,8 TL civarında gezinen dolar kuru, o dönemde 1,2 TL civarındaydı.

Peki ya vergiler?

Benzin, mazot ve otogaz gibi ürünlerden maktu tutarlarda (yani parasal tutar olarak alınıyor ve bu tutarlar en son 2009 sonunda artırılmıştı) Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) alınıyor. ÖTV'li bedel üzerinden de yüzde 18 KDV alınıyor. Dolayısıyla devletin kasasına giren para her fiyat artışında artıyor.

Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in açıklamalarına göre, Türkiye daha önce hem benzin hem de mazottaki vergi yükünde dünya birincisi idi. Şu an benzinde yedinci, mazotta beşinci durumda.

Sıralamadaki düşüş, ya fiyat arttıkça "maktu" rakam nispeten küçük kaldığından veya petrol fiyatları arttığı şu günlerde bazı ülkeler tutup bir de vergi artışına gittiğinden. Bana birincisi daha makul geliyor.

Aslında akaryakıt üzerindeki vergiler, pek çok ülkede yüksek. Özellikle petrol ithal edenlerde. Bunun sebeplerinden biri de, petrol fiyatlarındaki dalgalanmadan iç piyasanın etkilenmemesi, fiyat istikrarının korunması. Öyle ki, dünya ham petrol fiyatları yükseldiği dönemlerde vergiyi aşağı çekmek, düştüğü dönemlerde de vergiyi artırmak suretiyle dalgalanmaların önüne geçebilirsiniz.

Ancak biz bunu ne önceleri uyguladık ne de şimdi. Fakat yapılabilir. Bütçe dengeleri konusunda sorunumuz yok. Gerekli ayarlamalar yapılarak, petrol fiyatlarındaki artışın enflasyona ve ekonomiye etkisi azaltılabilir.

Unutulmamalıdır ki, akaryakıt fiyat artışlarından ve onun meydana getirdiği zincirleme zamlardan en çok dar gelirli etkileniyor. Bu kesim, dolaylı vergiler (Akaryakıt üzerindeki vergiler dahil) sebebiyle zaten yeterince yük altında değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyüme, paylaşınca güzel

Kadir Dikbaşı 2012.04.03

Merakla beklenen 2011 yılı ekonomik büyüme rakamları açıklandı.

2010'daki yüzde 9,2'lik büyümeden sonra geçen yıl da yüzde 8,5 oranında büyüdük. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre, milli gelir cari fiyatlarla 1 trilyon 295 milyar TL, dolar bazında da 772 milyar dolar olmuş. Kişi başına milli gelirse 10 bin 444 dolar.

Milli gelir (GSYH), 2011 yılı dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak yüzde 5,2 oranında artarken, bir önceki çeyreğe göre mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış büyüme hızı yüzde 0,6 olmuş. Anlaşılan, fazla ısınmış ekonomiye yaptırılan yumuşak fren etkili olmuş. Beklendiği gibi, son çeyrekte daha düşük bir büyüme söz konusu ve yıllık ortalama yüzde 8,5.

Bu, dünyanın küçülme sancıları çektiği bir dönemde sağlanmış oldukça yüksek bir büyüme hızı. Sevindirici bir gelişme. Bu rakamlarla Türkiye, OECD ve AB üyesi ülkeler arasında, yüzde 9,2'lik büyüme kaydettiği 2010 yılından sonra 2011'de de, en yüksek büyüme kaydeden ülke oldu

Milli gelir rakamlarının netleşmesiyle birlikte bazı kritik makroekonomik oranlar da netleşti. Bunların en önemlisi, kamu borçları, cari açık ve bütçe açığının milli gelire oranı. Hesaplamalarımıza göre, bütçe açığının milli gelire oranı, yüzde 1,35 oldu. Neredeyse 1,36 olan hedefle aynı. Geçen yılki oran yüzde 3,6 seviyesindeydi.

Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın açıkladığına göre, AB tanımlı genel yönetim borç stokunun milli gelire oranı da, yüzde 39,4 olarak hesaplandı. Oran, 2010 yılında yüzde 42,4 idi. Borç 503 milyar TL'den 511 milyar TL'ye çıktı ama gelir arttığı için oran geriledi. Burada 10 yıl öncesini, 2001 oranını da hatırlamamızda fayda var: Yüzde 77,9.

Bir de kamu net borç stokuna bakalım. 2011 yılı sonunda brüt kamu toplam borç stoku 546 milyar TL. Bundan kamu varlıklarını çıkarmamız gerekiyor. Hazine'nin hesabına göre, 143,2 milyar Merkez Bankası'nın varlıkları var. 58,9 milyar TL de diğer kamu kurumlarının mevduat ve mali varlıkları bulunuyor. Ayrıca İşsizlik Sigortası Fonu'ndaki 53,5 milyar TL de kamu varlığı olarak kabul ediliyor. Böylece net varlık toplamı 290,5 milyar bulunurken net kamu borç stoku 255,5 milyar TL'ye düşüyor. Bunun da GSYH'ya oranı yüzde 22,4. Bu oran da 2010'da yüzde 28,9, on yıl önce, yani 2001 yılında ise yüzde 66,4 idi.

Bu rakamlar, borç krizindeki AB ülkelerini çatlatacak cinsten.

Üzücü olansa, bu süreçte cari açığın milli gelire oranının ilk kez çift haneye çıkmış olması. 2010'da yüzde 6,36 olan oran, 2011'de yüzde 9,99'a yükseldi. Ve 40,7 milyar dolarlık büyümeye karşılık 77,1 milyar dolarlık cari açık verdik.

Gelelim işin vatandaş tarafına. "Milli gelir yüzde 8,5 arttı. İyi de benim gelirim ne kadar arttı?" diye soranlara, şunu söyleyelim. Bu gelir artışından elbette herkes az çok istifade eder. Mesela, kamu hizmetlerindeki iyileşmeler gibi. Ama bu dolaylı yansıma, asıl olan doğrudan yansıma. O da vatandaşın gelirinin büyümeye paralel artmasıyla mümkün.

Olayı basitleştirelim. 2011 yılı ekonomik büyümesi yüzde 8,5, enflasyon yüzde 10,4. Eğer bu sene maaşınıza yüzde 10,4 zam alırsanız, Türkiye büyürken siz yerinizde saydınız, hiç büyümediniz demektir. Yok, yüzde 10,4'ü dahi göremediniz ve farz edelim, sadece yüzde 5 zam aldınız. O zaman "maaşım arttı" diye hiç sevinmeyin. Alım gücünüz düştü ve Türkiye yüzde 8,5 büyürken siz yüzde 5,4 küçüldünüz demektir. Dolayısıyla büyümeyi değil fakirleşmeyi hissedeceksiniz.

İstisnalar olabilir ama sanmıyorum ki, özel sektör çalışanları, enflasyon oranı + büyüme oranı kadar zam almış olsun. Kamudakiler ve emeklilerin durumu da malum. Dolayısıyla, bazı kesimler için kişi başına milli gelirin 2010'da 10 bin 79 dolarken 2011'de 10 bin 444 dolara çıkması bir şey ifade etmiyor.

Şirketler büyüyor, Türkiye büyüyor, çalışan ve emekli o büyümeden nasibini alamıyor.

İşçi, memur ve emekli, arka arkaya kaydedilen yüksek oranlı büyümelerden payını, hakkını alabilmeli ki, refah tabana yayılsın, belirli kesimlerin tekelinden çıksın.

Büyüme paylaşınca güzel, değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enflasyona ne olacak?

Kadir Dikbaş 2012.04.06

Bir süredir akaryakıt ürünlerine arka arkaya zam yapılıyor.

Sebepten, dünya petrol fiyatlarındaki tırmanış. Sadece mart ayında tüpgazdaki fiyat artışı yüzde 4,19, benzindeki yüzde 3,84, mazottaki ise yüzde 3,0.

Bu yetmedi. 1 Nisan'dan geçerli olmak üzere, elektrik ve doğalgaza da okkalı birer zam geldi. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) elektrik fiyatını, meskenlerde yüzde 9,26, sanayide yüzde 8,71, ticarethanelerde yüzde 4,33 artırdı. Hemen arkasından Botaş, doğalgaz satış fiyatını nihai tüketici fiyatlarına yüzde 16,49 ile 18,72 oranlarında yansıyacak şekilde yükseltti.

Bu zamların sadece ait oldukları sektörde kalması imkânsız. Zam gören ürünler, her şeyden önce sanayinin ve hizmet sektörünün temel girdileri arasında. Gıda bile bundan etkileniyor. Yetiştirilmesinden nakliyesine ve depolanmasına kadar.

O zaman şunu beklememiz gerekiyor. Dalga dalga bu zamlar bütün mal ve hizmetlere yansıyacak. İlk ve en çarpıcı yansımayı nisan ayı enflasyon rakamlarında enerji sektöründe göreceğiz. Sonrasında yavaş yavaş yayılacak.

Umarız, dünya fiyatları daha öteye gitmez, yeni zamlar gündeme gelmez. Bunları temenni ederken, döviz kurlarının da yerinde saymasını, mümkünse geri gelmesini ummak lazım.

2011 yılı için enerji ithalatımız 55 milyar dolara yaklaşmış bulunuyor. Milli gelirin yüzde 7'si. Siz buradan hesap edin dünya enerji fiyatlarının ne kadar kontrolümüzde olduğunu.

Fakat kontrolümüzde olan bazı şeyler var. En azından yüksek vergi oranlarını, bütçenin elverişli durumunu dikkate alarak aşağı çekebiliriz. Sektörün kâr marjlarını düşürebiliriz.

Eğer bunu da yapamaz isek, Merkez Bankası'nın enflasyonu dizginlemesi zorlaşabilir. Daha kötüsü, kırılmış olan yüksek enflasyon beklentileri yeniden canlanabilir.

İki gün önce TÜİK'in açıkladığı verilere göre, mart ayında tüketici fiyatları (TÜFE), şubat ayına göre yüzde 0,41, üretici fiyatları da (ÜFE) yüzde 0,36 artış gösterdi. TÜFE'deki oran, 2011 Ağustos ayından bu yana görülen en düşük aylık enflasyon. ÜFE ise şubat ayında eksi (negatif) çıkmıştı.

Yıllık enflasyon ise, TÜFE'de yüzde 10,43 olup şubat ayı ile aynı oranda gerçekleşirken, ÜFE'de 0,93 puan azalışla yüzde 8,22 olarak gerçekleşti. Yıllık TÜFE artışı, Aralık 2011'den beri en düşük seviyede ve çift hanede. ÜFE artışı ise, 2011 Mayıs ayından bugüne görülen en düşük oran.

Özel kapsamlı verilere baktığımızda TÜFE'deki aylık artışın, enerji hariç yüzde 0,14 olduğunu görüyoruz. Enerji dahil olunca, yüzde 0,41. Ayrıca oran, işlenmemiş gıda ürünleri hariç yüzde 0,63.

Bu da gösteriyor ki, gıda ortalamayı aşağı çekerken, enerji fiyatları yeni zamlar olmadan bile oranı yukarı taşımış. Nisanda bakalım ne olacak. Merkez Bankası'nın tahminlerini aşacak mı?

Martta elde edilen kısmen olumlu sonuçlarda, gıda fiyatlarındaki olumlu seyrin (mart ayı TÜFE artışı yüzde -0,33. Ve toplamda mart ayı enflasyonuna yüzde 0,08 puanlık negatif katkısı söz konusu) etkisi büyük. Önümüzdeki aylarda da mevsimsel etkiyle birlikte gıdanın enflasyonu aşağı çekmesi, Merkez Bankası'nın işini kolaylaştırması, vatandaşı da rahatlatması bekleniyordu.

Ancak görünen o ki, beklenen olmayacak ve son enerji zamları sebebiyle nisan ayında daha yüksek enflasyon rakamıyla karşılaşacağız. Muhtemelen mayıs ve sonrasında da dolaylı etkileri hissedeceğiz.

Temel görevi fiyat istikrarı olan Merkez Bankası, zamlar ve TÜİK verileri sonrasında yaptığı enflasyon değerlendirmesinde, yapılan son zamların nisan ayı enflasyonuna doğrudan etkisinin 0,5 puan civarında olacağını açıkladı. Yani diğer fiyatlar sabit kalsa da elde var yüzde 0,5 enflasyon. Bu da, yüzde 5'lik yıl sonu hedefinin yüzde 10'u demek. Merkez Bankası, ayrıca şu tespiti de yapıyor: "Enerji grubu fiyat artışının nisan ayında ivmelenerek devam etmesi ve grup yıllık enflasyonunun belirgin bir oranda yükselmesi beklenmektedir."

Dünya enerji fiyatlarını yükselten siyasî gerginlikler azalınca kadar, enflasyondaki tırmanışı, Türkiye'nin kabaran enerji faturasını ve cari işlemler açığını önümüzdeki dönemde sıkça konuşup tartışacağız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanayi, frenden ayağını çekiyor

Kadir Dikbaş 2012.04.10

Geçtiğimiz hafta açıklandı, ekonomimiz 2011 yılında yüzde 8,5 büyüdü.

Ancak son çeyrekteki büyüme, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 5,2. Bir önceki çeyreğe göre mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış büyüme hızı ise yüzde 0,6. Bu veriler, ekonomide aşırı ısınmayı önlemek için yapılan müdahalenin başarılı olduğunu, sert değil yumuşak bir fren yapıldığını gösteriyor.

Ekonomideki yavaşlamanın bir diğer göstergesi de, dış ticaret verilerindeki değişim. İthalat hızı çok düştü. Buna karşılık ihracatta sevindirici bir artış söz konusu. Şubatta ihracattaki yüzde 17,1'lik artışa karşılık ithalatta sadece yüzde 1,1'lik artış söz konusu.

Ayrıca imalat sanayi kapasite kullanım oranlarındaki gelişme de, yumuşak frene işaret ediyor. Merkez Bankası'nın açıkladığı verilere göre, ocak ayında yüzde 74,7 olan imalat sanayi kapasite kullanım oranı, şubatta yüzde 72,9, mart ayında ise yüzde 73,1 olmuş. Yani, kapasite kullanımında fazla bir gerileme yok, hatta dört aylık düşüşten sonra martta yükseliş var. Hemen hatırlatalım, kapasite kullanımında 2008 krizinden (Ekim 2008) bu yana görülen en yüksek değer, yüzde 77,0. O da geçtiğimiz ekim ayına ait.

Kısaca kapasite kullanım oranı, parasal sıkılaştırma devam ederken, sanayi üretiminde ayağın frenden çekilmekte olduğunu haber veriyor.

Bir de sanayi üretimine bakalım. Dün, TÜİK şubat ayı sanayi üretimi verilerini açıkladı. Buna göre, şubatta sanayi üretim endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 4,4 oranında artış kaydetti. Oran, beklentilerin üzerinde çıktı. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriye göreyse, şubat ayında sanayi üretimi, ocak ayına göre yüzde 0,7 arttı.

Şimdi, yıl sonu için hedeflenen yüzde 4'lük büyümenin tutturulması yönünde endişe neredeyse kalmadı. Dahası üstüne çıkılır yorumları yapılıyor.

Hatırlanacaktır, ocak ayında sanayideki fren hissedilir boyuttaydı. Üretim, bir yıl öncesine göre yalnızca yüzde 1,5 oranında artmıştı. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriye göreyse, aralık ayına göre ocaktaki üretim artışı yüzde -3,1 olmuştu. Yani daralma vardı.

Hali hazırda iç pazarda çok ciddi bir canlanma gözlenmiyor. Buna karşılık ihracat gücünü koruyor ve ithalatın önünde büyümeye başladı.

Özellikle alternatif pazarlara yönelişin, ihracatın AB pazarındaki sıkıntılardan olumsuz etkilenmesinin önüne geçtiği, büyümeye olumlu katkı yaptığı görülmekte. Burada döviz kurlarındaki yüksek seyrin de ithalatı caydırıcı, ihracatı da teşvik edici rol oynadığını unutmayalım.

Geçen hafta açıklanan ve özellikle cari açık veren sektörlerdeki yatırımları destekleyecek olan yeni teşvik düzenlemelerinin de büyümeyi destekleyeceği muhakkak. Neticede, arz eksikliği sebebiyle ithal edilen malların üretimi ve bazı stratejik sektörlerin gelişimi sağlanacak. Bu da, orta ve uzun vadede büyümeyi olumlu yönde etkileyecek.

Görülüyor ki, Merkez Bankası'nın sıkılaştırıcı tedbirleriyle frene basan sanayi, frenden ayağını çekmeye başlamış. Ve bu noktada ihracatın öne çıkıyor olması sevindirici. Teşvikler sebebiyle bazı yatırımların kısa ve orta vadede başlayabileceğini de dikkate alırsak, 2012 yılında yüzde 4'ün üzerinde büyüme kaydedilmesi zor değil. Tabii ki, etrafımızda esen sert rüzgârlar sıcak bir çatışmaya dönüşmez ise.

Cari açık, ithalat ve tasarruf yetmezliği

Kadir Dikbaş 2012.04.13

Uzun zamandır cari işlemler açığını tartışıyor Türkiye. Çünkü çok önemli. Adı üstünde açık, hafife almaya gelmez.

Öyle ki, 2011 yılında, bu açığın milli gelire oranı yüzde 10'a çıktı. Rakam 77,1 milyar dolar oldu.

Merkez Bankası'nın sıkılaştırıcı tedbirleriyle birlikte ekonomide görülmeye başlayan fren, öncelikle ithalatı dizginledi, arkasından da cari işlemler açığını. Hatırlanacağı gibi bir süre önce açıklanan dış ticaret verilerine göre, ihracat yüzde 17,1 artarken ithalat yüzde 1,1 artış kaydetti.

Bunun cari işlemler açığını nasıl etkileyeceği, açığın azalacağı bilinmekle birlikte ne boyutta olacağı merak ediliyordu. Ocak ayında cari açıktaki daralmayı az da olsa hissettik. Bir önceki yılın aynı ayına göre, küçük bir gerileme vardı. Bir ay öncesine göreyse kayda değer bir iyileşme söz konusuydu.

Şubat ayında daha iyi bir manzara görüyoruz. Merkez Bankası, son verileri önceki gün açıkladı. Buna göre, Türkiye'nin cari işlemler hesabı açığı, 2012 Ocak-Şubat döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,9 oranında azalarak, 10 milyar 143 milyon dolara geriledi. Şubat ayındaki rakam da, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 30,1 azaldı ve 4 milyar 217 milyon dolar oldu. Ocak ayına göre azalış ise yüzde 28,8.

Böylece, 2011 Kasım ayında 78,6 milyar dolarla rekor kıran yıllıklandırılmış açık tutarı da, şubatta 75,3 milyar dolara düştü.

Peki bu açığın finansmanında bir değişiklik var mı?

Yılın ilk iki ayında, geçen yıla göre net doğrudan yatırımlarda ciddi artış var. 544 milyon dolardan 1 milyar 404 milyon dolara çıkmış. Portföy yatırımlarında ise düşüş görülüyor. Yani daha az "sıcak para" gelmiş. 4,5 milyar dolardan 2,2 milyar dolara gerilemiş rakam. Bu da önemli. Diğer yatırımlar kalemindeki tutarsa geçen yıl 5,6 milyar dolarken bu yıl 2,9 milyar dolara düşmüş. Bunun da en önemli sebeplerinden biri bankaların ve diğer sektörlerin dışarıdan daha az kredi alması. Merkez Bankası'nın rezervleri geçen yıl 0,8 milyar dolar erimiş görünürken bu yıl 1,6 milyar dolar artış kaydetmiş. Ve bir de net hata noksan kaleminde (yani nereden geldiği belli olmayan para) görünen 2,2 milyar dolar var. Geçen yıl ocak-şubat döneminde 2,2 milyar dolardı, bu sene aynı dönemde 2 milyar dolar. Yani, devlet bu kadar büyük bir meblağın nereden geldiğini bilmiyor.

Kısaca, cari işlemler hesabındaki açık daralıyor. Eğer Ortadoğu'da bir savaş çıkıp petrol fiyatları kontrolden çıkmaz ise bir süre daha böyle devam eder. Ancak, ekonomik aktivitelerin canlanmasıyla birlikte, açık yeniden büyüyebilir. Çünkü, cari açığı besleyen yapısal sorunlar var. Bu sorunların başında da sanayinin ithalat bağımlılığı ve tasarruf yetmezliği başı çekiyor.

Yeni teşvik düzenlemeleri, cari açığı kapatmada büyük bir umut. Çünkü hedeflerden yerli üretimi artırmak, bazı sektörlerdeki ithalat bağımlılığını azaltmak. Ancak sonuçlarını, kısa vadede değil orta ve uzun vadede alabileceğiz. Muhtemelen teşvik kapsamında yapılacak yeni yatırımlar için bile ithalat gerekecek. O yüzden zaman gerek.

Kısa vadede ise verimliliği artırıcı, iç tasarrufu özendirici tedbirleri almak durumundayız. Az gelişmiş bir ekonominin çok gelişmiş ekonomiler gibi davranması, tüketmesi büyük risk ve israf. Ve ne yazık ki, hem fertler hem de kurumlar bazında bunu yapıyoruz.

Bir an evvel her kademedeki israfa son vermek, kendi tasarruflarımızla yol almayı öne çıkarmak durumundayız. Başkalarının tasarrufuyla yapacaklarınız sınırlıdır ve bir yere kadar devam eder. Sonra, şartlar ummadık bir anda, acı bir tasarrufu size dayatabilir. Hatırlatmaya gerek yok. Tarihten ve günümüzden çok örnekler var bu konuda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşsizlik arttı mı, azaldı mı?

Kadir Dikbaş 2012.04.17

Çalışanların çok çeşitli problemleri var. İş kazaları, ağır çalışma şartları, yasal haklardan mahrumiyet ve daha pek çok sorun.

Çalışmayanların ise sorunu tek: İşsizlik. İşsizlik oranı yükseldikçe, çalışanların da şartları ağırlaşıyor, çünkü emek piyasasında arz fazla olunca istismar da o ölçüde fazlalaşıyor.

Dün ocak ayına ilişkin istihdam ve işsizlik verileri açıklandı. TÜİK'in verilerine göre, işsizlik oranı, geçen yılın aynı ayı ile kıyaslandığında daha düşük, bir önceki ayla kıyaslandığında ise yüksek. Ve 2011 yılı Temmuz ayından bu yana ilk kez çift hanede: Yüzde 10,2 oldu. Bu kadar yüksek oranı en son mayıs ve haziran aylarında görmüştük.

İşsiz sayısı da, geçen yıla göre daha az, bir önceki aya nazaran daha fazla. Toplam 2 milyon 664 bin kişi. Geçen yılın ocak ayında sayı 3 milyon 44 bin, işsizlik oranı 11,9 idi. Aralıkta ise sayı 2 milyon 576 bin, oran yüzde 9,8'di.

Geçen yıla göre hem sayı hem de oran gerilemiş durumda. Fakat aralık ayı ve öncesine bakınca yükseliş olduğu görülüyor.

Bu verilere bakarak, ekonomide ekim ayından bu yana görülmeye başlayan yavaşlamanın işsizliğe de yansıdığını söyleyebiliriz. Ayrıca ocak ayında yaşanan ağır kış şartlarından özellikle tarım ve inşaat sektörünün etkilendiği anlaşıyor.

Peki, işsizlik hangi sektörlerde yoğunlaşmış ve eğilim ne yönde?

Bakalım. Fakat ondan önce istihdamın sektörlere göre dağılımını görmekte fayda var. Ocak itibarıyla çalışanların yüzde 23,1'i tarımda, yüzde 20,0'ı sanayide, yüzde 6,1'i inşaat ve yüzde 50,9'u da hizmetler sektöründe istihdam ediliyor.

2011 yılı Ocak ayında, işsizlerin yüzde 19,1'inin daha önce çalıştığı sektör sanayi iken bu oran 2012'de yüzde 17,6'ya gerilemiş. Sayı da 582 binden 470 bine inmiş. Yani, sanayi sektöründen işsizler ordusuna yapılan katkı azalmış. Geçen yıla göre tarımın katkısı da düşmüş. Bunun yanında hizmet sektörünün ve inşaatınki artmış.

Bir ay öncesi, yani 2011 Aralık ayıyla kıyaslandığında da sanayideki frenin etkileri hissediliyor. Ocak ayında işsizler arasına sanayi sektöründen katılmış kişilerin sayısı 470 bin fakat aralıktaki rakam 463 bin idi. Yani 7 binlik artış söz konusu. Nispi olarak baktığımızda sanayinin işsizler arasındaki payı daha düşük. Aralıkta yüzde 18,0 iken ocakta yüzde 17,6 olmuş. Bunun da sebebi, işsiz sayısının ocak ayında sanayide daha düşük oranda artarken diğer sektörlerde daha fazla artması.

TÜİK'in açıkladığı bir de mevsim etkilerinden arındırılmış veriler var. Bunlara göre manzara olumlu. İşsizlik sadece geçen yılın ocak ayına göre değil, bir önceki ay olan aralık ayına göre de gerileme kaydetmiş. 2011 Ocak ayında 10,6, Aralık ayında da yüzde 9,2 olan işsizlik, 2012 Ocak ayında yüzde 8,9'a gerilemiş. Konuya bu açıdan baktığımızda, istihdamda olumlu seyrin devam ettiği sonucu çıkıyor.

Yakın zamanda, Merkez Bankası'nın ekonomiye yaptırdığı frenden vazgeçmesi beklenmiyor. O yüzden tek umut ihracat. Eğer ihracattaki güçlü performans devam ederse işsizlik rakamları iki hanede fazla devam etmez.

Tahminim, şubat ve mart aylarında da çift haneli (mevsim etkilerinden arındırılmamış) bir işsizlik seviyesiyle karşılaşabiliriz ama nisan veya mayıs aylarında tekrar tek haneye dönebilir. Çünkü sanayi üretim endeksindeki gelişmeler, şubatta yavaşlamanın durduğu yönünde işaretler veriyor.

Bu arada, Türkiye'deki işsizlik şu an AB üyesi pek çok ülkedekinden daha iyi bir seviyede olsa da istihdam oranının düşük olduğu unutulmamalı. Yani nüfusumuza oranla daha az kişiye iş imkânı sağlıyoruz.

O bakımdan, hazır teşvikler de devreye girmişken, bir yandan özel sektör yeni iş sahaları açarken devlet de, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi için personel açıklarını kapatması gerekiyor. Kamudaki personel yetersizliğini hayatın her alanında yıllardır hissediyor Türkiye. Eğitimden sağlığa, mali denetimlerden güvenliğe kadar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şimdi de İspanya

Kadir Dikbaş 2012.04.20

IMF'nin son raporuna göre, küresel ekonomiyi ve büyümesini tehdit eden iki önemli risk var.

Biri Avrupa'daki krizin yeniden alevlenmesi, diğeri de petrol fiyatlarındaki yükselişin sürmesi.

Önce petrole bakalım. Dünya ekonomisindeki toparlanmaya bağlı olarak yükselişe geçen petrol fiyatları, hatırlanacağı gibi Kuzey Afrika'da başlayan halk ayaklanmalarıyla daha da arttı. Arkasından İran'la yaşanan nükleer gerginlik ve Suriye'de yaşanan iç savaş, yükselişe bahane oldu.

Geldiğimiz noktada, fiyat artışından kazananlar enerji ihracatçısı ülkeler. Kaybedense Türkiye'nin de aralarında bulunduğu petrol ve doğalgaz ithalatçıları.

Türkiye'yi sadece petrol fiyatlarındaki artış ilgilendirmiyor. Aynı zamanda ekonomimizin iç içe olduğu Avrupa'daki gelişmeler de yakından ilgilendiriyor.

Avrupa'daki kriz, henüz bitmiş değil. Köklü çözüm üretilemediği için iş uzadıkça uzuyor. İrlanda, Yunanistan, Portekiz...

Şimdi sırada İspanya var. Bu ülke, 1,4 trilyon dolarlık büyüklükle, bayrağı çekip IMF'ye teslim olan Avro Bölgesi ülkeleri Yunanistan, Portekiz ve İrlanda'nın sahip olduğu toplam ekonomik büyüklüğün iki katına sahip. Ve kimilerine göre batışın eşiğinde, her an patlayabilir. Kimilerine göreyse sorun dış destek olmadan da aşılabilecek boyutta.

Yunanistan'daki sorun, hem özel sektörün hem de kamu kesiminin ağır borç yükü altında olmasıydı. İspanya'da ise durum biraz farklı. Kamu borçları o kadar yüksek değil. Esas sorun özel kesimde. İnsanlar işsiz, gelir yok. Dolayısıyla banka kredilerinin geri dönüşünde sıkıntılar yaşıyor.

Turizm ülkesi olan ülkede, bir dönem yabancılara konut satışıyla şişen emlak piyasasında batık krediler oldukça yüksek. Genel manada da bankaların batık oranı, şubatta yüzde 8,15 ile son 18 yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Tutar 143,8 milyar avro. Bankaların ellerinde bir de "zehirli varlıklar" var. Onlar da ayrı bir dert. Ayrıca bazı özerk bölgelerin yüksek borçları da havayı bozuyor.

AB'nin son tahminlerine göre, Avro Bölgesi'nde küçülme kaydetmesi beklenen yedi ekonomiden biri ve en büyüğü İspanya. Ondan sonra İtalya geliyor.

Ekonomik büyüme geçen yıl yüzde 0,7 olmuştu. Bu yılki AB tahmini yüzde 1'lik küçülme. IMF ise daha kötümser, yüzde 1,8 oranında küçülme bekliyor. Yıl başında yaptığı yüzde 0,2'lik küçülme tahminini bu orana çıkarması dikkat çekici. Halihazırda inşaatta, sanayi üretiminde devam eden bir gerileme söz konusu.

Enflasyon, mart itibarıyla yıllık yüzde 1,8. İşsizlik şubat itibarıyla yüzde 23,6. AB ortalamasının iki katından daha fazla bir oran bu. Yani çalışabilecek her dört kişiden biri işsiz.

Endişeler artıyor. İspanya'da kopacak fırtınanın Avro Bölgesi'ni, daha sonra da bütün dünyayı sarması zor değil.

O yüzden gözler bu ülke üzerinde. Merkez Bankası Başkanı Başçı da hafta başında, "İspanya'nın borçlanma faizi yüzde 6'nın üzerine çıktı. Çok yakından izlenmesi gereken önemli bir konu. Bu gelişmeleri yakından takip ediyoruz." diyordu.

Dün de, İspanyol Hazinesi'nin 10 yıl vadeli tahvil ihracı vardı. Ve bütün piyasalar ona odaklandı. Öncekilere talep konusunda sıkıntı yoktu ama faizlerin yükselişi, riskin habercisiydi. Geçtiğimiz pazartesi günü de, 10 yıllık tahvillerinin faiz oranı ikincil piyasada yüzde 6,1'e kadar çıktı.

Dünkü ihalede talep sıkıntısı yoktu ama 10 yıllık tahvilin faizi yüzde 5,7'ye yükseldi. Yüksek faize, satışın iki katından daha fazla talep geldi. 4 Nisan'da yapılan son ihalede faiz yüzde 5,3 seviyesindeydi.

Şimdilik İspanya kendini finanse edebiliyor görünse de faizdeki yükseliş dikkat çekici.

Burada, Avro Bölgesi'ndeki Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'de 10 yıllık tahvil faiz oranlarının, sürdürülemez seviye kabul edilen, yüzde 7'nin üzerine çıkması sebebiyle IMF ve AB kurtarma paketlerinin devreye sokulduğunu hatırlatalım.

İspanya, okullara kadar inip sınıf mevcutlarını bile azaltarak tasarruf yapmayı planlıyor ama görünen o ki, yeterli değil. Muhtemelen AB de bu işin bir tarafından tutmak mecburiyetinde kalacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bazı özel hastaneler neden fatura vermez?

Kadir Dikbaş 2012.04.24

Pek çoğunuz hatırlayacaktır SSK'lı hastaların hastanelerde çektiği çileleri, insanca tedavi göremeyip horlandığı günleri.

Henüz çocuk denecek yaşıydim. 50 metreyi bulan SSK ilaç kuyruğunda beklerken bir yaşlı dedeye, torunu yaşındaki bayan görevlinin bağırışını hâlâ unutamam. Dedenin bu çirkin muamele karşısında ses çıkaramayıp çaresiz boynunu bükmesi, hâlâ içimi sızlatır.

"Sen kim oluyorsun hanımefendi? Bu bankoda oturuyorsan bizim vergilerimizle oturuyorsun ve herkese insanca davranmak zorundasın" diyen bir Allah'ın kulu çıkmadı. Çıkamazdı da. Çünkü o ilde bir SSK'lının gidebileceği tek hastanedir orası. O an olmasa da, bir daha geldiğinde bildirirler haddini çünkü.

Yakın döneme kadar SSK'lılar sadece SSK hastanelerine gidip, sadece SSK eczanelerinden ilaç alabiliyordu. Ve işçilerden oluşan SSK'lılar arasında etkili bir ismin çıkma ihtimali neredeyse sıfırdı. O yüzden pek kal'e alınmazlardı. Memurların gittiği hastane devlet hastaneleriydi. Orada kimin ne olduğu pek bilinemediğinden muamele daha insanîydi. En azından SSK'dakinden daha iyiydi.

İşçi ve memurun hastanelerini dahi ayıran, hastalara hastane kapılarında, eczane kuyruklarında çile çektiren sistem, artık tarih oldu. Bu konuda hükümetin attığı adımları takdirle karşılamak gerekiyor.

Şimdi işçi, memur veya çiftçi ve esnaf, özel ya da kamuya ait olsun istediği hastaneye gidip tedavi olabiliyor. Ücret farkını ödeyerek özelde daha iyi şartlarda tedavi görebiliyor. Ancak, her sistemde açıklar olduğu veya aranıp bulunduğu gibi yeni sistemde de birtakım istenmeyen durumlar ortaya çıkıyor. SGK'nın özel hastanelerle yapmış olduğu hizmet alım sözleşmelerine bazı hastanelerin zaman zaman uymadığı görülüyor.

Bir okuyucumuz yazmış. Diyor ki, "Bir özel hastane benden tedavi ücreti olarak 625 TL tahsil etti. Yapılan işlemleri ayrıntılı olarak gösteren bir fatura istedim. Yasal olarak vermek zorunda oldukları bu belgeyi istedim diye adeta sorguya çekildim. 'Uygulama böyle, veremiyoruz' dediler. Müdüre gittim, o da, 'Biz dökümlü faturayı SGK'ya veriyoruz' cevabını verdi. Ben ısrar edince gerilim arttı ve mali müşavirimize soralım dedi. Ertesi gün muayene için aldıkları 30 TL, 18 TL'ye, tahlil ve diğer tetkikler için aldıkları 595 TL de 44 TL'ye indi. Geri kalanı kredi kartıma iade etmek zorunda kaldılar."

Alınması gereken bedelin tam 10 katını almışlar. Kazanca bakar mısınız? Ne denir buna?

Keşke bu olay ilk ve son örnek olsa. Çok ama çok fazla şikâyet geliyor bu konularda. Sadece kendi çevremdeki arkadaşlarımın yaşadığı fatura rezaletlerini yazmaya kalksam en az üç-beş yazı çıkar.

İşin vatandaş boyutu böyle. Devlet tarafıysa meçhul. Hastaya verilmeyen faturaya nelerin yazılıp SGK'ya bildirildiğini ve karşılığında ne kadar para alındığını bilmemiz mümkün değil. Belki de, bize yapılmamış pek çok tetkik ve tahlil "yapılmış" gösteriliyor.

Her hastanede "hasta hakları" tabelaları var. Yeni ve çok iyi bir uygulama, en azından hasta ne hakkı olduğu biliyor. Ama bunun içinde 'fatura alma hakkı' yok. Bazı özel hastaneler istesenez de vermiyor. Bari bunun yanına okunur şekilde ikinci bir tabela asılsa, SGK'nın bu hastane ile hangi şartlarda anlaşma yaptığı ve hastanın ödemesi gereken katkı paylarının ne olduğu örneklerle belirtilse, yapılan işlemleri gösteren ayrıntılı faturanın her hastaya mutlaka verilmesi gerektiği yazılsa fena mı olur?

Bunu sağlamak çok mu zor?

"Madem öyle, vatandaş şikâyet etsin!" demeyin. Şikâyet için önce olayın bilinmesi lazım. Hastane "Yok öyle fatura uygulaması" diyebiliyor. İkincisi de, bilhassa küçük illerde, alternatif başka bir hastane yoksa veya diğerleri de aynı yoldaysa ne yapacaksınız? Hele bir de tedaviniz devam ediyor ise... Mahkûmsunuz yapılan muameleye. Ayrıca yaptırımlar da yeterli değil.

Bu soruna acilen çözüm bulunması lazım. Aksi takdirde vatandaşa nefes aldırın sağlık reformunda geriye dönüş kaçınılmaz. SGK'nın artan tedavi giderleri incelenirse ne demek istediğimiz daha iyi anlaşılır sanırım.

Bu konu, sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı'nı değil, aynı zamanda Maliye Bakanlığı'nı da çok yakından ilgilendiriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avro'nun motoru ve parçaları

Kadir Dikbaş 2012.05.01

Almanya, 2008 sonrası Avrupa'da başlayan ve hâlâ bitmeyen krize rağmen en iyi durumda olan Avro Bölgesi ülkesi ve bu bölgenin tartışmasız lideri, lokomotif gücü. Büyüklüğü ve ekonomik dengeleri itibarıyla, kırılıp dökülenleri toplayabilecek en önemli güç olarak o öne çıkıyor.

Almanya, bir üretim ve ihracat üssü. Bu üretim ve ihracatın temelinde ise, dünya çapında iş yapan köklü sanayi şirketleri var. Bosch da onlardan biri ve geçen yıl elde ettiği 51,5 milyar Avro'luk gelir ile dev bir dünya şirketi. Bu rakam, aralarında Bulgaristan'ın da bulunduğu 8 AB üyesi ülkenin milli gelirinden daha fazla.

Bosch, otomotiv, sanayi teknolojileri, dayanıklı tüketim malları ve bina teknolojileri alanında dünyanın önde gelen şirketlerinden. En büyük iş kolu, 2011'de 30,4 milyar Avro satış yaptığı otomotiv sektörü. Bu sektörde dizel ve benzinli motor sistemlerinden cam sileceğine kadar pek çok parça imal ediyor. 2012 yılında, dünyada üretilen her bir araçta ortalama 400 Avroluk Bosch ürünü olacağı öngörülüyor.

1886 yılında kurulan şirketin, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 37 ülkede üretim tesisi var. Bursa'daki iki fabrikasında dizel parçalarının üretimi ve geliştirmesinin yanı sıra benzinli püskürtme sistemleri ve fren sistemleri imalatı yapan Bosch, Manisa'daki fabrikasında kombi ve şofben üretiyor. Tekirdağ Çerkezköy'deki tesislerinde de, Siemens ile ortak (BSH) elektrikli ev aletleri imal ediyor. Toplamda 10 bin 250 çalışanı var.

Bosch, 2011 yılı malî sonuçlarını merkezinin bulunduğu Almanya'nın Stuttgart kentinde açıkladı. Faaliyet gösterdiği ülkelerden çok sayıda gazetecinin izlediği programda, Bosch Yönetim Kurulu Başkanı Franz

Fehrenbach, 2011 hesaplarını ve gelecek planlarını değerlendirdi.

Evet, 2011 cirosu 51,5 milyar Avro olarak gerçekleşmiş. Ve krize rağmen cirodaki büyüme yüzde 9. Vergi öncesi kâr, 2,6 milyar Avro. Şirket çalışan sayısını da 9 bin 800 artırarak 302 bin 500'e çıkarmış.

Bu büyüme rakamı, şirket tarihinin en yüksek rakamlarından biri. Ancak, Güney Avrupa'daki gelişme olumsuz. Yunanistan, İtalya ve İspanya'daki satışlar düşmüş. Yine de Avrupa'ya toplam olarak bakıldığında satışlar ortalamanın üzerinde, yüzde 9,6 oranında artmış. Burası ilginç gerçekten. Şirket ayrıca geçen yıl Avrupa'da 2,1 milyar Avroluk yatırım yapmış. Yapılan yatırımın 1,2 milyarlık kısmı kendi ülkesinde. 2012 yılı için beklenen büyüme ise yüzde 3-5 arasında.

Franz Fehrenbach, bir gün önce verdiği akşam yemeğinde de bize Avrupa ekonomisine ilişkin görüşlerini aktardı, Avro sisteminin gidişatından duyduğu endişeyi dile getirdi: "Ortak para sistemine sahipsiniz ama ortak bir maliye ve ekonomi politikanız yok. Temel sorun burada."

Bosch, 2012 yılında da 7 milyar Avro'nun üzerinde yatırım yapacak. Peki bundan Türkiye pay alabilecek mi? Bu konuyu da Yönetim Kurulu Üyesi Rudolf Colm ile konuştuk. "Türkiye bizim için mükemmel bir üretim üssü" diyen Colm, Türkiye'nin aynı zamanda iyi bir pazar olduğunu ve 14. sırada yer aldığını belirtip bu yılki cironun 2 milyar 19 milyon Avro olduğunu anlattı. Büyüme, yüzde 19 dolayında, yani ortalamanın iki katı.

2011 yılında Türkiye'de 170 milyon Avro yatırım yaptıklarını ve yatırımların devam edeceğini belirten Colm, 2013 yılı sonuna kadar Ar-Ge için de 66 milyon Avro yatırım yapacaklarını söyledi. Üzerinde çalıştıkları yüzde 30 yakıt tasarrufu sağlayacak benzinli motor sisteminin üretim yeri içinse, "ABD ve Çin'deki fabrikalar yanında Bursa'daki fabrikayı da değerlendiriyoruz." dedi. 2015'te başlayacak üretim, ilk aşamada dünyada tek bir fabrikada gerçekleştirilecek.

Sonuç olarak Alman ekonomisi, Avro Bölgesi'nin ve Avro'nun çekici gücü, motoru. Ve bu motorun parçalarını dev sanayi şirketleri oluşturuyor. Bosch, bunlardan sadece biri.

Belki Avro Bölgesi'ndeki kriz derinleşip para birliği dağılma noktasına bile gelebilir, fakat bu sanayi şirketlerinin performansı devam ettikçe Almanya, Avrupa'nın en sağlam ekonomisi olarak kaymaya devam eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Marka olmak ya da olmamak...

Kadir Dikbaşı 2012.05.04

"Artık tekstil ve hazır giyimin modası geçti. Başka sektörlerle geçmek lazım" diyerek bu sektörde gelecek kalmadığını ileri sürenler çıkabiliyor maalesef.

Ama öyle değil. Dünya durdukça insanlar giyinecek, insanlar giyindikçe de bu sektör var olacak. Siz üretmeseniz de başkaları üretip sizin sırtınızdan para kazanacak.

O yüzden sektörü gözden çıkarmak yerine, markalaşmak ve katma değeri yüksek ürünlere yönelmek en doğrusu.

Dün İstanbul'da Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği'nin düzenlediği İstanbul Moda ve Hazır Giyim Konferansı'nın beşincisi gerçekleştirildi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da bu toplantıya katılarak sektöre önem verdiğini gösterdi. Konuşmasında, "Bizim, üretim ve pazarlama kadar, tasarımda ve marka oluşturmada, keşfedilmeyi, kullanılmayı bekleyen engin bir hazinemiz bulunuyor." dedi.

Farz edin, fason imalat yapıyorsunuz. Avrupalı bir markaya 20 Avro'ya ürettiğiniz pantolonun marka mağazalardan birinde 80-90 Avro'ya satıldığını görüyorsunuz. İçinize oturmaz mı?

Maalesef, üreticisiyle, tüketicisiyle buna yıllardır şahit oluyoruz.

Türkiye'de bazı şirketler bu gerçeği gördü ve markalaşma yolunda ilerlemeye başladı.

Bu yolda farklı yöntemler deneyenler var. Ancak genelde, Avrupa'da bir satış ve tanıtım ağı kurma büyük önem taşıyor.

Fakat sadece bu değil. Tasarım, marka yönetimi ve pazarlaması konusunda daha iyi olan Avrupa'nın belli merkezlerinde bulunmanız da size farklı fırsat ve imkânlar sağlıyor, işinizi kolaylaştırıyor. Bunu belki biz yeni keşfettik ama bazı ülkeler eskiden beri yapıyor. Endüstriyel tasarım konusunda dahi Avrupa'nın adından, ününden, bilgi birikimi ve insan kaynağından faydalaniyorlar.

Düsseldorf, Almanya'nın kültür, sanat, moda ve aynı zamanda sanayi şehri. Bu kent ile Köln arasında konuşlanmış bir Türk şirketinin tasarım ve satış merkezini geziyoruz. Burası İzmir merkezli FG Group'un, Fg Fashion Generation şirketi. Şirket, kendisinin 2004'te oluşturduğu Fuga ve sonradan satın aldığı Tigerhill kadın ve erkek giyim markalarının sahibi.

Fuga, Türkiye'ye satış yapmadığı için Türkiye'de pek bilinmiyor ama Avrupalılar kısa zamanda tanımış, ünlü mağazalarca tercih edilir olmuş. Fg Group Yönetim Kurulu Başkanı Fuat Gözaçan, Fuga'nın Avrupa'da isim yapmasının temelinde 2007 yılında Marka Programı'na dahil olmalarının yattığını söylüyor. Gözaçan, "Bazıları bu programın teşvik kısmına odaklandı ama bizim esas dikkatimizi çeken nokta 'yol haritası' oldu. Biz bunu çok güzel bir kılavuz olarak kullandık." diyor.

Marka Programı aşamasını tamamlayan Fuga, bu yıl da, "Şampiyonlar Ligi" olarak nitelendirilen Turquality Programı'na yükselmiş ve bunu başaran ilk marka olmuş. Bu yüzden Ekonomi Bakanlığı'nca da örnek marka olarak gösteriliyor.

"Neden Almanya?" sorusuna Gözaçan, şu cevabı veriyor: "En doğru konumlanmanın burası olacağını düşündük. Düsseldorf ve hemen yakınındaki Amsterdam bu konuda çok iyi." Gözaçan, yedi ayrı danışmanlık şirketiyle çalıştıklarını anlatıyor.

Şirket, 2006'da 850 bin Avro olan cirosunu geçen yıl 16 milyon Avro'ya çıkarmış. Bu yılki hedef, 12 milyon Avro, 2017'de ise 300 milyon Avro'ya ulaşmak. Bunu da oluşturacağı yeni markalar, "franchising"ler ve yeni mağazalarla gerçekleştirmeyi planlıyor.

Şu an Avrupa'da kendi markasıyla mağazalara ve toptancılara satış yapan Fuga, gelecek yıl ABD, Çin ve Hindistan'a girecek.

Fuat Gözaçan, ürünlerin bir bölümünü Türkiye'deki kendi fabrikalarında, orada yapamadıklarını diğer fabrikalarda ürettirdiklerini söylüyor. Bunlar cironun yüzde 60'ını oluşturuyor. Yüzde 40'lık kısım, Çin ve

Pakistan'da yaptırılan fason imalat.

Aslında FG Group olarak kendileri de yabancı markalara fason üretim yapıyor. Gözaçan'ın anlattığına göre, bu bir süre daha devam edecek. Ama satışları arttıktan sonra muhtemelen kendi markalarına mal yetiştirmekte zorlanacaklar.

Türkiye'nin bu ve benzeri dönüşümleri hızla gerçekleştirmesi şart. Evet, markalaşmada iyi noktalara gelmiş şirketlerimiz var ama yeterli değil. Üretimi, ihracatı artıracak, cari açığı kapatacak en önemli adımlardan biri de bu. Sadece tekstil ve hazır giyimde değil, mal ve hizmet üreten bütün sektörlerde buna ihtiyaç var...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Döviz açığı

Kadir Dikbaş 2012.05.08

Özel şirketler, kuruluş mantığı gereği kendi kârına bakar, hedefe ulaşırken yaptığı mali tercihlerin toplumun geneli üzerinde nasıl bir risk oluşturacağıyla ilgilenmez. Bunu düşünecek merci, kamu otoriteleridir.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standart & Poor's, BB olan kredi notumuzun görünümünü "artı"dan "durağan"a çevirdi. Gerekçesi, temelde "ülkeye gelen dış talebin azalması ve kötüleşen ticaret hadlerinin Türk ekonomisinin yeniden dengelenmesine engel olabileceği" endişesi. Kuruluş dün de, 6 Türk bankasının kredi notu görünümünü "artı"dan "durağan"a indirdi.

2008 kriziyle birlikte itibarı iyice zedelenen bu kuruluşların inanırlılığı tartışılır. Ayrıca, sadece Türkiye değil ABD'den AB'ye, pek çok hükümet bu kuruluşları sorguluyor, hatta soruşturma açanlar bile çıktı.

Ama yine de, söyleyenin kim olduğu yanında neyin söylendiğine bakmakta fayda var. Yanlışları bir kenara koyup doğru olanlardan istifade etmek lazım.

Türkiye'nin 2011 yılı sonunda 77 milyar doları bulan, milli gelirinin yüzde 10'una ulaşan bir cari işlemler (döviz açığı) açığı var. Ve kabul etmeliyiz ki, bunun önüne geçecek tedbirleri almakta da geciktik.

Evet, büyüme oranlarımız, bütçe dengelerimiz gayet iyi. Ama yüzde 8,5'lik büyümenin finansmanına bakınca bizim ayarımızdaki hiçbir ülkede bulunmayan cari açığı görüyoruz. Büyümeyi, başkalarının tasarrufuyla finanse etmeye devam ediyoruz.

Ve ne yazık ki, bu konuda özel sektör çok cesur hareket etti ve etmeyi de sürdürüyor.

Ekonomideki yavaşlamaya rağmen, şirketlerin döviz açığı yüksek seviyesini koruyor. Merkez Bankası geçen hafta açıkladı. "Finansal kesim" dışındaki firmaların döviz yükümlülükleri 2011 sonu itibarıyla toplam 207,7 milyar dolar. Bu rakam, 2003 yılında 50,7, 2005 yılında 72,4, 2010 yılı sonunda ise 183,5 milyar dolar seviyesindeydi.

207,7 milyar dolarlık yükümlülüğün 187,3 milyarı nakdi kredi, 20,5 milyarı ithalat borcu. Nakdi kredilerin 102,2 milyar doları yurtiçi bankalar ve diğer malî kuruluşlardan alınan, 85 milyar doları da yurtdışındaki bankalardan alınan kredi.

Haklarını yemeyelim şirketlerin bir de döviz varlıkları var. 2011 itibarıyla tutarı 85,1 milyar dolar. Dolayısıyla bu kesimin net döviz açığı 122,6 milyar dolar. Bunun net 16,2 milyar doları kısa vadeli.

"İyi de kardeşim bundan bize ne? Şirketlerin açığı, ne bizi ne de devleti ilgilendirir. İstenmeyen bir durum olduğunda herkes başının çaresine bakar" diyebilirsiniz.

Acaba gerçekten öyle mi? Hayır. Farz edelim, bir şirket bu açığın altında kaldı, ne olacak? Öncelikle o şirkette çalışanlar işlerinden olur. İkincisi, alacaklıları alacağını tahsil edemez. Üçüncüsü de, bu şirkete kredi açan bankalar zorlanmaya başlar...

O yüzden, şirketlerin borçlanması ve döviz açıkları devleti de, biz sıradan vatandaşları da çok yakından ilgilendiriyor.

Bugün krizle boğuşan, iflasın eşiğine gelmiş bazı ülkelere bakın. İçlerinde kamu dengeleri iyi olup, özel sektörün hesapsız ve sorumsuz icraatları sonucu zor duruma düşenler var. O yüzden, devlet bir şekilde bankalara para aktarmak zorunda kaldı. Çünkü batık kredileri ve açık pozisyonları sebebiyle batmaları, daha büyük bir sorundu.

"Reel sektör"ün durumu bu. Bankacılık sektörü ise daha iyi durumda. Eylül 2011 tarihli BDDK raporuna göre, "Türk Bankacılık sektörü, genelde bilanço içinde açık pozisyonla faaliyet göstermekte, bilanço içinde taşıdığı açık pozisyonu bilanço dışında türev işlemlerle fazla pozisyon oluşturarak dengelemekte ve böylece nette düşük pozisyon taşıyarak kur riskini sınırlı düzeyde tutabilmekte."

Döviz açığının finansmanında Merkez Bankası'nın rezervleri büyük önem taşıyor. Olağanüstü bir durumda, Merkez Bankası'nın 90 milyar dolar civarındaki rezervi kamunun açıklarını kapatmaya yetebilir ama potaya özel şirketler de girince iş zorlaşabilir.

Şu an için özel sektör döviz sıkıntısı çekmiyor, borçlarını çeviriyor. Borçlanma kapıları kapanmadıkça da bu devam eder. Ama ilelebet değil...

O yüzden, önümüzdeki süreçte, özel kesimi açıklarını kapatmaya ve tasarruf etmeye sevk edecek adımlara yoğunlaşmak gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kâbus geri mi döndü?

Kadir Dikbaş 2012.05.11

Yunanistan AB'nin kurtarma paketine imzayı attıktan sonra, pek çok uzman işlerin yoluna girdiğini, Avrupa'da "en kötü"nün geride kaldığını dile getirmişti. Ama bu uzun sürmedi.

Aslında Yunanistan'daki siyasî yapı ve halkın kemer sıkma tedbirlerine karşı tepkisi, Yunanistan meselesinin kapanmadığını, daha uzun bir süre konuşulacağını gösteriyordu.

Öyle de oldu. Seçim sonrasında ortaya çıkan manzara, önceki iyimserlikleri tamamen altüst etti, ülkeyi yeni bir belirsizliğe sürükledi. İktidar zaten çökmüştü, seçimle beraber ülkenin en önemli partileri de önemli oy kayıpları yaşadı. Bir haftadır hükümeti kurmak için koalisyon turları yapılıyor ama sonuç yok.

Ve en büyük tartışma, muhtemel yeni hükümetin kurtarma paketleri karşılığında Avrupa'ya verilen taahhütleri yerine getirip getirmeyeceği.

Avro Bölgesi, hükümet kurma çalışmaları devam ederken, kurtarma paketinin ilk diliminden 1 milyar Avro keserek Yunanistan'a fiili bir mesaj yolladı. Avro Bölgesi Mali İstikrar Fonu (kurtarma fonu) olan EFSF, yapılan anlaşma çerçevesinde Yunanistan'a verilecek yardımın 5,2 milyar Avro'luk ilk taksitinin 4,2 milyar Avro'ya düşürülerek serbest bırakıldığını açıkladı. Bloke edilen 1 milyar Avro'nun akıbeti, hafta başında toplanacak Avro Bölgesi maliye bakanları toplantısında görüşülecek.

Almanya Maliye Bakanı Wolfgang Schäuble, "Biz nasıl Yunanistan'a taahhütlerimize bağlıysak aynı şekilde onların da taahhütlerine sıkı şekilde bağlı istikrarlı bir hükümet kurmaları gerekiyor." derken Lüksemburg Dışişleri Bakanı Jean Asselborn daha net konuşarak, "Yunan halkına durumun ciddi olduğunu ve eğer serbest bırakılacak paketi kurallara uygun şekilde yönetecek işleyen bir hükümet kurulmazsa AB ülkelerinin 130 milyar Avro'nun bir dilimini bile ödemeyebileceğini söylemem gerekiyor." diyordu.

Fakat ne olursa olsun, Yunanistan'da geniş bir kesim, Avro Bölgesi'nin kendisini kolay kolay gözden çıkaramayacağını düşünüyor. O yüzden söylenenleri harfiyen yerine getireceğini beklemem lazım. O yüzden, Yunanistan konusu önümüzdeki günlerde daha çok konuşulacak.

Yunanistan, 30 yıldır verdiği yüksek orandaki cari açıkla uyuşmuş, dışa bağımlı ve üretmeyen bir ekonomiye sahip. O yüzden işi çok zor.

Yunanistan'a "Cari açıkta finanse edildiği sürece sorun yok" masalını anlatan ve üretmeden tüketen bir ekonominin ortaya çıkmasına yardımcı olan, silah başta olmak üzere her türlü malı satabildiği için iyi bir pazar gören AB'nin büyük ortakları, şimdi bu işten nasıl sıyrılacaklarını düşünüyor.

Ortak para olan Avro ve bölgesi, bu borç krizi sebebiyle ciddi sarsıntılar yaşıyor ve yaşamaya devam edecek.

İspanya'da da işler kötü çünkü. Ardından Portekiz ve İtalya gelebilir. İspanya'da 10 yıl vadeli tahvilin faiz oranı, nisan ayı ortasından bu yana ilk kez tehlike sınırı olarak gösterilen yüzde 6'nın üzerine çıktı. Bunda İspanya hükümetinin Bankia'yı kurtarma kararı alması etkili oldu. Ve İspanya'da sadece o değil, sorunlu çok banka var. Bunların kurtarılması, muhtemelen AB yardımı olmadan gerçekleşemeyecek.

İtalya'nın da borçlanma faizlerinin yükseldiğini, yüzde 5,5'e çıktığını hatırlatalım.

İşte bu yüzden Avrupa piyasaları gergin ve tedirgin. Altın fiyatları ve Avro düşüyor, dolar değer kazanıyor. Kıtada büyüme yavaşladı. Bazı ülkeler yeniden durgunluk içine girdi. Avro Bölgesi'nde işsizlik, yüzde 10,9'a ulaştı. İnsanlar alıştıkları refahın kırılmasından rahatsız. Ve bu rahatsızlık giderek artacak. Kriz, şimdiye kadar Avrupa'da 10 hükümeti koltuğundan etti. Bu sayının artacağına kesin gözüyle bakılıyor. Yani işin siyasi ayağı da daha sıkıntılı bir hale bürünüyor.

Konunun bize bakan yönüyle, "açık pozisyon"u olan kişi ya da şirketlerin dikkatli olması gereken bir dönemden geçiyoruz. Eğer açık döviz cinsinden ise daha dikkatli olmakta fayda var. Olan bitenin ve muhtemel

dalgalanmaların, bizi etkilememesi düşünülemez. Ama dileriz en az etkiler. O yüzden, hem mikro hem makro seviyede, adımlarımızı dikkatli atmakta, temkinli davranıp fazla açılmamakta fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa, durgunluğa yürüyor

Kadir Dikbaş 2012.05.15

Avrupa'daki borç krizi, ekonominin genelini ve üretimi de etkisi altına aldı.

Küçülme endişeleri giderek artıyor. Ekonomilerin büyümemesi, borç yükünün daha da ağırlaşmasına, bütçelerin finansmanında yeni zorlukların yaşanmasına sebep olabilir.

Özellikle sanayi üretimindeki gelişmeler, küçülmenin tahminlerden daha fazla olacağının işaretçisi. Birkaç ülke hariç, Avrupa Birliği'nin genelinde bir üretim azalışı söz konusu.

2011'in ikinci yarısında gerilemeye başlayan sanayi üretimi, ocakta yerinde saymış, şubatta ise bir miktar yükselmişti. Mart ayında ise yeniden düşüş görüldü. Dün açıklanan verilere göre, martta sanayi üretimindeki kayıp Avro Bölgesi'nde yüzde 0,3, AB'de yüzde 0,4 oldu.

Hollanda, Estonya, Danimarka, İrlanda, Finlandiya, Polonya, İspanya, Yunanistan ve Fransa, sanayide üretim kaybının en yüksek olduğu ülkeler. Almanya, yüzde 1,3'lük üretim artışıyla Avrupa'nın önde gelen ekonomileri içinde sanayi üretimini artıran tek ülke.

Geçen yılın aynı ayı ile kıyasladığımızda ise Almanya yine artıda ve yüzde 1,4'lük üretim artışıyla diğer ülkelerden ayrışıyor. Ama Avrupa'nın imajını kurtarmaya yetmiyor bu. Sanayi üretiminin, martta geçen yılın aynı dönemine göre en fazla gerilediği ülkeler, Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Estonya, İtalya, Portekiz, İsveç ve Hollanda.

Sanayi yanında inşaat faaliyetlerindeki daralma da dikkat çekici. 17 ülkenin oluşturduğu Avro Bölgesi'nde inşaat sektörü şubatta aylık bazda yüzde 7,1 daralmış. Ocak ve aralık ayında da daralma yaşanmıştı. Şubattaki yıllık daralma ise yüzde 12,9.

Özellikle İrlanda, Yunanistan, İspanya, Portekiz ve Macaristan'da inşaat sektöründeki erime korkunç boyutlarda. 2005 yılında 100 olan inşaat sektörü (üretim) endeks değeri, bazı ülkelerde 50'nin de altına gerilemiş. İrlanda'da 24,4'e, Yunanistan'da 42'ye ve İspanya'da 46,5'e düşmüş vaziyette.

Sanayide ve inşaatta görülen bu gelişmeler, Avrupa ülkelerinin büyüme oranlarında ciddi düşüşler görüleceğinin habercisi. Bekleyip göreceğiz 2012 ilk çeyrek rakamlarını ve sonrasını.

IMF'nin beklentisi "ılımlı durgunluk". Altı ay önce yayımladığı raporunda Avro Bölgesi'nin 2012 yılında yüzde 0,5 büyüyeceğini öngören AB Komisyonu ise tahminini yüzde 0,3 küçülme olarak revize etti.

Komisyon, AB üyesi İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Hollanda, Macaristan, Slovenya ve G.Kıbrıs'ta küçülme bekliyor. En fazla küçülme tahmini yüzde 4,7 ile Yunanistan için. Komisyon, Fransa, İngiltere, İrlanda ve Bulgaristan için yüzde 0,5, İsveç için yüzde 0,3, Belçika ve Çek Cumhuriyeti içinse sıfır büyüme öngörüyor. Fakat gidişat, bu yedi ülkede de küçülmenin muhtemel olduğunu gösteriyor.

Sanayide ve inşaattaki gerilemenin hizmetler sektörüne de yansması kaçınılmaz. Bu durum, işsizlik sorununun iyice ağırlaşmasına, sosyal sorunların artarak siyasi sonuçlarının zincirleme devam etmesine yol açabilir.

Burada, Avro Bölgesi'nde 2011 yılı Mart ayında yüzde 9,9 olan işsizlik oranının bu yılın aynı döneminde yüzde 10,9'a tırmandığını hatırlatalım. AB'deki oranlarsa sırasıyla yüzde 9,4, yüzde 10,2 seviyesinde.

Yavaşlama ve bazı ülkelerdeki durgunluktan Çin'in Avrupa'ya ihracatı da olumsuz etkilendi ve şu an ekonomisinde yavaşlama belirtileri görülüyor. Bizim de, en önemli pazarımızdaki sıkıntıların artabileceği ve kısa vadede çözülemeyeceği ihtimaline göre planlama yapmamızda fayda var. Türkiye, alternatif pazarlara daha hızlı açılmalı, daha geniş ve köklü işbirliklerinin önünü açmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Altın fiyatlarındaki düşüş

Kadir Dikbaş 2012.05.18

Dünya altın fiyatları, 2011 yılı Eylül ayında en yüksek seviye olan 1.921 doları görmüş, arkasından düşüşe geçmişti. Eylülden bu yana dalgalı düşüş gösteren fiyatlar, dün 1.550 doların altına da gördü ama tekrar yukarı çıktı.

Böylece altın, dolar bazında son bir ayda yüzde 6,8, son altı ayda yüzde 13,4 değer kaybetmiş oldu. Ama hâlâ geçen yılın aynı tarihine göre yüzde 3 daha değerli. Ve son 10 yılda yıllık ortalama değer artışı, dolar bazında yüzde 16,5, Avro bazında yüzde 14,7.

Son günlerde fiyatların daha hızlı gerilemesine sebep, "siesta"ya yatan Yunanistan krizinin yeniden hortlaması oldu. Hatırlanacağı gibi, Yunanistan, Hollanda ve Fransa seçimleri sonrasında Avrupa'da yeniden belirsizlik ortaya çıkmış, özellikle Yunanistan'da hükümet krizi yaşanması, Avro Bölgesi'ni sarsmıştı. Bu şartlarda dolar yine kıymete binerken Avro ve altın hızla değer kaybetti.

Ancak ortalık yatıştıktan sonra altında yeniden yükseliş görülebilir düşüncesi ağır basıyor. Bu görüşteki uzmanlar, merkez bankaları faiz artırımına gitmediği sürece, altına olan talebin azalmayacağını düşünüyor. O sebeple merkez bankalarının politikalarını yakından izlemek gerekiyor. Ayrıca, bazı merkez bankalarının altın alım-satım operasyonlarının piyasaları etkilediği de unutulmamalı.

Peki dünyada kimin ne kadar altını var? Bunu tespit çok zor. Resmi rezervler (Merkez bankalarına ait) belli olmakla birlikte, diğer stoklar hakkında ancak tahmin yapılabiliyor.

Dünya Altın Konseyi'ne göre, şu an 31.063 ton olan toplam dünya resmi altın rezervinin 8.133 tonu ABD'ye ait. Onu 3,40 bin tonla Almanya, 2,81 bin tonla IMF, 2,44 bin tonla İtalya ve 2,43 bin tonla Fransa izliyor. Altıncı

sırada ise 1.054 tonla, altına ilgisi giderek artan Çin bulunuyor.

Türkiye'nin sıralamadaki yeri 210 tonla 22. Son bir yılda 100 tona yakın artış var. Bunun sebebi, bankaların elindeki altın hesapları sebebiyle Merkez Bankası'nda ekimden bu yana tutulan zorunlu karşılıklar.

Ayrıca dünya resmi altın rezervinin yüzde 64,3'ünün Avro Bölgesi ve Avrupa Merkez Bankası'nda olduğunu hatırlatalım.

Türkiye, altın mücevherat pazar büyüklüğü açısından Hindistan, Çin, ABD ve Rusya ile birlikte dünyanın en büyük beş pazarı arasında yer alırken, üretimde de Hindistan ve İtalya ile birlikte ilk üç içinde. Yaklaşık 5 bin üretici, 35 bin perakendeci bulunan sektörde 250 bin kişi çalışıyor. Üretimin yüzde 30-40'ı ihraç edilmekte, geri kalanı ise yerli tüketicilere, turistlere ve bavul ticareti yapanlara satılmakta.

Sektör, dış ticaret fazlası veren nadir sektörlerden biri. 2011 yılında yapılan 1,8 milyar dolarlık ihracata karşılık, 349,6 milyon dolarlık ithalat söz konusu.

Türkiye son yıllarda altın cevheri üretiminde de mesafe almış bulunuyor. 2000 yılında sıfır olan üretim, 2010'da 17 tona çıktı. Ve üretime hazır 710 ton altın olduğu tahmin ediliyor.

Türkiye, sahip olduğu "yastık altı" altın rezervleriyle de ünlü. Yastık altı stokunun 5 bin ton civarında olduğu tahmin ediliyor. Bunun parasal karşılığı, bugünkü fiyatlarla yaklaşık 250 milyar dolar.

Bu gizli rezerv, Türkiye'yi pek çok ülkeden ayırtıran, krizlerden çıkışta ve sosyal patlamaları önlemede hayati rol oynayan çok önemli bir unsur. Önceleri bu varlığın hızla ekonomiye kazandırılması gerektiğini düşünüyordum. Ama şimdi bu fikrim yavaş yavaş değişmeye başladı. Sebepten, sistemdeki kaynakların verimli yatırımlardan ziyade tüketime akıyor olması. O yüzden, "Bu 'yastık altı sigorta'yı kendi haline bırakalım, 'ak akçe' olarak yerinde dursun" diye düşünüyorum.

Altın, son dönemde değer kaybı yaşasa da, uzun süreden beri hep değerlenmesinin geçerli sebepleri var. En önemlisi de, bundan 40-50 yıl önce dünyada tedavüldeki para kadar altın karşılığı bulunurken, bugünkü para miktarının altını beşe katlamış olması.

Görünen o ki, gelecekte de sebepler bulunacak. Bugün bazı para birimlerine olan güvenin giderek azalması, onun cazibesini koruyacağını gösteriyor. Türkiye'de bir süredir altın hesaplarının hızla artmasının temelinde de, Avro ve dolara olan güvenin zedelenmesi yatmıyor mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bazı bankalar, Anadolu sermayesine engel mi oluyor?

Kadir Dikbaş 2012.05.22

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin genel kurulları, her yıl iş dünyası, hükümet ve muhalefetin bir araya geldiği ve eteğindeki taşları döktüğü bir platform adeta.

TOBB bu yıl 60. kuruluş yıldönümünü kutluyor. 60 yılda tam 67 genel kurul yapıldı. Sonuncusu önceki gün Ankara'daydı. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, Gümrük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım ile CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun da katıldığı genel kurulda, delegelerin yanı sıra çok sayıda davetli vardı.

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, konuşmasında hemen her sektörün sorunlarını dile getirdi, elde edilen başarılarla ve kazanımlara vurgu yaptı. Anayasa için de, "Daha zengin, daha mutlu, daha özgür bir Türkiye için, reformlara devam etmeliyiz. Bu reformların en büyüğü yeni bir anayasadır." dedi.

Genel kurulda konuşulan çok konu vardı ama benim ülke kalkınması için önemli bulup sizlerle paylaşmak istediğim konu, "reel" sektör ile bankalar arasındaki gerginlik. Demek ki, ciddi bir sıkıntı yaşanıyor. Başkan Hisarcıklioğlu, ilk kez bankalara karşı böylesine sert bir çıkışta bulundu. Dedi ki: "Buradan bankaların bazılarını da uyarmak istiyorum. Özellikle son dönemde Anadolu'dan ve KOBİ'lerden bankalara yönelik eleştiriler artmaya başladı. KOBİ'lere ağır kredi şartları uyguluyorsunuz. Anadolu'dan gelen talepleri oyalyorsunuz. Hatta vicdansızca davranıyorsunuz. Türk ekonomisinin değişimine ve gelişimine öncülük eden Anadolu sermayesine engel çıkarmayın. Kamu idaremizi, haksız ve vicdansız duruş sergileyen bankalar için ciddi ve somut önlem almaya çağırıyorum."

Başbakan Erdoğan da, TOBB Başkanı'nın bankalarla ilgili bu şikâyetine hak verdiğini belirtti ve devam etti: "Bankalar girişimciye kredi vermekte çok nazlı bir davranış içindeler. Bunu kabul etmek mümkün değil. Bu böyle giderse yarın onlar da bu sıkıntıyı yaşayacaklar. Niye? Benim girişimcim güçlendikçe, o da dar günde yanında olanların yanında olacak. Bunu da çok açık net konuşmak, görüşmek zorundayız."

Bir ekonomide bankaların temel işlevi fon toplamak ve kullanırmak olup vatandaştan toplanan veya ithal edilen bu fonların nasıl ve nerelere kullandırıldığı da çok önemli.

Ekonomide büyük ağırlığı olan ve Anadolu'da yoğunlaşan KOBİ'lere verilen kredilerin toplam krediler içindeki payı, BDDK verilerine göre, 2011 Aralık ayında yüzde 23,9 iken 2012 Mart ayında yüzde 23,5'e gerilemiş. Buna karşılık bireysel kredilerin payı yüzde 32,8'den yüzde 32,9'a, büyük işletmelere verilen kurumsal/ticari kredilerin payı da yüzde 43,4'ten yüzde 43,6'ya yükselmiş.

Burada, 2012 Mart ayı itibarıyla toplam kredi hacminin 2011 sonuna kıyasla yüzde 2,4 artarak 699,1 milyar TL olduğunu hatırlatalım.

KOBİ tarafına baktığımızda da, özel bankaların 2011 Aralık ayında KOBİ'lere verdiği kredi toplamı 88,22 milyar TL iken Mart 2012'de bu rakamın 86,79 milyar TL'ye düştüğü görülüyor. Kamu bankaları ise azaltmamış, aksine artırmış. Demek ki, kamu bankaları da KOBİ'lere krediyi artırmasa, hatta azaltsa çok daha çarpıcı bir manzarayla karşılaşacaktık.

Verilerden, özel bankaların sektördeki payının bireysel krediler dışında azaldığı anlaşılıyor. Bu, özel bankaların KOBİ'lerden kısıtıldığı kaynağı tüketime yönlendirdiği anlamına geliyor.

Bankaların kredi isteyen her KOBİ'ye para akıtması kabul edilemez. Elbette kredinin geri dönüşünü düşünmek zorunda. Ancak, TOBB'un dile getirdiği iddialar ciddi.

"Anadolu Sermayesi"- "İstanbul Sermayesi" veya "Büyük işletme"- "KOBİ" gibi ayrımların çok yanlış olması yanında, üretimin ve tüketimin bankalarca fonlanması esnasında geleceğimiz lehine denge olması lazım. Ayrıca, bu ülkede faaliyet gösterip rekor kârlar elde eden bankaların, halktan topladığı veya dışarıdan getirdiği fonları kullandırırken dikkatli ve sorumlu davranmasını istemek her kuruluşun ve Türk vatandaşının tabii hakkı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

18 kez bir araya geldiler ama...

Kadir Dikbaş 2012.05.25

Avro, iki gündür, dolar karşısında son 22 ayın en düşük seviyesinde seyretti. Sebep malum. Avrupa'daki borç krizi ve halledilemeyen Yunanistan sorunu.

İşlerin Avrupa'dan çok daha kötü olduğu ABD'de, karar mekanizmaları olay 2008'de patlar patlamaz harekete geçirilmiş, mali yangın kısa sürede kontrol altına alınmıştı. Fakat oradan Avrupa'ya sıçrayan ateş, hâlâ söndürülemedi.

Bazı şirket yönetimleri vardır, toplantı yapmaktan iş yapamazlar veya toplanıp saatlerce konuştuktan sonra dağılırlar. Aynen onun gibi Avrupa Birliği liderleri de kriz patlak verdiği günden bu yana toplanıyor, konuşuyor ama çözüm üretemiyor.

Bu yüzden Avro Bölgesi'nde yaşayan sıradan bir kişi, kendi ülkesinde sıkıntı olmasa dahi, para birliğine üye 17 ülkenin riskini taşıyıp stresini yaşıyor uzun süredir. Ve iktidarlar birer birer devriliyor Avrupa'da.

AB devlet ve hükümet başkanları "borç krizinden çıkış stratejisini belirlemek" üzere önceki gün yeniden bir araya geldi. Bu, kriz gündemli 18. zirveydi. Ama düğümü çözecek bir çözüm yine yok.

Çünkü Almanya bütçe disiplini ısrar ederken, Fransa ve krizdeki güney ülkeleri (borç batağındakiler demek daha uygun olacak) daha önce uzlaşılan bütçe disiplini kararlarının yeniden masaya yatırılmasını istiyor; "büyüme" ve "istihdam" diyor. Fransa ayrıca gündeme getirdiği Avro Bölgesi için ortak tahvil (Eurobond) ihracında ısrarcı. Fakat Almanya, güçlü ekonomik koordinasyon ve mali politika birliğinden yana tavır koyuyor, "büyüme" ve "bütçe disiplini"nin bir "paranın iki yüzü" olduğunu savunuyor.

AB Konseyi Başkanı Herman Van Rompuy, zirvenin ardından, "Yunanistan'ın taahhütlerini yerine getirerek Avro Bölgesi'nde kalmasını istiyoruz." dese de, ne Yunanistan taahhütlerini yerine getirmeye niyetli, ne de AB taleplerinden geri adım atmak istiyor. Belirsizlik sürüyor. Çözümü ya da çözümsüzlüğü, Avro Bölgesi'nin en büyük iki ekonomisi olan Almanya ve Fransa'nın tavrı şekillendirecek.

Keskin fikir ayrılıklarının ortaya çıkmasıyla birlikte, önceki gün, başta Avrupa olmak üzere dünya borsalarında satışlar güçlendi. Bundan İMKB de etkilendi. Kur sepetinde pek bir değişiklik olmasa da ABD Doları değer kazandı. Bu, dolarla ithalat yapıp avro ile ihracat yapanlar için üzücü bir durum.

Avroya, çıktığı günden beri, dolara alternatif "rezerv para" olarak bakılıyordu. Ona güvenin sarsılması, ABD Doları yanında bazı gelişen ülke paralarını da cazip hale getirmeye başladı.

Batı'da bunlar olurken Çin'de de büyümenin zayıflaması ve son olarak imalat sanayii verisinin kötü çıkması, moralleri bozuyor. Bu gelişmenin bize bakan olumlu tarafı ise Türkiye gibi enerji ve hammadde ithalatçısı ülkelerin ithalat maliyetini azaltma ihtimali. Mesela petrol fiyatları son 7 ayın en düşük seviyesinde. Emtia

fiyatlarında, kur artışından daha yüksek bir gerileme olması, lehimize sonuç demek. 2008 krizinden sonra olduğu gibi.

"Avro evliliği" boşanmanın çok zor olduğu bir evlilik. Sonuçları çok ağır olacak. İki tarafın da gözü kesmiyor ama olay kangrene dönüşürse başka çare yok. Ya keseceksiniz ya da bütün birlik zarar görecektir. Şu an için kesmek daha acı görünüyor. Ama hiç belli olmaz...

Bazı avro ülkelerinin Yunanistan'ın avrodan çıkışına hazırlandığı gizli bir bilgi değil. Hatta açıktan dile getirenler de var. Örnek Belçika.

Gözler şimdi Yunanistan'ın 17 Haziran'da tekrarlayacağı seçimlerde. AB liderleri de, 28-29 Haziran'da tekrar toplanacak. Eğer Yunanistan, seçimden sonra "Ben taahhütlerimi yerine getirmem, bedel ödemem" derse, bu bedeli ya Avrupa kendisi ödeyecek ya da Yunanistan'ın avro dışında kalmasına razı olacak.

Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, Yunanistan'ın Avro Bölgesi'nden çıkmasının Türkiye'yi de olumsuz etkileyebileceğini, fakat bunun sınırlı olacağını belirtirken, Merkez Bankası Başkanı Erdem Başçı, Türkiye'nin Yunanistan'la ilgili her duruma hazır olduğunu söylüyor.

Şu işe bakın... Eğer bizi oyalamayıp AB'ye almış olsalardı bu kadar rahat olamayacaktık. "Her şeyde bir hayır vardır" denir ya, aynen öyle...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neden altın?

Kadir Dikbaş 2012.05.29

Dünya altın fiyatları ilginç bir seyir izliyor son dönemde. Bir iniyor, bir çıkıyor. Bunda, Avrupa'daki borç krizinin seyri ve gelişmeler karşısında merkez bankalarının izlediği ve izlemesi muhtemel politikalar belirleyici oluyor.

2008 krizinden bu yana bazı ülkelerin, resmî rezervlerinde daha fazla altın bulundurmaya başladığını biliyoruz. Öyle ki, bir ara IMF'nin sattığı yüklü miktardaki altın bile fiyatları düşürmedi.

Şu an dünyadaki resmî talep eskiye nazaran zayıf görünüyor. Hatta bazı merkez bankalarının satış yapabileceği bile konuşuluyor. Özelde de ciddi bir hareket yok.

Ve altının ons başına fiyatı geçtiğimiz günlerde 1.550 doların da altına indi. Fiyatın Eylül 2011'de gördüğü 1.921 dolarlık zirve seviyeden beri dalgalanarak geri çekildiğini belirtelim.

Bazı kesimlerde, fiyatın 1.500 doların da altına ineceği beklentisi vardı ama olmadı, yeniden 1.600 dolara doğru yükselişe geçti.

Dünya piyasalarında bunlar olurken, Türkiye'de (TL cinsi fiyatlar açısından) değişen pek bir şey olmadı aslında. Zirve yaptığı tarihlere göre, kayıp yüzde 10 civarında. Çünkü, altın gerilerken dolar TL karşısında değer kazandı.

Fiyat dalgalanmalarına rağmen Türkiye'de altına olan talebin düşmediği, hatta arttığı biliniyor. En azından, büyük çoğunluğunu altının oluşturduğu "kıymetli maden hesapları"ndaki artıştan bunu görebiliyoruz. Buna, yeni verilerde, bankaların bir süre önce başlattığı "Altınızı getirin, biz depo edelim size hesap cüzdanı verelim" kampanyalarının sonucu da eklenecek.

BDDK'nin 9 Mayıs tarihli "Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü-Mart 2012" raporu, altına ve gümüşe, yani kıymetli madene rağbetin arttığını gösteriyor. Rapordaki tespiti aynen aktarıyorum:

"2011 yılında yükselen altın fiyatlarına paralel olarak mudiler tarafından yoğun ilgi

görmeye başlayan kıymetli maden depo hesapları sektörde vadeli ve vadesiz olarak altın

yatırımlarının değerlendirilmesinde önemli bir yatırım aracı haline gelmiştir. 2012

yılıının ilk çeyreğinde kıymetli maden depo hesaplarının yüzde 15,3 (1,2 milyar USD) artarak 9 milyar USD bakiyeye ulaştığı görülmektedir."

Durum böyleyken, aynı dönemde bankacılık sektörü toplam pasifleri yüzde 0,9 oranında büyümüş, mevduat artışı da yüzde 0,1 seviyesinde kalmış.

Yeri gelmişken not edelim. BDDK mevduatın yerinde saymasını, yurtiçi tasarruf oranının tarihi en düşük seviyelere gerilemesinin yanında bankaların; kaynak maliyetinin etkin bir şekilde yönetimi çerçevesinde yurtdışı piyasalar ve TCMB repo imkânlarını kullanması ve menkul kıymet ihraçları gibi alternatif kaynaklara başvurmasına bağlıyor.

TÜİK, "malî yatırım araçları" için her ay "reel" getiri hesaplaması yapıyor. En son açıkladığı Nisan 2012 verilerine göre, yıllık olarak altın yüzde 17,59, dolar yüzde 5,66 prim yapmış. İMKB yüzde 19,53, avro yüzde 3,84, mevduat faizi de yüzde 3,61 oranında kaybettirmiş. Yani geçen yıl nisan ayında Borsa'ya 100 TL yatıranın parası 80,5 TL'ye, avroya ve bankaya yatıranınki ise 96 TL civarına gerilemiş.

Aylık gelişmeye bakıldığında ise, nisanda hiçbir yatırım aracında kazanç olmadığı görülüyor. En az kaybeden, yüzde 1,01'lik (brüt) oranla mevduata yatıran olmuş. Yılın ilk çeyreğinde de tek kazandıran, yüzde 11,01'le İMKB. Gerisi kaybettirmiş. 2011 Ekim ile 2012 Mart ayı arasındaki 6 ayda da yine sadece İMKB kazandırmış ama yüzde 0,06 oranla. O da kazanç sayılmaz.

Kısaca, tasarruf sahipleri son aylarda nereye yatırırsa zarar etmiş. Bunlar arasında altın, 10 yıldır yatırımcısını pek üzmemiş. Evet, birkaç aydır kaybettirmiş ama son bir yılda (mart itibarıyla) en fazla kazandıran yine o.

Bu durum, vatandaşın yatırım tercihlerini etkiliyor olsa gerek. Bir de, uzun vadeli düşünüp "Ak akçe kara gün içindir" diyenler için altın, ister bankada olsun ister "yastık altı"nda dursun getirisi o kadar önemli değil. Ayrıca bazılarında "düşse de yeniden yükselir" inancı var.

Bakalım ne olacak? Bekleyip göreceğiz.

Antalya 2016 iyi bir fırsat

Kadir Dikbaş 2012.06.05

Hafta sonunda, çoğunluğunu Antalyalı işadamlarının oluşturduğu kalabalık bir heyetle, Hollanda'nın Venlo kentindeki "Dünya Botanik Expo"sundaydık. 1 Haziran, Türkiye Bahçesi Milli Günü seçilmiş ve o güne özel etkinlikler vardı.

İlki 1960'ta Hollanda'nın Rotterdam kentinde yapılan "Botanik Expo"su, dünyanın en önemli organizasyonlarından biri. Bu yıl da yine Hollanda'da Venlo'da, 40 hektarı sergi alanı olmak üzere 66 hektarlık alan üzerinde kurulmuş. 6 ay süreli sergiye 100'e yakın firma katılıyor.

Sadece Hollanda ve çok yakındaki Almanya'dan değil diğer ülkelerden de ziyaretçi alıyor. Her gün 10 bin civarında insanın ziyaret ettiği belirtiliyor. 7 Ekim 2012 tarihine kadar açık ve toplamda 2 milyon kişinin gezmesi bekleniyor. Sergi, daha sonra da "Green Park" olarak faaliyete devam edecek.

Çorak bir alanı, yeşillendirerek göletleriyle ve teleferiğiyle birlikte seçkin bir gezi, sergi ve eğlence mekânına dönüştürmüşler. Expo alanına 8 milyon avro harcanmış. Katılımcı ülkelerin kendi bahçeleri ve sergi alanları için yaptıkları masrafsa 50 milyon avro civarında. Toplamda 300 milyon avroluk yatırım söz konusu.

Sergiye Türkiye de katılıyor. Türkiye Bahçesi'nin açılışını nisan ayında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül yapmıştı.

1 Haziran, Türkiye Bahçesi Milli Günü seçilmiş ve o güne özel etkinlikler vardı. Program, Hamburg'da yaşayan gurbetçilerden oluşan mehteran takımının, fuar alanına girişi ve amfi tiyatroya kadar yürüyüşüyle başladı. Ziyaretçiler mehtere yoğun ilgi gösterirken Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Başkanı Osman Bağdatlıoğlu, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Çetin Osman Budak, Antalya Ticaret Borsası Başkanı Ali Çandır, ziyaretçilere Antalya'dan getirdikleri çiçekleri dağıttı.

Ardından Türkiye ve Hollanda'nın milli marşları çalındı, göndere bayraklar çekildi. Konuşmalar ve arkasından Burhan Öçal ve Trakya Allstar Grubu, kısa bir müzik sundu.

Türkiye Bahçesi, 1000 metrekarelik alana kurulmuş; Modern malzemeler kullanılarak inşa edilmiş geleneksel bir yalı ile bahçesinden oluşuyor. Bahçede ebru ve cam işleme sanatı da, uygulamalı olarak icra ediliyor. Ayrıca, Venlo'da yaşayan 5 bin kişilik Türk toplumunun kurduğu Türk Sanat Musikisi Derneği'nin üyeleri, ziyaretçilere Türk sanat müziğinden örnekler sunuyor.

Yetkililerin ifadesine göre, Türkiye Bahçesi, fuarın en beğenilen bahçelerinden biri ve Çin'le yarışıyor. Fuar sonunda ikisinden birinin birinci seçilmesi bekleniyor.

Ve tabii ki bu Bahçe, Türkiye'de, yani Antalya'da yapılacak sonraki fuar için büyük önem taşıyor.

"Dünya Botanik Expo"su 2016 yılında, "Çiçek ve Çocuk" temasıyla Antalya'da düzenlenecek. 900 bin metrekare alanda kurulacak ve 6 ay sürecek fuarda 100 ülke yer alacak. 5 milyon yabancı ve 3 milyon yerli ziyaretçinin gezmesi bekleniyor. Ekonomiye katkısının 1 milyar avroyu bulacağı tahmin ediliyor.

"Türkiye Bahçesi Milli Günü" dolayısıyla, tanıtım ve birebir görüşmeler için Antalya'dan 150 kişilik bir heyet Hollanda'daydı. Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Başkanı Osman Bağdatlıoğlu, Türkiye'de düzenlenecek en büyük organizasyon olan Expo 2016 için çok çalıştıklarını belirterek "Tanıtımımızı broşür göndererek değil birebir konuşarak, anlatarak, göstererek yapıyoruz." dedi. Bağdatlıoğlu, Venlo'daki fuarı çok önemsediklerini, Hollanda'nın tecrübelerinden faydalanacaklarını söyledi.

"Çiçek" deyip geçmeyin. Artık çiçekçilik, Türkiye için çok önemli bir sektör. Binlerce insan bu sektörden ekmek yiyor. Ayrıca çiçek, kültürümüzün ve tarihimizin ayrılmaz bir parçası. Çocuklarımıza verdiğimiz isimlerden halı, kilim ve seramik desenlerimize, Kâbe'nin Isparta'dan giden gül suyu ile yıkanmasından Gül'ün Peygamber Efendimiz'i (sas) simgelemesine kadar hayatımızda eşsiz bir yeri var.

Türkiye'nin dünyaya satacağı çok çiçek ve o çiçeklerle vereceği çok güzel mesajları var. O sebeple dört yıl sonra Antalya'da yapılacak Botanik Expo, iyi bir fırsat ve çok önemli bir adım.

Sadece Antalya'nın değil, bütün Türkiye'nin iyi hazırlanması lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Londra'da Karadeniz çay saati

Kadir Dikbaş 2012.06.15

Londra'da, St Ermin's Hotel'de "Beş Çayı"ndayız. Ev sahipleri, Vodafone Türkiye Kurumsal Satış ve Çözümler Direktörü Önder Güler ile Doğu Çay Genel Müdürü Alpaslan Karakan. Çayları, İngiliz çay uzmanı Jane Pettigrew demledi. Mekan İngiliz, demleyen İngiliz, çay ise Rize'de doğmuş bir Türk çayı: Doğu Çay.

Çay sohbetinin konusu, İngiltere merkezli GSM operatörü Vodafone'un Doğu Çay için Karadeniz'de kurduğu "telemetri sistemiyle çay ölçümü" uygulaması.

İyi çay içebilmemiz için üretimde kullanılan çayın kaliteli olması yanında zamanında, bekletilmeden üretim sürecine alınması gerekiyor. Çay fabrikaları günlük kapasite ile yaş çay alımı arasında denge kuramadığı takdirde, ister istemez ürünün beklemesi söz konusu oluyor. Bekleyen ürünü üretime dahil etmeniz kaliteyi bozuyor, çöpe atmanız halindeyse zarar söz konusu. Fabrikalar, işte bu iki tercihten birini seçiyor.

Doğu Çay için geliştirilen GSM uygulamasıyla, 550 yaş çay alım noktasındaki kantarlara ölçüm cihazı yerleştirilmiş ve fabrikanın, çiftçiden yaptığı alımları anlık olarak takip etmesi sağlanmış. Şu an herhangi bir köydeki kantardan gelen satın alma bilgisi anında merkezdeki bilgisayara düşüyor. Yani makineden makineye iletişim ağı kurularak, alım miktarının takibi ve kapasite dolduğu anda da alımların durdurulması mümkün hale gelmiş. Bu da üretimdeki çay zayıflığını büyük ölçüde azaltmış.

Doğu Çay, Çaykur'dan sonra sektörün (tonajda) ikinci büyüğü. Genel Müdürü Alpaslan Karakan'ın söylediğine göre, yeni uygulamayla, yıllık yüzde 5 olan fire miktarı yüzde 2'ye düşmüş. Bunun parasal karşılığı, 3 milyon TL. Kapasite artışıyla birlikte, üç yıl içinde tasarruf edilen tutarın 8 milyon TL'ye ulaşması bekleniyor. Sistemin kuruluş maliyeti ise 1 milyon dolar. Karakan, "Satın alma noktalarındaki yanlış anlamalar, üretici-eksper tartışmaları ortadan kalktı, üreticinin de memnun olduğu bir sistem kuruldu." diyor. Karakan, bundan sonraki hedeflerinin, mal verdikleri bütün bakkallardaki satışları benzeri yöntemle takip etmek olduğunu söylüyor.

Görünen o ki, GSM sektöründe, sesli iletişim yanında bu ve benzeri sistemler, hızla yayılacak. Vodafone Türkiye Kurumsal Satış ve Çözümler Direktörü Önder Güler, "2010 yılında dünyada birbirine bağlı cihaz sayısı 87,7

milyon idi, bu sayı 2011'de 110 milyona çıktı. 2020'de 24 milyar cihaza çıkacağı tahmin ediliyor." derken Türkiye'nin bu tür uygulamalarda dünyaya örnek olduğunu ekliyor.

Öğrendiğimize göre, ses dışı gelirler, Vodafone Türkiye'nin cirosunda şu an yüzde 20 civarında paya sahip. Ama artması bekleniyor. Gelecek burada çünkü. Bazı ülkelerde sim kartı sayısının nüfusu geçmesi ve artışın hızla sürmesi bunun en önemli göstergesi. Yani bundan sonra "makinelere arası konuşma"nın öne çıktığını göreceğiz.

Vodafone, Türkiye'deki pazar payını (gelirde) son üç yılda 10 puan artırmış ve yüzde 28,5'e çıkarmış. Pazarlama İletişim Direktörü Gizem Keçeci'nin anlattığına göre, Vodafone Türkiye'nin ilk 500 şirketi içinden 288'ine "iş ortağı markası" adı altında kurumsal hizmet veriyor, çözümler üretiyor.

Sohbetin sonunda çay uzmanı Pettigrew, İngiliz çayının doğuşunu, çay geleneğini ve dünyaya nasıl yayıldığını anlatıyor. İngiltere'de çay üretimi yok, fakat sömürgelerinde başladıkları üretimle İngiliz çayını dünya markası yapmışlar. Türkiye'den de ham çay alıyorlar. Dileriz, Türk çayı da bir gün dünya markası haline gelir.

Aynı günün akşamında da, Global Telecoms Business (GTB) Innovation Awards 2012 (Küresel İletişim İş Yenilikçilik Ödülleri 2012) için başka bir mekâna, Sheraton Park Lane Hotel'e geçiyoruz. Buradaki törene, dünyanın dört bir yanından şirket temsilcileri katılıyor. Bu ödül platformu, iletişimde yenilikçi uygulamaları teşvik etmek amacıyla oluşturulmuş.

Vodafone Türkiye ile Doğuş Çay da, "Kırsal mobil veri inovasyonu" dalında ödüle layık görülmüş bu yıl. Vodafone'nun ödülünü Pazarlama İletişim Direktörü Gizem Keçeci, Doğuş Çay'ın ödülünü de Genel Müdür Alpaslan Karakan aldı.

Doğuş Çay, Vodafone ile işbirliğinden ve üretilen çözümden son derece memnun. Sağladığı tasarruf ve üretim sürecine yaptığı katkı onlar için çok önemli. Umarız, bundan sonraki aşamada bu uygulamaya, çay üreticilerinin tarladan talebe göre toplama yapmasını sağlayacak bir sistem de ilave edilir.

Önümüzdeki dönemde, çaydan süte hemen her sektörde bu tür çözümlerin bir bir hayata geçtiğine şahit olacağız. Gelişmeler ve rekabet şartları onu gerektiriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşsizlikte düşüş durdu

Kadir Dikbaş 2012.06.19

"İşsizlik martta yeniden tek haneye inmişken bu başlık da nereden çıktı?" demeyin. Maalesef öyle. Bir süredir işsizlikte yatay seyir söz konusu. Hatta bir miktar artış hissediliyor.

Evet doğru, düz işsizlik oranı yüzde 9,9'la iki aylık aradan sonra bu yılın mart ayında tek haneye indi. Fakat bir de mevsim etkilerinden arındırılmış verilere bakmamız gerekiyor ki, gidişatı daha sağlıklı bir şekilde görebilelim.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, mevsim etkilerinden arındırılmış oran, şubat ayı ile aynı seviyede: Yüzde 9,1. Ocak ayında ise yüzde 9,0'a kadar inmiş bir oran söz konusuydu. Dolayısıyla, işsizliğin azaldığını söylemek mümkün değil.

Ayrıca, mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısı da, 2010 yılı Ocak ayında 2 milyon 416 bin iken, Şubat'ta 2 milyon 439 bin, Mart ayında da 2 milyon 440 bin olmuş. Yani yılbaşına göre 26 binlik artış var.

Bu seyrin sebebi olarak kısaca ve kabaca "büyümedeki ivme kaybı"nı gösterebiliriz. Son dönemde, Avrupa'da derinleşmeye başlayan ve tüm dünyayı tedirgin eden borç krizinin dış talebi zayıflattığı bir gerçek. Ayrıca iç talep de bu gelişmelerden olumsuz etkilendi, etkileniyor. Bu şartlarda üretim, dolayısıyla istihdam darbe alıyor. Bazı işletmeler işçi çıkarmasa da yeni eleman almamaya başladı. Ve neticede istihdam, yılbaşından itibaren yatay seyretmeye başladı.

Yeri gelmişken, son verilerde de kendini gösteren ve Türkiye'nin bir türlü önlenemeyen sosyal bir yarasına değinelim: Kayıt dışı istihdam. Yani herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadan çalışan insanlar...

"Şartlar", "kriz ortamı", "nasıl olursa olsun büyümeye ihtiyacımız var" diyerek, bu tür temel sorunlara seyirci kalamayız, erteleyemeyiz.

TÜİK, mart ayına ilişkin kayıt dışı istihdam oranını yüzde 37,5 olarak açıkladı. Oran, şubat ayında da aynı seviyedeydi. Yani son iki aydır burada da yatay seyir söz konusu. Oysa son yıllarda düşmeye başlamıştı. Öyle ki, geçen yılın aynı döneminde yüzde 41,3 seviyesindeydi.

Kayıt dışı istihdam, tarımda yüzde 81,8, tarım dışında ise yüzde 23,9. Bu durumu, aile işçiliği vs. durumlar sebebiyle tarım için bir ölçüde anlayabilir, anlatabiliriz. Peki tarım dışındaki, sanayideki yüksek oranı mantıklı bir zemine oturtmak mümkün mü? Tarım dışında çalışan her dört kişiden birinin sigortasız olması çok ciddi bir sorun. "İstihdam vergileri"nin yüksekliği ise pek çok işletme için sadece bir bahane.

Kayıt dışılığın cinsiyete göre dağılımı da kadınlar aleyhine. Erkek çalışanların yüzde 31,7'si, kadın çalışanların da yüzde 51,9'u sigortasız. Tarımda çalışan erkeklerin yüzde 71,6'sı, kadınlarınsa yüzde 94,4'ü (neredeyse tamamı) sigortasız. Tarım dışı sektörlerde çalışan erkeklerin yüzde 22,8'i, kadınların yüzde 27,4'ü sosyal güvenceden mahrum.

Bu rakamlar Türkiye'ye yakışmıyor. Hem insan istismarı ve hak gasbının bir göstergesi hem de sosyal güvenlik sisteminde prim kaybının, Maliye için de vergi kaybının belgesi.

En ağır işlerde dahi insanların sigortalı çalıştırılması, zorunluluk değil hâlâ bir lütuf görülüyor maalesef. Sigortalıyı gerçek ücretten göstermekse, çok daha büyük bir lütuf!

Bu mantıkla Türkiye'nin ne kadar hızlı büyürse büyüsün, hakkın ve hukukun üstün olduğu bir ekonomiye geçmesi mümkün değil.

Yunanistan'da seçim yapıldı, muhtemel AB yanlısı bir hükümet kurulacak ama sorun derin, daha çok tartışma yaşanacak. İspanya'da ise Yunanistan'dakini gölgede bırakacak fırtına kopabilir.

O yüzden büyüme ve istihdam konusunda temkinli olmamızda, adımlarımızı ona göre sağlam atmamızda fayda var. Hem çalışanlar, hem çalıştıranlar olarak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüzde 3,2 iyi fakat...

Kadir Dikbaş 2012.07.03

Merakla beklenen 2012 yılına ait ilk ekonomik büyüme verileri açıklandı. Sonuç, yıl sonu hedefine göre düşük, beklentilere göre yüksek.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) verileri şöyle: Ekonomi, 2012'nin ilk çeyreğinde geçen yılın aynı çeyreğine göre yüzde 3,2 oranında büyüdü. Büyüme 2011 yılının son çeyreğinde yüzde 5,2, üçüncü çeyreğinde de yüzde 8,4 seviyesindeydi.

Ayrıca şunu da belirtelim, bir önceki çeyreğe (2011 yılı 4. çeyrek) göre büyüme, yüzde 0,2 seviyesinde ve oldukça düşük.

Açıklanan yıllık rakam, piyasa beklentisi olan yüzde 3'ün biraz üzerinde. IMF'nin yılsonu için öngördüğü yüzde 2,3'e göre çok iyi. Hatırlarsanız IMF'nin ilk tahmini yüzde 0,4 idi. Sonradan bu seviyeyi revize etti. Son verilerin ardından muhtemelen tahminini yeniden gözden geçirecek.

Hükümetin koyduğu yıl sonu hedefi ise yüzde 4,0 idi. Eğer sonraki üç çeyrekte olumsuz gelişmeler olmazsa, bu hedefin tutturulması hâlâ mümkün.

Geçen yıl yüzde 8,5 büyüyen ekonominin bu yıl ilk çeyrekte yüzde 3,2 büyüme kaydetmesi, dikkat çekici. Ve bu freni, bu değişimi günlük hayatımızda da hissediyoruz.

Bu freni, verilerin ayrıntıları da ortaya koyuyor. Harcamalar açısından baktığımızda, iç talepteki büyüme yüzde 0. Yani iç talebin büyümeye katkısı yok.

Büyümenin ana kaynağı net dış talep, daha sonra sabit sermaye oluşumu geliyor. Dış talebin büyümeye katkısı, 2009 yılı ikinci çeyreğinden bu yana en yüksek seviyeye ulaşmış. Geçen yılın üçüncü çeyreğinden beri "negatif" olan "stok değişimleri"nin katkısı da yine "negatif". Bu, dünyadaki risklerin arttığı bir dönemde, muhtemel talep şoklarına karşı olumlu bir durum olarak görülebilir.

Sektörel bazda en fazla büyüyen sektör, "elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi-dağıtımını" kapsayan enerji. Bu sektördeki büyüme yüzde 8,4. Onu "gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri" (yüzde 7,0), "ev içi personel çalıştıran hanehalkları" (yüzde 6,1) ve "balıkçılık" (yüzde 4,8) izliyor. Küçülen tek sektör ise yüzde 0,6 ile "madencilik ve taş ocaklığı".

Şartlar böyle devam ederse, yıl sonunda yüzde 3 ile yüzde 4 arasında bir büyüme görülebilir. Fakat bu, bizim gibi ülkeler için oldukça düşük bir oran. Türkiye'nin daha yüksek büyüme oranlarına ihtiyacı var.

Bu arada, yüzde 3,2 ile Avrupa'da en hızlı büyüyen ekonomi olmaktan çıktığımızı da unutmayalım. 2012 ilk çeyrek verilerine göre, bizim önümüzde Letonya (yüzde 5,5), Litvanya (yüzde 4,4), Norveç (yüzde 4,1), Estonya (yüzde 4,0) ve Polonya (yüzde 3,8) var artık. Slovakya da yüzde 3,2 ile bizimle aynı seviyede büyüme gerçekleştirdi.

Ayrıca, kişi başına gelirden Avrupa'nın çok gerisindeyiz. Yerimizin neresi olduğunu belirtmek için AB İstatistik Kurumu'nun 20 Haziran'da açıkladığı bir veriden bahsedeyim isterseniz.

2011 yılı için, 17 üyeli Avro Bölgesi'nde kişi başına gelir (satın alma gücü paritesine göre) ortalama 100 kabul edildiğinde, 27 üyeli AB'de kişi başına gelirin en yüksek olduğu ülkede yaşayan bir kişinin gelir seviyesi 274 iken, en düşük olan ülkedekinin geliri 55. En zenginler Lüksemburg vatandaşları, en fakirler de Bulgaristan. Bu hesapta Türkiye'ye de yer verilmiş. Bizim ortalamamız 52. Yani, Avro Bölgesi ortalamasının yarısı. Gerisini siz düşünün...

Kendi motoruyla büyüyen bir ekonomik altyapıya ne kadar çok ihtiyacımız olduğunu bu manzara bir kez daha ortaya koyuyor. Cari açıkla ve başkalarının tasarrufuyla değil, kendi özkaynaklarımızla, artan üretim ve katma değerimizle büyümek, sürdürülebilirlik açısından da en iyisi ve en sağlıklısı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her şey güzel ama 'negatif enerji' riski var

Kadir Dikbaş 2012.07.10

Geçtiğimiz hafta çarşamba ve perşembe günü, İş Bankası Genel Müdürü Adnan Bali ile birlikte İngiltere'nin başkenti Londra'daydık. Finans piyasalarının yakından takip ettiği Euromoney Dergisi'nin 1992'den bu yana düzenlediği sektörün 'en iyileri' ödül töreni vardı. Ve İş Bankası da bu yıl Türkiye'nin 'en iyi bankası' seçilmişti.

Bu vesileyle, İş Bankası Genel Müdürü Bali ile bir akşam yemeğinde bir araya geldik. Yaptığımız sohbette Bali, sektöre ve Türkiye ekonomisine dair sorularımızı cevaplandırdı.

Adnan Bali, bankacılık sektörünün ve ekonominin genel gidişatını olumlu buluyor ve makroekonomik göstergeler konusunda şu değerlendirmeyi yapıyor: "Ekonomik büyüme olumlu, enflasyon olumlu, bütçe olumlu, borç istatistikleri olumlu. Cari açık problemdi, kaygı konusuydu, şimdi yavaş yavaş düzeliyor. Böyle bir makroekonomik tablo, sorunların olduğu bir ekonomik iklimde sizi koruyabilir, koruyor da. Eskiden krizleri çarpan etkisiyle yaşıyorduk, şimdi iskontoyla geçiriyoruz. Bu, hazırlıklı olmak demektir."

Adnan Bali, son enflasyon rakamlarıyla ilgili olarak, "Türkiye uzun yıllar düşük kur yüksek faiz politikasıyla, kısa vadeli sermaye hareketlerini cezbederek ve ithalatı teşvik ederek bir anlamda ucuzluk ithal etti. Aynı derecede ihracatı da zorlaştırdı. Ama bu pahalı bir performanstı. Karşılığı da cari açıldı. Onun için, Merkez Bankası'nın izlediği politikalarla dolar kurunun 1,50 - 1,55 seviyelerinden 1,80'lere gelmesine rağmen, beklenen enflasyon seviyelerini tutturmuş olmamız çok kıymetli." değerlendirmesini yapıyor.

Yılın ilk çeyreğinde kaydedilen yüzde 3,2'lik büyüme için de, "Son üç çeyrektir ekonominin büyüme kompozisyonunda ihracatın net pozitif katkı yapıyor olması çok önemli. Bu da özellikle reyting şirketlerince yeteri kadar vurgulanmamış bir husus." diyor.

Bali'nin şu tespiti de ilginç geldi bana: "Yılın ilk çeyreği, son çeyreğine göre olumsuz iş programları etrafında geçti. Bütün aktörlerde yılın ilk çeyreği nasıl gidecek sorusu vardı. Bu belirsizliğe rağmen ilk çeyrek performansı

son derece olumlu. Şu anda piyasa, bu veriye sahip olarak sonraki süreci yönetecek."

Buradan hareketle şunu vurgulamak isterim. Keşke TÜİK, pek çok AB ülkesinin yaptığı gibi büyüme verilerini üç ay sonra değil de, çok daha önce açıklayabilse.

Genel Müdür Bali, iş dünyasından gelen "Bankalar kredi şartlarını ağırlaştırdı, kredi vermiyor" eleştirilerinin hatırlatılması üzerine de, "Şikâyet edenin kim olduğuna bakmak lazım. 'Bankalar kredi vermiyor' demekle 'bana kredi vermiyor' demek çok başka şeyler. 2011'de bankacılık sistemi nakdi kredilerini yüzde 30'un üzerinde artırdı." dedi. Detayda ise İş Bankası dahil özel bankalardaki ticarî kredi artış oranının, diğer kredi artışlarından yüksek olduğunu belirtti.

Altın bankacılığına sektörün ilgisinin neden arttığı konusunda ise, "İş Bankası bir işe giriyorsa bunun içinde toplumsal faydayı mutlaka gözeten unsurlar vardır. Öncelikle, tasarrufların düşük olduğu bir ortamda bu işe giriştik. İkinci olarak cari açığın azaltılması, üçüncü unursa kayıt dışı ekonomi oranının düşürülmesi." dedi.

Peki olumsuzluklar ya da risk yok mu? Adnan Bali, bu noktada ekonomiden ziyade ekonomik sonuçları olabilecek gelişmelere dikkat çekiyor. Suriye sorununun, bizi de içine alabilecek noktaya gelmesinin ekonomiyi etkileyebileceğini söylüyor ve şöyle devam ediyor:

"Bakan Davutoğlu 'Stratejik Derinlik'te çok net yazar bunu. 'Uluslararası politikalar, bir miktar imkânlarınızın önünde olmanızı gerektirir.' diyor. İmkânlarınızla eşit bir iddia hali, bir nevi yeteri kadar kapasiteyi kullanmama halidir. Biz şu ana kadar gerçekten de bu politikayı çok aktif olarak yürütüyoruz. Ama bu politikanın sonuçta rahatsız ettiği ya da oyun alanını daralttığı başka aktörler var. Bu aktörlerde birtakım negatif enerjiler birikiyor. Türkiye'nin şu veya bu şekilde tökezlemesi halinde bu negatif enerjilerin açığa çıkması söz konusu olabilir. Bunu Batı Avrupa'dan tutun, bölgeye kadar indirgeyebilirsiniz."

Evet, güzel gelişmeler yaşıyoruz, bunu heba etmemeliyiz. Bir yandan kendi gücümüzü diğer yandan da bizim tökezlememizi bekleyen gizli ya da açık rakiplerimizi iyi tanımamız, politikalarımızı ona göre belirlememiz gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıda fiyatları dünyayı ısıtacak

Kadir Dikbaş 2012.07.24

İspanya'da sadece Valencia değil başka bölgelerinin de merkezi yönetimden kurtarma paketi talep etmesi ihtimali, piyasalarda dalgalanmalara yol açtı. Ve dün İspanya'da 10 yıllık tahvil faizleri tarihi rekor kırarak yüzde 7,53 seviyesine yükseldi.

Ayrıca, Yunanistan'ın avrodan çıkması ihtimali yeniden gündemde. İspanya sorunu, borç krizinin yayılmaya devam edeceği ve Yunanistan'ın birlikten çıkarılacağına yönelik endişelerin artmasıyla cuma günü 1,228'den başladığı günü 1,216'dan kapatan avro/dolar paritesi, düşüşünü dün de sürdürdü.

Kısaca, Avrupa'da işler kötü. Çin'de ve Hindistan'daki yavaşlama da iyice belirginleşti. İşte bu şartlarda, dünya emtia fiyatlarında yükseliş değil, düşüş görülüyor. Fakat bu düşüş daha çok gıda dışı ürünlerde. Petrolde de beklenen ölçüde değil.

Gıdada, özellikle de tahılda ciddi fiyat artışları var. Sebep son haftalarda ABD'den gelen kuraklık haberleri. Sadece ABD'de değil Asya ve Avrupa'da, aşırı sıcaklardan hububat, yem bitkileri ve yağlı tohum bitkilerinin üretimi olumsuz etkileniyor.

ABD önemli, çünkü dünyanın en büyük buğday, mısır ve soya ihracatçısı. Ülkede 1964'ten bu yana görülen en şiddetli kuraklık sebebiyle üretimde ciddi düşüş bekleniyor. Son bir ayda mısır fiyatları yüzde 51, buğday fiyatları yüzde 40 ve soya fasulyesi fiyatları ise yüzde 20 civarında artış kaydetti.

ABD Tarım Bakanı Tom Vilsack "Her gün dizlerimin üzerine çöküp yağmur yağsın diye dua ediyorum. Durum felaket." açıklamasını yaparken, İngiliz ekonomi gazetesi Financial Times, "Kıtlıktan bütün dünya etkilenecek, tarım fiyatları yükselecek" yorumunu yapmış.

2009-2010 hasat döneminde 651 milyon ton olan dünya buğday üretimi, 2010-2011 döneminde 694,7 milyon ton olmuştu. Bu yıl, yani 2011-2012 döneminde üretimin 665 milyon tona gerileyeceği tahmin ediliyor. Sorun burada. Mısırdaki ve soyada daha fazla üretim düşüşü bekleniyor.

Uzakdoğu ülkeleri başta olmak üzere, bazı ülkeler için buğdaydan daha önemli olan bir diğer tahıl pirinç. Pirinçte geçen yıla göre çok daha iyi bir verim öngörülüyor. Bu da, artan karamsarlık içinde iyimser beklenti. 2010 yılında 440 milyon ton olan dünya pirinç üretimi 2011'de 447 milyona yükselmiş. Bu yılın temmuz ayı tahminlerine göre, 2012'de üretim 462 milyon tona yükselecek. Bunun etkisi fiyatlarda da kendisini gösteriyor ve son aylarda düşüş söz konusu.

Bunun yanında, gıda maddeleri üzerine para yatıran bazı yatırım fonlarının, yaşanan kuraklığı daha da fazla hissettireceği bir gerçek. Bu fonların insafı yok çünkü.

Böyle bir durumda, özellikle tahıl ithalatçısı fakir ülkelerin ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacağı açık. Üstelik Avrupa'daki borç krizinin tüm dünyada yavaşlamaya yol açtığı şu dönemde. 2007-2008 yıllarındaki fiyat artışlarının, Bangladeş'ten Haiti'ye kadar pek çok ülkede ayaklanmalara yol açtığını hatırlatalım.

Türkiye'ye gelince, dünya piyasalarındaki gelişmelerden Türkiye'nin de etkilenmesi mümkün. Tarım Bakanı Mehdi Eker, "ABD'deki kuraklık nedeniyle meydana gelen krizin bizi etkilemesine izin vermeyeceğiz." diyor. Açıkladığına göre, "Türkiye, bu sene Orta Anadolu ve Doğu Anadolu bahar yağmurlarının gecikmesi sebebiyle bir kısım kuraklık yaşadı. Bu bölgelerde buğday üretimi yüzde 10 civarında etkilendi. Ama gerek Çukurova, gerek Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve gerekse Trakya ile diğer bölgelerde üretim oldukça iyi. Her halükarda Türkiye'nin ihtiyacından daha fazla bir üretim söz konusu."

Umarız öyle olur. Ancak Türkiye'nin buğday sıkıntısı çekmeyecek gibi görünse de normal dönemlerde bile mısır ve soyanın da aralarında olduğu bazı tahıllarda önemli miktarda ithalat yaptığını unutmayalım.

Şu Ramazan günlerinde, Allah'ın ülkemize bahşetmiş olduğu her türden meyve, sebze ve diğer nimetlerin kıymetini daha iyi anlamak, bütün yıl boyunca israfın her çeşidinden kaçınmak dileğiyle...

Suriye ile ticaret biterken...

Kadir Dikbaş 2012.07.27

Suriye rejimi, hem kendi halkına hem çevresine giderek daha fazla zarar vermeye başladı. Türkiye, güvenlik gerekçesiyle, Suriye'ye açılan üç önemli sınır kapısından Türk vatandaşlarının gerek ticarî gerekse yolcu olarak çıkışlarını durdurdu.

Ayrıca Suriye plakalı araçların uluslararası ticarete yönelik giriş ve çıkışları da yapılmayacak. Bunun yanında, Suriye ve üçüncü ülke vatandaşlarının (ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak) Türkiye'ye giriş-çıkışları serbest.

Kararı açıklayan Gümrük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı, tedbirlerin sadece Cilvegözü (Hatay), Öncüpınar (Kilis) ve Karkamış (Gaziantep) sınır kapılarını kapsadığını belirterek, Akçakale (Şanlıurfa) ve Yayladağı (Hatay) sınır kapılarındaki faaliyetlerin aynen devam ettiğini bildirdi ve şunları söyledi: "Aldığımız önlemler geçicidir. Bu ne kadar devam eder bilemiyoruz ama umuyoruz ki en kısa zamanda güvenlik ortamı doğar ve ticaretimiz eskisi gibi devam eder."

Yani, iyice zayıflamış olan Suriye ile ticaretimiz ve kamyonlarımızın Suriye üzerinden Ortadoğu'ya geçişi tamamen durmuş bulunuyor.

Hatırlanacaktır, Suriye ile ilişkilerde bahar havası yaşadığımız dönemde, vizeler kalkmış geliş gidişler zirveye çıkmıştı. Sınır kentlerimizdeki alışveriş merkezleri Suriyeli müşterilerle dolup taşıyor, hatta pek çok Suriyeli tedavilerini bile Türkiye'de yaptırıyordu. Sadece Hatay'da 8 bin TIR bulunuyor ve bunların yüzde 80'i Ortadoğu ile Türkiye arasında taşımacılık yapıyordu.

Arap dünyasında başlayan halk ayaklanmaları Suriye'ye de yansdı ve yıllardır baskı altında yaşayan halk, rejime karşı bayrak açtı. Türkiye'nin, haklı olarak rejimin değil halkın yanında yer alması, iki ülke arasındaki ilişkileri bitirdi. Önce askerî keşif uçağımız düşürüldü, arkasından sınıra terör örgütünün bayrağı çekildi. Şimdi "Kuzey Irak" benzeri bir "Kuzey Suriye"den bahsediliyor.

Sınır kapıları ile ilgili kararın alınmasına yol açan son gelişme ise, Cilvegözü sınır kapısının Suriye tarafında kalan kısmın muhaliflerce ele geçirilmesi sonrasında 30'u aşkın Türk kamyonlarının yağmalanıp yakılması oldu.

Alınan bu kararın sonuçlarını, önümüzdeki günlerde, özellikle bölge halkı fazlasıyla hissedecek.

Türkiye, daha önce, Ortadoğu'ya giden Türk kamyonları için alternatif yol arayışlarına girmiş, kısmen de bulmuştu. Mersin Limanı ile Mısır ve Lübnan arasında Ro-Ro seferleri başlatıldı. Bundan sonra, muhtemelen yeni seferler başlayacak.

Suriye ile yaptığımız karşılıklı ticaret verileri aşağıdaki tabloda yer alıyor. 2010 yılında, Suriye'ye ihracat 1,8 milyar dolarla, ithalat da 452 milyon dolarla en yüksek seviyeye çıkmıştı. Ancak başlayan olaylar hem ihracatta hem ithalatta sert düşüşe yol açtı. Suriyeli turistlerin Türkiye'de yaptığı alışverişler ve sair harcamaların bittiğini de hatırlatalım.

Ayrıca Türkiye'nin Suriye üzerinden diğer Ortadoğu ülkeleriyle yaptığı ticaretin kesilmesi var. Buradaki kaybın boyutları belli değil. Fakat, toplam ihracatımızın yüzde 25,8'inin, ithalatımızın da yüzde 10,4'ünün Yakın ve Ortadoğu ülkelerine yapıldığını düşünürsek, kaybın az olmayacağı ortaya çıkar.

Suriye'nin uğradığı zarar da, Türkiye'nin uğradığından az olmasa gerek. Çünkü Türkiye'ye ihracat yapamamanın yanında ihtiyaç duyduğu ithalatı yapamaması da ayrı bir maliyet. Türkiye, Suriye için batıya ve kuzeye açılan en önemli kapı, ekonomik anlamda beslendiği en büyük kanaldı.

Geldiğimiz noktada görünen o ki, Suriye'de rejimin sonu yakın. Tek risk, muhalif grupların birbirine düşmesi. Eğer muhalefet tek Suriye konusunda anlaşır, istikrarı sağlarsa, bugün kapanan kapıların yakın bir gelecekte yeniden açıldığını ve bölgenin eski canlılığına kısa sürede kavuştuğunu görebiliriz. Aksini ise düşünmek bile istemiyorum. Suriye'nin ikinci bir Irak olması ne Türkiye'ye ne de bölgedeki başka bir ülkeye veya etnik gruba yarar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ramazan fırsatçılığı ve tüccarlığı

Kadir Dikbaş 2012.07.31

Ramazan'da âdet olduğu üzere, fiyatlar hep artar. Sanki Ramazan "oruç" ayı değil, "ziyafet" ayı. Ne yazık ki, bu ay fırsat bilinir gıda maddelerinin fiyatlarına zam yapmak için. Bundan en çok da sebze ve meyve nasibini alır; üretici fiyatlarıyla market fiyatlarının arası iyice açılır.

Sorumlularına veya yetkili mercilere sorsanız farklı farklı sebepler, bahaneler ileri sürülür. Bu yıl da, aşırı sıcaklardan bahsedenler var. İyi de biz bunun kışını, baharını ve sonbaharını da biliriz...

Konuya girmeden önce şunu hatırlatalım. Yaz mevsimindeki ürün bolluğundan dolayı, geçen ay açıklanan enflasyon (TÜFE) verilerine göre, gıda kaleminde yüzde 3,5 oranında fiyat düşüşü yaşanmıştı. Ve bu gerilemenin büyük katkısıyla genel oran yüzde -0,9 oldu.

Peki temmuzda durum ne olur? Bu ayın ilk günleri sakindi. Fakat Ramazan'ın başlamasıyla birlikte fiyatlar yükselişe geçti. Bulunduğumuz mevsim, halen bol meyve ve sebze dönemi olmasına rağmen.

Türkiye Ziraatçılar Derneği (TZD) Genel Başkanı İbrahim Yetkin'in açıkladığına göre, Ramazan ayının ilk 7 gününde sebze ve meyvedeki fiyat artışı yüzde 8 ile yüzde 15 arasında değişiyor. Yetkin, İstanbul Meyve-Sebze Hali'nin 20-27 Temmuz fiyatlarını değerlendirdiklerini belirtirken tüketicinin maydanoz, kiraz, vişne ve domates gibi ürünlerde, üretici fiyatının 5-6 katını ödediğine dikkat çekiyor. İddiasına göre, bunun sebebi de, alışveriş merkezleri ve son haftada ortaya çıkan "Ramazan fırsatçıları."

Burada şunu da hatırlatalım. Ramazan'dan bir hafta önce, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Başkanı Şemsi Bayraktar, "Meyve ve sebze de bir yokluk görülüyor. Halkımız Ramazan'da bol miktarda yaş sebze ve meyve tüketebilir." diyordu. Şimdi ye yiyebilirsen...

Evet, bazı ülkelerde kuraklık yaşanmakta ve bu yüzden dünya gıda fiyatlarında yükseliş söz konusu. Fakat bu, buğday, mısır ve soya gibi ürünlerde.

Yani yapılan zamların tutar yanı yok. Her zaman olduğu gibi esas sebep fırsatçılık.

Maalesef Ramazan'ı ticarî menfaat için kullanma, gıda maddelerine yapılan haksız zamlarla sınırlı değil. İlgili ilgisiz pek çok alandaki Ramazan kampanyaları da tüketicileri yanıltıyor. Ve bilerek veya bilmeyerek, mübarek Ramazan ayıyla esen manevî atmosfer ticarete malzeme yapılmış oluyor.

Kastımız, Ramazan pidesi, hurma vs. gibi Ramazan'la özdeşleşmiş ürünler veya Ramazan'ı manasına uygun şekilde yaşamaya dönük mal ve hizmet pazarlamaları değil.

Öyle reklamlarla karşılaşıyorsunuz ki, "Ne alakası var?" diyorsunuz. Ramazan'la kurulan zorlama bağlar veya ortaya çıkan tezatlar çok sırtıyor.

Konut satışından faizli kredi reklamına kadar neler var neler. Alakasız konular, sırf satış için Ramazan'la irtibatlandırılıp gazete, radyo ve televizyonlarda lanse edilmekte. Bir tanesinden bahsedeyim. Vakit, sahur vakti. Muhafazakâr çizgide görünen bir televizyon kanalında, hoca sohbet ederken araya giren reklam kuşağında bir banka reklamı görüyorum. Neymiş? Küçük işletmelere uygun faizle kredi veriliyormuş. Spot da şu: "Ramazan bereketi!" Nasıl ama?

Örnekler çok. Dine ve dinini yaşamaya çalışan insanlara karşı tavrını açık açık ortaya koyan bazı uluslararası market zincirleri bile sırf para için Ramazan'ı reklam ve promosyon vasıtası yapmaktan çekinmiyor. Ve bazen komik de oluyorlar.

Ramazan ayı, ancak bu kadar ticarete alet edilebilir. Ben şahsen bu tür reklamların, tüketici üzerinde olumlu etkiden çok olumsuz etki bırakacağını düşünüyorum. Ne dersiniz, yanılıyor muyum?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gıdadan ilk sinyaller

Kadir Dikbaş 2012.08.07

ABD başta olmak üzere, Asya ve Avrupa'da görülen kuraklık sebebiyle dünya hububat, yem ve yağlı tohum bitkileri üretiminde düşüş bekleniyor.

Bu yüzden buğday, mısır ve soya fiyatları artmaya başladı. Hatırlanacaktır, 24 Temmuz tarihli yazımızda bu konuyu ele almış, "Gıda fiyatları dünyayı ısıtacak" demiştik.

Tarım Bakanlığı, Türkiye'nin etkilenmemesi için gereken tedbirlerin alınacağını ifade etse de, yükselen fiyatların Türkiye'ye de yansımaları kaçınılmaz görünüyor.

İşte bunun ilk izlerini, açıklanan temmuz ayı enflasyonunda bulmak mümkün. Son aya ilişkin verilerde gıda fiyatlarının baskısı oldukça yüksek.

Merkez Bankası da, dün açıkladığı "Enflasyon Raporu"nda bu durumu teyit etti. Raporda, yıllık enflasyonun yüzde 9,07'ye yükselmesinin işlenmemiş gıda fiyatlarından kaynaklandığı vurgulandı.

Bununla birlikte, Merkez Bankası, enflasyonda aşağı yönlü seyrin devam edeceğini bekliyor. Fakat bu beklentinin gerçekleşmesi, önümüzdeki süreçte enerjide ve gıda dışında kalan ürünlerde fiyat artışları olmamasına bağlı.

Enflasyon Raporu'nda da belirtildiğine göre, enflasyon ana kalemlerinden "gıda ve alkolsüz içecekler" grubunda fiyatlar temmuz ayında yüzde 0,36 oranında artmış ve grubun yıllık enflasyonu yüzde 9,06'ya yükselmiş. Tüketici Fiyatları Endeksi'ndeki (TÜFE) genel artışta, aylık yüzde -0,23, yıllık yüzde 9,07.

Raporda dile getirildiği üzere, "işlenmemiş gıda" grubunda, yıllık taze meyve ve sebze enflasyonu düşük bazın da etkisiyle yükselmiş. Diğer işlenmemiş gıda ürünlerinde ise beyaz et fiyatlarının artması dışında ılımlı görünüm korunmuş. Son dönemde gerilemekte olan mevsimsellikten arındırılmış işlenmemiş gıda fiyatları bu dönemde artmış ve bu grupta yıllık enflasyon yüzde 6,60'a yükselmiş. Temmuz ayında işlenmiş gıda fiyatları yüzde 0,52 oranında artmış. Bu dönemde ekmek ve tahılların yanında, konserve ürünler, şeker, çikolata ve şekerlemeler ile alkolsüz içecek fiyatlarında artışlar gözlenirken, uzunca bir dönemdir süregelen artışların ardından katı ve sıvı yağ fiyatları düşmüş. Sonuç olarak, işlenmiş gıda grubu yıllık enflasyonu yaklaşık yarım puanlık azalışla yüzde 10,05'e gerilemiş.

Tablodan da görüleceği üzere, gıda dışındaki bütün mal kalemleri temmuz ayında düşüş kaydederken, gıda üst ve alt kalemlerindeki artış dikkati çekiyor. En yüksek artış da, beklendiği gibi tahılda gerçekleşmiş: yüzde 0,75.

Üretici Fiyatları Endeksi'nde de (ÜFE) benzer bir seyir söz konusu: "Mevsimsellikten arındırılmış tarım fiyatları bu dönemde artarken, grup yıllık enflasyonu düşük bazın da etkisiyle 7 puan artarak yüzde 11,42 olmuş. İmalat sanayine girdi oluşturan tarım ürünlerinden buğday fiyatları uluslararası gelişmelere paralel olarak yüzde 3,2 yükselmiş."

Üretici fiyatlarında, gıda ve gıda dışı kalemlerdeki fiyat artışları belirgin bir şekilde ayrılmış bulunuyor. ÜFE'deki değişim yüzde -0,31 olurken, tarım ana kaleminde yüzde 0,27, imalat sanayinin alt kalemlerinden olan "gıda ürünleri ve içecek" kaleminde ise yüzde 0,57'lik artış söz konusu. Yıllık oranlarda da, tarım fiyatlarındaki artışın sanayi fiyatlarındaki artışı ikiye katladığı görülüyor.

Bu arada, son günlerde çiftçilerden gelen şikâyetler de dikkati çekiyor. Şikâyetin sebebi saman, arpa, fiğ ve mısır yemlerinde görülen fiyat artışları. Muhtemel ki, bu da kırmızı ve beyaz et yanında süt fiyatlarına da etki edecek.

Anlaşıyor ki, ağustos ve sonraki aylarda da enflasyonda gıda fiyatları baskın olacak. Özellikle ağustosta, sadece kuraklık vs. faktörlerin değil Ramazan fırsatçılığının da yansımalarını göreceğiz. Tedbirli olmakta fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sarp'ın hemen ötesi...

Geldiğimiz noktada Gürcistan, siyasi hiçbir sorunumuzun olmadığı tek komşumuz neredeyse. Ve Batum, bize en yakın, sınırimızın hemen dibindeki kenti.

Bir liman ve turizm kenti olan Batum, sadece Gürcistan'ın değil Kafkas ülkelerinin denize açılan en önemli kapısı. 391 bin nüfuslu Acara (Acaristan) Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti. Sarp Sınır Kapısı'na sadece 18 km uzaklıkta. Havası, mandalina bahçeleri ve palmyeleriyle Antalya'yı andırıyor.

2007 yılında TAV tarafından inşa edilen ve işletilen Batum Uluslararası Havalimanı'na THY 2008'den itibaren sefer başlattı. Türk vatandaşları, pasaport ve vize olmaksızın bu havaalanına inip Hopa ilçemize geçebiliyor. Ayrıca Trabzon ile Batum arasında düzenli otobüs seferleri var. Ortak havalimanından sonra, yakında ortak gümrük uygulamasına da geçilecek.

Birkaç yıl öncesini görüp kıyas yapanlar, şehirde müthiş bir değişim yaşandığını anlatıyor. Bir Alman bankasından alınan krediyle kentin altyapısı baştan aşağıya yenilenmiş. Çarpık yapılar eskiye, Sovyet dönemine ait. Yeniler, daha planlı ve özenerek yapılmış. Doğrusunu söylemek gerekirse, bizdeki bazı belediyelerin buradan alacağı dersler var.

Batum'da oluşumuzun sebebi, İş Bankası'nın Batum şubesinin açılışı. Aslında İş Bankası, Gürcistan'a çok önceden girmiş. En büyük iştiraki olan Şişecam, özelleştirme kapsamında 1997'de satın aldığı Ksani cam ambalaj fabrikasını yenileyerek bir yıl sonra faaliyete geçirmiş. Sonraki yıllarda da ilave yatırımlar yapmış.

Açılış öncesinde, hem Gürcistan Cumhurbaşkanı Mihail Saakashvili'nin, hem de Acara Özerk Cumhuriyeti Başbakanı Levan Varshalomidze'nin düşüncelerini öğrenme fırsatı buluyoruz. "Siyasi açıdan aramızda 'sıfır sorun' var." diyen Saakashvili, "Aldığımız radikal kararların ardından Gürcistan Avrupa'nın en güvenli ülkesi haline geldi. Suç, yolsuzluk ve rüşvet kalmadı. İş ortamı çok şeffaflaştı." diyor ve Türk işadamlarını yatırıma çağırıyor.

Gürcistan Başbakanı Varshalomidze ise, İş Bankası'nın şube açmasıyla birlikte, Türk yatırımlarının artacağını belirtiyor. Batum'un Kafkaslar'da Dubai benzeri rol üstlenebileceğini vurgulayarak, "Türkiye gibi iyi ve güçlü bir komşumuz var. Türkiye, Batum'un şansını artırıyor." diyor. Varshalomidze, üç yıl öncesine kadar İstanbul-Batum arasında haftada bir uçak seferi olmasını hayal ettiğini fakat bugün THY'nin her gün, Pegasus'un da haftada dört gün seferi olduğunu söylüyor.

İş Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Ersin Özince, ilk kez bir ülkeden davet alarak banka şubesi açtıklarını belirtirken Genel Müdür Adnan Bali, Batum şubesi için iki ay gibi çok kısa sürede izin verildiğini belirtiyor. Oysa aynı İş Bankası, Rusya'dan ancak 2,5 yılda izin alabilmiş.

Türk işadamlarına gösterilen ilginin bir başka göstergesi olarak, kaldığımız Sheraton Otel'i'ne uzanan caddeye Nurol Holding'in Başkanı Nurettin Çarmıklı'nın adının verildiğini belirtelim.

Acara Yatırım Ajansı Genel Sekreteri Osman Çalışkan, Türk müteşebbislerin Gürcistan'da başta enerji ve inşaat olmak üzere pek çok alanda yatırım yaptığını belirtiyor. Çalışkan'ın söylediğine göre, Batum'un Kobuleti bölgesine 30 otel inşa edilmesi planlanıyor. Bunlardan altısının inşaatı başlamış. İki Türk şirketlerince yapılıyor.

Türk vatandaşlarının Sarp'tan Gürcistan'a 1 lira ödeyerek pasaportsuz geçmesi mümkün. Bu kolaylık gününbirlik geçişleri artırmış. Öyle ki, Gürcistan'a gelen turistlerin yarıdan fazlası Türk. Sınırı geçen her Türk vatandaşının ayda 4 depo yakıt alma hakkı var.

Bunun tersi de söz konusu tabii ki. Mesela, Batum'daki en önemli ihtiyacın bir AVM olduğunu söyleyen Osman Çalışkan'ın verdiği bilgiye göre, Forum Trabzon alışveriş merkezine gelen müşterilerin yüzde 13'ü Gürcü. Ayrıca çok sayıda Gürcü Türkiye'de çalışıyor. Bir nevi Gürcistan'ın Almanya'sıyız yani.

Yaşanan önemli bir sıkıntı ise, Türkiye'den Batum'a kumar için geçişler. Bu, Karadeniz halkının rahatsız olduğu bir konu. Cumhurbaşkanı Saakashvili, bu yöndeki soruya, "Kumarhane konusunda KKTC bizden daha ileride. Oradaki kumarhane sayısı bizden daha fazla." cevabını veriyor, fakat 1 TL karşılığında yaya geçişin bile mümkün olduğu Batum'a ulaşım, KKTC'den çok daha ucuz ve kolay.

Hepimiz biliyoruz ki, Kafkaslar da Ortadoğu gibi 'karıştırıcı'ların eksik olmadığı bir coğrafya. Dileriz, iki ülke arasındaki ilişkiler sekteye uğramadan daha iyiye gider, halklarımızın mutluluk ve refahına hizmet eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyüme şaşırttı

Kadir Dikbaşı 2012.09.11

Türkiye, aşırı ısınan ekonomiyi soğutmak, yumuşak iniş yaptırmak için Merkez Bankası aracılığıyla frene bastı. Karar doğru bir karardı. Çünkü büyümenin kaynağı, motoru kısa ve öz olarak borçlanmaydı.

2011 sonu ve 2012 başında yumuşak inişi gördük. Ve ardından yeniden toparlanma ümitleri belirdi. Fakat kabul etmeliyiz ki, Ortadoğu'da yaşananlar, Avrupa'nın giderek küçülmesi, içeride terörün azması ve siyasette halkı şaşırtan birtakım kararlar ekonomik yükselişin motoru olan "istikrar" konusunda şüphelere yol açtı. Neticede özel sektör ve sıradan vatandaş, daha da az tüketmeye başladı, kaynak bulsa da yatırımları erteledi. Ve umulan büyüme elde edilemedi.

Dün ikinci çeyrek büyüme verileri açıklandı. Sonuçlar beklenenden oldukça kötü. Kimse böyle bir manzara beklemiyordu. Ama dedik ya, her şey kâğıt üzerinde hesaplandığı gibi olmuyor, evdeki hesap çarşıya uymuyor.

Büyüme rakamlarında en çarpıcı nokta, hane halkı ve özel sektör harcamalarında görülen düşüş.

Bu konuya girmeden önce genel oranlara bakalım. Türkiye ekonomisi, 2012 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 2,9 oranında büyümüş bulunuyor. Bu, 2009 üçüncü çeyreğinden beri gördüğümüz en düşük oran. İlk çeyrek rakamı yüzde 3,3 olarak revize edilirken yılın ilk yarısındaki büyüme oranı da yüzde 3,1 oldu. Bu oranlar, beklentilerin ve tahminlerin oldukça altında.

Bu arada, takvim etkisinden arındırılmış gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,2'lik artış gösterirken, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH yüzde 1,8 büyüdü. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH, yılın ilk çeyreğinde yüzde 0,1 küçülme kaydetmişti.

Büyüme rakamlarının detaylarına bakıldığında, iç talepteki yavaşlamanın daralmaya dönüştüğü anlaşılıyor. Harcamalar yöntemiyle GSYH hesaplamasında en büyük paya sahip olan "hane halkı tüketimi", uzun zamandır

ilk kez düşüş gösterdi: Yüzde 0,5. Bu arada özel sektörün yatırım harcamalarında yüzde 7,9 gibi çok yüksek orandaki gerileme dikkati çekiyor. Alt kalemlerden makine teçhizat alımında yüzde 11,6'lık düşüş, inşaat harcamalarında ise yüzde 1,9'luk artış söz konusu.

Peki kamu ne yapmış? Devletin nihai tüketim harcamalarında gerileme yok. Artış yüzde 4,4. Kamu sabit sermaye oluşumunda (yatırımlarda) ise düşüş var: Yüzde 4,0. Alt kalemdaki makine teçhizat alımı harcamalarında yüzde 11,5'lik artış, inşaat harcamalarında ise yüzde 6,3'lük düşüş kaydedildi. Bahsettiğimiz bu oranlar tabii ki enflasyondan arındırılmış oranlar.

Üretim yöntemiyle GSYH'de ise en fazla ağırlığa sahip olan imalat sanayi sektörü ikinci çeyrekte birinci çeyreğe göre daha hızlı, yüzde 3,4 seviyesinde büyürken en düşük büyüme yüzde 0,4 ile inşaat sektöründe gerçekleşti. En zayıf üç sektörden biri olan toptan ve perakende ticaretteki durgunluk da çarpıcı. Bu sektördeki büyüme sadece yüzde 1,2 ve son yılların en düşüğü. Görünüyor ki, esnafın ve tüccarın "işler kötü gidiyor" sözü boşuna değil.

Böylece yüzde 4'lük yıl sonu hedefi de, tahmini de iyice zorlaşmış bulunuyor. Şu an görünen, yüzde 3 dolaylarında bir büyüme.

Beklenmedik bir şekilde "yumuşak iniş"in ötesine geçtiğimiz unutulmamalı. Bunun tek sebebi de Merkez Bankası'nın yaptırdığı fren olmasa gerek. İçte ve dışta yaşanan gelişmeleri iyi okumak ve iyi analiz etmek lazım. Özellikle psikolojilerdeki bozulma, gözden kaçırılmamalı.

Önümüzdeki dönemde, iç talepteki daralmanın bütçe gelirlerine de yansısı kaçınılmaz. Nitekim, en son açıklanan haziran ayı verilerinde, Kurumlar Vergisi ve KDV tahsilatında büyük düşüş yaşandığı görüldü. Ayrıca ekonomideki yavaşlamayla birlikte işsizlik yeniden yükseliş eğilimine girebilir, kredi geri ödemelerinde sıkıntılar yaşanabilir.

Hazırlıksız olmamakta fayda var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Azerbaycan'ın yeni hedefi

Kadir Dikbaş 2012.09.28

Türkiye, petrolde olduğu gibi doğalgazda da ithalata bağımlı ve yükselen dünya fiyatları hep aleyhimize işliyor. İthalat yaptığımız ülkelerin başında Rusya var. Arkasından İran ve Azerbaycan geliyor.

Türkiye ve Azerbaycan, bugüne kadar pek çok konuda yaptıkları gibi enerji ve petro-kimya sektöründe de büyük projelere, işbirliklerine imza attı ve atmaya devam ediyor.

İki günlüğüne Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de idik. Seyahatimizin sebebi, bir süre önce kurulmuş olan İstanbul merkezli Hazar Strateji Enstitüsü'nün Bakü programıydı. Hazar Strateji Enstitüsü, Hazar bölgesindeki yatırım potansiyelinin Türkiye'de tanıtılması yanında Türkiye'deki yatırım ve işbirliği imkanlarının da Hazar bölgesindeki yatırımcılara anlatılmasını amaçlamış. İlk organizasyonunu Azerbaycan'a gerçekleştiren

Enstitü'nün Akademi ve Araştırmalar Müdürü Efgan Niftiyev, iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin belirli alanlarda tıkanmasına rağmen son yıllarda hızlı bir şekilde ilerlediğini, iki kardeş ülkenin ekonomik anlamdaki işbirliğinin ise halen istenilen düzeyde olmadığını söylüyor.

Program çerçevesinde, Türkiye'nin Bakü Büyükelçiliği görevine yeni atanan İsmail Alper Coşkun, Azerbaycan'ın Ankara Büyükelçisi Faig Bağirov ile Azerbaycan Politik Analiz ve Enformasyon Dairesi Başkanı Dr. Elnur Aslanov ile bir araya geldik. Arkasından Sanayi ve Petrol Bakanı Natık Aliyev ve Devlet Petrol Fonu Başkan Yardımcısı İsrail Mammadov ile de görüşmelerimiz oldu.

Bakü'ye son gelişimden bu yana iki yıl geçmişti. Her gelişimde biraz daha gelişmiş gördüğüm Bakü'nün merkezi, şu an Avrupa kentlerini aratmayacak güzellikte. Yetkililerin ifadesine göre, kentsel dönüşüm hızla devam edecek.

Görüşmelerimizden edindiğim izlenim, yıllarca enerji kaynaklarını dünya pazarlarına aktarmak için mücadele veren Azerbaycan, bu alanda sağladığı başarıyı yeni açılımlarla desteklemek istiyor. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattının tamamlanması, arkasından Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) doğalgaz hattının hayata geçirilmesi ve son olarak Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP) için Türkiye ve Azerbaycan'ın kendi başlarına attığı imza, çok önemli adımlar. Bugüne kadar BTC'den taşınan petrol 204 milyon tona ulaştı.

Azerbaycan, şimdi de katma değeri yüksek petro-kimya sanayiinde söz sahibi bir ülke olmak istiyor. Petkim'i alan devlet petrol şirketi SOCAR'la Türkiye'de yeni yatırımlara imza atacağı gibi, Azerbaycan'da da aynı alanda yatırımlar yapacak. Yer belirlenmiş. Sovyet döneminde bir petro-kimya kenti olan Bakü'nün kuzeyindeki Sumgayit, yeni bir programla ayağa kaldırılacak. Sanayi ve Petrol Bakanı Natık Aliyev'in anlattığına göre, bölgede yeni rafineri ve petro-kimya tesisleri kurulacak, ilk aşamada yapılacak yatırımın tutarı 10 milyar dolar. Alman kimya devi Basf, bölgedeki yerini çok önceden almış. Eski tesislerin bir bölümü de Azerbaycan hükümetince yenilenmiş.

Bunlara ilaveten petrol dışı sektörlerin de gündemde olduğunu öğreniyoruz. Öncelikli sektörler olarak tarım, iletişim teknolojileri, turizm, uzay ve havacılık seçilmiş. Bu arada, Azerbaycan ilk haberleşme uydusunu seneye uzaya fırlatacak.

Azerbaycan'ın para ve kaynak sorunu yok. Kamu borcu milli gelirin yüzde 4'ü civarında. Petrol Fonu'nda biriken, bütçe dışındaki para 50 milyar dolara ulaşmış.

Bununla birlikte en önemli sorun, Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgal altında tutuluyor olması. Güney Kafkasya'daki barışın ve refahın önündeki en büyük engel de bu. Ve ne yazık ki, Rusya bu bölgeden elini çekmediği sürece çözüm de zor...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cottarelli'den uyarı

Cottarelli ismi bize hiç yabancı değil. Ve 10 yıl önce buna benzer çok başlık atıldı memleketimizde. O yüzden, ilk anda bu uyarının bize yapıldığı zannedilebilir ama öyle değil.

Hatırlanacağı gibi Carlo Cottarelli, 1999-2001 yıllarında Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Türkiye Masası Şefi idi. Görev yaptığı yıllarda bizden biri gibiydi sanki. Sadece açıklamaları değil, attığı adım, yediği içtiği her şey haber oluyordu. İsmi bilmeyen kalmamış, şöhret olmuştu. Sadece piyasalar değil, sıradan vatandaş bile onun ağzından çıkan ifadeleri takip ediyordu. Haksız da değillerdi çünkü ekonomiye yön veren IMF idi.

Maalesef o günlerde siyasi istikrar kalmamış, bütçe dengeleri bozulmuş, borçlar şişmiş; tam bir kaos havası esiyordu ekonomide. Bütçe açığının GSYH'ya oranı 2000 yılında yüzde 10,6, 2001 yılında yüzde 16,5 seviyesindeydi. Kamu borç stokunun GSYH'ya oranı ise 2000 yılında yüzde 51,3, 2001 yılında yüzde 78,9'du. Bu rakamlar, görülmedik rekorlardı.

Artık o günler çok gerilerde kaldı, manzara değişti. Son IMF Türkiye Masası şefinin ismini bilen, hatırlayan kaç kişi çıkar şimdi.

Türkiye bugün, bütçe dengesi ve kamu borç yükü bakımında Avrupa'da ve dünyada en iyi ülkeler arasında. Bütçe açığının GSYH'ya oranı 2009'da yüzde 5,5 (2008'de yüzde 1,8 idi) oldu. Kamu borçlarının GSYH'ya oranı ise yüzde 48,8 (2008'de yüzde 42,9). Küresel krizle 2009'da bir miktar yükselen bu oranların bu yıl tekrar gerilemesi bekleniyor.

Bundan 10 yıl önce Türkiye'ye akıl veren, Washington ile Ankara arasında mekik dokuyan Cottarelli, şimdi IMF'de üst düzey bir makamda: Kamu Maliyesi Bölüm Başkanı. Ve son yıllarda gelişmiş ülkelere dönük raporları ve uyarılarıyla dikkati çekiyor.

Tabii ki, bu kişisel bir tercih değil. IMF kurum olarak, özellikle küresel kriz sonrasında, projektörlerini gelişmiş ülkelere de tutmaya başladı. Sorunun kaynağını gördü, önlem alınmazsa yeni felaketler yaşanabileceğini biliyor.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerle meşgul olmak, onların kurulu düzene zarar vermesini önleyecek politikaları uygulamak, uygulatmak zor değildi. Bunun için kaynak da bulunuyordu. Ama iş şimdi daha karmaşık ve zor.

Carlo Cottarelli ve Andrea Schaechter tarafından hazırlanan ve 1 Eylül günü açıklanan IMF'nin son araştırma raporu var elimde. Konu, ülkelerin kriz öncesinden başlayan bütçe açıkları ve kamu borçları sorunu.

Cottarelli'ye göre, gelişmiş ekonomilerin kamu borç verileri bir savaşın yokluğunda kaydedilmiş en kötü oranlar.

Özellikle dünya ekonomisinin yüzde 65'ini oluşturan G-7 ülkelerinde durum iç açıcı değil. Raporda, şu anki mali baskıların (yüksek bütçe açıkları ve artan sağlık ve emeklilik harcamaları) devamı halinde kamu borçlarının kontrolden çıkacağı belirtiliyor. Politika değişikliğine gidilmediği takdirde, G-7 ülkelerinde kamu borçlarının milli gelire (GSYH) oranı 2030 yılında yüzde 200'e, 2050'de de yüzde 440'a çıkacak. Bu, borçların sürdürülememesi, bazı ülkelerin iflası demek aslında.

Sadece G-7 değil, diğer bazı gelişmiş ülkeler de risk altında. IMF'nin değerlendirmelerine göre, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Portekiz ve Japonya "borç sınırı"na çok yakın. İrlanda, ABD, İngiltere ve İspanya tehlikeli alana girmiş durumda.

Rapordan benim anladığım, gelişmiş ülkeler köklü tedbirler almadığı takdirde, sadece kısa vadede değil, orta ve uzun vadede de kamu açıkları ve borçlarla boğuşmak zorunda kalacaklar. Ve kuvvetle muhtemel ki, bu ülkelerin bundan sonraki büyüme oranları yavaş olacak ve alıştıkları refah seviyesinden de tavizler verecekler. Başka çıkar yolları yok.

O yüzden bütün gözler, bir anlamda umutlar, gelişmekte olan ekonomilerde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)